HỌC VIỆN CÔNG NGHỆ BƯU CHÍNH VIỄN THÔNG

Khoa Công nghệ thông Tin

Bộ môn Khoa học máy Tính

XÂY DỰNG CÁC HỆ THỐNG NHÚNG

THU VIEN PTIT

Hà Nội, tháng 11 năm 2020

Một số chữ viết tắt 6
Danh sách các hình vẽ 8
Chương 1. GIỚI THIỆU CHUNG VỀ CÁC HỆ THỐNG NHÚNG 14
1.1 GIỚI THIỆU VỀ HỆ THỐNG NHÚNG (HTN) 14
1.1.2. Những lĩnh vực ứng dụng chính của hệ thống nhúng 18
1.1.3. Mục đích của hệ thông nhúng 18
1.1.4. Thiết bị đeo được – Sự đổi mới gắn kết cuộc sống với công nghệ nhúng. 21
1.2 ĐẶC ĐIỂM CỦA HTN 23
1.3 CÁC YÊU CẦU VỚI HTN 25
1.4 MÔ HÌNH TỔNG THỂ HTN 26
1.4.1 Mô hình cấu trúc phần cứng của máy tính 27
1.4.2 Kiến trúc của CPU 31
1.4.3 Mô hình tổng quát của một HTN 33
1.4 PHÂN LOẠI HTN 36
1.5 KẾT CHƯƠNG 41
1.6 CÂU HỎI CUỐI CHƯƠNG 42
Chương 2. CÁC THÀNH PHẦN PHẦN CỨNG CỦA HỆ THỐNG NHÚNG 43
2.1 BỘ XỬ LÍ TRUNG TÂM (Central Processing Unit-CPU) 43
2.2.1 Các loại CPU và nguyên lí hoạt động 43
2.2.2 Ví dụ về một CPU và nguyên lí hoạt động 44
2.4 HTN VỚI CÁC CPU KHÁC NHAU 53
2.4.1 CPU đa năng 16 bit 53
2.4.2 Bo mạch với CPU HARVARD (microcontroller Unit-MCU) họ Intel 8051/8052/8xC251 57
2.4.3 Vi mạch Hệ thống khả trình trong một Chip (*Programmable System on chip-PsoC*) và Máy tính thông minh khả trình (*Programmable Intelligent Computer-PIC*) 69
2.5 BỘ NHỚ VÀ THIẾT KẾ BỘ NHỚ 83
2.5.1 Một số thông số chính của mạch nhớ 84
2.5.2 Phân loại bộ nhớ 86
2.5.3 Phân cấp bộ nhớ 93
2.5.4 Tổ chức bộ nhớ vật lý và thiết kế bộ nhớ 95
2.6 GHÉP NỐI VỚI THIẾT BỊ NGOẠI VI 105

THƯ VIỆN PTIT

2.6.1 Tổng quan 105
2.6.2 Ghép nối CPU chủ động 109
2.6.3 Ghép nối I/O chủ động 114
2.6.4 Cổng vào/ra 128
2.6.5 Ghép nối với tín hiệu tương tự (analog signal) 134
2.6.6 Biến đổi tương tự thành số (số hóa) 136
2.6.7 Biến đổi số thành tương tự (DAC) 137
2.7 KẾT CHƯƠNG 137
2.8 CÂU HỎI VÀ BÀI TẬP 137
2.8.1 Câu hỏi cuối chương 137
2.8.2 Bài tập cuối chương 138
Chương 3. CÁC THÀNH PHẦN PHẦN MỀM CỦA HỆ THỐNG NHÚNG 140
3.1 GIỚI THIỆU PHẦN MỀM NHÚNG 140
3.1.1. Tiếp cận dựa trên thủ tục 141
3.1.2. Tiếp cận dựa trên hệ điều hành nhúng 143
3.1.3. Ngôn ngữ phát triển hệ thống nhúng. 143
3.1.3.1. Phát triển dựa trên ngôn ngữ assembly 143
3.1.3.2. Phát triển dựa trên ngôn ngữ bậc cao 151
3.1.3.3. Kết hợp các ngôn ngữ bậc cao và assembly 153
3.2 HỆ THỐNG NHÚNG THỜI GIAN THỰC 154
3.2.1 Hệ điều hành đa nhiệm (multitasking) 155
3.2.2 Hệ thống thời gian thực 173
3.2.3 Hệ điều hành thời gian thực (RTOS) 178
3.2.4 Hệ thời gian thực không có hệ điều hành thời gian thực 184
3.3 PHẦN MỀM TRUNG GIAN (middleware) 187
3.4 PHẦN MỀM ỨNG DỤNG 189
3.5 LẬP TRÌNH NHÚNG 189
3.5.1 Keywords và Identifiers 190
3.5.2 Kiểu dữ liệu 191
3.5.3 Storage Class (Lớp lưu trữ) 192
3.5.4 Phép toán số học 193

THƯ VIỆN PTIT

3.5.5 Phép toán logic 193
3.5.6 Toán tử quan hệ 194
3.5.7 Điều khiển luồng 195
3.5.8 Vòng lặp 195
3.5.9 Mảng và con trỏ 196
3.5.10 Chuỗi trong C 200
3.5.11 Functions (Hàm) 202
3.5.12 Function Pointers (Con trỏ hàm) 202
3.5.13 Structures và Unions (Cấu trúc và sự kết hợp) 208
3.5.14 Preprocesor và Macro 210
3.5.15 Hằng số trong 'Embedded C' 212
3.5.16 The 'Volatile' Type Qualifier in Embedded 'C' 213
3.5.17 Tạo độ trễ và vòng lặp vô hạn trong C Nhúng 214
3.5.18 Phép thao tác bit 215
3.5.19 Các quy trình dịch vụ ngắt mã hóa (ISR) 217
3.5.20 Hàm đệ quy 218
3.5.21 Hàm đăng ký lại 219
3.5.22 Phân bổ bộ nhớ động 220
3.6 KẾT CHƯƠNG 223
3.7 CÂU HỎI CUỐI CHƯƠNG 224
Chương 4 THIẾT KẾ VÀ CÀI ĐẶT CÁC HỆ THỐNG NHÚNG 225
4.1 THIẾT KẾ HỆ THỐNG 225
4.1.1 Các nền tảng cơ bản khi xây dựng kiến trúc HTN 229
4.1.2 Phân hoạch thiết kế phần cứng, phần mềm 233
4.1.3 Xây dựng bo mạch khi phát triển hệ thống 239
4.2 CÀI ĐẶT VÀ THỬ NGHIỆM HTN 243
4.2.1 Chọn CPU cho thiết kế 243
4.2.2 Bộ nhớ cho HTN 245
4.2.3 Ghép nối với thiết bị 247
4.2.4 Phát triển phần mềm cho HTN 247
4.2.5 Gỡ rối và mô phỏng 257

THƯ VIỆN PTIT

4.2.6 Phát triển HTN....262
4.2.7 Ví dụ phát triển HTN....288
4.3 THIẾT KẾ HOÀN THIỆN SẢN PHẨM NHÚNG....289
4.3.1 Thiết kế và phát triển kiểu dáng sản phẩm....289
4.3.2 Vòng đời phát triển sản phẩm nhúng....290
4.4. KẾT CHƯƠNG....308
4.5. CÂU HỎI CUỐI CHƯƠNG....308
TÀI LIỆU THAM KHẢO....309
PHỤ LỤC Các ví dụ....311
Thiết kế bộ nhớ....311
Ghép mạch đa năng 8255....313
Ghép ADC 0809/DAC 0832....317
Ghép nối với PIC 12F675....320
Design of Embedded Systems Exercises....326

THU VIEN PTIT

Một số chữ viết tắt

CPU	Central Processing Unit	Đơn vị xử lý trung tâm
ROM	Read Only Memory	Bộ nhớ chi đọc
EPROM	Erasable programmable read-only memory	Bộ nhớ chỉ đọc, xóa và lập trình lại được
RAM	Random Access Memory	bộ nhớ truy cập ngẫu nhiên
FLASH	non-volatile computer storage (memory cards, USB flash drives, solid-state drives -SSD)	Bộ nhớ bán dẫn không bị mất nội dung ngay cả khi không cung cấp nguồn nuôi
OS	Operating System	Hệ điều hành
RTOS	Real Time Operating System	Hệ điều hành thời gian thực
ES	Embedded System	Hệ thống nhúng
HTN	Embedded System	Hệ thống nhúng
OS hay HĐH	Operating System	Hệ Điều Hành
TĐKTB	Device Driver	Trình điều khiển thiết bị
PLC	Programmable Logic Controller	bộ điều khiển logic khả trình
PIC	Programmable Intelligent Computer	Máy tính khả trình thông minh
PSoC	*Programmable System - on - Chip*	Hệ thống khả trinh trên vi mạch
ASIC	Application-Specific Integrated Circuit	ASIC là một vi mạch được thiết kế dành cho một ứng dụng cụ thể theo yêu cầu cá biệt
MCU	Microcontroller Unit	Vi điều khiển
CICS	Complex Instruction Set	Tập lệnh đầy đủ
RISC	Reduced Instruction Set	Tập lệnh rút gọn
SPI	Serial Peripheral Interface	Đường liên kết dữ liệu nối tiếp, đồng bộ, hoạt động theo kiểu Chủ/tớ (Master/Slave)
I^2C	Inter-Integrated Circuit	Bus dùng để nối giữa các vi mạch điện tử …

THƯ VIỆN PTIT

USART	Universal Serial Aynchronous Receiver/Transmitter	Bộ thu/phát nối tiếp di bộ đa năng
ISR	Interrupt Service Routine	Chương trình con xử lí ngắt hay Dịch vụ xử lí ngắt
MAC	Media Access Control	Điều khiển truy nhập môi trường (mạng máy tính). Ví dụ: *MAC address*: Địa chỉ vật lí của thiết bị mạng.
MIPS	Million instructions per second	Triệu lệnh máy trong một giây
IDE	Integrated Development Environment, hoặc: *Integrated Design Environment* *hoặc:* *Integrated Debugging Environment*	Là tập các phần mềm hỗ trợ các công cụ, tiện ích để phát triển phần mềm máy tính, bao gồm: Soạn thảo mã nguồn, trình thông dịch, trình biên dịch, trình gỡ rối
ICE	In-Circuit Emulator	Là loại thiết bị phần cứng dùng để gỡ rối khi phát triển phần cứng và phần mềm hợp nhất, như HTN. Vid dụ như Logic anlyzer, phần mềm MPLAB của Microchip

THƯ VIỆN PTIT

Danh sách các hình vẽ

Hình 1.1 Mô hình tổng quát bo mạch chủ
Hình 1.2 Nguồn nuôi cho hệ máy tính
Hình 1.3 HTN xây dựng từ xây dựng từ vi xử lý(Microprocessor-based) và vi điều khiển (microcontroller based)
Hình 1.4 Microcontroller và các thành phần cơ bản, BUS kết nối bên trong.Tất cả trong một chip
Hình 1.5 Hai kiểu HTN với 2 loại kiến trúc CPU
Hình1.6 Havard CPU ARM 920T của Amtel
Hình 1.7 Mô hình tổng quát HTN-Mô hình với các khối chức năng
Hình 1.8 Một cách nhìn khác về mô hình tổng quát HTN:Với các khối ngoại vi và phần mềm
Hình 1.9 Kiến trúc trừu tương HTN
Hình 1.10 Sơ đồ khối CPU DSP-MP3.
Hình 1.11 Bộ MP3 với CPU BlackFin của ANALOG DEVICES
Hình 1.12 Một số HTN thương mại
Hình 2.1 Intel CPU 8085
Hình 2.2 Các khối chức năng của CPU 8080/8085
Hình 2.3 Các khái niện qui chiếu theo CPU Clock
Hình 2.4 Lưu đồ thời gian cơ sở của CPU 8085 (Theo tài liệu của hãng Intel)
Hình 2.5 Biểu đồ thời gian của chu kì tìm lệnh.
Hình 2.6 Cấu hình tối thiểu: CPU 8085 và tạo BUS hệ thống
Hình 2.7 CPU Bus và BUS hệ thống
Hình2.8 Chu kì đọc đồng bộ
Hình 2.9 BUS không đồng bộ, hoạt động đồng bộ bởi "đối thoại" giữa các tín hiệu điều khiển
Hình 2.10 BUS chuỗi quay vòng (daisy chaining)
Hình 2.11 Trọng tài BUS
Hình 2.12 Trọng tài Bus không tập trung trong multibus
Hình 2.13 Liên kết qua bus SPI
Hình 2.14 Liên kết qua bus I2C

THƯ VIỆN PTIT

Hình 2.15 Nguyên lí nối BUS I^2C
Hình 2.16 Ghi/đọc trên BUS I^2C
Hình 2.17 Ví dụ dữ liệu thu/phát trên BUS I^2C
Hình 2.18 Các mạch logic thường dùng trong thiết kế kĩ thuật số
Hình 2.19 Các kiểu nối đầu ra, đầu ra trở kháng cao
Hình 2.20 Vi mạch 3 trạng thái: hai trạng thái logic và
trạng thái thứ 3 HZ: đầu ra bị "tách" khỏi BUS.
Hình 2.21 Mạch chốt (hay nhớ, gữi lại) kiểu D,
làm việc theo mức hay sườn lên của xung đồng hồ CK. (Xem thêm chi tiết mach SN 7474).
Hình2.22 Chốt 4 bit với D-Flip/flop
Hình 2.23 Cổng khuyếch đại (driver) chốt hai chiều
Hình 2.24 Cấu hình tối thiểu bo mạch CPU 8085, RAM/ROM/Ports
Hình 2.25 Mạch in cho hình 2.24
Hình 2.26 CPU Intel x86
Hình 2.27 Bo mạch với tối thiểu với CPU 8086:BUS controller, Ngắt controller, RAM
Hình 2.28 CPU 8086 timing: lệnh đọc
Hình 2.29 Mô hình kiến trúc Havard:
BUS cho bộ nhớ chương trình: Code Bus và Code Address;
BUS cho RAM dữ liệu: Data Bus và Data Address;
SRC1, SRC2:nguồn, DST: đích, là các Bus nội bộ.
Hình 2.30 Các khối chức năng của CPU 8051/8052
Hình 2.31 CPU 8051: EEPROM, RAM bên trong
và khả năng mở rộng bộ nhớ tới 128 KB (64 KB code+64 KB data)
Hình 2.32 Bo mạch với CPU 8051/8052
Hình 2.33 Các khối chức năng của nhân 8XC251Sx
Hình 2.34 CPU 8051
Hình 2.35 Phân hoạch địa chỉ trong CPU 8051
Hình 2.36 Bo mạch với CPU Intel 8051 và RAM, ROM mở rộng bên ngoài.
Hình 2.37 Mô hình một vi điều khiển kiểu PSoC hay PIC kiểu Vi xử lí trong một Chip
(Microprocessor-based system on a chip)

THƯ VIỆN PTIT

Hình 2.38 Vi điều khiển PSoC CY8C29466
Hình 2.39 Bố trí võ-chân PIC 12F675
Hình 2.40 Mô hình khối chức năng **PIC12F629/675**
Hình 2.41 Vi điều khiển PIC 16F882/883/88
Hình 2.42 Cách tạo bit nhớ cố định bằng công tắc cơ học hay diode bán dẫn
Hình 2.43 Mô hình đầu vào/ra của phần tử nhớ
Hình 2.44 Cách tổ chức 1 đơn vị nhớ chuẩn (1 byte) từ các phần tử 1 bit, 4bit và 8 bit
Hình 2.45 Phân loại bộ nhớ
Hình 2.46 Các loại bộ nhớ ROM
Hình 2.47 Các loại RAM
Hình 2.48 1 phần tử RAM tĩnh
Hình 2.49 1 chip RAM 32K x 8 (32K byte)
Hình 2.50 Phần tử DRAM, 1 bit DRAM và ma trận DRAM
Hình 2.51 Các cách ghi/đọc/làm tươi của DRAM
Hình 2.52 Phân cấp bộ nhớ
Hình 2.53 Mô hình hoạt động của RAM cache
Hình 2.54 Sơ đồ võ ngoài một vi mạch (chip) nhớ (pin-out)
Hình 2.55 Sơ đồ khối chức năng bên trong chip 16K x 1 bit
Hình 2.56 Sơ đồ thiết kế băng nhớ SRAM 16K x 8, với Chip 16Kx1
Hình 2.57 Sơ đồ khối chức năng của 1 chip DRAM thương mại 4164Kb
Hình 2.58 Quan hệ các tín hiệu điều khiển DRAM 4164x1 thương mại.
Hình 2.59 CPU 8080/8085 Module DRAM 64 KB toàn phần
Hình 2.62 Ví dụ về cách phân bố bộ nhớ trong máy tính PC
Hình 2.63 Mô hình kĩ thuật ghép nối
Hình 2.64 Các kiểu ghép nối
Hình 2.65 Đọc dữ liệu vào: Dữ liệu_từ thiết bị vào ACC sau đó vào RAM
Hình 2.66 Đưa dữ liệu từ RAM vào ACC sau đó ACC ra thiết bị
Hình 2.67 Trao đổi dữ liệu đọc vào có điều kiện
Hình 2.68 Lưu đồ điều khiển đọc dữ liệu và có điều kiện
Hình 2.69 Lưu đồ điều khiển đọc dữ liệu kiểu quay vòng
Hình 2.70 Mô hình hoạt động của ngắt

THƯ VIỆN PTIT

Hình 2.71 Các kiểu ngắt
Hình 2.72 Thiết kết với ngắt cứng che được INTR của CPU
Hình 2.73 Vector ngắt và chuyển xử lý tới ISR
Hình 2.74 Tổ chức ngắt với điều khiển ngắt
Hình 2.75 Mở rộng số ngắt với 2 vi mạch 8259
Hình 2.76 Nguyên lí DMA
Hình 2.77 DMA và hoạt động của CPU là độc lập
Hình 2.78 Ghép nối DMAC 8237 vào với CPU 8085và lưu đồ thời gian của qui trình DMA
Hình 2.79 Lưu đồ DMA ghi dữ liệu từ RAM ra thiết bị ngoài
Hình 2.80 Định nghĩa các chân của cổng SSP
Hình 2.68 Cổng song song trên PC và giải nghĩa các chân cổng
Hình 2.81 Lưu đồ các tín hiệu cổng song song
Hình 2.82 Cổng song song hai chiều
Hình 2.83 Đầu nối RS 232 các loại DB9, DB 25 và DEC MMJ
Hình 2.84 PC làm hệ phát triển phần mềm cho HTN, phù hợp tín hiệu giữa RS-232 cua PC và cổng SI-P của HTN đang phát triển
Hình 2.85 Cổng SI-P đơn giản, dùng nguồn từ RS 232 của PC
Hình 2.86 ADC và ghép vào HTN
Hình 2.87 HTN và DAC
Hình 2.88 Bài tập thiết kế ghép nối ADC, cổng LPT vào máy tính PC
Hình 3.1 Quá trình chuyển đổi từ Assembly sang ngôn ngữ máy
Hình 3.2 Quá trình biên dịch ngôn ngữ C++
Hình 3.3 Trạng thái của tiến trình
Hình 3.4 Triển khai API qua GHT
Hình 3.4 Nguyên lí đa trình và quan hệ giữa chế độ người dùng và chế độ nhân HĐH
Hình 3.5 Các kiểu tác vụ
Hình 3.6 Hầu hết các loại tác vụ đề xuyên qua lập biểu.
Hình 3.7 Biểu đồ thực hiện một tác vụ
Hình 3.8 Phân loại các giải thuật lập lịch thực hiện tác vụ
Hình 3.9 Quay vòng kết hợp ưu tiên và chen ngang
Hình 3.10 Mô hình nguyên lí cho WD

THƯ VIỆN PTIT

Hình 3.12 Sự kiện và đáp ứng
Hình 3.13 RTOS nhân thời gian thực và RTOS đa năng
Hình 3.14 Module lập biểu của nhân HĐH
Hình 3.15 Các chức năng nhân RTOS
Hình 3.16 Các hệ điều hành RTOS
Hình 3.17 Hệ thống nhúng thời gian thực
Hình 3.18 Vị trí cua PMTG ở HTN
Hình 3.19 Mô hình các lớp mạng theo TCP/IP, OSI và ánh xạ vào HTN
Hình 3.20 Các ứng dụng WEB trong HTN, đặt ở lớp phần mềm ứng dụng
Hình 3.21 Bảng từ khóa trong ngôn ngữ
Hình 3.22 Kiểu dữ liệu trong "C"
Hình 3.23 Minh họa mảng trong "C"
Hình 3.24 Địa chỉ phần tử mảng và mối quan hệ nội dung
Hình 3.25 Tổ chức bộ nhớ dữ liệu cho 8051
Hình 3.26 Mối quan hệ giữa tên biến, địa chỉ và dữ liệu được giữ bởi biến
Hình 3.27 Kỹ thuật truy cập bộ nhớ dựa trên con trỏ
Hình 3.28 Biểu diễn ô nhớ cho đoạn chuỗi trong ngôn ngữ C
Hình 4.1 Các thuộc tính chung của phần cứng của một HTN
Hình 4.2 Một kiểu đặc tả tiền thiết kế HTN
Hình 4.3 Kịch bản mô phỏng hiệu năng khi thiết kế HTN
Hình 4.4 Các cấu trúc kiểu "4+1"
Hình 4.5 Các pha thiết kế HTN
Hình 4.6 Giải thuật thiết kế máy in laser: phân hoạch cứng/mềm
Hình 4.7 Phân hoạch thiết kế phần cứng và phần mềm
Hình 4.8 Đồng thiết kế phần cứng và phần mềm-đồng kiểm nghiệm, tối uthiết kế
Hình 4.9 Qui trình thiết kế kiểu ASIC
Hình 4.10 Xây dựng mô hình hình thức: Bước sàng lọc sử dụng cách tổng hợp phần cứng và phần mềm để chuyển hóa xác định chức năng vào mô hình phần cứng của thiết kế.
Hình 4.11 Bo mạch HTN
Hình 4.12 Mối tương quan giữa giá thành hệ thống/hiệu năng

THƯ VIỆN PTIT

và mức độ tích hợp thống/hiệu năng
Hình 4.14 Quá trình biên dịch thành mã maý tạo ra HĐH
Hình 4.15 Định dạng một tệp thực thi ELF
Hình 4.16 Tổng quát các bước tạo nhân HĐH mới từ mã nguồn
Hình 4.17 Tổng quát các bước tạo nhân HĐH mới từ mã nguồn và kiểu khởi động
Hình 4.19 Các loại công cụ hổ trợ gở rối
Hình 4.20 Kết quả hiển thị của gở rối
Hình 4.21 Liên kết giữ hệ phát triển và hệ đích đang được gở rối
Hình 4.22 Môi trường phát triển chéo: hệ phát triển – công cụ - HTN đích
Hình 4.23 Hệ thống nhúng : phần mềm nhúng và phần cứngnhúng
Hình 4.24 Hệ phát triển HTN
Hình 4.25 Qui trình phát triển phần mềm đích để nạp vào HTN đích.
Hình 4.26 Qui trình phát triển phần mềm cho HTN
Hình 4.27 Sở đồ đơn giản hệ thống và ánh xạ bộ nhớ vào EEPROM hay FLASH của HTN đích.
Hình 4.28 Vai trò của trình loader
Hình 4.29 Phần program header table chỉ ra các phân đoạn được sử dụng lúc chạy chương trình (run time) và phần header liệt kê tập các phần nhị phân : **.text**: mã chương trình, **.rodata**: dữ liệu chỉ đọc, **.data**: dữ liệu đọc/ghi được.
Hình 4.30 Ảnh xạ thực thi chuyển vào bộ nhớ của hệ thống
Hình 4.31 Ví dụ tổng quan về **boostrap** hệ thống
Hình 4.32 Trình tự boot boot image chạy từ ROM
Hình 4.33 Trình tự boot thực hiện ở RAM sau khi image đã được copy từ ROM vào RAM
Hình 4.34 Chạy image sau khi đã tải xuống hệ đích từ hệ phất triển (PC)
Hình 4.35 Tiến trình khởi động phần mềm HTN
Hình 4.36 Các hoạt động trong pha phân tích
Hình 4.37 Các hoạt động trong pha thiết kế

THƯ VIỆN PTIT

Chương 1. GIỚI THIỆU CHUNG VỀ CÁC HỆ THỐNG NHÚNG

1.1 GIỚI THIỆU VỀ HỆ THỐNG NHÚNG (HTN)

Cuộc sống hàng ngày của con người ngày càng phụ thuộc vào hệ thống nhúng và công nghệ số. Công nghệ nhúng gắn bó chặt chẽ với hoạt động hàng ngày của con người thậm chí còn hơn những gì con người nhận thức được. Những thiết bị quen thuộc được con người sử dụng hàng ngày như tủ lạnh, máy giặt, lò vi sóng, điều hòa, tivi, hệ thống chơi nhạc đều là những ứng dụng khác nhau của hệ thống nhúng? Ngoài ra ẩn trong những phương tiện di chuyển hàng ngày của các hãng lớn "Honda" hoặc "Toyota" hoặc "Ford", đều là những hệ thống nhúng với những công dụng khác nhau được đưa vào. Chúng chẳng gì khác ngoài một hệ thống nhúng thông minh. Trong những chiếu xe hiện đại ngày nay, có sự xuất hiện của rất nhiều hệ thống nhúng chuyên dụng từ bộ điều khiển đèn đầu thông minh, bộ điều khiển động cơ, hệ thống điều khiển đánh lửa đến hệ thống túi khí phức tạp để bảo vệ con người khỏi những tai nạn nghiêm trọng. Con người trải nghiệm sức mạnh của hệ thống nhúng và tận hưởng những tính năng và sự tiện nghi mà chúng cung cấp. Hầu hết chúng ta hoàn toàn không nhận thức được hoặc làm ngơ rằng hệ thống nhúng thông minh mang cho chúng ta quá nhiều sự thoải mái và an toàn. Hệ thống nhúng giống như người phục vụ đáng tin cậy – nhưng không muốn tiết lộ danh tính và cũng không phàn nàn về khối lượng công việc với ông chủ của chúng, chúng luôn làm việc đằng sau đằng sau hậu trường và hết lòng vì nhiệm vụ được giao.

Hệ thống nhúng 1 hệ thống cơ điện tử được thiết kế để thực hiện 1 chức năng đặc biệt và nó là sự kết hợp của cả phần cứng và phần mềm. Mọi hệ thống nhúng là duy nhất, phần cứng cũng như phần mềm được chuyên môn hóa cao cho các miền ứng dụng. Hệ thống nhúng đang dần trở thành một thành phần tất yếu của bất kỳ thiết bị nào trong tất cả các lĩnh vực gồm thiết bị gia dụng, viễn thông, thiết bị y tế, kiểm soát công nghiệp, sản phẩm tiêu thụ.

Sự phát triển của máy tính bắt đầu với yêu cầu về mục tiêu tính toán nói chung. Sau đó, người ta nhận thấy yêu cầu về tính toán nói chung là không đủ cho yêu cầu đối với hệ thống tính toán nhúng. Yêu cầu đối với tính toán nhúng đòi hỏi cái gì đó đặc biệt để thể hiện đáp ứng được tốc độ tính toán, sử dụng năng lượng hiệu quả, mà chỉ sử dụng bộ nhớ trong giới hạn cho phép. Lấy trường hợp máy tính cá nhân là ví dụ, có thể là 1 chiếc máy tính cá nhân để bàn hoặc 1 chiếc laptop hoặc 1 chiếc máy tính bảng. Nó được xây dựng trên 1 bộ xử lý như Intel® Celeron/Core M hoặc 1 lõi Duo/Quad* hoặc 1 bộ xử lý AMD A-series và được thiết kế để hỗ trợ 1 tập các thiết bị ngoại vi như nhiều cổng USB 3.0, Wifi, Ethernet, cổng video, IEEE1394, giao diện ngoài SD/CF/MMC, Bluetooth, và với những giao diện bổ xung như đầu đọc/ghi DVD, ổ đĩa cứng HDD, RAM, vv. Chúng ta có thể tải bất kỳ hệ điều hành được hỗ trợ nào (như win 8.x/10 hoặc Red Hat Linux/ubuntu linux, unix) vào đĩa cứng của máy tính. Người dùng có thể tự viết hoặc mua rất nhiều những ứng dụng cho máy tính, và máy tính của chúng ta có thể chạy 1 lượng lớn các ứng dụng (như in những bức ảnh yêu thích bằng máy in kết nối với máy tính và phần mềm máy in, tạo tài liệu dùng word vv). Bây giờ chúng ta hãy nghĩ về đầu DVD mà chúng ta sử dụng để chạy phim DVD. Chúng ta có thể thay đổi hệ điều hành của đầu DVD được không? Chúng ta có thể thêm phần mềm máy in vào đầu DVD và kết nối nó với máy in để in không? Liệu chúng ta có thể thay

THƯ VIỆN PTIT

đổi chức năng của đầu DVD thành 1 chiếc TV bằng cách thay đổi phần mềm nhúng không? Câu trả lời cho các câu hỏi đó là không. Trên đầu DVD không hề có một giao diện chức năng nào phù hợp cho công việc này. Giao diện duy nhất chúng ta có thể thấy trên đầu DVD là kết nối đầu DVD với màn hình hiển thị và 1 cái khác là để điều khiển đầu DVD qua 1 chiếc điều khiển từ xa. Thật vậy đầu DVD là 1 hệ thống nhúng được thiết kế để giải mã video kĩ thuật số và tạo ra tín hiệu video như đầu ra cho TV hoặc bất kỳ màn hình hiển thị nào có hỗ trợ hiển thị giao diện mà đầu DVD hỗ trợ. Bảng dưới đây tóm tắt những điều thấy được từ sự so sánh hệ thống nhúng và hệ thống máy tính nói chung:

Hệ thống máy tính nói chung	**Hệ thống nhúng**
Là hệ thống kết hợp của 1 phần cứng chung và 1 hệ điều hành đa năng để thực thi nhiều ứng dụng.	Là hệ thống được kết hợp bởi phần cứng có mục đích chuyên biệt và hệ điều hành nhúng để thực hiện 1 tập nhiệm vụ cụ thể
Chứa 1 GPOS – genaral purpose operating system.	Có thể có hoặc ko chứa OS
Ứng dụng có thể lập trình được (người dùng có thể cài đặt lại hệ điều hành cũng như thêm hoặc gỡ các ứng dụng khác)	Phần mềm của hệ thống nhúng được lập trình trước và không thể thay đổi bởi người dùng cuối (có thể có ngoại lệ với hệ thống hỗ trợ ảnh nhân OS qua phần cứng đặc biệt)
Hiệu năng là nhân tố quyết định trong việc lựa chọn hệ thống, luôn với mục tiêu nhanh hơn và tốt hơn	Những yêu cầu đặc biết với ứng dụng (như hiệu năng, tiêu hao năng lượng, bộ nhớ vv) là nhân tố quyết định
Rất ít và dường như không có hướng yêu cầu tiết kiệm năng lượng hệ thống, chỉ có các lựa chọn quản lý năng lượng ở các mức độ khác nhau	Rất phù hợp với việc áp dụng chế độ tiết kiệm năng lượng hỗ trợ bởi phần cứng và hệ điều hành
Yêu cầu đáp ứng không quá quan trọng thời gian	Với 1 số lại hệ thống nhúng, như hệ thống nhiệm vụ quan trọng, yêu cầu về thời gian đáp ứng là cực kỳ nghiêm khắc
Không cần quyết định khi thực thi hành vi	Thực thi hành vi là cần xác định với 1 số hệ thống nhúng như hệ thống thời gian thực

THƯ VIỆN PTIT

Tuy nhiên, việc phân chia ranh giới giữa hệ thống máy tính và hệ thống nhúng trong một số lĩnh vĩnh vực của ứng dụng nhúng đang được thu hẹp trong những ngữ cảnh nhất định. Điện thoại thông minh là 1 ví dụ tiêu biểu cho điều này. Ngày nay điện thoại thông minh có RAM từ 2 đến 3

GB và người dùng có thể mở rộng hầu hết những ứng dụng trên máy tính cho điện thoại thông minh và điều này làm cho mệnh đề "Hệ thống nhúng được thiết kế cho những nhiệm vụ cụ thể" không còn đúng từ tính chất của hệ thống nhúng cho loại thiết bị nhúng trên các thiết bị di động. Tuy nhiên, điện thoại thông minh được dựng trên hệ điều hành và ko thể thay đổi bởi người dùng cuối, điều này làm mệnh đề "phần mềm của hệ thông nhúng không thể bị thay đổi bởi người dùng cuối" vẫn còn hợp lệ với loại thiết bị di động.

Hệ thống nhúng tồn tại thậm trí trước cuộc cách mạng Công nghệ thông tin. Vào lúc đó, các hệ thống nhúng được xây dựng từ công nghệ bán dẫn và ống chân không, các thuật toán nhúng được phát triển bằng ngôn ngữ bậc thấp. Những tiến bộ trong công nghệ bán dẫn và công nghệ nano cùng với sự phát triển của Công nghệ Thông tin đã giúp các hệ thống nhúng được thu nhỏ. Hệ thống nhúng được công nhận đầu tiên là AGC – Máy tính hướng dẫn Apollo được phát triển bởi phòng thí nghiệm thiết bị MIT cho việc thám hiểm mặt trăng. Họ đã chạy hệ thống hướng dẫn quán tính cho cả mô đun điều khiển và mô đun tham quan mặt trăng. Mô đun điều khiển được thiết kế để bay quanh mặt trăng trong khi mô đun tham quan mặt trăng được thiết kế để đi xuống bề mặt mặt trăng và hạ cánh an toàn. Mô đun này có 18 động cơ, có 16 động cơ điều khiển phản ứng, 1 động cơ giảm và 1 động cơ tăng áp. Động cơ giảm áp được thiết kế để cung cáp lực đẩy cho Mô đun Lunar để ra khỏi quỹ đạo mặt trăng và hạ cánh anh toàn. Thiết kế ban đầu của MIT dựa trên 4K words bộ nhớ cố định (bộ nhớ chỉ đọc) và 256 words bộ nhớ có thể xóa (bộ nhớ truy cập ngẫu nhiên). Đến tháng 6 1963, con số đạt đến 10k bộ nhớ cố định và 1k bộ nhớ có thể xóa, cuối cùng cấu hình là 36k words bộ nhớ cố định và 2K bộ nhớ có thể xóa. Tần số xung nhịp của mô đun vi mạch đầu tiên là 1.024 MHz và được lấy từ đồng hồ tinh thể 2.048 MHz. Đơn vị tính toán của AGC gồm khoảng 11 lệnh và 16 bit word logic. Khoảng 5000 ICs (cổng NOR 3 đầu vào, logic RTL) cung cấp bởi bán dẫn Fairchild được dùng trong thiết kế này. Đơn vị giao diện người dùng của AGC được gọi là DSKY (hiển thị/bàn phim). DSKY trông giống như 1 bàn phím máy tính với 1 dãy số. Nó được dùng để nhập mã lệnh vào cho mô đun số.

Hệ thống nhúng được sản xuất hàng loạt đầu tiên là máy tính dẫn đường tên lửa Minuteman-I năm 1961. Nó là máy tính dẫn đường Autonetics D-17, dùng bóng bán dẫn rời rạc và đĩa cứng cho bộ nhớ chính. Mạch tích hợp đầu tiên được sản xuất tháng 9/1958 nhưng máy tính sử dụng mạch này đến năm 1963 mới xuất hiện. Có một số được sử dụng sớm trong hệ thống nhúng, đáng chú ý là được sử dụng bởi NASA cho AGC và quân đội Hoa kỳ trong tên lửa đạn đạo xuyên lúc địa Munuteman-II.

1.1.1. Phân loại các hệ thống nhúng

Có thể có nhiều cách phân loại hệ thống nhúng, dựa trên những tiêu chí khác nhau. Một số tiêu chí được dùng để phân loại là:

- Dựa trên thế hệ
- Yêu cầu về độ phức tạp và hiệu năng
- Dựa trên quyết định hành vi
- Dựa trên kích hoạt

Phân loại dựa vào hành vi quyết định của hệ thống được áp dụng cho hệ thống thời gian thực. Việc thực thi hành vi của ứng dụng/nhiệm vụ của hệ thống nhúng có thể được quyết định hoặc

THƯ VIỆN PTIT

không. Dựa trên hành vi thực thi, hệ thống nhúng thời gian thực chia thành cứng (Hard) và mềm (Soft). Hệ thống nhúng đáp ứng trong tự nhiên (giống như hệ thống điều khiển quy trình trong ứng dụng điều khiển công nghiệp) có thể phân loại dựa trên đáp ứng, thành 2 loại: đáp ứng sự kiện, đáp ứng thời gian.

Nếu phân loại dựa trên thế hệ được áp dụng để phân loại các hệ thống nhúng, hệ thống nhúng sẽ được phân loại dựa trên thứ tự mà hệ thống nhúng tiến hóa từ phiên bản đầu tiên cho đến hôm nay. Theo tiêu chi này hệ thống nhúng có thể chia thành: **Thế hệ đầu tiên**: các hệ thống nhúng ban đầu được xây dựng trên bộ vi xử lý 8 bit như 8085 và Z80, và bộ điều khiển 4bit. Mạch phần cứng và phần mềm viết bằng hợp ngữ (Assembly) đều đơn giản. Bàn phím điện thoại số, đơn vị điều khiển động cơ bước là ví dụ cho loại này; **Thế thệ thứ 2**: hệ thống nhúng được xây dựng trên bộ vi xử lý 16 bit và bộ vi điều khiên 8 hoặc 16 bit. Tập lệnh của thế hệ 2 xử lý/điều khiển phức tạp và mạnh hơn thế hệ đầu. Có 1 số hệ thống nhúng chứa hệ điều hành nhúng. Hệ thống thu thập dữ liệu, hệ thống SCADA là những ví dụ cụ thể cho thế hệ này; **Thế hệ thứ 3**: Với những tiến bộ trong công nghệ vi xử lý, Các nhà phát triển hệ thống nhúng bắt đầu sử dụng những bộ vi xử lý 32 bit và bộ vi điều khiển 16 bit mạnh mẽ cho thiết kế của mình. Một khái niệm mới về bộ xử lý/điều khiển chuyên biệt cho từng lĩnh vực và ứng dụng như DSP (digital signal processors) và ASICs (Specific Intergrated Circuits) ngày càng trở thành 1 tính chất quan trọng. Tập lệnh xử lý trở nên phức tạp và mạnh mẽ hơn và khái niệm ống lệnh cũng được phát triển. Thị trường vi xử lý tràn ngập các loại vi xử lý đến từ nhiều nhà cũng cấp. Những bộ vi xử lý như Intel Pentium, Motorola 68K được chú ý vì sự yêu cầu cao đối với hiệu năng. Hệ thống nhúng chuyên dụng thời gian thực và hệ điều hành mục đích chung cũng được đưa vào thị trường. Hệ thống nhúng trải rộng phạm vi ứng dụng của nó đến các lĩnh vực như: robot, phương tiện truyền thông, kiểm xoát quy trình công nghiệp, mạng viễn thông và mạng máy tính; **Thế hệ thứ 4**: Sự xuất hiện của SoC (System on Chips), bộ vi xử lý có thể tái cấu hình và bộ vi xử lý nhiều nhân mang đến hiệu năng cao, sự tích hợp chặt chẽ và được thu nhỏ trên thị trường thiết bị nhúng. Kỹ thuật SoC cài đặt tất cả hệ thống trên 1 con chip bằng việc tích hợp những chức năng khác nhau với nhân vi xử lý trên mạch tích hợp. Hệ thống nhúng thế hệ 4 được sản xuất để sử dụng hệ điều hành nhúng thời gian thực hiệu năng cao cho những chức năng của nó. Điện thoại thông minh, thiết bị internet di động là những ví dụ cho ứng dụng của hệ thống nhúng trong thế hệ thứ 4 này.

Nếu phân loại dựa trên sự phức tạp và hiệu năng hệ thống nhúng chia thành 3 nhóm: **Hệ thống nhúng nhỏ:** Hệ thống có yêu cầu ứng dụng đơn giản và không đòi hỏi khắt khe về hiệu năng thuộc loại này. Đồ chơi điện tử là 1 ví dụ tiêu biểu của loại này. Hệ thống nhúng nhỏ thường được xây dựng trên bộ vi xử lý/vi điều khiển 8 hoặc 16 bit có hiệu năng và giá thấp, có thể có hoặc ko có hệ điều hành; **Hệ thống nhúng vừa**: hệ thống có yêu cầu phần cứng và phần mềm có độ phức tạp cao hơn. Hệ thống loại này thường được xây dựng trên bộ vi xử lý/vi điều khiển 16 hoặc 32 bít có hiệu năng trung bình và giá thấp, hoặc xây dựng trên bộ xử lý tín hiệu số. Chúng thường chứa hệ điều hành nhúng (hệ điều hành đa chức năng GPOS hoặc hệ điều hành thời gia thực (RTOS)). **Hệ thống nhúng lớn**: Hệ thống đòi hỏi phần cứng và phần mềm ở mức độ phức tạp cao thuộc loại này. Chúng được ứng dụng trong những nhiệm vụ quan trọng đòi hỏi hiệu năng cao. Những hệ thống như vậy thường được xây dựng trên bộ vi xử lý/vi điều khiển có tập lệnh rút gọn (RISC) 32

THƯ VIỆN PTIT

hoặc 64 bit có có hiệu năng cao hoặc trên RSoC (Reconfigurable System on Chip) hoặc bộ vi xử lý nhiều nhân và thiết bị logic có thể lập trình được. Chúng có thể chứa nhiều bộ vi xử lý/vi điều khiển và đồng đơn vị/ bộ tăng tốc phần cứng để giảm tải cho các yêu cầu xử lý từ bộ xử lý chính của hệ thống. mã hóa/giải mã đa phương tiện, thực hiện chức năng mã hóa là những ví dụ cho các yêu cầu xử lý có thể có thể thực hiện bằng bộ đồng xử lý/ máy gia tốc phần cứng. Hệ thống nhúng thuộc loại này thường chứa RTOS (Real time operation system) có hiệu năng cao cho việc lập lịch nhiệm vụ, ưu tiên, quản lý.

1.1.2. Những lĩnh vực ứng dụng chính của hệ thống nhúng

Chúng ta đang sống trong một thế giới mà hệ thống nhúng đóng vài trò sống còn trong cuộc sống thường ngày, bắt đầu từ gia đình đến ngành công nghiệp máy tính, nơi hầu hết mọi người làm tìm việc để kiếm sống. Công nghệ nhúng đã có một chiều hướng mới từ mô hình thế hệ đầu tiên, máy tính dẫn đường Apollo, đến hệ thống điều hướng radio mới nhất kết hợp với công nghệ giải trí trong xe ô tô và các thiết bị đeo được (apple watch, microsoft band, samsung smartwatch). Lĩnh vực ứng dụng và sản phẩm trong miền nhúng là rất nhiều, trong đó có một số miền và sản phẩm quan trọng:

(1) Điện tử tiêu dùng: Máy quay phim, máy ảnh.

(2) Thiết bị gia dụng: TV, đầu DVD, máy giặt, tủ lạnh, lò vi sóng.

(3) Hệ thống an ninh và tự động hóa gia đình: Máy điều hòa không khí, vòi phun nước, báo động phát hiện kẻ đột nhập, đóng cửa máy quay truyền hình, báo động.

(4) Công nghiệp ô tô: Hệ thống chống phá khóa (ABS), điều khiển động cơ, hệ thống đánh lửa, hệ thống định vị tự động.

(5) Viễn thông: Điện thoại di động, thiết bị chuyển mạch điện thoại, ứng dụng đa phương tiện cầm tay.

(6) Thiết bị ngoại vi máy tính: Máy in, máy quét, máy fax.

(7) Hệ thống mạng máy tính: Bộ định tuyến mạng -router, bộ chuyển mạch -switchs, bộ tập trung - hub, tường lửa.

(8) Chăm sóc sức khỏe: Các loại máy quét, máy EEG, ECG khác nhau.

(9) Đo lường & Thiết bị: Đồng hồ vạn năng kỹ thuật số, CRO kỹ thuật số, máy phân tích logic hệ thống PLC.

(10) Ngân hàng & Bán lẻ: Máy rút tiền tự động (ATM) và máy đếm tiền, điểm bán hàng (POS).

(11) Đầu đọc thẻ: Mã vạch, đầu đọc thẻ thông minh, thiết bị cầm tay.

(12) Thiết bị đeo được: Bộ theo dõi sức khỏe, màn hình điện thoại thông minh mở rộng cho các thông báo.

(13) Điện toán đám mây và hệ thống nhúng Internet vạn vật (IoT).

1.1.3. Mục đích của hệ thông nhúng

Như đã đề cập ở phần trước, hệ thống nhúng được sử dụng ở rất nhiều lĩnh vực như: điện tử tiêu thu, tự động hóa gia đình, viễn thông. Trong các lĩnh vực, theo bối cảnh ứng dụng chúng có thể có chức năng khác nhau. Mỗi hệ thống nhúng được thiết kế để phục vụ 1 hoặc kết hợp 1 số nhiệm vụ sau:

THƯ VIỆN PTIT

(1) Thu thập / Lưu trữ / biểu diễn dữ liệu
(2) Truyền dữ liệu
(3) Xử lý dữ liệu (tín hiệu)
(4) Giám sát
(5) Kiểm soát
(6) Giao diện đặc biệt của ứng dụng cho người dùng.

Hệ thống nhúng được thiết kế cho mục đích thu thập dữ liệu thực hiện việc thu tập dữ liệu từ thế giới bên ngoài. Dữ liệu thu thập được thường được lưu trữ, phân tích, xử lý và truyền tải. thuật ngữ 'data' – dữ liệu, được nói chung đến tất cả các loại thông tin: chữ viết, âm thanh, hình ảnh, video, tín hiệu số và bất kỳ loại thông tin nào có thể đo lường được. Dữ liệu có thể là tương tự, hoặc số. Hệ thống nhúng với kỹ thuật thu thập dữ liệu tương tự thu thập dữ liệu trực tiếp ở dạng tín hiệu tương tự trong khi hệ thống nhúng với cơ chế thu thập dữ liệu số chuyển tính hiệu tương tự thành tín hiệu số tương ứng sử dụng bộ chuyển đổi A/D (analog to digital) và sau đó thu thập tương đương nhị phân của dữ liệu tương tự. Nếu dữ liệu ở dạng số thì có thể thu thập trực tiếp.

Dữ liệu thu thập được có thể được lưu trữ trực tiếp trong hệ thống hoặc truyền đến hệ thống khác hoặc được xử lý bởi hệ thống hoặc bị xóa ngay khi được biểu diễn thành dạng có nghĩa. Những hành động này hoàn toàn phụ thuộc vào mục đích mà hệ thống được thiết kế. Hệ thống nhúng được thiết kế cho ứng dụng thuần túy đo đạc các thông số mà không lưu trữ được sử dụng trong các lĩnh vực kiểm soát và thiết bị đo đạc, thu tập dữ liệu rồi biểu diễn dưới dạng có nghĩa như việc vẽ đồ thị hoặc đánh giá số lượng và xóa khi có dữ liệu mới.

Có những hệ thống nhúng lưu trữ dữ liệu thu thập được để xử lý và phân tích. Những hệ thống này kết hợp 1 bộ nhớ tích hợp để lưu trữ dữ liệu bắt được. Có 1 số hệ thống còn cho người dùng dạng biểu diễn có nghĩa của dữ liệu thu thập được bằng việc vẽ ra đồ thì hoặc phát ra âm thanh bằng các thiết bị hiển thị như màn hình LCD, LED, còi, báo động. Ví dụ: thiết bị đo lường có bộ nhớ và thiết bị giám sát có bộ nhớ dùng trong y tế. Một số hệ thống nhúng nhất định lưu trữ dữ liệu và sẽ ko biểu diễn cho người dùng mà dữ liệu được dùng để xử lý nội bộ.

Máy ảnh kỹ thuật số là một ví dụ điển hình của một hệ thống nhúng với việc thu thập / lưu trữ / biểu diễn dữ liệu. Dữ liệu hình ảnh được chụp và dữ liệu có thể được lưu trong bộ nhớ của máy ảnh. Dữ liệu chụp được cũng có thể được hiển thị cho người dùng thông qua một đơn vị LCD đồ họa.

Các hệ thống nhúng truyền thông dữ liệu được triển khai trong những ứng dụng có phạm vi từ những hệ thống truyền thông vệ tinh phức tạp đến hệ thống mạng đơn giản trong gia đình. Như đã đề cập ở phần trước, dữ liệu thu thập được bởi thiết bị đầu cuối nhúng có thể được truyền tới 1 hệ thống khác ở xa. Việc truyền thực hiện bằng đường truyền hữu tuyến hoặc vô tuyến. Đường truyền hữu tuyến là lựa chọn phổ biến trong những hệ thống nhúng ngày xưa. Khi công nghệ thay đổi, đường truyền vô tuyến đang trở thành tiêu chuẩn của truyền thông dữ liệu trong hệ thống nhúng. 1 đường truyền vô tuyến cung cấp các giải pháp kết nối rẻ hơn và làm cho liên kết truyền thông không gặp rắc rối với các bó dây. Dữ liệu có thể truyền bằng cả dạng tượng tự và dạng số. Xu hướng công nghiệp hiện đại đang hướng theo truyền thông tín hiệu số.

THUVIENPIT

Những thiết bị đầu cuối nhúng thu thập dữ liệu tự nó có thể tích hợp đơn vị truyền thông dữ liệu không dây (Bluetooth, ZigBee, Wi-Fi, EDGE, GPRS) hoặc mô đun hữu tuyến (RS-322C, USB, TCP/IP, PS2). Có những hệ thống nhúng nhất định hoạt động như một đơn vị truyền dẫn chuyên dụng giữa các thiết bị đầu cuối gửi và nhận, cung cấp các chức năng tinh vi như đóng gói dữ liệu, mã hóa và giải mã. Các trung tâm mạng (hub), bộ định tuyến (router), chuyển mạch (switch) là những ví dụ điển hình của các hệ thống nhúng truyền dữ liệu chuyên dụng. Chúng đóng vai trò trung gian trong truyền thông dữ liệu và cung cấp các tính năng khác nhau như bảo mật dữ liệu, giám sát.

Như đã đề cập trước, dữ liệu (giọng, ảnh, video, tính hiệu điện, các đại lượng đo lường khác) được thu thập bởi hệ thống nhúng có thể dùng cho nhiều loại xử lý dữ liệu khác nhau. Hệ thống nhúng với chức năng xử lý tín hiệu được dùng trong các ứng dụng yêu cầu xử lý tín hiệu như mã hóa giọng nói, động bộ, mã hóa audio video, ứng dụng truyền dẫn. Máy trợ thính kỹ thuật số là 1 ví dụ tiêu biểu của hệ thống nhúng thực hiện xử lý dữ liệu. Máy trợ tính kỹ thuật số cải thiện khả năng nghe của người suy yếu thính giác.

Các hệ thống nhúng thuộc danh mục này được thiết kế cho mục đích giám sát. Hầu như tất cả các thiết bị nhúng thuộc lĩnh vực y tế chỉ có chức năng giám sát. Chúng được sử dụng để xác định trạng thái của một số biến bằng cảm biến đầu vào. Chúng không thể áp đặt kiểm soát các biến. Một ví dụ rất hay là máy đo điện tim (ECG) để theo dõi nhịp tim của bệnh nhân. Máy được thiết kế để thực hiện theo dõi nhịp tim. Nó không thể áp đặt kiểm soát nhịp tim. Các cảm biến được sử dụng trong ECG là các điện cực khác nhau được kết nối với cơ thể bệnh nhân.

Các hệ thống nhúng có chức năng kiểm soát áp đặt điều khiển đối với một số biến theo sự thay đổi của các biến đầu vào. Một hệ thống có chức năng kiểm soát chứa cả cảm biến và thành phần thực hiện kiểm soát. Các cảm biến được kết nối với cổng đầu vào để nắm bắt các thay đổi trong biến môi trường hoặc biến đo lường. thành phần thực hiện kiểm soát kết nối với cổng đầu ra được điều khiển theo các thay đổi trong biến đầu vào để tác động đến biến được điều khiển nhằm đưa biến này đến phạm vi chỉ định.

Hệ thống điều hòa không khí được sử dụng trong nhà của chúng ta để kiểm soát nhiệt độ phòng đến giới hạn cụ thể là một ví dụ điển hình cho hệ thống nhúng có mục đích điều khiển. Điều hòa không khí chứa một thành phần để đo nhiệt độ phòng có thể là một nhiệt điện trở và một thiết bị cầm tay để thiết lập nhiệt độ mong muốn. Thiết bị cầm tay có thể được kết nối với đơn vị nhúng trung tâm nằm bên trong máy điều hòa không khí thông qua liên kết không dây hoặc qua liên kết có dây. Bộ phận máy nén khí đóng vai trò là thành phần thực hiện kiểm soát. Máy nén được điều khiển theo nhiệt độ phòng hiện tại và nhiệt độ mong muốn được thiết lập người dùng cuối.

Ở đây biến đầu vào là nhiệt độ phòng hiện tại và biến được kiểm soát cũng là nhiệt độ phòng. Biến điều khiển là luồng không khí mát của bộ phận máy nén. Nếu biến được kiểm soát và biến đầu vào không cùng giá trị, biến điều khiển sẽ cố gắng cân bằng chúng thông qua thực hiện các hành động trên luồng khí mát.

Đây là các hệ thống nhúng làm giao diện đặc biệt của các ứng dụng với người dùng như nút, công tắc, bàn phím, đèn, chuông, bộ hiển thị. Điện thoại di động là một ví dụ cho loại này. Trong

THƯ VIỆN PTIT

điện thoại di động, giao diện người dùng được cung cấp thông qua bàn phím, mô-đun LCD đồ họa, loa hệ thống, cảnh báo rung.

1.1.4. Thiết bị đeo được – Sự đổi mới gắn kết cuộc sống với công nghệ nhúng.

Thiết bị đeo được đang là một chủ đề thảo luận sôi nổi tại thời điểm khởi đầu của cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ 4. Thiết bị đeo được là một cách mô tả các công nghệ / hệ thống nhúng được tích hợp vào các phụ kiện (đồng hồ, vòng đeo tay, nhẫn, vòng cổ, kính mắt) và hàng may mặc. Thiết bị đeo được tạo nên sự gắn kết của các công nghệ nhúng vào cuộc sống hàng ngày của chúng ta và đang thiết lập một chiều hướng mới cho các xu thế công nghệ. Nó trao cho người dùng sức mạnh của tính toán nhúng và giao tiếp, giúp người dùng thiết bị đeo dán thông minh luôn kết nối và cảnh báo với những điều bạn quan tâm nhất (Twitter, Facebook, Tin nhắn tức thời, theo dõi các hoạt động hàng ngày của người dùng), mà không ảnh hưởng đến các khía cạnh của các thiết bị đeo dán thông thường. Ví dụ một chiếc đồng hồ thông minh ngày nay không hề khác gì thậm chí là đẹp hơn các chiếc đồng hồ bình thường. Đồng hồ, máy tính từ Casio, được giới thiệu vào những năm 1980, là một ví dụ cổ điển cho khái niệm thiết bị đeo được. Về khả năng tính toán, các thiết bị đeo được ngày nay có khả năng thực hiện nhiều tác vụ tính toán giống như điện thoại thông minh và máy tính bảng; và trong một số trường hợp, chúng thậm chí có thể vượt trội hơn. Mặc dù thuật ngữ đeo được thường được sử dụng để chỉ một bộ phụ kiện hoặc trang phục có thể được mặc/đeo vào và tháo ra một cách dễ dàng, tuy nhiên một số loại thiết bị được cấy vào cơ thể như hình xăm thông minh, vi mạch RFID cũng nằm trong phạm vi của thiết bị đeo được. Mục tiêu chính của các công nghệ đeo được là tích hợp một cách trơn tru các chức năng và thiết bị tính toán nhúng di động vào cuộc sống hàng ngày của mỗi cá nhân để cung cấp tích hợp, liên tục, thuận tiện, (Xem lướt thông tin nhanh chóng Facebook, Twitter trên màn hình của đồng hồ thông minh được kết nối với Điện thoại thông minh của bạn và hoạt động như một màn hình thứ hai cho điện thoại của bạn) và truy cập rảnh tay vào các thiết bị được kết nối khác (ví dụ: Tương tác với máy chơi trò chơi hoặc Ứng dụng Trình phát nhạc trên điện thoại thông minh bằng cử chỉ chạm mô phỏng từ một thiết bị đeo được như vòng thông minh). Phần lớn các thiết bị đeo được trên thị trường hiện nay hoặc được đề xuất cho tương lai thuộc danh mục giám sát sức khỏe và thể dục / giải trí / phụ kiện điện thoại thông minh hoặc danh mục tiện ích mở rộng.

Những gì bên trong một thiết bị đeo được chỉ phụ thuộc vào chức năng sau cùng được hướng đến. Các thiết bị đeo được bao gồm bộ điều khiển nhúng hoạt động như bộ não chính của thiết bị, hệ thống con giao tiếp không dây dựa trên các công nghệ không dây như Bluetooth / Wi-Fi / NFC (Giao tiếp trường gần) / Di động để thiết lập giao tiếp dữ liệu / giọng nói với các hệ thống điện tử khác như Điện thoại thông minh, laptop, máy tính bảng, máy chơi game. Hãy xem xét khái niệm đồng hồ thông minh hoạt động như một chiếc đồng hồ bình thường và đồng thời có một loạt các cảm biến được nhúng vào để theo dõi các hoạt động thể dục khác nhau như số bước đi bộ và khoảng cách đi bộ (chức năng đếm bước đi bộ), số tầng leo được, và để theo dõi và ghi lại các tín hiệu quan trọng như nhịp tim. Bộ xử lý / Vi điều khiển nhúng (ví dụ: ARM) sẽ hoạt động như một bộ điều khiển chính, giao tiếp với các hệ thống con trên bo mạch ví dụ như các mô-đun cảm biến theo dõi các hoạt động thể dục và ghi lại các tín hiệu quan trọng, liên kết giao tiếp không dây như Bluetooth dùng để thiết lập kênh liên lạc với một thiết bị giao tiếp như Điện thoại thông minh /

THƯ VIỆN PIT

máy tính bảng. Chức năng đếm bước (pedometer) được thực hiện thông qua cảm biến gia tốc MEMS 3-D (ví dụ: LIS2DH của ST MIcroelectroics). Cảm biến đo độ cao có thể dùng để theo dõi số tầng leo được. Chức năng theo dõi nhịp tim được thực hiện bằng cách kết hợp cảm biến quang / ảnh hoặc cảm biến áp suất hoặc điện cực với chip Analog Front End (AFE) (ví dụ chip AD8232 AFE). Tùy thuộc vào dung lượng đọc để lưu trữ thiết bị có thể chứa một vài KB đến một vài MB bộ nhớ Flash. Bộ thu phát Bluetooth công suất cực thấp được sử dụng để thiết lập giao diện giao tiếp không dây với thiết bị và nó có thể giao tiếp với các thiết bị ngoại vi khác qua các cấu hình Bluetooth tiêu chuẩn như (SPP – Serial Port Profile, MAP – Message Access Profile, GATT – Generic Attribute Profile) Vì thiết bị đeo được là một thiết bị độc lập và di động nên nó sẽ chứa pin (hầu hết là pin Li-po có thể sạc lại) để cung cấp năng lượng cho thiết bị; hệ thống con sạc và theo dõi pin để sạc lại pin và theo dõi pin trạng thái.

Đồng hồ Sony SmartWatch 3, và đồng hồ thông minh Samsung Galaxy Gear Series là ví dụ về các thiết bị đeo vừa cung cấp chức năng của 1 chiếc đồng hồ và đồng thời đóng vai trò là phụ kiện / tiện ích mở rộng cho điện thoại thông minh của người dùng - Với tính năng xem lượt thông báo, chẳng hạn như văn bản, email, mạng xã hội, cuộc gọi điện thoại, gọi điện thoại rảnh tay tất cả đều thuận tiện nằm trên cổ tay của bạn. Đồng hồ thông minh của hãng Apple được công bố vào tháng 9 năm 2014 là một ví dụ về thiết bị đeo được, hoạt động như một phụ kiện cho điện thoại thông minh (iPhone) để cung cấp các thông báo và nội dung đáng chú ý từ các ứng dụng và cũng tích hợp chức năng của đồng hồ, theo dõi sức khỏe và hoạt động thể dục, thanh toán di động và nhiều tính năng khác. Microsoft Band là một thiết bị đeo được, tích hợp với nhiều nền tảng di động (Windows / Android / iOS) cho các thông báo đáng chú ý (cuộc gọi, văn bản, mạng xã hội) và cũng hoạt động theo dõi thể dục và theo dõi sức khỏe. Đồng hồ thông minh này tích hợp nhiều cảm biến (cảm biến nhịp tim quang học, gia tốc kế/trục 3 trục, GPS, cảm biến ánh sáng xung quanh, cảm biến nhiệt độ da, cảm biến UV, cảm biến phản ứng da Galvanic, Barometer) và theo dõi các bước đi bộ, nhịp tim, tiêu thụ calo, chất lượng giấc ngủ, số tầng leo được, phát hiện sự hiện diện của tia UV có hại và lập bản đồ tuyến đường trong quá trình chạy.

Công nghệ thiết bị đeo không ngừng phát triển và ngày càng phổ biến. Nó có khả năng ảnh hưởng đáng kể đến các lĩnh vực giải trí tương tác (chơi game, âm nhạc, video) sức khỏe và thể hình, giáo dục, doanh nghiệp, giao thông vận tải, bán lẻ. Theo một công ty nghiên cứu và phân tích thị trường hàng đầu của Hoa Kỳ, tổng khối lượng đơn hàng vận chuyển thiết bị đeo được dự kiến sẽ vượt qua 150 triệu vào năm 2019 với Tỷ lệ tăng trưởng hàng năm trên 40%.

Nhìn lại những năm 70 thế kỹ trước, xử lý thông tin thường phải sử dụng các máy tính lớn hay máy tính mini (ví dụ dòng máy mini PDP 11 của hãng DEC một hệ thống thống trị trong truyền thông). Cho tới những năm 80, khi vi xử lý và máy tính cá nhân (PC để bàn và xách tay) ra đời, máy tính trở thành công cụ đắc dụng cho xử lý thông tin bởi khả năng tính toán nhanh, gọn nhẹ và di động linh hoạt. Giai đoạn tiếp theo là khả năng chế tạo vi mạch kích thước vài trăm micro mét và nano mét của những năm chín mươi, đã thúc đẩy xu hướng nhỏ hóa (*miniaturization*) và đa dạng các dòng vi xử lý, phát triển mạnh mẽ. Các bộ vi xử lý đa năng và sự xuất hiện các vi xử lý chuyên biệt (ASIC- *application-specific integrated circuit*) được chế tạo với số lượng lớn chưa từng thấy. Việc sử dụng các bộ vi xử lý chuyên biệt để tạo ra các thiết bị chuyên xử lý một

THUVIENPIT

hay một vài bài toán kĩ thuật, tạo ra một nghành công nghệ mới, gọi là công nghệ nhúng. Sản phẩm của công nghệ nhúng này là các *hệ thống nhúng*.

Vậy hệ thống nhúng (HTN- *Embedded system*) là gì?

Có nhiều định nghĩa về HTN, nhưng nếu ta lấy tiêu chí mô tả HTN làm cái gì và sử dụng nó như thế nào, thì có thể nói về HTN như sau:

Hệ thống nhúng là một thuật ngữ để chỉ một hệ thống có khả năng hoạt động tự trị được nhúng vào trong một môi trường hay một hệ thống khác qui mô phức tạp hơn. Đó là các hệ thống tích hợp cả phần cứng (là một hệ thống máy tính được xây dựng trên cơ sở sử dụng vi xử lý - *microprocessor-based system*) và phần phềm nhúng trong phần cứng đó, để thực hiện các bài toán chuyên biệt.

Hay theo định nghĩa của tổ chức IEEE thì hệ thống nhúng là một hệ tính toán (*máy tính số*) nằm trong (hay *được nhúng vào*) sản phẩm khác lớn hơn và rằng thông thường ẩn đối với người sử dụng. Nói rộng ra, và đơn giản hơn, khi một hệ tính toán (có thể là PC, IPC, PLC, vi xử lý, vi hệ thống (microcontroller), DSP v.v...) được nhúng vào trong một sản phẩm hay một hệ thống nào đó và thực hiện một số chức năng cụ thể của hệ thống đó, thì ta gọi hệ tính toán đó là một hệ thống nhúng. Tuy nhiên thật không dễ gì định nghĩa cho thật đúng về HTN, định nghĩa trên rất ít nói tới công nghệ và cũng rất đơn giản. Hiện nay chưa có định nghĩa nào thật thỏa đáng về HTN, ví dụ nếu lấy chức năng xử lý thông tin, thì HTN là một phần xử lý thông tin nhúng trong các hệ thống lớn hơn và phức tạp hơn, hay cũng có thể là một hệ thống độc lập vận hành tự động. Ví dụ gần gũi ta có: máy tính cá nhân, hay máy chủ, là một hệ thống phức tạp được xây dựng từ các thành phần hoạt động độc lập nhưng được đồng bộ với nhau. Vi điều khiển đồ họa, có vi điều khiển rất mạnh xử lý đồ họa, vĩ điều khiển trên đĩa cứng có vi điều khiển chuyên dụng để xử lý tín hiệu, ghi/đọc dữ liệu từ đĩa từ tính theo yêu cầu của hệ điều hành, vĩ mạng cũng là một vi điều khiển tinh vi xử lý tín hiệu. Đó là các hệ thống con được nhúng trong hệ thống máy tính nói chung.

1.2 ĐẶC ĐIỂM CỦA HTN

Để hiểu rõ hơn về HTN, ta nêu ra một số đặc điểm để nhận biết về một hệ thống nhúng:

- *Là một kiểu máy tính ứng dụng đặc biệt, rất giới hạn về phần cứng và phần mềm khi* so sánh với các máy tính đa năng, như máy tính cá nhân, máy chủ, siêu máy tính. Điều đó nói lên rằng hiệu năng xử lý, năng lượng tiêu thụ, bộ nhớ, các phần cứng khác đều hạn chế. Còn phần mềm hạn chế, hay phần mềm là cố định, có nghĩa hệ điều hành được thiết kế phù hợp với các xử lý đã định. Hiện nay hệ điều hành thường sử dụng là hệ điều hành đa nhiệm (như DOS 6.X hỗ trợ đa nhiệm trên các loại HTN dòng PC 104), hay hệ điều hành thời gian thực. Nếu không có hệ điều hành, thì cũng là một kiểu chương trình điều khiển chung (*monitor*) nào đó. Phần mềm viết ra không có các phần mã có mức độ trừu tượng hay có cũng ở mức thấp. Mã thực thi (gồm hệ điều hành và các ứng dụng) được nạp vào bộ nhớ ROM. Nhìn chung mã thực thi có kích thước nhỏ và tối ưu vì ROM có dung lượng nhỏ. Tuy nhiên với sự phát triển nhanh chóng của công nghệ, cách nêu trên có thể thay đổi, bởi sẽ có các HTN rất tinh xảo và mức độ phức tạp rất cao, bộ nhớ có thể đến vài chục mega bytes.

THƯ VIỆN PTIT

- *HTN được thiết kế để thực hiện một hay vài ứng dụng xác định, chuyên biệt (Application specific)*, ví dụ các thiết bị nhúng công nghiệp như robot thuộc loại này. Tuy nhiên có những thiết bị nhúng khác như các PDA, điện thoại di động, là các HTN có khả năng thực hiện nhiều chức năng hơn. Hay các Tivi kỹ thuật số lại có thể thực hiện các ứng dụng tương tác với màn hình cảm ứng, v.v… Tuy nhiên xu hướng hiện nay là tạo ra các *HTN khả trình* có giao diện kết nối với một hệ phát triển khác để nâng cấp phần mềm.

- HTN tương tác với môi trường ứng dụng qua nhiều phương thức:
  - ✓ Qua các bộ cảm biến (sensor), ghép nối vào HTN bằng dây dẫn, hay không dây;
  - ✓ Phát triển các giao thức truyền tin riêng biệt, hay theo các giao thức chuẩn để trao đổi thông tin với các thiết bị khác, có thể có hỗ trợ nối mạng LAN;
  - ✓ HTN thuộc loại thiết bị thông minh *tự phản ứng* (*reactive*), bị động nhưng tương tác liên tục với môi trường và có đáp ứng kịp thời với những tiến triển (sự kiện) mà môi trường đó xác lập.
  - ✓ Tương tác người-máy rất đơn giản nếu có vì HTN chạy độc lập và thông tin với hệ thống lớn hơn là chính. Ngày nay xu hướng WEB hóa giao diện tương tác là phổ biến, ví dụ các thiết bị kết nối mạng Internet như ADSL dòng SOHO (Small Office-Home Office), có WEB để làm cấu hình và quản trị. Tương tự, các HTN công nghiệp cũng phát triển theo xu hương này để dễ quản trị từ trung tâm điều khiển.
- HTN *hoạt động độc lập,* do đó các đặc điểm sau đây:
  - ✓ Độ tin cậy, lí tưởng là không có sự cố hỏng hóc.
  - ✓ Bảo trì: thời gian bảo trì nhanh chóng.
  - ✓ Có tính sẵn sàng cao, là kết quả của sự tin cậy và bảo trì.
  - ✓ An toàn: nếu có sự cố xảy ra, HTN không gây ra những tác hại khác của toàn hệ thống.
  - ✓ An ninh: dữ liệu của HTN được bảo mật, truy nhập phải có xác nhận (ví dụ, HTN là các thiết bị truyền thông, SOHO).
- *HTN là một kiểu máy tính có yêu cầu về chất lượng và độ tin cậy rất cao, hoạt động được trong các môi trường khắc nghiệt* về nhiệt độ (cao, hay rất thấp), độ ẩm cao, độ rung động lớn, nhiễu sóng điện từ. Ví dụ các máy tính trong công nghiệp, các thiết bị truyền thông, trạm BTS chẳng hạn, hay các máy tính điều khiển trên máy bay (fly by wire).

- Phần lớn các hệ thống nhúng hoạt động với *sự ràng buộc thời gian*: yêu cầu có thời gian cho (đáp ứng) đầu ra nhanh, đúng thời điểm, trong mối tương quan với thời điểm xuất hiện của (sự kiện) đầu vào. Kiểu hoạt động như vậy gọi là tạo đáp ứng theo *thời gian thực*. Thời gian thực có thể chia ra làm hai kiểu:
  - ✓ Nhạy cảm với thời gian (*time- sensitive)*: sự kiện chỉ được xử lý trong một khung thời gian nhất định;

THƯ VIỆN PTIT

- ✓ Thời gian tới hạn (*time critical*): khi có sự kiện, hệ thống phải phản ứng ngay, chuyển nhanh nhất đến mã chương trình ứng với sự kiện đó để xử lý, nói cách khác trong một của sổ thời gian cho phép, xử lý phải được thực hiện và phải có đáp ứng đầu ra. Ví dụ nếu vòng phản hồi trong các hệ có điều khiển ở đó HTN là bộ điều khiển chạy giải thuật điều khiển không đủ nhanh (xử lý, tính toán quá lâu), hệ thống trở nên không ổn định.

- Có hiệu năng cao. Các số đo sau đây se phản ánh đặc tính này:
  - ✓ Sử dụng năng lượng thấp và hiệu quả. Có thể thấy điểm này ở các thiết bị di động.
  - ✓ Mã phần mềm có kích thước rất tối ưu, vì mã phải cài toàn bộ trên HTN.
  - ✓ Thời gian xử lý tác vụ (run-time) phải nhanh, sử dụng ít tài nguyên phần cứng (vì liên quan tới tiêu hao năng lượng).
  - ✓ Trọng lượng nhỏ. Đây là một trong những lực chọn khi mua một HNT.
  - ✓ Giá thành rất cạnh tranh. Muốn vậy thiết kế và sử dụng phần cứng, phần mềm cần quan tâm tới hiệu quả.

Dưới đây là các ví dụ về các HTN nhìn ở góc độ sử dụng:

Lĩnh vực ứng dụng	**Thiết bị nhúng**
Ô tô	Đánh lửa điện tử, Điều khiển động cơ, hệ thống phanh, hộ số …
Điện tử tiêu dùng	Tivi analog, Tivi số, CD, DVD, VCR. PDA, Điện thoại di động, CAMCODER, GPS, tủ điều hòa, tủ lạnh, là vi sóng …
Công nghiệp	Robot, dây chuyền sản xuất tự động, SCADA agents…
Y tế	Máy thẩm tách, máy pha-lọc, máy thở, máy trợ tim, máy quét cắt lát, rất nhiều thiết bị y tế hiện đại…
Mạng thông tin (WAN, LAN, thoại)	Bộ định tuyến, gateway, chuyển mạch mạng, các thiết bị truyền thông-mạng, trạm chuyển tiếp, BTS di động …
Văn phòng	Máy Fax, máy potocopy, máy in (kim, laser, phun), máy quét, màn hình LCD…
Các lĩnh vực khác: an ninh, quốc phòng, hàng không, hàng hải	Được hợp nhất trong rất nhiều khí tài hiện đại của tất cả các binh chủng .

1.3 CÁC YÊU CẦU VỚI HTN

THƯ VIỆN PTIT

HTN thực tế là một loại máy tính dùng để xử lý thông tin đã ở dạng số. HTN có thể là một hệ thống độc lập như một thiết bị tích cực trong mô hình điều khiển, tức HTN là một *regulator số*, thực hiện các chức năng của *PID regulator*, khi các chức năng này được thể hiện bởi thuật toán và chuyển hóa ở dạng mã chương trình trong HTN. Trong khi đó HTN lại là một phần của một qui trình công nghệ trong công nghiệp. Như trên đã liệt kê các đặc điểm chung mà các hệ thống nhúng thường có, tự nhiên ta có thể rút ra được những yêu cầu cần có trên một hệ thống nhúng.

1. *Khả năng đáp ứng* với sự kiện bên ngoài (từ các tác nhân bị kiểm soát) phải nhanh nhạy, kịp thời, tức là khả năng theo *thời gian thực:*
   - ✓ *Các tác vụ có đáp ứng ràng buộc bởi thời hạn chót (deadline);*
   - ✓ *Thời gian phát hiện lỗi phải rất ngắn (tối thiểu);*
   - ✓ *Khi chạy các chu trình vòng lặp điều khiển bằng phần mềm phải có đáp ứng đầu ra đúng thời hạn;*
2. Có khả năng làm ở *môi trường khắc nghiệt*.
3. Có *giá thành* thấp hay *hiệu quả hoạt động/giá thành hợp lí*.
4. *Kích thước nhỏ gọn*, *nhẹ*, dễ mang dễ vận chuyển, lắp đặt.
5. *Tiêu thụ năng lượng thấp*, khả năng sử dụng nguồn pin, ắc qui (tất nhiên phụ thuộc vào dung lượng của pin, ắc qui).
6. *Hoạt động tin cậy, chịu lỗi cao*
   - ✓ *Tin cậy: đáp ứng dịch vụ yêu cầu đúng thời hạn sau thời gian từ t_0 đến t;*
   - ✓ *Cho hằng số của tỉ số sự cố trong thời gian 1 giờ đồng hồ là e (e/h), thì biểu diễn tỉ số sự cố là $R(t)=exp^{(-e(t-t0))}$, sau đó thời gian giữa 2 lần sự cố (Mean Time To Failure- MTTF) sẽ là 1/R(t);*
   - ✓ *Độ tin cậy cao nếu đạt ~10^{-9} sự cố /giờ.*
   - ✓ *Tính sẵn sàng cao: Nếu thời gian sửa chữa sự cố trung bình là MTTR, thì tính sẵn sàng (availability) A=MTTF/(MTTF+MTTR).*
7. *An toàn và bảo mật.*
8. *Khả năng nâng cấp phần mềm* và *dự phòng nâng cấp phần cứng* (mở rộng qua khe cắm dự trữ, ví dụ các thiết bị mạng thường có tính năng này).

1.4 MÔ HÌNH TỔNG THỂ HTN

Như đã nêu trong định nghĩa của HTN, thì HTN có kiến trúc của một máy tính số, do vậy sẽ không có gì khác biệt khi mô tả mô hình kiến trúc của HTN nói chung. Có khác chăng là ở chi tiết của từng HTN cụ thể.

THƯ VIỆN PTIT

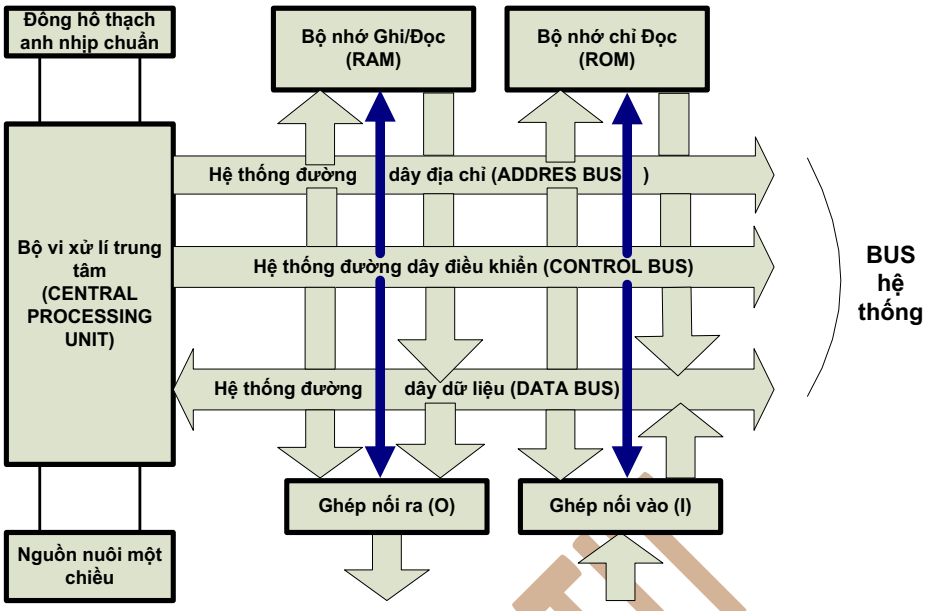
1.4.1 Mô hình cấu trúc phần cứng của máy tính

Dưới đây ta nêu ra mô hình tổng quát của máy tính theo nguyên lí Von Neumman. HTN cũng chia sẻ kiến trúc này trong một số trường hợp. Mô hình cho thấy các khối chức năng cơ bản cần có. Trong thực tế có những CPU nhúng có kiến trúc cụ thể khác nhau, nhưng khi mô tả các khối chức năng, thì hoàn toàn thống nhất.

Mô hình lấy đơn vị xử lý trung tâm (Central Processing Unit – CPU) là khối chức năng cơ bản nhất để tạo nên một hệ vi xử lý, HNT hay máy tính cá nhân (*Personal Computer – PC*).

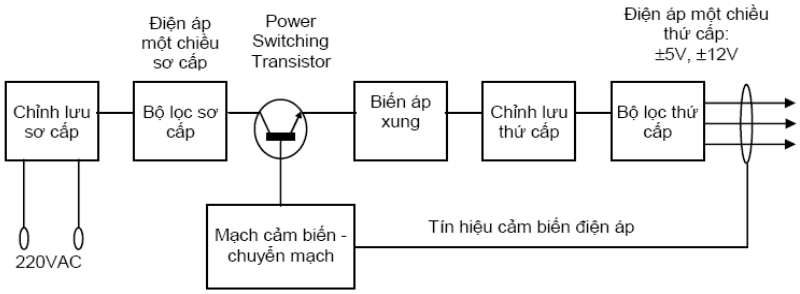
- CPU thực hiện chức năng xử lý dữ liệu theo nguyên tắc thực hiện chương trình máy tính cài trong bộ nhớ ROM hay nạp vào bộ nhớ RAM. Việc thực hiện như sau: CPU đọc mã lệnh (OPCODE) từ bộ nhớ (ROM hay RAM), sau đó,
  - ✓ Giải mã lệnh, tạo các tín hiệu (xung) điều khiển tương ứng với mã lệnh để điều khiển hoạt động của các khối chức năng khác trong CPU và bên ngoài CPU.
  - ✓ Tập các tín hiệu tạo ra BUS của CPU. Khi kết hợp với các vi mạch dồn /tách kênh và khuyếch đại, các mạch giải mã,… sẽ tạo ra BUS hệ thống. BUS hệ thống cung cấp các tín hiệu cho các vi mạch tích hợp vào CPU (ROM, RAM, I/O module) tạo thành bo mạch chính (CPU board).
  - ✓ Thực hiện từng bước các thao tác xử lý dữ liệu đã định nghĩa trong mã lệnh.
  - ✓ Ghi lại kết quả thực hiện lệnh.
- Bộ nhớ chính (ROM/RAM) được tổ chức từ các từ nhớ đơn, kép. Theo chuẩn của IBM/PC *từ nhớ đơn (cơ sở) có độ dài 1 byte* (8 bits). Bộ nhớ này gồm các chip nhớ chỉ đọc ROM (*Read Only Memory*) và các chip nhớ truy xuất ngẫu nhiên RAM (*Random Access Memory*) có tốc độ truy cập nhanh. Bộ nhớ được sử dụng để chứa các chương trình và các dữ liệu cần xử lý. Các chương trình ứng dụng và dữ liệu có thể được chứa ở ROM hoặc RAM, các kết quả trung gian hay kết quả cuối cùng của các thao tác xử lý có thể được chứa trong các thanh ghi đa dụng hoặc trong RAM.

THƯ VIỆN PTIT

Hình 1.1- Mô hình tổng quát bo mạch chủ

- Các mạch ghép nối vào/ra (*I/O interface*) là các mạch điện tử, thực hiện các giải pháp kĩ thuật thích ứng tín hiệu, trở kháng… cho phép CPU trao đổi dữ liệu với các thiết bị ngoại vi như bàn phím, màn hình, máy in, các bộ chuyển đổi số-tương tự DAC (*Digital/Analog Converter*), chuyển đổi tương tự-số ADC (*Analog/Digital Converter*), các mạch vào/ra dữ liệu dạng số DO (*Digital Outputs*), DI (*Digital Inputs*)…
- Hệ vi xử lý còn có một mạch tạo xung nhịp gọi là CPU Clock. Bộ tạo xung này được điều khiển bằng một mạch thạch anh có tần số thích hợp và đảm bảo tần số làm việc ổn định, với tần số chính xác cao. CPU có một chân phát xung cho các vi mạch còn lại, gọi là đồng hồ hệ thống (*System Clock*), đồng hồ này nối tới tất cả các vi mạch điều khiển chính trên bo mạch, đồng bộ toàn bộ hoạt động với CPU.
- Một khối nguồn nuôi (*Power Supply*) cung cấp năng lượng cho hệ thống từ mạng điện lưới, hay sử dụng pin. Bộ nguồn của các hệ vi xử lý thông thường là bộ nguồn xung với kỹ thuật đóng-ngắt dùng linh kiện bán dẫn công suất (*Switching Power Supply*), vừa gọn nhẹ, công suất đủ lớn, hiệu suất cao.

Hình 1.2-Nguồn nuôi cho hệ máy tính

THUVIENPTIT

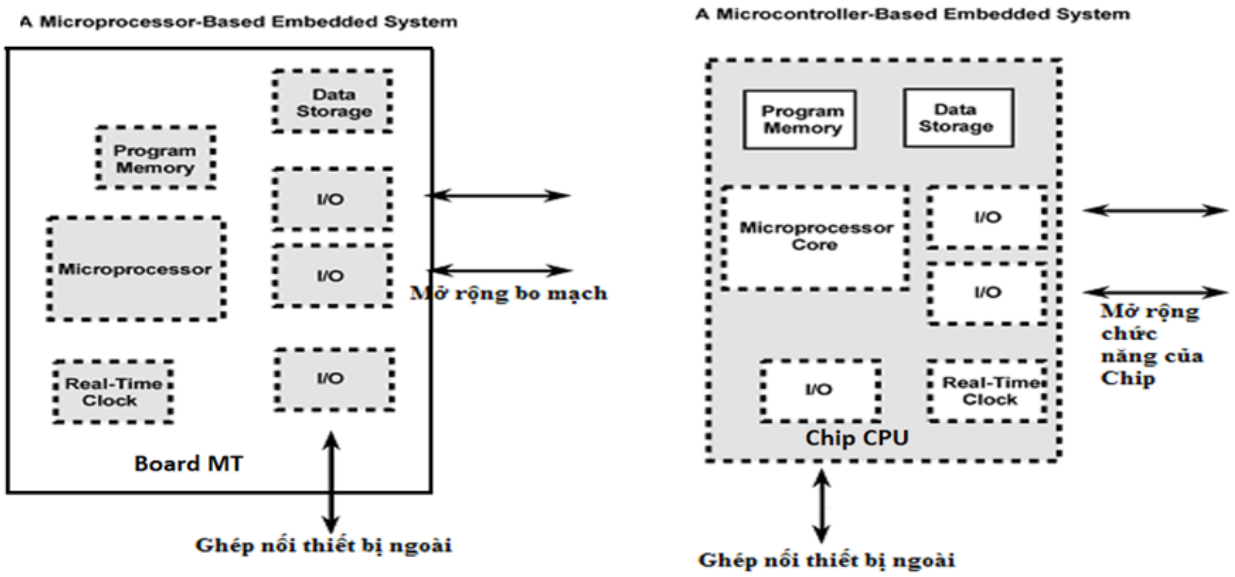
- Phân loại trên cơ sở vi mạch

  Tuy nhiên khi đề cập tới cấu trúc của HTN được xây dựng trên công nghệ vi mạch, có thể có hai loại khác biệt:

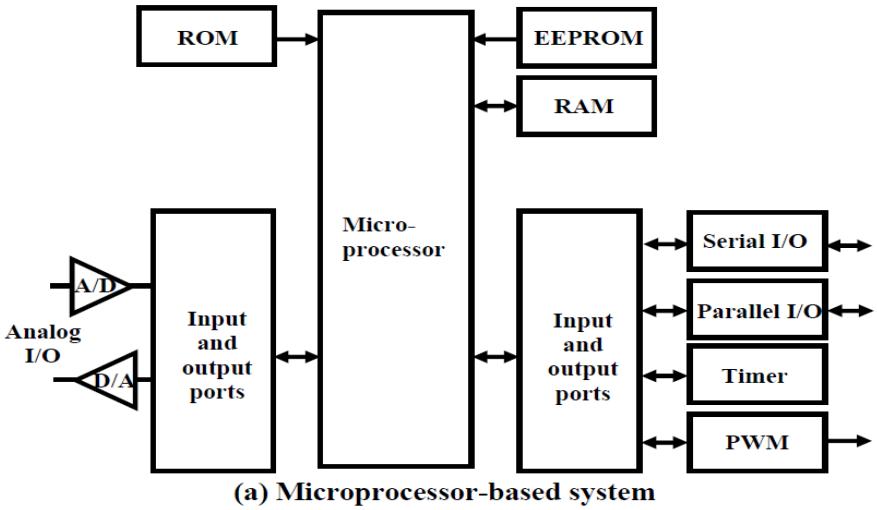
Vi điều khiển (microcontroller) và **vi xử lí (microprocessor)** khác nhau theo vài cách, **trước hết là chức năng.** Để sử dụng một vi xử lí, cần hợp nhất nhiều thành phần vào đó: bộ nhớ, I/O, COM … và do vậy vi xử lí là trung tâm của cả hệ thống. Trong khi đó vi điều khiển được thiết kế theo tiêu chí: tất cả được tích hợp trong một vi mạch, đặc biệt là các giao tiếp I/O, tức là sẽ không cần thêm thành phần nào vào đó. Lợi ích là ở chỗ **tiết kiệm thời gian thiết kế** và **kích thước sẽ nhỏ gọn** rất nhiều. Tuy nhiên do phần cứng hạn chế, nên **lĩnh vực ứng dụng** cũng phải được xác định.

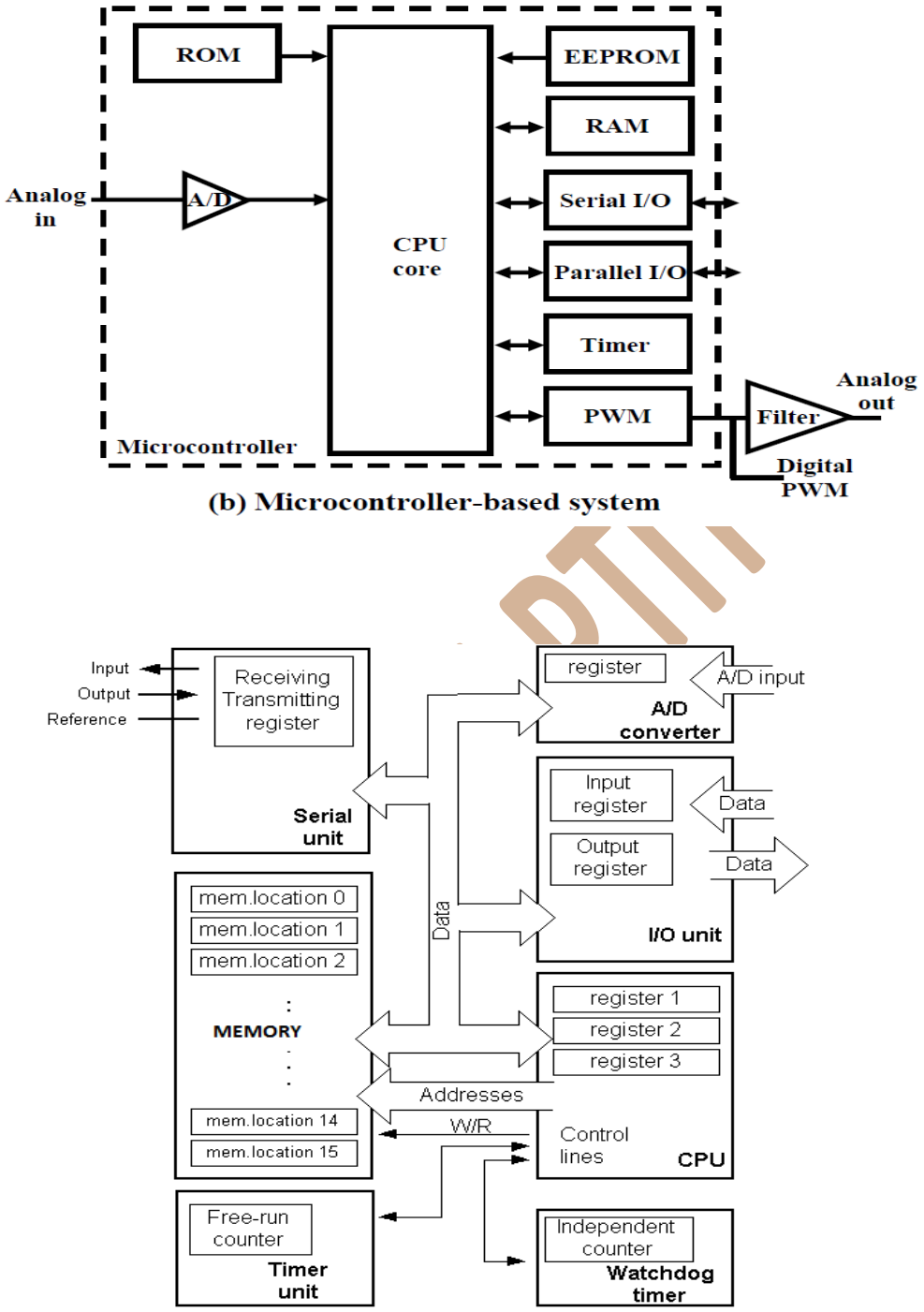
Hệ thống nhúng dựa trên bộ vi xử lý trên bo mạch (*Microprocessor-based Embedded System*)	**Hệ thống nhúng với vi điều khiển trên bo mạch (*Microcontroller-based Embedded System*)**
▪ Có CPU độc lập, có thể là CPU đa năng phổ biến (Intel 8080/8085, Motorola 6800…), ▪ Có RAM, ROM, định thời, I/O độc lập, ▪ Khả năng mở rộng RAM, ROM, I/O tùy ý, ▪ Đa năng, đắt tiền. ▪ Kiến trúc gần như một máy tính nhưng có kích thước nhỏ. *Thiết kế chức năng:* ▪ Cần phải có các vi mạch RAM, ROM hợp thành từ bên ngoài vi mạch. ▪ Không thể kết nối với ngoại vi ngoại vi, cần có thêm các vi mạch hỗ trợ cho chức năng này. ▪ Tuy nhiên năng lực tính toán mạnh.	▪ CPU dạng lõi chuyên biệt, RAM, ROM, định thời, I/O trong một vi mạch đơn, ▪ RAM, ROM có dung lượng cố định, I/O đủ cho mục đích sử dụng, ▪ Đơn mục đích, ứng dụng xác định, tiêu hao ít năng lượng, giá cả hợp lí cho ứng dụng nhúng. ▪ Kích thước nhỏ, gọn. *Thiết kế chức năng:* ▪ **Được thiết kế để có tất cả trong một chip đơn !** ▪ Năng lực tính toán được thiết kế tối ưu cho ứng dụng xác định, các ứng dụng chuyên biệt. ▪ Rất phù hợp để xây dựng các HTN. ▪ Tiết kiệm gian thiết kế.

THƯ VIỆN PTIT

Hình 1.3 HTN xây dựng từ xây dựng từ vi xử lý(Microprocessor-based) và vi điều khiển (microcontroller based)

Hình 1.4 Chip Microcontroller và các thành phần cơ bản, BUS kết nối bên trong, tất cả trong một chip.

1.4.2 Kiến trúc của CPU

Phần nhiều các tài liệu khi đề cập tới thiết kế HTN, đều dành một số chủ đề về kiến trúc và cách thiết kế chế tạo CPU. Đây là một vấn đề chuyên và rất sâu, tài liệu này sẽ không dẫn xuất. Tài liệu

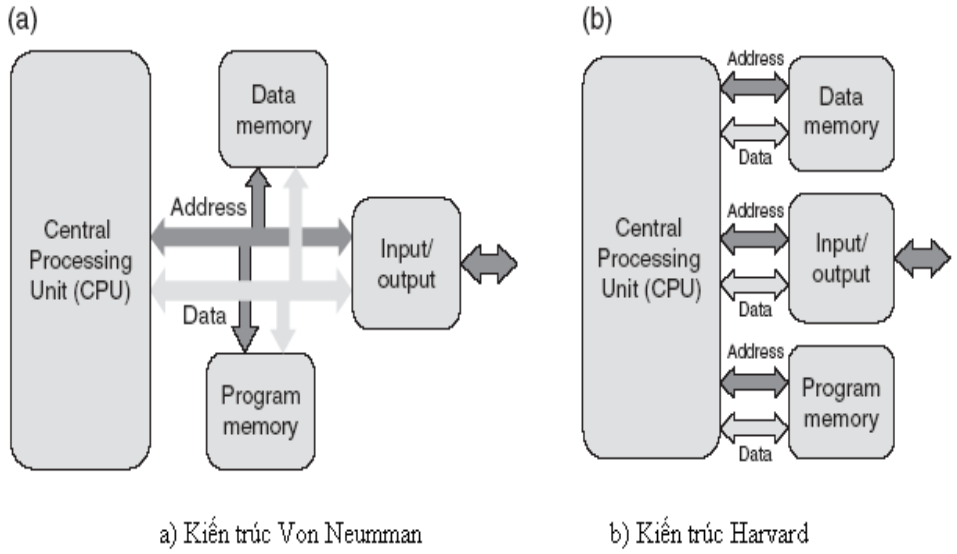
chỉ giới hạn ở giới thiệu các kiểu CPU có thể sử dụng để thiết kế HTN. Các kiểu CPU này rất phổ biến trên thị trường, rất đa dạng với năng lực xử lý khác nhau và phù hợp cho mỗi loại ứng dụng nhúng. Dưới đây là một trong các quan điểm nhìn nhận CPU:

- ✓ Tập lệnh: có thể là CISC hay RISC, trong đó RISC là phổ biến.
- ✓ Hoạt động theo kiểu **Von Neumman**, ví dụ điển hình như hình vẽ trên, trong đó Hệ thống BUS địa chỉ và BUS dữ liệu, BUS điều khiển chung cho toàn bộ hệ thống, bộ nhớ chia sẻ chung cho toàn hệ thống với vùng mã lệnh (code) và dữ liệu (data) trên cùng không gian địa chỉ bộ nhớ và BUS dữ liệu không thể truyền đồng thời mã lệnh và dữ liệu cùng một thời điểm. Quá trình thực hiện một lệnh máy như sau:
  1) Đọc mã lệnh từ ROM/RAM qua BUS dữ liệu vào CPU, giả mã để xác định làm gì tiếp theo;
  2) Đọc dữ liệu tiếp theo là một phần của lệnh (operands) nếu có;
  3) Thực hiện lệnh khi đã đọc hết các operands của lệnh;
  4) Lưu kết quả vào thanh ghi hay ra RAM.

  Trong qua strình thực hiện lệnh, BUS dữ liệu là kênh duy nhất để trao đổi dữ liệu, do vậy ta nói BUS dữ liệu có thể bị "bảo hòa", hiệu năng tính toán bị hạn chế. Với các CPU hiện đại BUS dữ liệu được cải tiến rất nhiều, đặc biệt là giao thức BUS và đồng hồ BUS được nâng cao để cải thiện hạn chế nói trên.

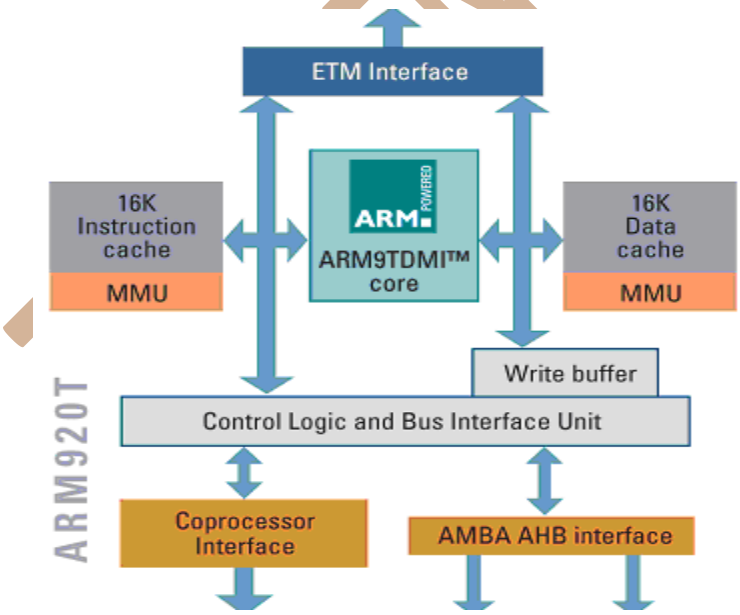
- ✓ Và hoạt động kiểu **Harvard** với một số đặc điểm khác biệt:
  - ✓ Howard Aiken (1900-1973) khi xây dựng máy tính với các relé đã tách các bộ nhớ dữ liệu (RAM) và bộ nhớ chương trình (NVM *Non Volatile Memory*: ROM, FLASH) với các bus riêng rẽ để truy cập vào bộ nhớ dữ liệu (RAM) và bộ nhớ chương trình chứa phần mềm nhúng (hệ điều hành, Device drivers, ứng dụng nhúng).
  - ✓ Bus cho lệnh và Bus cho dữ liệu tách biệt, điều hành độc lập nên lệnh và dữ liệu có thể được đưa ra cùng một lúc, cải thiện tốc độ so với thiết kế với chỉ một bus.
  - ✓ Phân biệt rõ ràng bộ nhớ dữ liệu và bộ nhớ chương trình, CPU có thể vừa đọc một lệnh, vừa truy cập dữ liệu từ bộ nhớ cùng lúc.
  - ✓ Do các BUS độc lập, CPU có khả năng tìm trước các lệnh (*instruction prefetch*), nên với kiến trúc Harvard chương trình chạy nhanh hơn, bởi vì nó có thể thực hiện ngay lệnh tiếp theo khi vừa kết thúc lệnh trước đó.
  - ✓ Tuy nhiên về kiến trúc có phần phức tạp hơn trong phần cứng, với 2 BUS độc lập gây khó khăn nhất định cho các ngôn ngữ lập trình cấp cao (ví dụ như C) nhưng cho hiệu quả hơn cho các ứng dụng nhúng. Là loại phổ biến để thiết kế các HTN.

THƯ VIỆN PTIT

Hình 1.5 Hai kiểu HTN với 2 loại kiến trúc CPU

Ví dụ Havard CPU ARM 920T, là loại CPU cải tiến với một nhớ cache cho lệnh và một cache cho dữ liệu.

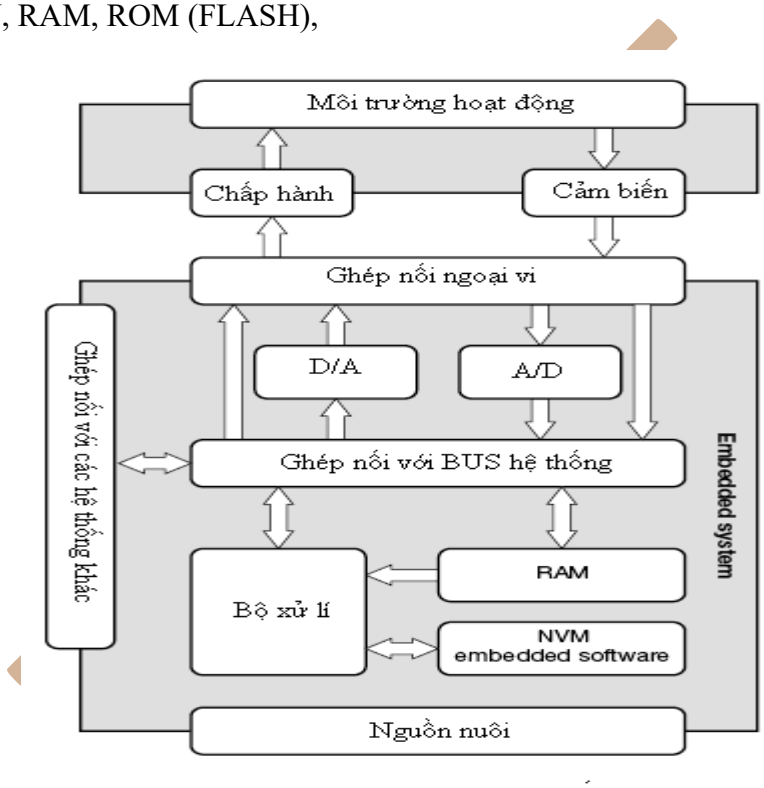
Hình1.6 Havard CPU ARM 920T của Amtel

1.4.3 Mô hình tổng quát của một HTN

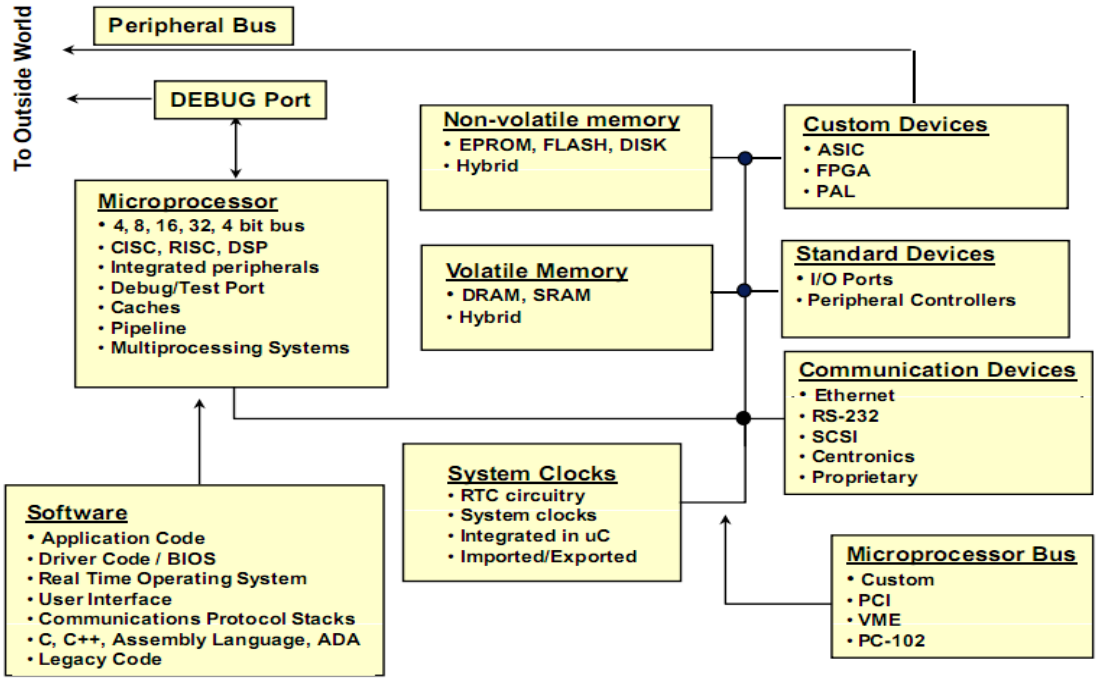
✓ *Các khối chức năng:*

- Môi trường hoạt động: nơi sử dụng HTN,

- Chấp hành: là các thiết bị công nghệ,
- Cảm biến: thiết bị đặc biệt ghi nhận thông tin công nghệ (vị trí, vòng quay, tốc độ, nhiệt độ, áp suất, kích thước (cao, dài, sâu) …) ,
- Ghép nối: là các thiết bị phối hợp, chuyển hóa các thông tin từ cảm biến thành tín hiệu điện để số hóa,
- Các bộ số hóa (A/D) và tương tự hóa (D/A),
- Ghép nối với các hệ thống khác: liên kết các HTN khác, mạng dữ liệu, Trung tâm điều khiển SCADA, …
- Ghép nối BUS hệ thống
- CPU, RAM, ROM (FLASH),

Hình 1.7 Mô hình tổng quát HTN-Mô hình với các khối chức năng

Hình 1.8 Một cách nhìn khác về mô hình tổng quát HTN:Với các khối ngoại vi và phần mềm

✓ *Kiến trúc trừu tượng: lớp xếp chồng*

Khi nói về kiến trúc một hệ thống, thường ta đề cập tính tổng quát và những chức năng cơ bản. Như vậy ở mức độ tổng quát, các lớp phần cứng và phần mềm được đề cập như các thành phần (*element*) hợp thành. Các thành phần kiến trúc có thể hợp nhất bên trong thiết bị nhúng hoặc tồn tại bên ngoài và tương tác với các thành phần bên trong theo một cách nào đó. Ở cách nhìn kiến trúc, thì kiến trúc được biểu diễn bởi các cấu trúc. Mỗi cấu trúc bao gồm một tập hợp các thành phần đặc trưng, các thuộc tính và những đặc tả về mối quan hệ bên trong các thành phần đó.

Kiến trúc lớp xếp chồng có *đặc tính là mỗi lớp chỉ sử dụng chức năng(hay dịch vụ) của tầng dưới nó, đồng thời chỉ cho phép tầng trên sử dụng các chức năng (dịch vụ) của mình.* Kiến trúc này có lợi thế về an ninh, bền vững, đơn giản về thiết kế, dễ nâng cấp (các dịch vụ), thực hiện mỗi lớp và khả năng nâng cấp "nóng" ngay cả khi hệ thống đang hoạt động. Ví dụ nguyên lí này ta thấy ở mô hình mạng chuẩn OSI (*Open Systems Interconnection),* kiến trúc của hệ điều hành Unix/Linux.

Mô hình một NTH cũng được đặc tả theo lớp kiến trúc để đảm bảo về độ tin cậy, đơn giản khi hoạt động:

THƯ VIỆN

Hình 1.9 Kiến trúc trừu tượng HTN

- Lớp phần cứng: Như ở *Các khối chức năng*.
- Lớp phần mềm hệ thống: Hệ điều hành hay Monitor
- Lớp ứng dụng: Là một số chương trình ứng dụng xác định mà HTN thi hành.

1.4 PHÂN LOẠI HTN

Phân loại HTN có thể theo nhiều tiêu chí khác nhau và có thể không hoàn toàn giống nhau (giống như khi nêu định nghĩa về HTN). Tuy nhiên có thể nêu ra đây một số tiêu chí để phân loại HTN.

- HTN hoạt động ở đâu:
  - ✓ Hoạt động độc lập: nhận đầu vào từ các tác nhân bị điều khiển, xử lý và cho đầu ra. Thời gian có đầu ra (đáp ứng) phải trong một khung thời gian nhất định theo ý đồ khi thiết kế.
  - ✓ Hoạt động có liên kết với nhau giữa các HTN và các trung tâm kiểm soát khác. Loại này gọi là HTN mạng. Ví dụ các HTN cục bộ tại các thiết bị chấp hành đầu cuối của một qui trình công nghệ phức tạp liên kết qua mạng cục bộ của nhà máy hay của một cổ máy phức tạp. Hệ thống mạng điện thoại di động là một ví dụ kiểu HTN mạng: máy người dùng <–> các trạm BTS <–> tổng đài <–> tổng đài <–> BTS <–> máy người dùng. Tên chung của HNT lại này là HTN di động.
- Lĩnh vực ứng dụng:
  - ✓ Công cụ tính toán như các máy tính nhưng chỉ để chạy các bài toán nhất định.
  - ✓ Xử lý tín hiệu: các thiết bị video thời gian thực, DVD player, thiết bị y tế…
  - ✓ Truyền thông, mạng: thiết bị mạng như router, chuyển mạch (switch), firewall….
  - ✓ Hệ thống điều khiển và thu thập dữ liệu.
- Kiến trúc và qui mô:
  - ✓ HTN qui mô nhỏ (Small Scale Embedded Systems) với các xác định như sau:
  - Phần cứng ít phức tạp, thiết kế với CPU đơn, loại 4, 8 bits;
  - Phần mềm đơn giản, dùng một monitor để kiểm soát hoạt động;

THƯ VIỆN PTIT

- Công cụ phát triển phần mềm: soạn thảo chương trình, hợp ngữ và hợp ngữ chéo (asembler, cross asembler), môi trường phát triển hợp nhất (integrated developememt enviroment) sử dụng với vi điều khiển hay CPU đã chọn. Ngôn ngữ phát triển là C, mã C được dịch ra nhị phân tối ưu, định vị mã thực thi trong bộ nhớ ROM, dung lượng bộ nhớ giới hạn.
- Tiêu thụ năng lượng rất ít.

Ví dụ : HTN đơn giản, chỉ có một vài phím bấm để đưa thông tin vào, một vài đèn LED hiện đầu ra (trạng thái nào đó). Ví dụ: HTN máy điều hòa nhiệt độ, lò nhiệt v.v.

✓ HTN qui mô phức tạp:

- Phần cứng phức tạp: Thiết kế với CPU 8,16 hay32 bits, hay sử dụng vi điều khiển;
- Hệ thống có cấu trúc với BUS mở rộng để ghép nối với các thiết bị ngoại vi;
- Phần mềm nhúng tinh vi, có hệ điều hành để thực hiện các nhiệm vụ, thao tác đồng thời. Có thể là loại RTOS.
- Công cụ lập trình: C/C++/Visual C++/Java, RTOS, mã nguồn, công cụ ki thuật: Simulator, Debugger. Môi trương phát triển hợp nhất (Integrated Development Envirinment-IDE. Công cụ soft để xây dựng phần cứng phức hợp.

  Ví dụ: các HTN trên các máy gia công (kim loại, khuôn nhựa v.v).

✓ HTN tinh vi (Sophisticated Embedded Systems)

- Phần cứng và phần mềm rất đặc biệt;
- Nhiều CPU và có thể mở rộng, hay các CPU có thể cấu hình được (configurable CPUs), hay mảng logic lập trình được (programable logic array-PLA);
- Phát triển cho các lớp ứng dụng mới nhất khi các ứng dụng loại này cần phải 8ểcó quá trình thiết kế đồng thời giữa phần cứng và phần mềm, hợp nhất các linh kiện ở hệ thống cuối cùng, sử dụng công nghệ ASIC để chế tạo CPU, vi mạch đồng xử lý (còn gọi là ChipSet hay Co-processor).

  Ví dụ các hệ thống hàng không quân sự mới nhất trên các máy bay (military/civil avionic), các thiết bị mạng cao cấp…. Các HTN kiểu này bị chế ngự bởi tốc độ xử lý của phần cứng (CPUs), Các chức năng phần mềm như các giải thuật mã hóa/giải mã, giải thuật chuyển đổi tín hiệu số (*Fourrier/Z transformation*), giao thức TCP/IP stack, các hàm chức năng mạng nhúng trong phần cứng để tăng tốc xử lý; Một số chức năng phần mềm được cứng hóa (như DSP). Công cụ phát triển thường không có sẵn vì đắt tiền, do đó phải phát triển riêng khi dự án được chấp nhận.

✓ HTN phần cứng hay HTN phần mềm;

✓ HTN theo An toàn sự cố (fail-safe), hay tự an toàn (fail-safe operational);

✓ HTN đáp ứng được bảo đảm hay đáp ứng với nỗ lực tối đa;

✓ HTN với nguồn tài nguyên đầy đủ hay nguồn tài nguyên hạn chế;

THƯ VIỆN PTIT

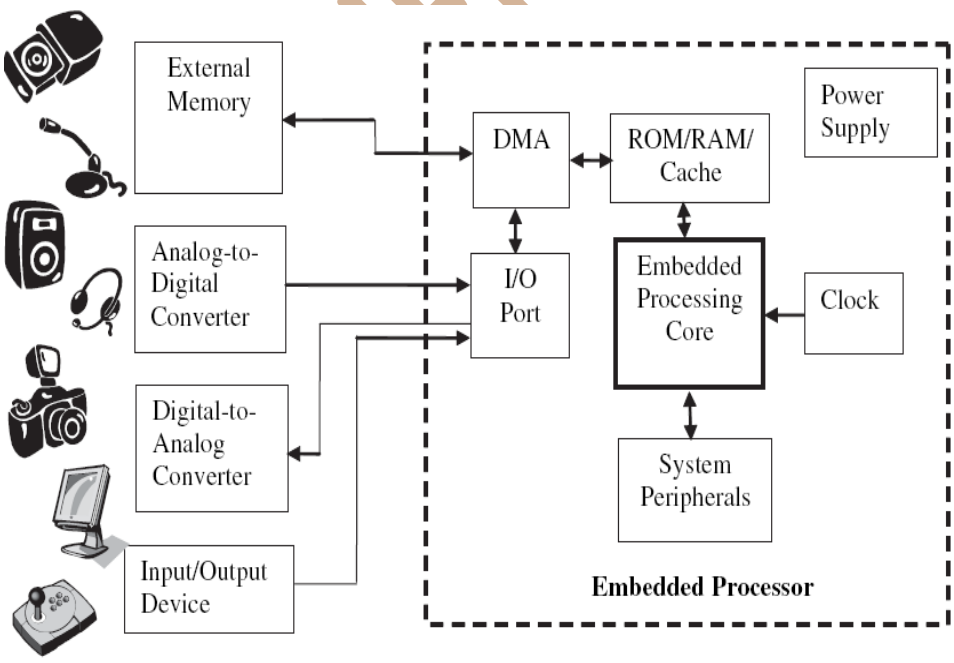
✓ HTN phản ứng ngay với sự kiện hay phản ứng với sự kiện có thời hạn.

- **Tại sao các HTN lại có sự khác nhau?**

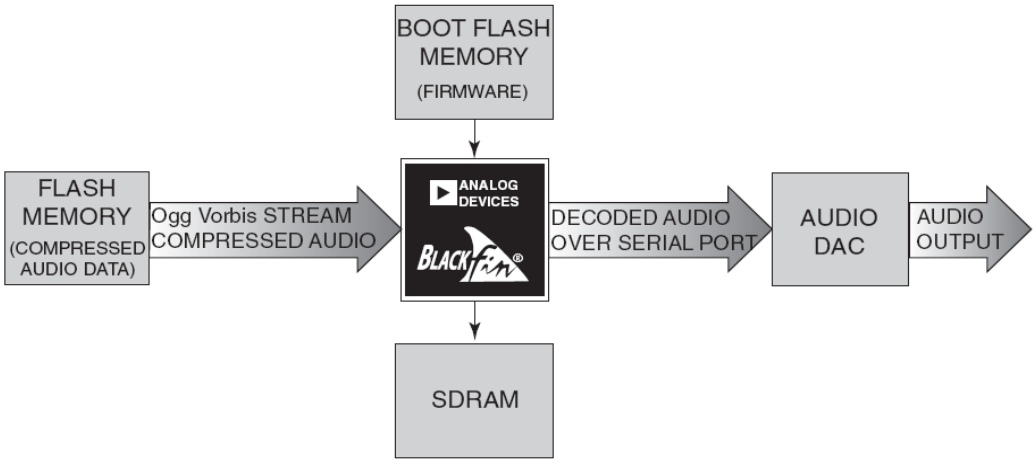
Có thể trả lời đơn giản đó là do các ứng dụng khác nhau và hệ thống phải hoạt động hiệu quả. Ví dụ:

1. HTN là dành để thực hiện các tác vụ riêng biệt. Các tác vụ riêng biệt ở đây phần lớn liên quan tới *các xử lý khác nhau chuyên biệt*, các sự kiện, các trạng thái của một qui trình công nghệ, ví dụ qui trình điều khiển máy công cụ, robot … Khi thay đổi qui trình, thường dẫn tới thay đổi hay thiết kế lại cả hệ thống. Như vậy có thể thấy cần có một loại bộ xử lý thích hợp cho lại tác vụ đã nêu. Bộ xử lý như vậy gọi là bộ xử lý chuyên biệt (*dedicated microprocessor*), nó không mạnh như bộ xử lý đa năng ta sử dụng trong máy tính, như máy tính PC chẳng hạn. Ví dụ điển hình là bộ xử lý tín hiệu số DSP (*Digital Signal Processor*) dòng TMS320 (*TMS320C6000*™ Multicore DSPs, TMS320DM6446 DaVinci™ Video Processor …) của Texas Instruments, hay các bộ xử lý MP3 (xử lý dữ liệu âm thanh đã nén và giải mã đưa vào khuyếch đại âm thanh rồi ra loa).

   Ví dụ sơ đồ khối chức năng của CPU DSP:

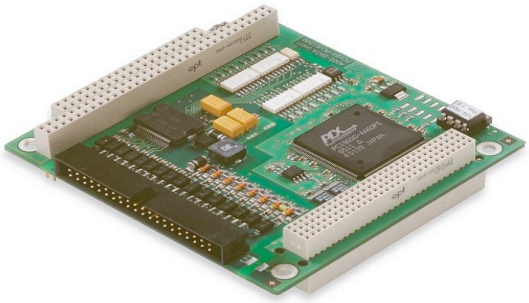
Hình 1.10 Sơ đồ khối CPU DSP-MP3.

Hình 1.11 Bộ MP3 với CPU BlackFin của ANALOG DEVICES

2. Như điểm 1. nêu trên, về phần cứng, các HTN được thiết kế từ rất nhiều loại CPU nhúng và các CPU nhúng bản thân chúng lại có kiến trúc khác nhau. Hiện trên thị trường có thể liệt kê các kiểu CPU nhúng như: CPU vạn năng rút gọn phù hợp cho ứng dụng nhúng, các vi điều khiển (*microcontroller, PIC*), các kiến trúc kiểu hệ thống trên một vi mạch (*PSoC-Programmable System on Chip*)…
3. Về phần mềm cở sở có thể từ đơn giản cho tới tinh xảo, hệ điều hành thời gian thực (*RTOS-Real Time Operating System*).
4. Ví dụ một số HTN

- Phần cứng thương mại là các sản phẩm như bo mạch HTN (*Microprocessor-based)* đầy đủ, thiết kế hoàn chỉnh và đi cùng đã có phần mềm hệ thống (hệ điều hành, hay monitor) cài đặt trong EEPROM, flash, có RAM hay còn có đĩa cứng bán dẫn (DiskOnChip dung lượng 32MB hay lớn hơn), ví dụ như dòng PC 104 dưới đây:

THƯ VIỆN PTIT

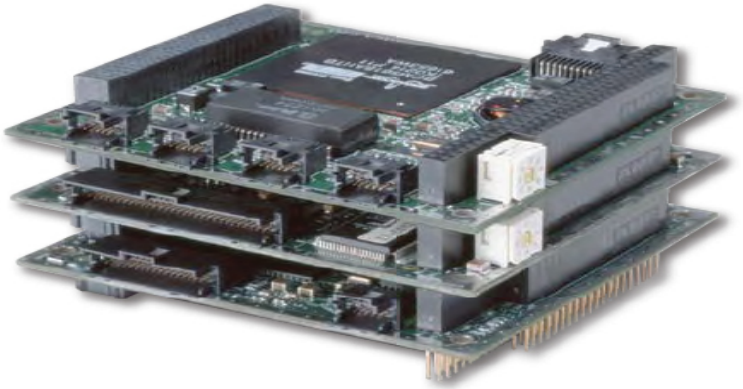

Figure 3 Cisco 3200 Series Wireless and Mobile Routers for mobile applications, based on PC/104 stacking technology, run the company's IOS software and allow the networking of multiple wireless devices that run a variety of communications links.

TMZ104
PC/104 Computer with Transmeta Crusoe TM5500 CPU
TMZ104 Photo Features:
Low power fanless x86 compatible
Embedded BIOS
Linux OS
Watchdog timers
Dual EIDE & floppy support
USB, parallel port,
PS2 keyboard & Mouse
Dual RS-232 serial

Hình 1.12 Một số HTN thương mại

THƯ VIỆN PTIT

- Các loại vi điều khiển dạng bo mạch.
- Các loại vi xử lý rời để thiết kế THN theo yêu cầu ứng dụng:

  CPU : Intel 80X51, PIC 12F 675, Amtel 8051, PSoC (Programmable System on Chip) : CY8C29466… Đặc điểm chung của các loại này là có kiến trúc đầy đủ chỉ trong một vi mạch có mức độ tích hợp cỡ lớn và rất lớn (VLSI: *Very Large Scale Integration*).

  Bảng dưới đây liệt kê số loại CPU cho HTN từ các hãng khác nhau (chưa đầy đủ):

Architecture	Processor	Manufacturer
AMD	Au1xxx	Advanced Micro Devices,...
ARM	ARM7, ARM9, ...	ARM, ...
C16X	C167CS, C165H, C164CI,...	Infineon,...
ColdFire	5282, 5272, 5307, 5407, ...	Motorola,...
I960	I960	Vmetro, ...
M32/R	32170, 32180, 32182, 32192, ...	Renesas/Mitsubishi, ...
M Core	MMC2113, MMC2114, ...	Motorola
MIPS32	R3K, R4K, 5K, 16, ...	MTI4kx, IDT, MIPS Technologies, ...
NEC	Vr55xx, Vr54xx, Vr41xx	NEC Corporation, ...
PowerPC (PPC)	82xx, 74xx, 8xx, 7xx, 6xx, 5xx, 4xx	IBM, Motorola,...
68k	680x0 (68K, 68030, 68040, 68060,...) ,683xx	Motorola, ...
SuperH (SH)	SH3 (7702, 7707, 7708, 7709), SH4 (7750)	Hitachi, ...
SHARC	SHARC	Analog Devices, Transtech DSP, Radstone, ...
strongARM	strongARM	Intel, ...
SPARC	UltraSPARC II	Sun Microsystems, ...
TMS320C6xxx	TMS320C6xxx	Texas Instruments, ...
x86	X86 [386,486,Pentium (II, III, IV)...]	Intel, Transmeta, National Semiconductor, Atlas, ...
TriCore	TriCore1, TriCore2, ...	Infineon,...
MicroChip	PIC10 .... PIC 32 , 8 bits , 16 bits and 32 bits	MicroChio Technology

1.5 KẾT CHƯƠNG

Chương này giới thiệu về HTN từ định nghĩa, mô hình, phân loại, các đặc thù và kiến trúc của HTN. Chương cũng nêu ra những lĩnh vực công nghệ mà HTN được sử dụng. Từ đó cũng bật ra những yêu cầu kỷ thuật trên HTN nói chung và HTN cho ứng dụng riêng biệt.

Tham khảo một số định nghĩa HTN từ các nguồn tài liệu:

"HTN là một hệ thống có phần cứng được xây dựng trên nền tảng phần cứng máy tính chuyên biệt với phần mềm được nhúng trong phần cứng đó, như một trong các thành phần quan trọng nhất của HTN. HTN do đó có thể là một hệ độc lập hay là một phần của một hệ thống lớn hơn."

Một số định nghĩa về HTN:

Wayne Wolf: " what is an embedded computing system ? Loosly defined, it is any device that includes a programmable computer but is not itself intended to be general-purpose computer" [Computers as Components – Principal of Embedded Computer System Design].

Told D. Morton: "Embedded Systems are electronic systems that contain a microprocessor or microcontroller, but we do not think od them as computers – the computer is hidden or embedded in the system" [Embedded Microcontrollers]

Tim Wilmshurst: " Embedded system is a system whose primcipal function is not computational, but which is controlled by a computer embedded within it. The computer is liklly to be a microprocessor or micro controller. The word ***embedded*** *implies that it lies inside the overal system, hidden from view, forming an integral part of greater whole" [An Introduction to the Design of Small Scale Embedded System with PIC, 80c51 and 68HC05/08 Microcontroller]*

1.6 CÂU HỎI CUỐI CHƯƠNG

1) Định nghĩa tương đối về HTN.
2) Những thách thức nào phải đối mặt khi thiết kế một HTN ?
3) Những cách để nêu mô hình kiến trúc của một HTN ?
4) Thế nào là HTN kiểu vi xử lý HTN kiểu vi điều khiển ?
5) Nêu các khối chức năng trong hình 1.7 mô tả về mô hình một HTN.
6) Có bao nhiêu loại kiến trúc CPU được sử dụng khi xây dựng HTN ? Mỗi loại khác nhau ở điểm nào chủ yếu ?
7) Nêu các thành phần phần cứng thường có trong một HTN ?
8) Các thành phần như biến đổi tương tự-số (ADC), số-tương tự (DAC), định thời (timer), cổng (port) nhất thiết cần có trên một HTN ? Tại sao ?
9) Có các loại phần mềm nào trên một HTN ?

THU VIEN PTIT

Chương 2. CÁC THÀNH PHẦN PHẦN CỨNG CỦA HỆ THỐNG NHÚNG

Chương 2 đề cập tới các thành phần phần cứng, nền tảng cơ sở của HTN. Bao gồm: bộ xử lý trung tâm (CPU) với kiến trúc Von Neumman và kiến trúc Harvard, BUS của CPU và BUS hệ thống, bộ nhớ, cổng. Tiếp theo là kĩ thuật ghép nối các thiết bị ngoại vi vào với CPU, các chương trình điều khiển ghép nối. Đối với CPU, tài liệu nêu nguyên lí kiến trúc, các đặc tính kĩ thuật và biểu đồ thời gian hoạt động của CPU, giúp cho việc thiết kế phần cứng sau này. Riêng về tập lệnh không đề cập tới, do vậy khi sử dụng một CPU nào đó cần nắm được tập lệnh của CPU đó để có thể lập trình, viết các trình điều khển bằng hợp ngữ.

Nội dung chương cung cấp các kiến thức phần cứng và kĩ năng thiết kế, đặc biệt là thiết kế ghép nối với thiết bị. Cuối chương là một số bài tập thiết kế đơn giản như thiết kế bộ nhớ ROM, RAM, cổng với CPU, tạo thành một bo mạch như một HTN chưa có các thiết bị ngoài.

2.1 BỘ XỬ LÍ TRUNG TÂM (Central Processing Unit-CPU)

Các hệ thống sử dụng kĩ thuật tính toán số để xử lý thông tin đều cần một tổ hợp các mạch số để tạo ra một hệ thống có khả năng: thực hiện các phép tính lí luận lí (logic), các phép toán số học, các quyết định chuyển hướng thực hiện có hay không có điều kiện … và quan trọng là hoạt động theo một hệ mã vi lệnh (*micro-instruction code*) theo một trình tự nhất định. Ý tưởng tạo ra một hệ thống điện tử số như vậy chính là tạo ra một bộ xử lý trung tâm. Bộ xử lý trung tâm ngày nay rất tinh xảo, kích thước rất nhỏ (chỉ lớn hơn 1 cm^2) nhưng chứa vài trăm triệu transistor, hoạt động với tần số từ vài MHz tới vài GHz, công suất tiêu tán từ vài Watt tới vài chục Watt , ví dụ: *Intel Pentium G6950 công nghệ: Clarkdale (32 nm), tần số:2.8 GHz,Powerdissipation:73W.(http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_CPU_power_dissipation#Intel_Pentium_Dual-Core*). Đổi lại tốc độ tính toán đạt hơn 1 tỉ lệnh máy trong một giây (*MIPS: milions Instruction per second*). Ví dụ: *Intel Core i7 Extreme Edition i980EE :147.600 MIPS at 3,3 GHz , 44.7 lệnhmáy/chu kì xung đồng hồ (với f=3,3GHz, Tchukì=0,303 ns).*
(http://en.wikipedia.org/wiki/Instructions_per_second).
Đấy là nói tới các bộ xử lý vạn năng, dùng để chế tạo các máy tính (để bàn, máy chủ). Đối với các CPU dùng trong thiết kế các HTN, tần số làm việc của CPU có thấp hơn, từ vài chục, vài trăm MHz trở lên. Tại sao vậy ? Đơn giản không phải lúc nào cũng cần tốc độ tính toán thật nhanh, và còn tùy vào ứng dụng nhúng đó là gì. Tất nhiên càng nhanh càng tốt, nhưng đổi lại giá thành cao, môi trường hoạt động không thể thỏa mãn (ví dụ nhiệt độ môi trường cao, bụi, rung động cơ học …).

2.2.1 Các loại CPU và nguyên lí hoạt động

Hiện nay trên thị trường rất nhiều nhà sản xuất CPU với nhiều chủng loại phù hợp cho các ứng dụng. Có thể liệt kê một số nét để phân biệt:

THƯ VIỆN PTIT

a) Cách tổ chức và thực hiện lệnh máy:
   - Với tập lệnh đầy đủ (CICS).
   - Với tập lệnh rút gọn (RISC).

b) Cách xử lý thông tin và truy nhập bộ nhớ:
   - Von Neumman: bộ nhớ chung, truy cập tuần tự theo từng lệnh máy.
   - Harvard: bộ nhớ lệnh và bộ nhớ dữ liệu độc lập, truy cập đồng thời.

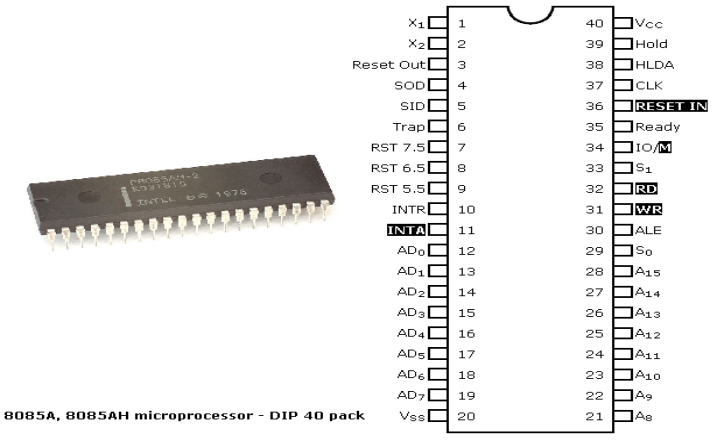
c) Công nghệ chế tạo hướng ứng dụng:
   - CPU đa năng: chế tạo máy tính đa năng, HTN tinh vi, hệ điều khiển thông minh.
   - CPU chuyên dụng: các ứng dụng đặc thù (như cho ứng dụng nhúng). Trong phạm trù này lại có một vài công nghệ tiêu biểu:
     - Vi điều khiển (microcontroller và PIC-*Programmable Intelligent Computer" (Máy tính khả trình thông minh)*).
     - Hệ thống trong một vi mạch lập trình được (PSoC- *Programmable System on Chip: integrating configurable analog and digital peripheral functions, memory and a microcontroller on a single chip).*

     Lớp công nghệ này được sử dụng phổ biến trong các HTN có đòi hỏi mức tinh xảo trung bình hay thấp.

2.2.2 Ví dụ về một CPU và nguyên lí hoạt động

Để có thể thực hiện thiết kế một HTN, cần tìm hiểu chi tiết về cấu trúc, cách làm việc và lập trình cho một CPU đã chọn. Phần này giới thiệu dòng **Intel CPU 808X, 8 bits hay 16 bits**, đa năng của Intel được sử dụng rất phổ biến trên thế giới cũng như ở Việt Nam. Ưu điểm nổi bật của CPU này là tính phổ biến, đa năng, dễ triển khai, công cụ phát triển rất đa dạng và sẵn có.

a) Sơ đồ hình thức bên ngoài:

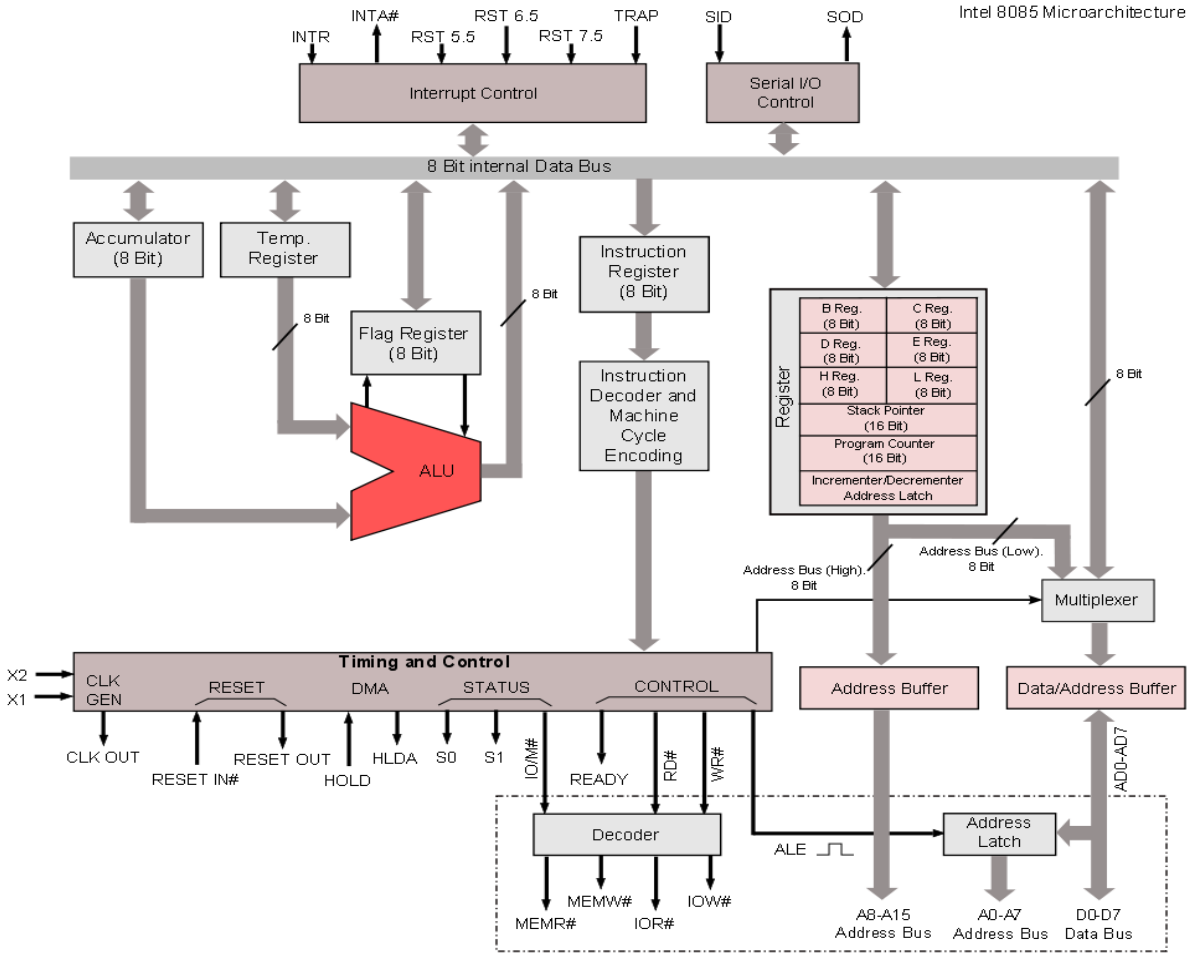
Hình 2.1 Intel CPU 8085

b) Kiến trúc: Mô hình chức năng bên trong CPU, ví dụ Intel 8080/8085

THƯ VIỆN PTIT

8085 là 8-bit microprocessor, trong đó dữ liệu xử lý là 8 bits, không gian địa chỉ được xác định bởi 16 bits, cho dung lượng địa chỉ là 65.535 (gọi là 64K) ô nhớ. Các thành phần chức năng bao gồm:

- Tập các thanh ghi (Register).
- Đơn vị thực thi các phép tính số học và luận lí (Arithmetic logic unit- ALU).
- Hệ thống các dây nối giữa các vi mạch chức năng (BUS).
- Khối định thời và điều khiển (Timing & Control unit).
- Khối điều phối, kiểm soát ngắt (Interrupt Control)
- Khối truyền thông nối tiếp (Serial I/O Control)

Hình 2.2 Các khối chức năng của CPU 8080/8085

1) Tập các thanh ghi (Registers):

Các thanh ghi sử dụng để chứa dữ liệu và địa chỉ. Co hai loại thanh ghi:

Thanh ghi đa năng được dùng như chức năng nhớ dữ liệu tạm thời hay đị chỉ tức thời qui chiếu tới bộ nhớ (ROM/RAM). Các thanh ghi 8 bits đó là B, C, D, E, H và L. Khi ghép lại sẽ thành

thanh ghi 16 bits với tên kép: BC, DE or HL.
Thanh ghi đặc biệt là các thanh ghi gán cho chức năng đặc biệt (hay chuyên dụng):

- **Thanh ghi tích lũy ACC (Accumulator)** hay **A**, là thanh ghi 8-bit, đa dụng cho các thao tác và các phép tính số học, luận lí, I/O, nạp, nhớ dữ liệu, toán hạng, kết quả phép toán khi thực hiện lệnh.
- **Thanh ghi chỉ số** (**Index register**): được dùng làm chỉ số cho qui chiếu địa chỉ, cách dùng phụ thuộc vào chế độ địa chỉ hóa.
- **Thanh ghi đa năng (General registers**) 16 bit chia phần thấp và phần cao:
  - 8-bit B và 8-bit C hay kết hợp thành cặp BC 16-bit.
  - 8-bit D và 8-bit E hay kết hợp thành cặp DE 16-bit.
  - 8-bit H và 8-bit L hay kết hợp thành cặp HL 16-bit.

  Các thanh ghi này dùng độc lập hay kết hợp chứa dữ liệu hay địa chỉ qui chiếu vào bộ nhớ (chế độ địa chỉ hóa gián tiếp qua thanh ghi).
- **Thanh ghi trạng thái** (Status register) hay Cờ (**Flag),** là thanh ghi 8-bit, chứa các bit có ý nghĩa sau:
  - Sign, lên 1 nếu bit lớn nhất của kết quả phép tính có giá trị = 1.
  - Zero, lập giá trị = 0, nếu kết quả phép tính = 0.
  - Auxiliary carry, với phép tính 4 bit (D3-D0), lên 1 nếu kết quả phép tính có số mang từ D4 chuyển sang D4.
  - Parity, lên 1 nếu số parity (là tổng của các bit trong kết quả) là số chẵn.
  - Carry, lên 1 nếu có số mang khi thực hiện phép cộng số học hay borrow khi thực hiện phép trừ số học hay phép so sánh giá trị.
- **Thanh ghi ngăn xếp** (**Stack pointer**): 16 bit. Thanh ghi này mỗi lần tăng hay giảm 2 (+/-2).
- **Thanh ghi lệnh máy** (**Instruction register**): 8 bit chứa mã lệnh (OPCODE) từ ROM/RAM, đầu vào cho khối Timing&Control để giải mã thành các tín hiệu điều khiển của CPU**.**
- **Thanh đếm chương trình (Program counter),** 16-bit, trỏ trực tiếp vào bộ nhớ nơi chứa mã lệnh của mỗi lệnh. Địa chỉ qui chiếu từ 0000h đến FFFFh (0 đến 65.535).

2) ***Đơn vị thực thi các phép tính số học và luận lí (ALU):***
Thực hiện các phép tính: Cộng, trừ, nhân, chia, logis AND, OR, XOR, NOT, dịch trái/phải, quay vòng trái/phải.
3) ***Hệ thống các dây nối giữa CPU với các vi mạch chức năng, thiết bị ngoài*** **(BUS)** (*Hình 1.1.1- Mô hình tổng quát bo mạch chủ)*
Tập hợp các tín hiệu phát ra từ CPU và nối tới các vi mạch chức năng trên bo mạch chính. Để mô tả ý nghĩa của từng tín hiệu ta nhóm lại theo chức năng như sau:

BUS địa chỉ (Address bus): Mang thông tin về địa chỉ qui chiếu tới ROM/RAM, bộ giải mã chọn vi mạch. Với CPU 8080/8085 có tất cả 16 đường hay 16 bit. BUS này chỉ có một hướng

THƯ VIỆN PTIT

(chiều) đi ra từ CPU.

BUS dữ liệu (Data bus) : Dữ liệu trao đổi giữa CPU và các vi mạch bên ngoài, các thiết bị ngoài sử dụng BUS này. Tùy loại CPU có thể là 8 bit, 16 bit, 32 bit, 64 bit. Số bit này thường dùng để nói tới loại CPU. Đặc điểm cơ bản của BUS là hai chiều.

BUS điều khiển (Control bus): Các tín hiệu điều khiển phát ra từ CPU tới các vi mạch chức năng khác nhau trên bo mạch chủ, các thiết bị ngoài nối với CPU. Các tín hiệu này được dùng để đồng bộ mọi bước hoạt động của máy tính.

4) Định thời và điều khiển

Khối này tạo ra tất cả các tín hiệu đồng hồ, các tín hiệu điều khiển bên trong CPU, CPU với bên ngoài qua Bus điều khiển (Control bus).

c) Bộ nhớ (Memory)

Chương trình ứng dụng, hệ điều hành, dữ liệu, ngăn xếp đều dùng chung không gian nhớ. Với họ 8080/8085 có 16 dây địa chỉ (A15 ….. A0) cho dung lượng nhớ tối đa là 65.535 địa chỉ ô nhớ. Nếu mỗi ô nhớ là 1 byte sẽ có 65.535 byte hay 64 KB.

Kiến trúc sử dụng 64 bytes đầu tiên (000F-0000) để đặt các vector ngắt của các lệnh RST.

d) Ngắt (Interrupts)

CPU 8085 có 5 đầu vào tín hiệu ngắt (*interrupt),* trình bày theo thứ tự ưu tiên từ thấp đến cao:

INTR, che được. Khi có ngắt xuất hiện, CPU sẽ tìm lệnh trên BUS, lệnh đó có thể là trong các lệnh RESTART (đều có hiệu lực khởi động lại CPU) loại RST (RST 5.5, RST 6.5, RST 7.5 và TRAP). CPU bảo lưu giá trị của PC vào ngăn xếp, chuyển tới ô nhớ có giá trị N*8, trong đó N có giá trị từ 0 đến 7 mà lệnh RST cung cấp. Ô nhớ này chứa địa chỉ của chương trình xử lý cho ngắt đó như sau:

Tên của ngắt	Địa chỉ chương trình khởi động tại:
TRAP	24 Hex
RST 5.5	2C Hex
RST 6.5	34 Hex
RST 7.5	3C Hex (ưu tiên cao nhất, tác dụng sườn lên của xung ngắt)

Lệnh gọi CALL (lệnh có 3 byte). CPU "gọi" một chu trình con có địa chỉ xác định ở byte thứ 2 và thứ 3 của lệnh này.

RST5.5, che được. Khi có ngắt này, CPU bảo lưu giá trị của PC vào ngăn xếp, nhảy tới địa chỉ cố định 002Ch (h-hexadecimal).

RST6.5, che được. Khi có ngắt này, CPU bảo lưu giá trị của PC vào ngăn xếp, nhảy tới địa chỉ cố định 0034h.

RST7.5 che được. Khi có ngắt này, CPU bảo lưu giá trị của PC vào ngăn xếp, nhảy tới địa chỉ cố định 003Ch.

Trap, không che. Khi có ngắt này, CPU bảo lưu giá trị của PC vào ngăn xếp, nhảy tới địa chỉ cố định 0024h.

Tất cả các ngắt che được có thể lập không che hay che lập trình qua lệnh EI và DI. RST 5.5, RST6.5 và RST7.5 lập trình bằng lệnh SIM.

e) Cổng vào/ra (I/O ports)

THƯ VIỆN PTIT

Họ 8080/8085 có tất cả 256 cổng vào và ra, 256 cổng ra chạy theo lệnh IN hay OUT.

f) Tập lệnh (Instruction Set)

Tập lệnh của CPU Intel 8085 gồm các nhóm sau đây:

- Lệnh chuyển dữ liệu.
- Lệnh số học – cộng, trừ, tăng, giảm.
- Logic - AND, OR, XOR và quay vòng.
- Chuyển điều khiển đi có/không điều kiện, gọi chu trình, trở về chỗ cũ khi thoát khỏi chu trình, khởi động lại.
- Lệnh vào/ra (I/O).
- Các lệnh thao tác bit, cờ, cho phép/không cho phép ngắt, ngăn xếp, …

g) Chế độ địa chỉ (Addressing modes)

- Kiểu thanh ghi: qui chiếu dữ liệu trong 1 thanh ghi hay đôi thanh ghi.
- Gián tiếp qua thanh ghi: Thanh ghi chứa địa chỉ ô nhớ nơi có dữ liệu.

Qui chiếu trực tiếp – Dữ liệu 8 hay 16 bit.

i) Các nhóm tín hiệu trong CPU 8080/8085

A8 – A15. Nhóm tín hiệu ra: 8 bit cao của địa chỉ, các chân này là các chân được nối với bên ngoài qua mạch 3 trạng thái. Các phần tử 3 trạng thái sẽ được đặt ở trạng thái trạng thái trở kháng cao (còn gọi là trạng thái không kết nối) trong các trường hợp một trong các tín hiệu HOLD hay HALT là tích cực.

AD0 – AD7. Nhóm tín hiệu dồn kênh cho các tín hiệu địa chỉ và tín hiệu dữ liệu theo chia sẻ thời gian, 3 trạng thái. Ở giai đoạn đầu của chu kỳ máy, T1 của M1, sẽ là byte thấp của 16 bit địa chỉ từ A0 đến A7.

ALE (Address Latch Enable). Tín hiệu ra qua mạch 3 trạng thái. Được sử dụng để chốt byte thấp của tín hiệu địa chỉ (A0 – A7) từ nhóm AD0-AD7. Tín hiệu này được tạo ra trong giai đoạn đầu tiên của chu kỳ máy, T1 của M1, và cũng được dùng để chốt các tín hiệu trạng thái S0 và S1 khi cần thiết.

S0, S1 (Data BUS Status). Là các tín hiệu chỉ trạng thái của các chân thuộc BUS dữ liệu trong mỗi chu kỳ máy. Tổ hợp của hai tín hiệu này cũng cho biết trạng thái của CPU như sau:

S1	*S0*	*Trạng thái hoạt động của BUS dữ liệu*
0	0	Trạng thái HALT
0	1	CPU đang thực hiện thao tác WRITE
1	0	CPU đang thực hiện thao tác đọc (READ)
1	1	CPU đang thực hiện thao tác nhận lệnh (Instruction Fetch)

RD (Read). Chân ra 3 trạng thái. Nằm trong nhóm tín hiệu điều khiển. Tín hiệu tích cực khi CPU tiến hành đọc dữ liệu từ bộ nhớ hoặc từ thiết bị ngoại vi. Trong chế độ HALT hoặc DMA, chân ra này ở trạng thái trạng thái trở kháng cao.

THƯ VIỆN PTIT

WR (Write). Chân ra 3 trạng thái. Nằm trong nhóm tín hiệu điều khiển. Tín hiệu tích cực khi CPU tiến hành ghi dữ liệu vào bộ nhớ hoặc đưa dữ liệu ra thiết bị ngoại vi. Trong các chế độ HALT hoặc DMA, chân ra này ở trạng thái trạng thái trở kháng cao.

IO/M. Trạng thái logic của đầu ra này cho biết CPU đang làm việc với thiết bị ngoại vi hay với bộ nhớ. Nếu là logic 1, CPU đang truy cập thiết bị vào/ra, còn nếu là 0, CPU đang truy cập bộ nhớ. Kết hợp với hai đầu ra RD và WR để tạo ra các tín hiệu I/OR, I/OW, MEMR, và MEMW trong trường hợp sử dụng địa chỉ tách biệt đối với thiết bị vào/ra. Nằm trong nhóm tín hiệu điều khiển, IO/M cũng là đầu ra 3 trạng thái.

Interrupts. P8085 có ngắt đa mức. Có 5 chân ngắt tất cả: (INTR, RST5.5, RST6.5, RST7.5 và TRAP). Ngoài chân ngắt không che được là TRAP, các chân khác đều có thể che hoặc không che nhờ lập trình phần mềm.

- ***INTR:*** Chân nhận yêu cầu ngắt từ bên ngoài, được đáp ứng theo nguyên tắc quay vòng (polling) hoặc vector thông qua lệnh RST
- ***Các yêu cầu ngắt RST:*** Có 3 đầu vào yêu cầu ngắt với các mức ưu tiên khác nhau là RST7.5, RST6.5 và RST5.5. Khi yêu cầu ngắt xuất hiện tại các chân này, CPU tự động chuyển đến các vector ngắt tương ứng. Cụ thể như sau:
  - ***RST5.5*** là mức ưu tiên thấp nhất, phản ứng theo mức điện áp trên chân yêu cầu ngắt, địa chỉ vector ngắt này nằm ở ô nhớ có địa chỉ 2CH.
  - ***RST6.5:*** Ngắt ưu tiên thấp thứ 2, phản ứng theo mức điện áp trên chân yêu cầu ngắt, địa chỉ vector ngắt này nằm ở ô nhớ 34H
  - ***RST7.5****:* Mức ưu tiên cao nhất. Phản ứng theo sườn lên của xung yêu cầu ngắt. Sườn lên của xung này tác động lên một Flip-Flop, mạch này giữ lại yêu cầu ngắt cho đến khi được xoá nhờ tín hiệu đáp ứng nhận biết yêu cầu ngắt (Acknowledge). Địa chỉ của vector ngắt này nằm ở ô nhớ 3CH

TRAP: Là chân nhận yêu cầu ngắt không che được (dĩ nhiên là nó có mức ưu tiên cao nhất). Địa chỉ của vector ngắt này ở ô nhớ 24H.

INTA. Tín hiệu ra nhận biết yêu cầu ngắt tại chân INTR. Các yêu cầu ngắt RST5.5, RST6.5, RST7.5 và TRAP không tác động đến INTA.

HOLD. Trạng thái logic 1 ở chân này là yêu cầu của thao tác DMA. Các đầu ra RD, WR, IO/M và ALE sẽ được đưa về trạng thái trở kháng ra cao.

HLDA. Tín hiệu nhận biết yêu cầu HOLD.

RESET IN. Logic thấp 0 ở đầu vào của chân này yêu cầu tái khởi động hệ vi xử lý. Do tác động của tín hiệu RESET IN tích cực, giá trị của thanh đếm chương trình **PC sẽ được nạp lại là 0000h**. Các mặt nạ ngắt và tín hiệu HLDA cũng được tái thiết lập về giá trị mặc định.

RESET OUT. Đầu ra nhận biết hệ vi xử lý được tái khởi động. Dùng tín hiệu này để tái khởi động toàn bộ hệ thống.

READY. Logic 1 ở đầu vào này thông báo trạng thái sẵn sàng cung cấp dữ liệu cho CPU hoặc nhận dữ liệu từ CPU của các thiết bị ngoại vi.

THƯ VIỆN PTIT

SID (Serial Input Data). Là cổng vào của dữ liệu nối tiếp của hệ Vi xử lý. Bit hiện diện tại cổng này được đọc vào CPU nhờ lệnh RIM, bit sẽ được đưa vào bit cao của Acc (MSB).

SOD (Serial Output Data). Bit cao (MSB) của Acc được truyền ra ngoài chân này khi sử dụng lệnh SIM.

X1, X2. Lối nối thạch anh hoặc một mạch dao động để tạo xung nhịp cho CPU. Có thể sử dụng thạch anh có tần số dao động trong khoảng từ 0.5 đến 3MHz.

CLK. Đầu ra của xung nhịp, có thể làm xung nhịp cho các thành phần chức năng khác trong hệ vi xử lý.

Vcc, Vss. Lối nối nguồn +5V và GND cho CPU 8085. Cũng cần nhắc lại rằng, CPU 8085 chỉ cần một nguồn nuôi duy nhất là +5V, khả năng cung cấp dòng của nguồn cần được thiết kế tuỳ theo nhu cầu của toàn hệ vi xử lý.

j) Biểu đồ thời gian (system timing)

Khi thiết kế phần cứng của một HTN nói riêng hay một thiết bị kĩ thuật số nói chung, khái niệm về biểu đồ thời gian là hết sức quan trọng. Nắm bắt được ý nghĩa của biểu đồ thời gian sẽ có ích khi tiến hành hiệu chỉnh và tìm lỗi phần cứng. Lỗi phần cứng thường xảy ra khi các tín hiệu hoạt động không đứng thời điểm ở đầu vào mạch số, gây ra *lỗi*, đặt biệt hay xảy ra ở các mạch tổ hợp. Dưới đây là một số định nghĩa ở các bộ xử lý:

- Trạng thái máy: T (machine State): được định nghĩa là thời gian của một chu kì xung đồng hồ hệ thống (CPU Clock-out). Ví du nếu Clock-out=10 Mhz, thì T=200ns. Các sườn xung lên/xuống được sử dụng bên trong CPU cho các thao tác khác nhau.
- Chu kì máy (hay chu kì BUS): M (machine cycle): Là tập hợp của một số các T để CPU hay một vi mạch (như DMAC 8237) khi nắm quyền kiểm soát BUS hệ thống, thực hiện xong một thao tác (một phần của quá trình gởi ra hay đọc vào một dữ liệu) trên BUS hệ thống.
- Chu kì lệnh: (Instrution cycle): là tập các M cần thiết để hoàn thành một lệnh máy.

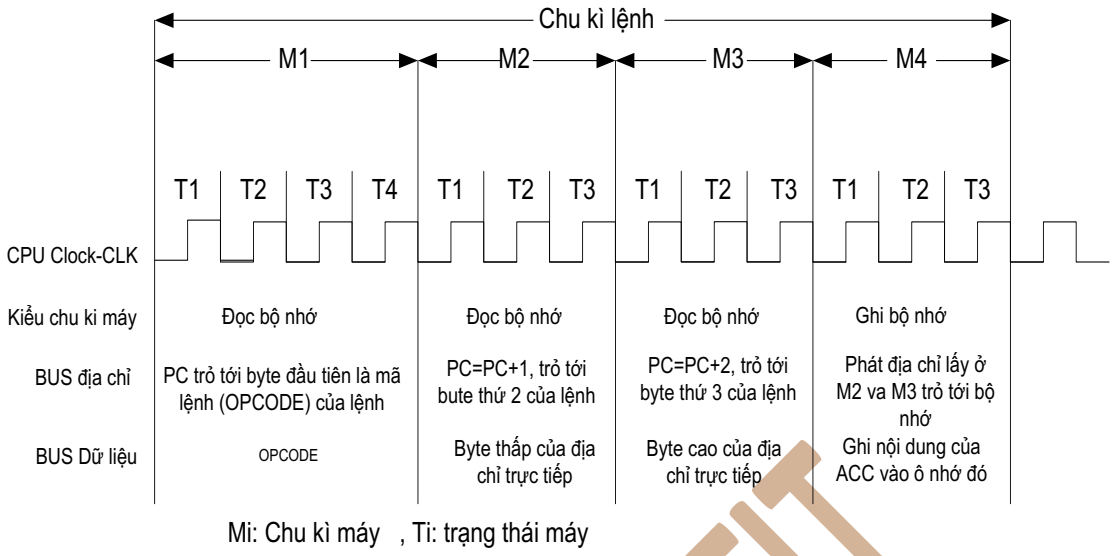
Hình sau đây mô tả thực thi của lệnh STA cua CPU Intel 8085: Cất nội dung trong thanh ghi ACC của CPU và ô nhớ trỏ trực tiếp bởi 2 byte tiếp theo của lệnh: ([byte 3], [byte 2]) <- ACC.

Ví dụ: cú pháp hợp ngữ như sau: STA 0610h, giả định trong ACC có một giá trị nào đó, ta sẽ cất (STore) giá trị đó vào ô nhớ 1006:

Trong đó STA=00110010: OPCODE
Địa chỉ thấp của ô nhớ RAM: 00000110
Địa chỉ cao của ô nhớ RAM: 00010000

Biểu đồ thời gian thực hiện như sau:

THƯ VIỆN PIT

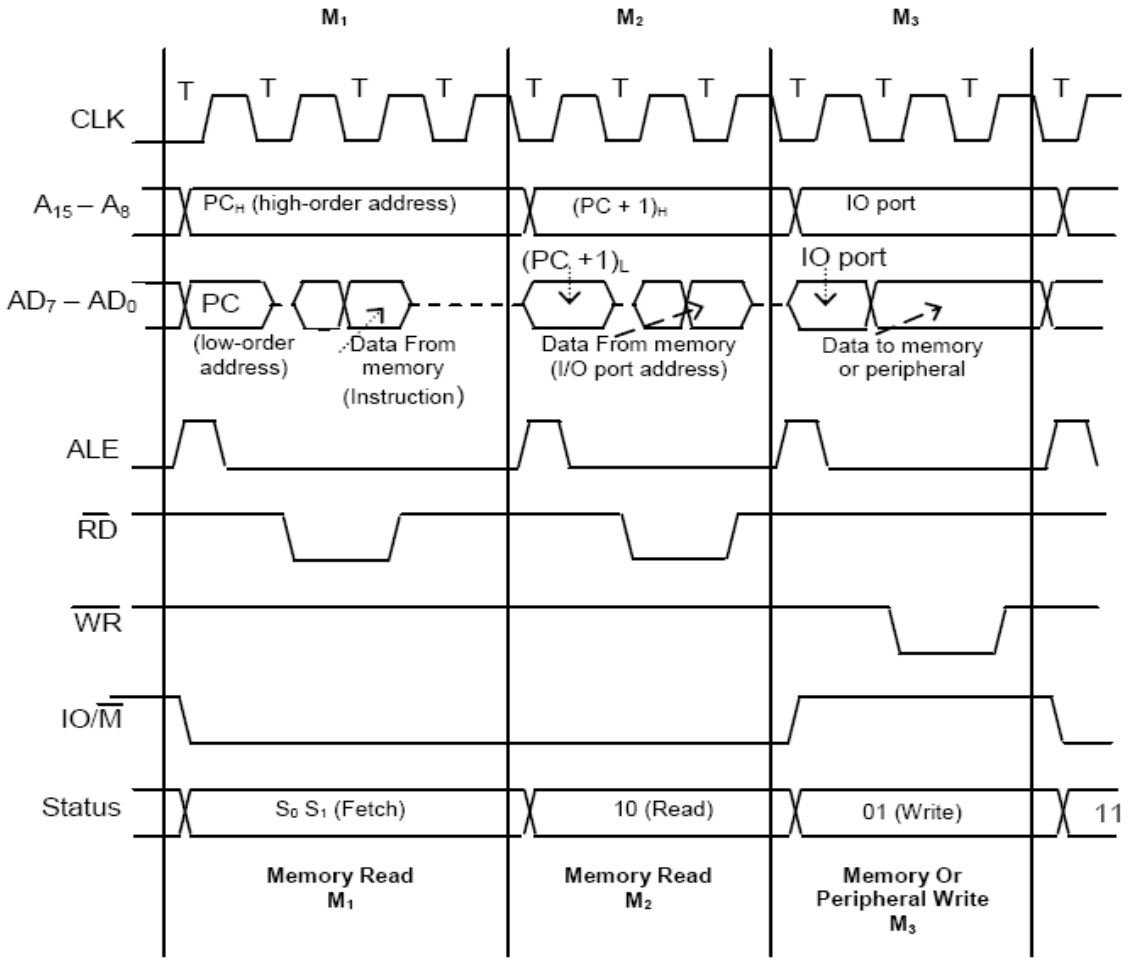
Hình 2.3 Các khái niệm qui chiếu theo CPU Clock

Ta có thể theo dõi các xung điện này khi sử dụng máy hiện sóng (OSCILOSCOPE) với ít nhất 2 tia cặp vào vị trí thích hợp trên bo mạch, lấy xung đồng hồ CPU CLK làm chuẩn để đồng bộ các tín hiệu.

Việc thực hiện một lệnh trong CPU P8085 thực tế là một chuỗi các thao tác READ và WRITE. Mỗi thao tác READ hay WRITE tương ứng với một chu kỳ máy M. Mỗi lệnh được thực hiện qua 1 đến 5 chu kỳ máy. Mỗi chu kỳ máy cần từ 3 đến 5 nhịp đồng hồ. Ví dụ lệnh STA nói trên có 5 chu kì máy, 13 trạng thái máy.

Sau đây là mô tả hoạt động của CPU 8085 với các chu kì đồng hồ hệ thống và các thao tác khác. Ở chu kỳ máy thứ nhất, CPU thực hiện nạp mã lệnh (*Instruction Code Fetch*) trong RAM, còn gọi là chu kỳ *Opcode Fetch*. Hình dưới cho thấy rằng việc thực hiện chu kỳ máy M1 (Opcode Fetch), CPU gửi ra các tín hiệu IO/M, S1 và S0 (tương ứng 0, 1, 1 trên biểu đồ thời gian) xác định thao tác của chu kỳ.

THƯ VIỆN PTIT

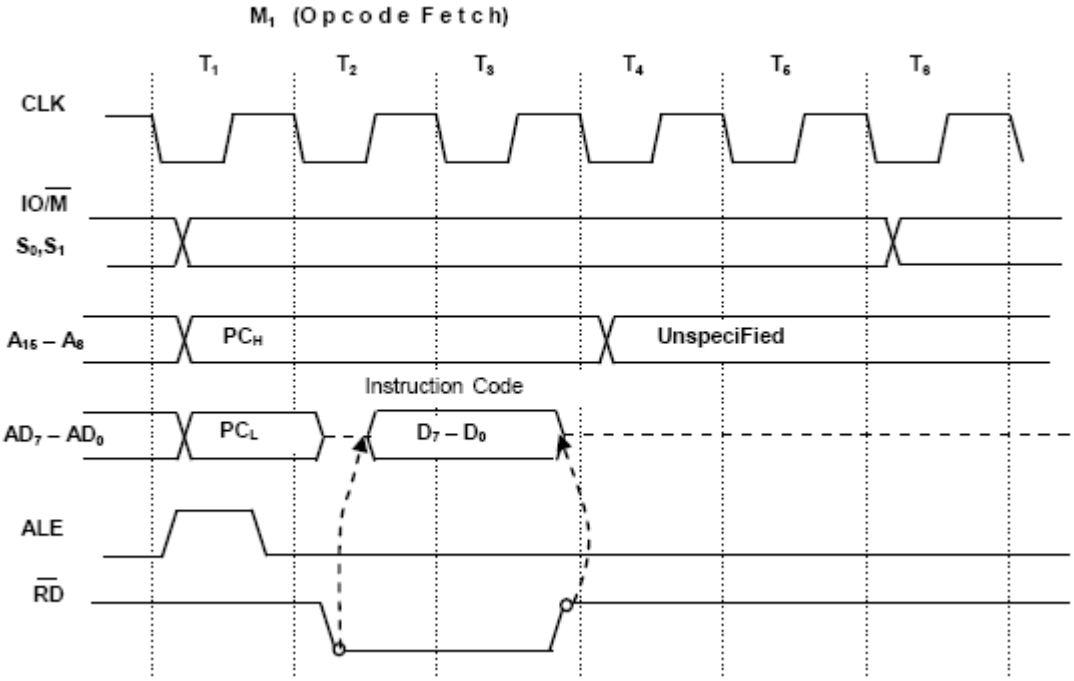

Hình 2.4 Lưu đồ thời gian cơ sở của CPU 8085 (Theo tài liệu của hãng Intel)

CPU cũng đồng thời gửi 16 bit địa chỉ ra ở chu kỳ máy đầu tiên, ngay từ nhịp đầu tiên (T1) để xác định ô nhớ hay thiết bị I/O. Phần địa chỉ byte thấp đặt trên AD7-AD0 (Program Counter Low byte-PCL) chỉ tồn tại trong thời gian 1 nhịp nên cần phải được chốt lại nhờ tín hiệu ALE ở mức cao. Còn phần địa chỉ byte cao đặt trên A16-A8.

Khi D7 – D0 đã ổn định trên các dây dữ liệu, CPU gửi tín hiệu RD. Khi đã nhận được dữ liệu, RD chuyển lên mức cao để cấm vị trí ô nhớ hay thiết bị I/O.

Số lượng chu kỳ máy và trạng thái cần cho thực hiện một lệnh là cố định, song số lượng này khác nhau đối với các lệnh khác nhau, tuỳ theo độ dài của từ lệnh (1 byte, 2 bytes, 3 bytes). Số lượng chu kỳ máy phụ thuộc vào số lần CPU phải liên lạc với các phần tử khác trong hệ thống, chủ yếu là với các chip khác.

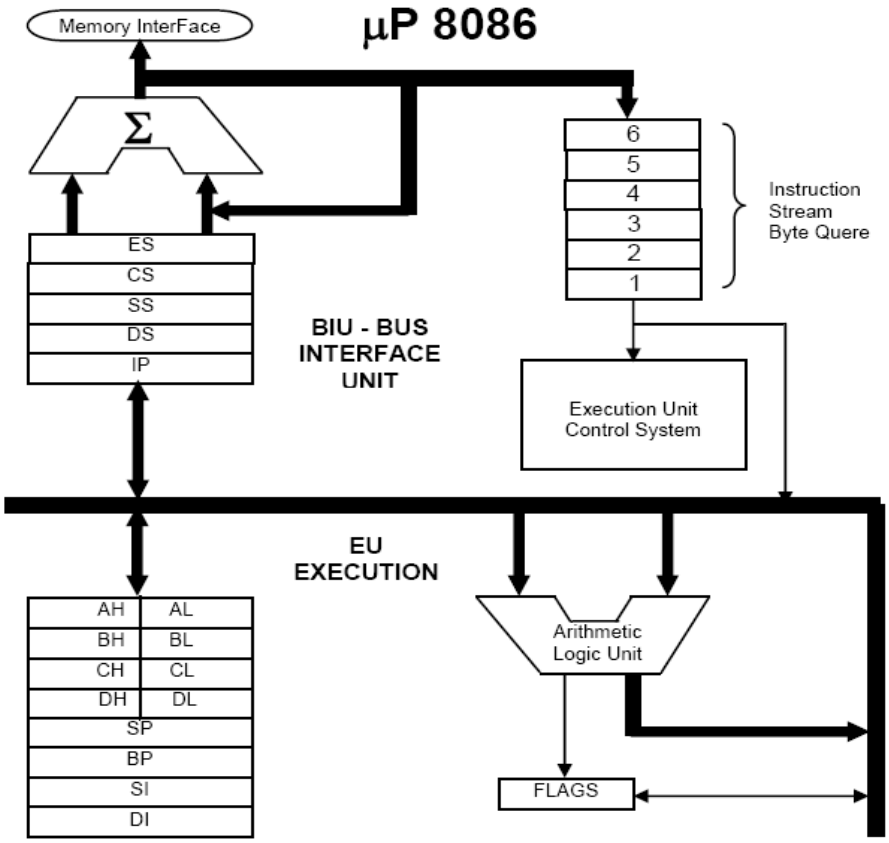
Hình 2.5 Biểu đồ thời gian của chu kì tìm lệnh.

2.4 HTN VỚI CÁC CPU KHÁC NHAU

2.4.1 CPU đa năng 16 bit

Khi nhu cầu xử lý số liệu đòi hỏi có độ chính xác cao và thực hiện các chức năng bởi các giải thuật tinh xảo và đòi hỏi xử lý nhanh, thì các CPU 8 bit có thể không đáp ứng được, đặc biệt khi HTN có sử dụng các hệ điều hành như RTOS. Trong trường hợp này cần bộ xử lý với số bit biểu diễn số liệu lên đến 16, 32 bit. Với họ CPU đa năng, có thể chọn Intel 8086/8088. Dưới đây là mô hình kiến trúc của Intel 8986:

THƯ VIỆN

Hình 2.26 CPU Intel x86

Các thanh ghi bên trong:

Accumulator	AX
Base register	BX
Counter register	CX
Data register	DX
Source index	SI
Destination index	DI
Stack pointer	SP
Base pointer	BP
Code segment	CS
Data segment	DS
Stack segment	SS
Extra segment	ES
Instruction pointer	IP
Status flags	FL

15 0

Các CPU họ 80x86 được phát triển trên cơ sở công nghệ chế tạo CHMOS với mật độ tích hợp rất cao (VLSI), có độ tiêu hao công suất rất nhỏ. Sơ đồ khối chức năng của CPU 8086 được thể hiện trên như hình trên, gồm hai thành phần chủ yếu là *đơn vị ghép nối BUS* (*BIU – BUS Interface Unit*), *đơn vị thực thi lệnh* (*EU – Execute Unit*). Tất cả các thanh ghi và đường truyền dữ liệu trong EU đều có độ dài 16 bits. BIU thực hiện tất cảc các nhiệm vụ giao tiếp với BUS bên ngoài: thiết lập khâu liên kết với BUS dữ liệu, BUS địa chỉ và BUS điều khiển. Dữ liệu được trao đổi giữa CPU với bộ nhớ khi EU có yêu cầu, song không được truyền trực tiếp tới EU mà thông qua một vùng nhớ RAM dung lượng nhỏ (6 bytes) được gọi là *hàng nhận lệnh trước* (*Instruction Stream Byte Queue PQ - PreFetch Quere*) rồi mới được truyền cho hệ *thống thực thi lệnh EU*. BUI bao gồm các thanh ghi đoạn nhớ, con trỏ lệnh, và bộ điều khiển BUS.
EU chính là "lõi" của họ CPU X86 và gần giống như CPU 8085 đã đề cập.
Có thể mô tả cách làm việc đơn giản như sau: Khi EU đang thực hiện một lệnh thì BUI đã tìm và lấy lệnh sau từ RAM ngoài và đặt sẵn vào PQ. Đây là *cơ chế đường ống* (*pipeline*), một kỹ thuật tăng tốc độ cho CPU. Kỹ thuật đường ống sử dụng một vùng nhớ RAM cực nhanh (PQ), làm tăng đáng kể tốc độ của bộ xử lý thông qua việc truy tìm lệnh ở PQ thay vì tìm từ bộ nhớ RAM bên ngoài. Nếu so với cách thức truyền thống, có thể coi thực tế thời gian lấy lệnh bằng 0. Có thể tìm hiểu thêm về CPU loại này từ các tài liệu chuyên môn khác.

Cho dù CPU hoạt động bên trong có khác, nhưng những nguyên lí máy tính thì không có gì thay đổi khi thiết kế. Khi tìm hiểu kĩ tài liệu thiết kế với CPU cụ thể ta có thể lên được một sơ đồ cho bo mạch. Với CPU 8086, một thiết kế với qui mô tối thiểu sẽ như sau:

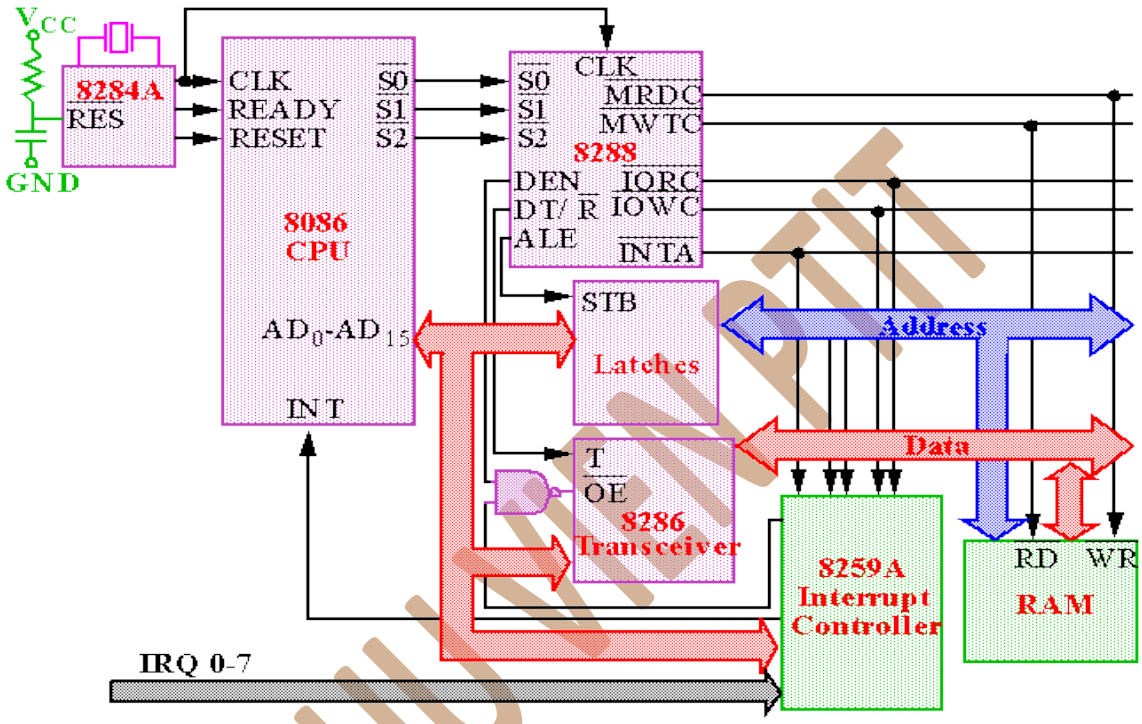
- CPU
- Mạch tạo xung nhịp đồng hồ 8284
- Mạch tạo các tín hiệu cho BUS điều khiển 8288
- Mạch chốt địa chỉ latch 16 bit với xung ALE
- Mạch khuyếch đại BUS dữ liệu 3 trang thái 8286

Mạch điều khiển ngắt (*sử dụng vi mạch chuyên dụng 8259 cho 8 ngắt, mở rộng tới 16 ngắt, tổ chức theo vector, khác với CPU 8085 !). Các vector ngắt được định nghĩa như sau:*

Số của vector	*Ý nghĩa của vector*
0	Divide error
1	Debug exception
2	Non-masked interrupt NMI
3	One byte interrupt INT
4	Interrupt on overflow INTO
S	Array bounds check BOUND
6	Invalid opcode
7	Device not available
8	Double fault
9	Coprocessor segment overrun
10	Invalid TSS

THƯ VIỆN PTIT

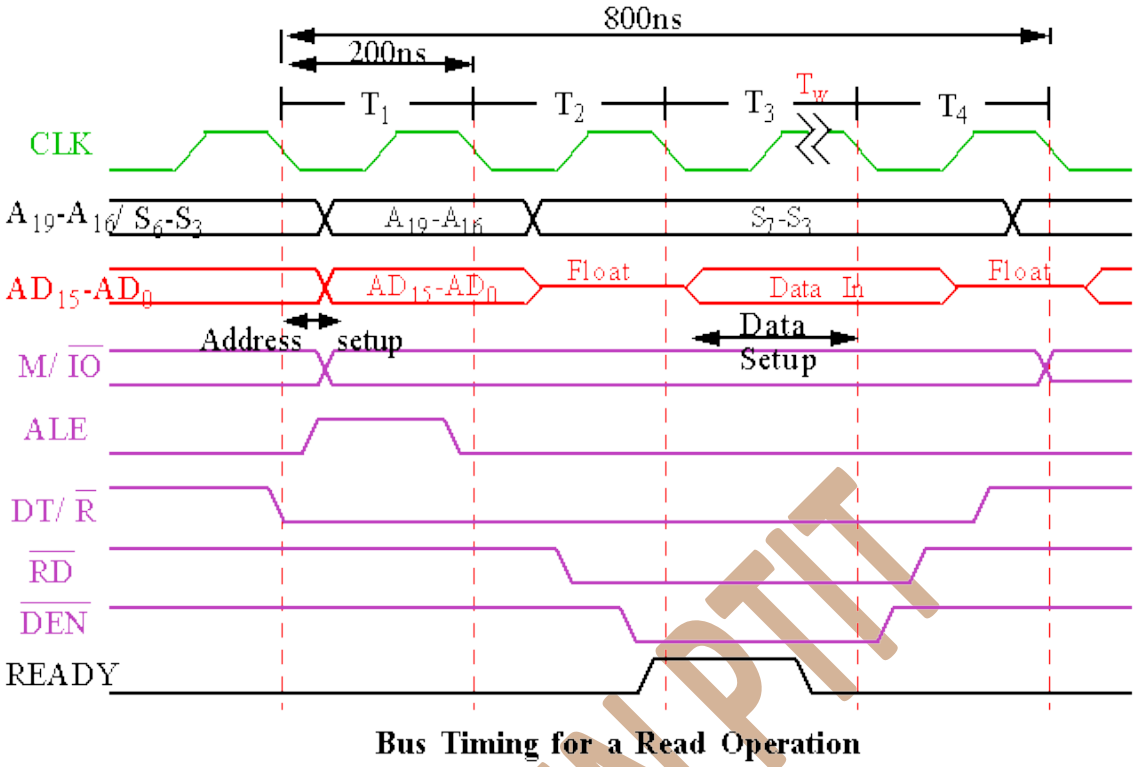
11	Segment not present
12	Stack fault
13	General protection fault
14	Page fault
15	Reserved
16	Coprocessor error
17-32	Reserved
33-255	INT n trap instructions

Hình 2.27 Bo mạch với tối thiểu với CPU 8086:BUS controller, Ngắt controller, RAM Biểu đồ thời gian.

Để biết chức năng các tín hiệu trong sơ đồ, lấy ví dụ về chu kì đọc bộ nhớ sau đây:

THƯ VIỆN PTIT

Bus Timing for a Read Operation

Hình 2.28 CPU 8086 timing: lệnh đọc

Ở T 1 :

- *Địa chỉ đặt lên BUS dồn kênh AD Address/Data bus.*
- *Tín hiệu điều khiển M/* IO *, ALE and DT/* R *sẽ cho biết thao tác là ttruy nhập bộ nhớ hay thao tác vào/ra (do mã lệnh OPCODE). Chốt địa chỉ lại, lạp hướng truyề dữ liệu trên BÚ dũ liêu.*

Ở T2 :

- *8086 phát tin hiệu* RD *hay* WR, DEN. Để ghi dua liệu,DEN *cho phép bộ nhớ hay thiết bị IO nhận dữ liệu để ghivà CPU nhận dữ liêu đọc.*

Ở T_3 :

- *Bộ nhớ nhận dữ liệu.*
- *READY dùng để kéo dài số trạng thái chờ nếu sử dụng RAM có thời gian truy nhập lâu (access time). READ được CPU ghi nhận ở cuối T*
  - *Nếu READ=low, T_3* thành T đợi (kéo dài trạng thái truy nhập RAM RD hay WR.
  - *READY=high, dữ liệu được ghi nhận cuối T3.*

Ở T4 :

- *BUS treo, chuẩn bị cho chu kì tiếp theo.*

Lưu ý: Khi thực hành đọc kĩ tài liệu CPU 8086 !

2.4.2 Bo mạch với CPU HARVARD (microcontroller Unit-MCU) họ Intel 8051/8052/8xC251

THƯ VIỆN PTIT

Intel phát triển chip đơn vi điều khiển (microcontroller - µC, VĐK) 8051 với kiến trúc Harvard vào năm 1980 và phổ biến cho tới những năm 1990. Những năm sau đó một số hãng khác trên thế giới tiếp tục phát triển và nâng cao, đa dạng, phổ biến rất rộng rải, dùng hầu như trong mọi lĩnh vực ở đâu cần tự động hóa xử lí dữ liệu.

Vi điều khiển có một số đặc điểm như sau:

2 Về phần cứng, VĐK giống như một máy vi tính cự nhỏ, được chế tạo chỉ trong một vi mạch (chip đơn). Như vậy có nghĩa các thành phần cấu trúc cho máy vi tính đều có ở đây. Nhưng còn hơn thế nữa, là các vi mạch chức năng rất đa dạng, bao gồm: các bộ biến đổi tương tự-số (Analog-Dital converter), số-tương tự (Digital-Analog converter), rất nhiều cổng ghép nối cho tín hiệu vào/ra ở các chế độ song song, nối tiếp, đồng thời, một vài bộ định thời (Time counter), các bộ nguồn áp chuẩn, có ROM (hay EPROM, hay FLASH), RAM …ngay trong vi mạch.

3 Cách khai thác ROM, RAM cũng khác, đó là tỉ lệ dung lượng ROM/RAM cao hơn (tức là ngược với máy vi tình, máy tính). Đó là vì chương trình xử lí cần có trong ROM, trong khi RAM chỉ là nơi "nháp" số liệu. ROM ở đây là các bộ nhớ không bị mất dữ liệu (non-volatile memory) với các công nghệ khác nhau, có dung lượng rất lớn, có thể chứa cả các hệ điều hành (ví dụ các router, chuyển mạch SW có IOS, ADSL hợp nhất các lớp 1, 2, 3 công nghệ mạng, …).

4 Tập lệnh của các VĐK thường không đa chế độ như CPU đa năng, nhưng vừa đủ cho các lớp ứng dụng, sao cho hiệu năng xử lí là cao nhất, đặc biệt là xử lí cho đáp ứng đầu ra nhanh nhất (tạm gọi là *đáp ứng kiểu thời gian thực*).

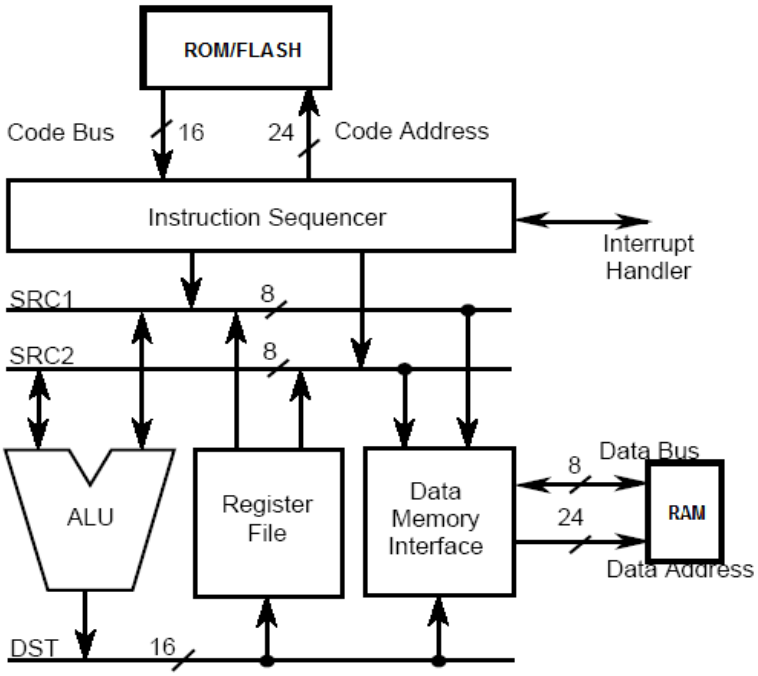
5 Do có mật độ tích hợp cao như vậy, và xuất phát từ thực tế, với công nghệ chế tạo chip ở từng thời kì phát triển, tần số làm việc của CPU thường không cao như các vi xử lí đa năng.

6 Do có cấu trúc như vậy nên thời gian phát triển cho lớp ứng dụng ngắn hơn, giá thành sản phẩm thấp hơn, công suất tiêu thụ thấp hơn, hiệu suất ứng dụng cao hơn, độ tin cậy cao hơn. Lẽ tự nhiên là chu kì phát tiển mới, cải tiến, nâng cấp, đa dạng sản phẩm ngắn hơn. Thậm chí trong khi không nâng cấp phần cứng, chỉ nâng cấp phần mềm, cũng mang lại sự thay đổi đáng kể của sản phẩm.

7 Kiến trúc của CPU cũng có khác, kiến trúc có tên là kiểu **Havard,** với các đặc điểm như sau:

Mô hình kiến trúc Havard như sau:

THUVIENPIT

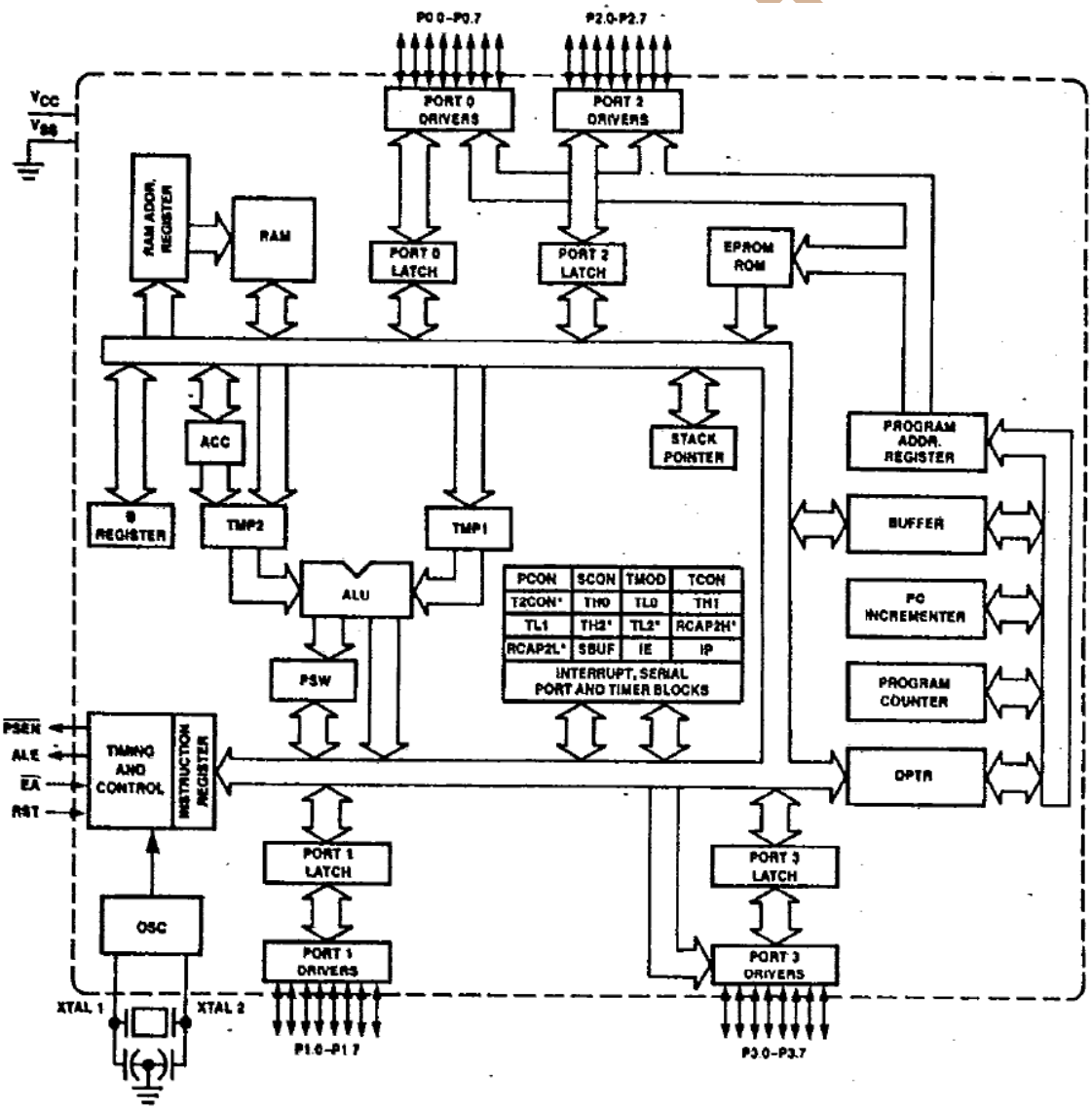
Hình 2.29 Mô hình kiến trúc Havard:
BUS cho bộ nhớ chương trình: Code Bus và Code Address;
BUS cho RAM dữ liệu: Data Bus và Data Address;
SRC1, SRC2:nguồn, DST: đích, là các Bus nội bộ.

- ✓ Tách riêng các bộ nhớ dữ liệu (RAM) và bộ nhớ chương trình với các bus riêng rẽ để truy cập vào bộ nhớ dữ liệu (RAM) và bộ nhớ chương trình (NVM *Non Volatile Memory*: ROM, FLASH) chứa phần mềm nhúng (hệ điều hành, Device drivers, ứng dụng nhúng).
- ✓ Các bus điều hành độc lập, các chỉ dẫn chương trình và dữ liệu có thể được đưa ra cùng một lúc, cải thiện tốc độ so với thiết kế với chỉ một bus.
- ✓ Phân biệt rõ ràng bộ nhớ dữ liệu và bộ nhớ chương trình, CPU có thể vừa đọc một lệnh, vừa truy cập dữ liệu từ bộ nhớ cùng lúc.
- ✓ Do các BUS độc lập, CPU có khả năng tìm trước (*instruction prefetch*), nên với kiến trúc Harvard chương trình chạy nhanh hơn, bởi vì nó có thể thực hiện ngay lệnh tiếp theo khi vừa kết thúc lệnh trước đó.
- ✓ Tuy nhiên về kiến trúc có phần phức tạp hơn trong phần cứng, nhưng cho hiệu quả hơn cho các ứng dụng nhúng. Là loại phổ biến để thiết kế các HTN.

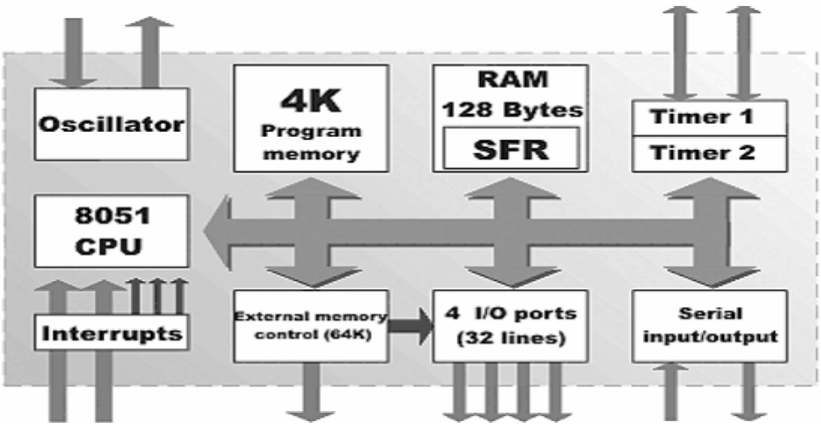
Hiện nay Intel không còn cung cấp các loại Vi điều khiển họ MCS-51 nữa, thay vào đó các nhà sản xuất khác như Atmel, Philips/signetics, AMD, Siemens,

Matra&Dallas, Semiconductors được cấp phép làm nhà cung cấp thứ hai cho các chip của họ MSC-51. Chip Vi điều khiển được sử dụng rộng rải trên thế giới cũng như ở Việt Nam hiện nay là Vi điều khiển của hãng Atmel với nhiều chủng loại vi điều khiển khác nhau. Atmel có các chip Vi điều khiển có tính năng tương tự như chip Vi điều khiển MCS-51 của Intel, các mã số chip được thay đổi chút ít khi được Atmel sản xuất. M. số 80 chuyển thành 89, chẳng hạn 80C52 của Intel khi sản xuất ở Atmel thành 89C52 (Mã số đầy đủ: AT89C52) với tính năng chương tr.nh tương tự như nhau. Tương tự 8051,8053,8055 có m. số tương đương ở Atmel là 89C51,89C53,89C55. Vi điều khiển Atmel sau này ngày càng được cải tiến và được bổ sung thêm nhiều chức năng tiện lợi hơn cho người dùng.

Ví dụ bo mạch xây dựng trên **CPU 8051** có tên chung là họ µC **MCS 51**.

Hình 2.30 Các khối chức năng của CPU 8051/8052

Hình 2.31 CPU 8051: EEPROM, RAM bên trong và khả năng mở rộng bộ nhớ tới 128 KB (64 KB code+64 KB data)

Một HTN: Bo mạch vi điều khiển MCU (hay µC) với CPU 8052 và các vi mạch hỗ trợ cho ứng dụng nhúng: (http://www.keil.com/dd/docs/datashts/silabs/c8051f52x.pdf)

Hình 2.32 Bo mạch với CPU 8051/8052

Dưới đây là các thông số cho thấy các thành phần của bo mạch HTN hợp nhất SBS 8051F530:

Ngoại vi tương tự:

- 12-Bit ADC

Sai số ±1 bit nhỏ nhất (LSB INL) (C8051F52x/C8051F53x);

• Lập trình lấy mẫu với tốc độ tối đa đến 200.000 mẫu trong một giây (2000 ksps)

• Số kênh đầu vào: 6/16

• Giao diện kết nối dùng ngắt

• Có cảm biến nhiệt bên trong vi mạch

- Bộ so sánh

• Lập trình được với trễ đáp ứng

• Cói thể cấu hình để làm thiết bị đánh thức hay nguồn tạo tín hiệu RESET

• Dòng điện tiêu thụ thấp

- Khả năng tái khởi động khi nguồn nuôi thay đổi theo ngưỡng nhất định (POR/Brownout Detector)

- Điện áp chuẩn 1 .5 đến 2.2 V (lập trình được)

- Gởi rối ngay trên chip (On-Chip Debug)

Nguồn nuôi cho hoạt động 2.7 to 5.25 V

- Có ổn áp ở giá trị thấp (LDO regulator)

Nhân 8051 có tốc độ xử lý cao

- Cơ chế đường ống **(**Pipelined instruction architecture), 70 % các lệnh thực hiện ngay ở 1 hay 2 đồng hồ hệ thống;

- Tốc độ xử lý tới 25 MIPS ở xung đồng hồ hệ thống 25 MHz

- Có khả năng mở rộng ngắt

Bộ nhớ

- 8/4/2 kB Flash; In-system byte programmable in 512 byte sectors

Ngoại vi số

- 16/6 cổng I/O; đầu ra có chế độ đẩy kéo, 5 V

- Cổng SPI™, và UART

- Giao tiếp mạng tốc độ thấp **qua bú LIN (**Hardware LIN - **L**ocal **I**nterconnect **N**etwork, có hai chế độ chủ/tớ, tương thích với chuẩn V1.3 và V2.0)

- Có 3 bộ đếm/định thời đa năng 16-bit khả trình, khả so sánh theo module, làm chó canh cổng (WDT-Watch Dog Timer)

Nguồn đồng hồ

- Đồng trong với bộ giao động 24.5 MHz , độ chính xác ±0.5% hỗ trợ cho các giao hoạt động của UART và LIN-Master

- Bộ giao động ngoài dùng thạch anh hay bộ giao động RC, hay xung đồng hồ nối vào qua kiểu nối 1 hay 2 chân đầu vào

THƯ VIỆN PTIT

- Có thể chuyển đổi nguồn đồng hồ ngay khi đang hoạt động (on-the-fly)

Cách đóng gói:

- 10-chân hàn dán QFN (3 x 3 mm)
- 20-chân hàn dán QFN (4 x 4 mm)
- 20-chân hàn dán TSSOP

Thang nhiệt môi trường làm việc: –40 to +125 °C

Có thể tìm hiểu thêm bo mạch Bo mạch 8052.com SBC tai www.8052.com

Bo mạch 8052.com Single Board Computer (SBC) sử dụng CPU Atmel AT89S8252/AT89S8253 và Dallas DS89C420, nhưng có thể cắm bất kì chip 40-pin 8052 tương thích (8052, 8051, 8032, 8031, etc.); SBC cũng sủ dụng cả với CPU mới AT89S8253 (loại thay thê chip AT89S8252). Có thể sử dụng SBC cho nghiên cứu, thiết kế hay triển khai các dự án ứng dụng HTN.

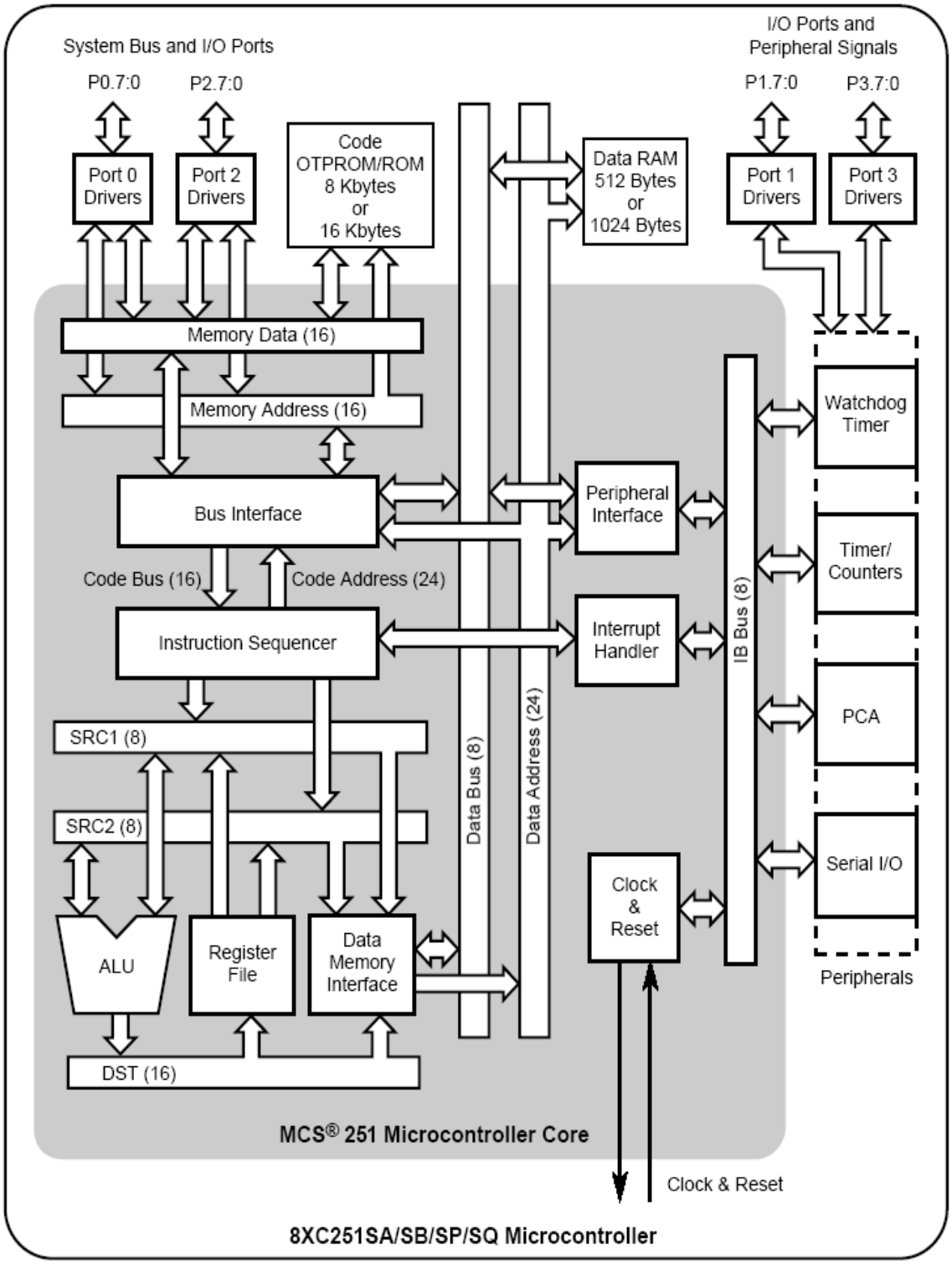
Hiện tại µCs **MCS 51** đã nâng cấp lên với **CPU 8XC251S*x*** và gọi là họ **MCS® 251.**

Họ MCS 251 có một số đặc tả sau đây:

- Không gian địa chỉ hóa tuyến tính 24 bit cho bo nhớ tới 16MB,
- CPU được xây dựng trên cơ sở các thanh ghi và các thanh ghi truy nhập được theo kiểu byte, từ (2 byte), từ kép (4 byte),
- Truy nhập bộ nhớ lệnh theo chế độ trang, tăng tốc chu kì tìm lệnh,
- Thực hiện lệnh kiểu đường ống (pipeline),
- Tập lệnh mạnh, thực hiện lệnh số học và logic 16 bit,
- Mở rộng ngăn xếp tới 64 KB,
- Tực hiện lệnh (chu kì lệnh) trong 2 clock (trong khi MSC51 cần 12 clock),
- 3 giải pháp cho trạng thái đợi (wait state): real-time, RD#/WR#/PSEN#, and ALE,
- **Mã nhị phân tương thích hoàn toàn với MSC 51 do không gian địa chỉ của MSC51 được ánh xạ vào không gian địa chỉ của MSC251.**
- Với bộ nhớ lớn, hỗ trợ chương trình có mã lớn (Hệ điều hành + ứng dụng phức tạp),
- Chạy rất hiệu quả với mã viết từ ngôn ngữ C
- Điều khiển BUS động qua sử dụng các thao tác trạng thái đợi thời gian thực (real-time wait state).

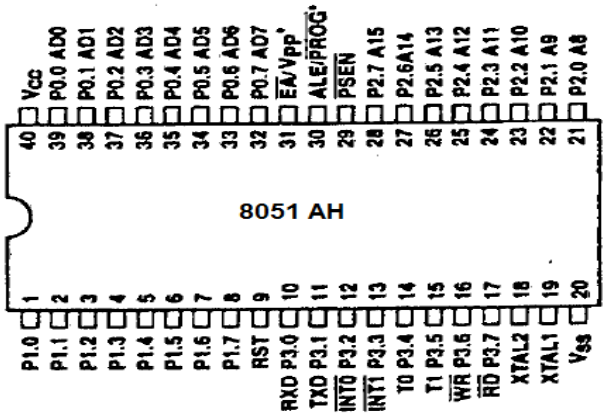
CPU tiên tiến họ *8XC251Sx:*

THƯ VIỆN PTIT

Hình 2.33 Các khối chức năng của nhân 8XC251Sx

a) Tổng quan về CPU Intel 8051

Hình 2.34 CPU 8051

Ngoài các vi xử lý họ x86, Intel® còn thiết kế và sản xuất các vi xử lý chuyên dụng phục vụ các mục đích đo lường và điều khiển tự động, mà thực chất là các hệ thống nhúng. Các chip vi xử lý loại này đã vượt ra ngoài khuôn khổ của một *vi xử lý đơn thuần,* trở thành một máy tính kiểu *vi điều khiển* (*MicroController- µC*). Bỏ qua cách đề cập về kiến trúc bên trong (là kiểu *Harvard*), và nhìn theo kiến trúc xây dựng bên ngoài và để dễ mô tả và lập trình, ta có thể coi như hoạt động như một máy vi tính, thì "giống như" kiến trúc máy tính của *Von Neumann*. CPU được trang bị thêm bộ nhớ chương trình (ROM hoặc EPROM) và bộ nhớ dữ liệu, cũng như các cổng vào/ra nối tiếp, vào/ra song song, ngay trong vi mạch.

Vi mạch chủ yếu của họ MCS - 51 là chip µC8051/8052, linh kiện đầu tiên của họ này được đưa ra thị trường. Chip µC8051 có các đặc trưng được tóm tắt như sau:

- 4 KB ROM và 128 byte RAM
- 4 *port* 8- bít, 32 lối vào/ra
- 2 bộ định thời (Timmer) 16 bít
- Mạch giao tiếp nối tiếp
- Không gian nhớ chương trình ngoài (mở rộng) 64K
- Không gian nhớ dữ liệu ngoài 64K
- Bộ xử lý bít (thao tác trên các bít riêng rẽ)
- 210 vị trí bit nhớ được định địa chỉ

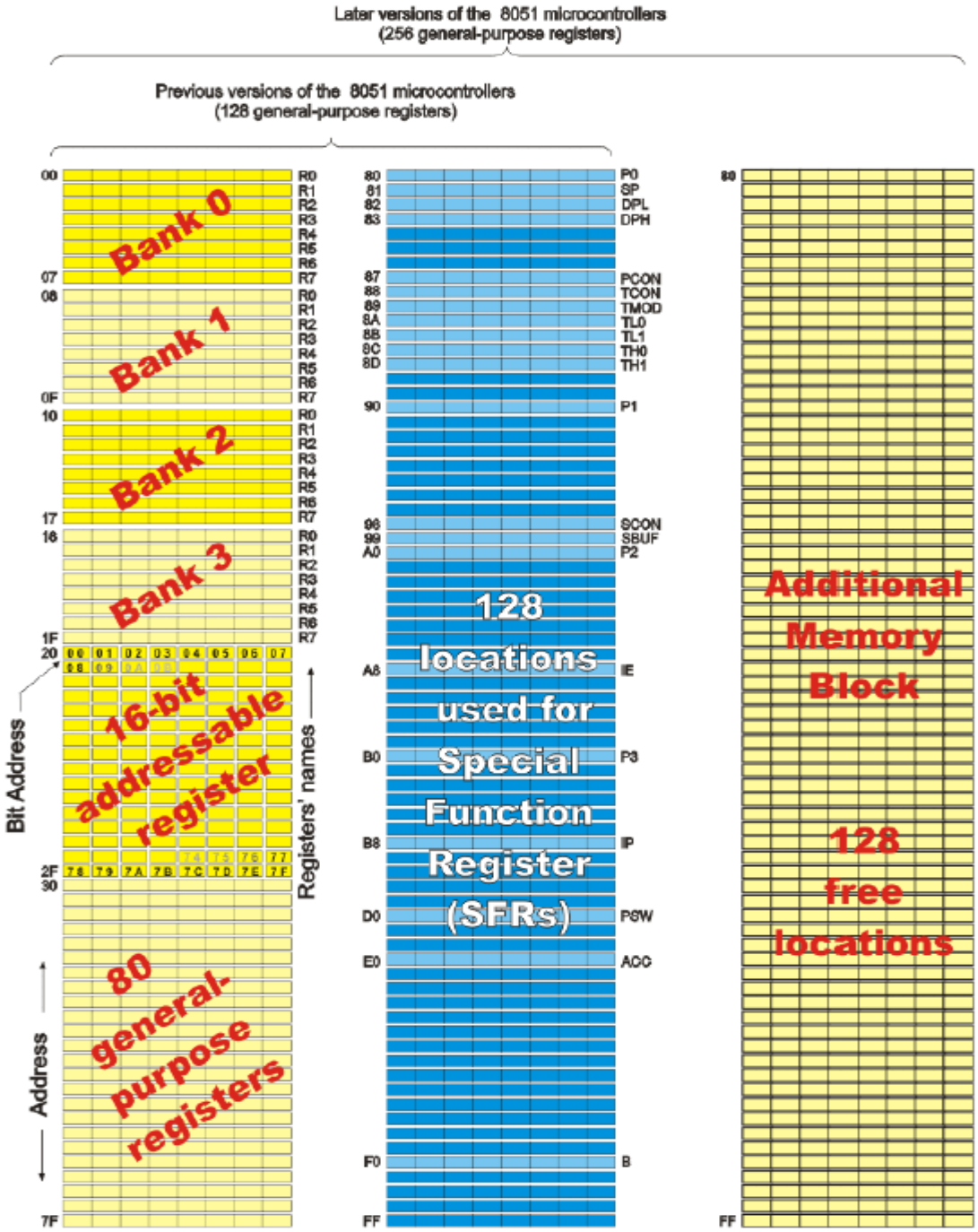
Các thành viên khác của họ MCS-51 có các tổ hợp ROM (EPROM), RAM trên chip với dung lượng khác nhau, bộ biến đổi tín hiệu tương tự-số và số-tương tự, và có thể có thêm bộ định thời thứ ba. Mỗi một chíp của họ MCS-51 đều có phiên bản CMOS tiêu thụ công suất thấp.

Khi thiết kế HTN với CPU 8051, cần tham khảo tài liệu kĩ thuật. Một số lưu ý cần quan tâm bao gồm:

THƯ VIỆN PIT

b) Phân hoạch địa chỉ

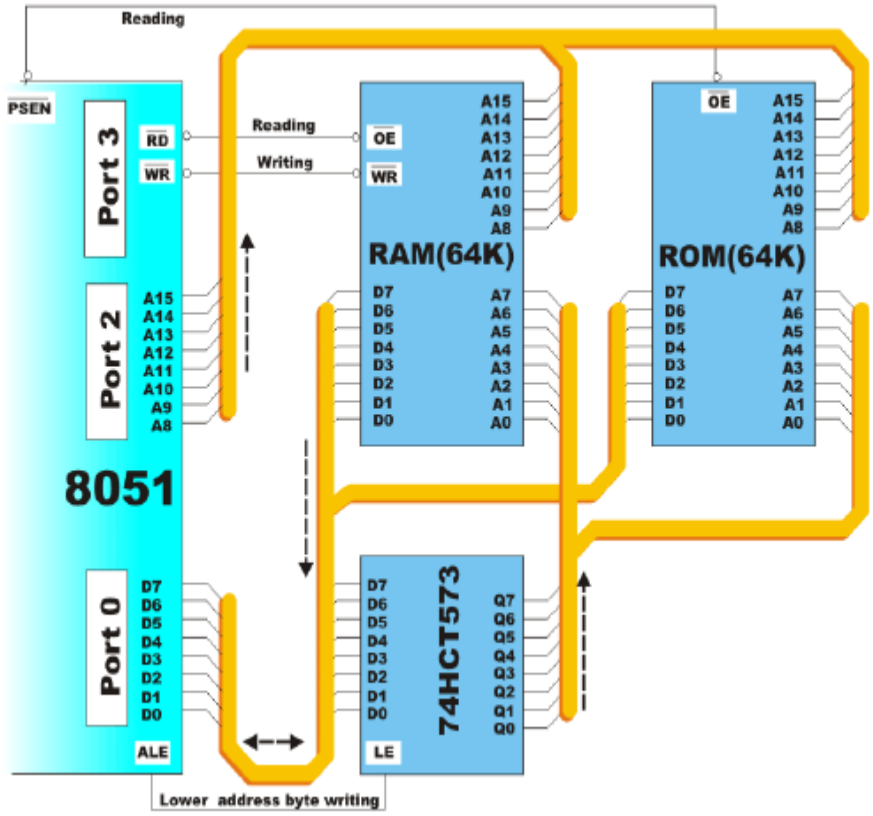
Do thu nhỏ kiến trúc để tạo ra vi điều khiển cho các ứng dụng đặc biệt, nên 8051 sử dụng cách địa chỉ hóa khác thường (so với các CPU đa năng) để mã hóa cho các thanh ghi và không gian bộ nhớ. Dưới đây là mô hình diễn đạt cách địa chỉ hóa đó:

Hình 2.35 Phân hoạch địa chỉ trong CPU 8051

c) Ví dụ thiết kế mở rộng bộ nhớ với CPU 8051

Vì dung lượng bộ nhớ trong Chip nhỏ đôi khi không đủ để chứa mã chương trình, nên cần mở rộng bộ nhớ qua một thiết kế mở rộng. Dưới đây là một thiết kế tạo ra 64KB ROM và 64KB RAM qua các cổng từ CPU 8051:

Hình 2.36 Bo mạch với CPU Intel 8051 và RAM, ROM mở rộng bên ngoài.

Truy xuất bộ nhớ chương trình ngoài

Bộ nhớ chương trình ngoài là bộ nhớ chỉ đọc, được cho phép truy xuất bởi tín hiệu PSEN. Khi có một EPROM ngoài được sử dụng, cả hai *port* 0 và *port* 2 không được sử dụng cho mục đích vào/ra. Kết nối 8051với bộ nhớ ngoài EPROM được trình bày ở hình trên.

Một chu kỳ máy của 8051 có 12 xung nhịp. Nếu bộ giao động trên chip có tần số 12MHz, một chu kỳ máy dài 1µsec. Trong một chu kỳ máy điển hình, ALE có 2 xung và 2 byte của lệnh được đọc từ bộ nhớ chương trình (nếu lệnh chỉ có một byte, byte thứ hai được loại bỏ).

Bộ nhớ dữ liệu ngoài là bộ nhớ đọc/ghi được cho phép bởi các tín hiệu RD và WR ở các chân của P3. Lệnh dùng để truy xuất bộ nhớ dữ liệu ngoài là: MOVX, sử dụng hoặc con trỏ dữ liệu 16-bít DPTR hoặc R0, R1 làm thanh ghi chứa địa chỉ.

RAM có thể giao tiếp với 8051 theo cách như EPROM ngoại trừ đường RD nối với đường cho phép xuất (OE) của RAM và WR nối với đường ghi (WR) của RAM. Các kết nối với bus dữ liệu

và bus địa chỉ giống như EPROM. Bằng cách sử dụng các *port* 0 và *port* 2 và các chip nhớ, ta có dung lượng RAM và ROM ngoài lên đến 64K

d) Lập trình cho µC8051

Để lập trình cho 8051, người lập trình cần nắm thật vững cách tổ chức rất hữu hiệu nhưng tương đối phức tạp của bộ nhớ RAM tích hợp trong chip. Không đơn thuần đóng vai trò bộ nhớ dữ liệu trong MCS51, nó còn sử dụng một phần bộ nhớ RAM để làm thanh ghi đa năng và thanh ghi với các chức năng đặc biệt.

Tồn tại chương trình Assembler riêng cho họ MCS51, lập trình hợp ngữ tương đương như lập trình hợp ngữ cho họ 80x86. Điểm mạnh tương ứng là tồn tại một phiên bản ngôn ngữ C cho MCS51, tạo điều kiện cho những ai đã quen với lập trình C có thể tạo các phần mềm ứng dụng để cài đặt vào trong bộ nhớ ROM của MCS 51 cho những ứng dụng thực tế.

Có thể tham khảo tài liệu

1. *Nguyễn Tăng Cường, Phan Quốc Khánh: Cấu trúc và lập trình họ Vi điều khiển 8051. NXB KH&KT Hà Nội-2004* về lập trình cho µC8051 được nêu ở cuối cuốn giáo trình này.
2. Bộ Kit 8051/251 Evalution Kit của KEIL Software là tài liệi được sử dụng phổ biến với các công cụ phát triển.

e) Các khả năng ứng dụng của µC8051 Thông thường, các trung tâm vi xử lý được dùng để xây dựng nên các máy tính. Riêng các trung tâm của Single Chip Microcomputer, do những cấu trúc đặc trưng và tính năng kỹ thuật, được ứng dụng nhiều trong các thiết kế nhỏ, đặc biệt là trong các hệ thống nhúng, với số thành phần phụ trợ thêm vào tối thiểu nhất. Nhờ cấu trúc và khả năng cài đặt các chương trình ứng dụng ngay trong bộ nhớ ROM hoặc bộ nhớ Flash tích hợp sẵn, các hướng và các ứng dụng cụ thể của họ vi xử lý này chủ yếu tập trung vào các mục đích gia dụng và dân dụng. Thống kê một số lĩnh vực ứng dụng của các trung tâm vi xử lý họ này được liệt kê trong bảng sau.

THƯ VIỆN PTIT

CPU 8051 và các lĩnh vực ứng dụng:

- Điều khiển trong công nghiệp (System Supervision)
- Điều khiển động cơ
- Hàng không
- Máy y tế
- Truyền thông, truyền dữ liệu
- Mạng:
    - Vĩ mạng
    - Thiết bị không dây,
    - Điện thoại di động,

- Bộ lặp lại (repeater),
- Chuyển mạch (switch)

- Video game, đồ chơi (toy)
- Thiết bị:
  - Thiết bị cầm tay, thiết bị di động
  - Thiết bị đầu cuối truy nhập dữ liệu
  - Hệ thống đèn hiệu đường sắt
  - Trạm vệ tinh mặt đất,
  - Hệ thống giám sát không dây.
  - Điện thoại Máy tính Hệ thống an toàn
  - Máy in Laze, máy in màu, máy nhắn tin
- Trong gia đình:
  - Đồ điện gia dụng Thiết bị đàm thoại Điện thoại Hệ thống an toàn Mở đóng cửa Trả lời tự động Máy FAX,
  - Máy tính gia đình TV Truyền hình cáp VCR Camera Điều khiển từ xa Trò chơi điện tử
  - Nhạc cụ điện tử, điều khiển ánh sáng

2.4.3 Vi mạch Hệ thống khả trình trong một Chip (*Programmable System on chip-PsoC*) và Máy tính thông minh khả trình (*Programmable Intelligent Computer-PIC*)

Là một công nghệ phát tiển rất mạnh hiện nay, mà nền tảng cơ sơ là : hợp nhất tất cả các thành phần một máy vi tính, các vi mạch điện tử chuyên dụng như ADC/DAC, DSP … vào một vi mạch duy nhất với khả năng lập trình ứng dụng ngay trên vi mạch đó. Lĩnh vực ứng dụng là tạo ra các HTN với phổ cấu hình từ đơn giản tới phức tạp. Ở nước ta đây là xu hướng phát triển rất mạnh bởi dễ thực hiện và đặc biệt giá thành rất hợp lí.

PIC: PIC bắt nguồn là chữ viết tắt của "Programmable Intelligent Computer" (Máy tính khả trình thông minh) là một sản phẩm của hãng General Instruments đặt cho dòng sản phẩm đầu tiên của họ là PIC1650. Lúc này, PIC1650 được dùng để giao tiếp với các thiết bị ngoại vi cho máy chủ 16bit CP1600, vì vậy, người ta cũng gọi PIC với cái tên "Peripheral Interface Controller" (Bộ điều khiển giao tiếp ngoại vi). CP1600 là một CPU tốt, nhưng lại kém về các hoạt động xuất nhập, và vì vậy PIC 8-bit được phát triển vào khoảng năm 1975 để hỗ trợ hoạt động xuất nhập cho CP1600. PIC sử dụng microcode đơn giản đặt trong ROM, và mặc dù, cụm từ RISC chưa được sử dụng thời bây giờ, nhưng PIC thực sự là một vi điều khiển với kiến trúc RISC, chạy một lệnh một chu kỳ máy (4 chu kỳ của bộ dao động).

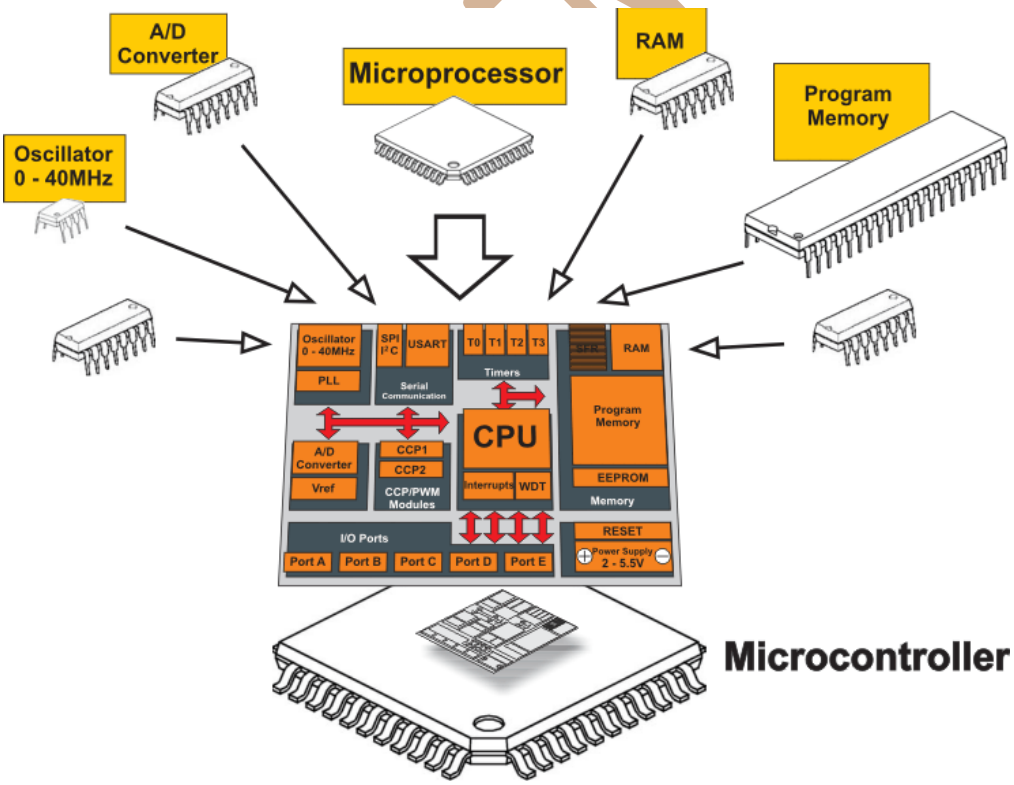
Năm 1985 General Instruments bán bộ phận vi điện tử của họ, và chủ sở hữu mới hủy bỏ hầu hết các dự án - lúc đó đã quá lỗi thời. Tuy nhiên PIC được bổ sung EEPROM để tạo thành 1 bộ điều khiển vào ra khả trình. Ngày nay rất nhiều dòng PIC được xuất xưởng với hàng loạt các module

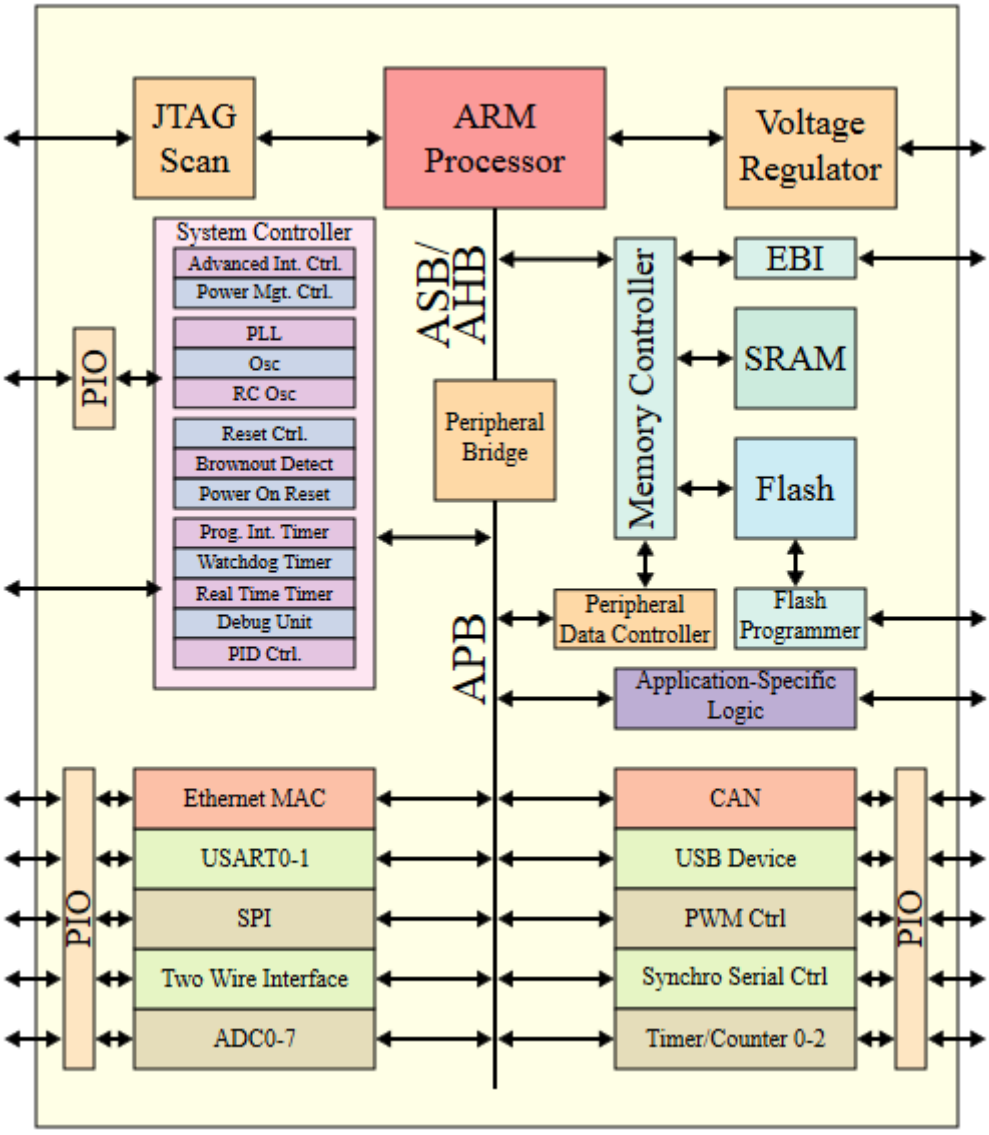
THƯ VIỆN PTIT

ngoại vi tích hợp sẵn (như USART, PWM, ADC...), với bộ nhớ chương trình từ 512 word đến 32K word (1word=16 bít).

Về cấu trúc của PsoC/PIC: sự tích hợp nhiều thành phần trong một vi mạch

- Có một hay vài vi điều khiển (microcontroller), hay vi xử lý (microprocessor) và bộ xử lý tín hiệu số (Digital Signal Processor-DSP).
- Các khối bộ nhớ tùy chọn ROM, RAM, EEPROM và Flash.
- Nguồn đồng hồ chuẩn gồm bộ giao động thạch anh và mạch phản hồi dò chốt pha (phase-locked loops).
- Ngoại vi gồm bộ đếm định thời (counter-timers), đếm thời gian thực (real-time timers) và mạch tự động khởi động lại hệ thống (power-on reset).
- Ghép nối ngài theo chuẩn công nghiệp USB, FireWire, Ethernet, USART, SPI(*Serial Peripheral Interface)*.
- Ghép nối với tín hiệu tương tự ADC và DAC 8, 10, 12 bit.
- Bộ nguồn chuẩn, có độ chính xác cao.
  Ví dụ các thành phần hợp thành của một vi điều khiển hoàn chỉnh:

Các khối chức năng điển hình của CPU ARMv8-A (British company ARM Holdings)

Hình 2.37 Mô hình một vi điều khiển kiểu PSoC hay PIC kiểu Vi xử lí trong một Chip (Microprocessor-based system on a chip)

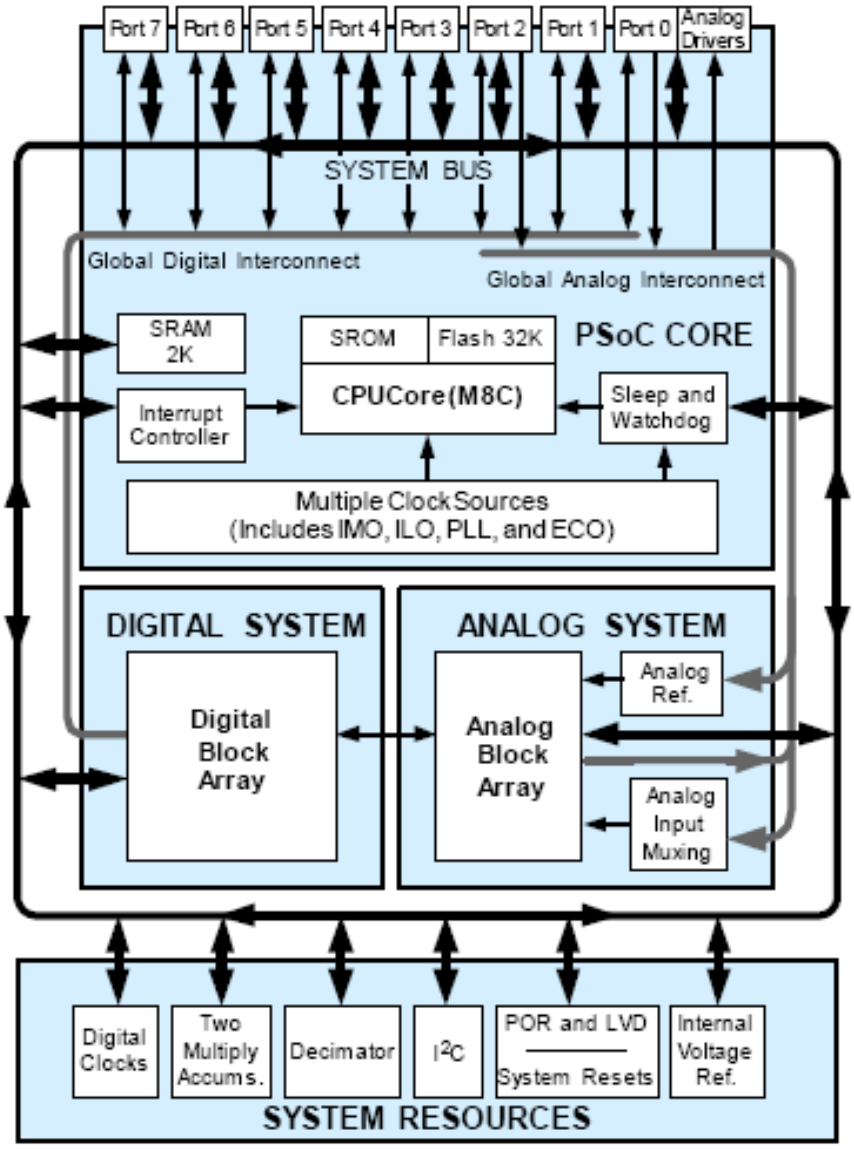
✓ **Một số vi mạch PSoC là sảm phẩm của CYPRESS**

Ví dụ CY8C29466:

■ Bộ xử lý kiểu Harvard rất mạnh
* Tốc đọ tới 24 MHz
* Hai bộ nhân 8x8, Thanh ghi tích lũy ACC 32-bit

* Tiêu thụ nguồn thấp ngay cả ở tốc độ xử lí cao
* Nguồn nuôi : 3.0V to 5.25V
* Môi trường nhiệt độ : -40°C to +85°C
* Hội đồng Điện tử và Tự động hóa (AEC) đã chứng nhận sản phẩm
■ Hệ thống các thiết bị ngoại vi tiên tiến (PSoC® Blocks)
* 12 Khối liên kết thiết bị tương tự cung cấp:
• Các ADC tới 14 bit
• Các DACs tới 9 bit
• Các bộ khuyếch đại khả trình
• Các bộ lọc và bộ so sánh khả trình
* 16 khối kỉ thuật số cung cấp:
• các bộ đếm và định thời 8 tới 32 bit, và bộ điều chế theo độ rộng của xung (PWM)
• các module CRC và PRS
• Có 4 UART chạy song công
• Đa bus SPI™ Masters or Slaves
* Bằng cách tổ hợp các khối tao ra thiết bị ngoại vi phức hợp
■ Đồng hồ khả trình, độ chính xác cao
* Đồng hồ trong 24 tới 48 MHz , ±5.0%
* Có thêm đồng hồ thạch anh ở tần số 32.768 kHz
* Tùy chọn đồng hồ ngoài tới 24 MHz
* Giao động nội cho Watchdog và Sleep
■ Bộ nhớ linh hoạt trên chip
* 32K Bytes Flash cho chương trình
* 2K Bytes SRAM cho Dữ liệu
* Lập trình trực tiếp qua liên kết nối tiếp (In-System Serial Programming -ISSP)
* Nâng cấp Flash từng phần
* Có chế độ bảo vệ linh hoạt (Protection Modes)
■ Các chân nối khả trình chức năng
* Dòng đầu ra 25 mA Sink, 10 mA Drive trên tất cả các chân (GPIO) của chip
* Đẩy kéo, điện trở treo, trở kháng cao, hở mạch đầu ra ở tất cả các chân của chip.
* Có tới 12 đầu vào tương tự (Analog Inputs on GPIO)
* 4 đầu ra tương tự cung caaso tới 40 mA (Analog Outputs on GPIO)
* Các ngắt khả cấu hình trên tất cả các chân ngắt của chip
■ Các nguồn tài nguyên hệ thống khác:
* Kết nối giữa các IC kiểu chủ/tớ với tốc độ 400 kHz (I2C Slave, Master, and Multi-Master to 400 kHz)
* Watchdog and Sleep Timers
* Khả cấu hình để phát hiện nguồn nuôi thấp
* Hợp nhất mạch giám sát (Integrated Supervisory Circuit)
* Có nguồn điện áp chuẩn chính xác trong chip
■ Công cụ phát triển đầy đủ
* Phần mềm phát triển tự do (Free Development Software (PSoC Designer™))
* Đầu đủ công cụ mô phỏng hiajt động kiểu ICE (Full-Featured, In-Circuit Emulator and Programmer)
* Mô phỏng chạy với tần số tối đa (Full Speed Emulation)
* Ccó cấu trúc tìm lỗi hoàn hảo (Complex Breakpoint Structure)
* 128K Bytes nhớ cho lưu dấu vết hoạt động (Trace Memory)
* Ghi nhận sự kiện đầy đủ
* C Compilers, Assembler, and Linker

THU VIEN PTIT

Hình 2.38 Vi điều khiển PSoC CY8C29466

- ✓ **Vi mạch PIC của hãng Microchip Technology**

http://www.best-microcontroller-projects.com/pic-microcontroller.html

Một PIC giống như một thiết bị mạnh được thiết kế và tích hợp nhiều thành phần kiểu module như sau:

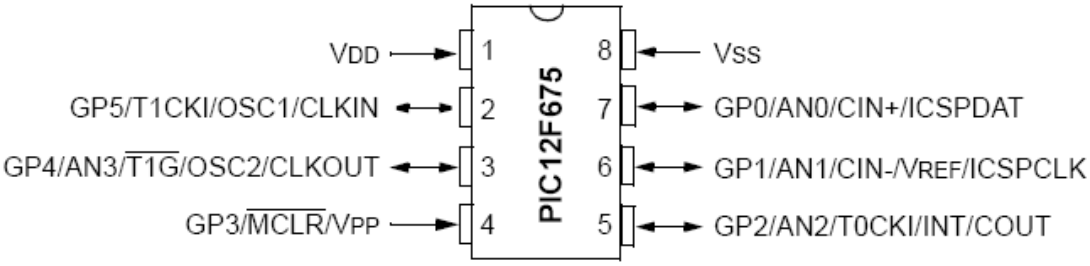
- EEPROM.
- Timers (các bộ định thời).
- Analogue comparators (các bộ so sánh tương tự).
- UART (bộ thu phát dị bộ vạn năng).
- Các cổng kết nối ngoại vi, mở rộng bộ nhớ

Với các module như vậy, có thể triển khai các dự án ứng dụng như:
*** Frequency counter** – Đếm tần số, sử dụng các bộ định thời bên trong, kết quả thông báo ra ngoài bằng cách truyền thông đi xa UART (RS232), hay ra LCD tại chỗ.
*** Capacitance meter** - Điện dung kế, bằng các bộ giao động so sánh tương tự.

*** Event timer –** Định thời sự kiện với các bộ định thời bên trong.

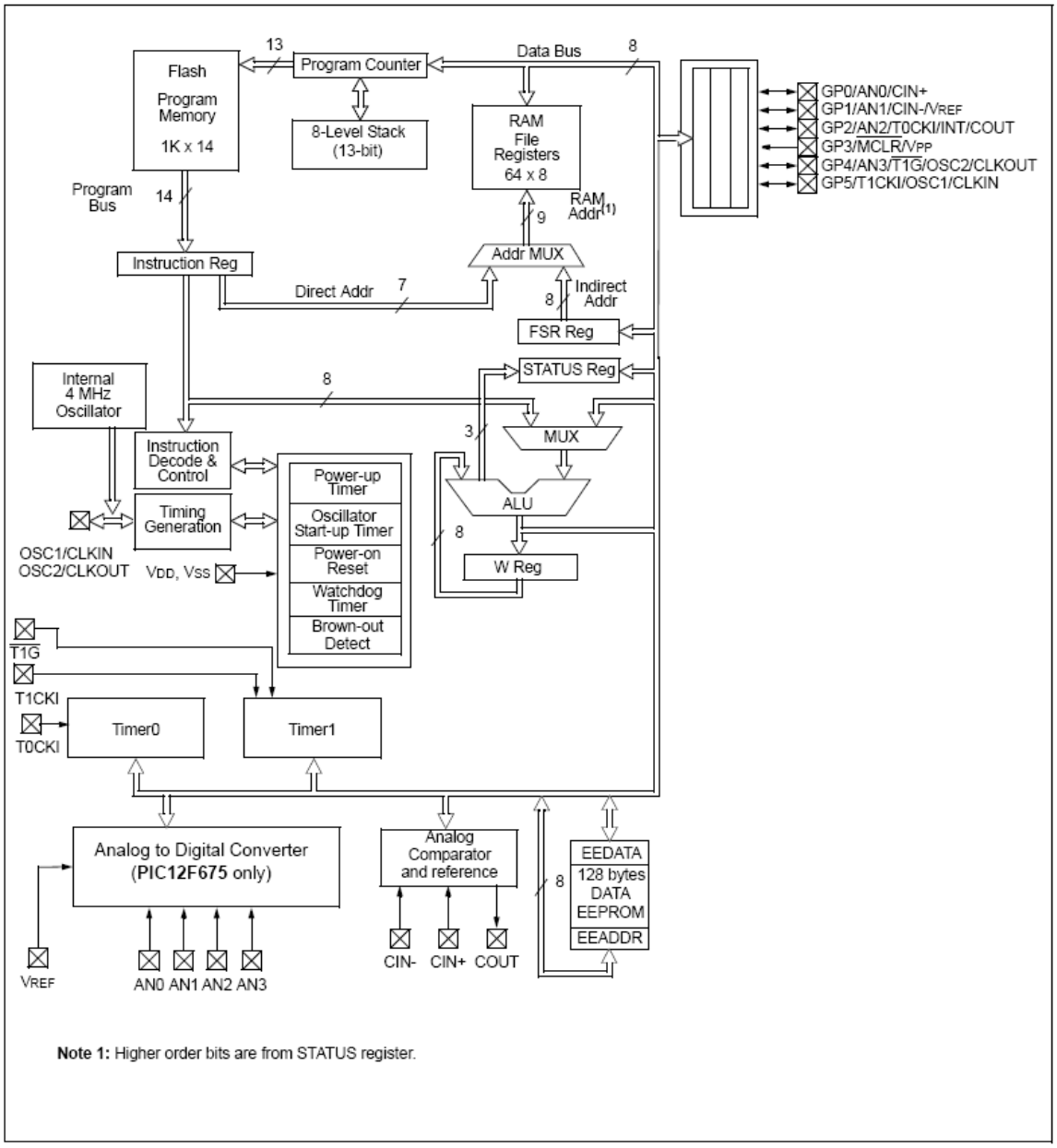
*** Event data logger** – Thu thập dữ liệu theo định thời và số hóa bằng DAC bên trong, lưu dữ liệu trong EEPROM hay lưu trong bộ nhớ ngoài qua tuyến truyền dữ liệu tốc độ cao I2C.
*** Servo controller –** Ứng dụng tự động hóa kiểu điều khiển servo sử dụng bộ điều chế độ rộng xung PWM với phần mềm điều khiển servo, kết hợp truyền thông qua UART đến thiết bị đầu cuối.

Ví dụ PIC 12F675: 8 chân (Dual In Line) có các ngoại vi tích hợp như sau:

Hình 2.39 Bố trí võ-chân PIC 12F675

VIEN PTIT

Hình 2.40 Mô hình khối chức năng **PIC12F629/675**

Đặc trưng:

- Two timers.
- One 10 bit ADC with 4 selectable inputs.
- An internal oscillator (or you can use an external crystal).
- An analogue comparator.
- 1024 words of program memory.
- 64 Bytes of RAM.

- 128 Bytes of EEPROM memory.
- External interrupt (as well as interrupts from internal peripherals).
- External crystal can go up to 20MHz.
- ICSP : PIC standard programming interface.

Các PIC hạng trung bình có không gian địa chỉ từ 1 KB đến 8 KB (ví dụ họ 18FXYZ). Bộ nhớ xem ra không nhiều, nhưng với tập lệnh hiệu quả có thể xây dựng các ứng dụng rất hữu ích. (Xem ví dụ ở PHỤ LỤC : LM35 temperature sensing project).

Lập trình: Sử dụng giao diện nối tiếp ICSP để lập trình, có thể lập trình bằng hợp ngữ, hay C.

Vào/Ra - I/O: PIC có các cổng kết nối sử dụng cho nhiều mục đích, ví dụ cho điều khiển motor bước, đóng cắt các rele, đọc các nút ấn đóng/mở, hiển thị ra LCD/7--segment/LED, đo tần số, sử dụng ADC với nhiều mục đích khác nhau …

Ngoại vi (Peripherals): Các thiết bị tích hợp bên trong rất nhiều và hữu hiệu cho các dữ án ứng dụng, tùy vào yêu cầu có thể chọn dòng PIC với các đặc trưng khác nhau. Các đặc trưng tổng quát gồm có:

PIC microcontroller Feature	**PIC microcontroller feature description**
Flash memory	Re-programmable program storage.
RAM	Memory storage for variables.
EEPROM	Long term stable memory : Electrically Erasable Programmable Read Only Memory.
I/O ports	High current Input/Output ports (with pin direction change).
Timers/Counters	Typically 3.
USART	Built in RS232 protocol (only needs level translator chip).

THƯ VIỆN PTIT

CCP	Capture/Compare/PWM module.
SSP	I2C and SPI Interfaces.
Comparator	An analogue comparator and internal voltage reference.
ADC	Analogue to digital converter.
PSP	Parallel Slave Port (for 8 bit microprocessor systems).
LCD	LCD interface.
Special features	ICSP,WDT,BOR,POR,PWRT,OST,SLEEP
ICSP	Simple programming using In Circuit Serial Programming.

THƯ VIỆN PTIT

Flash memory: Bộ nhớ cho chương trình.

ICSP (In Circuit Serial Programming): Cổng giao diện với hệ phát triển, lập trình trực tiếp cho PIC đã nằm trên bo mạch thiết kế. Qúa trình lập trình/thử nghiệm được đơn giản hóa theo kiểu **in the circuit** cho tới khi hoàn thiện phần mềm.

Cổng I/O: Sử dụng để ghép nối với các thiết bị ngoài.

Các chân nối: Hầu hết các chân nối có thể là IN hay OUT đơn lẽ hay nhóm qua lập trình. 1 chân nối có thể làm nhiều chức năng theo từng thời điểm khác nhau, ví dụ chân RA0 của cổng PORTA: out-đưa dữ liệu cho 7-segment LED, sau đó là cổng in-đọc dữ liệu vào. Công suất các cổng ra có thể cho tới 25 mA.

Định thời (Timer / Counters): Thường có 3 bộ đếm dùng để làm định thời, dung như bộ đếm hay định thời.

Timer 0: 8 bit, có khả năng đặt trước một giá trị với tín hiệu đầu vào có từ bên trong (Fosc/4) hay từ bên ngoài. Khi đếm tràn giá trị sẽ tạo ra một ngắt, được dùng như một watch dog.

Timer 1 : 16 bit, với khả năng đặt trước giá trị. Đếm tràn sẽ tạo ra một ngắt.
Timer 2 : 8 bit, với khả năng đặt trước giá trị. Sử dụng đặt giá trị gốc thờii gian cho module PWM.
USART: Cổng nối tiếp RS 232 dùng kết hợp với mạch tạo ra V24, ví dụ vi mạch MAX232, hay SP202ECP.
Baud Rates: đặt tốc độ cho UART, có thể hoạt động tới 38.4kbaud.
CCP (Capture/Compare/PWM) điều chế PWM với 3 chế độ:
Capture – ghi nhận sự kiện
Compare – So sánh khi Timer 1 đạt giá trị đặt trước.
PWM - Pulse Width Modulation.
Capture : Lấy dữ liệu của Timer 2 khi chân CCP xuống lên cao hay xuống thấp do lập trình.
Compare: So sánh khi Timer 1 đạt giá trị, và đưa vào CCPR1. Dùng để khởi động ADC.
PWM: Điều chế PWM với độ phân giải 10 bit.
SSP (Synchronous Serial Port)**:** kết nối với thiết bị theo giao thức SPI SPI (Serial Peripheral Interface) hay I2C(Inter IC communication). (project I2C here, more info I2C here).
Comparator and comparator voltage reference: Module so sánh có 2 bộ so sánh tín hiệu tương tự, có thể lập 1 trong 8 cách làm việc khác nhau: đầu vào có thể là tương tự hay số, so sánh với các mức điện áp chuẩn. Điện áp chuẩn được tạo ra bên trong chip, nối vào 1 đầu vào của cả 2 bộ so sánh, với cách dồn kênh có thể ứng dụng cho 4 tín hiệu vào/bộ so sánh. Đầu ra của bộ so sánh có thể gởi ra ngoài qua một chân của vi mạch. Mức tín hiệu vào nằm trong giới hạn Vdd và Vss.
ADC : Phân giải cấp độ 10 bit, 10 đầu vào tương tự dồn kênh.
PSP: Cổng song song 8 bit, đọc/ghi, chế độ slave, cho phép một hệ thống khác giao tiếp trực tiếp vào CPU từ ngoài với tín hiệu chọn chip (CS-chip select). Hệ bên ngoài nhìn CPU như thiết bị kiểu ánh xạ bộ nhớ (memory mapped I/O), như vậy PIC CPU là một hệ con (slave) của hệ kia, và có thể lạp trình cho PIC thực hiện các tác vụ theo yêu cầu.
LCD: Giao diện với LCD, ví dụ với LCD module HD44780.
Các đặc tả đặc biệt:

ICSP	In Circuit Serial Programming	click here (jumps to ICSP section).

THƯ VIỆN PTIT

WDT	Watch dog timer	This is a software error protector.
BOR	Brown Out reset	This detects if the power supply dips slightly and resets the device if so.
POR	Power on reset	This starts microcontroller initialization.
PWRT	PoWeR up Time	A time delay to let Vdd rise.
OST	Oscillator start up timer	Wait for 1024 cycles after PWRT.
SLEEP	PIC microcontroller sleep mode	Enter low power mode.

THU VIEN PTIT

WDT (Watch dog timer): sử dụng khi phần mềm chạy có vấn đề, sẽ RESET cứng CPU về trạng thái ban đầu. Để cấm reset cứng CPU, khi phần mềm làm việc bình thường, cần phát sinh lệnh CLRWDT cài trong chu trình, và nạp lại giá trị định thời cho WDT. WDT chạy theo đồng hồ riêng.

POR (Power On Reset): Khởi động PIC microcontroller khi có sườn lên của tín hiệu MCLR.

PWRT: nếu cho phép PIC microcontroller sẽ khởi động sau 72 ms.

OST (Oscillator Startup Timer): độ trễ cần 1024 chu kì để có tần số ổn định.

SLEEP (Sleep mode -or low power consumption mode) hoạt động khi thực hiện lệnh 'SLEEP'. PIC sẽ "thức dậy" bởi các sự kiện như: RESET ngoài, Watch Dog Timer, INT - peripheral interrupt.

Một số PIC với các dòng khjasc nhau: 12F, 16F:

PIC microcontroller Device	PIC microcontroller No. Pins	PIC microcontroller Flash memory WORDS
12F675	8	1k
16F88	18	4k
16F877A	40	8k

Dung lượng bộ nhớ Flash của PIC Microcontroller

Bộ nhớ của PIC thường không lớn, nhưng với tập lệnh RICS vẫn có thể chạy nhiều ứng dụng, tuy nhiên nếu cần bộ nhớ lớn hơn, hãy chọn PIC 16F với 4 - 8Kword (hay 8-16KB) hay mở rroojng qua liên kết I2C.

Dung lượng bộ nhớ RAM và EEPROM của PIC microcontroller

RAM chứa biến và các dữ liệu tức thì, hay tạm thời, lưu ý khi ứng dụng với độ dài dữ liệu không quá lớn. Không nên dùng dấu phẩy động, nên dùng số nguyên dài dấu phẩy cố định

PIC microcontroller EEROM : cho dữ liệu, hằng số.

PIC hiện nay rất phổ biến ở nước ta trong giảng dạy và thực hành ứng dụng. Có thể tham khảo tại: http://www.picvietnam.com/forum/showthread.php?t=10

Dưới đây là ví dụ loại PIC 16F882/883/886, đang sử dụng khá rộng rải ở Việt nam:

28-pin PDIP, SOIC, SSOP

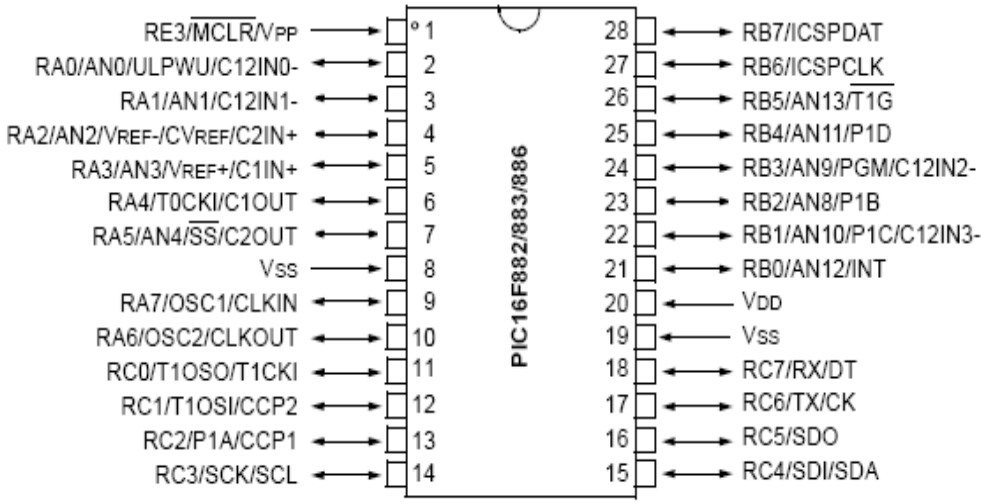
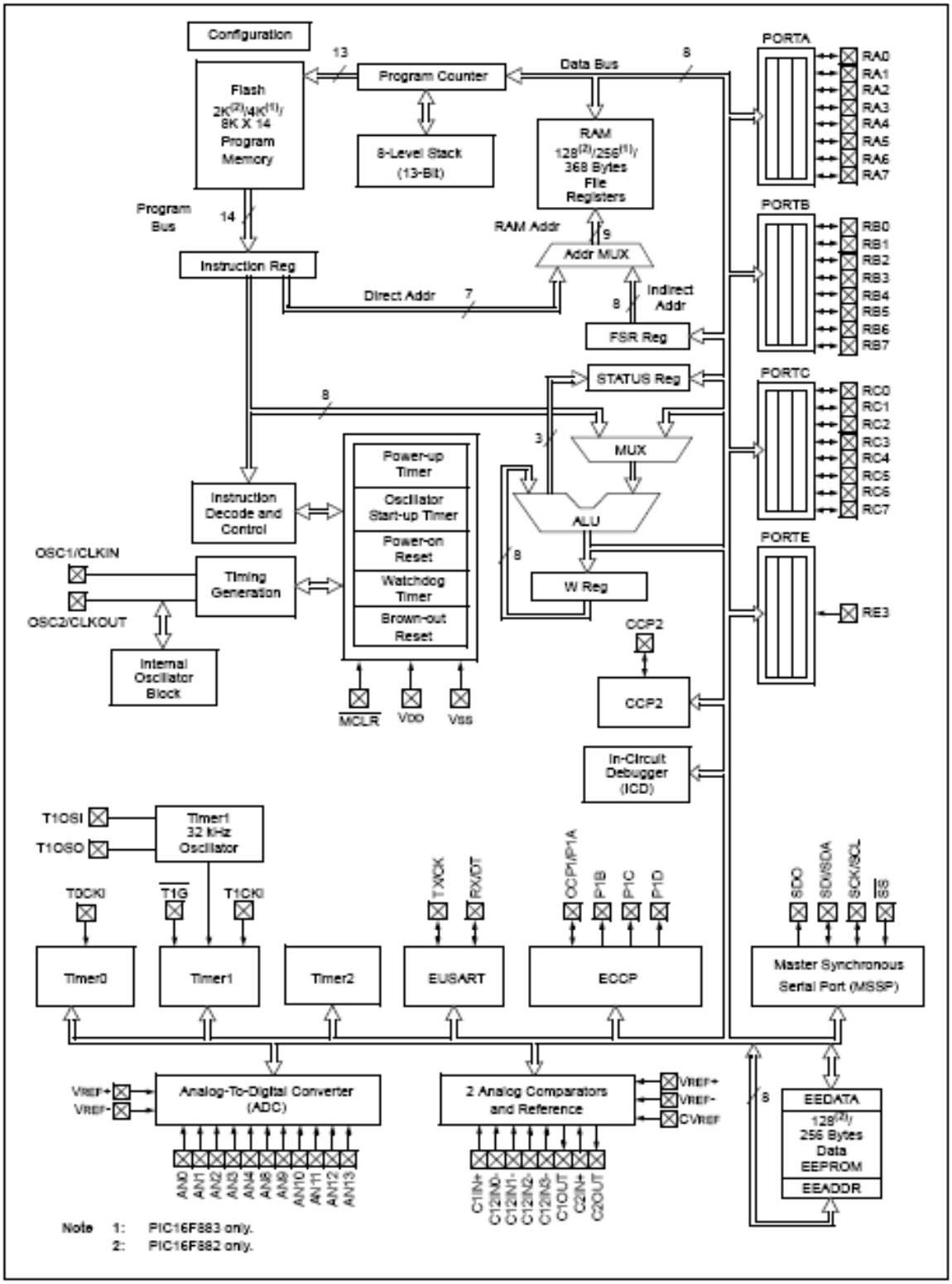

FIGURE 1-1: PIC16F882/883/886 BLOCK DIAGRAM

Hình 2.41 Vi điều khiển PIC 16F882/883/88

CPU RISC hiệu năng cao:
• Chỉ cần 35 lệnh máy :
- Tất cả các lệnh đều thực hiện chỉ trong 1 chu kì lệnh, trừ các lệnh nhảy
• Tốc độ hoạt động:
- DC – 20 MHz tần số đầu vào (clock input)
- DC – 200 ns cho một chu kì lệnh
• Ngắt
• 8-Level Deep Hardware Stack
• Csac chế độ địa chỉ: Direct, Indirect và Relative
Các đặc điểm đặc biệt của vi điều khiển:
• Giao động nội chính xác lập bởi nhà máy ±1%
- Khả trình lập tần số từ 8 MHz xuống đến 31 kHz
- Tinh chỉnh bằng phần mềm
- Hai tốc độ khởi động chọn khi khởi động
- Phát hiện sự cố ở thạch anh cho các ứng dụng tới hạn
- Khả chuyển đồng hồ ngay khi đang hoạt động để tiết kiệm năng lượng
• Có chế độ "ngủ" tiết kiệm năng lượng
• Thang nguồn nuôi rộng :2.0V-5.5V
• Chụi đựng môi trường nhiệt công nghiệp cao
• Khởi động khi bật nguồn (Power-on Reset (POR))
• Định thời bật nguồn (Power-up Timer (PWRT)) và khởi động giao động (Oscillator Start-up Timer (OST))
• Khởi động với phần mềm
• Bảo vệ mã khả trình
• Flash/EEPROM Cell bền vững lâu dài với:
- 100,000 lần ghi vàoFlash
- 1,000,000 lần ghi vào EEPROM
- Flash/Data EEPROM sống tới hơn 40 years
• Gở rối trong chip (In-Circuit Debugger (on board))
Tiêu thụ năng lượng thấp:
• Dòng ở chế độ nghỉ (Standby Current):
- 50 nA @ 2.0V
• Dòng làm việc (Operating Current):
- 11μA @ 32 kHz, 2.0V,
- 220μA @ 4 MHz, 2.0V
• Dòng với Watchdog Timer:
- 1μA @ 2.0V, typical
Các ngoại vi:
• 24/35 chân vào/ra (I/O) khả năng kiểm soát hướng :
- Dòng tải trực toeesp cho đèn LED
- Thay đổi chức năng ngắt ở chân chip
- Khả trình ở từng chân chip
• Module với các bộ so sánh:
- 2 bộ so sánh tương tự
- Khả trình điện áp chuẩn (CVREF) module (% of VDD)
- Điện áp chuẩn cố định (0.6V)
- Có mạch lật kiểu SR làm thanh chốt
- Có công cho bộ đếm ngoài nối vào cho phép đếm
• Bộ biến đổi ADC:
- Độ phân giải 10-bit với 11/14 kênh
• Timer0: Bộ đếm 8-bit (Timer/Counter) khả trình giá trị tỉ lệ chia đặt trước (Programmable Prescaler)
• Timer1 tiên tiến:
- 16-bit timer/counter khả trình giá trị tỉ lệ chia đặt trước
- Có cổng chốt để nối tín hiệu từ bên ngoài
- Bộ giao động tinh xảo 32 kHz
• Timer2: 8-bit Timer/Counter with 8-bit Period Register, Prescaler and Postscaler
• Enhanced Capture, Compare, PWM+ Module:

THƯ VIỆN PTIT

- 16-bit Capture, max. resolution 12.5 ns
- Compare, max. resolution 200 ns
- 10-bit PWM with 1, 2 or 4 output channels, programmable “dead time”, max. frequency 20 kHz
- Đầu ra của điều chế PWM cho điều khiển lái

• Module nhận, so sánh, điều chế PWM:
- 16-bit Capture, max. resolution 12.5 ns
- 16-bit Compare, max. resolution 200 ns
- 10-bit PWM, max. frequency 20 kHz

• Module USART:
- Hỗ trợ kết nối RS-485, RS-232, và LIN 2.0
- Tự động phát hiện tốc độ truyền thông
- Tự động trở lại hoạt động khi phát hiện bit START

• Lập trình truyền thông nối tiếp qua 2 chân của chip (In-Circuit Serial ProgrammingTM (ICSPTM))

• Module truyền thông đồng bộ chủ (Master Synchronous Serial Port (MSSP) Module) hỗ trợ kết nối 3 dây SPI (với cả 4 chế độ làm việc) và kết nối I2C™ có Chủ/tớ với mặt nạ địa chỉ (
Master and Slave Modes with I2C Address Mask)

Do khuôn khổ giáo trình, các hướng dẫn khai thác và thiết kế với các dòng chip này không đưa vào tài liệu. Khi triển khai tìm đọc tài liệu và làm theo hướng dẫn của nhà cung cấp. Thông thường từ nhà cung cấp có các thiết kế mẫu và công cụ phát triển (Cách lập trình, công cụ để nạp chương trình vào chip) hỗ trợ nghiên cứu và triển khai ứng dụng.

2.5 BỘ NHỚ VÀ THIẾT KẾ BỘ NHỚ

Bộ nhớ là phương tiện lưu trữ thông tin bao gồm chương trình và số liệu trong hệ thống máy tính. Phần giới thiệu chung này đề cập tổng quan và những khái niệm cơ bản nhất về bộ nhớ. Bảng sau đây cho một số thông tin cơ bản về bộ nhớ trong máy tính:

Memory Type	Access Time	Cost /MB	Typical Amount Used	Typical Cost
Registers	1ns		1KB	
Cache	5-20 ns		1MB	
Main memory	60-80ns		MB	
Disk memory	10 ms		GB	

THƯ VIỆN PTIT

2.5.1 Một số thông số chính của mạch nhớ

Độ dài của ô nhớ: Độ dài của ô nhớ cho biết số bit chứa trong ô nhớ, có thể tính bằng bit, byte (8 bit), từ (16 bit), từ đúp (32 bit) hay từ kép (64 bit).

Dung lượng (*capacity*) của mạch nhớ xác định số bit hay byte hay từ cực đại mà mạch nhớ có thể chứa. Giả sử mạch nhớ có n bit địa chỉ đầu vào và mỗi địa chỉ (hay ô nhớ) độ dài là m bit, như vậy mạch nhớ có dung lượng 2^n x m (bit). Đơn vị đo dung lượng bộ nhớ thông thường nhất là: Byte(B), KiloByte (1KB=2^{10}B), MegaByte (1MB=2^{20}B), GigaByte (1GB=2^{30}B), TetraByte (1TB=2^{40}B)...

Thời gian thâm nhập (Acces Time) là thời gian từ thời điểm áp địa chỉ tới BUS địa chỉ tới khi khi nội dung của ô nhớ đó được đưa ra BUS số liệu, ký hiệu là t_A , thời gian này phụ thuộc vào công nghệ chế tạo và cấu trúc mạch nhớ.

Chu kỳ đọc (Read Cycle) là thời gian kể từ khi áp địa chỉ để đọc ô nhớ cho đến khi có thể áp địa để đọc ô nhớ tiếp theo, ký hiệu là t_{RC}. Đó là thời gian ngắn nhất giữa hai lần đọc một ô nhớ.

Chu kỳ ghi (Write Cycle) là thời gian kể từ khi áp địa chỉ để ghi ô nhớ cho đến khi có thể áp địa để ghi ô nhớ tiếp theo, ký hiệu là t_{WC}. Đó là thời gian ngắn nhất giữa hai lần ghi mạch nhớ.

Trạng thái đợi t_W (wait state) là số CPU Clock chen vào chu kì đọc/ghi để thích ứng với mạch nhớ do t_A của mạch quá dài. Nói cách khác nếu dùng một module nhớ chậm cho máy tính nhanh, cần đồng bộ với hoạt động của CPU để đảm bảo máy chạy ổn định thì cần thêm một vài t_W, mỗi t_W = 1 T clock của CPU., Trên mỗi chip DRAM đều có ghi các thông số kĩ thuật cần cho thiết kế, ví du: DRAM Hitachi HM51W17400BS tổ chức như sau: 4M x 4 bits, 2K refresh, Extended Data Out (EDO), Speed (t_A)= 60ns, Supply = 3.3 Volt. Có thể xem và điều chỉnh thông số này trong BIOS của các PC.

Tần số của mạch nhớ là lượng thông tin lớn nhất có thể đọc hay ghi vào mạch nhớ trong thời gian 1 giây.

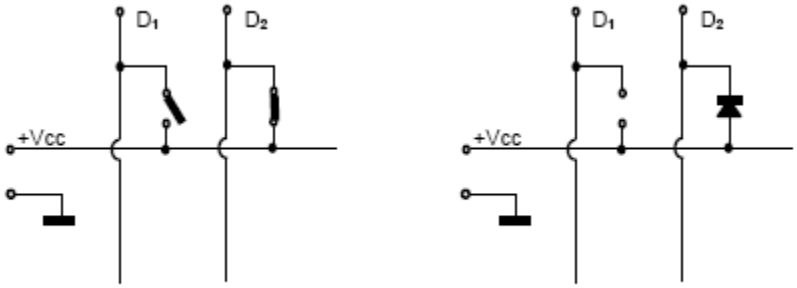
$$f = 1/t_M$$

Trong đó $t_M = Max (t_{RC}, t_{WC})$

Phần tử nhớ

Phần tử nhớ thông thường là một mạch điện có thể ghi lại và lưu giữ một trong hai giá trị của một biến nhị phân, hoặc 0 hoặc 1, được gọi là **bit**. Trên mạch điện dưới đây, trên dây D1 sẽ không có điện áp (do công tắc mở), trong khi dây D2 có điện áp (vì công tắc đóng, hay thông qua diode mắc theo chiều thuận), gần bằng giá trị nguồn nuôi Vcc, tương ứng với bit D1 = 0 và bit D2 = 1.

THƯ VIỆN PTIT

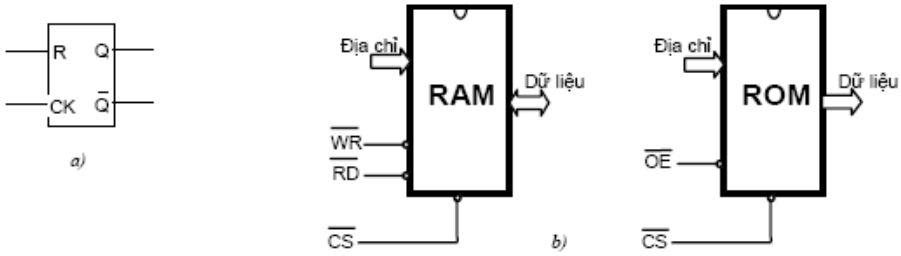

Hình 2.42 Cách tạo bit nhớ cố định bằng công tắc cơ học hay diode bán dẫn

Mạch lật (flip-flop) RS (còn gọi là triger RS) đồng bộ là một mạch có khả năng lưu giữ các giá trị 0 hoặc 1 ở lối ra. Có thể dùng RS Flip-Flop làm một mạch lưu giữ tín hiệu vào R bằng cách chốt dữ liệu đó lại tại đầu ra Q. Các hãng chế tạo thực hiện mạch này bằng công nghệ cao, nên kích thước vô cùng nhỏ, có thể có hàng nhiều triệu phần tử nhớ trên một diện tích 1mm2. Các vi mạch nhớ thông thường được chế tạo với độ dài từ nhớ và số lượng từ nhớ cố định.

Hình mô tả:

- Dùng Flip/flop RS, hay D nhớ 1 bit, thích hợp để chế tạo bộ nhớ tĩnh tĩnh (Static).
- Các đầu vào/ra cần thiết của một ô nhớ, hay một chip nhớ, hay một module nhớ (ROM hay RAM): Địa chỉ (tập các địa chỉ áp vào), các tín hiệu ghi (WR/)/đọc(RD/), chọn chip/module CS (Chip Select) và đầu ra/vào dữ liệu.

Hình 2.43 Mô hình đầu vào/ra của phần tử nhớ

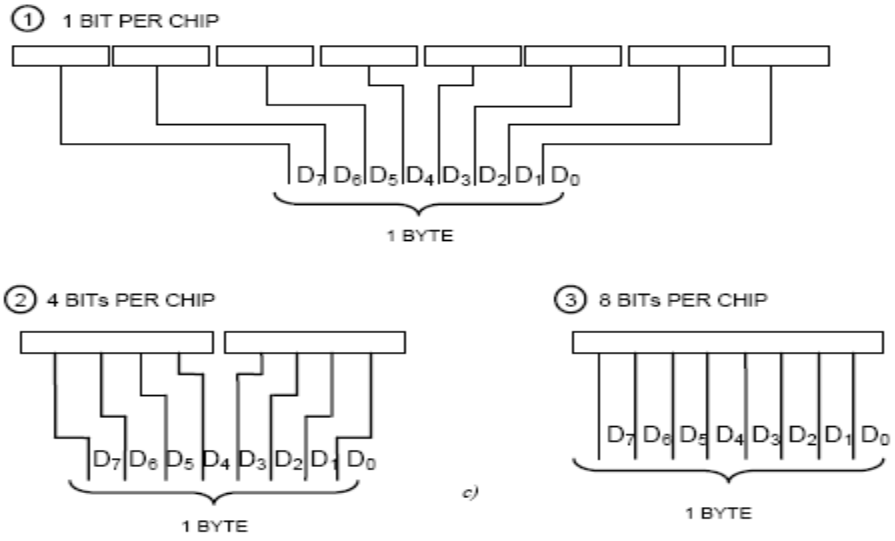
Đơn vị nhớ

Đơn vị nhớ là các giá trị qui ước trong kỹ thuật máy tính, có thể có các loại như sau:

- Nhớ 1 bit,
- Nhớ vài bit : 4 bit hay 8 bit (còn gọi là 1 byte);
- Một từ (word) 16 bit
- Một từ đúp (double word) 32 bit
- Một từ dài 64 bit

Để tạo được một *từ nhớ của bộ nhớ*, tức là từ nhớ có độ dài (số bit trong một từ) chuẩn (theo chuẩn IBM là 8 bits), trong một số trường hợp nhất định cần phải tiến hành ghép các chip nhớ lại với nhau.

cho ta khái niệm về khả năng tạo một từ nhớ cơ bản (byte) khi từ nhớ của chip nhớ là 1bit, 2bits và 4 bits. Trong trường hợp độ dài từ nhớ của chip nhớ là 8 bits, việc liên kết là không cần thiết.

Hình 2.44 Cách tổ chức 1 đơn vị nhớ chuẩn (1 byte) từ các phần tử 1 bit, 4bit và 8 bit

Thông thường độ dài một đơn vị nhớ phụ thuộc vào loại CPU có khả năng xử lí, ví dụ CPU 8 bit như Intel 8085, Motorola 6800 xử lý tối đa 8 bit song song. Ngày nay các CPU đa năng trong PC xử lý 32 bit và 64 bit.

2.5.2 Phân loại bộ nhớ

Nói chung, bộ nhớ được phân loại theo một vài thuộc tính. Sau đây là một số cách phân loại bộ nhớ:

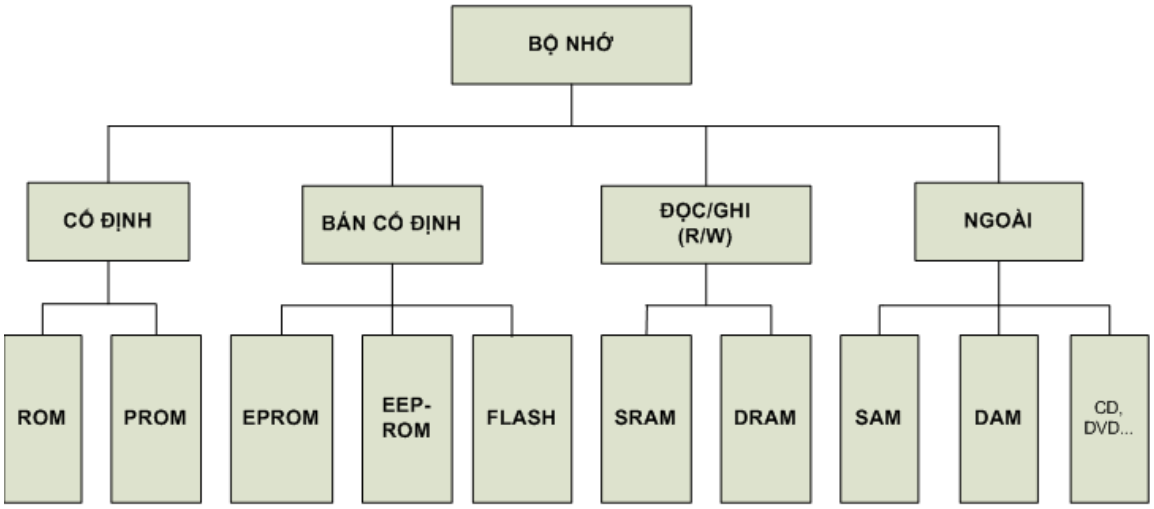
Theo chức năng bộ nhớ được chia thành hai loại:

- Bộ nhớ trong (bộ nhớ chính)
- Bộ nhớ ngoài. (bộ nhớ phụ)

Dựa trên thời gian ghi và cách ghi bộ nhớ trong có thể chia thành:

- Bộ nhớ cố định
- Bộ nhớ bán cố định
- Bộ nhớ đọc/ ghi

THƯ VIỆN

Hình 2.45 Phân loại bộ nhớ

Bộ nhớ cố định nội dung

ROM (Read Only Memory):

Bộ nhớ có nội dung ghi sẵn một lần khi chế tạo được gọi là bộ nhớ cố định và được ký hiệu là ROM. Việc ghi được thực hiện bằng mặt nạ. Một phần tử nhớ trong ROM thường đơn giản hơn nhiều so với một mạch lật trong bộ nhớ đọc /ghi, vì trạng thái của nó cố định. Chương trình điều khiển của hầu hết các hệ vi tính được giữ trong ROM.

Bộ nhớ bán cố định nội dung

EPROM (Erasable Programmable Read Only Memory)

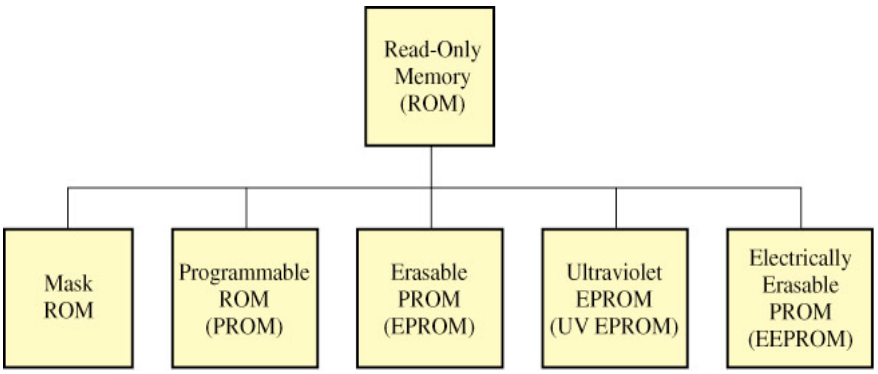
Đây là bộ nhớ xóa được bằng tia cực tím và ghi lại được. Số lần xóa và ghi lại không hạn chế. Chúng có thời gian ghi lớn hơn rất nhiều so với bộ nhớ đoc/ghi. Dưới tác dụng của tia cực tím tất cả các ô nhớ bị xóa cùng một lúc, trở về giá trị =1, khi xóa mạch nhớ phải được đưa ra khỏi hệ vi tính để xóa. Điều thuận tiện ở bộ nhớ bán cố định cũng như ROM, là bộ nhớ tuy bất biến khi dùng nhưng vẫn có thể ghi lại được. Một bộ nhớ bất biến là bộ nhớ có nội dung không bị mất khi nguồn điện bị ngắt.

EEPROM (Electrical Erasable Programmable Read Only Memory

EEPROM cũng tương tự EPROM, có thể ghi được nhiều lần, có nghĩa là ghi lại và sử dụng lại, nhưng EEPROM không xoá bằng tia cực tím mà bằng xung điện nên khi xóa vẫn để trong mạch điện.

Các loại bộ nhớ ROM:

THƯ VIỆN PTIT

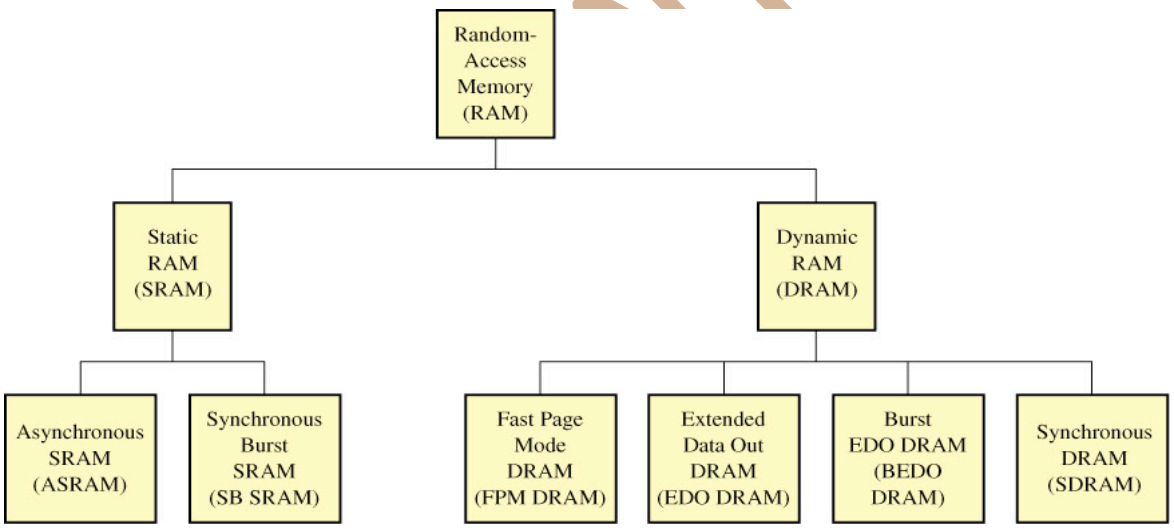

Hình 2.46 Các loại bộ nhớ ROM

Bộ nhớ đọc/ ghi- RAM

RAM (*Radom Access Memory*) kiểu truy nhập ngẫu nhiên, chỉ cần có địa chỉ áp đặt, vị trí nào không quan trọng, sẽ truy nhập được nội dung địa chỉ trỏ tới. Bộ nhớ có thể ghi và đọc nhiều lần, với thời gian ghi ngắn cỡ vài chục đến vài trăm nano giây. Trong các hệ vi tính, bộ nhớ đọc/ghi được sử dụng để cất giữ chương trình (hệ điều hành, ứng dụng), kết quả trung gian.

Các loại RAM:

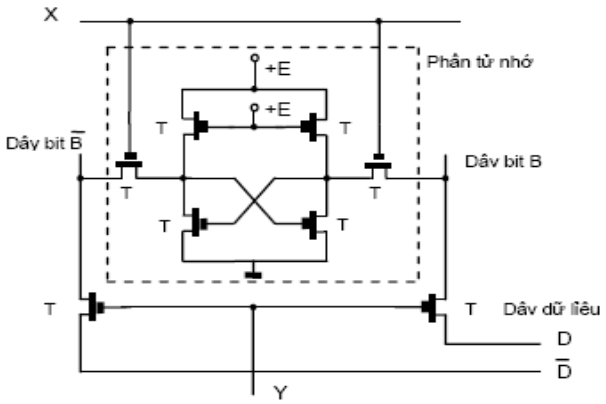

Hình 2.47 Các loại RAM

SRAM (*Static RAM*)- bộ nhớ tĩnh

SRAM là bộ nhớ đọc/ghi có nguyên lý hoạt động tĩnh: ghi vào một giá trị và tồn tại cho tới khi ghi giá trị mới. Khi mất điện sẽ mất nội dung. Bộ nhớ đọc/ghi tĩnh có các ô nhớ cấu tạo tương tự như mạch lật. SRAM không cần điều khiển phức tạp như DRAM, tốc độ nhanh hơn (tA = 10 ns), tin cậy hơn nhưng giá thành tính theo bit đắt hơn DRAM, được sử dụng làm bộ đệm cache trong các bộ vi xử lý hay máy vi tính. Bit nhớ được tạo bởi Flip-Flop.

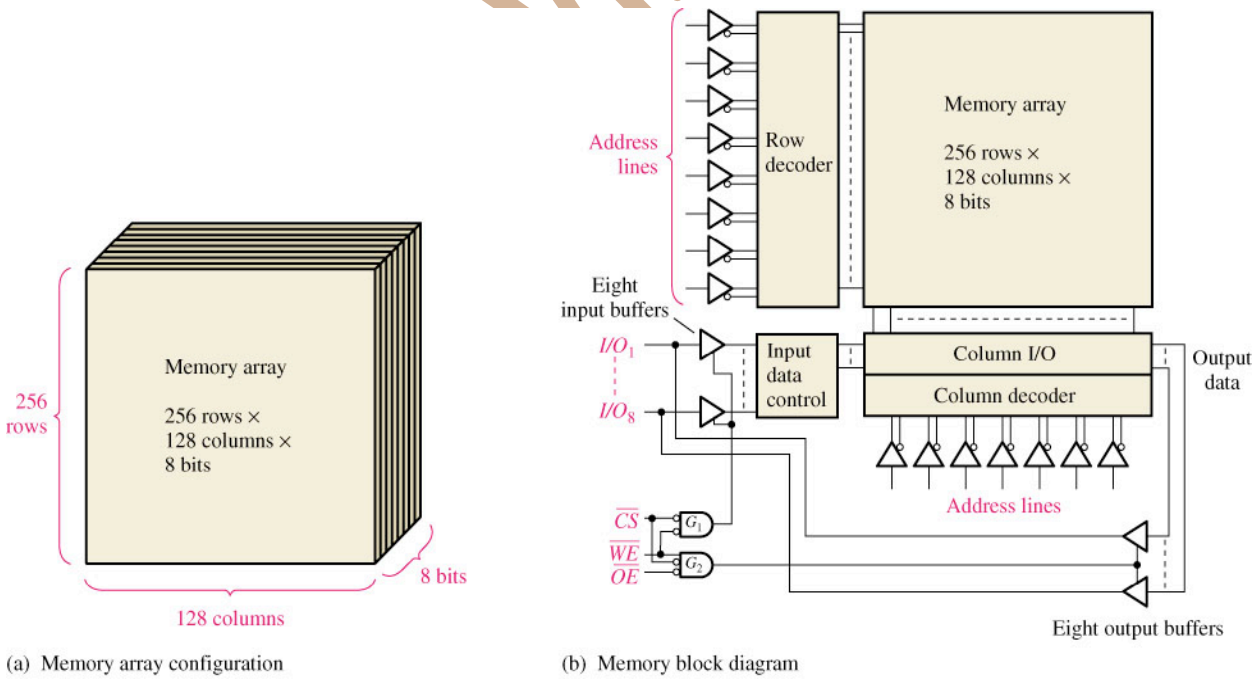
Ví dụ cho 1 bit SRAM: Trên hình bên là sơ đồ nguyên lí một một ô nhớ của RAM tĩnh, mạch nhớ sử dụng 6 transistor. RAM tĩnh được chế tạo theo công nghệ ECL (dùng trong CMOS và BiCMOS). Mỗi bit nhớ gồm có các cổng logic với 6 transistor MOS.

Hình 2.48 1 phần tử RAM tĩnh

Ví dụ tổ chức một Chip RAM 32Kx8 bao gồm:

- Ma trận các ô nhớ, hay byte nhớ (khối hàng x cột);
- Địa chỉ truy nhập vào ô nhớ hay byte nhớ (address lines);
- Bus và khuyếch đại bus dữ liệu đọc ra hay ghi vào các ô/byte nhớ (I/O lines)
- Tín hiệu điều khiển đọc/ghi (READ/WRITE) (CS/, WE/, OE/).

Hình 2.49 1 chip RAM 32K x 8 (32K byte)

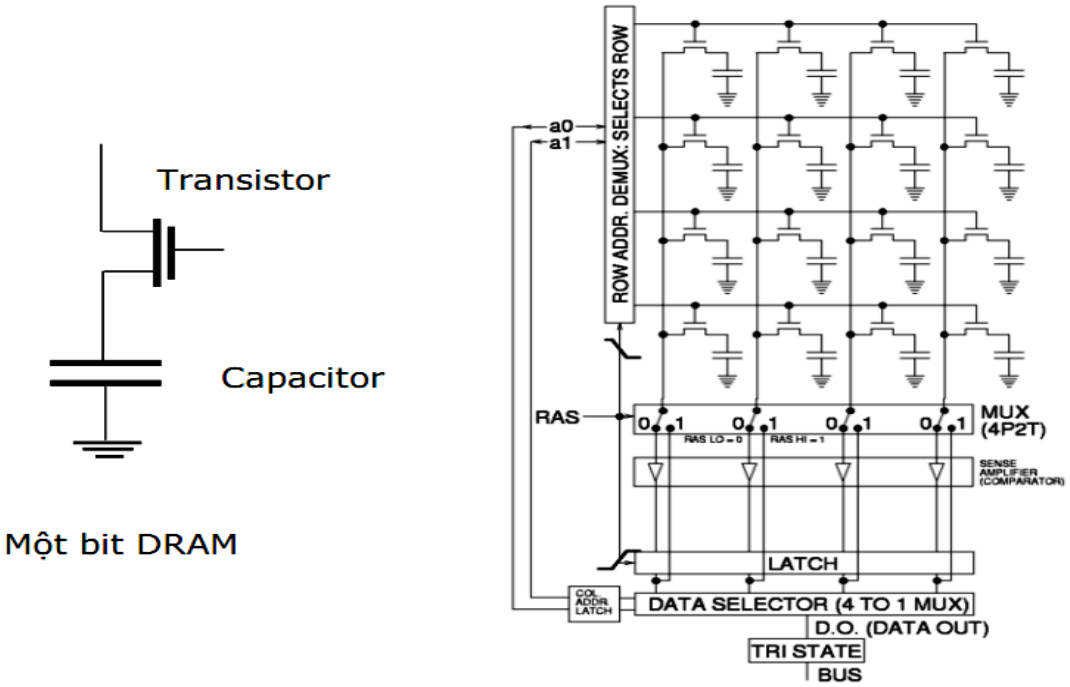
Lĩnh vực sử dụng SRAM:

Do giá thành cao, mật độ chế tạo (transistors/1 bit) cao, tốc độ nhanh, tin cậy, dễ thiết kế cho ứng dụng, nên

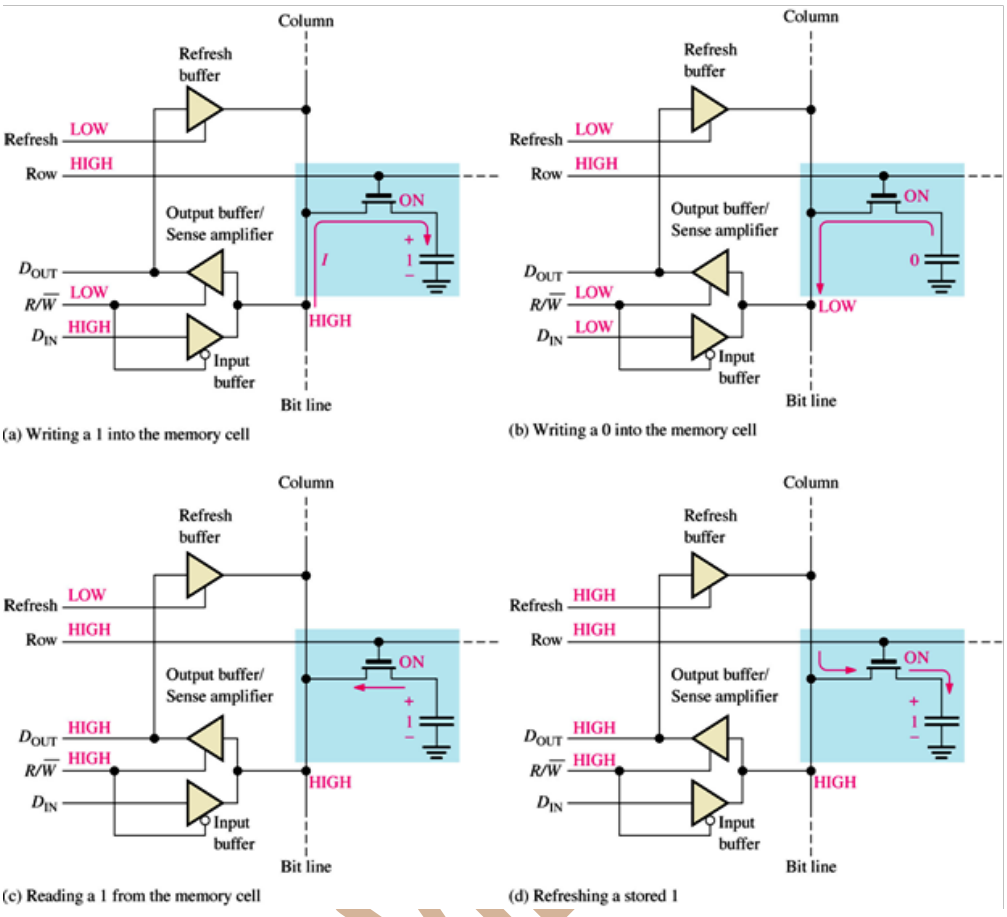
- Trong máy tính SRAM thường dùng như RAM cache.
- Trong các thiết bị điện tử số, đặc biệt trong các vi điều khiển của HTN , SRAM được sử dụng phổ biến bởi các tính năng nên trên. Hơn nữa các HTN không cần dung lượng bộ nhớ lớn như ở máy tính phổ thông.

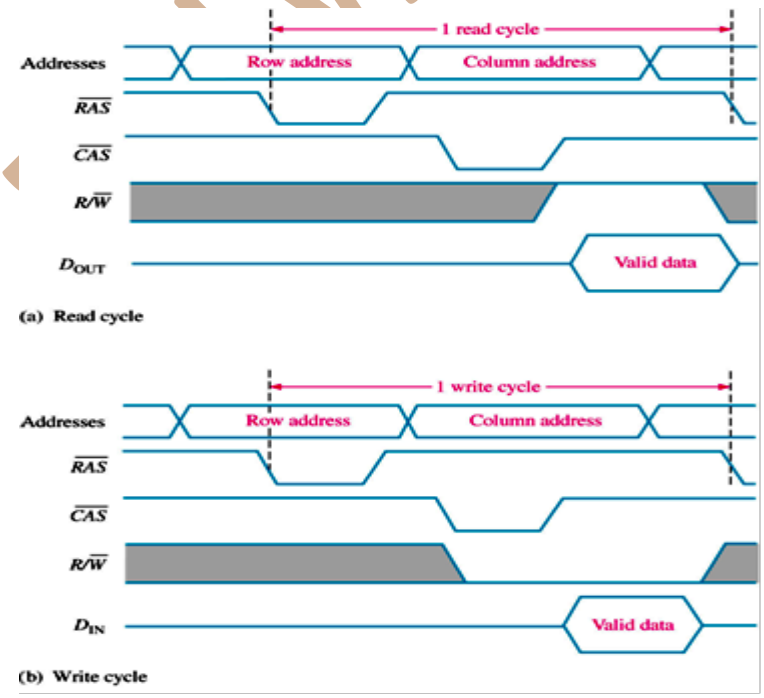
Lĩnh vực sử dụng DRAM (*Dynamic RAM*) RAM động

Hình dưới là sơ đồ một ô nhớ RAM động được tạo từ 1 transistor và 1 tụ điện. RAM động dùng kỹ thuật MOS. Mỗi bit nhớ gồm một transistor và một tụ điện kí sinh. Việc ghi nhớ dữ liệu dựa vào việc duy trì điện tích nạp vào tụ điện và bị mất dần theo thời gian. Do vậy cần khôi phục lại dữ liệu, gọi là làm tươi (*refresh*). Qui trình làm tươi diễn ra liên tục, tự động theo chu kì (ví dụ khoản 2µs, hay khác tùy dung lượng và công nghệ chế tạo), vì thế gọi là RAM động. Việc làm tươi được thực hiện với tất cả các ô nhớ trong bộ nhớ. Công việc này được thực hiện tự động bởi một vi mạch làm tươi. Bộ nhớ DRAM chậm, dễ chế tạo, mật độ cao/đơn vị diện tích, phù hợp cho chế tạo RAM, rẻ tiền hơn SRAM. Đổi lại điều khiển phức tạp.

Hình 2.50 Phần tử DRAM, 1 bit DRAM và ma trận DRAM

Hình 2.51 Các cách ghi/đọc/làm tươi của DRAM

Khi thiết kế DRAM dự vào đặc tả của CAS/ và RAS để thiết kế logic điều khiển

Các loại DRAM sử dụng trong máy vi tính PC

1. **SDRAM** (Viết tắt từ **S**ynchronous **D**ynamic **RAM**) được gọi là DRAM đồng bộ. SDRAM gồm 3 phân loại: SDR, DDR, và DDR2.
   o **SDR** SDRAM (**S**ingle **D**ata **R**ate SDRAM), thường được giới chuyên môn gọi tắt là "**SDR**". Có 168 chân. Được dùng trong các máy vi tính cũ, bus speed chạy cùng vận tốc với clock speed của memory chip, nay đã lỗi thời.
   o **DDR** SDRAM (**D**ouble **D**ata **R**ate SDRAM), thường được giới chuyên môn gọi tắt là "**DDR**". Có 184 chân. DDR SDRAM là cải tiến của bộ nhớ SDR với tốc độ truyền tải gấp đôi SDR nhờ vào việc truyền tải hai lần trong một chu kỳ bộ nhớ. Đã được thay thế bởi **DDR2**.
   o **DDR2** SDRAM (**D**ouble **D**ata **R**ate **2** SDRAM), Thường được giới chuyên môn gọi tắt là "**DDR2/DDR3**". Là thế hệ thứ hai của DDR với 240 chân, lợi thế lớn nhất của nó so với DDR là có bus speed cao gấp đôi clock speed.
2. **RDRAM** (Viết tắt từ **R**ambus **D**ynamic **RAM**), thường được giới chuyên môn gọi tắt là "**Rambus**". Đây là một loại DRAM được thiết kế kỹ thuật hoàn toàn mới so với kỹ thuật SDRAM. RDRAM hoạt động đồng bộ theo một hệ thống lặp và truyền dữ liệu theo một hướng. Một kênh bộ nhớ RDRAM có thể hỗ trợ đến 32 chip DRAM. Mỗi chip được ghép nối tuần tự trên một module gọi là RIMM (Rambus Inline Memory Module) nhưng việc truyền dữ liệu được thực hiện giữa các mạch điều khiển và từng chip riêng biệt chứ không truyền giữa các chip với nhau. Bus bộ nhớ RDRAM là đường dẫn liên tục đi qua các chip và module trên bus, mỗi module có các chân vào và ra trên các đầu đối diện. Do đó, nếu các khe cắm không chứa RIMM sẽ phải gắn một module liên tục để đảm bảo đường truyền được nối liền. Tốc độ Rambus đạt từ 400-800MHz. Rambus tuy không nhanh hơn SDRAM là bao nhưng lại đắt hơn rất nhiều nên có rất ít người dùng. RDRAM phải cắm thành cặp và ở những khe trống phải cắm những thanh RAM giả (còn gọi là C-RIMM) cho đủ.

Bộ nhớ ngoài

SAM (Sequencial Access Memory**)**

SAM là bộ nhớ ngoài thâm nhập trình tự. Thời gian thâm nhập phụ thuộc vào vị trí của thông tin trên phương tiện mang tin. Ví dụ băng từ (Tap Cartridges) dùng như thiết bị lưu trữ dữ liệu của máy vi tính.

DAM (Direct Access Memory)

DAM cho phép thâm nhập tới bất cứ vùng dữ liệu nào cần. Thời gian thâm nhập phụ thuộc vào vị trí của thông tin trên phương tiên mang tin. Ví dụ thiết bị đĩa cứng, đĩa mềm thuộc loại thiết bị ngoại vi kiểu DAM.

CD-ROM (Compact Disk Read Only Memory)

CD-ROM là loại thiết bị đĩa dựa trên nguyên lý quang laser. Dung lượng của đĩa CD-ROM rất lớn có khả năng chứa tới 650 MByte.

THƯ VIỆN PIT

WORM (Write Once Read Many)

WORM cho phép người sử dụng ghi thông tin một lần để đọc nhiều lần. Kiểu đĩa này rất thuận tiện cho việc sao chép phần mềm hay dự liệu khi triển khai các ứng dụng tin học.

DVD (Digital Versail Disk)

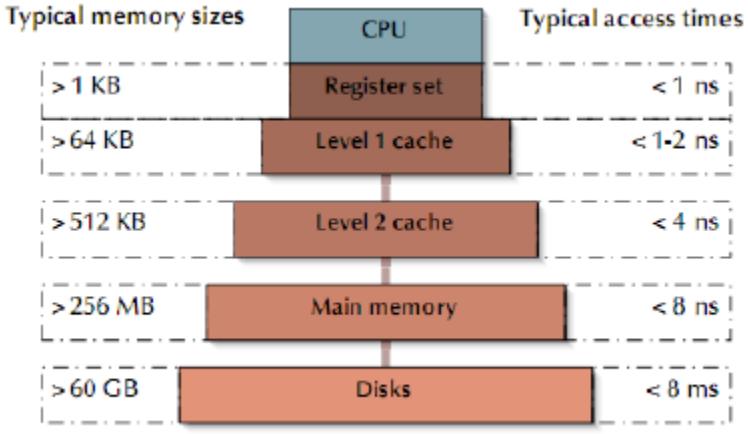
DVD cho phép ghi nhiều lớp thông tin trên một đĩa làm cho dung lượng của đĩa tăng lên đáng kể so với CD-ROM. Một đĩa DVD có thể lưu trữ lượng thông tin gấp 17 lần một đĩa CD-ROM.

Những mạch nhớ bán dẫn hiện nay có sức chứa giới hạn. Trong một vài ứng dụng, một bộ nhớ không những cần có dung lượng đủ lớn, mà còn cần được tổ chức để có số lượng từ và số lượng bit trong một từ như mong muốn. Nói chung, trong bộ nhớ có nhiều vi mạch nhớ được nối ghép lại để có độ dài từ và tổng số từ cần thiết. Những vi mạch nhớ bán dẫn được thiết kế sao cho có đầy đủ những chức năng của một bộ nhớ như:

- Một ma trận các phần tử nhớ, mỗi phần tử chứa một bit
- Phần mạch logic để giải mã địa chỉ cho ô nhớ
- Phần mạch lôgic cho phép đọc/ghi được nội dung của ô nhớ
- Bộ đệm vào, bộ kích ra
- Phần mạch mở rộng địa chỉ

2.5.3 Phân cấp bộ nhớ

Mô hình phân cấp bộ nhớ:

Hình 2.52 Phân cấp bộ nhớ

Phân cấp bộ nhớ được thể hiện trên :

Quan sát hệ thống nhớ từ CPU ra ngoài ta có các thành phần nhớ sau:

1. Các thanh ghi đa năng chứa một toán hạng hay kết quả trung gian, được điều khiển bằng phần cứng

2. Bộ nhớ đệm Cache chứa mảng lệnh và số liệu được sử dụng trong thời gian gần nhất, được điều khiển bằng phần cứng và chương trình. Bộ nhớ cache đặt giữa CPU và bộ nhớ chính.

- Cache trong CPU (cache L1), cache ngoài CPU (L2):

Bộ nhớ cache chứa một phần bản sao của bộ nhớ chính. Khi CPU thâm nhập vào dữ liệu nó đưa địa chỉ tới bộ điều khiển Cache, sau đó một trong hai quá trình sẽ xảy ra.

- Trúng (cache hit): nếu địa chỉ tìm thấy trong Cache
- Trượt (cache miss): nếu địa chỉ không có trong Cache

Khi trượt một khối nhớ từ bộ nhớ chính sẽ được đưa vào thay thế cho một đường (khối) của Cache. Đường nào sẽ được chọn để thay dựa trên hai nguyên lý sau:

- Cục bộ theo thời gian: nếu CPU thâm nhập vào một ô nhớ thì có xác suất cao nó sẽ thâm nhập ô nhớ đó trong tương lai.
- Cục bộ theo không gian: nếu CPU thâm nhập vào một ô nhớ thì có xác suất cao nó sẽ thâm nhập các lệnh và dữ liệu đặt sát các vị trí đó trong tương lai.

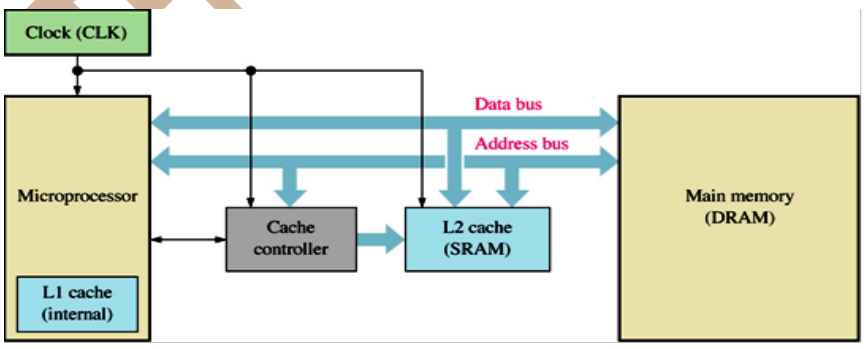
Trường hợp ghi vào Cache dữ liệu sẽ được ghi vào bộ nhớ chính, ta phân biệt hai trường hợp sau:

- Khi ghi vào Cache thì đồng thời ghi vào bộ nhớ chính, phương pháp này gọi là ghi xuyên (Write through)
- Khi ghi chỉ ghi vào bộ nhớ Cache, dữ liệu từ Cache sẽ được chuyển vào bộ nhớ chính tại một thời điểm thích hợp sau đó (ví dụ khi chuyển dữ liệu từ bộ nhớ chính ra thiết bị ngoại vi).

Việc ánh xạ giữa bộ nhớ Cache và bộ nhớ chính có thể tổ chức theo phương pháp khác nhau:

- Cache ánh xạ trực tiếp (Direct mapping cache)
- Cache ánh xạ liên kết toàn phần (Full associative mapping cache)
- Cache ánh xạ liên kết cụm (Set associative mapping cache)

Nội dung về bộ nhớ Cache được nghiên cứu kỹ hơn trong cấu trúc máy.

Hình 2.53 Mô hình hoạt động của RAM cache

3. Bộ nhớ trong (*Main memory*-bộ nhớ chính) chứa chương trình và số liệu đang thực hiện

4. Bộ nhớ ngoài lưu trữ chương trình và số liệu với khối lượng lớn. Nó cũng chứa phần nhớ ảo, khi máy tính chạy trong chế độ địa chỉ ảo.

THƯ VIỆN PTIT

Nếu đánh số phân cấp theo giá trị tăng dần từ trong CPU ra ngoài, ta có nhận xét sau:

- Thời gian thâm nhập của bộ nhớ có mức phân cấp càng thấp thì càng nhỏ

$t_{Ai} < t_{Ai+1}$

- Giá thành tính theo bit của bộ nhớ có mức phân cấp càng thấp thì càng cao

$c_i > c_{i+1}$

- Dung lương của bộ nhớ có mức phân cấp càng thấp thì càng nhỏ

$S_i < S_{i+1}$

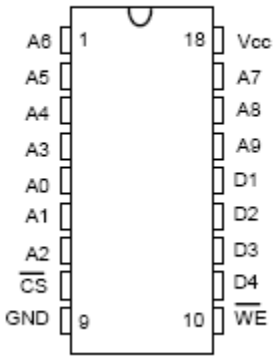
2.5.4 Tổ chức bộ nhớ vật lý và thiết kế bộ nhớ

Tổ chức bộ nhớ cho một hệ máy vi tính phụ thuộc không chỉ vào một hệ cụ thể, mà còn phụ thuộc vào cách bố trí thuận lợi bên trong hệ thống. Trước hết, hãy làm quen với các khái niệm chip nhớ và từ nhớ để phân tích vấn đề tổ chức vật lý một bộ nhớ, sau đó mở rộng khái niệm tổ chức theo quan điểm của người lập trình (tổ chức logic). Các chip nhớ được sản xuất dưới nhiều kích cỡ và dung lượng nhớ, tổ chức từ nhớ khác nhau, phụ thuộc vào thể loại và công nghệ chế tạo. Chip nhớ là một vi mạch cụ thể, được bố trí các chân cơ bản như vẽ dưới. Các chân của một chip nhớ thông thường gồm các lối vào của BUS địa chỉ, lối dữ liệu, các chân điều khiển chọn chip, ghi/đọc và các chân nguồn.

Ví dụ một RAM tĩnh 1Kx4 (1024 "từ, mỗi từ có độ dài 4 bit:

A0 ÷ A9	Các chân địa chỉ
D1 ÷ D4	Các chân dữ liệu
CS	Chân chọn chip
WE	Điều khiển Ghi/Đọc
Vcc	Chân nguồn nuôi +5V
GND	Chân nối đất

Hình III.8 Sơ đồ nối chân một vi mạch nhớ RAM 1Kx4

Hình 2.54 Sơ đồ võ ngoài một vi mạch (chip) nhớ (pin-out)

Tuỳ theo từng chip, số lượng chân địa chỉ và số lượng chân dữ liệu có thể khác nhau phụ thuộc vào *độ dài từ nhớ* và *dung lượng* của chip nhớ. Độ dài từ nhớ của chip nhớ có thể là 1bit, 4 bits hoặc 8 bits, trong khi số chân địa chỉ có thể từ 10 trở lên tuỳ thuộc vào dung lượng của chip nhớ. Trong trường hợp độ dài từ nhớ của chip là 1 bit, ta cần phải ghép song song 8 chip để tạo thành 1 byte, ghép song song 16 chip để tạo một từ word – 2 bytes).

Ngày nay, với công nghệ chip mật độ cao, thường 1 chip nhớ có thể có dung lượng rất lớn, ví dụ 256 x 1 Mb/Chip, 512 x 4 Mb/chip, 1 Gb/chip. Nhờ đó có thể tạo ra 1 thanh RAM có dung lượng lớn như PC hiện đang sử dụng.

Vấn đề tổ chức logic của bộ nhớ là một chương mục phức tạp vượt ngoài tầm của giáo trình, nên ở đây chỉ nêu lên một vài khái niệm đơn giản phù hợp cho người thiết kế.

Thiết kế vỉ nhớ là một việc rất quan trọng và rất cần thiết trong việc xây dựng một hệ vi tính. Các vỉ nhớ được thiết kế thông thường là EPROM, các loại vỉ nhớ RAM, từ các chip nhớ có sẵn. Thông thường, các chíp nhớ được chọn là những chip thông dụng trên thị trường, có các thông số kỹ thuật chủ yếu sau:

a. *Dung lượng nhớ của chip nhớ* tính theo đơn vị Kbyte

b. *Độ dài từ nhớ của chíp nhớ* tính theo số bits

c. *Một số thông số kỹ thuật khác như thời gian truy xuất, công suất tiêu tán của chip v.v*...Những thông số này không có ảnh hưởng lớn đến quá trình thiết kế và xây dựng vỉ nhớ.

d. Qui tắc tính toán khi thiết kế một vĩ (module) nhớ:

Xác định số chip nhớ, hoặc số chip liên thông để tạo được dung lượng nhớ theo yêu cầu. Trong trường hợp cụ thể của đề ra, cần 4 chip để tạo được dung lượng nhớ 32KB. Tính theo công thức:

M= Q/D, trong đó *Q* là dung lượng của vỉ nhớ.

D là dung lượng của mỗi chip

M là số chip nhớ hoặc số chip liên thông cần thiết.

Xác định số dây địa chỉ cơ sở (tức là số dây địa chỉ thấp được nối trực tiếp vào chip nhớ hoặc chip liên thông): Số dây địa chỉ *m* phụ thuộc vào dung lượng nhớ của chip nhớ hoặc chip liên thông theo biểu thức sau:

$2^m = D$, trong đó *D* là dung lượng của chip nhớ,

m là số dây địa chỉ cơ sở

Từ số chip hoặc số chip liên thông, xác định số dây địa chỉ cần thiết để tạo các dây chọn chip riêng biệt. Tính theo công thức:

$2^i = M$, trong đó *i* là số dây địa chỉ cần để giải mã *xác định các tín hiệu chọn chip (CSi) cho các chip nhớ hoặc chip liên thông.*

M là số lượng chip hoặc số lượng chip liên thông.

Các dây địa chỉ còn lại được sử dụng để tạo tín hiệu xác định vùng nhớ của vỉ nhớ trong không gian nhớ (được gán cho vỉ nhớ theo địa chỉ đầu của vỉ nhớ theo yêu cầu).

Ví dụ: Thiết kế RAM tĩnh (Static RAM)

Giả sử cần xây dựng một bộ nhớ kích thước 16Kbyte trên cơ sở các chíp SRAM loại 16Kx1bit. Băng nhớ SRAM 16Kbyte được xây dựng trên cơ sở 8 chip SRAM loại 16K x 1bit, để có được ô nhớ có độ dài 8 bits (từ nhớ cơ bản). Để làm được điều này người ta sắp đặt 8 chip SRAM loại

THƯ VIỆN PTIT

16K x 1bit sao cho mỗi chip tại một vị trí xác định sẽ đảm nhiệm lưu trữ bit dữ liệu có trọng số tương ứng trong byte dữ liệu.

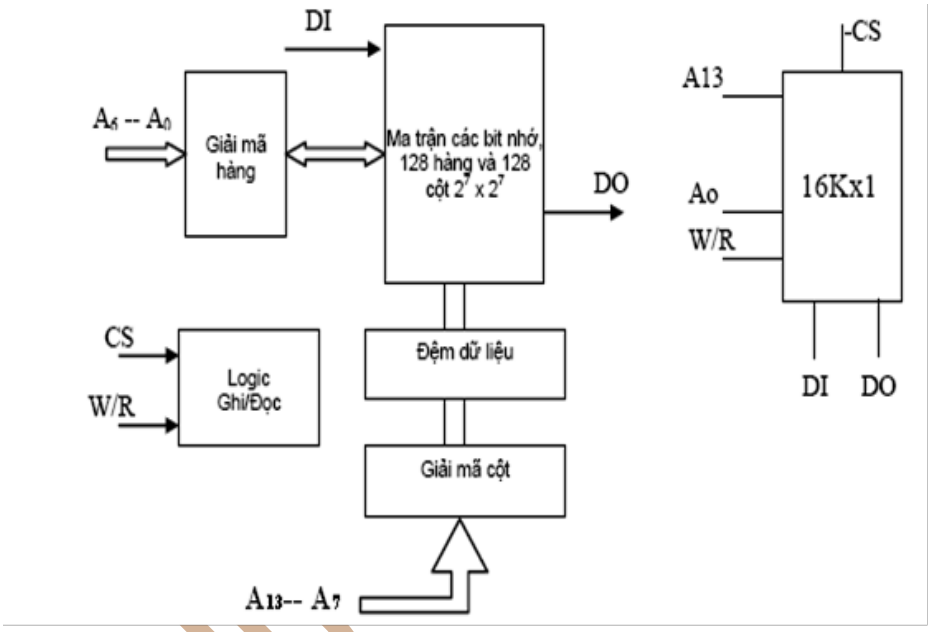
Các đường tín hiệu :

A13 - A0 BUS địa chỉ, đủ cho 16K (16383) địa chỉ

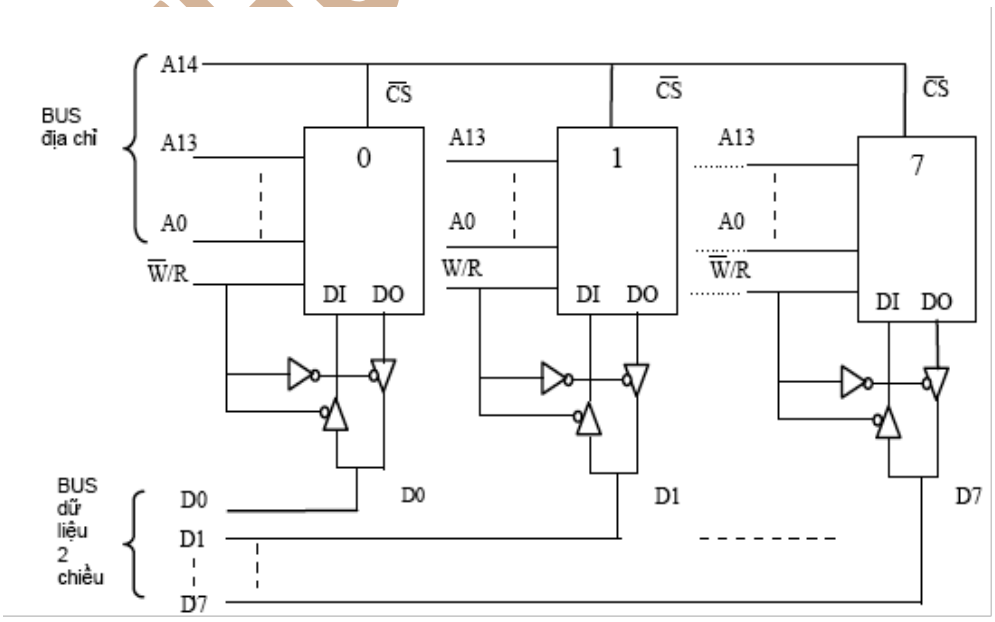
CS: Tín hiệu chọn chip. Nếu CS = 0 thì truy nhập được chip

W/R: Tín hiệu điều khiển ghi/đọc. W=0 (W/) điều khiển ghi, đồng thời điều khiển các vi mạch 3 trạng thái theo các chiều In/Out

Chọn băng nhớ cần thêm A14, A14=0 chọn băng thư nhất, (A14=1 chọn băng thứ 2).

Hình 2.55 Sơ đồ khối chức năng bên trong chip 16K x 1 bit

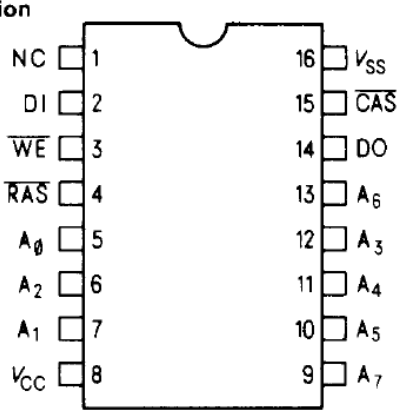

Hình 2.56 Sơ đồ thiết kế băng nhớ SRAM 16K x 8, với Chip 16Kx1

Ví dụ thiết kế RAM động (DRAM)

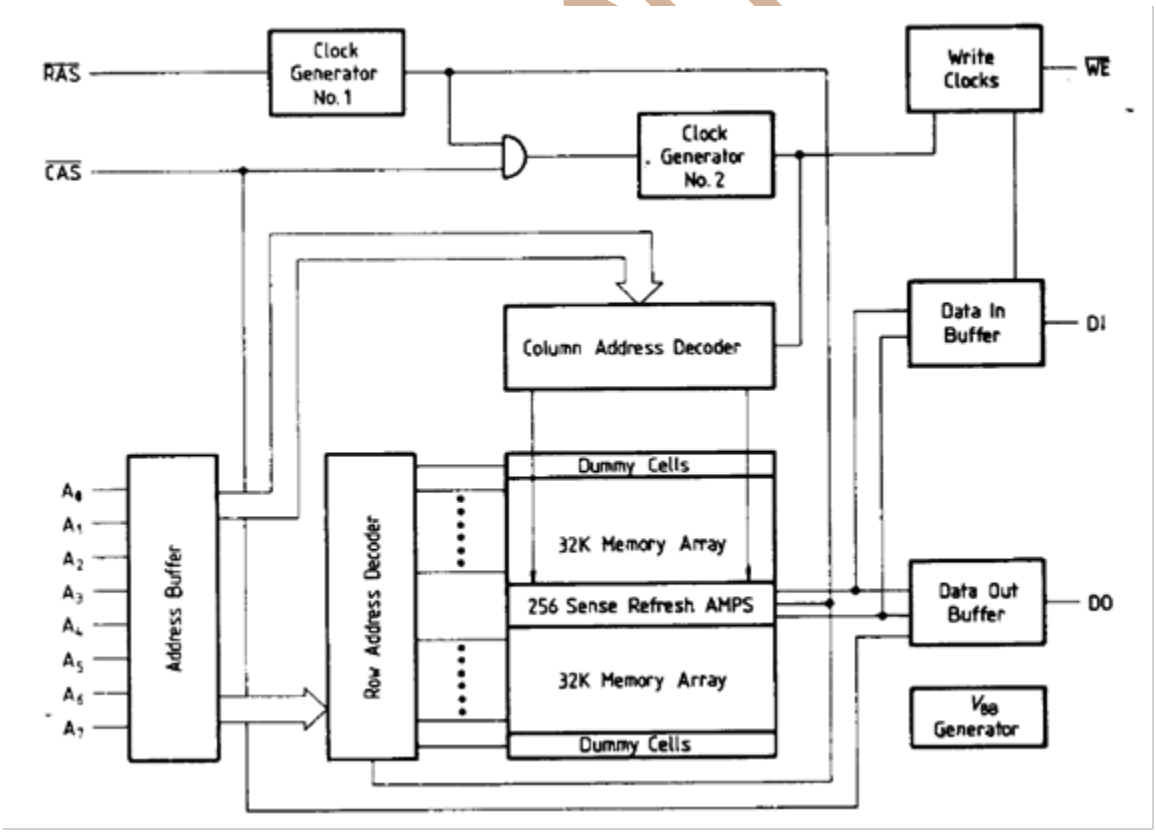
DRAM dùng phương pháp dồn kênh để nạp lần lượt (2 lần) địa chỉ hàng và địa chỉ cột vào đệm địa chỉ. Sơ đồ thời gian dưới đây cho thấy những lưu ý khi thiết kế với DRAM.

Pin Configuration

Pin Names

$A_0 - A_7$	Address Inputs
$\overline{CAS}$	Column Address Strobe
DI	Data In
NC	No Connection
DO	Data Out
$\overline{RAS}$	Row Address Strobe
$\overline{WE}$	Write Enable
V_{CC}	Power Supply (+5V)
V_{SS}	Ground (0V)

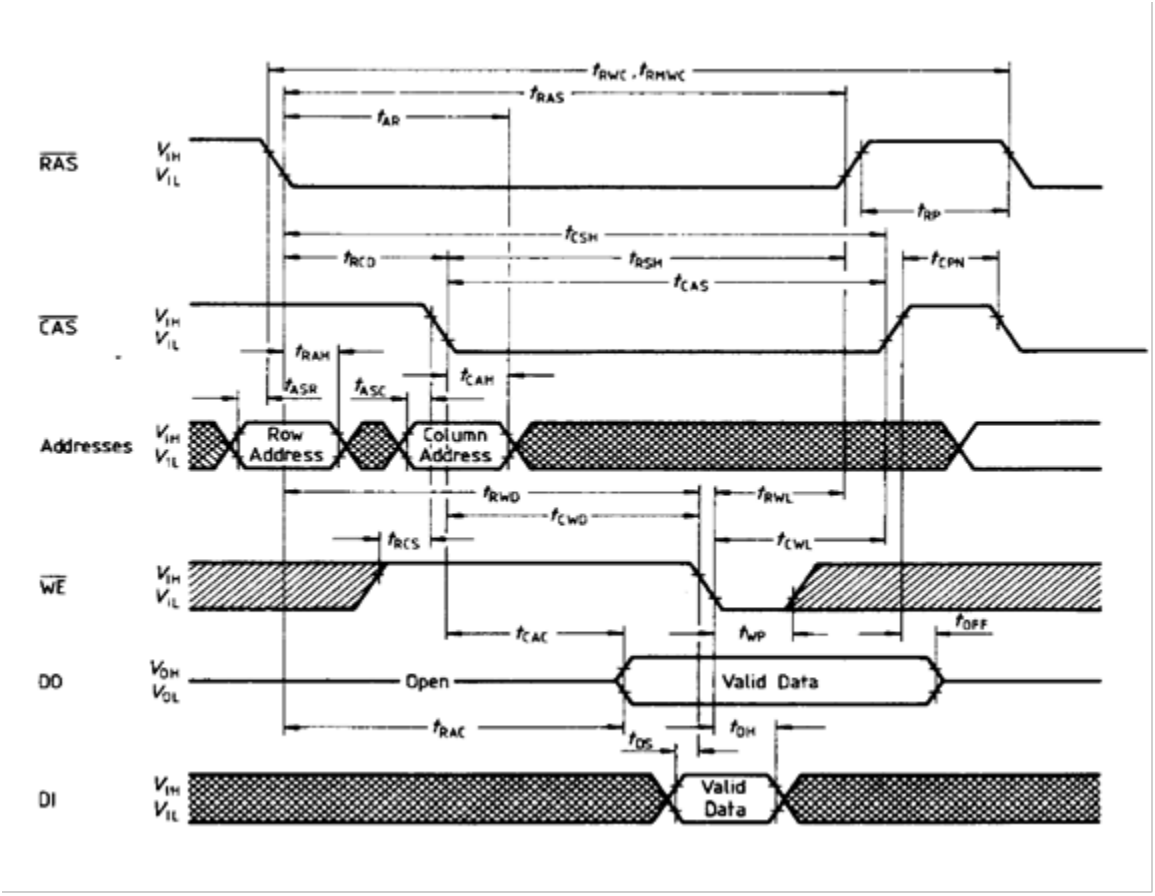
Hình 2.57 Sơ đồ khối chức năng của 1 chip DRAM thương mại 4164Kb

Tín hiệu điều khiển :

- RAS/: khi RAS (Row Access Strobe) tích cực thì địa chỉ hàng được nạp (chốt lại).
- CAS/: khi CAS (Column Access Strobe) tích cực thì địa chỉ cột được nạp (chốt lại).
- WE/: WE = 0 điều khiển ghi chip, WE = 1điều khiển đọc chip.

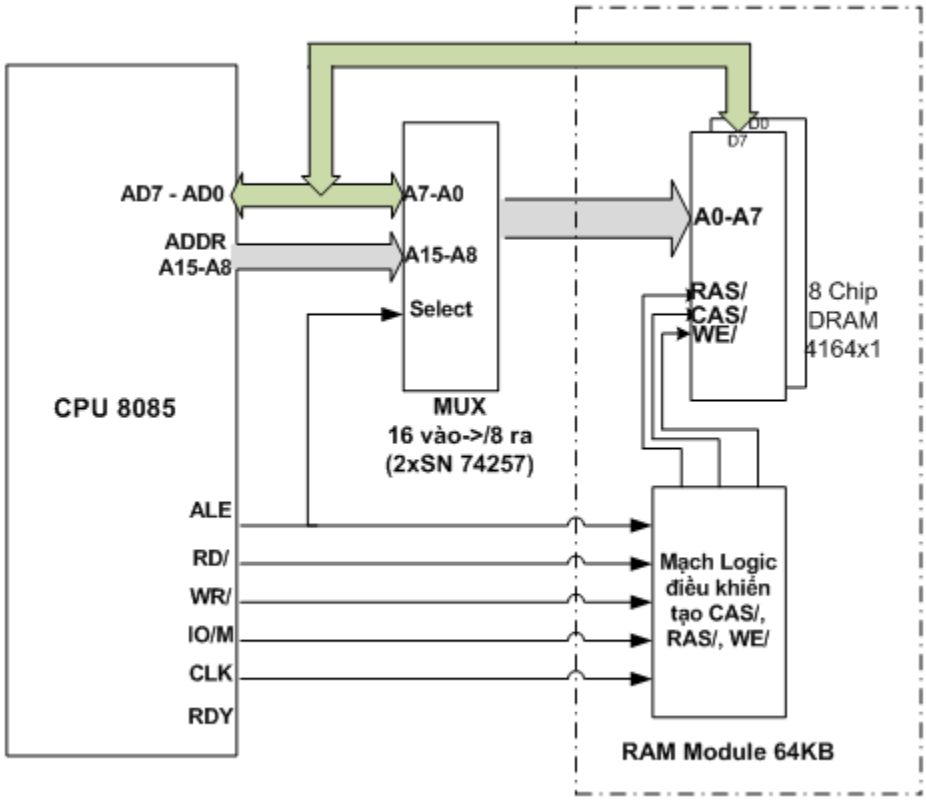
Việc xây dựng bộ nhớ từ các chip DRAM được thực hiện gần tương tự như với SRAM, tuy nhiên phải thiết kế một logic điều khiển để tạo các tín hiệu RAS/ và CAS/ bên ngoài, sau đó nối tới các chân RAS/ và CAS/ của chip.

Ví dụ lấy DRAM MK 4164 là DRAM 64K bit trong 1 Chip. Giả định sẽ thiết kế RAM cho CPU 8085 với RAM tối đa 64 KB, sẽ cần 8 Chip. Khi thiết kế cần tham khảo tài liệu đặc tả của Chip DRAM, như đã nói DRAM phức tạp hơn khi thiết kế.

Hình 2.58 Quan hệ các tín hiệu điều khiển DRAM 4164x1 thương mại.

DRAM 4164 có dung lượng 64 Kbit/chip, được tổ chức kiểu ma trận gồm (256 hàng x 256 cột). Để chọn một bit trong ma trận cần có địa chỉ ở vị trí hàng và cột được hai bộ giải mã hàng và giải mã cột xác định. Đầu vào cho mỗi bộ giải mã cần 8 bit để có 256 đầu ra, vậy ta sẽ phối hợp các dây địa chỉ từ CPU 8085, bao gồm A7-A0 cho hàng và A15-A8 cho cột. CPU phát địa chỉ vào vi mạch dồn kênh SN 74257, đâu ra lần lược sẽ là A7-A0 chốt vào DRAM băng xung RAS/ A15-A8 bằng xung CAS/. Khi thiết kế Mạch logic điều khiển tạo RAS/ và CAS/ và WE cần sử dụng các tín hiệu điêu khiển tùa CPU phát ra. Để có được 64KB, cần 8 chip nói trên.

Hình 2.59 CPU 8080/8085 Module DRAM 64 KB toàn phần

d) Thiết kế ROM/EPROM

Trong tất cả các hệ máy vi tính, thành phần không thể thiếu là ROM/EROM/EPROM, với chức năng lưu các phần mềm không được mất đi khi mất điện. Các phần mềm này tùy vào lĩnh vực ứng dụng máy vi tính, có thể là :

- Nếu là máy tính vạn năng, như PC, sẽ là chương trình BIOS *(Basic Input Output system)* có chức năng lưu các *device driver*, các thông số khởi động các vi mạch điều khiển các thiết bị ghép nối vào PC trên bo mạch chủ hay qua các *slot* mở rộng, các *routine*, *subroutine*, … và phần *mã khởi động Hệ điều hành* từ thiết bị ngoài.
- Nếu là các thiết bị điện toán, ví dụ như HTN, … thì chứa phần mềm hệ thống điều khiển thiết bị và ứng dụng đặc thù mà thiết bị xử lý. Như đã đề cập các loại phần mềm ở đây rất đa dạng.

Ví dụ: Xây dựng module ROM có dung lượng 32KB, sử dụng Chip 2764 8K x 8 bit, địa chỉ đầu là 20000hex. Chương trình ứng dụng nạp vào module này.

Thiết kế một ROM, loại *2764 (8Kx8bit),* Vi mạch 2764 có thời gian truy xuất vào khoảng 250ns phù hợp với các bộ vi xử lý tốc độ cao như Intel 8MHz 8086-2 trong hệ thống này 2764 hoạt động không yêu cầu trạng thái "đợi" (Wait state). Vi mạch 2764 hoạt động trong chế độ dự phòng

(standby mode) cho phép giảm công suất tiêu tán mà không tăng thời gian truy cập . Dòng điện khi hoạt động là 150mA ,khi ở chế độ dự phòng là 35mA giảm 75%. Vi mạch 2764 được thiết kế chế tạo dựa trên công nghệ HMOS -E tốc độ cao, kênh N.

Mạch tổ hợp logic giải mã chọn địa chỉ vùng được thiết kế dựa vào thông số địa chỉ đầu của vùng nhớ, đó là các bit nhớ cao nhất, có giá trị cụ thể và không thay đổi trong toàn bộ quá trình truy xuất đến các vị trí nhớ trong vỉ nhớ.

Mạch tổ hợp logic giải mã tín hiệu chọn chip nhớ có đầu vào là các bit địa chỉ tiếp theo kể từ các bit địa chỉ độc lập (tức là các bit địa chỉ được nối trực tiếp vào các chân địa chỉ của chip nhớ). Số lượng bit địa chỉ là lối vào của mạch này phụ thuộc vào số lượng chip nhớ hoặc số lượng chip liên thông tạo nên từ nhớ cơ bản, tuân thủ công thức $2^i = M$.

Để truy nhập vào 8 K địa chỉ /chip cần 13 đường dịa chỉ, từ A12-A0

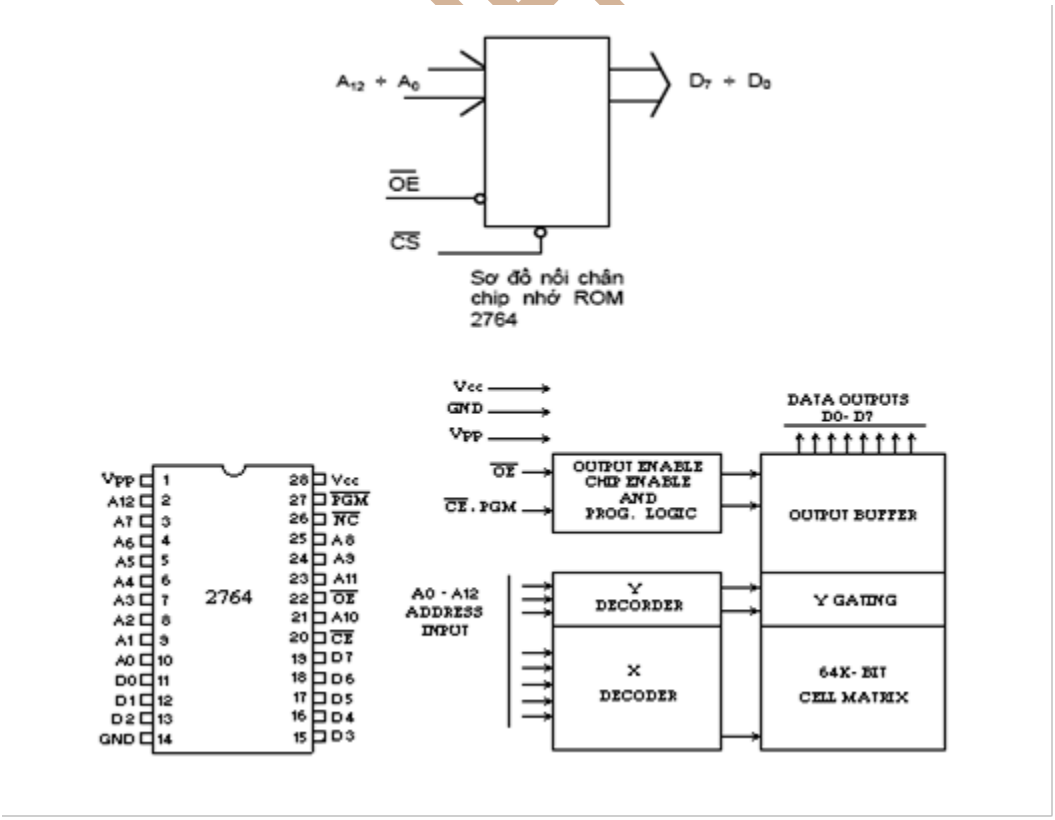
Để truy nhập vào mỗi chip trong 4 chip cần 2 dây địa chỉ: A14-A13

Để xác định vùng địa chỉ cần 5 đường địa chỉ: A14-A19 của 1MB đầu tiên

CPU x86 sử dụng 20 dây địa chỉ cho 1 MB đầu tiên:A19 – A0:

A19	A18	A17	A16	A15	A14	A13	A12	A11	A10	A9	A8	A7	A6	A5	A4	A3	A2	A1	A0
0	0	1	0	0	X	X	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Giá trị =1 là cố định, giá trị =X thay đổi (0 hay 1)

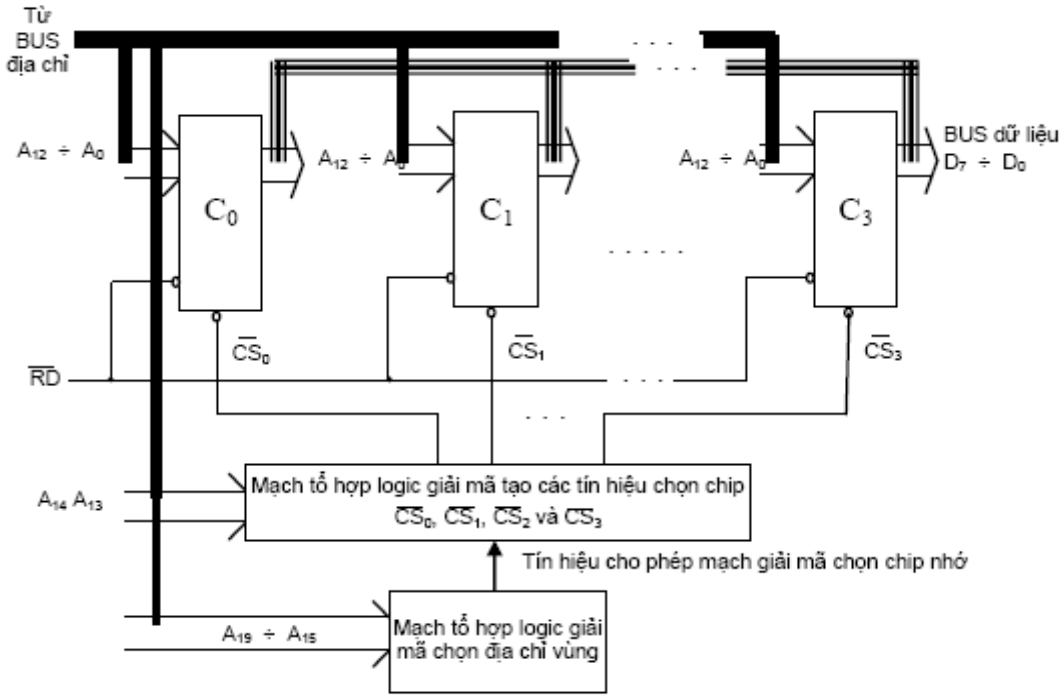
Hình 2.60 Chip ROM 2764 thương mại

Địa chỉ khi truy nhập module RAM này:

Chip #	Địa chỉ đầu	Địa chỉ cuối	Dung lượng
C0	20000	21FFF	8 K
C1	22000	23FFF	8 K
C2	24000	25FFF	8 K
C3	26000	27FFF	8 K

Giải mã thứ nhất có 5 đầu vào từ A19-A15 và 32 đâu ra chọn vùng địa chỉ. Với giá trị: 00100 , chọn vùng địa chỉ yêu cầu (20000-27FFF)hex = 32 K, sẽ có đầu ra cho phép giải mã thứ 2 hoạt động. Giải mã thứ hai dùng A13-A14 tạo ra 4 CS/ chọn 4 chip, trong khi A12-A0 chọn ô nhớ trong mỗi chip:

Chọn vùng A19.A18.A17.A16.A15	Chọn chip A14 A13	Chip được chọn theo A14 và A13	A12A11……. A0
0 0 1 0 0	0 0	C0(8K byte thứ 1)	0….
0 0 1 0 0	0 1	C1(8K byte thứ 2)	….
0 0 1 0 0	1 0	C2(8K byte thứ 3)	…..
0 0 1 0 0	1 1	C3(8K byte thứ 4)	. …

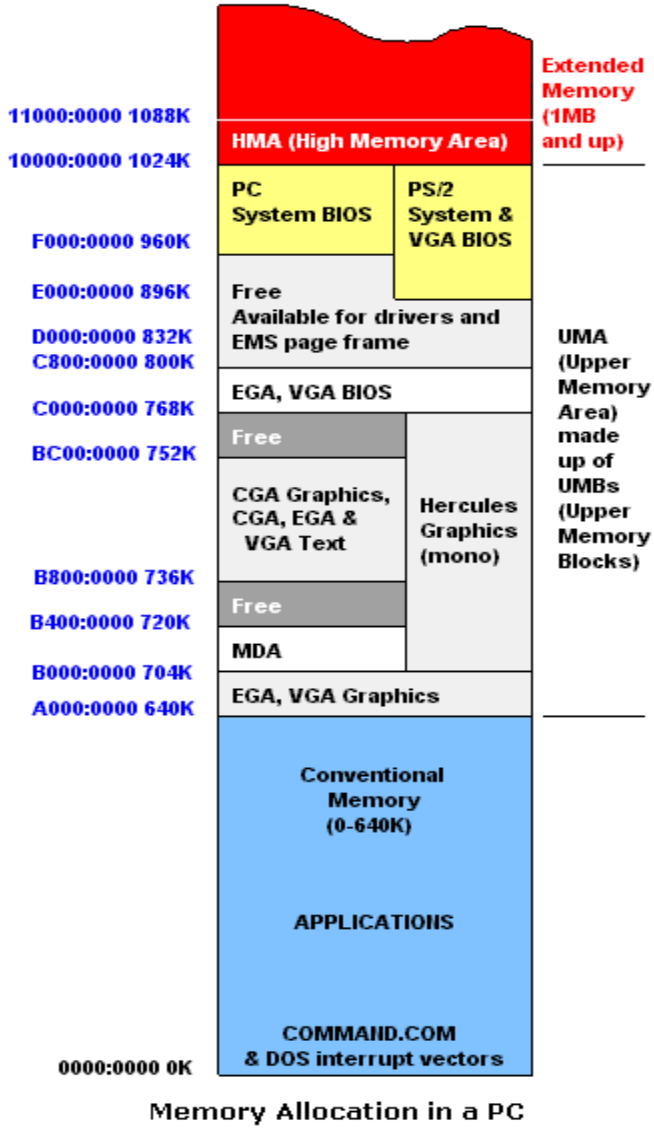

Hình 2.61 Sơ đồ thiết kế ROM 32KB từ 4 Chip 2764

Với các ý tưởng như trên có thể thiết kế các loại bộ nhớ cần thiết cho một HTN. Điều lưu ý chỉ là:

- ✓ Loại bộ nhớ nào (*ROM hay RAM*) sẽ dùng và dùng cho mục đích gì (*BIOS, HĐH hay Dữ liệu,Ứng dụng*).
- ✓ Không gian địa chỉ sẽ dùng từ đâu đến đâu trong toàn bộ không gian địa chị mà CPU cho phép.
- ✓ Cách truy nhập RAM của loại CPU sử dụng (tuyến tính, phân đoạn, phân trang, trỏ trực tiếp, trỏ gián tiếp qua các thanh ghi).

Ví dụ sau đây là phân hoạch địa chỉ bộ nhớ ở mega đầu tiên (0000:0000 – 10000:0000) trong PC chuẩn:

Hình 2.62 Ví dụ về cách phân bố bộ nhớ trong máy tính PC

Trong đó: F000:0000 đến F000:FFFF cho BIOS (64K cao nhất),

Địa chỉ sau RESET: CS:IP=FFFF:0000 (tức FFFF0) là lệnh đầu tiên thực hiện (JMP RESTART ở F000:E05B. Địa chỉ FFFF1 đến FFFFF dành riêng 16 byte cao nhất cho CPU.
Phần Extended (từ 10000:0000 trở lên) là ngoài MB đầu tiên với A20 kích hoạt !

PC-DOS and MS-DOS memory map

high memory			
segment	**offset**	**size**	**contents**
0000h	0000h	1024	interrupt vector table
	0400h	172	BIOS communication area
	04ACh	68	reserved by IBM
	04F0h	16	user communication area
	0500h	256	DOS communication area
	0600h	varies	*operating system:* IBMBIO.COM (DOS interface to the BIOS) IBMDOS.COM (DOS interrupt handlers and interrupt 21h service routines DOS buffers, control areas, and device drivers COMMAND.COM (resident portion), interrupt 22h, 23h, and 24h handlers, routine to reload transient portion of COMMAND.COM memory-resident utilities transient applications transient portion of COMMAND.COM
9000h	FFFFh		highest address of user memory
A000h	0000h	128K	reserved area of ROM
A000h	0000h		beginning of area used by EGA and PS/2 video systems
B000h	0000h	4000	monochrome video memory
	0800h	16K	color graphics adaptor (CGA) video memory
C000h	0000h	192K	ROM expansion and control area
	8000h		ROM for hard disk
D000h			ROM expansion and control area
E000h			ROM expansion and control area
F000h	0000h	16K	reserved ROM
	4000h	40K	base system ROM, ROM BASIC
	E000h	8K	ROM BIOS
low memory			

2.6 GHÉP NỐI VỚI THIẾT BỊ NGOẠI VI

Như các phần trên đã đề cập. Sau khi đã thiết kế phần trung tâm của HTN với CPU, RAM, ROM và vi mạch tạo các cổng đề giao tiếp với thiết bị ngoài, phần này đề cập tới các nguyên lí cơ bản của kỉ thuả ghép nối và cách tạo ra các module ghép nối hợp nhất trên bo mạch chính hoặc kéo dài qua BUS mở rộng.

2.6.1 Tổng quan

Trước khi đi vào chi tiết, cần biết một số khái niệm cơ bản của kỉ thuật ghép nối.

- **Các phương thức địa chỉ của CPU**:
  Các CPU thông thường có 2 phương thức sử dụng địa chỉ, đó là dùng địa chỉ để truy nhập vào bộ nhớ, thông qua các lệnh máy liên quan tới bộ nhớ, và một số rất ít lệnh đặc biệt để truy nhập vào các thiết bị (vi mạch khả trình) để gởi các mã điều khiển tới các thiết bị đó. Trong trường hợp này, CPU truy nhập vào thiết bị theo cổng (port).
- **Cổng (port)** được CPU gán cho một hay vài địa chỉ. CPU có thể " nhìn" cổng như bộ nhớ. Trong trường hợp này, người thiết kế phải qui hoạch không gian địa chỉ của bộ nhớ với một vùng địa chỉ dành riêng cho các thiết bị. Trường hợp thứ hai, CPU "nhìn" thiết bị qua cách gán địa chỉ danhf riêng cho cổng. Khi tiếp cận cổng, CPU có một vài lệnh đặc biệt để truy nhập. Địa chỉ dành cho cổng không nằm trong không gian địa chỉ cho bộ nhớ.
- **Cách địa chỉ hóa cổng**:
  - ✓ **Theo địa chỉ bộ nhớ** (*Memory mapped Imput/Output*). Qui hoạch bộ nhớ sẽ có một vùng địa chỉ dành cho thiết bị. Truy nhập cổng sử dụng tất cả lệnh qui chiếu vào bộ nhớ. Điểm yếu cơ bản của phương thức này là: không gian bộ nhớ bi co lại một phần, điều này đặc biệt bất lợi với các CPU có số địa chỉ cho bộ nhớ giới hạn, thời gian truy nhập cổng lâu hơn do các lệnh bộ nhớ cần nhiều CPU clock hơn.
    Ví dụ với CPU có 16 dây địa chỉ (CPU 8080/8085), không gian địa chỉ cho bộ nhớ tối đa là 65.535, hay 64KB, hãy xem phân hoạch sau đây để hình dung mô tả của *Memory mapped Imput/Output:*

Thiết bị	Phân bổ địa chỉ	Kích thước
RAM	0000 - 7FFF	RAM 32 KB
Cho các cổng sẽ dùng (I/O ports)	8000 - 80FF	256 bytes
Sound controller (I/O ports)	9000 - 90FF	256 bytes

THƯ VIỆN PTIT

Video controller/text-mapped display RAM	A000 - A7FF	2KB
ROM	C000 - FFFF	16 KB

✓ **Theo địa chỉ cho thiết bị** (*Imput/Output mapped Input/Output*). Phương thức này đơn giản và truy xuất nhanh. Các lệnh điển hình có cú pháp như sau:

Cho CPU 8080/8085: ***IN [địa_ chỉ_ port_in]***
OUT [địa_ chỉ_ port_out]

Khi thực hiện lệnh, [địa chỉ port] sẽ đặt trên cả AD7-AD0 và A15-A8 và đều giống như nhau (doublicated). 8080/8085 chỉ cho tối đa 256 cổng.

Với CPU x86, dùng 16 bit cho cổng, do đó số cổng sẽ rất lớn (65.535 cổng). Dữ liệu trao đổi có thể 8 bit/lần hay 16 bit /lần.

Lệnh đọc vào/ghi ra thường kết hợp với các đối AX và DX (hoặc EAX và EDX). Trong đó ***src*** thường là DX chứa ***[địa_ chỉ_ port_in]*** hay ***[địa_ chỉ_ port_out]*** và ***des*** thường là AL hay AX chứa dữ liệu đọc vào hay ghi ra từ/tới cổng ghép nối. Trong chế độ bảo vệ (protected Mode hay Kernel Mode), người dùng bình thường không sử dụng được lệnh IN/OUT.

Lệnh thực thi: ***IN des, src***
OUT des, src

Ví dụ cổng chuẩn cho bo mạch và ngoại vi chuẩn sử dụng trong PC:

I/O address range **Device**

00 – 1f First DMA controller 8237 A-5
20 – 3f First Programmable Interrupt Controller, 8259A, Master
40 – 5f Programmable Interval Timer (System Timer), 8254
60 – 6f Keyboard, 8042
70 – 7f Real Time Clock, NMI mask
80 – 9f DMA Page Register, 74LS612
87 DMA Channel 0
83 DMA Channel 1
81 DMA Channel 2
82 DMA Channel 3
8b DMA Channel 5
89 DMA Channel 6
8a DMA Channel 7
8f Refresh

THƯ VIỆN PTIT

a0 – bf	Second Programmable Interrupt Controller, 8259A, Slave
c0 – df	Second DMA controller 8237 A-5
f0	Clear 80287 Busy
f1	Reset 80287
f8 – ff	Math coprocessor, 80287
f0 – f5	PCjr Disk Controller
f8 – ff	Reserved for future microprocessor extensions
100 – 10f	POS Programmable Option Select (PS/2)
110 – 1ef	System I/O channel
140 – 15f	Secondary SCSI host adapter
170 – 177	Secondary Parallel ATA Disk Controller
1f0 – 1f7	Primary Parallel ATA Hard Disk Controller
200 – 20f	Game port
210 – 217	Expansion Unit
220 – 233	Sound Blaster and most other sound cards
278 – 27f	LPT2 parallel port
280 – 29f	LCD on Wyse 2108 PC SMC Elite default factory setting
2b0 – 2df	Alternate Enhanced Graphics Adapter (EGA) display control
2e8 – 2ef	COM4 serial port
2e1	GPIB/IEEE-488 Adapter 0
2f8 – 2ff	COM2 serial port
2e2 – 2e3	Data acquisition
300 – 31f	Prototype Card
300 – 31f	Novell NE1000 compatible Ethernet network interfaces
300 – 31f	AMD Am7990 Ethernet network interface, irq=5.
320 – 323	ST-506 and compatible hard disk drive interface
330 – 331	MPU-401 UART on most sound cards
340 – 35f	Primary SCSI host adapter
370 – 377	Secondary floppy disk drive controller
378 – 37f	LPT1 parallel port
380 – 38c	Secondary Binary Synchronous Data Link Control (SDLC) adapter
388 – 389	AdLib Music Synthesizer Card
3a0 – 3a9	Primary Binary Synchronous Data Link Control (SDLC) adapter
3b0 – 3bb	Monochrome Display Adapter (MDA) display control
3bc – 3bf	MDA LPT parallel port
3c0 – 3cf	Enhanced Graphics Adapter (EGA) display control
3d0 – 3df	Color Graphics Adapter (CGA)
3e8 – 3ef	COM3 serial port

THƯ VIỆN PTIT

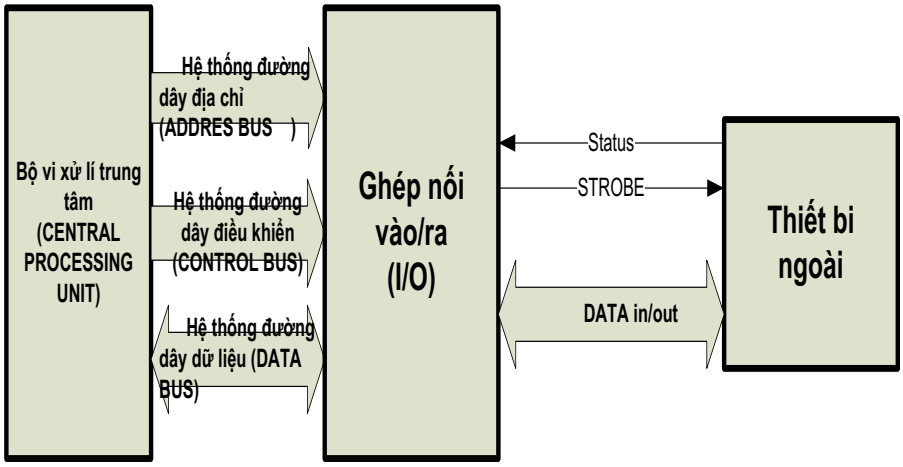
3f0 – 3f7	Primary floppy disk drive controller. Primary IDE controller (slave drive) (3F6–3F7h)
3f8 – 3ff	COM1 serial port
cf8 – cfc	PCI configuration space

- **Ghi nhận trạng thái**

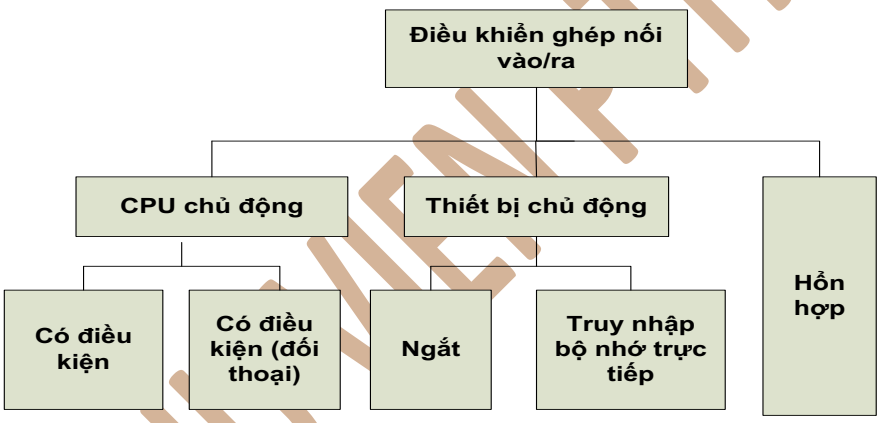
  Ghép nối là kỉ thuật *thích ứng* và *đồng bộ hoạt động trao đổi thông tin* giữa CPU và thiết bị ngoại vi, bao gồm thích hợp dạng tín hiệu (biến đổi, qui đổi mức năng lượng…) theo chuẩn TTL của máy tính. Quá trình này thuần túy là thiết kế điện tử (*số-số, analog-số-analog, số-analog*). Đồng bộ hoạt động có thể thực hiện theo cách diễn giải trình tự sự xuất hiện của các tín hiệu điều khiển theo thời gian, hay thực hiện kết hợp với phần mềm điều khiển. Việc khảo sát thông tin về trạng thái hoạt động của thiết bị là rất quan trọng. Thiết bị có thể *sẵn sàng* hoặc *không/chưa sẵn* sàng trao đổi dữ liệu. Để ghi nhận ta gọi đó là *thông tin trạng thái thiết bị* , được thể hiện bởi một loại tín hiệu mang thống tin trạng thái. Qui trình khảo sát trạng thái trước khi thực hiện trao đổi dữ liệu gọi là "*bắt tay*" ("*hand shaking*") và được thể hiện trong chương trình điều khiển thiết bị ("*device driver*").
- **Mô hình ghép nối vào/ra**

  Mô hình ghép nối bao gồm các thành phần sau đây:
  - Ghép nối thực hiện qua BUS hệ thống hay BUS mở rộng, gọi chung là BUS
  - Sử dụng các vi mạch thích ứng để ghép nối giữa BUS và thiết bị ngoài (latch SN74773, SN 74244/245, Flip/Flop Type D SN 7474, giãi mã SN 74138, gate SN 7400, 3-state SN 74125, open collector SN 7403 …. . Các vi mạch này tạo thành "cổng" để dữ liệu trao đổi giữa CPU và thiết bị đi qua lại. CPU truy nhập vào các cổng để thực hiện đồng bộ qui trình trao đổi dữ liệu.
  - Các thiết bị ngoài, ghép vào bo mạch máy tính, cung cấp các tín hiệu cần thiết để thực hiện ghép nối kĩ thuật.

THUVIENPIT

Hình 2.63 Mô hình kĩ thuật ghép nối

Hình 2.64 Các kiểu ghép nối

THƯ VIỆN PTIT

2.6.2 Ghép nối CPU chủ động

Vào/ra do CPU chủ động còn gọi là vào/ra điều khiển bằng chương trình được chia thành hai nhóm:

Vào/ra số liệu bằng chương trình không điều kiện

Vào/ra số liệu bằng chương trình có điều kiện (*handshaking*-đối thoại)

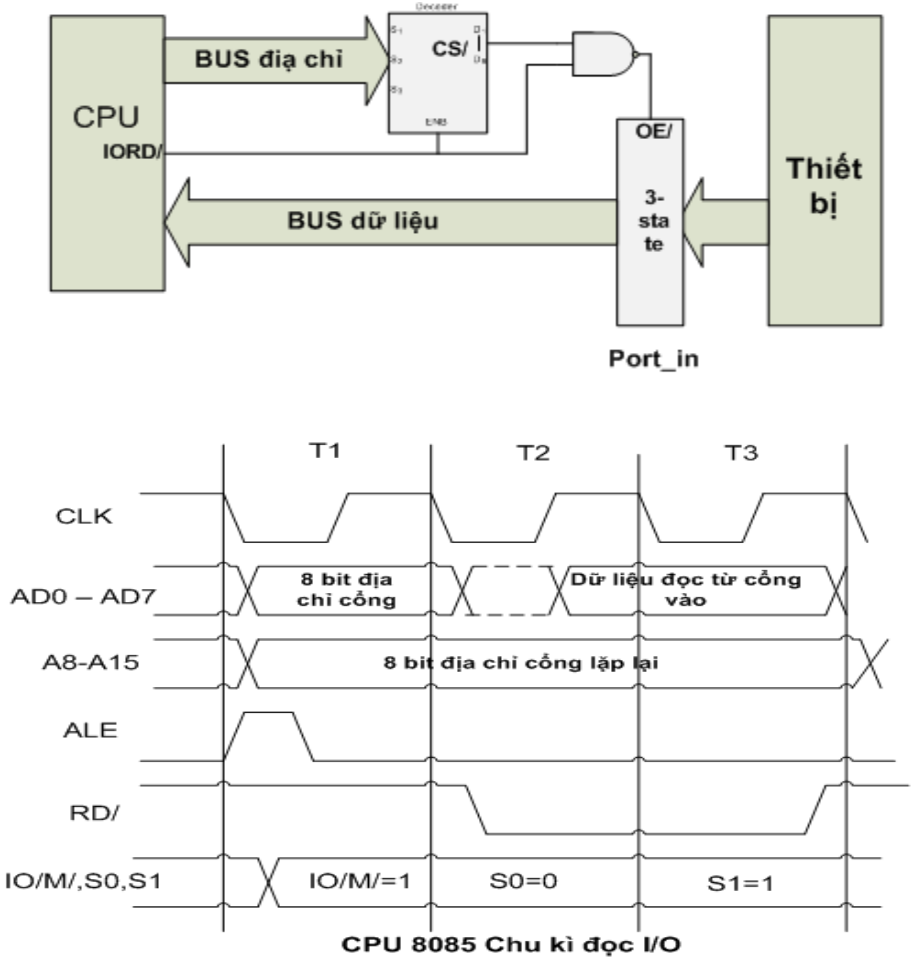
a) Vào/ra số liệu không điều kiện, điều khiển bằng chương trình

Vào/ra số liệu không điều kiện có các đặc điểm như:

- CPU chuyển số liệu thông qua chương trình
- CPU giả thiết TB vào/ra luôn sẵn sàng chuyển số liệu
- Dữ liệu đọc vào CPU qua cổng sau đó lưu lại o bộ nhớ cho các xử lý tiếp theo.
- Việc chuyển số liệu được thực hiện giữa các thanh ghi của CPU (ACC) và thanh ghi (cổng ghép nối) của TB vào/ra, sau đó lưu lại o bộ nhớ cho các xử lý tiếp theo.

Bộ nhớ ⇔ [CPU_ACC] ⇔ [Cổng] ⇔ [Thiết bị]

Đọc vào:

Hình 2.65 Đọc dữ liệu vào: Dữ liệu_từ thiết bị vào ACC sau đó vào RAM

Ví dụ ứng dụng: Khi kiểm soát nhiệt độ, thiết bị nhiệt luôn có số liệu để đo và xử lý. Trong trường hợp này ghép nối với thiết bị nhiệt trở nên đơn giản.

Tương tự cho mô hình đưa dữ liệu ra thiết bị.

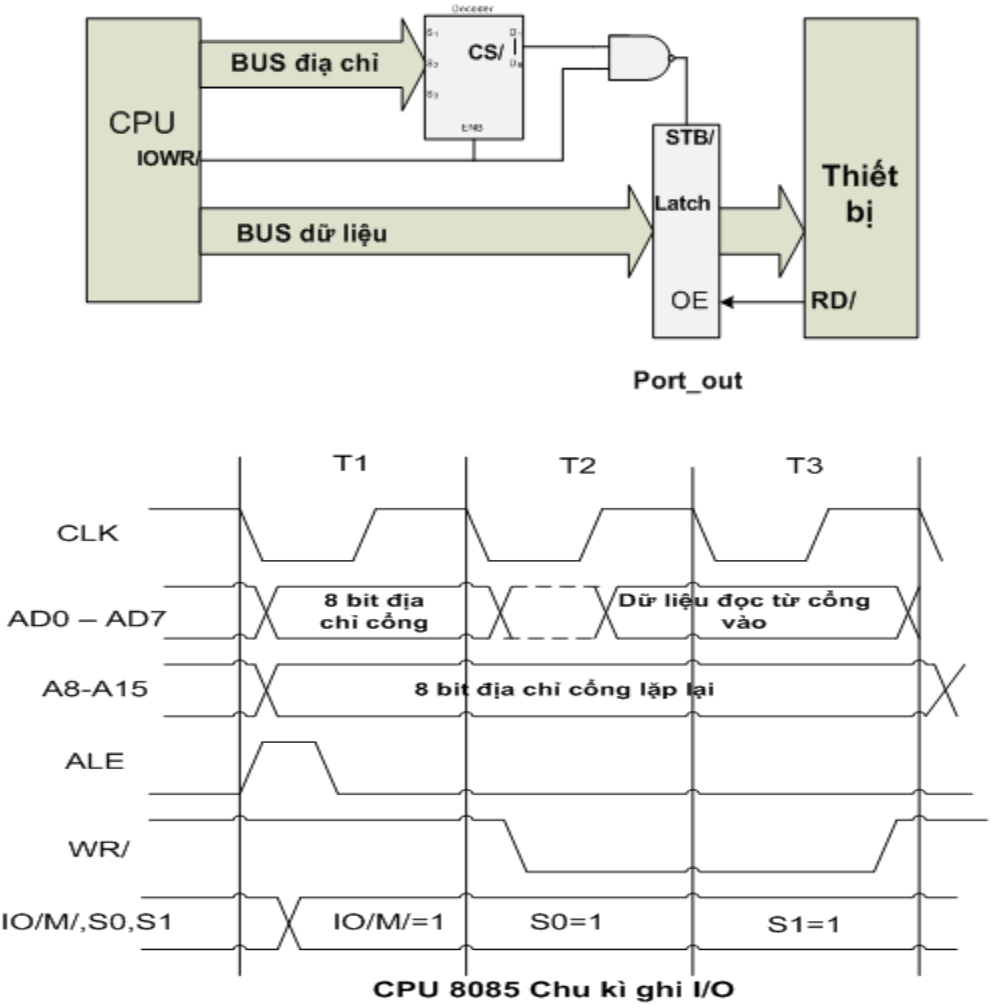
Lệnh thực hiện*:* ***IN [port_in]*** *hoặc* ***IN AL, [địa_ chỉ_ port_in]***

Các bước thực hiện:

- CPU đưa ra BUS địa chỉ địa chỉ cổng port_in cho giải mã, tạo CS/ mở port_in.
- CPU đưa ra BUS đ/k tín hiệu $\overline{\text{IORD}}$
- Số liệu từ vi mạch 3-state chuyển vào BUS dữ liệu và dưới tác động của tín hiệu IORD/ và được đưa vào ACC của CPU qua port_in 3 trạng thái.
- Thực hiện chuyển ACC vào RAM.

Đưa ra:

Lệnh thực hiện: ***OUT [port_out]*** *hay* ***OUT [port_out], AL***

Hình 2.66 Đưa dữ liệu từ RAM vào ACC sau đó ACC ra thiết bị

Các bước thực hiện:

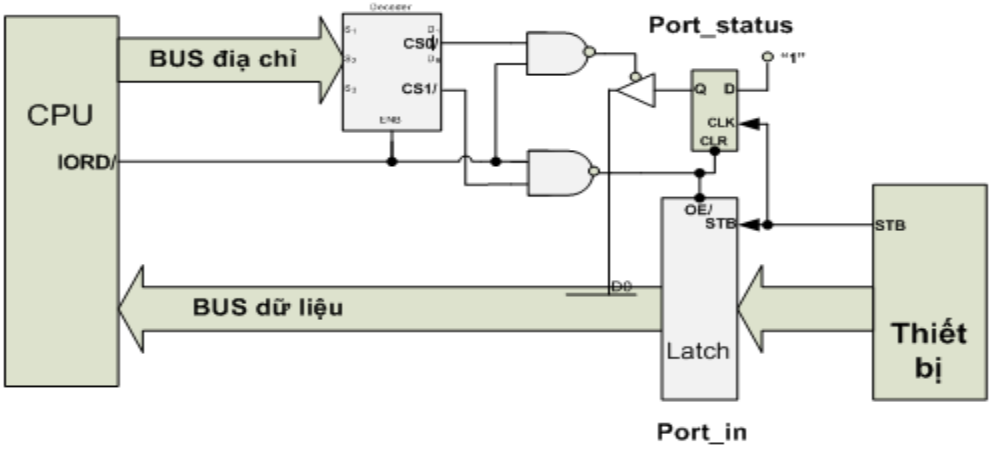
- CPU đưa ra BUS địa chỉ địa chỉ cổng port_out cho giải mã, tạo CS/ mở port_out.
- CPU đưa dữ liệu cần ghi ra BUS dữ liệu
- CPU đưa tín hiệu IOWR/ để chốt dữ liệu, dưới tác động của tín hiệu IOWR/ số liệu được ghi vào thanh ghi chốt, từ đó thiết bị nhận dữ liệu với tín hiệu RD/ của thiết bị.

Ghi nhận căn bản ở đây là CPU ở vị trí trung gian của qui trình nhận hay gởi dữ liệu. Chi phí một cổng cho mỗi cấu hình. Mỗi lần trao đổi 1 byte. Cơ chế này có hạn chế vì CPU ra lệnh đọc (IORD) hay ghi (IOWR) mà không kiểm tra xem thiết bị vào/ra có sẵn sàng gửi hay nhận số liệu hay chưa do đó khi ứng dụng cần phân tích hoạt động của thiết bị đẻ có giải pháp ghép nối đúng mục đích.

b) ***Vào/ra số liệu có điều kiện, điều khiển bằng chương trình***

Khi ghép nối với các thiết bị mà thiết bị đó cần có thời gian để hoàn thành một xử lý (tác vụ), trong qúa trình ghép nối, CPU cần có ghi nhận trạng thái sẵn sàng của thiết bị để đánh giá và ra quyết định tiếp theo.Quá trình kiểm tra trạng thái đôi khi phải thực hiện một vài lần trước khi quyết định tiếp tục hay từ bỏ trao đổi dữ liệu với thiết bị. Tại sao ? Nếu thiết bị làm việc tốt, mọi chuyện trôi chảy, nhưng nếu thiết bị hỏng hóc, chương trình điều khiển không thể cứ chờ thiết bị săn sàng mãi được, chu trình phải kết thúc. Qui tắc này gọi là đối thoại, hay móc nối có điều kiện là vậy. Về mặt thực hiện, ở đây cần ít nhất 2 cổng: 1 cổng để đọc trạng thái thiết bị, cổng kia để trao đổi dữ liệu vào hay ra. Trạng thái thông thường ở mức dộ đơn giản chỉ cần 1 bit để thể hiện, ví dụ STATUS=1, thiết bị sẵn sàng , và ngược lại. Tuy nhiên có nhiều trường hợp trạng thái có thể là tập hợp của vài bit. Ví dụ khi ghép với cổng truyền thông dị bộ (UART), có đến 5 bit phản ánh trạng thái của UART. Các bit trạng thái được nối vào BUS dữ liệu qua các mạch 3-trạng thái và được điều khiển bằng lệnh.

Đọc vào có đối thoại:

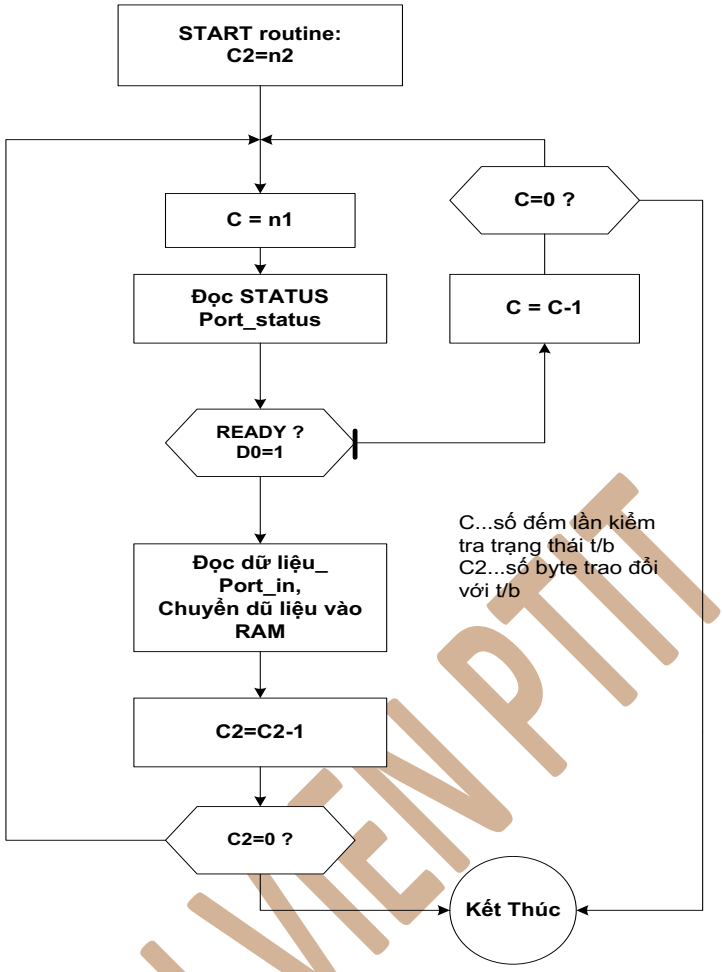

Hình 2.67 Trao đổi dữ liệu đọc vào có điều kiện

- Cần CS0/ để đọc trạng thái READY của thiết bị qua port_status, giả định nối vào D0 của BUS dữ liệu.
- Cần CS1/ để đọc dữ liệu qua port_in, hợp thành từ Flip/flop, cổng 3-state, nối vado bit D0 của BUS dữ liệu.

  Các bước thực hiện:
  - CPU đưa địa chỉ port_status ra BUS địa chỉ, vào giải mã, tạo CS0, đọc STATUS, giá trị ở bit READY tại D0. (***IN port_status***)
  - CPU kiểm tra giá trị của READY.
  - Nếu READY=0, quay lại đọc STATUS

    NếuREADY=1, CPU đọc dữ liệu vào ACC (***IN port_in***)
  - Thực hiện lệnh cất dữ liệu vào RAM
- Lưu đồ điều khiển:

Hình 2.68 Lưu đồ điều khiển đọc dữ liệu và có điều kiện

BÀI TẬP:

1.Đưa ra có đối thoại:

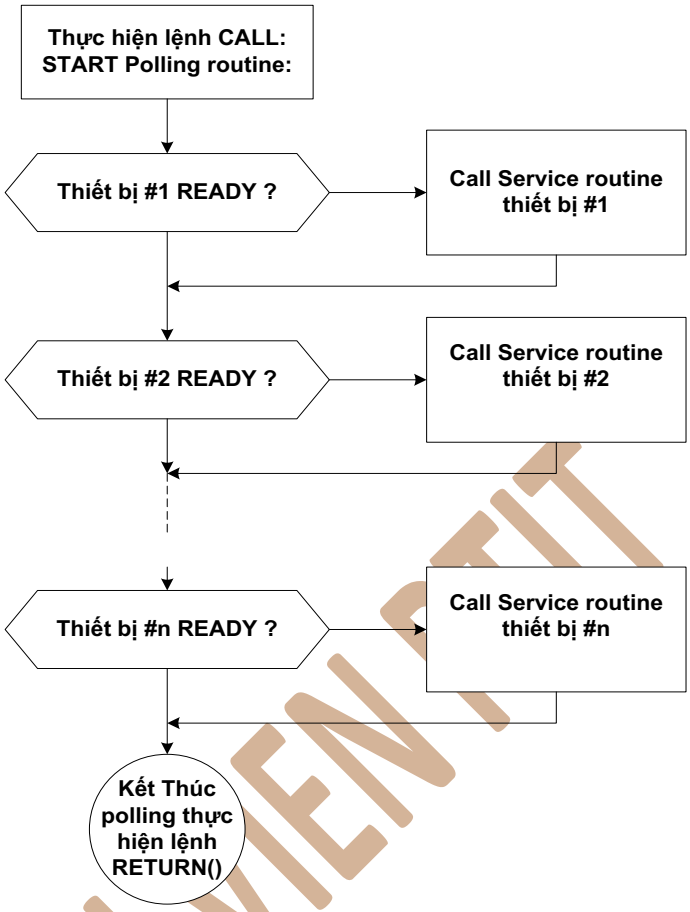
Thiết kế mạch ghép nốiđưa dữ liệu ra;

Viết chương trình điều khiển quá trình đưa dữ liệu ra.

c) Quay vòng (polling)

Trong phương pháp vào/ra có đối thoại, nếu thiết bị vào/ra chưa sẵn sàng nhận hay gửi số liệu thì CPU phải chờ cho thiết bị sẵn sàng. Nói cách khác phương pháp này gây lãng phí thời gian của CPU. Khi hệ thống có nhiều thiết bị ghép vào, cần có chiến thuật để giảm tối đa thời gian chờ trên một thiết bị. Cách đơn giản là dùng phương pháp quay vòng để hỏi trạng thái các thiết bị vào/ra. Về nguyên tức chỉ hỏi 1 thiết bị một lần, nếu thành công, thực hiện trao đổi dữ liệu, còn không chuyển sang thiết bị khác. Chương trình sẽ tổ chức với những qui tắ tối ưu nào đó, ví dụ như bắt đầu với thiết bị có nức ưu tiên cao nhất và giảm dần.

THƯ VIỆN PTIT

Hình 2.69 Lưu đồ điều khiển đọc dữ liệu kiểu quay vòng

2.6.3 Ghép nối I/O chủ động

a) Ngắt (Interrupts)

Những hạn chế của phương pháp vào/ra bằng chương trình được khắc phục bằng phương pháp vào/ra bằng ngắt. Trong phương pháp này thiết bị vào/ra chủ động khởi động quá trình vào/ra số liệu. Khi sử dụng với cơ chế ngắt, phải quán triệt ý tưởng về ngắt khi gán cho thiết bị, đó là thiết bị sẽ có nhu cầu trao đổi dữ liệu, tuy nhiên thời điểm nhu cầu đó xuất hiện thì không thể biết trước được. Đó chính là ưu điểm vượt trội mà ngắt mang lại: Thiết bị chủ động vào bất cứ lúc nào, CPU không bị ràng buộc với thiết bị, do đó chi phí thời gian như phương pháp CPU chủ động giảm đi rất nhiều. Ngắt còn mang một ý nghĩa khác đó là tính tức thời nếu coi ngắt là biểu hiện của một sự kiện. Trong các HNT nhúng với xử lý theo thời gian thực, đây chính là điểm chủ yếu. Có hai hình thức ngắt, thông thường với thiết bị, ta nói đến ngắt cứng, tức là ngắt từ một tín hiệu phát sinh từ thiết bị. Ngoài ra còn có khái niệm ngắt mềm, sử dụng một nguyên lí mà hệ điều hành hỗ trợ thông qua lệnh máy tính, giúp tạo ra sự chuyển xử lý (chương trình) tạm thời đến một xử lý đột xuất. Xét về xử lý thuần túy, ngắt cứng hay ngắt mềm đều có tác dụng như nhau.

THƯ VIỆN PIT

Ngắt cứng hay quay vòng ?

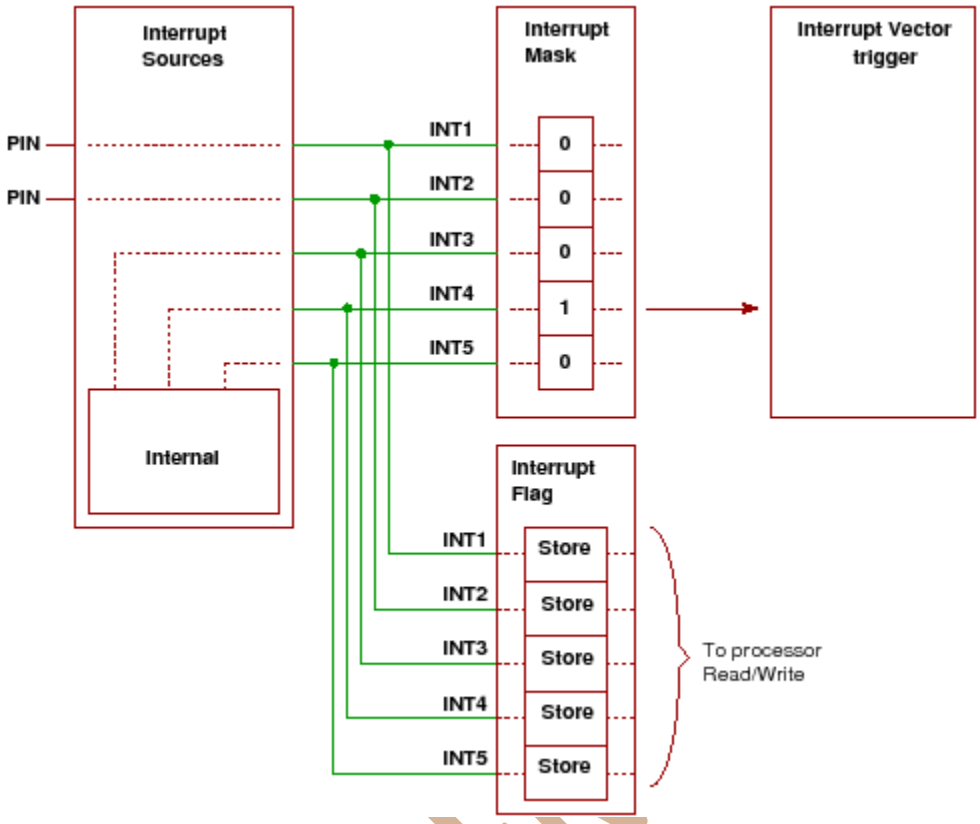
Lợi thế của ngắt cứng là thời gian sử dụng CPU rất hiệu quả, CPU phản ứng tức thì khi có ngắt, trong khi dùng hỏi đáp quay vòng (polling) chi phi ngiều thời gian của CPU. Ngắt cho nhiều giải pháp phản ứng của CPU với các sự kiện bên ngoài. Tuy nhiên, tạo và xử lí ngắt phức tạp hơn và, trong khi viết trình cho polling đơn giản hơn. Một trong các ứng dụng quan trọng của HTN là chế độ standby và đánh thức bằng wake-from-sleep interrupt.Another benefit of using interrupts is that in some processors you can use a wake-from-sleep interrupt, đặc biệt khi hệ nuôi bằng pin.

Các khái niệm với ngắt:

ISR	Interrupt Service Routine- Dịch vụ ngắt: mã xử lí cho ngắt.
Interrupt vector	Địa chỉ của ISR trong bộ nhớ hệ thống.
Interrupt mask	Mắt nạ kiểm soát cho phép hay cấm một ngắt hoạt động
NMI	Ngắt không thể kiểm soát được, luôn hoạt động.
Asynchronous event	Sự kiện có thể xảy ra bất kì thời điiểmm nào, có tính ngẫu nhiên.
Context switching	Qui trình bảo vệ / khôi phục nội dung các thanh ghi của CPU, hay dữ liệu trước / sau khi xử lí ngắt. Đoạn code này nằng trong code của ISR.

THƯ VIỆN PTIT

Một hệ ngắt cơ bản:

Hình 2.70 Mô hình hoạt động của ngắt

Nguồn phát sinh ngắt (Input sources)

Là các tín hiệu ngắt từ các thiết bị trong hay ngoài bo mạch, ví dụ từ ADC/DAC, từ UART , từ các cổng ghép nối, DMAC … các tín hiệu có thể kích hoạt dạng mức (level) hay sườn lên hay xuống của tín hiệu ngắt (edge). CPU phản ứng với tín hiệu qua lập trình.

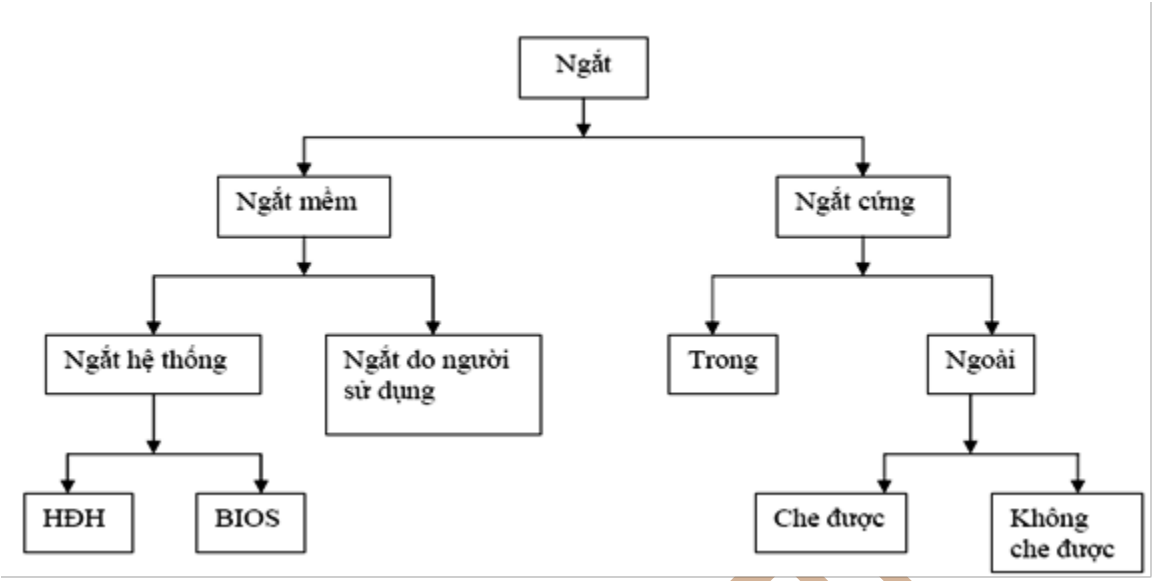
Cờ trạng thái ngắt (Interrupt flags)

Mỗi ngắt kết hợp với cờ, chỉ cần 1 bit, báo trạng thái cuiar ngắt đó. Các bit thường tập hợp trong 1 thanh ghi cờ ngắt (interrupt register hay interrupt flag) đọc/ghi được. CPU đọc để biết ngắt đã xuất hiện, và ghi (xóa) sau khi đã xử lí cho ngắt đó.

Mắt nạ ngắt (Interrupt mask)

Mỗi ngắt kết hợp với 1 bit của thanh ghi mặt nạ. Lập trình các bit của thanhg ghi sẽ cho phép hay cấm ngắt tương ứng kích hoạt.

Phân loại kiểu ngắt:

Hình 2.71 Các kiểu ngắt

- **Ngắt mềm**

Ngắt mềm thực chất thực hiện một lời gọi hàm đặc biệt được kích hoạt bởi các nguồn ngắt là các sự kiện xuất hiện từ bên trong chương trình và ngoại vi tích hợp trên Chip. Ví dụ như ngắt thời gian, ngắt từ thiết bị như ADC/DAC, … Cơ chế ngắt này còn được hiểu là loại thực hiện đồng bộ với chương trình vì nó được kích hoạt và thực thi tại các thời điểm xác định trong chương trình. Hàm được gọi sẽ thực thi chức năng tương ứng với yêu cầu ngắt. Các hàm đó thường được trỏ bởi một vector ngắt mà đã được định nghĩa và gán cố định bởi nhà sản xuất Chip. Ví dụ như hệ điều hành của PC sử dụng ngắt số 21hex để gán cho ngắt truy nhập đọc dữ liệu từ đĩa cứng và xuất dữ liệu ra máy in.

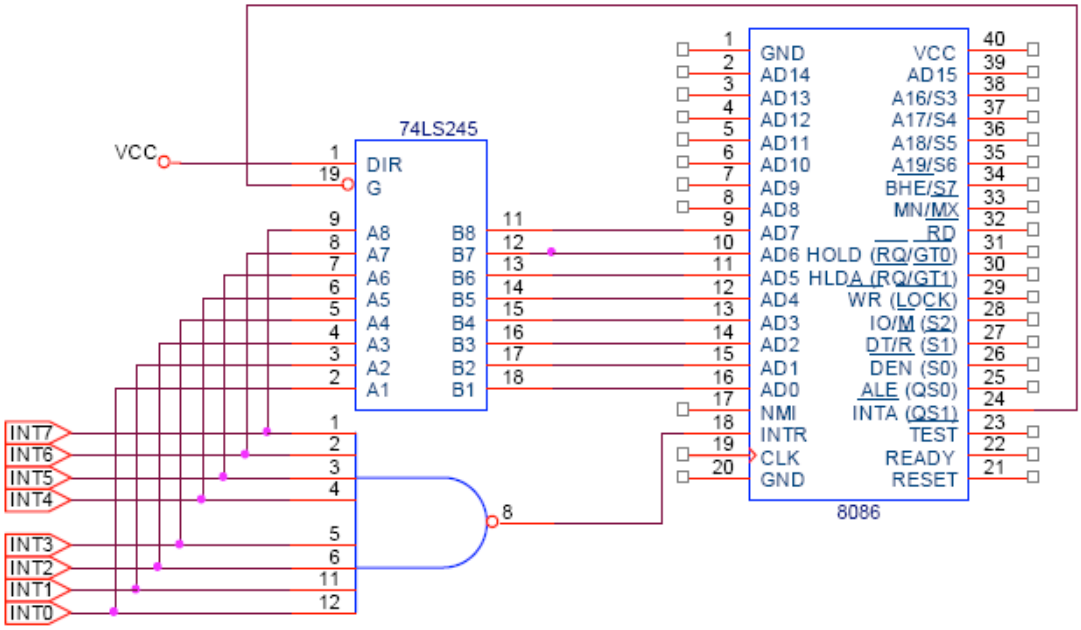
- **Ngắt cứng**

Ngắt cứng có thể được xem như là một lời gọi hàm đặc biệt trong đó nguồn kích hoạt là một sự kiện đến từ bên ngoài chương trình thông qua một cấu trúc phần cứng (thường được kết nối với thế giới bên ngoài qua các chân ngắt). Ngắt cứng thường được hiểu hoạt động theo cơ chế dị bộ vì các sự kiện ngắt kích hoạt từ các tín hiệu ngoại vi bên ngoài và tương đối độc lập với CPU, thường là không xác định được thời điểm kích hoạt. Khi các ngắt cứng được kích hoạt CPU sẽ nhận dạng và thực hiện lời gọi hàm thực thi chức năng phục vụ sự kiện ngắt tương ứng. Trong các cơ chế ngắt khoảng thời gian từ khi xuất hiện sự kiện ngắt (có yêu cầu phục vụ ngắt) tới khi dịch vụ ngắt được thực thi là xác định và tuỳ thuộc vào công nghệ phần cứng xử lý của Chip.

Tổ chức tạo ngắt có thể đơn giản nếu CPU hỗ trợ nhiều đầu vào ngắt và hệ thống không cần nhiều ngắt cứng. Ví dụ như trong CPU 8080/8085 có 4 ngắt (RST7.5, RST6.5, RST5.5 và TRAP) và 8 ngắt mềm (RST0 đến RST7). Tuy nhiên số thiết bị nhiều, số tín hiệu ngắt cũng tăng

THƯ VIỆN PTIT

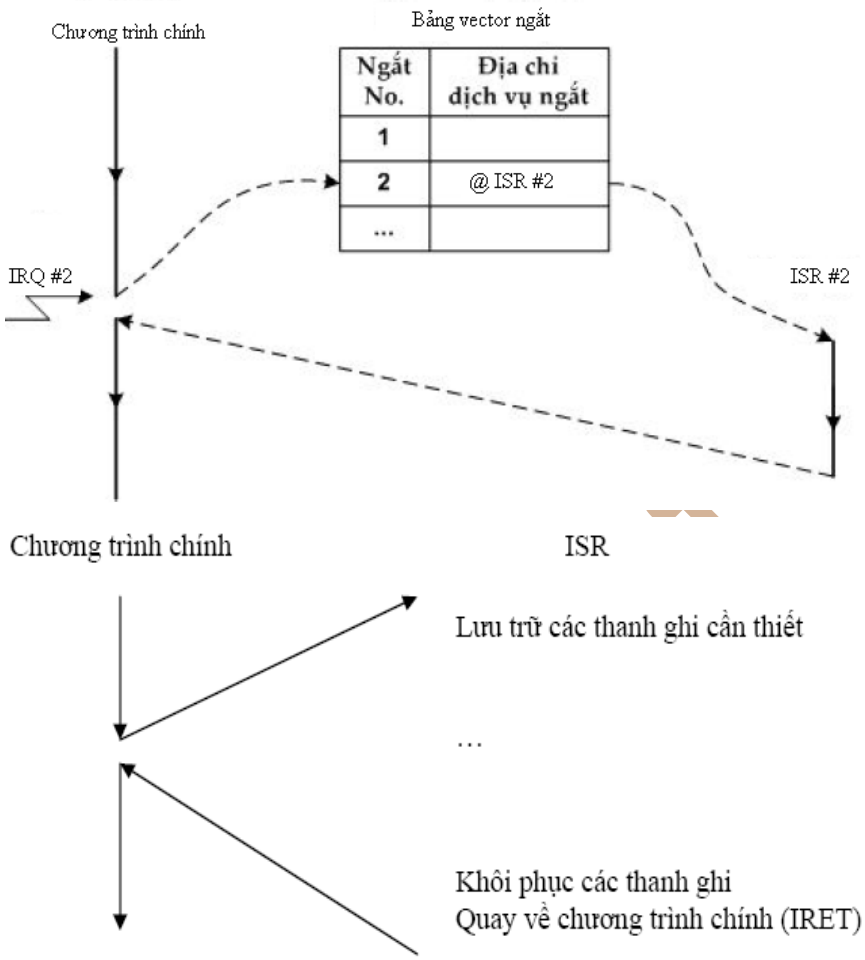
lên, do đó có một cơ chế quản lí ngắt hieehu quả hơn, là cơ chế *vector*. Trong cơ chế này CPU chỉ cần 1 đầu vào (INTR) và một đầu ra (INTA) đe nhận và trả lời chấp nhận ngắt. Phần cứng do đó cần thêm một vi mạch hỗ trợ cho CPU, gọi là vi mạch điều khiển ngắt lập trình được(*Programmable Interrupt Controller*), ví dụ vi mạch Intel 8259 với 8 đầu vào ngắt và 1 đầu ra. Mỗi một ngắt (mỗi thiết bị) cần có một chương trình xử lý riêng, gọi tên chung là chương phục vụ ngắt (*Interrupt Service Routine* –ISR). Địa chỉ của mỗi ISR đặt trong một vùng bộ nhớ qui ước, ví dụ với Intel CPU, đó là vùng địa chỉ từ 00000-003FF (1024 byte), vùng bộ nhớ này gọi là bảng vector ngắt, cứ 4 byte cho một ngắt (CS:IP), nên có 256 ngắt. Bảng vector ngắt thuộc vùng RAM hệ thống. (Thử nghĩ xem tại sao để ở RAM, mà không để ở ROM ?).

Hình 2.72 Thiết kết với ngắt cứng che được INTR của CPU

Hãy xem xét tiến trình ngắt như sau ở chạy trình:

Khi cần trao đổi thông tin, thiết bị ngoại vi gửi tín hiệu *yêu cầu ngắt* (*Interrupt Request*-IRQ) tới đầu vào INTR của CPU. CPU sẽ thực hiện nốt lệnh hiện tại và trả lời bằng tín hiệu *nhận biết yêu cầu ngắt* (INTA). Chương trình chính lúc này bị tạm dừng (ngắt) và CPU chuyển sang thực hiện *chương trình con phục vụ ngắt (thực thi ISR của ngắt đó)*, tức là chương trình con trao đổi thông tin với thiết bị ngoại vi yêu cầu ngắt. Sau khi xong công việc phục vụ ngắt, CPU quay về thực hiện tiếp chương trình chính kể từ lệnh tiếp theo sau khi bị ngắt.

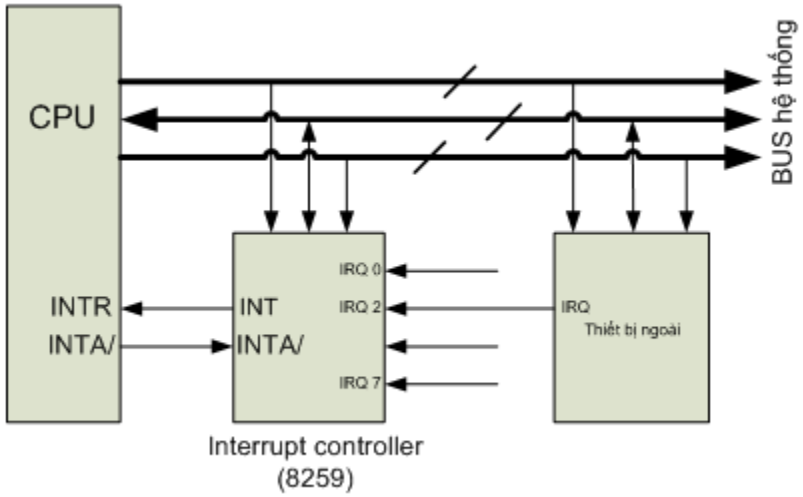
Hình 2.73 Vector ngắt và chuyển xử lý tới ISR

Các tín hiệu yêu cầu phục vụ ngắt từ một thiết bị ngoại vi bất kỳ được gửi tới chân nhận yêu cầu ngắt của CPU có thể thông qua một khối điều khiển ngắt. Tuỳ theo người lập trình mà yêu cầu ngắt đó có được chuyển tới CPU hay không (thông qua chiến thuật nhận và xử lý ngắt với các lệnh cho phép ngắt (EI) hay cấm ngắt (DI). Trong trường hợp yêu cầu ngắt được gửi tới CPU, xử lý của CPU gồm các bước sau:

Quá trình thực hiện ngắt:

- CPU hoạt động bình thường
- Khi thiết bị vào/ra sẵn sàng chuyển số liệu sẽ gửi yêu ngắt tới CPU bằng tín hiệu IRQ tới dầu vào INTR (Interrupt Request) của CPU
- CPU thực hiện nốt lệnh đang thực hiện trước khi trả lời chấp nhận ngắt
- CPU nhận và tìm cách xác định ngắt và trả lời thiết bị vào/ra bằng tín hiệu INTA (*Interrupt Acknowledgement*)
- Đẩy PSW (*Program State Word*) và PC (*Program Counter*) vào ngăn xếp

- Xoá các cờ IF (*Interrupt Flag*) và cờ TF (*Trap Flag*)
- TB vào/ra thông qua bộ điều khiển ngắt cho biết địa chỉ của chương trình con phục vụ ngắt ISR của ngắt đó. CPU nạp địa chỉ này vào PC.
- CPU nhảy đến chương trình con ISR và thực hiện xử lý
- Chương trình ISR sẽ đẩy các thanh sẽ bị thay đổi trong chương trình con vào ngăn xếp.
- Chương trình ISR sẽ thực hiện việc chuyển số liệu giữa thiết bị vào/ra và bộ nhớ qua ACC của CPU.
- Sau khi chuyển số liệu xong, CPU khôi phục các thanh ghi
- Khôi phục PC và PSW từ ngăn xếp, trở về chương trình chính thực hiện tiếp nhiệm vụ trước khi có ngắt.

Hình 2.74 Tổ chức ngắt với điều khiển ngắt

Những điều lưu ý khi viết chương trình ISR: những lệnh đầu tiên của ISR thực hiện là:

- ✓ Đẩy các thanh ghi của CPU vào STACK,
- ✓ Thực hiện việc cấm ngắt để tránh đệ qui ngắt nếu cần, hoặc cấm các ngắt khác
- ✓ Mã xử lý của ISR …
- ✓ Khôi phục các thanh ghi của CPU
- ✓ Khôi phục lại khả năng chấp nhận ngắt cho các ngắt tạm cấm
- ✓ Quay về (RETURN) chương trình bị gián đoạn trước đó.

Lập trình ngắt và cài đặt vector ngắt là việc làm cần thận trọng. Các ngắt tổ chức theo vector đồng thời cũng là theo mức ưu tiên, nên khi thiết kế cần có ý tưởng rõ ràng.

Về mức ưu tiên và sử dụng mức ưu tiên:

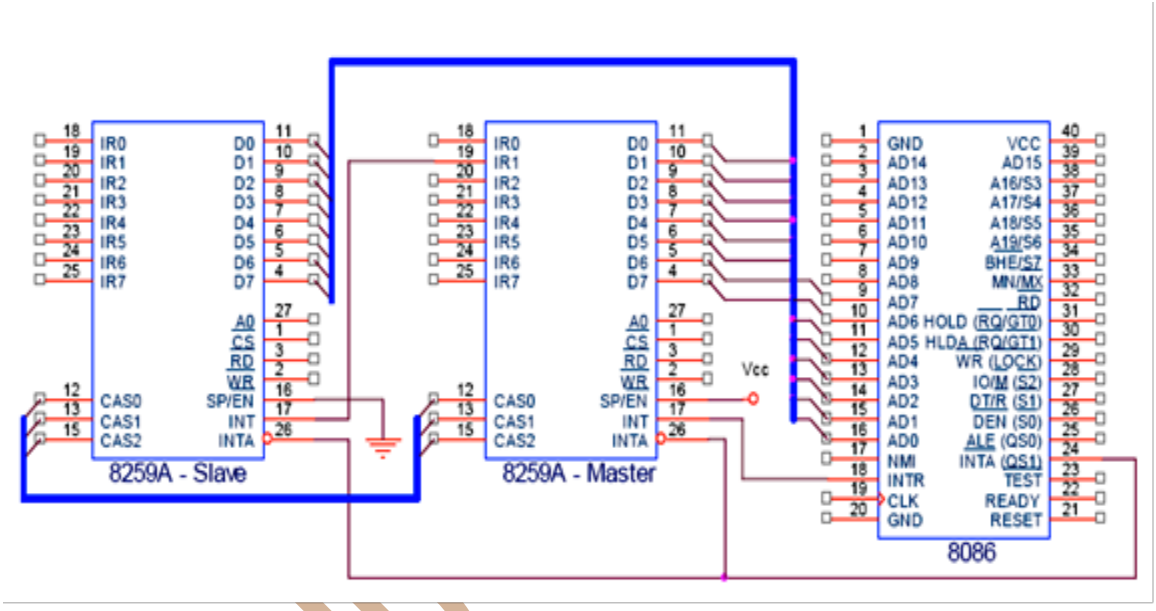
- ✓ NMI (*Non Maskable Interrupt*) là yêu cầu ngắt tức thời, không thể cấm hay cho phép băng chương trình.

- ✓ Ngắt theo Vector
- ✓ Ngắt mềm dùng lệnh (INT) để gọi các chương trình phục vụ ngắt của hệ thống.

Ví dụ các ngắt hệ thống: Đồng hồ thời gian thực, báo lỗi phần cứng, báo mất nguồn nuôi, báo lỗi trong truyền tin …

Thông thường ta hay quan tâm nhiều đến đáp ứng của CPU với sự kiện ngắt và thời gian thực hiện tác vụ ngắt. Ở đây thời gian đáp ứng phụ thuộc và quyết định bởi tốc độ và khả năng xử lý của phần cứng còn thời gian thực hiện tác vụ ngắt chủ yếu quyết định bởi tác vụ ngắt đó dài hay ngắn và do chương trình quyết định.

Ví dụ: Thiết kế với 8259, hỗ trợ 16 ngắt cứng:

Hình 2.75 Mở rộng số ngắt với 2 vi mạch 8259

Để sử dụng 8259, cần nghiên cứu đặc tả và phương pháp lập trình cho vi mạch này. Sơ đồ chưa có Chip select (CS/), còn tùy vào thiết kế cụ thể.

b) Truy nhập trực tiếp vào bộ nhớ (*Direct Memory Access-DMA*)

Trong các phương pháp vào/ra trình bày trên có các nhược điểm sau:

1) Sử dụng phương pháp vào/ra điều khiển bằng chương trình ta thấy:

- Đọc dữ liệu vào bằng chương trình phải chuyển số liệu giữa thiết bị vào/ra và bộ nhớ thông qua thanh ghi của CPU, ví dụ AX, AL (gọi chung là ACC):

Bộ nhớ ⇔ [CPU_ACC] ⇔ [Cổng] ⇔ [Thiết bị]

Trong đó có hai bước cần thực hiện:

1. [DATA_ghép nối_từ thiết bị] → ACC
2. [ACC] → MEM

- Tương tự khi ghi dữ liệu ra thiết bị phải đưa nội dung của ô nhớ tới TB vào/ra, cũng phải qua 2 bước:

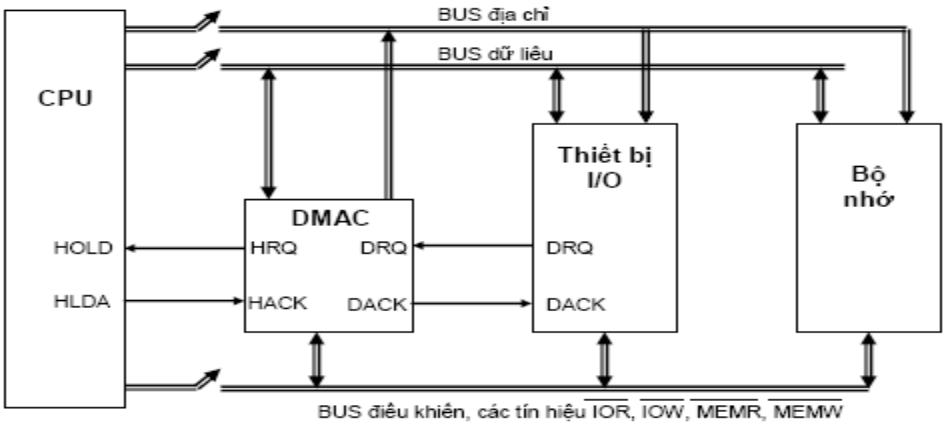
1. [MEM] → ACC
2. [ACC] → [DATA_ghép nối_ra thiết bị]

Như vậy việc chuyển số liệu giữa thiết bị ngoại vi và bộ nhớ cần hai bước, tốc độ chậm. Ở đây chứ tính thêm bước kiểm tra trạng thái READY của thiết bị.

2) Phương pháp vào/ra bằng ngắt bảo đảm thiết bị vào/ra được phục vụ gần như tức thời (trong thời gian ngắn). Nhưng trong chương trình con phục vụ ngắt, quá trình chuyển số liệu được thực hiện bằng lệnh chương trình nên tốc độ trao đổi cũng không thể cao được vì khâu này cũng không khác gì 1).

Tuy nhiên trong máy tính, việc phải trao đổi một khối lượng lớn dữ liệu giữa bộ nhớ RAM và thiết bị ngoài không thể sử dụng 2 cách nói trên được. Ví dụ khi ghi/đọc đĩa cứng, cập nhật cho video RAM để tạo ảnh trên màn hình là các loại ứng dụng kiểu như vậy. Kĩ thuật *vào/ra thâm nhập bộ nhớ trực tiếp sẽ* khắc phục các nhược điểm trên. Bản chất của kĩ thuật này như sau: khi cần trao đổi khối dữ liệu giữa RAM và thiết bị, thì tác vụ này phải xảy ra nhanh nhất có thể và chỉ phụ thuộc vào khả năng của thiết bị và phải thực hiện hoàn toàn bằng cơ chế điện tử, không sử dụng tới các lệnh máy qua chương trình. Nói vậy có mâu thuẩn ? Hay nói cách khác đẻ làm được, " Hãy loại bỏ tạm thời CPU và nắm lấy quyền khống chế BUS hệ thống trong thời gian trao đổi dữ liệu !". Quá trình thiết kế của giải pháp này như sau:

Cần có một vi mạch khả trình, có khả năng thay thế CPU, tạo ra các tín hiệu giống như CPU tạo (BUS địa chỉ, BUS dữ liệu, BUS điều khiển) và kiểm soát BUS hệ thống trong suốt thời gian thực hiện DMA. Có các tín hiệu đối thoại với CPU (HRQ, HLDA), các tín hiệu đối thoại với thiết bị ngoài (DREQx, DACKx, ..). Vi mạch như vậy gọi là DMA Controller, hay DMAC, vi mạch phổ biến có tên Intel 8237A. Sơ đồ nguyên lí như sau:

Hình 2.76 Nguyên lí DMA

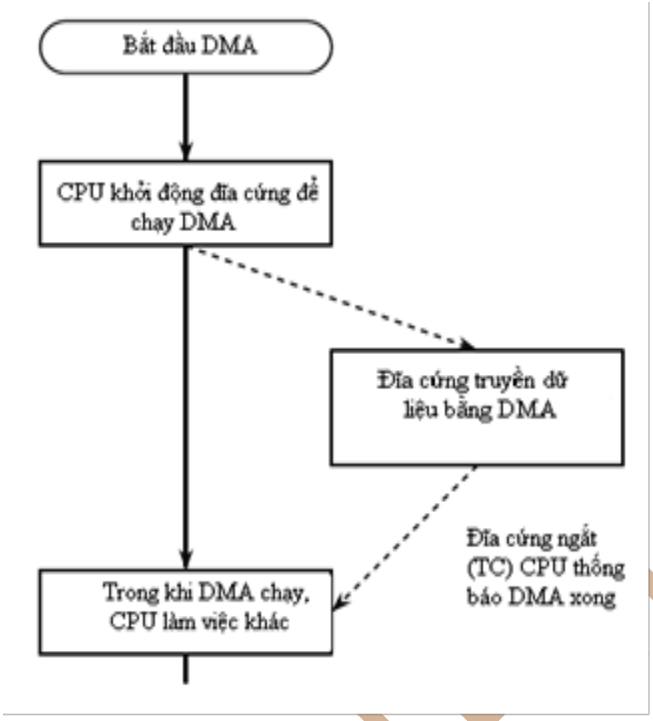
Quá trình thực hiện DMA:

1) CPU làm việc bình thường
2) Khi thiết bị ngoại vi muốn chuyển số liệu trực tiếp với bộ nhớ thì gửi yêu cầu tới DMAC qua tín hiệu DRQx (DMA Reqest thứ x, mỗi DMAC có khả năng nhận 4 DRQ).
3) Bộ điều khiển DMAC chuyển yêu cầu này tới CPU qua tín hiệu HRQ: Yêu cầu CPU "tách ra " khỏi BUS hệ thống.
4) CPU thực hiện nốt chu kỳ máy đang thực hiện, treo BUS và trả lời DMAC bằng tín hiệu HLDA: Chấp nhận và đã treo BUS.
5) DMAC trả lời thiết bị vào/ra bằng tín hiệu DACKx, DMAC quản lí BUS hệ thống và phát sinh các tín hiệu địa chỉ lên BUS địa chỉ, hướng tới bộ nhớ,
6) Phát các tín hiệu điều khiển: MEMRD/, MEMWR/, IORD/, IOWR/, để thực hiện DMA vào: đọc thiết bị/ghi bộ nhớ hay DMA ra: dọc bọ nhớ/ghi ra thiết bị.
7) Điều khiển chuyển số liệu giữa bộ nhớ và thiết bị vào/ra, chạy đồng bộ theo BUS-clock. Số liệu chuyển giữa bộ nhớ và thiết bị vào/ra thường là cả một khối, có độ dài tùy ý qua lập trình.
8) Khi chuyển xong số liệu DMAC đưa tín hiệu TC hay EOP (Terminal Count, End of Operation-EOP) thành tích cực để báo một quá trình DMA kết thúc (tín hiệu TC đóng vai trò một ngắt khi sử dụng để thông báo cho CPU). DMAC treo BUS, DMAC hũy HRQ. CPU hũy HLDA, CPU trở lại quản lí BUS hệ thống. Chu kì DMA hoàn tất.

Qui trình chạy DMA xảy ra rất nhanh, chỉ phụ thuộc vào khả năng trao đổi của thiết bị. Có một vài thủ thuật DMA xảy ra trong máy tính, tham khảo thêm tài liệu, ví dụ Intel 8237 DMAC, để hiểu thêm.

DMA kết hợp với ngắt bằng tín hiệu TC, hay EOP khi kết thúc chu kì DMA. Ví dụ ứng dụng: ghi đọc dữ liệu RAM ⇔ Đĩa cứng, RAM ⇔ NIC.

THƯ VIỆN PTIT

Hình 2.77 DMA và hoạt động của CPU là độc lập

Ví du: Thiết kế với DMAC: Sử dụng Intel DMAC 8237

Có hai phương pháp thực hiện DMA:

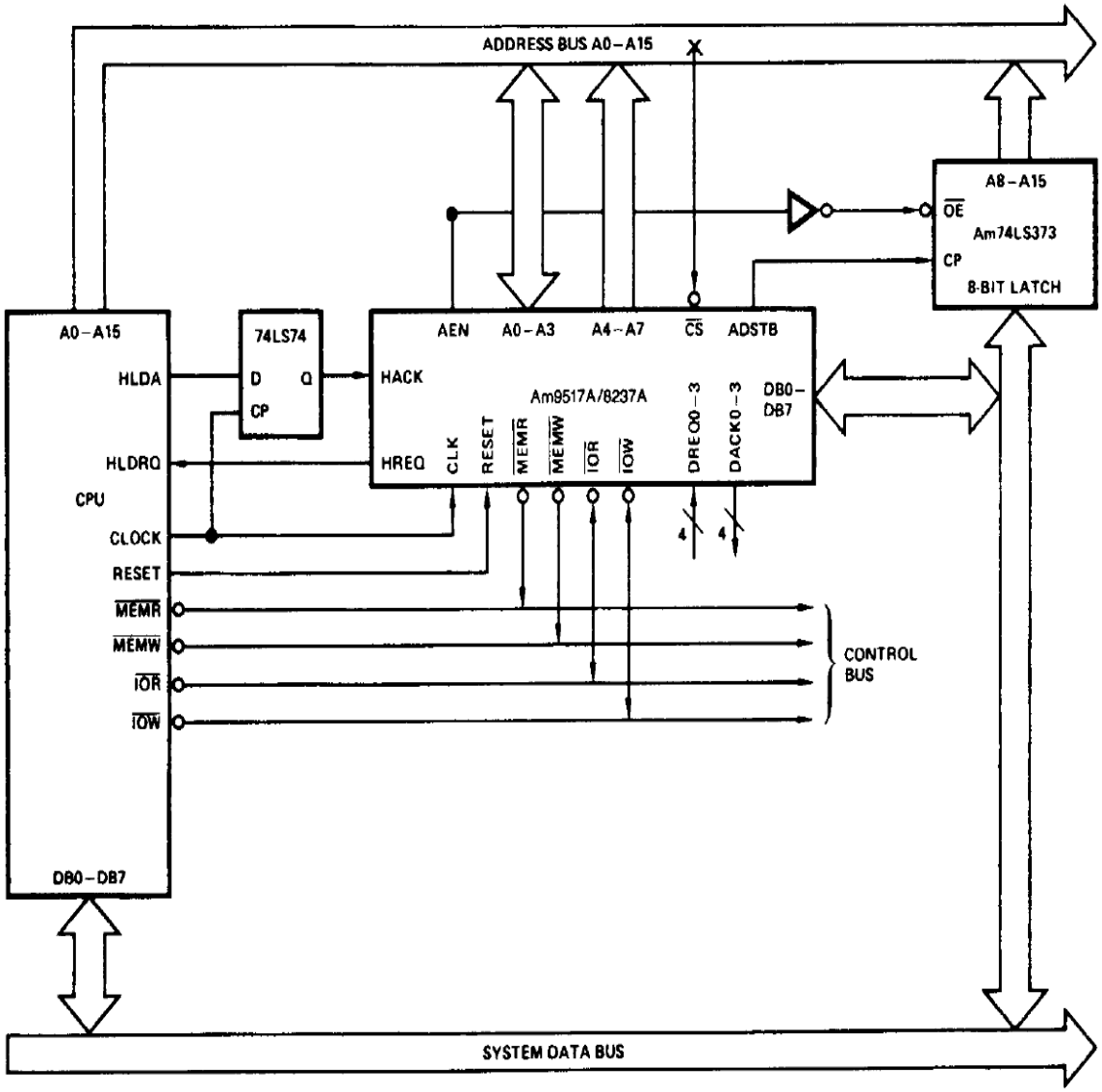
- Cách như đã mô tả, CPU trao quyền sử dụng BUS hệ thống cho DMAC;
- Cách thứ hai gọi là DMAC lấy lén chu kì: DMAC tận dụng những khoản thời gian trong một chu kì BUS mà khi đó CPU không có truy nhập bộ nhớ, ví dụ các chu kì CPU phát địa chỉ cho các chu kì đọc hay ghi bộ nhớ).

Một khi DMA hoạt động, có một số cách trao đổi dữ liệu sau đây:

- Chế độ trao đổi đơn,
- Chế đọ theo yêu cầu,
- Chế độ mở rộng các vi mạch DMAC theo đa mức (cascade).

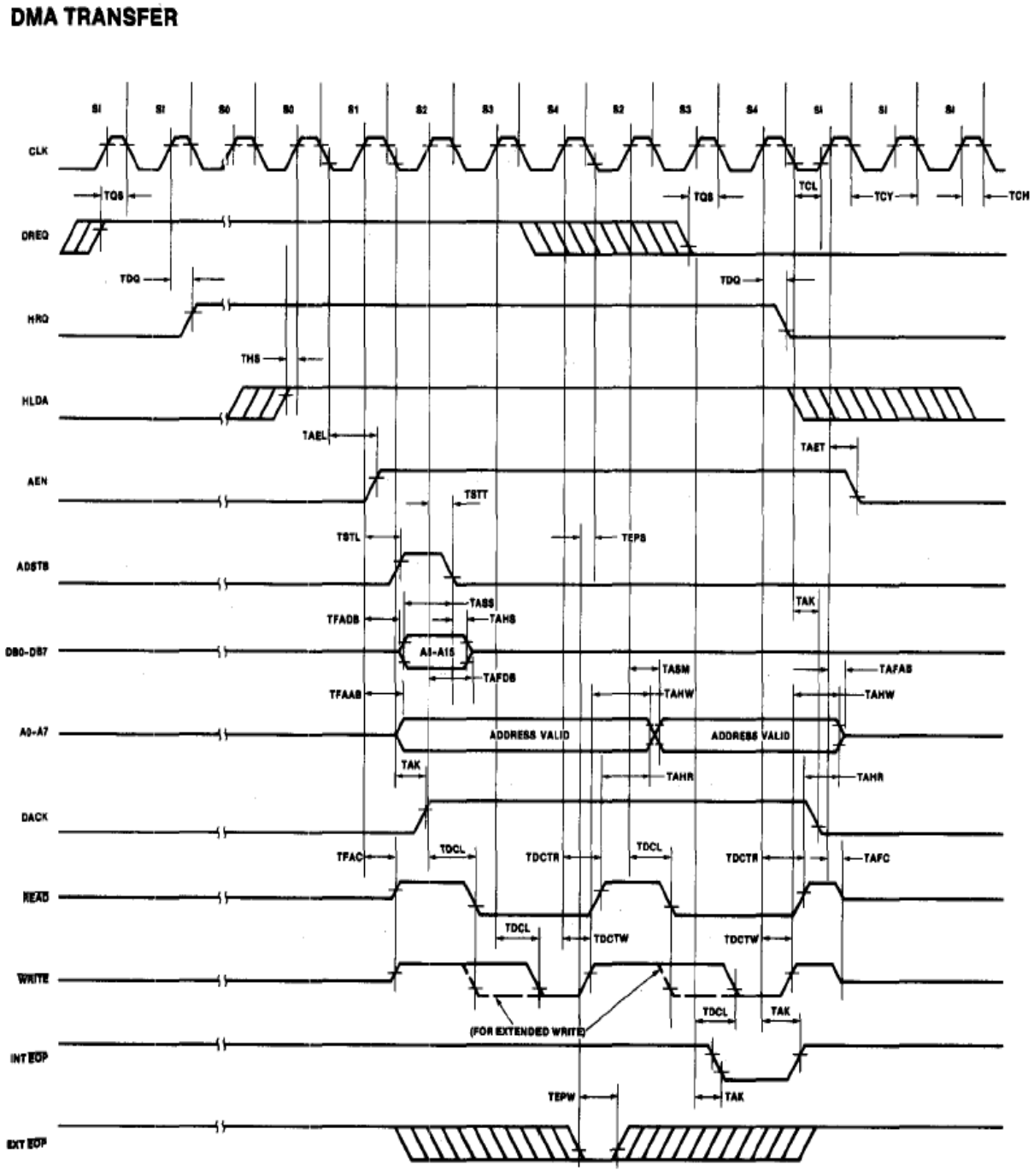
  Khi thiết kế với DMAC xem chi tiết hướng dẫn cách ghép và lập trình cho DMAC.

THƯ VIỆN

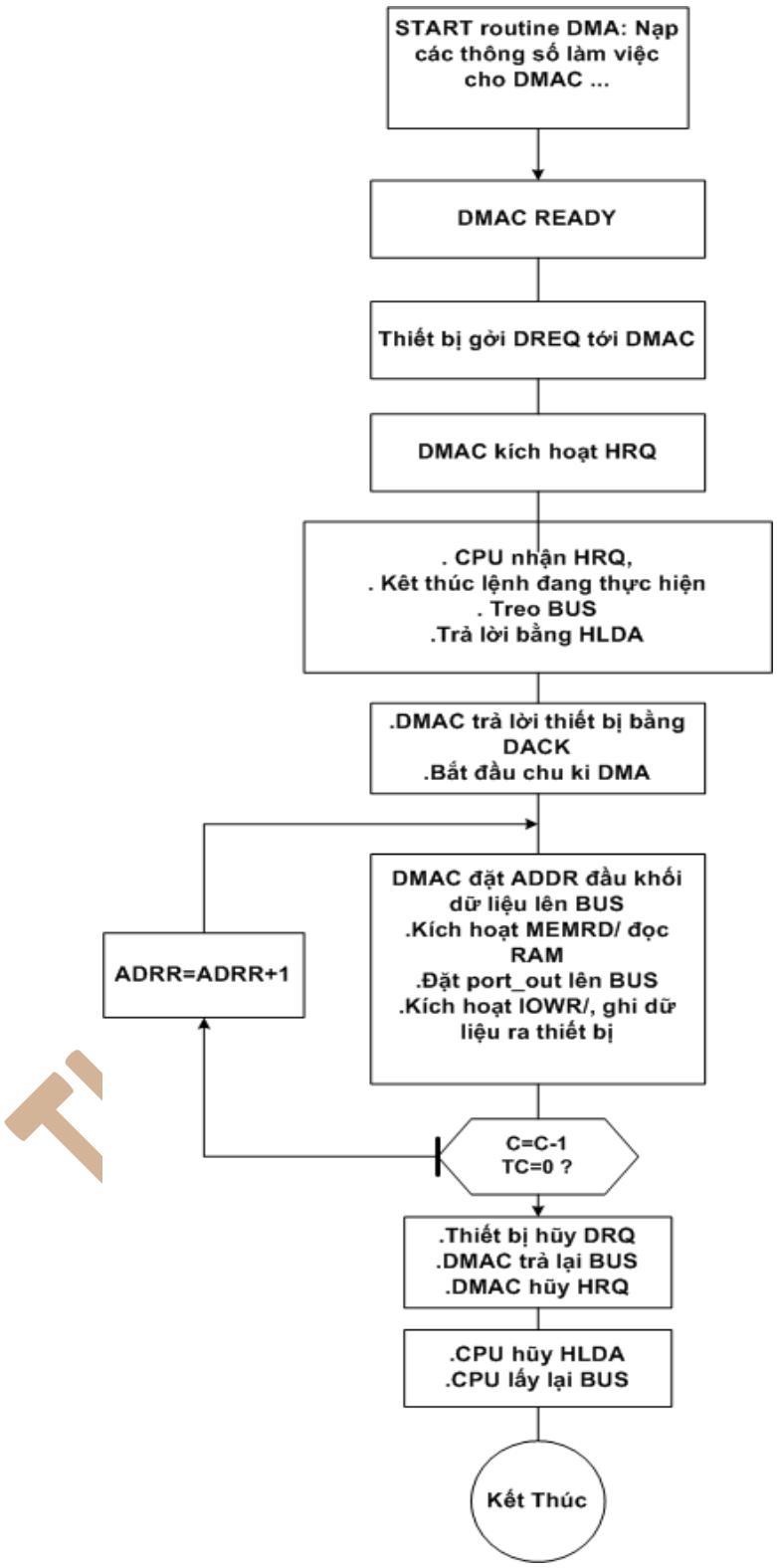

Hình 2.78- Ghép nối DMAC 8237 vào với CPU 8085

2. CPU 8080/8085
3. DMAC 8237A
4. Latch 74LS373 chốt địa chỉ A15-A8 do DMAC phát ra đưa lên BUS hệ thống

Lưu đồ thời gian của qui trình DMA

Hình 2.79 Lưu đồ DMA ghi dữ liệu từ RAM ra thiết bị ngoài

a) **Ghép nối hỗn hợp:** là phương pháp ở đó có qúa trình chuyển đổi vai trò kiểm soát quá trình trao đổi dữ liệu. Ví dụ thời điểm ban đầu CPU chủ động, nhưng có lúc sau đó thiết bị chủ động. cách hoạt động này thường phối hợp giữa phần cứng và thủ tục điều khiển phải đồng bộ.

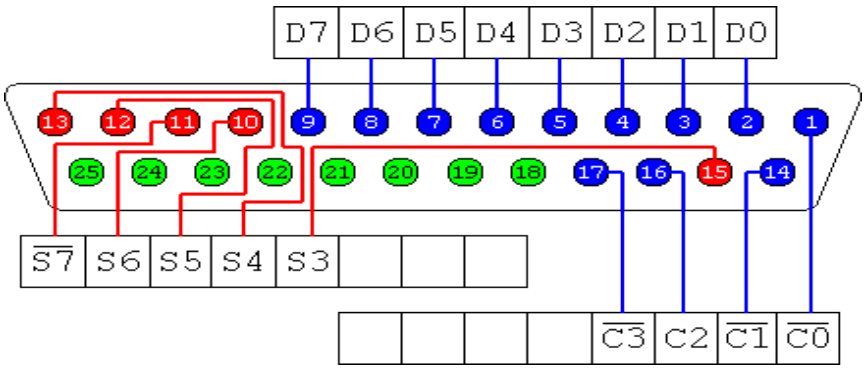
2.6.4 Cổng vào/ra

Khi nói về ghép nối ta hay đề cập tới khái niệm cổng. Thực ra cổng ở đây bao gồn hai phần: là sử dụng các mạch điện tử để làm thích ứng các tín hiệu mang thông tin trong thiết bị kĩ thuật số nói chung và phần mềm điều khiển hoạt động của cổng. Ở góc độ hợp nhất trong thiết kế, cổng phải do CPU quản lí bởi vì cổng được tạo thành dựa vào kiến trúc của CPU và thực hiện bằng lệnh máy tính. Như đã trình bày, CPU "nhìn" cổng theo hai cách: cổng như là một ô nhớ (*Memory mapped I/O*), như vậy cổng sẽ chiếm một phần trong không gian địa chỉ của CPU. Hay CPU "nhìn" cổng theo kiểu cổng thuần túy (*I/O mapped I/O*) và cổng có không gian địa chỉ riêng mà CPU dành cho các hoạt động vào/ra. Trường hợp này đã nêu ở phần ghép nối khi thiết kế các kĩ thuật ghép nối vào/ra. Các cổng như vậy gọi là cổng logic và dùng để điều khiển cổng vật lí mà nó ánh xạ tới.

Các cổng vật lí phải có mô tả kỉ thuật rất chi tiết vì nó dùng để ghép nối các tín hiệu vật lí (điện, quang, từ trường) vào máy tính. Các cổng này thông thường trong công nghiệp đều được chuẩn hóa để đảm bảo tính tương thích cho mọi hệ thống, mà mục đích là để hỗ trợ cho việc truyền dữ liệu giữa các thiết bị kĩ thuật số.

- *Cổng song song*. Cổng song song cho phép trao đổi thông tin giữa hai thiết bị số (PC, HTN) đồng thời nhiều bit một lần. Ví dụ, đồng thời từ 2 bit trở lên. Việc truyền thông có thể đơn giản, nhưng cũng có thể rất phức tạp. Ví dụ, đơn giản chỉ cần thông qua một số tín hiệu đối thoại để đồng bộ phát/nhận dữ liệu. Một trong các cổng song song phổ biến trong PC là cổng nối với máy in.

  Dưới đây là cổng song song nối ra máy in trên PC (*Standard Parallel Port (SPP)*), tên đầu nối ra là DB25 với định nghĩa ý nghĩa các chân của cổng.

Hình 2.80 Định nghĩa các chân của cổng SSP

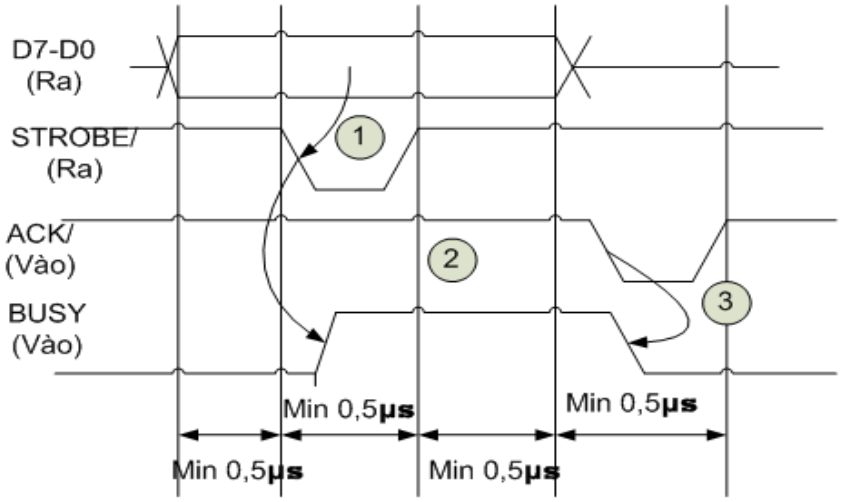
THƯ VIỆN PTIT

Chân	Tên gọi	Hướng dữ liệu	Mô tả
1	STROBE	Lối vào/ra, đảo	Byte được in
2	D0	Lối ra (Output)	Đường dữ liệu D0
3	D1	Lối ra	Đường dữ liệu D1
4	D2	Lối ra	Đường dữ liệu D2
5	D3	Lối ra	Đường dữ liệu D3
6	D4	Lối ra	Đường dữ liệu D4
7	D5	Lối ra	Đường dữ liệu D5
8	D6	Lối ra	Đường dữ liệu D6
9	D7	Lối ra	Đường dữ liệu D7
10	ACK	Lối vào (Input)	Acknowledge (Xác nhận)
11	BUSY	Lối vào, đảo	1: Máy in bận 0: Máy in không bận
12	PE	Lối vào	Báo hết giấy
13	SLCT	Lối vào	SELECT (Lựa chọn)
14	AF	Lối vào/ra, đảo	Auto Feed (Tự nạp)
15	ERROR	Lối vào	Error (Lỗi)
16	INIT	Lối vào/ra	0 : Reset lại trạng thái máy in
17	SLCTIN	Lối vào/ra, đảo	Select in
18	GND		Nối đất
19	GND		Nối đất
20	GND		Nối đất
21	GND		Nối đất

THƯ VIỆN PTIT

22	GND		Nối đất
23	GND		Nối đất
24	GND		Nối đất
25	GND		Nối đất

Lưu dồ thời gian mô tả nguyên tắc ghép nối với máy in, trong đó (Ra) có nghĩa tín hiệu ra từ cổng và (Vào) là tín hiệu từ máy in.

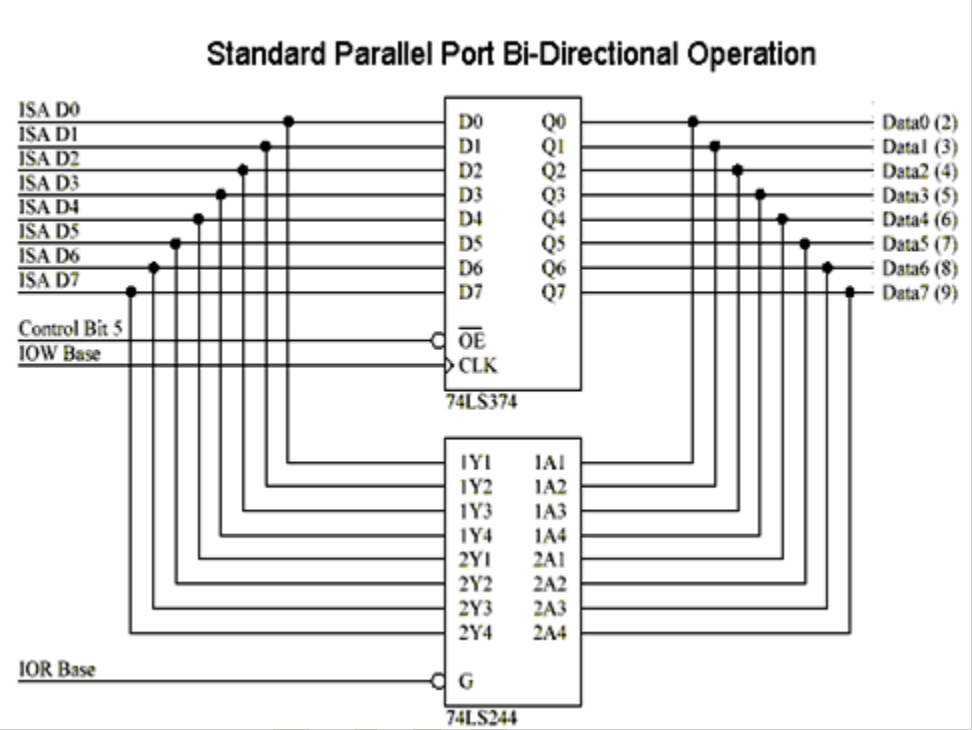

Hình 2.81 Lưu đồ các tín hiệu cổng song song

Địa chỉ truy nhập cổng:

Address	**Notes:**
3BCh - 3BFh	Địa chỉ này trước đay hay kết hợp trên bo mach video. Không hỗ trợ chế độ ECP addresses (Extended Capabilities Mode)
378h - 37Fh	Cho cổng LPT 1
278h - 27Fh	Cho cổng LPT 2

Khi sử dụng cổng song song để đưa dữ liệu vào, có thể dử dụng các tín hiệu trạng thái như ACK, PE, BUSY, SELECT, các cổng được dùng tùy biến theo sự khéo léo của người thiết kế. Hạn chế ở đay là chỉ có thể đọc vào 4 bit một lần. Ở các PC hiện đại cổng này vạn năng hơn gọi là cổng hai chiều:

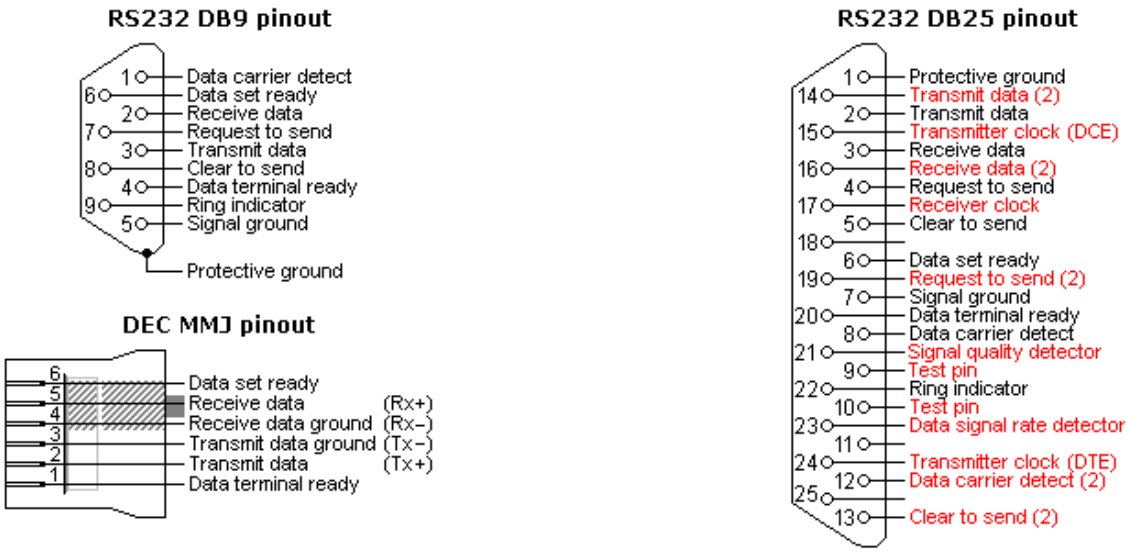

Hình 2.82 Cổng song song hai chiều

Xem thêm: http://www.beyondlogic.org/spp/parallel.htm#6

- *Cổng nối tiếp.* Trong khi cổng song song có ưu điểm về số bit truyền và có thể đạt tốc độ rất cao, thì điểm yếu của cổng là khoản cách kết nối. Để giải quyết vấn đề này phải sử dụng tới cổng nối tiếp. Bản chất nối tiếp là phải trao đổi giữa hai máy với nhau từng bit một và lĩnh vực ứng dụng của truyền thông nối tiếp lại rất phổ biến. Tuy nhiên truyền nối tiếp lại rất phức tạp, đòi hỏi thiết kế và đặc biệt là qui trình phát/thu, gọi chung là giao thức truyền thông. Do đó ở đây không đi vào chi tiết cụ thể của truyền thông nối tiếp, có thể thao tham khảo thêm các tài liệu khác:
  http://www.beyondlogic.org/serial/serial.htm#2 và
  http://www.lammertbies.nl/comm/cable/RS-232.html#pins. Trên PC có ít nhất 2 cổng với tên gọi COM1 và COM2 với chuẩn RS-232.

Chân cổng nối tiếp (Serial) D25 và DB9

Hình 2.83 Đầu nối RS 232 các loại DB9, DB 25 và DEC MMJ

D-Type-25 Pin No.	D-Type-9 Pin No.	Abbreviation	Full Name
Pin 2	Pin 3	TxD (Ra)	(Transmit Data Serial). Cữ liệu phát ra từ DTE (ví duh PC, HTN)
Pin 3	Pin 2	RxD (Vào)	(Receive Data Serial). Nhận dữ liệu từ DCE về DTE
Pin 4	Pin 7	RTS (Ra)	(Request To Send). DTE sẳn sàng phát dữ liệu ra.
Pin 5	Pin 8	CTS (Vào)	(Clear To Send). DCE sẳn sàng nhận dữ liệu do DTE phát ra.
Pin 6	Pin 6	DSR (Vào)	(Data Set Ready). DTE sẳn sàng nhận dữ liệu từ DCE.
Pin 7	Pin 5	SG (Vỏ máy)	Signal Ground

THƯ VIỆN P...

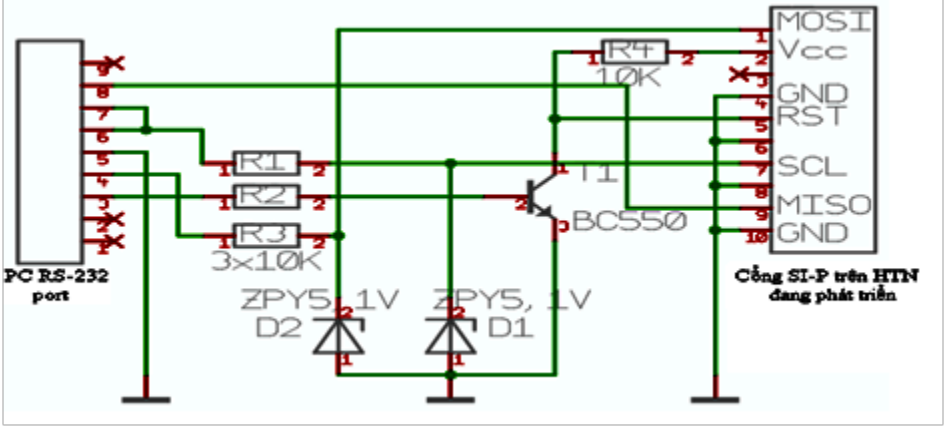
Pin 8	Pin 1	DCD (Vào)	(Carrier Detect). Đã kết nối với DCE từ xa qua PSTN.
Pin 20	Pin 4	DTR (Ra)	Data Terminal Ready. DCE muốn phát dữ liệu
Pin 22	Pin 9	RI (Vào)	(Ring Indicator). DCE báo có chuông đến từ PSTN.

Một số cổng nói tiếp khác:
RS-422 (Hệ thống tốc độ cao tương tự RS-232 nhưng dùng tín hiệu vi sai)
RS-423 (Hệ thống tốc độ cao tương tự RS-422 nhưng dùng tín hiệu kiểu không cân bằng)
MIL-STD-188 (chuẩn quân sự, giống RS-232 nhưng chất lượng tố hơn (trở kháng, sườn lên dốc hơn)
EIA-530 (tốc độ cao sử dụng chuẩn các thuộc tính về điện cua EIA 423, chân nối của RS-422 hay RS-423,)
EIA/TIA-561 Kết nôi 8 vị trí, không đồng bộ giữa thiết bị dữ liệu đầu cuối (Data Terminal Equipment) và thiết bị mạch dữ liệu kết thúc (Data Circuit Terminating Equipment) dùng trao đổi dữ liệu nhị phân nối tiếp.
EIA/TIA-562 (Chuẩn qui định cho giao diện kết nối sô không cân bằng (Electrical Characteristics for an Unbalanced Digital Interface (low-voltage version of EIA/TIA-232)
TIA-574 (standardizes the 9-pin D-subminiature connector pinout for use with EIA-232 electrical signalling, as originated on the IBM PC/AT)).

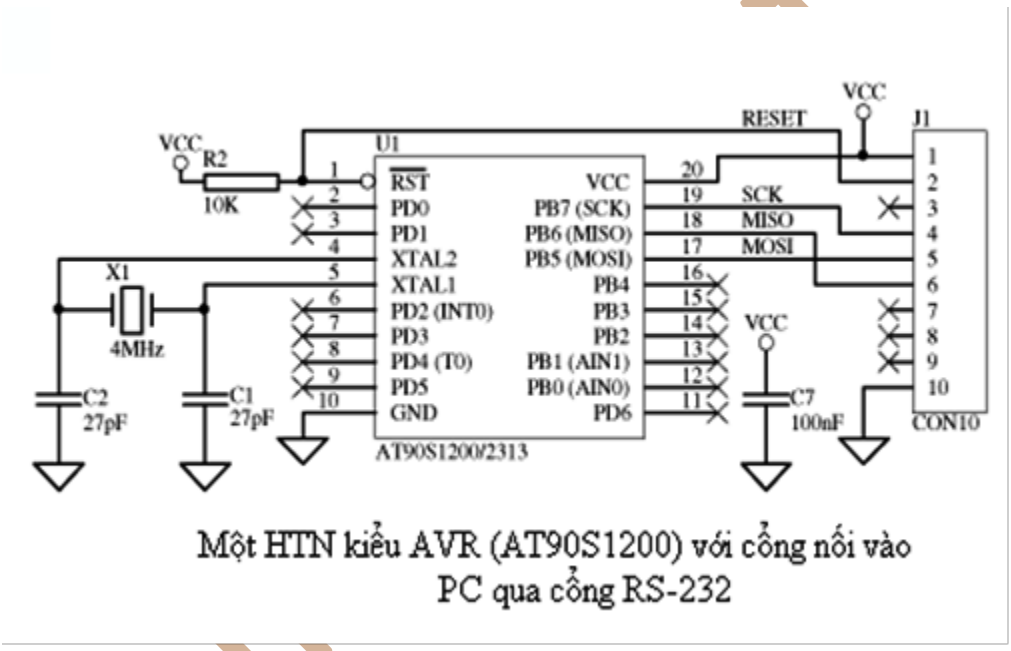
- Một số cổng hiện đại khác:
  - ✓ USB (Universal Serial Bus) là cổng phổ biến dùng trong các thiết bị nhúng, ví dụ bộ nhớ flash ngoài dùng với PC. Các thiết bị nhúng trong một tổ hợp thiết bị nối với nhau qua HUB để trao đổi dữ liệu…
  - ✓ Cổng 1394 (còn gọi là *FireWire)* cực nhanh đạt tới 800Mbps, cho phép kết hợp tới 63 thiết bị cùng lúc, "cắm là chạy" và "cắm/rút nóng". Các thiết bị như camcorder truyền video với PC đạt tốc đọ rất cao.

- Cổng **SIP** (*Serial Interrface port - Programmer*): đây là một cổng rất đặc biệt phát triển để kết nối giữa một bo mạch HNT đang phát triển với PC qua công COM, trong đó PC là môi trường lập trình phần mềm cho HTN.
  Xem http://www.lancos.com/siprogsch.html#baseboard

THƯ VIỆN PTIT

Hình 2.84 PC làm hệ phát triển phần mềm cho HTN, phù hợp tín hiệu giữa RS-232 cua PC và cổng SI-P của HTN đang phát triển

Hình 2.85 Cổng SI-P đơn giản, dùng nguồn từ RS 232 của PC

2.6.5 Ghép nối với tín hiệu tương tự (analog signal)

Các thiết bị mà HTN phải kiểm soát, điều khiển sử dụng các tín hiệu để liên lạc với HTN thông qua các ghép nối. Các tín hiệu có thể đã ở dạng rời rạc (*discrete*), hay biến thiên liên tục theo thời gian, gọi là tín hiệu tương tự (*analog*). Các tín hiệu trong tự nhiên phần lớn ở dạng tương tự, biểu diễn sự biến thiên liên tục theo thời gian của một đại lượng vật lí nào đó. Trong khi dùng máy tính để xử lý các tín hiệu đó, cần một công đoạn nhất định để chuyển hóa tín hiệu tương tự thành tín hiệu rời rạc, gọi là số hóa (*digitalization*). Làm số hóa đôi khi giống như "mã hóa" tín hiệu analog vậy, bởi vì có nhiều cách để số hóa và đầu ra của số hóa lại có thể biểu diễn bởi các tập hợp nhị

phân khác nhau. Vi mạch điện tử thực hiện chức năng số hóa gọi là bộ số hóa (*analog-to-digital converter-ADC*).

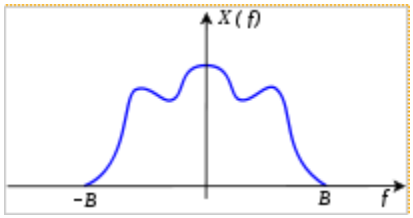
Ngược lại, sau khi xử lý, tính toán tín hiệu tương tự đã số hóa, HTN sẽ đưa ra các giá trị và chuyển tới các thiết bị. Nếu các thiết bị chỉ nhận tín hiệu tương tự, cần một quá trình chuyển đổi giá trị số thành giá trị tương tự. Vi mạch thực hiện gọi là bộ chuyển đổi số ra tương tự (*Digial Analog Converter –ADC*).

Một số khái niệm liên quan tới số hóa

- *Sai số lượng tử*: Quá trình số hóa luôn làm mất đi tính chính xác của thông tin chứa đựng trong tín hiệu gốc. Tuy nhiên với sai số nhất định thì kết quả vẫn được chấp nhận. Bảng dưới đây cho thấy sai số của mẫu được số hóa biểu diễn theo số bit thể hiện giá trị gốc:
  Ví dụ lấy mẫu audio:
  Đầu vào tương tự có giá trin từ 0 đến 1,
  Tần số lấy mẫu f_{sample} = 44,1 KHz.
  Resolution = f(số bit biểu diễn).
  Dung lượng bộ nhớ cần để lưu dữ liệu sau thời gian số hóa 1s, 60 s và 300 s

Size	Resolution	Storage (1s)	Storage (60s)	Storage (300s)
4 bit	0.0625000000	22050	1323000	6615000
6 bit	0.0156250000	33075	1984500	9922500
8 bit	0.0039062500	44100	2646000	13230000
10 bit	0.0009765625	55125	3307500	16537500
12 bit	0.0002441406	66150	3969000	19845000
16 bit	0.0000152588	88200	5292000	26460000
32 bit	0.0000000002	176400	10584000	52920000

- *Tốc độ lấy mẫu (tần số lấy mẫu)*, *độ trung thực số hóa*: phụ thuộc vào độ phân giải, vào thời gian lấy và biến đổi ($T_{CONVENSION}$) xong một mẫu của ADC. Sử dụng định luật Nyquist–Shannon có thể xác định tần sốn lấy mẫu phù hợp: .

$$X(f) \stackrel{\text{def}}{=} \int_{-\infty}^{\infty} x(t)\, e^{-i2\pi ft}\, dt.$$

Biểu diễn **Fourier transform** của x(t) như trên, và nếu X(f) = 0 cho mọi | f | > B, thì x(t) bị giới hạn bởi băng thông B. Từ đó tần số lấy mẫu đủ để tái tạo tín hiệu gốc là :

$f_{sample} > 2B$

Đơn giản hóa thì tần số lấy mẫu số hóa với ADC:

$f_{sample} = 1/ T_{CONVENSION}$, $f_{sample\ min} > 2\ f_{analog}$ là ít nhất.

Mẫu phải lấy và biến đổi liên tục để đảm bảo tính trung thực của tín hiệu. f càng lớn và số bit sử dụng càng cao tính trung thực càng tốt, tuy nhiên bộ nhớ dữ liệu lại là vấn đề. Có một số cách mã hóa đầu ra có thể bù trừ giữ 2 yêu cầu: chính xác và trung thực.

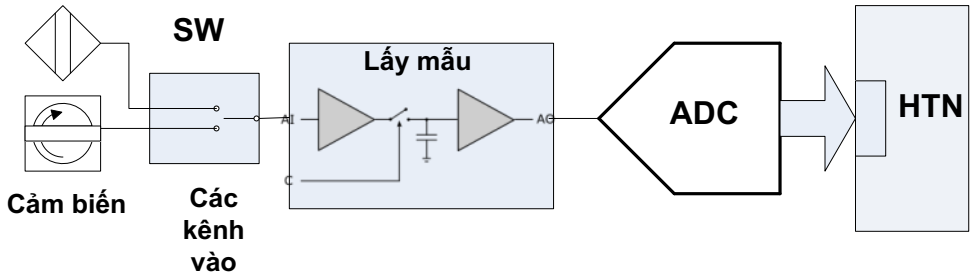
Ví dụ các thiết bị trang âm hi-fi có thang tần số từ 20 đến 20KHz, thì tần số lấy mẫu tối thiểu là 40 kHz.

- *Mã hóa (codecs: **Co**mpressor-**Dec**ompressor', '**Co**der-**Dec**oder', hoặc '**Co**mpression/**Dec**ompression algorithm):* Mã hóa dữ liệu là để xử lí bằng máy tính và đồng thời tối ưu độ dài dữ liệu, tức bài toán bộ nhớ, mà vẫn đảm bảo độ trung thực của tín hiệu gốc. Mã hóa mang lại nhiều lợi ích trong xủ lí tín hiệu và cho cả truyền thông. Mã hóa thường không chỉ là thuật toán mà còn được thực hiện ngay trên thiết bị điện tử, như ngay tại ADC/DAC. Một số định dạng mã hóa bao gồm:
  - Nhị phân**,**
  - Pulse code modulation (**PCM),**
  - Pulse width modulation (**PWM**).
  - Differential pulse coded modulation (**DPCM),**
  - Adaptive differential pulse code modulation (**ADPCM)**

  Là các biểu diễn định dạng số đầu ra của các ADC.

2.6.6 Biến đổi tương tự thành số (số hóa)

- Mô hình đầu vào của ADC và ghép nối với hệ thống
  - ✓ Bộ chọn kênh đầu vào: khi sử dụng một ADC có tính năng cao, thời gian biến đổi một mẫu nhanh, có thể dùng AD đó cho nhiều tín hiệu ở đầu vào.
  - ✓ Mạch trích mẫu: dùng để lấy một giá trị tương tự, " nhớ" trị số đó trong thời gian ADC chuyển thành giá trị số. Thời gian cần thiết để xong một biến đổi là $T_{CONVENSION}$.
- ADC ghép nối với máy tính (HTN)

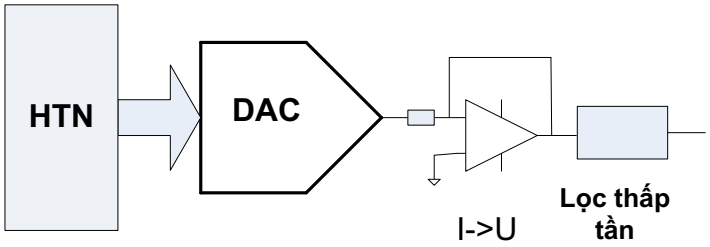

Hình 2.86 ADC và ghép vào HTN

THƯ VIỆN PTIT

2.6.7 Biến đổi số thành tương tự (DAC)

Trong trường hợp thiết bị nhận giá trị tương tự từ HTN, cần có bộ biến đổi số-tương tự:

Hình 2.87 HTN và DAC

ADC và DAC là một chủ đề rất phức tạp, có thể tham khảo ơt các bài học khác. Khi sử dụng tham khảo tài liệu để chọn loại phù hợp với ứng dụng sẽ thiết kế. Tuy nhiên một số thông số sau đây được nêu ra khi chọn ADC/DAC:

- ✓ Độ phân giải của ADC: 8 bit, 10 bit, 12 bit;
- ✓ Thời gian chi phí cho một biến đổi (hay tốc độ biến đổi);
- ✓ Độ nhạy đầu vào tương tự (hay thang đo), giải (biên độ), cực tính tín hiệu đầu vào;
- ✓ Nguồn nuôi (đơn cực hay hai cực:+/-), biên độ V;
- ✓ Cần hay không cần mạch lấy mẫu đầu vào (Sample-hold circuit);
- ✓ Ghép nối với vi tính (CPU), có tín hiệu đối thoại, ngắt;
- ✓ ….

2.7 KẾT CHƯƠNG

Chương này đề cập đến những kĩ thuật liên qua đến phần cứng, từ hoạt động của CPU, BUS (BUS của CPU và BUS hệ thống). Việc nắm bắt và hiểu các nguyên tắc làm việc của CPU giúp cho các phần tiếp theo, là những kĩ năng hỗ trợ cho việc thiết kế các hệ thống vi tính hay HTN, bởi về nguyên tắc không có gì khác biệt. Để tạo ra một hệ thống vi tính, cần phải thiết kế bộ nhớ và mở rộng ghép nối với các thiết bị ngoài. Ghép thiết bị ngoài vào HTN là khâu không thể thiếu, bởi HTN liên quan chính tới các thiết bị, là đối tượng HTN quản lí và điều khiển hoạt động của chúng. Các phương pháp ghép nối là chuẩn kĩ thuật, do đó hiểu được nguyên lí và áp dụng cho từng ứng dụng sẽ làm cho HTN hoạt động hiệu quả.

2.8 CÂU HỎI VÀ BÀI TẬP

2.8.1 Câu hỏi cuối chương

1. **BUS** hợp thành từ các tín hiệu nào của CPU, chức năng, chiều trao đổi dữ liệu mỗi BUS có khác nhau ?
2. Thế nào là một vi mạch có 3 trạng thái và 3 trạng thái là những trạng thái nào ? Khi nào phải sử dụng vi mạch 3 trang thái ?

THƯ VIỆN PTIT

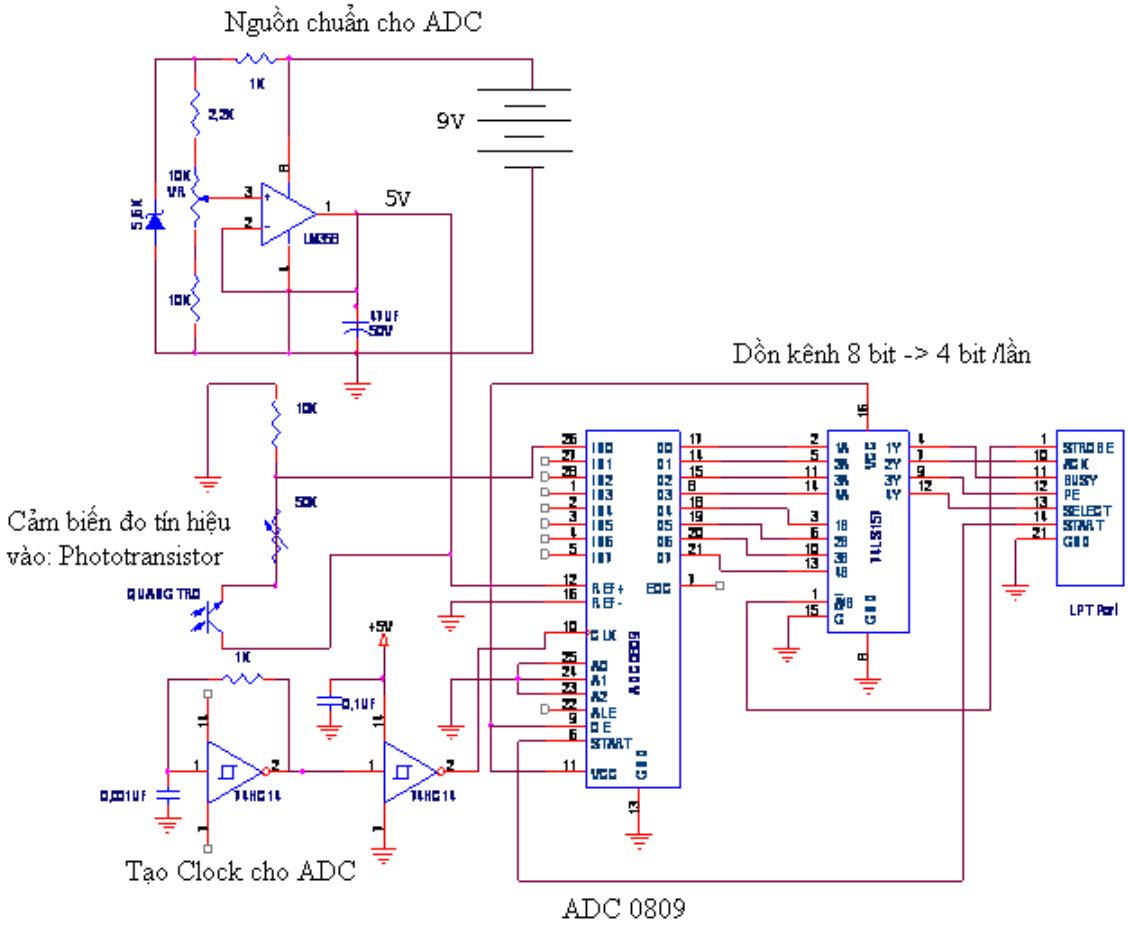
3. Thế nào là cổng (port), cổng dùng để là gì ?
4. Là thế nào để truy nhập vào cổng ?
5. Thế nào là "memory mapped I/O" ?
6. Thế nào là "I/O mapped I/O" ?
7. CPU thông thương có một tập các tín hiệu phát ra ở đầu ra theo kiểu dồn kênh, ví dụ các đương AD7-AD0 của CPU 8080/8085. Làm thế nào để tách các đường dây A7-A0 và các đường dây D7-D0 ? Thử thiết kế bài tập này ?
8. BUS của CPU và BUS hệ thống có khác nhau ? Tại sao ?
9. BUS mở rộng và BUS hệ thống có khác nhau ? Tạo sao ?
10. Khi thiết kế HNT, có cần tới BUS mở rộng và các chế độ hoạt động của BUS mở rộng ? Tạo sao ?
11. Mô tả mục đích của bảng vector ngắt.
12. Thế nào là ghép nối vào/ra không điều kiện và có điều kiện ?
13. Khi nào thi chọn giải pháp ghép nối không điều kiện ?
14. Khi nào thi chọn giải pháp ghép nối có điều kiện ?
15. Có những phương pháp ghép nối nào ? Mô tả nguyên tắc hoạt động của tứng phương pháp.
16. Tại sao truyền cữ liệu bằng DMA lại nhanh hơn kiểu điều khiển bằng chương trình ?
17. Ưu và nhược điểm của của hai phương pháp vào/ra điều khiển bằng chương trình và DMA ?
18. Ngắt là gì ? Khi nào thì dùng ngắt ?
19. Có những kiểu ngắt nào, phạm trù sử dụng của các kiểu ngắt đó ?
20. Cho ví dụ về các thiết bị mà khi ghép nối sử dụng ngắt là hợp lí hơn các kiểu ghép nối khác.

2.8.2 Bài tập cuối chương

1. Thiết kế bo mạch với CPU 8085 với 4KB EPROM chứa nhân HTN, 8KB RAM cho dữ liệu, mỗi vi mạch RAM có dung lượng 8KB x 4 bit. Địa chỉ đầu cho EPROM=0000Hex, địa chỉ đầu cho RAM=8000Hex. Địa chỉ đầu vào cho vi mạch giải mã là các địa chỉ là ? (Bài giải ở PHỤ LỤC).
2. Dưới đây là sơ đồ thiết kế ghép nối một module với ADC vào PC qua cổng máy in. Tìm hiểu xem cách ghép nối như vậy có chạy không ? Thử viết chương trình điều khiển đọc dữ liệu tuwd ADC vào máy tính.

   Các vi mạch sử dụng:
   - Nguồn chuẩn LM 358
   - Tạo dao động 74LS14, R=1K, C=0,001 µF cho f=700KHz (theo tính toán của ADC 0809)
   - Dồn kênh 74LS157

THƯ VIỆN PTIT

Hình 2.88 Bài tập thiết kế ghép nối ADC, cổng LPT vào máy tính PC

3) Ghép nối với cổng khả trình 8255. Sử dụng ISA BUS trên PC.

Mục đích bài tập: sử dụng vi mạch đa năng 8255, ghép nối với BUS hệ thống mở rộng ISA:

-Sử dụng địa chỉ IO cho Prototype 300Hex- để thục hiện ghép nối vi mạch 8255 với PC qua BUS ISA. Cổng 301 Đọc trạng thái của 8255, Cổng 303 gởi lệnh cho 8255, mode 0.

-Sử dụng cổng của 8255 nối tới hiển thị là LED 7 thanh

- Viết chương trình thực hiện ghép nối, đưa ra các số làm cho đèn sáng.

Chương 3. CÁC THÀNH PHẦN PHẦN MỀM CỦA HỆ THỐNG NHÚNG

Chương 2 đã đề cập tới phần cứng của các hệ thống máy tính nói chung mà HTN cũng là một trong các hệ thống đó. Sự khác biệt phần cứng của HTN là để phù hợp với những yêu cầu đặt ra trên một HTN cũng đã được đề cập. Chương 3 sẽ xem xét đến phần mềm được triển khai trên HTN. Như trong mô hình kiến trúc trừu tượng đã nói ở chương 1, hình dưới đây sẽ cho thấy hai lớp (con) mới sẽ đưa thêm vào mô hình đó. Khi đề cập tới phần mềm, tổng quát, ta có thể chia ra làm hai lớp: phần mềm hệ thống và phần mềm ứng dụng. Phần mềm ứng dụng là các phần mềm ứng dụng nhúng, các phần mềm này định nghĩa chức năng cũng như mục đích hình thành một HTN cụ thể. Phần mềm hệ thống là phần mềm có chức năng quản lí hoạt động của phần cứng, cung cấp nguồn tài nguyên phần cứng và phần mềm trung gian khác cho phần mềm ứng dụng, thực thi mã phần mềm ứng dụng sao cho hiệu quả và ổn định. Tùy thuộc vào yêu cầu vận hành của một HTN, phần mềm hệ thống có thể đơn giản nhưng cũng có thể rất tinh xảo. Ví dụ rất phổ biến là phần mềm hỗ trợ đa nhiệm, và nếu chịu sự ràng buộc về thời gian xử lý, thì phải có tính thời gian thực, và phần mềm hệ thống sẽ là một *hệ điều hành thời gian thực* (*RTOS*). Còn có những phần mềm khác tạo ra liên kết giữa các lớp phần mềm, ví dụ để phần mềm hệ thống khai thác phần cứng, cần có một "phần mềm sụn" gọi là BIOS (*Basic Input Output System*), mà thực tế đó là tập hợp các module phần mềm điều khiển các phần cứng. Các module này còn có tên là các *module chương trình điều khiển thiết bị* (*device driver*). Có thể miêu tả vai trò này như sau: phần mềm ứng dụng có nhu cầu trao đổi dữ liệu với thiết bị bằng cách thực hiện *gọi* chức năng vào/ra của phần mềm hệ thống. Phần mềm hệ thống chuẩn bị các thông số vào/ra và gởi cho các device driver. Các device driver nhận các thông số đó ở đầu vào, và đầu ra sẽ là các lệnh điều khiển thiết bị cụ thể. Dữ liệu của quá trình này là kết quả mà thiết bị đã thi hành và trao đổi cho phần mềm hệ thống qua các phương thức ghép nối đã trình bày ở chương 2, để ở các vùng nhớ bộ đệm dữ liệu của phần mềm hệ thống. Sau đó phần mềm hệ thống sẽ chuyển dữ liệu cho phần mềm ứng dụng. Giữa phần mềm hệ thống và phần mềm ứng dụng còn có một cơ chế "liên lạc" gọi là *gọi hệ thống (systen call),* mà thực chất là phương thức mà phần mềm hệ thống hỗ trợ để phần mềm ứng dụng khai thác các chức năng của phần mềm hệ thống.

THƯ VIỆN PTIT

3.1 GIỚI THIỆU PHẦN MỀM NHÚNG

Các cách tiếp cận thiết kế phần mềm cho sản phẩm nhúng hoàn toàn phụ thuộc vào độ phức tạp của chức năng mà nó thực hiện, tốc độ xử lý yêu cầu. Hai cách tiếp cận được sử dụng để thiết kế phần mềm nhúng là:

- Thiết kế phần mềm dựa vào thủ tục thông thường.

- Thiết kế dựa vào Hệ điều hành nhúng.

3.1.1. Tiếp cận dựa trên thủ tục

Cách tiếp cận dựa trên thủ tục này thường sử dụng siêu vòng lặp cho các ứng dụng không phụ thuộc vào thời gian đáp ứng của hệ thống. Cách tiếp cận này giống với lập trình thủ tục thông thường khi mà mã nguồn thực thi từng tác vụ một. Các tác vụ được sắp xếp đầu chương trình sẽ thực thi trước và các tác vụ lần lượt sắp xếp sau chỉ được thực thi khi tác vụ trước nó thực thi xong. Trong một hệ thống có nhiều thủ tục, mỗi thủ tục được thực thi nối tiếp theo cách tiếp cận này. Luồng thực thi của phần mềm sẽ diễn ra theo trình tự như dưới đây:

1. Cấu hình các tham số dùng chung và thực hiện khởi tạo cho các phần cứng như là bộ nhớ, thanh ghi.

2. Bắt đầu tác vụ đầu tiên và thực thi nó.

3. Thực thi tác vụ thứ hai.

4. Thực thi tác vụ tiếp theo.

5. ….

6. ….

7. Thực thi tác vụ cuối cùng.

8. Nhảy về tác đầu tiên và thực thi theo luồng tương tự.

Từ việc thực thi những nhiệm vụ tuần tự, việc sắp xếp những nhiệm vụ được thực thi là cố định. Đó là một cách tiếp cận dựa trên vòng lặp vô hạn. Chúng ta có thể hình dung việc thực thi tuần tự được xắp xếp phía trên thông qua một chương trình ngôn ngữ lập trình C phía dưới:

```
void main ()
{
Configurations ();
Initialisations ();
while (1)
{
Task 1 ();
Task 2 ();
:
:
Task n ();
}
}
```

Hầu hết toàn bộ các tác vụ trong hệ thống nhúng sẽ không kết thúc và được lặp lại vô hạn xuyên suốt quá trình thực thi. Từ đoạn mã nguồn viết bằng ngôn ngữ C phía trên ta có thể thấy rằng tác vụ thứ nhất tới tác vụ thứ n được thực thi một lần cho tới khi đến tác vụ thứ n cuối cùng, chương trình sẽ tiếp tục quay lại thực thi tác vụ thứ nhất và nó sẽ lặp lại vô hạn. Việc lặp lại này được hoàn

THƯ VIỆN PTIT

thành bằng việc sử dụng một vòng lặp vô hạn, ở đây là vòng lặp While (1). Cách tiếp cận này cũng được xem như là cách tiếp cận dựa trên siêu vòng lặp. Khi mà các tác vụ đang chạy trong vòng lặp vô hạn, cách duy nhất để thoát khỏi vòng lặp là khởi động lại phần cứng hoặc sử dụng một thông báo làm gián đoạn. Khi khởi động lại phần cứng, chương trình thực thi sẽ quay lại vòng lặp chính. Trong khi một yêu cầu làm gián đoạn sẽ làm ngưng việc thực thi tác vụ tạm thời và thực hiện việc làm gián đoạn tương ứng. Và dựa vào việc hoàn thành của việc làm gián đoạn, chương trình sẽ khởi động lại lại việc thực thi tác vụ từ lúc nhận được yêu cầu gián đoạn.

Thiết kế dựa trên siêu vòng lặp không yêu cầu hệ điều hành. Trong thiết kế dựa trên siêu vòng lặp, sự ưu tiên là cố định và việc sắp xếp những tác vụ đã được thực thi cũng cố định. Vì thế mã nguồn thể hiện của các tác vụ được lưu tại bộ nhớ chương trình mà không có một hệ điều hành nào. Kiểu thiết kế này được triển khai trong các sản phẩm nhúng có giá thành thấp và những sản phẩm không quan trọng thời gian phản hồi. Có một vài các sản phẩm nhúng yêu cầu tiếp cận kiểu này nếu có một vài tác vụ thực hiện tuần tự. Ví dụ: reading/writing data từ thẻ nhớ ngoài sử dụng một thẻ đọc yêu cầu các hoạt động xử lý tuần tự như là kiểm tra sự tồn tại của thẻ, xác thực hoạt động. Các tác vụ này nên hoạt động theo một luồng cụ thể và kết hợp những tác vụ nhỏ lại thành một tác vụ tên là reading/writing data. Không chạy những tác vụ con song song. Một ví dụ phổ biến của sản phẩm dựa trên siêu vòng lặp là một bộ đồ chơi điện tử chứa bàn phím và một màn hình hiển thị. Chương trình chạy trong sản phẩm được thiết kế theo cách đọc các ký tự để phát hiện liệu người dùng bấm vào nút nào chưa và những ký tự phát hiện được sẽ hiển thị lên trên màn hình. Bàn phím sẽ quét và hiển thị thay thế nó ở một tỷ lệ hợp lý. Thông thường, nhúng một hệ điều hành vào một sản phẩm có giá thành rẻ gây ra một sự lãnh phí không cần thiết. Hơn nữa, các sản phẩm này không quan trọng việc đáp ứng phản hồi là nhanh hay chậm.

Thiết kế dựa trên siêu vòng lặp đơn giản và rõ ràng mà không cần bất kỳ một hệ điều hành nào liên quan. Hạn chế chính của cách tiếp cận này là bất kỳ những tác vụ đơn lẻ nào bị lỗi sẽ ảnh hưởng đến toàn bộ hệ thống. Nếu chương trình bị treo ở một số điểm trong khi thực thi tác vụ, chương trình có thể bị treo mãi mãi. Và các chức năng của sản phẩm sẽ dừng hoạt động. Có một số biện pháp khắc phục để xử lý tình huống này. Sử dụng phần cứng và phần mềm Watch Dog Timer (WDTs) trợ giúp thoát ra khỏi vòng lặp khi một lỗi không mong đợi xảy ra hoặc khi quá trình xử lý bị treo. Cách xử lý này có thể gây ra thêm chi phí phần cứng.

Hạn chế chính khác của cách tiếp cận siêu vòng lặp là thiếu thời gian xử lý. Nếu số lượng tác vụ được thực thi trong một ứng dụng tăng lên, thời gian xử lý mỗi tác vụ lặp lại cũng tăng lên, làm cho tăng xác suất bỏ lỡ một vài sự kiện. Ví dụ trong một hệ thống với phím bấm theo thiết kế "Siêu vòng lặp", sẽ có một tác vụ để giám sát phím bấm được kết nối I/O và không cần tác vụ chạy trong khi người dùng nhấn vào bàn phím (đó là sự kiện bấm bàn phím có thể không ở trong đồng bộ với việc giám sát bấm bàn phím trong phần mềm hệ thống nhúng). Để định danh tình huống bấm bàn phím, người dùng có thể phải nhấn phím trong thời gian đủ dài đến khi nhiệm vụ giám sát trạng thái phím bấm được thực thi bên trong bởi phần mềm hệ thống nhúng. Cũng có một số biện pháp sửa chữa cho tình huống này. Lựa chọn tốt nhất là việc làm gián đoạn các sự kiện bên ngoài yêu

THUVIENPTIT

cầu sự chú ý thời gian thực. nâng cao trong công nghệ xử lý mang lại bộ xử lý chi phí rẻ, tốc độ cao. Việc sử dụng bộ xử lý trong thiết kế siêu vòng lặp tốt làm giảm thời gian được yêu cầu để phục vụ các tác vụ khác nhau và bằng cách ấy có khả năng việc cung cấp một sự chú ý thời gian thực cho các sự kiện bên ngoài.

3.1.2. Tiếp cận dựa trên hệ điều hành nhúng

Tiếp cận dựa trên hệ điều hành là một hệ thống hoạt động chứa hệ điều hành. Hệ điều hành có thể được sử dụng ở đây có thể là hệ điều hành mục đích chung hoặc hệ điều hành thời gian thực để tổ chức phần mềm ứng dụng được viết bởi nhà nghiên cứu phát triển. Thiết kế dựa trên hệ điều hành chung mục tiêu rất giống với phát triển ứng dụng dựa trên máy tính để bàn thông thường, nơi mà các thiết bị chứa một hệ điều hành (Window, Unix, Linux, Cho máy tính để bàn). Và người vận hành hệ thống sẽ tạo và chạy ứng dụng của người dùng trên các hệ điều hành này. Ví dụ về hệ điều hành mục đích chung được sử dụng trong Phát triển sản phẩm nhúng trong Microsoft® Windows Embedded 8.1 thường điều chỉnh để sử dụng với một số các thiết bị doanh nghiệp như thiết bị cầm tay, điểm bán hang tự động, Hệ thống chăm sóc bệnh nhân trong các bệnh viện. Việc sử dụng hệ điều hành mục đích chung trong sản phẩm nhúng hợp nhất hệ thống nhúng với hệ thống tính toán chung của hệ điều hành. Để phát triển các ứng dụng trên hệ điều hành, hệ điều hành hỗ trợ các giao diện lập trình có thể được sử dụng. Giống với các bộ điều khiển của các phần mềm khác, ứng dụng dựa trên hệ điều hành yêu cầu "Phần mềm điều khiển - Driver Software" cho các phần cứng khác nhau trên các bo mạch để giao tiếp với chúng.

Tiếp cận thiết kế dựa trên hệ điều hành thời gian thực được sử dụng trong sản phẩm nhúng yêu cầu thời gian đáp ứng. Đáp ứng hệ điều hành thời gian thực là một cách thức có thể dự đoán được và phải diễn ra kịp thời. Hệ điều hành thời gian thực chứa một phần mềm chịu trách nghiệm phòng ngừa đa nhiệm, lập kế hoạch cho lịch trình thực hiện, đa luồng, một hệ điều hành thời gian thực cho phép linh hoạt đặt lịch các tài nguyên hệ thống như CPU và bộ nhớ và đưa ra một vài cách để giao tiếp giữa các nhiệm vụ.

3.1.3. Ngôn ngữ phát triển hệ thống nhúng.

3.1.3.1. Phát triển dựa trên ngôn ngữ assembly

Assembly là ngôn ngữ lập trình con người có thể đọc được với những từ gợi nhớ thay vì ngôn ngữ máy toàn những bit số nhị phân 0 và 1. Trong khi ngôn ngữ máy là một ngôn ngữ mà bộ xử lý có thể hiểu được. Bộ xử lý chỉ tương tác với các các số nhị phân (0, 1). Ngôn ngữ máy là một thể hiện của các số nhị phân, nó bao gồm các ký tự 0, 1. Ngôn ngữ máy có thể đọc được bởi vì nó sử dụng các ký hiệu cụ thể được gọi là "mnemonics". Vì thế ngôn ngữ máy có thể được xem như là một giao diện giữa bộ xử lý và lập trình viên. Lập trình ngôn ngữ Assembly là nhiệm vụ viết mã máy cụ thể của bộ xử lý ở dạng ghi nhớ, chuyển đổi các ký hiệu thành các lệnh của bộ xử lý thực tế (ngôn ngữ máy) và dữ liệu liên quan bằng cách sử dụng trình biên dịch. Ngôn ngữ Assembly là loại ngôn ngữ lập trình phổ biến nhất được áp dụng trong giai đoạn khởi đầu của cuộc cách mạng

THƯ VIỆN PTIT

phần mềm. Nếu chúng ta nhìn lại lịch sử lập trình, chúng ta có thể thấy rằng một số lượng lớn các chương trình được viết hoàn toàn bằng ngôn ngữ Assembly. Ngay cả trong những năm 1990, phần lớn các trò chơi video đã được viết bằng ngôn ngữ Assembly, bao gồm hầu hết các trò chơi phổ biến được viết cho hệ máy Sega và hệ máy Nintendo. Ngay cả ngày nay cũng gần như tất cả các cấp độ thấp, liên quan đến hệ thống, lập trình được thực hiện bằng ngôn ngữ Assembly. Một số tác vụ phụ thuộc hệ điều hành yêu cầu ngôn ngữ cấp thấp. Cụ thể, ngôn ngữ Assembly thường được sử dụng để viết tương tác cấp thấp giữa hệ điều hành và phần cứng, ví dụ như trong trình điều khiển thiết bị.

Định dạng chung của một lệnh trong ngôn ngữ Assembly là Opcode (mã lệnh) theo sau là toán tử. Opcode cho bộ xử lý / bộ điều khiển biết phải làm gì và toán tử cung cấp dữ liệu và thông tin cần thiết để thực hiện hành động cụ thể bằng Opcode. Không nhất thiết là tất cả các Opcode nên có các toán tử theo sau. Một số Opcode ngầm chứa toán hạng và trong tình huống như vậy không yêu cầu toán hạng. toán hạng có thể là một toán hạng đơn, toán hạng kép trở lên. Lệnh này ghi nhớ di chuyển giá trị thập phân 30 đến thanh ghi tích lũy 8051. Ở đây lệnh MOV A là Opcode và 30 là toán hạng (toán hạng đơn). Lệnh tương tự khi được viết bằng ngôn ngữ máy sẽ trông giống như sau:

01110100 00011110

Giá trị 8 bits đầu tiên thể hiện Opcode MOV A và giá trị 8 bit thứ hai 00011110 thể hiện toán hạng 30.

INC A là một ví dụ cho lệnh giữ toán hạng ngầm trong Opcode. Thể hiện qua ngôn ngữ máy cùng là 00000100. Lệnh này tăng nội dung thanh ghi tích lũy của 8051 lên 1. MOV A, # 30 được giải thích ở trên là một ví dụ cho lệnh toán hạng đơn. Địa chỉ 16 bits LJMP là một ví dụ cho lệnh toán hạng kép. Ngôn ngữ máy sẽ giống như sau:

00000010 addr_bit15 to addr_bit 8 addr_bit7 to addr_bit 0

Dữ liệu nhị phân đầu tiên là thể hiện của mã máy LJMP. Toán hạng đầu tiên ngay sau Opcode biểu diễn bit 8 đến 15 của địa chỉ 16 bits tới toán hạng mà bước nhảy yêu cầu. Và toán hạng thứ 2 thể hiện bit 0 đến bit 7 của địa chỉ tới toán hạng mục tiêu.

Các lệnh của ngôn ngữ Assembly được viết mỗi lệnh trên 1 dòng. Chương trình mã máy do đó sẽ bao gồm những lệnh Assembly tuần tự. Nơi mà mỗi câu lệnh chứa một mã gợi nhớ (Opcode + Toán hạng). Mỗi dòng của chương trình ngôn ngữ Assembly được chia thành 4 trường như phía dưới

LABEL OPCODE OPERAND COMMENTS

THƯ VIỆN PTIT

LABEL là trường tùy chọn. LABEL là bộ định danh được sử dụng một cách chuyên sâu trong chương trình để làm giảm sự phụ thuộc cho việc lập trình viên phải nhớ là đặt dữ liệu và mã nguồn ở đâu. LABEL sử dụng chung để diễn tả:

- Vị trí của bộ nhớ, địa chỉ của chương trình, mã cổng, công việc phụ.
- Đọ dài tối đa của các LABEL khác nhau giữa mỗi trình biên dịch của ngôn ngữ Assembly. Assembler rất chặt chẽ trong việc dán nhãn. Các LABEL luôn được đặt cuối cùng trước dấu 2 chấm và bắt đầu với một ký tự đúng luật. Các LABEL có thể chứa các số từ 0 đến 9 và các ký tự đặc biệt.

Các LABEL được sử dụng để thể hiện tên của các nhiệm vụ phụ và nhảy tới vị trí trong lập trình ngôn ngữ Assembly. Chú ý rằng LABELS không phải là trường bắt buộc, do đó trong một câu lệnh hợp ngữ không nhất thiết phải có LABELS.

Mã nguồn mẫu phía dưới sử dụng lập trình Assembly 8051 minh họa cấu trúc của 1 chương trình được viết bằng ngôn ngữ Assembly

```
;#########################################################################
;      SUBROUTINE FOR GENERATING DELAY
;      DELAY PARAMETR PASSED THROUGH REGISTER R1
;      RETURN VALUE NONE
;      REGISTERS USED: R0, R1
;#########################################################################
      DELAY:   MOV      R0, #255     ; Load Register R0 with 255
               DJNZ     R1, DELAY    ; Decrement R1 and loop till
                                     ; R1= 0
               RET                   ; Return to calling program
```

Lập trình Assembly chứa nhiệm vụ chính, Nó bắt đầu ở địa chỉ 0000H và có hoặc không chứa tác vụ phụ. Ví dụ trên là một tác vụ phụ, nơi mà hàm Main của tác vụ phụ được gọi bởi lệnh Assembly

LCALL DELAY

Việc thực thi câu lệnh này chuyển đổi luồng chương trình tới địa chỉ bộ nhớ được gọi bởi hàm "LABEL" DELAY.

Trong khi viết mã ký tự ";" thông báo cho trình biên dịch rằng phần còn lại của phần sắp xếp thành một dòng sau dấu ';" là những chú thích mã nguồn và trình biên dịch phải bỏ qua nó. Mỗi câu lệnh Assembly nên được viết trong một dòng riêng biệt. Không giống như C và các ngôn ngữ cấp cao khác, nhiều dòng mã ASM không được phép trong một dòng. Trong ví dụ trên, DELELE LABEL đại diện cho tham chiếu đến sự bắt đầu của chương trình con DELAY. Chúng ta có thể trực tiếp thay thế LABEL này bằng cách đặt địa chỉ mong muốn đầu tiên và sau đó viết mã Assembly cho các hàm như được đưa ra dưới đây.

```
ORG 0100H
        MOV R0, #255      ; Load Register R0 with 50H
        DJNZ R1, 0100H    ; Decrement R1 and loop till R1= 0
        RET               ; Return to calling program
```

Lợi thế của việc sử dụng LABEL là địa chỉ được yêu cầu được tính toán bởi trình biên dịch Assembly trong thời gian thực thi chương trình và nó thay thế LABEL. Do đó ngay cả khi người lập trình viên thêm một số mã ở trên LABEL "DELAY". Ở giai đoạn sau, điều này không tạo ra bất kỳ vấn đề nào như chồng chéo mã, trong khi ở phương thức thứ hai nơi mà người lập trình viên đang ngầm nói với trình biên dịch chương trình con này nên bắt đầu tại địa chỉ đã được chỉ định (trong ví dụ trên 0100H). Nếu mã được viết ở trên chương trình con này tự vượt qua mốc 0100H của bộ nhớ chương trình, chương trình con sẽ bị ghi bởi mã chương trình con và điều này sẽ tạo ra kết quả không mong muốn. Do đó để đảm bảo an toàn, người lập trình viên tự gán bất kỳ địa chỉ nào. Trong ví dụ trên, chúng ta có thể tìm ra rằng nhãn DELAY được sử dụng để gọi chương trình con cũng như lặp (sử dụng lệnh nhảy dựa trên quyết định - DJNZ). Người lập trình viên cũng có thể sử dụng lệnh nhảy bình thường để nhảy đến nhãn bằng cách gọi LJMP DELAY

Câu lệnh ORG 0100H trong ví dụ trên không phải là câu lệnh ngôn ngữ Assembly; đây là một lệnh biên dịch hợp ngữ. Lệnh này báo cho trình biên dịch rằng các lệnh từ đây trở đi nên được đặt tại vị trí bắt đầu từ 0100H. Các lệnh chỉ thị của trình biên dịch được gọi là 'pseudo-ops'. Chúng được sử dụng cho việc:

- Xác định địa chỉ bắt đầu của chương trình (ví dụ: ORG 0000H).
- Xác định địa chỉ nhập của chương trình (ví dụ: ORG 0100H).
- Dành bộ nhớ cho các biến dữ liệu, mảng và cấu trúc.
- Khởi tạo các giá trị biến.

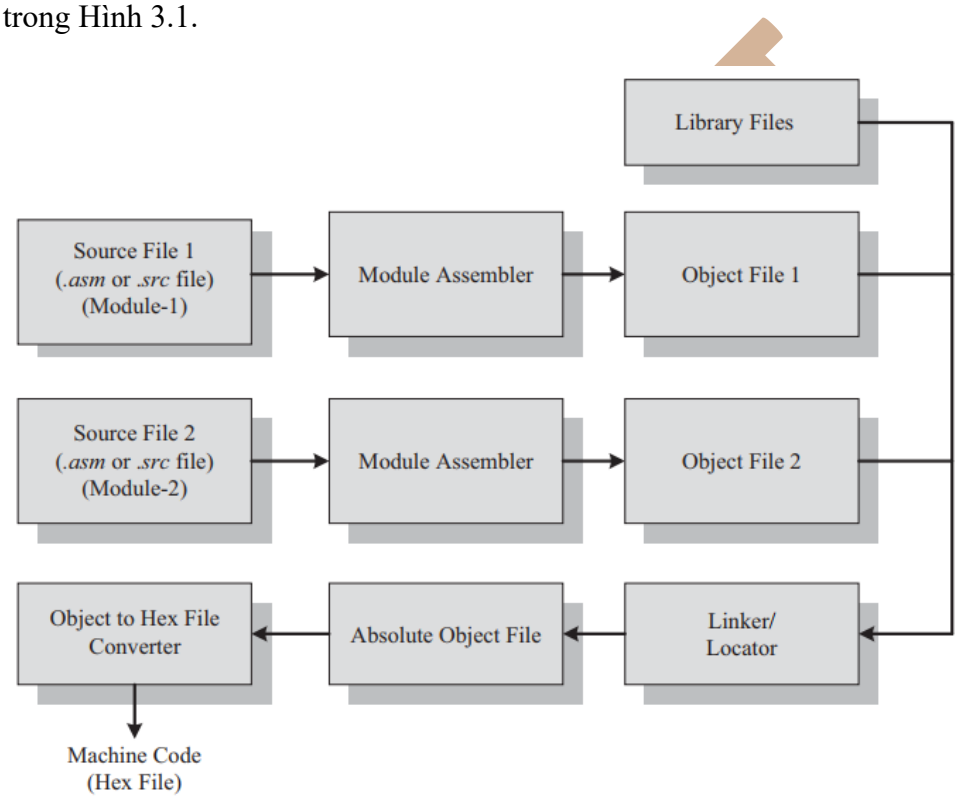
Lệnh chỉ thị EQU được sử dụng để phân bổ bộ nhớ cho một biến và chỉ thị DATA được sử dụng để khởi tạo một biến với dữ liệu. Không có mã máy nào được tạo cho 'pseudo-ops'.

Cho đến bây giờ chúng ta đã thảo luận về ngôn ngữ Assembly và cách ngôn ngữ này được sử dụng để viết chương trình. Chương trình ngôn ngữ Assembly được viết bằng mã Assembly được lưu dưới dạng .asm (Assembly) hoặc tệp .src (nguồn) hoặc định dạng mở rộng được hỗ trợ bởi chuỗi công cụ / trình biên dịch. Bất kỳ trình soạn thảo văn bản nào như "notepad", hoặc "Wordadad" từ Microsoft hoặc trình soạn thảo văn bản được cung cấp bởi công cụ phát triển tích hợp (IDE) có thể được sử dụng để viết các lệnh Assembly. Tương tự như ngôn ngữ C, và ngôn ngữ lập trình cấp cao khác, chúng ta có thể có nhiều tệp nguồn được gọi là mô-đun trong lập trình ngôn ngữ Assembly. Mỗi mô-đun được đại diện bởi một ".asm", hoặc ".src", hoặc một tệp có định dạng mở rộng cụ thể cho chuỗi / trình biên dịch được sử dụng tương tự như .c, các tệp trong ngôn ngữ lập trình C. Cách tiếp cận này được gọi là lập trình mô-đun. Lập trình mô-đun được sử dụng khi chương trình quá phức tạp hoặc quá lớn. Trong lập trình mô-đun, toàn bộ mã được chia thành các mô hình con và mỗi mô-đun được sử dụng lại. Các chương trình mô-đun thường dễ mã hóa, gỡ lỗi

THƯ VIỆN PTIT

và thay đổi. Việc chuyển đổi ngôn ngữ Assembly sang ngôn ngữ máy được thực hiện bằng một chuỗi các thao tác, như được minh họa dưới đây.

Dịch mã Assembly thành mã máy được thực hiện bởi trình biên dịch chương trình. Các bộ Assembly cho các máy mục tiêu khác nhau là khác nhau và thông thường là các bộ Assembly từ nhiều nhà cung cấp có sẵn trên thị trường cho cùng một máy mục tiêu. Một số bộ xử lý đích, bộ biên dịch, bộ điều khiển có thể là độc quyền và chỉ được cung cấp bởi một nhà cung cấp duy nhất. Một số bộ biên dịch Assembly có sẵn miễn phí trên internet để tải xuống. Một số bộ xử lý Assembly yêu cầu giấy phép từ nhà cung cấp. A51 Macro Assembler từ phần mềm Keil là một trình biên dịch phổ biến cho vi điều khiển họ 8051. Các bước khác nhau liên quan đến việc chuyển đổi một chương trình được viết bằng ngôn ngữ Assembly sang ngôn ngữ máy / nhị phân tương ứng được minh họa trong Hình 3.1.

Hình 3.1: Quá trình chuyển từ ngôn ngữ Assembly sang ngôn ngữ máy

Mỗi Mô-đun nguồn được viết bằng Assembly và được lưu dưới dạng tệp ".src" hoặc ".asm". Mỗi tệp có thể được viết bằng Assembly riêng để kiểm tra lỗi cú pháp và hướng dẫn viết bằng Assembly không chính xác. Khi viết bằng Assembly thành công mỗi tệp ".src / .asm", một tệp đối tượng tương ứng được tạo với phần mở rộng .obj. Đối tượng không chứa địa chỉ tuyệt đối nơi mã được tạo cần được đặt trên bộ nhớ chương trình và do đó điều này được gọi là phân đoạn định vị lại. Đối tượng này có thể được đặt tại bất kỳ vị trí bộ nhớ mã nào và đó là trách nhiệm của trình liên kết / trình định vị để gán địa chỉ tuyệt đối cho mô đun này. Phân bổ địa chỉ tuyệt đối được thực hiện ở giai đoạn tạo đối tượng tuyệt đối. Mỗi Mô-đun có thể chia sẻ các biến và chương trình con

(hàm) giữa chúng. Xuất một biến / hàm từ một mô đun (tạo một biến / hàm từ một mô-đun có sẵn cho tất cả các mô-đun khác) được thực hiện bằng cách khai báo biến / hàm đó là PUBLIC trong mô đun nguồn.

Nhập một biến hoặc hàm từ một mô-đun (lấy một biến hoặc hàm từ bất kỳ một mô-đun nào khác) được thực hiện bằng cách khai báo biến hoặc hàm đó là EXTRN (EXTERN) trong mô-đun nơi nó sẽ được truy cập. Từ khóa PUBLIC thông báo cho trình biên dịch rằng các biến hoặc hàm được khai báo là 'PUBLIC' phải cần được xuất. Tương tự, từ khóa EXTRN cho trình biên dịch chương trình biết rằng các biến hoặc hàm được khai báo là 'EXTRN phải cần được nhập từ một số mô-đun khác. Trong khi viết một mô-đun, khi nhìn thấy các biến / hàm với từ khóa 'EXTRN', trình biên dịch hiểu rằng các biến hoặc hàm này đến từ một mô-đun bên ngoài và nó tiến hành viết mã lại toàn bộ mô-đun mà không đưa ra bất kỳ lỗi nào, mặc dù trình biên dịch không thể tìm ra lỗi về các biến và việc thực hiện các hàm. Tương ứng với một biến hoặc hàm được khai báo là 'PUBLIC' trong một mô-đun, có thể có một hoặc nhiều mô-đun sử dụng các biến hoặc hàm này bằng từ khóa "EXTRN". Đối với tất cả các mô-đun sử dụng biến hoặc hàm với từ khóa 'EXTRN, nên có một và chỉ một mô-đun xuất các biến hoặc hàm đó với từ khóa "PUBLIC". Nếu có nhiều hơn một mô-đun trong một dự án cố gắng xuất các biến hoặc hàm có cùng tên bằng cách sử dụng keyword từ khóa PUBLIC, sẽ tạo ra các lỗi liên kết. Ví dụ minh họa cho A51 Trình biên dịch chương trình biên dịch viên sử dụng "PUBLIC", để nhập các biến có cùng tên trên các mô-đun khác nhau. Ứng dụng đích (Trình mô phỏng) chứa ba mô-đun là ASAMPLE1.A51, ASAMPLE2.A51 và ASAMPLE3.A51 (Phần mở rộng. A51 là phần mở rộng cho trình biên dịch .A51). Các mô-đun ASAMPLE2.A51 và ASAMPLE3.A51 chứa một hàm có tên PUTCHAR. Cả hai mô-đun này đều cố gắng xuất hàm này bằng cách khai báo hàm là "PUBLIC", trong các mô-đun tương ứng. Trong khi liên kết các mô-đun, trình liên kết xác định rằng hai mô-đun đang xuất hàm với tên PUTCHAR. Điều này gây nhầm lẫn cho trình liên kết và nó gây ra lỗi "MULTIPLE PUBLIC DEFINITIONS".

```
Build target 'Simulator'
assembling ASAMPLE1.A51...
assembling ASAMPLE2.A51...
assembling ASAMPLE3.A51...
linking...
*** ERROR L104: MULTIPLE PUBLIC DEFINITIONS
 SYMBOL:  PUTCHAR
 MODULE:  ASAMPLE3.obj (CHAR_IO)
```

Nếu một biến hoặc hàm được khai báo là "EXTRN", trong một hoặc hai mô-đun, cần có một mô-đun xác định các biến hoặc hàm này và xuất chúng bằng cách sử dụng từ khóa 'PUBLIC'. Nếu không có mô-đun nào trong dự án xuất các biến hoặc hàm được khai báo là "EXTRN", trong các mô-đun khác, nó sẽ tạo ra các cảnh báo hoặc lỗi liên kết tùy thuộc vào cài đặt mức độ lỗi / mức cảnh báo của trình liên kết. Ví dụ minh họa cho A51 Trình biên dịch chương trình sử dụng EXTRN mà không xuất các biến. Ứng dụng đích (Trình mô phỏng) chứa ba mô-đun, cụ thể là ASAMPLE1.A51, ASAMPLE2.A51 và ASAMPLE3.

A51 (Phần mở rộng file. A51 là phần mở rộng .asm chỉ định cho trình biên dịch A51). Các mô-đun ASAMPLE1.A51 nhập một hàm có tên PUT_CRLF, được khai báo là "EXTRN", trong mô-đun hiện tại và hy vọng bất kỳ hai mô-đun nào khác sẽ xuất mô đun này bằng việc sử dụng từ khóa "PUBLIC". Nhưng không có mô-đun nào khác xuất hàm này bằng cách khai báo hàm là "PUBLIC", trong các mô-đun tương ứng. Trong khi liên kết các mô-đun, trình liên kết xác định rằng không có chức năng xuất cho chức năng này. Trình liên kết tạo cảnh báo hoặc lỗi tin nhắn "UNRESOLVED EXTERNAL SYMBOL" Phụ thuộc vào trình liên kết cài đặt mức độ.

Các thư viện được định dạng đặc biệt, các bộ sưu tập chương trình theo thứ tự các mô-đun đối tượng có thể được sử dụng bởi trình liên kết sau đó. Khi trình liên kết xử lý một thư viện, chỉ những mô-đun đối tượng trong thư viện cần thiết để tạo chương trình được sử dụng. Tập tin thư viện được tạo với phần mở rộng ".lib". Thư viện là một loại kỹ thuật ẩn mã nguồn. Nếu người lập trình viên không muốn tiết lộ mã nguồn đằng sau các chức năng khác nhau mà họ đã viết trong chương trình của mình và đồng thời muốn chúng được phân phối cho các nhà phát triển ứng dụng khác để sử dụng chúng trong các ứng dụng của họ, người lập trình viên có thể cung cấp mã nguồn dưới dạng tập tin thư viện và cung cấp cho các lập trình viên khác các chi tiết về các chức năng công khai có sẵn từ thư viện (tên hàm, đầu vào / đầu ra của hàm). Để sử dụng thư viện trong dự án, hãy thêm thư viện vào dự án. Nếu người lập trình viên đang sử dụng phiên bản thương mại của bộ trình biên dịch / trình biên dịch cho để phát triển sản phẩm của mình, nhà cung cấp dịch vụ/thư viện có thể cung cấp cho bạn thư viện viết sẵn để thực hiện phép nhân, số học điểm như một tiện ích bổ sung. LIB51, từ Keil Software là một ví dụ cho người tạo thư viện và nó được sử dụng để tạo thư viện cho Trình biên dịch A51 Trình biên dịch / Trình biên dịch C51 cho trình điều khiển cụ thể 8051.

Trình liên kết và trình định vị là một tiện ích phần mềm khác chịu trách nhiệm cho việc liên kết các mô-đun đối tượng khác nhau trong một dự án đa mô hình và gán địa chỉ tuyệt đối cho mỗi mô-đun. Trình liên kết tạo ra một mô-đun đối tượng tuyệt đối bằng cách trích xuất các mô-đun đối tượng từ thư viện, nếu có và các đối tượng được tạo bởi trình biên dịch, được tạo bằng cách viết các mô-đun riêng lẻ của một dự án. Trình liên kết có trách nhiệm liên kết bất kỳ biến hoặc hàm phụ thuộc bên ngoài nào được khai báo trên các mô-đun khác nhau và giải quyết các phụ thuộc bên ngoài giữa các mô-đun. Một đối tượng hoặc mô-đun tuyệt đối không chứa bất kỳ mã hoặc dữ liệu có thể định vị lại nào. Tất cả mã và dữ liệu nằm trong các vị trí bộ nhớ cố định. Đối tượng tuyệt đối được sử dụng để tạo các tệp ".hex" để đổ vào bộ nhớ mã của bộ xử lý / bộ điều khiển. BL51, từ phần mềm Keil là một ví dụ cho trình liên kết và định vị cho trình biên dịch A51 / trình biên dịch C51 cho bộ điều khiển cụ thể 8051. Tệp ".hex" là đại diện của mã máy và tệp ".hex" được đổ vào bộ nhớ mã của bộ xử lý / bộ điều khiển. Biểu diễn ".hex" sẽ thay đổi tùy theo bộ xử lý / bộ điều khiển đích. Đối với bộ xử lý / bộ điều khiển Intel, định dạng tệp ".hex" đích sẽ là "Intel hex", và đối với Motorola, tệp hex phải ở định dạng "Motorola hex". Các tệp ".hex" là các tệp ASCII chứa biểu diễn thập lục phân của ứng dụng đích. Tập tin ".hex" được tạo từ tập tin đối tượng tuyệt đối bằng cách sử dụng tiện ích chuyển đổi Object to Hex File Converter. OH51, từ

THƯ VIỆN PTIT

phần mềm Keil là một ví dụ cho tiện ích Object to Hex File Converter cho A51 Assembler / C51 Compiler cho 8051 bộ điều khiển cụ thể.

Phát triển dựa trên ngôn ngữ Assembly là kỹ thuật phổ biến nhất được áp dụng từ khi bắt đầu phát triển công nghệ nhúng. Hiểu rõ về kiến trúc bộ xử lý, tổ chức bộ nhớ, bộ đăng ký và ghi nhớ là rất cần thiết cho sự phát triển dựa trên Ngôn ngữ Assembly. Nếu bạn thành thạo một kiến trúc bộ xử lý và các câu lệnh của nó, bạn có thể làm cho bộ xử lý linh hoạt như một vận động viên thể dục. Những lợi thế chính của phát triển dựa trên ngôn ngữ Assembly được liệt kê dưới đây. Sử dụng bộ nhớ mã hiệu quả và sử dụng bộ nhớ dữ liệu (Tối ưu hóa bộ nhớ) Do nhà phát triển thành thạo với kiến trúc bộ xử lý và tổ chức bộ nhớ đích, mã được tối ưu hóa có thể được viết để thực hiện các hoạt động. Điều này dẫn đến việc sử dụng ít bộ nhớ mã và sử dụng bộ nhớ dữ liệu hiệu quả. Bộ nhớ ghi nhớ là mối quan tâm chính trong bất kỳ sản phẩm nhúng nào (Mặc dù silicon rẻ hơn và các kỹ thuật bộ nhớ mới giúp bộ nhớ ít tốn kém hơn, hoạt động của bộ nhớ ngoài ảnh hưởng trực tiếp đến hiệu suất hệ thống). Hiệu suất cao của mã nguồn được tối ưu hóa không chỉ cải thiện việc sử dụng bộ nhớ mã mà còn cải thiện tổng hiệu năng hệ thống. Thông qua mã hóa Assembly hiệu quả, hiệu suất tối ưu sẽ có thể đạt được cho một ứng dụng mục tiêu.

Kỹ thuật đảo ngược mã nguồn là quá trình tìm hiểu công nghệ đằng sau một sản phẩm bằng cách trích xuất thông tin từ một sản phẩm hoàn thiện. Kỹ thuật đảo ngược được thực hiện bởi ‘tin tặc, để tiết lộ công nghệ đằng sau Sản phẩm độc quyền. Mặc dù hầu hết các sản phẩm sử dụng bảo vệ bộ nhớ mã, nếu có thể phá vỡ bảo vệ bộ nhớ và đọc bộ nhớ mã, nó có thể dễ dàng được chuyển đổi thành mã Assembly bằng chương trình dis- Assembly cho máy đích. Mỗi công nghệ đều có ưu và nhược điểm riêng. Từ khía cạnh công nghệ nhất định phát triển ngôn ngữ Assembly là kỹ thuật hiệu quả nhất. Tuy nhiên, phát triển chương trình bằng Assembly cũng có những nhược điểm được nêu ra dưới đây.

Thời gian phát triển cao Ngôn ngữ Assembly khó lập trình hơn nhiều so với ngôn ngữ cấp cao. Nhà phát triển phải chú ý đến nhiều chi tiết hơn và phải có kiến thức kỹ lưỡng về kiến trúc, tổ chức bộ nhớ và đăng ký chi tiết của bộ xử lý đích đang sử dụng. Việc tìm hiểu các chi tiết bên trong của bộ xử lý và các Câu lệnh Assembly của nó rất tốn thời gian và nó tạo ra tác động chậm trễ trong việc phát triển sản phẩm.

Không có quy tắc chung nào để phát triển các ứng dụng dựa trên ngôn ngữ Assembly trong khi tất cả các ngôn ngữ cấp cao đều hướng dẫn một số quy tắc nhất định để phát triển ứng dụng. Trong lập trình ngôn ngữ Assembly, các nhà phát triển sẽ có quyền tự do lựa chọn các vị trí và thanh ghi bộ nhớ khác nhau. Ngoài ra phương pháp lập trình khác nhau tùy theo từng nhà phát triển tùy theo điểm mạnh điểm yếu của các lập trình viên. Ví dụ, việc di chuyển dữ liệu từ một vị trí bộ nhớ sang bộ tích lũy có thể đạt được thông qua các phương pháp khác nhau. Nếu cách tiếp cận được thực hiện bởi nhà phát triển không được ghi lại đúng ở giai đoạn phát triển, các nhà phát triển có thể không nhớ lại được tại sao cách tiếp cận này được thực hiện ở giai đoạn sau hoặc khi nhà phát triển mới được hướng dẫn phân tích mã này, các nhà phát triển cũng có thể không thể hiểu những gì được thực hiện và tại sao nó được thực hiện. Do đó, việc nâng cấp một chương trình Assembly

hoặc sửa đổi chương trình này trong giai đoạn sau là rất khác biệt. Tài liệu tốt về lập trình Assembly là một giải pháp để giảm sự phụ thuộc của nhà phát triển trong lập trình ngôn ngữ Assembly. Nếu mã quá lớn và phức tạp, việc ghi lại tất cả các dòng mã có thể không hiệu quả.

Các ứng dụng đích được viết trong câu lệnh Assembly chỉ có giá trị cho bộ xử lý cụ thể đó (ví dụ: Ứng dụng được viết cho họ bộ xử lý Intel x86) và không thể được sử dụng lại cho bộ xử lý / bộ điều khiển đích khác (Họ bộ xử lý ARM Cortex M). Nếu bộ xử lý / bộ điều khiển đích thay đổi, cần phải viết lại hoàn toàn ứng dụng bằng cách sử dụng câu lệnh Assembly cho bộ xử lý / bộ điều khiển đích mới. Đây là nhược điểm chính của lập trình ngôn ngữ Assembly và nó làm cho các ứng dụng ngôn ngữ Assembly không thể linh hoạt được.

3.1.3.2. Phát triển dựa trên ngôn ngữ bậc cao

Như chúng ta đã thấy trong phần trước, lập trình dựa trên ngôn ngữ Assembly là một quá trình tiêu tốn thời gian và đòi hỏi các lập trình viên lành nghề có kiến thức tốt, am hiểu về kiến trúc bộ xử lý đích. Ngoài ra các ứng dụng được phát triển trong ngôn ngữ Assembly không linh hoạt. Do đó, ngôn ngữ bậc cao ra đời nhằm khắc phục những hạn chế này của Assembly.

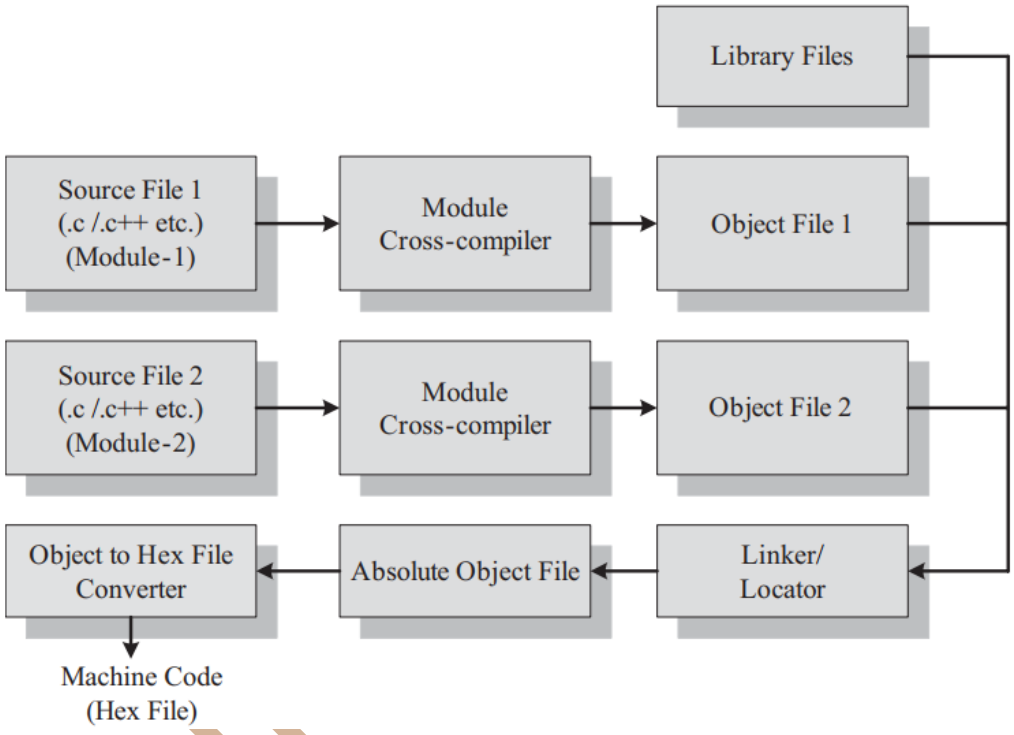
Bất kỳ ngôn ngữ cấp cao nào (như C, C ++ hoặc Java) với trình biên dịch chéo được hỗ trợ (để chuyển đổi ứng dụng được phát triển bằng ngôn ngữ cấp cao sang mã Assembly cụ thể của bộ xử lý đích) cho mục tiêu bộ xử lý có thể được sử dụng để phát triển phần mềm nhúng. Các ngôn ngữ cấp cao được sử dụng phổ biến nhất để phát triển ứng dụng phần mềm nhúng là “C”. Ngôn ngữ lập trình “C” là ngôn ngữ cấp cao, dễ sử dụng với công cụ phát triển đa nền tảng rộng rãi hỗ trợ. Ngày nay, các trình biên dịch chéo cho “C ++” cũng đã xuất hiện và các nhà phát triển nhúng đang sử dụng “C ++” để phát triển ứng dụng nhúng. Các bước khác nhau liên quan đến phát triển phần mềm nhúng dựa trên ngôn ngữ cấp cao cũng giống như phát triển dựa trên ngôn ngữ Assembly ngoại trừ việc chuyển đổi nguồn được viết bằng ngôn ngữ cấp cao cho đối tượng được thực hiện bởi một trình biên dịch chéo, trong khi đó trong phát triển dựa trên ngôn ngữ Assembly, việc biên dịch này được thực hiện bởi một trình biên dịch. Các bước khác nhau liên quan đến việc chuyển đổi một chương trình được viết bằng ngôn ngữ cấp cao sang ngôn ngữ máy / nhị phân tương ứng được minh họa trong hình 3.2.

Chương trình được viết bằng bất kỳ ngôn ngữ cấp cao nào được lưu với phần mở rộng ngôn ngữ tương ứng (.c cho C, .cpp cho C ++, v.v.). Bất kỳ trình soạn thảo văn bản nào như “notepad”, hoặc “Wordadad” từ Microsoft hoặc trình soạn thảo văn bản được cung cấp bởi công cụ phát triển tích hợp (IDE) hỗ trợ ngôn ngữ cấp cao đang sử dụng đều có thể được sử dụng để viết chương trình. Hầu hết các ngôn ngữ cấp cao đều hỗ trợ phương pháp lập trình mô-đun và do đó chúng ta có thể có nhiều nguồn được gọi là mô-đun được viết bằng ngôn ngữ cấp cao tương ứng. Các tệp nguồn tương ứng với mỗi mô-đun được biểu thị bằng một phần mở rộng ngôn ngữ tương ứng.

Việc dịch mã nguồn mức cao sang mã đối tượng thực thi được thực hiện bởi trình biên dịch chéo. Các trình biên dịch chéo cho các ngôn ngữ cấp cao khác nhau cho cùng một bộ xử lý đích là khác

THƯ VIỆN PTIT

nhau. Cần lưu ý rằng mỗi ngôn ngữ cấp cao nên có trình biên dịch chéo để chuyển đổi mã nguồn cấp cao thành mã máy xử lý đích. Nếu không có trình biên dịch chéo hỗ trợ, ngôn ngữ cấp cao không thể được sử dụng để phát triển phần mềm nhúng. Trình biên dịch chéo C51 từ phần mềm Keil là một ví dụ cho trình biên dịch chéo. C51 là trình biên dịch chéo phổ biến có sẵn cho ngôn ngữ "C" cho họ vi điều khiển 8051. Việc chuyển đổi từng mô-đun mã nguồn thành đối tượng tương ứng được thực hiện bởi trình biên dịch chéo. Phần còn lại của các bước liên quan đến việc chuyển đổi ngôn ngữ cấp cao sang mã máy của bộ xử lý đích giống như các bước liên quan đến phát triển dựa trên ngôn ngữ Assembly. Như một ví dụ về phát triển phần mềm nhúng dựa trên ngôn ngữ cấp cao.

Hình 3.2: Quá trình biên dịch chương trình viết bằng C++

Lập trình hệ thống nhúng bằng ngôn ngữ bậc cao giúp giảm thời gian phát triển nhà phát triển yêu cầu ít hoặc ít kiến thức về các chi tiết phần cứng bên trong và kiến trúc của bộ xử lý / bộ điều khiển đích. Kiến thức tối thiểu về tổ chức bộ nhớ và thanh ghi, chi tiết về bộ xử lý đích đang sử dụng và cú pháp của ngôn ngữ bậc cao là những điều kiện tiên quyết duy nhất để phát triển phần mềm dựa trên ngôn ngữ bậc cao. Phần còn lại của mọi thứ sẽ được đảm bảo bởi trình biên dịch chéo được sử dụng cho ngôn ngữ bậc cao. Do đó, thời gian tăng tốc mà nhà phát triển yêu cầu trong việc tìm hiểu phần cứng và máy đích của các câu lệnh Assembly máy được bỏ qua bởi trình biên dịch chéo và giảm thời gian phát triển bằng cách giảm đáng kể công sức của nhà phát triển. Dựa trên ngôn ngữ bậc cao phát triển cũng giới thiệu phạm vi phát triển phần mềm nhúng từ một nhóm các kiến trúc sư chuyên ngành cho bất cứ ai biết cú pháp của ngôn ngữ và sẵn sàng để hiểu các chi tiết phần

cứng tối thiểu. Với ngôn ngữ bậc cao, mỗi tác vụ có thể được thực hiện bằng số dòng mã ít hơn so với phát triển dựa trên ngôn ngữ Assembly cụ thể của bộ xử lý / bộ điều khiển đích.

3.1.3.3. Kết hợp các ngôn ngữ bậc cao và assembly

Một số tình huống phát triển phần mềm nhúng có thể yêu cầu trộn ngôn ngữ bậc cao với Assembly và ngược lại. Ngôn ngữ bậc cao và ngôn ngữ Assembly thường được trộn theo ba cách; cụ thể là trộn ngôn ngữ Assembly với ngôn ngữ bậc cao, trộn ngôn ngữ bậc cao với lập trình Assembly và trộn hỗn hợp.

Bình thường, Assembly được trộn với "C" trong các tình huống trong đó toàn bộ chương trình được viết bằng "C" và trình biên dịch chéo đang sử dụng không có hỗ trợ tích hợp để thực hiện một số tính năng như các chức năng định tuyến dịch vụ ngắt (ISR) hoặc nếu lập trình viên muốn để tận dụng tốc độ và code được tối ưu hóa được cung cấp bởi mã máy được tạo bằng cách viết lập trình Assembly bằng tay thay vì mã máy tạo trình biên dịch chéo. Khi truy cập phần cứng cấp thấp nhất định, các cation cụ thể về thời gian có thể rất quan trọng và là trình biên dịch chéo nhị phân được tạo ra có thể không thể cung cấp các cation chỉ định thời gian cần thiết một cách chính xác. Viết thói quen truy cập phần cứng / ngoại vi trong bộ xử lý / bộ điều khiển ngôn ngữ Assembly cụ thể và gọi nó từ "C", là phương pháp được khuyên dùng nhất để xử lý các tình huống như vậy.

Việc trộn "C" và Assembly có chút phức tạp theo nghĩa là lập trình viên phải nhận thức được cách các tham số được truyền bình thường từ "C" sang Assembly và các giá trị được trả về từ Cách viết Assembly thông thường thành "C" và cách gọi cách mã Assembly thông thường từ mã "C".

Truyền tham số cho thường trình Assembly và trả về các giá trị từ thường trình Assembly cho hàm người gọi phương thức trong ngôn ngữ "C" và phương thức gọi chương trình Assembly từ mã nguồn "C" là phụ thuộc vào trình biên dịch chéo. Không có quy tắc bằng văn bản cho việc này. Chúng ta phải nhận được những thông tin này từ tài liệu của hệ thống nhúng mà chúng ta đang sử dụng. Các trình biên dịch chéo khác nhau thực hiện các tính năng này theo các cách khác nhau tùy thuộc vào các thanh ghi mục đích chung và bộ nhớ được hỗ trợ bởi bộ xử lý / bộ điều khiển đích.

Trộn mã được viết bằng ngôn ngữ bậc cao như "C" và ngôn ngữ Assembly là hữu ích trong các trường hợp sau:

1. Mã nguồn đã có sẵn bằng ngôn ngữ Assembly và một hàm được viết bằng ngôn ngữ bậc cao như "C", cần phải được đưa vào mã hiện có.

2. Toàn bộ mã nguồn được lên kế hoạch trong mã Assembly vì nhiều lý do như mã được tối ưu hóa, hiệu suất tối ưu, sử dụng bộ nhớ mã hiệu quả và chuyên môn đã được chứng minh trong việc xử lý Assembly, v.v. Nhưng một số phần của mã có thể rất khác biệt và đơn giản trong mã nguồn Assembly. Ví dụ: phép nhân và chia 16 bit trong Ngôn ngữ Assembly 8051.

THƯ VIỆN PTIT

3. Để bao gồm các hàm thư viện được xây dựng bằng ngôn ngữ "C" do trình biên dịch chéo cung cấp. Ví dụ: Các hàm thư viện được xây dựng trong Đồ họa và các hoạt động Chuỗi được C, hỗ trợ. Hầu hết các hàm được viết bằng "C", sử dụng tham số truyền vào hàm và trả về giá trị / s cho các hàm gọi. Câu hỏi chính cần được giải quyết khi trộn một hàm "C", với Assembly là cách các tham số được truyền cho hàm và cách các giá trị được trả về từ hàm và cách hàm được gọi từ môi trường ngôn ngữ Assembly. Các tham số được truyền cho hàm và các giá trị được trả về từ hàm bằng các thanh ghi CPU, bộ nhớ ngăn xếp và bộ nhớ cố định. Việc thực hiện của nó phụ thuộc vào trình biên dịch chéo và nó khác nhau giữa các trình biên dịch chéo. Một ví dụ điển hình được đưa ra dưới đây cho trình biên dịch chéo Keil C51 C51 cho phép chuyển tối đa ba đối số thông qua các thanh ghi mục đích chung R2 đến R7. Nếu ba đối số là biến char, chúng được chuyển đến hàm bằng cách sử dụng các thanh ghi R7, R6 và R5 tương ứng.

Nếu các tham số là giá trị nguyên, chúng được truyền bằng các cặp thanh ghi (R7, R6), (R5, R4) và (R3, R2). Nếu số lượng đối số lớn hơn ba, ba đối số đầu tiên được truyền qua các thanh ghi và phần còn lại được chuyển qua các vị trí bộ nhớ cố định. Tham khảo tài liệu C51 để biết thêm chi tiết. Giá trị trả về thường được chuyển qua các thanh ghi mục đích chung. R7 được sử dụng để trả về giá trị char và cặp thanh ghi (R7, R6) được sử dụng để trả về giá trị int. Chương trình con 'C, có thể được gọi từ chương trình Assembly bằng cách sử dụng lệnh gọi chương trình con của chương trình con (Một lần nữa phụ thuộc vào trình biên dịch chéo).

Assembly Inline là một kỹ thuật khác để chèn các câu lệnh Assembly cụ thể của bộ xử lý / bộ điều khiển đích tại bất kỳ vị trí nào của mã nguồn được viết bằng ngôn ngữ bậc cao "C". Điều này tránh sự chậm trễ trong việc gọi một câu lệnh Assembly thông thường từ mã "C", (Nếu các câu lệnh Assembly được chèn vào một chương trình con như được đề cập trong phần trộn Assembly với "C"). Các từ khóa đặc biệt được sử dụng để chỉ ra rằng bắt đầu và kết thúc các câu lệnh Assembly. Các từ khóa là trình biên dịch chéo cụ thể. C51 sử dụng các từ khóa #pragma asm và #pragma endasm để chỉ ra một khối Code được viết trong cụm.

```
E.g.  #pragma asm
        MOV A, #13H
      #pragma endasm
```

Chú ý quan trọng:

Các ví dụ được sử dụng để minh họa trong suốt phần trộn Assembly và ngôn ngữ bậc cao là trình biên dịch chéo Keil C51 cụ thể. Hoạt động phụ thuộc vào trình biên dịch chéo và nó thay đổi từ trình biên dịch chéo này sang trình biên dịch chéo khác.

3.2 HỆ THỐNG NHÚNG THỜI GIAN THỰC

Trước khi đi vào mô tả về HTN thời gian thực, cần trở lại một số khái niệm liên quan tới hệ điều hành cho máy tính. Một hệ thống tính toán hay một thiết bị kĩ thuật số luôn cần có phần mềm hệ thống. Phần mềm hệ thống đảm nhiệm chức năng quản lí tài nguyên như phần cứng máy tính

THƯ VIỆN PTIT

(ROM, RAM, thiết bị lưu trữ thông tin, các thiết bị ngoại vi …), tệp … thực hiện giao tiếp người máy, khởi động, cung cấp tài nguyên và điều phối các chương trình ứng dụng, v.v. Mức độ phức tạp của phần mềm hệ thống có thể khác nhau từ đơn giản đến tinh xảo. Các HTN cũng không phải là ngoại lệ, có HTN đơn giản có HTN phức tạp, đối với các HTN phức tạp khi phải thực hiện nhiều ứng dụng đồng thời, thì cần có hệ điiều hành đa nhiệm hỗ trợ.

3.2.1 Hệ điều hành đa nhiệm (multitasking)

Phần lớn HTN được sử dụng trong môi trường điều khiển công nghệ, tại đó tùy vào vị trí trong toàn bộ dây chuyền, HTN có thể là các loại với qui mô kiến trúc khác nhau. Tuy nhiên phần mềm hệ thống đòi hỏi tương đối khắt khe và loại HĐH sử dụng phổ biến là *hệ điều hành thời gian thực (Real Time Operating System – RTOS), đa tác vụ*. Khi thảo luận về RTOS là một đề tài lớn và phức tạp, cho nên chương chỉ sẽ trích những điểm cần thiết cần quan tâm khi phát triển RTOS trên HTN.

Khi đề cập tới HĐH kiểu đa tác vụ, cần nhắc lại một số khái niệm sau đây: **, Nhân HĐH, Tiến trình, chế độ hoạt động, chức năng, ngắt, tác vụ, cờ hiệu (semaphorre), ngắt, ngoại lê …**

- **Nhân HĐH (kernel):** Nhân HĐH thực hiện chức năng chính của HĐH, gồm:
  - ✓ Quản lí các tiến trình: tạo ra các tiến trình, cung cấp nguồn tài nguyên cần thiết để tiến trình hoạt động, giám sát thực thi tiến trình trong môi trường đa nhiệm.
  - ✓ Quản lí tài nguyên: Các tài nguyên máy tính bao gồm: CPU, RAM, thiết bị I/O, hệ thống tệp (File system) …. Cung cấp các tài nguyên khi tạo tiến trình và khi tiến trình đòi hỏi, giải quyết các tranh chấp tài nguyên, thu hồi tài nguyên khi tiến trình kết thúc thực thi. Cung cấp thư viện các hàm chức năng của nhân cho ứng dụng qua API gọi hệ thống (GHT).
  - ✓ Để tự bảo vệ, nhân chạy trong một chế độ riêng (*supervisor/protected*). Chế độ này được hỗ trợ thư kiến trúc của CPU. Nhìn từ HĐH thì gọi là **chế độ nhân** (*kernel mode*).
- **Tiến trình (Process)**:

Trên một hệ đa nhiệm, không chỉ một chương trình chạy trên máy và phương thức phổ biến để nhiều chương trình có thể chạy đồng thời là kĩ thuật phân chia thời gian sử dụng CPU cho mối chương trình (*time sharing*). Như vậy mỗi chương trình không chạy liên tục mà có những thời điểm chương trình "dừng". Chương trình " dừng" vì khung thời gian sử dụng CPU cho nó đã hết, hay khi tài nguyên nó yêu cầu chưa được đáp ứng, hay bị một xử lí khác có xu hướng chen ngang sử dụng CPU, … Để biểu diễn sự vận động như vậy, cần có một khái niệm, gọi là *tiến trình*. Về ngữ nghĩa là nói đến *quá trình tiến triển (thực hiện) chương trình theo thời gian* trong khi chương trình rơi vào những hoàn cảnh khác nhau, trong mỗi hoàn cảnh như vậy gọi là trạng thái của tiến trình.

THƯ VIỆN PTIT

Vậy *tiến trình* (TT) là thời điểm thực hiện của một chương trình (*instance of execution*) và việc thực hiện đó chỉ xảy ra trong một khoản thời gian nhất định (*slice time*). Nhìn ở khía cạnh quản lí của HĐH, thì tiến trình do HĐH tạo ra để thâu gói tất cả các thông tin liên qua tới việc thực hiện chương trình. Như vậy để thực hiện được chương trình, TT sẽ sử dụng CPU để chạy các lệnh của nó, và bộ nhớ nơi có mã lệnh (*code* hay *text*), dữ liệu (*data*), và ngăn xếp (*stack)* của chương trình. Một TT khi thực hiện phải làm theo một trình tự các lệnh trong vùng *code* của TT. TT chỉ có thể đọc/ghi truy nhập *data* và *stack* của nó, nhưng không thể trên *data* và *stack* của TT khác. TT liên lạc với các TT khác và phần còn lại của hệ thống bằng các Goị Hệ Thống (GHT, *system call*) và cơ chế liên lạc giữa các tiến trình (IPC).

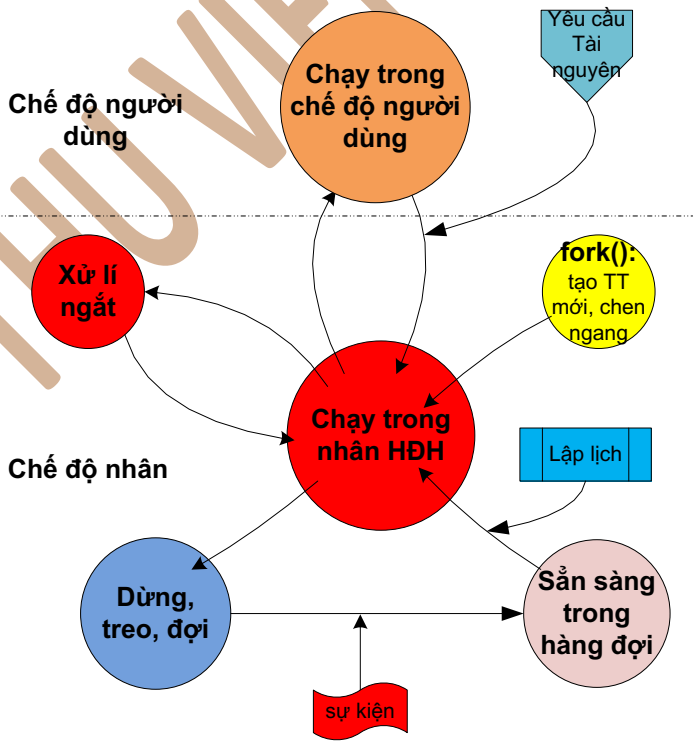
Mô hình về quá trình tiến triển chạy chương trình gọi là mô hình trạng thái.

Về cơ bản có thể đưa ra ba trạng thái chính:

1. TT trình *chạy* (*run*): đó là khi các lệnh của chương trình được thực hiện
2. TT *dừng* (*suspended, wait*): do hết thời lượng được phân phối, do tài nguyên chưa đáp ứng, do bị chen ngang bởi các xử lí khác, chờ sự kiện.
3. TT *sẵn sàng* (*ready*): tài nguyên đã có, đã đến lượt chạy lại TT chuyên vào hàng đợi chờ kích hoạt bởi hệ lập lịch.

Khi phát triển hệ điều hành số trạng thái có thể nhiều hơn và chi tiết hơn.

THƯ VIỆN PTIT

Hình 3.3 Trạng thái của tiến trình

- ✓ Tiến trình ***chạy trong chế độ người dùng***: người dùng kích hoạt chương trình ứng dụng.
- ✓ Tiến trình ***chạy trong nhân HĐH***, tác nhân: khi chương trình đòi hỏi tài nguyên, nhân HĐH "thay mặt" người dùng truy nhập tài nguyên (RAM, I/O) bằng các chức năng của nhân, các chức năng này được kích hoạt từ ứng dụng qua GHT hay ngắt mềm.
- ✓ Tiến trình ***dừng, đợi***, tác nhân: khung thời gian cho tiến trình đã hết, hay tiến trình bị gián đoạn vì các lí do khác (dừng để xử lí ngắt, *đợi* có tài nguyên…).
- ✓ Tiến trình chuyển vào hàng đợi (wake up) ***sẵn sàng*** chạy lại, tác nhân: khi nhu cầu tài nguyên đã thỏa mãn, đến lượt chạy lại. Hệ lập lịch sẽ thực hiện quá trình này: Dừng → Hành đợi → Chạy trong nhân →Chạy trong chế đọ người dùng …→kết thúc.
- ✓ ***fork():*** tạo ra tiến trình mới. Tạo tiến trình mới có mức ưu tiên cao, do đó có khả năng chen ngang thực thi của một tiến trình khác đang chạy.
- ✓ Các trạng thái sẽ biến chuyển theo mô hình cho tới khi chương trình kết thúc. (Xem thêm lí thuyết HĐH đa trình, đa nhiệm).

- **Chế độ người dùng và chế độ nhân HĐH**

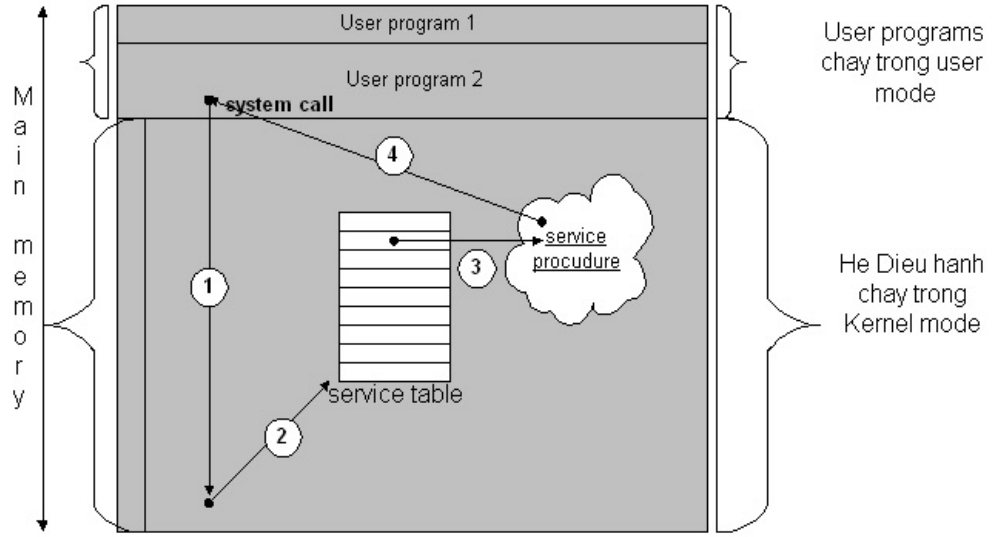
Trong các HĐH đa nhiệm có một ranh giới giữa hai "không gian"gọi là không gian (địa chỉ) người dùng và không gian (địa chỉ) nhân HĐH dành riêng cho HĐH và được bảo vệ bởi CPU và mã nhân HĐH. Nói nhân HĐH "thay mặt" người dùng truy nhập tài nguyên (RAM, I/O), có nghĩa là tài nguyên do nhân HĐH quản lí, cung cấp cho chương trình ứng dụng ("người dùng") tài nguyên khi có nhu cầu, có như vậy mới tránh được tranh chấp tài nguyên hệ thống. Để hình dung quá trình chuyển trạng thái từ không gian người dùng và không gian nhân như sau:

- *Mã HĐH* chạy trong *không gian địa chỉ nhân HĐH*, gọi là chế độ nhân (***kernel mode*** hay ***supervisor mode*** hay ***privilege mode***). Chế độ này được hỗ trợ bởi kiến trúc của CPU (bởi các lệnh máy đặc biệt hay bằng phần cứng) và nó ngăn người dùng truy nhập vào phần cứng (quản lí phần cứng chuẩn xác cho nhiều người dùng đồng thời, còn gọi là chế độ được bảo vệ (***protected mode***)).
- Mã các trình ứng dụng chạy trong *không gian địa chỉ người dùng*, gọi là chế độ người dùng (***user mode***). Việc kết nối giữa hai chế độ chạy trình được thực hiện bởi ***gọi hệ thống*** (***system call***). Gọi hệ thống (hay *gọi các dịch vụ của hệ thống*, GHT), là một giao diện lập trình giữa HĐH và ứng dụng. Nó được thực hiện bằng cách đặt các thông số vào những chỗ được định nghĩa rỏ ràng (vào các thanh ghi của CPU hay đặt vào stack) và sau đó thực hiện một lệnh bẫy đặt biệt (**trap intruction**) của CPU. Lệnh này chuyển chế độ chạy máy từ *user mode* vào *kernel mode* và từ đó điều khiển chuyển cho HĐH (1). Tiếp theo HĐH kiểm tra *số hiệu* và các *thông số của GHT* để xác định GHT nào sẽ thực hiện (2). Từ trong bảng với chỉ số (số hiệu của GHT), HĐH lấy ra con trỏ trỏ đến qui trình (*procedure*) thực

THƯ VIỆN PTIT

hiện GHT đó (3). Khi thực hiện xong GHT, điều khiển chuyển trả lại cho chương trình của người dùng.

- Thuật ngữ ***nhân*** (*kernel)* đề cập đến phần mã cốt yếu nhất của các chương trình hệ thống, nó kiểm soát tài nguyên máy tính như các tệp, các thiết bị điện tử, khởi động và cho chạy các chương trình ứng dụng đồng thời, cấp bộ nhớ cũng như các tài nguyên khác cho các chương trình của người dùng. Bản thân kernel không làm gì nhiều nhưng cung cấp các công cụ nguyên thuỷ (*primitive functions*) mà các tiện ích khác, các dịch vụ khác của HĐH. Do đó các chương trình hệ thống, các trình ứng dụng sử dụng các dịch vụ của HĐH, và chạy trong ***user mode***. Tuy nhiên có sự khác biệt là các trình ứng dụng thì tận dụng những tiện ích hệ thống cho, còn các trình hệ thống là sự cần thiết để máy tính chạy được.

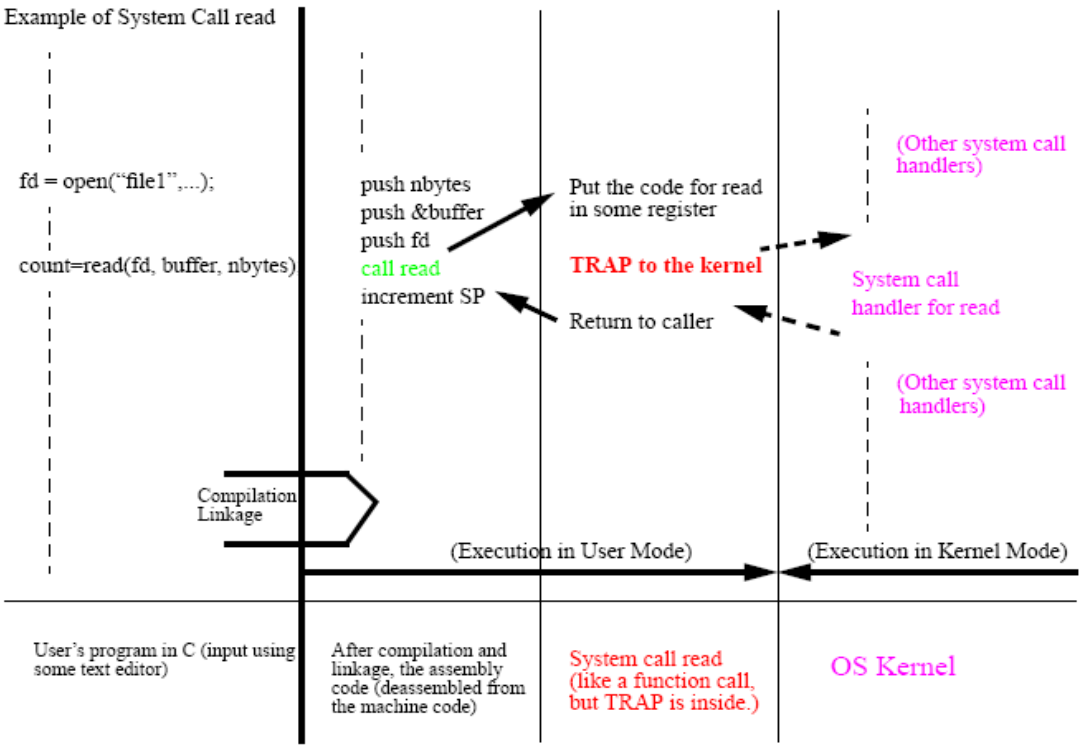

Hình 3.4 Triển khai API qua GHT

Từ đây có thể thấy cấu trúc cơ bản của GHT như sau:

1. Một chương trình chính kích hoạt dịch vụ hệ thống bằng một GHT.
2. Bẩy (TRAP) chuyển GHT vào nhân HĐH, nhân xác định số hiệu của dịch vụ.
3. Thực hiện dịch vụ.
4. Kết thúc dịch vụ và trở về nơi phát sinh GHT.

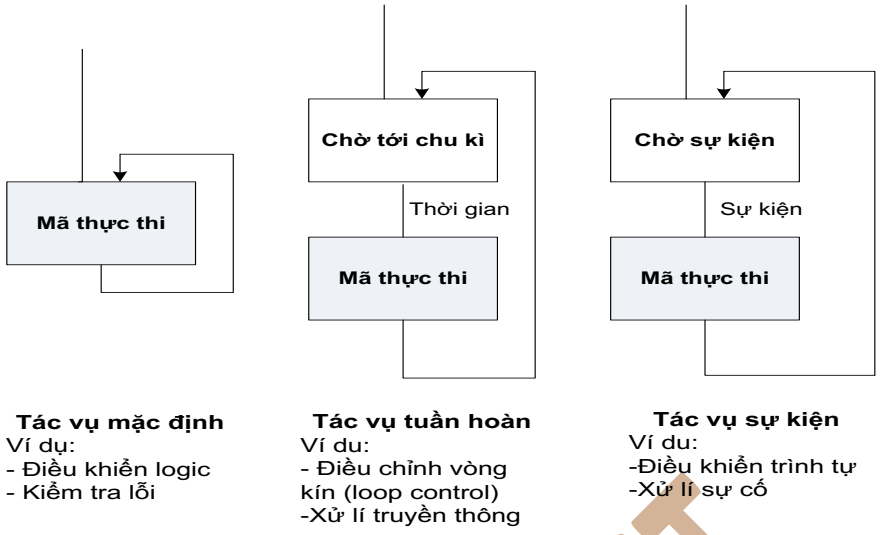
Hình sau cho các bước theo trình tự từ lập trình đến thực thi GHT *read()*:

Hình 3.4 Nguyên lí đa trình và quan hệ giữa chế độ người dùng và chế độ nhân HĐH

- **Tác vụ (Task)** : là một ứng dụng chạy trong thời gian thực và bị giám sát bằng hệ thống lập lịch của HĐH. Trong các hệ thống điều khiển, khái niệm tác vụ cũng hay được sử dụng bên cạnh quá trình tính toán. Tác vụ có thể thực hiện theo cơ chế tuần hoàn (*periodic task*) hoặc theo sự kiện (*event task*). Các dạng tác vụ qui định trong chuẩn IEC 61131-3 (Programmable Controllers – Part3: Programming Languages) được minh họa trên hình 3.5. Ví dụ, một tác vụ thực hiện nhiệm vụ điều khiển cho một hoặc nhiều mạch vòng kín có chu kỳ trích mẫu giống nhau. Hoặc, một tác vụ có thể thực hiện nhiệm vụ điều khiển logic, điều khiển trình tự theo các sự kiện xảy ra. Tác vụ có thể thực hiện dưới dạng một quá trình tính toán duy nhất, hoặc một dãy các quá trình tính toán khác nhau.

THƯ VIỆN

Hình 3.5 Các kiểu tác vụ

So sánh giữa chức năng (function), dịch vụ ngắt và tác vụ:

Chức năng (function)	dịch vụ ngắt (ISR)	tác vụ (Task)
- Tập hợp các lệnh để thực hiện một hành động. - Được kích hoạt bởi thủ tục Proc/Task/ISR. - Mỗi chức năng có bối cảnh thực thi riêng.	- ISR là độc lập. - Kiscg hoạt bởi ngắt cứng hay mềm. - ISR được gán mức ưu tiên. - Mỗi ISR có bối cảnh riêng.	- Tác vụ là độc lập. - Được đồng bộ thực thi bởi RTOS. - Lập lịch chọn một tác vụ để chạy trong một khung thời gian.

THƯ VIỆN PTIT

- **Luồng (Threads)**: Là những phần chia nhỏ của một tiến trình, chạy trên các hệ có đa CPU, và được kiểm soát bởi hệ thống kiểm soát tiến trình.
- **Ngắt và ngoại lệ (*exception)*:** là bất kì sự kiện nào làm gián đoạn thực thi của CPU và "đẩy" CPU vào thực thi những lệnh đặc biệt ở trạng thái đặc quyền của CPU. Các ngoại lệ phân loại vào 2 hạng: ngoại lệ đồng bộ vad ngoại lệ không đồng bộ.

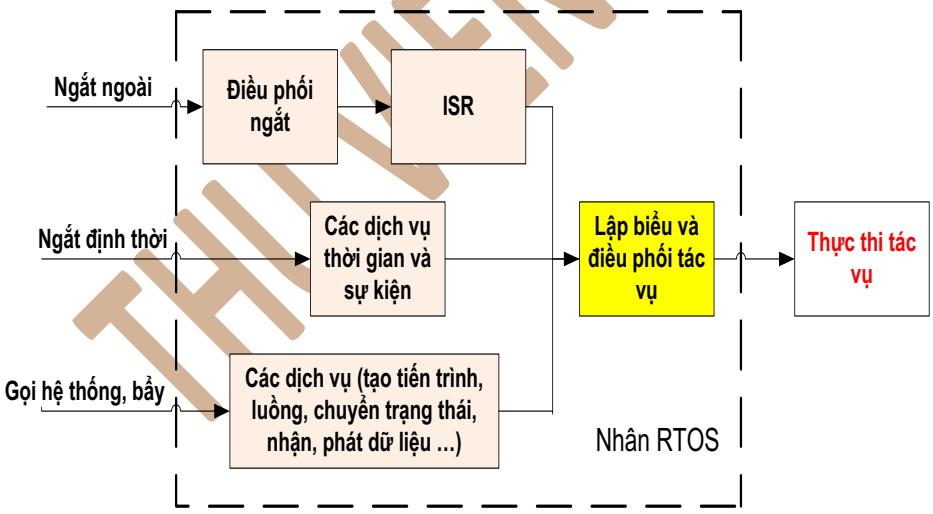
- ✓ Ngoại lệ đồng bộ: phát sinh bởi các sự kiện bên trong, ví dụ khi thực hiện các lệnh của CPU : Có một số CPU truy nhập bộ nhớ bắt đầu ở địa chỉ chẵn, nếu ngược lạ sẽ báo lỗi, hay khi thực hiện phép chia mà mẫu số bằng 0.
- ✓ Ngoại lệ không đồng bộ: là các sự kiện phát sinh từ bên ngoài không liên quan tới thực hiện lệnh của CPU. Các sự kiện này gắn liề với các tín hiệu ngắt, từ các thiết bị. Ví du: ấn nút RESET trên HTN (system reset exeption), các thiết bị truyền thông của HTN tạo ra các ngắt khi nhận được dữ liệu. *Ngắt ngoài* cũng được qui chiếu vào loại này.

Sự khác biệt của hai loại ngoại lệ chỉ là nguồn phát sinh của sự kiện.

- **Điều phối chạy chương trình bằng lập lịch (*schedule)***

Lập lịch là một phép thực hiện phân bổ và gán quy trình thực thi các tác vụ cho bộ xử lý sao cho mỗi tác vụ được thực hiện hoàn toàn. Như vậy công việc của lập lịch là tìm kiếm một giản đồ phân bố thời gian thực thi theo kiểu đa nhiệm hợp lý với các điều kiện ràng buộc cho trước. Hay nói cách khác là lập lịch phải xử lý thông tin điều kiện để quyết định và điều phối thực hiện tiến trình/tác vụ.

Quản lí tác vụ thông qua lập biểu:

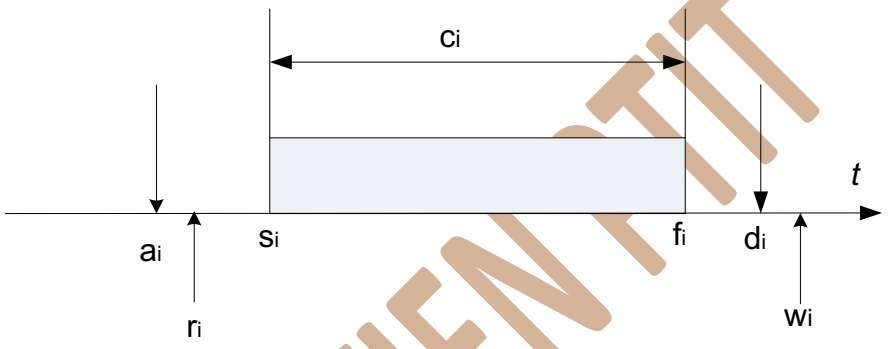

Hình 3.6 Hầu hết các loại tác vụ đề xuyên qua lập biểu.

- **Hạn chót (*deadline*)**: thời điiểm cuối cùng phải cho ra một đáp ứng trong các hệ ràng buộc về thời gian. Trong hình dưới đây *di* là hạn chót.
  - ✓ Thời gian xuất hiện *ai* (*arrival time*): Khi sự kiện xảy ra và tác vụ tương ứng được kích hoạt.
  - ✓ Thời điểm bắt đầu thực thi *ri* (*release time*): Thời điểm sớm nhất khi việc xử lý đã sẵn sàng và có thể bắt đầu.

THƯ VIỆN PTIT

- ✓ Thời điểm bắt đầu thực hiện *si* (*starting time*): Là thời điểm mà tại đó tác vụ bắt đầu việc thực hiện của mình.
- ✓ Thời gian tính toán/thực thi *ci* (*Computation time*): Là khoảng thời gian cần thiết để bộ xử lý thực hiện xong nhiệm vụ của mình mà không bị ngắt.
- ✓ Thời điểm hoàn thành *fi* (*finishing time*): Là thời điểm mà tại đó tác vụ hoàn thành việc thực hiện của mình.
- ✓ Thời gian rủi ro/ xấu nhất *wi* (*worst case time*): khoảng thời gian thực hiện lâu nhất có thể xảy ra, dung sai mềm = wi-di.
- ✓ Thời điểm kết thúc d*i* (*due time-deadline*): Thời điểm mà tác vụ phải hoàn thành.

Hình 3.7 Biểu đồ thực hiện một tác vụ

- **Lập lịch (scheduling) :** kế hoạch hóa việc thực hiện các tác vụ theo thời gian.
  a) Phân loại lập lịch, các TT được phân ra làm hai lớp theo nhu cầu thời gian, là :
  1. *"hướng I/O"* (**I/O bound**) có nghĩa TT sử dụng nhiều tới I/O và sử dụng nhiều thời gian để đợi kết quả I/O;
  2. " hướng CPU" (**CPU-bound**), là lớp TT yêu cầu nhiều thời gian CPU.

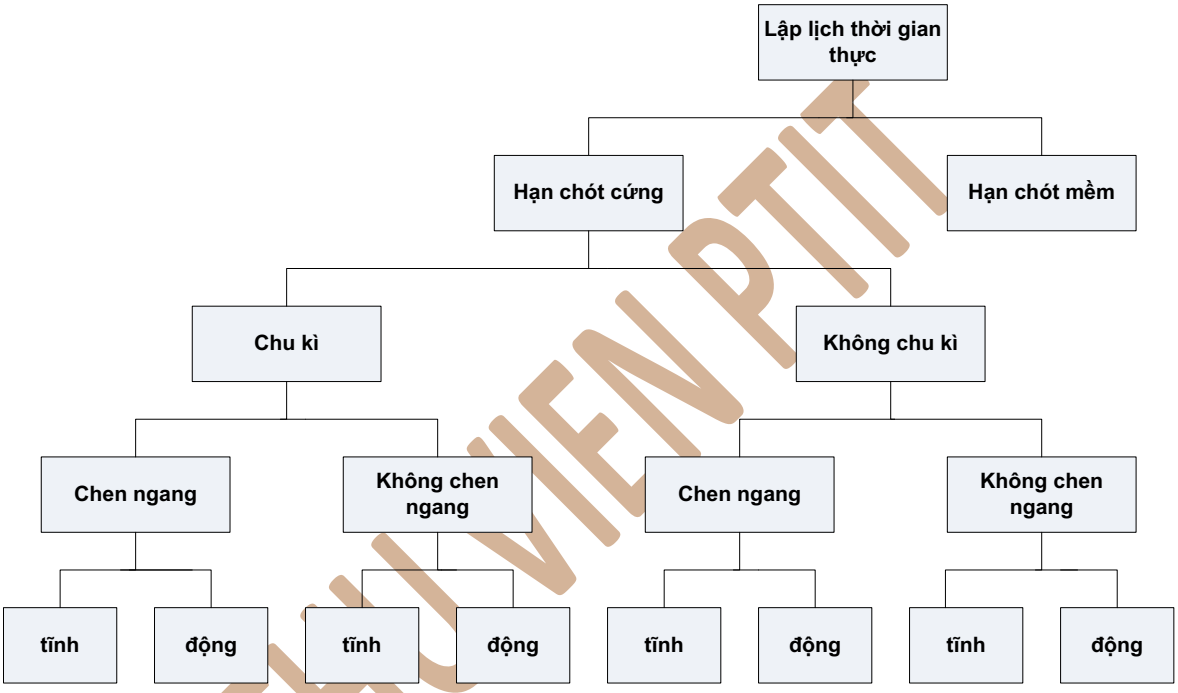
Ở các HĐH đa năng, cũng có cách phân biệt khác theo lớp ứng dụng như:

- Lớp TT tương tác (**interactive**), tương tác thường xuyên với user, do đó chi phí nhiều thời gian cho nhận bàn phím, hay chuột. Khi có đầu vào TT phảI thức dậy thật nhanh, thời gian trễ trung bình là 50 đến 150 ms, nếu quá chận, user co hệ có vấn đề; Các ứng dụng như soạn văn bản, shell, đồ hoạ (táI tạo hình ảnh) thuộc lớp này;
- Lớp TT xử lý lô (**batch**), không cần có sự can thiệp của user, và thường chạy nền (background). Do không cần phải có đáp ứng nhanh, nên thường không được xếp ưu tiên cao, Ví dụ loại này là các trình dịch (compiler) hay cơ cấu tìm dữ liệu (database search engine), các tính toán khoa học;

THƯ VIỆN PTIT

- TT thời gian thực (**real time**), có yêu cầu rất khắc khe, không bao giờ bị cản trở bởi các TT mức ưu tiên thấp, cần đáp ứng thời gian thật nhanh, và quan trọng hơn cả là thời gian đáp ứng chỉ được thay đổi ở mức tối thiểu. Các ứng dụng như video, âm thanh, điều khiển robot, thu nhặt số liệu vật lí thuộc lớp này.

b) *Các giải thuật lập lịch* có nhiều và theo nhiều tiêu chuẩn. Mô hình dưới đây trình bày mmojt số giải thuật lập lịch ở hệ thời gian thực:

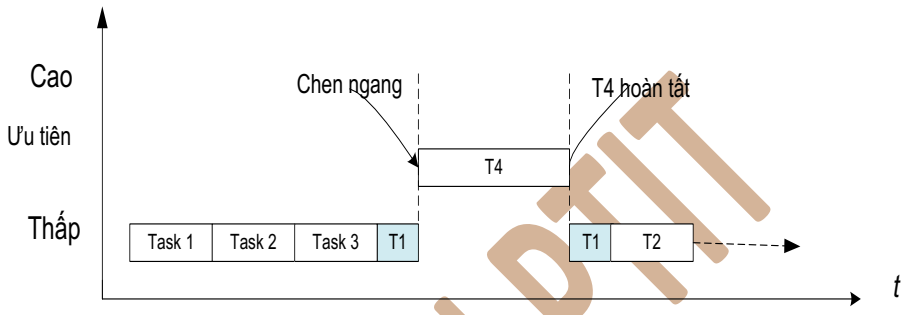

Hình 3.8 Phân loại các giải thuật lập lịch thực hiện tác vụ

THƯ VIỆN PTIT

- ✓ Lập lịch *hạn chót mềm* thường được thực hiện thông qua mở rộng một số chức năng của hệ điều hành. Ví dụ như cung cấp các mức ưu tiên cho việc kích hoạt các tác vụ hay gọi hệ thống. Hạn chó mềm tự thân nó không chứa đựng nhiều yếu tố có tính quyết định, thời gian xác định có thể xê dịch với dung sai (có thể đáng kể) hay tính nhạy cảm thời gian không quan trojnh lắm (less time-sensitive).
- ✓ Lập lịch *hạn chót cứng* lại rất nhạy cảm với thời gian (more time-sensitive). Đúng hạn phải thực hiện/hay kết thúc không thể kéo dài, sai hạn định sẽ dẫn tới hậu quả (nghiêm trọng).
- ✓ *Chen ngang* (p*reemptive)*: giải thuật được sử dụng nếu có tác vụ nào đó có thời gian thực thi quá lâu, nó có thể bị tác vụ khác ngắt hay nếu một sự kiện bên ngoài cần thời gian đáp ứng ngắn, sụ kiện đó sẽ ngắt sự kiện khác.

- ✓ *Không chen ngang* (n*on-preemptive)*: giải thuật giả định rằng các tác vụ sẽ thực hiện cho tới khi hoàn tất. Như vậy nếu có một tác vụ thực thi quá lâu, thì đáp ứng cho các sự kiện ngoài sẽ lâu.
- ✓ *Quay vòng kết hợp mức ưu tiên (Co-operative Round robin Scheduling):* Sử dụng qui tắc quay vòng theo mức ưu tiên giảm dần. Trong mỗi mức ưu tiên có thể có vài tác vụ đồng mức. Vì quay vòng ít hiệu quả trong RTOS, nên khi dùng cần kết hợp với cơ chế chen ngang thì mới đạt hiệu quả: T1 quay vòng và bị T4 mới chen ngang:

Hình 3.9 Quay vòng kết hợp ưu tiên và chen ngang

Việc tính mức ưu tiên của mỗi tiến trình được thực hiện theo một trong số các thuật toán sau:

- *Rate monotonic*: tác vụ nào càng diễn ra thường xuyên càng được ưu tiên.

- *Deadline monotonic*: tác vụ nào càng gấp, có thời hạn cuối càng sớm càng được ưu tiên.
- *Least laxity*: tác vụ nào có tỷ lệ thời gian tính toán/thời hạn chót (deadline) càng lớn càng được ưu tiên.

- ✓ *Lập lịch tuần hoàn / không tuần hoàn (periodic and aperiodic):* Tác vụ sẽ thực hiện cứ sau một đơn vị thời gian, gọi là tác vụ tuần hoàn. Ngược lạ là tác vụ không tuần hoàn và có đặc điểm là sẽ thực hiện vào các thời điểm không dự đoán trước được.
- ✓ *Lập lịch tĩnh (offline)*: Việc lập lịch được thực hiện dựa trên các hiểu biết hoặc dự báo về các sự kiện tác vụ thực hiện trong hệ thống (thời điểm xuất hiện, thời gian thực hiện, hạn chót ước tính (*deadline)* và được quyết định tại thời điểm thiết kế và được áp dụng cố định trong suốt quá trình hoạt động của hệ thống. Các tác vụ được khởi động ở các thời điểm đã lập trong một bảng trước đó, module phân phối (dispacher) khởi động tác vụ theo chỉ dẫn trong bảng. Module phân phối được kiểm soát bởi các bộ định thời (timer), đưa module vào thực hiện phân tích bảng lịch để kích hoạt tác vụ đúng thời điểm. Một hệ thống bị giám sát bởi timer gọi là **time trigged** (*TT system).*
Việc lập lịch trước có một số các ưu điểm sau:

THƯ VIỆN PTIT

- Tác vụ tiếp theo có thể được lựa chọn thực thi trong khoảng thời gian là hằng số
- Khả năng đáp ứng yêu cầu thời gian thực có thể được biết trước và được đảm bảo

Nhược điểm:

- Không thể thay đổi lịch trình thực hiện của hệ thống trong quá trình thực hiện
- Đòi hỏi phải có thông tin thời gian chính xác về các tác vụ để tính toán lập lịch.

Một thuật toán lập lịch tĩnh được gọi là tối ưu nếu nó luôn luôn có thể tìm được một lịch điều phối thoả mãn các ràng buộc đã cho trong khi một thuật toán tĩnh khác cũng tìm được một lời giải.

- ✓ *Lập lịch động (online)*: Bộ xử lý thực hiện việc lập lịch trong quá trình thực thi (*run time*) dựa trên cơ sở các thông tin hoạt động hiện hành của hệ thống. Sơ đồ lập lịch là không xác định trước và thay đổi động theo quá trình thực hiện. Lập lịch động linh hoạt nhưng tốn thời gian tính toán để ra quyết định và cũng không có "nhận thức" tới bối cảnh tổng thể như các yêu cầu tài nguyên, sự phụ thuộc giữa các tác vụ. Ở các HTN các bối cảnh tổng thể thời được định hình lúc thiết kế. Ví dụ là lập lịch kiểu Earliest deadline first scheduling and Least slack time scheduling.
- ✓ *Lập lịch tập trung hoặc phân tán* (*centralized / distributed*): là các giải thuật lập lịch chạy trên một hay vài CPU của một máy.
- ✓ *Lập lịch Mono* hay *Multi-processor*: Giải thuật lập lịch trên các CPU đơn lẽ hay trên nhiều CPU. Loại giải thuật này triển khai trên các hệ thống liên kết, các hệ thống có thể là đồng nhất (cùng loại CPU) hay không đồng nhất (nhiều máy, các máy có loại CPU khác nhau) ứng dụng để thao tác những đích xác định (target specific) có thời gian ràng buộc. Sử dụng áp dụng trên các hệ thống hỗn hợp hardware/software, trên đó một số tác vụ chuyển cho phần cứng thực hiện.

THƯ VIỆN PTIT

Các nhân HĐH được điều khiển theo cơ chế ngắt thường thực thi cơ chế lập lịch không chen ngang (*dymnamic nonpreemtive)* động , trong khi loại hạt nhân HĐH vận hành theo quá trình lại thực thi theo cơ chế chen ngang động (*dynamic preemptive)*.

Trên cơ sở đó bộ lập lịch sẽ phải thực hiện bài toán tối ưu về:

- ✓ Thời gian đáp ứng (*response time*)
- ✓ Hiệu suất thực hiện (số lượng công việc thực hiện xong trong một đơn vị thời gian
- ✓ Sự công bằng và thời gian chờ đợi (các tác vụ không phải chờ đợi quá lâu)

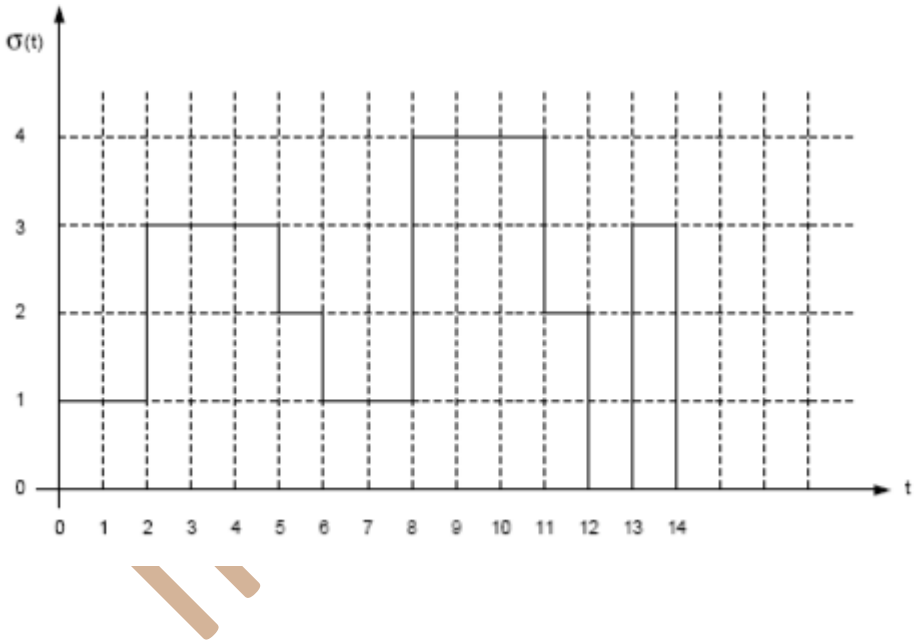
Ví dụ bài toán lập lịch:

Scheduling Function

A real-time system had to execute four tasks J1, J2, J3, J4 with arrival times and deadlines shown in the

following table. The scheduling function _(t) observed is shown in Figure 6.

	J_1	J_2	J_3	J_4
arrival time	0	4	2	4
deadline	9	10	17	13

Determine

a) the maximum lateness,

b) the tasks' laxities, and

c) the processor utilization for this schedule.

Is the schedule feasible? If not, try to modify the scheduling function so that the schedule becomes

feasible.

Solution - Task 4

The *lateness* of a task is the delay of the task completion with respect to its deadline (note that if the task

finishes before its deadline, its lateness is negative).

The maximum lateness is of the task J2 = fi − di = 12 − 10 = 2 (task J2 is the only task that violates

the given constraints).

The *laxity* (or *slack time*) is the maximum time that a task can be delayed on its activation to complete

within its deadline.

The laxities of the tasks J1, . . . , J4 are as follows (in the table below are the individual tasks' computation

times):

1. X1 = d1 − a1 − C1 = 9 − 0 − 4 = 5
2. X2 = 10 − 4 − 2 = 4
3. X3 = 17 − 2 − 4 = 11
4. X4 = 13 − 4 − 3 = 6

	J_1	J_2	J_3	J_4
C_i	4	2	4	3

The CPU_Utilization is 13/14 = 0.93.

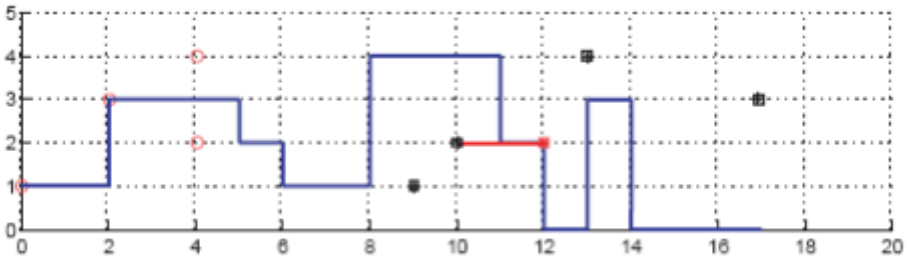
A schedule is said to be *feasible (khả thi)* if all tasks can be completed according to a set of specified constraints.

The scheduling function suggested in the exercise, _(t) is thus **not** feasible (the task J2 does not meet its

deadline).

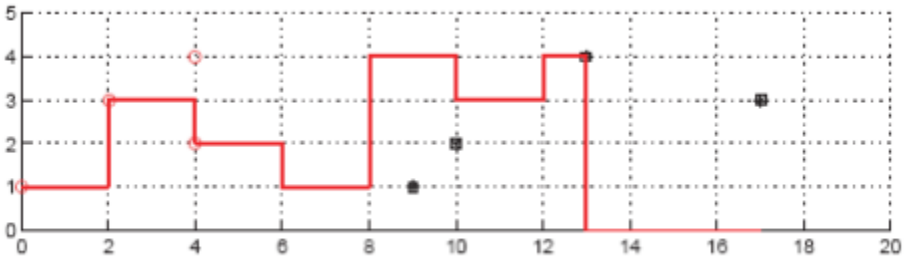
THU VIEN PTIT

Figure 7: Violation in the old scheduling function

The schedule can be modified in order to complete the execution of all tasks before their respective

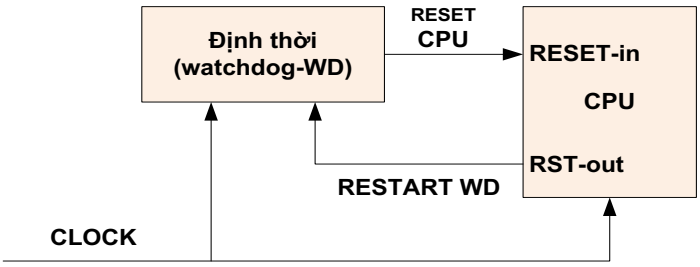
deadline. One (of several) feasible scheduling functions is depicted in the figure. Figure 8: New scheduling function

- **Bộ giám sát định thời (watchdog timer):** là đồng *hồ thời gian cứng* (dùng các bộ đếm điện tử)
  với các ứng dụng sau đây:

  - Làm đồng hồ thời gian thực (real time clock-RTC) cho hệ thống;
  - Khởi động/ khởi động lại một sự kiện sau một thời gian đặt trước;
  - Tạo khung cửa sổ thời gian cho một sự kiện;
  - Phân giải khoản thời gian giữa 2 sự kiện;
  - Chó canh chừng.

  hay *hồ thời gian mềm* (lập các giá trị đếm cho một biến chương trình), các thao tác tăng/giảm giá trị đếm thực hiện bằng lệnh máy, do đó phụ thuộc vào CPU clock (mỗi loại CPU có clock khác nhau).

Hình 3.10 Mô hình nguyên lí cho WD

Chó canh chừng sẽ thực hiện một tái khởi động (reset) hệ thống hay một hành động (xử lý), hay kích hoạt một xử lý hiệu chỉnh nếu chương trình chính bị lỗi, không tiến triển được do một điều kiện nào đó không thể đạt được trong khung thời gian dự tính (chương trình bị treo). Trong các hệ thời gian thực, trong đó có HTN, chó canh chừng rất quan trọng, được sử dụng để tự động khởi động lại một ứng dụng nhúng hay thậm chí cả hệ thống về trạng thái ban đầu mà không có sự can thiệp của con người. Trong các CPU nhúng ta thấy có vài bộ đếm thời gian (*specialized timers*) cứng, đặt các giá trị khác nhau cho các ứng dụng quan trọng, mà trong khung thời gian đó ứng dụng phải kết thúc hay phải đưa ra được đáp ứng, nếu không (khả năng có sự bất thường) ứng dụng sẽ được chó canh chừng khởi động lại từ đầu. Các hệ có cài trình gởi rối sẽ ghi lại vào bộ lưu trữ đặc biệt để hỗ trợ khác phục sự cố. Có thể timer mềm cho các ứng dụng ít tới hạn (*critical*) hơn.

Ví dụ *watchdog timer* là một bộ đếm (counter) cứng/mềm với x bit, với đầu vào có tần số đếm f , thời gian đặt vào bộ đếm là T, sau T đơn vị thời gian, bộ đếm đạt giá trị đặt (hay từ giá trị đặt kuif về 0). Nếu sau thời gian đó mà bộ đếm không được tái khởi động, hệ thống sẽ bị khởi động lại.

Ví dụ : giả định một phần mềm, có có vòng lặp chạy trong 25 micro giây, hay với dung sai tối đa là 35 micro giây để thực hiện xử lý. Dùng một một *watchdog timer* có đầu ra nối vào một ngắt không che (NMI), hay vào chân RESET của CPU. *watchdog timer* được nạp một giá trị 50 micro giây, nếu sau thời gian đó phần mềm vòng lặp không kết thúc, đầu ra của *watchdog timer* sẽ kích hoạt RESET, khởi động lại hệ thống. Nếu vòng lặp kết thúc với trạng hái bình thường, *watchdog timer* sẽ được nạp lại giá trị cho một chu kì mới.

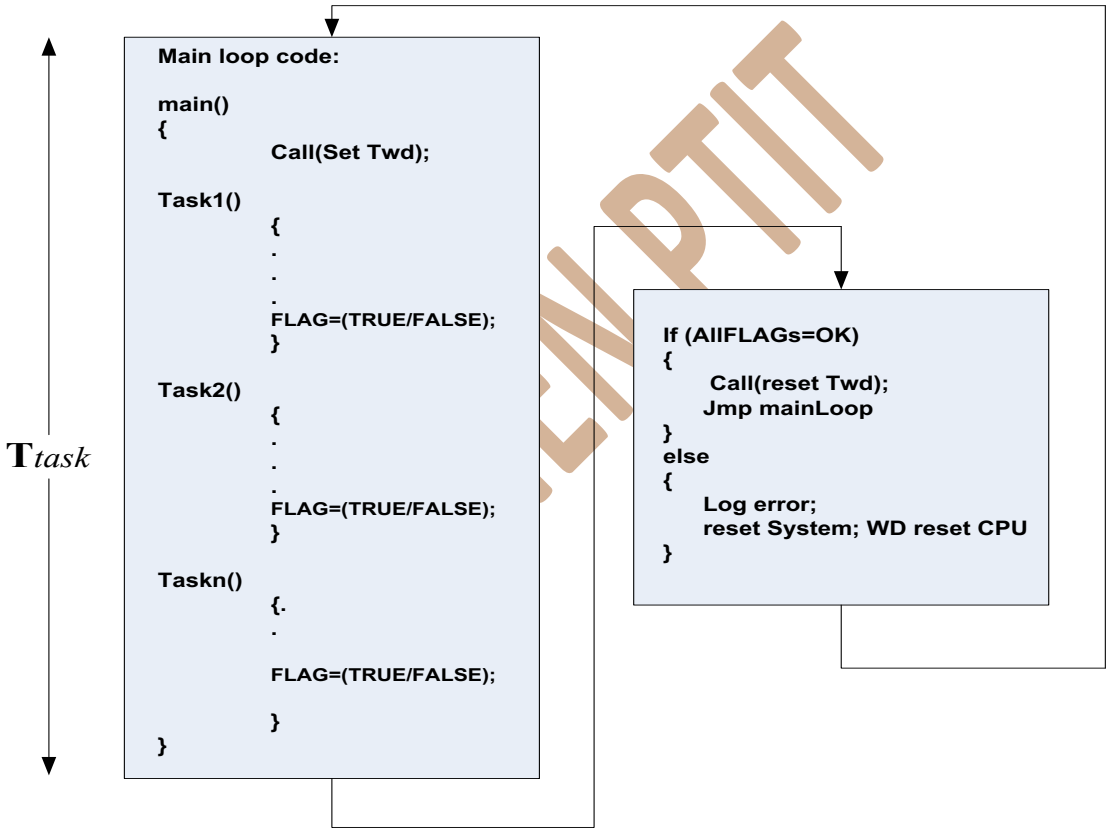
HTN là loại hệ thống con người không thể giám sát hoạt động thường xuyên, do vậy chó canh chừng là giải pháp nếu hệ thống bị treo (lí do ….). Có những trường hợp nếu phần mềm có lỗi nghiêm trọng, chó canh chừng có thể sẽ loại (*disable*) phần mềm đó không cho chạy nữa.

THƯ VIỆN PTIT

Giải thuật với *watchdog timer:*

Mỗi tác vụ khác biệt thực thi bởi một "*main loop*", nếu kết thúc hoàn hảo, đặt cờ trạng thái lên (Flagi set = TRUE). Tất cả các *main loop* thực hiện tối đa trong 35 micro giây. Sau vòng cuối cùng là đoạn mã kiểm tra :

Nếu tất cả các Flags đều là TRUE, khởi động chu kì watchdog mới (50 micro giây), nếu Flags = FALSE, ghi nhận sự cố và đặt tất cả Flags = FALSE, watchdog không được khởi động lại (kick the dog) trong thời gian 50 micro giây, đầu ra của bộ đếm watchdog sẽ kích hoạt RESET hệ thống.

Hình 3.11 Giải thuật với giám sát định thời (chó canh chừng)

Đoạn mã

```
if  (all flag are OK)
        {
            Call(Reset Twd);        //Hệ hoạt động bình thường,
                                    //đặt mới giá trị 50 micro giây co watchdog
```

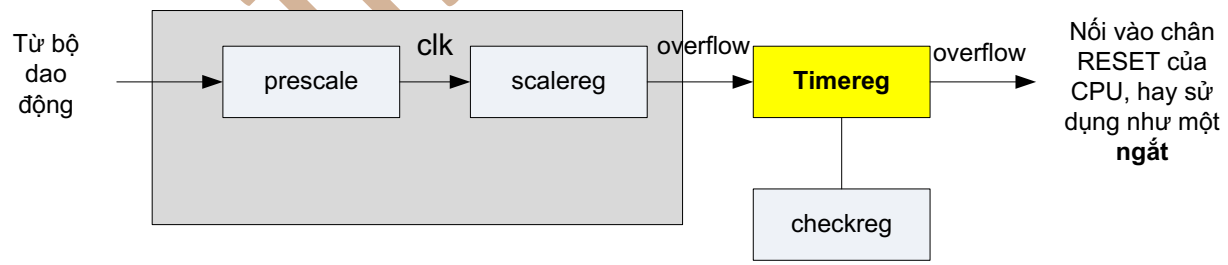
```
            Jmp mainloop;        //Trở về chu kì mới;
        }
    else                         //nếu thực hiện đoạn code này có nghĩa
                                 //counter sẽ vượt 50 giây ấn định →xung đầu ra sẽ RESET CPU.
        {
            Log eror;            //Record failure
            Reset System;        //WD reset CPU
        }
```

Ví dụ tạo một watchdog timer:

Bài toán: Phải reset timer cứ sau x đơn vị thời gian, nếu không timer sẽ phát sinh tín hiệu overflow (dùng để khởi động lại hệ thống cứng-RESET hay qua ngắt).

Sử dụng: Phát hiện lỗi hệ thống thời gian thực sau x đơn vị thời gian; hay tự RESET hệ thống cứ sau x đơn vị thời gian.

- Ví dụ với máy ATM rút tiền tự động: timer 16 bit, thời gian rút tiền tối đa là 2 phút,
- Với 16 bit, đếm nhị phân từ 0 → 65.535 trong 2 phút ta có:
  T_{clk} =2*60*1000(ms)/65.535 = 0,54 ms →f_{clk} =1/0,54 ms= 1,85 KHz

Giải thuật:

/*main.c*/

Main()

{

THƯ VIỆN PTIT

```
        Wait until card inserted;
        Call watchdog_reset_routine;
        while(transaction in progress)
        {
                If(button pressed) {
                                Perform correspondding actions;
                                Call watchdog_reset_routine;
                        }
        }
        /* Nếu sau 2 phút Call watchdog_reset_routine không kích hoạt sau  t < 2 phút,*/
        /* thì interrupt_service_routine sẽ kích hoạt.*/
 }

watchdog_reset_routine()
{
        /* Kiểm tra nếu checkreg = 1, nạp giá trị vào timereg: Nạp 0 vào scalereg, và giá trị*/
        /*65.535 vào timereg*/
        checkreg =1;
        scalereg = 0;
        timereg = 65.535;
}

Void interrupt_service_routine()
{
```

THU VIEN PTIT

```
    eject card;

    reset screen;

}
```

Có rất nhiều kĩ xảo sử dụng với *watchdog timer* khi thực hiện một hệ thống cụ thể.

- **Truyền thông giữa các tiến trình (Inter Process communication – IPC)**
  Để đồng bộ chạy các chương trình hệ điều hành thực hiện một số cơ chế để đồng bộ thực hiện các tiến trình, bao gồm:

  1) *pipe* (đường ống): không tên, *FIFO:* có tên;
  2) *thông điệp (message)*: cho phép các TT gởi các khuôn dữ liệu có khuôn dạng tới bất kì TT nào;
  3) *vùng nhớ chia sẽ (shared memory)*: các TT chia sẻ một phần không gian địa chỉ ảo của mình;
  4) *đánh tín hiệu (semaphore)*: các TT dùng để đồng bộ việc thực hiện.

Ghi chú: Phần này liên quan tới Hệ điều hành, nên khi học nên xem lại Lí thuyết Hệ điều hành đa nhiệm, đặc biệt RTOS

THƯ VIỆN PTIT

3.2.2 Hệ thống thời gian thực

Khái niệm *hệ thời gian thực* không đồng nghĩa với khái niệm hệ xử lý tốc độ cao, xử lý nhanh. Nếu ta cho rằng, phải là các ứng dụng điều khiển có yêu cầu thời gian tính toán rất nhanh mới gọi là điều khiển thời gian thực, thì một câu hỏi sẽ được đặt ra là: như thế nào mới được gọi là nhanh? Ta có thể thống nhất là, cỡ một vài micro-giây là rất nhanh, tuy nhiên nếu một vài chục micro-giây thì sao, một trăm micro-giây thì sao? Nếu một trăm micro-giây mới gọi là nhanh, thì 101, 102, ... có nhanh không? Các hệ điều khiển với chu kỳ trích mẫu 5ms, 6 ms, 7ms có được gọi là hệ thời gian thực hay không? Tốc độ không phản ánh thời gian thực nhưng để có đặc tính thời gian thực thì phụ thuộc rất nhiều vào tốc độ. Tốc độ càng cao thì sai số càng nhỏ và càng dễ thực hiện các tác vụ thời gian thực.

Có thể nói đơn giản hơn, *tính thời gian thực là khả năng đáp kịp thời* và *chính xác*.

- **Đặc điểm của hệ thời gian thực**
  - ✓ *Tính bị động*: Hệ thống phải phản ứng với các sự kiện xuất hiện vào các thời điểm thường không biết trước. Ví dụ, sự vượt ngưỡng của một giá trị đo, sự thay đổi trạng thái của một thiết bị quá trình phải dẫn đến các phản ứng trong bộ điều khiển.
  - ✓ *Tính chuẩn xác chức năng và chính xác về thời gian:* Các chức năng phải được thực hiện chuẩn xác. Các tính toán, xử lý phải cho ra kết quả trong một chu kì thời gian đã xác định trước. Chính xác về thời gian sẽ cho phép hệ đưa ra đáp ứng một cách kịp thời. Tuy tính chính xác thời gian là một đặc điểm tiêu lịch, nhưng một hệ thống có tính năng thời gian thực không nhất thiết phải có đáp ứng thật nhanh mà quan trọng hơn là phải có phản ứng kịp thời đối với các yêu cầu, tác động bên ngoài.

    Hãy khảo sát các ví dụ sau đây để làm rõ yếu tố thời gian trong hệ thống thời gian thực:

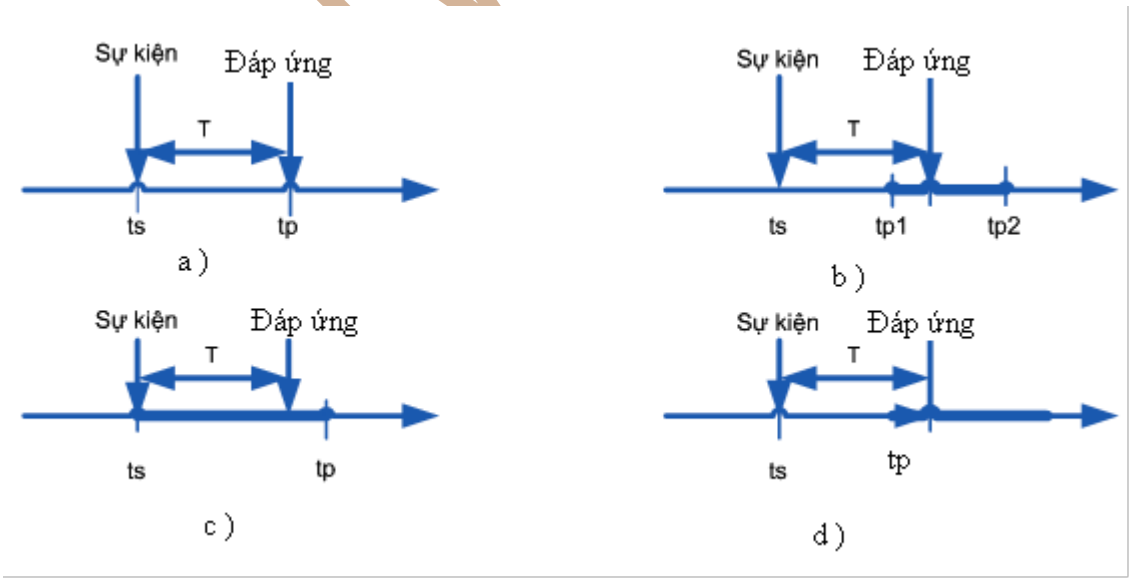
    ts là thời điểm một sự kiện xảy ra từ thiết bị và tác động tới hệ thống;

    T là khoản thời gian thực hiện các tính toán, xử lý từ ts tới tp để có đáp ứng đầu ra.

    tp là thời điểm ra đáp ứng.

    Ta sẽ có các trường hợp sau đây:

    a) Đáp ứng đúng theo yêu cầu tại tp: đáp ứng chính xác.
    b) Đáp ứng xảy ra trong khoản <tpq, tp2>.
    c) Đáp ứng xảy ra trong khoản <ts, tp>.
    d) Đáp ứng xảy ra từ tp cho tới …

Hình 3.12 Sự kiện và đáp ứng

VIEN PTIT

Có thể còn có các phân tích khác đề cập tới thời điểm phải đưa ra đáp ứng cho tác động của sự kiện, qua đây ta thấy rõ hơn yêu cầu về tính thời gian thực của hệ thống thời gian thực: chính xác (a), chính xác tương đối (b, c) và tương đối lỗng lẻo. Như vậy khi áp dụng, ta có các thiết bị ghép nối mà đặc thù kĩ thuật chắc chắn sẽ rơi vào các trường hợp trên, giúp hình thành chiến thuật xử lý. Ở mô hình trên khung thời gian T là yếu tố quan trọng, vì đó là khung thời gian không thể nhỏ hơn được khi xem xét trên một HTN thời gian thực, tuy nhiên T khác nhau cho các hệ thống khác nhau. Giải pháp cho T phụ thuộc vào lựa chọn thiết kế phần cứng (đặc biệt là tốc độ của CPU) và kĩ năng viết phần mềm hệ thống và phần mềm ứng dụng.

- ✓ *Tính đồng thời*: Hệ thống phải có khả năng phản ứng và xử lý đồng thời nhiều sự kiện diễn ra. Ví dụ, cùng một lúc một hệ thống trong vai trò là một bộ điều khiển PID, được yêu cầu thực hiện nhiều vòng điều chỉnh, giám sát ngưỡng giá trị nhiều đầu vào, cảnh giới trạng thái làm việc của một số thiết bị khác
- ✓ *Tính tiền định*: Dự đoán trước được thời gian phản ứng tiêu lịch, thời gian phản ứng chậm nhất cũng như trình tự đưa ra các đáp ứng. Ví dụ, nếu một bộ điều khiển phải xử lý đồng thời nhiều nhiệm vụ, ta phải tham gia quyết định được về trình tự thực hiện các công việc và đánh giá được thời gian xử lý mỗi công việc. Như vậy người sử dụng mới có cơ sở để đánh giá về khả năng đáp ứng tính thời gian thực của hệ thống.

- **Xử lý thời gian thực**

Xử lý thời gian thực là hình thức xử lý thông tin trong một hệ thống để đảm bảo tính năng thời gian thực của nó. Như vậy, xử lý thời gian thực cũng có các đặc điểm tiêu lịch nêu trên như tính bị động, tính chuẩn xác, thời gian chính xác, tính đồng thời và tính tiền định. Để có thể phản ứng với nhiều sự kiện diễn ra cùng một lúc, một hệ thống xử lý thời gian thực sử dụng các quá trình tính toán đồng thời.

Quá trình tính toán là một tiến trình thực hiện một hoặc một phần chương trình theo tuần tự do hệ điều hành quản lý trên một máy tính, có thể tồn tại đồng thời với các quá trình khác kể cả trong thời gian thực hiện lệnh và thời gian xếp hàng chờ đợi thực hiện.

Các hình thức tổ chức các quá trình tính toán đồng thời:

- ✓ *Xử lý cạnh tranh*: Nhiều quá trình tính toán chia sẻ thời gian sử dụng của một bộ xử lý.
- ✓ *Xử lý song song*: Các quá trình tính toán được phân chia thực hiện song song trên nhiều bộ xử lý của một máy tính.
- ✓ *Xử lý phân tán*: Mỗi quá trình tính toán được thực hiện riêng trên một máy tính.

Trong các hình thức trên đây thì hình thức xử lý cạnh tranh có vai trò chủ chốt. Mặc dù hệ thống điều khiển có thể có nhiều trạm, và mỗi trạm có thể là một hệ đa vi xử lý, số lượng các quá trình tính toán cần thực hiện thường bao giờ cũng lớn hơn số lượng vi xử lý. Trong khi một vi xử lý không thể thực hiện song song nhiều lệnh, nó phải phân chia thời gian để thực hiện xen kẽ nhiều nhiệm vụ khác nhau theo thứ tự tùy theo mức ưu tiên và phương pháp lập lịch.

THU VIEN PTIT

- **Phân loại hệ thời gian thực**

Như trình bày trên thì hệ thời gian thực có tính ràng buộc thời gian và mọi xử lý đều có thời hạn chót (*deadline*). Vậy thời gian ở đây qui chiếu theo cách nào ? Giống như trên máy tính nói chung ta có hệ thời gian thực mềm (*soft real time system*) và hệ thời gian thực cứng (*hard real time system*). Hai loại hệ thời gian thực này khác nhau ở chổ nào, đó cách đánh giá sự dung sai của thời hạn chót, tính hữu ích của các kết quả tính toán sau thời hạn chót, và sự đánh giá ngặt nghèo khi rơi vào thời hạn chót. Với hệ thời gian thực cứng, mức độ dung sai của thời hạn chót là rất nhỏ có thể bằng không, các kết quả tính toán sau hạn chót không có giá trị, do đó những phát sinh sau hạn chót được coi là thảm họa. Trong khi đó dung sai ở hệ thời gian thực mềm là con số khác không, các kết quả tính toán sau hạn chót lại có tính chất khấu hao, cho nên giá trị của kết quả vào lúc đi qua hạn chót vẫn có ích.

✓ *hệ thời gian thực cứng*: là hệ mà dung sai tới hạn chót xấp xỉ bằng không. Nói cách khác phải đúng thời điểm nếu không sẽ là thảm họa. Các tiêu chí hệ thống như sau:

- Phải đảm bảo không để bất kì một sự kiện tới hạn (*critical event*) nào bị sự cố trong bất kì hoàn cảnh nào của hệ thống;
- Độ trễ đáp ứng cho sự kiện rất nhỏ (xét theo từng lớp ứng dụng);
- Các sự kiện có tính chu kì phải được đảm bảo thực hiện đúng chu kì.

Khi thiết kế hệ này cần tính để kết quả tính toán có được trước hạn chót trước khi hệ phát ra đáp ứng.

✓ *hệ thời gian thực mềm:* là hệ phải hợp thời gian nhưng hạn chót có tính mềm dẻo. Như vậy hạn chót có thể có nhiều mức, hạn chót với thời gian T ước tính với trị trung bình, xác xuất đáp ứng đưa ra nằm trong các mức độ khác nhau với độ trễ trung bình và chấp nhận được. Tuy không gây ra thảm họa hệ thống nhưng phải trả giá khi độ trể hệ thống tăng tỷ lệ thuận tùy thuộc vào ứng dụng. Cần có cơ chế bù trừ để loại trừ độ trễ này.

(

✓ ***real time computing:***

- *the objective is to meet the individual timing requirement of each task*
- *correct behavior depends on both (1) correct computation and (2) time at which results are produced*
- *system that must react within precise timing constraints to events in the environment*
- *characterized by a deadline*
- *should be predictable (when the timing constraints cannot be met, this must be notified in advance, so that an alternative (scheduling) plan may be planned, and possibly avoid the catastrophe)*
- *real time applications*
- *the most important features timeliness, design for peak load, predictability, fault tolerance, maintainability.*

THƯ VIỆN PTIT

✓ *Difference between Hard and Soft Real-Time Systems*

Hard Real-time systems

A real-time task is said to be hard, if missing its deadline may cause catastrophic consequences on the environment under control. Examples are sensory data acquisition, detection of critical conditions, actuator servoing.

Soft Real-time systems

A real-time task is called soft, if meeting its deadline is desirable for performance reasons, but missing its deadline does not cause serious damage to the environment and does not jeopardize correct system behavior. Examples are command interpreter of the user interface, displaying messages on the screen

A hard real-time system guarantees that critical tasks complete on time. This goal requires that all delays in the system be bounded from the retrieval of the stored data to the time that it takes the operating system to finish any request made of it. A soft real time system where a critical real-time task gets priority over other tasks and retains that priority until it completes. As in hard real time systems kernel delays need to be bounded

)

Hệ thời gian thực gắn liền với tương lai của các hệ thống nhúng. Các HTN trước đây đơn giản, như các thiết bị hoạt động độc lập (automous device), có chu kì sống dài. Tuy nhiên ngày nay, công nghiệp nhúng đã trải nghiệm một sự chuyển đổi mạnh mẽ với các số liệu như sau (báo cáo của Gartner Group):

- ✓ Chu kì phát triển trên thị trường nhanh chóng, chỉ trong vòng 6 đến chín tháng;
- ✓ Toàn cầu hóa đã dẫn đến xác định lại thi trường và không gian ứng dụng;
- ✓ Kiểu kết nối các hệ thống có dây và không dây, trở thành không thể thiếu ở các thiết bị nhúng;
- ✓ Các thiết bị điện tử ngày càng tinh vi;
- ✓ Kết nối các HTN là lĩnh vực ứng dụng mới và phụ thuộc vào hạ tầng mạng (LAN, Internet, Extranet, …);
- ✓ Tốc độ xử lí ngày càng nhanh theo tỉ lệ transitor trên chip theo định luật More: tổng số transistors/vi mạch tưng gấp đôi cứ sau 18 tháng.

Tất cả những điều đó với hệ thời gian thực sẽ làm cho HTN có đặc tính "xử sự chính xác theo thời gian thực".

THƯ VIỆN PTIT

3.2.3 Hệ điều hành thời gian thực (RTOS)

Hệ điều hành thời gian thực (Real-Time Operating Systems RTOS), là loại hệ điều hành hỗ trợ để xây dựng các hệ thống thời gian thực. Đặc biệt RTOS được dùng trong những ứng dụng điện toán nhúng có tài nguyên bộ nhớ hạn chế và yêu cầu ngặt nghèo về thời gian đáp ứng tức thời, tính sẵn sàng cao và khả năng tự kiểm soát một cách chính xác. RTOS xuất hiện ở hai dạng: cứng và mềm. Nếu tính năng xử lý ứng với một sự kiện nào đó không xảy ra hay xảy ra không đủ nhanh, RTOS cứng sẽ chấm dứt hoạt động này và giữ không gây ảnh hưởng đến độ tin cậy và tính sẵn sàng của phần còn lại của hệ thống.

Vì RTOS và HTN trở nên phổ biến trong các ứng dụng quan trọng, các nhà phát triển thương mại đang tạo nên những RTOS mới với tính sẵn sàng cao. Những sản phẩm này có một thành phần phần mềm chuyên dụng làm chức năng cảnh báo, chạy các chương trình chẩn đoán hệ thống để giúp xác định chính xác vấn đề trục trặc hay tự động chuyển đổi sang hệ thống dự phòng. Hiện thời RTOS sẵn sàng cao hỗ trợ bus Compact PCI của tổ chức PCI Industrial Computer Manufacturers Group, bus này dùng cho phần cứng có thể trao đổi nóng.

RTOS có rất nhiều dạng. Sản phẩm thương mại như VxWorks và VxWorks AE, đều của Wind River Systems Inc; VxWorks AE được thiết kế với tính sẵn sàng cao, hỗ trợ khả năng gửi thông điệp phân tán và có thể chịu lỗi. RTOS cho phép lập trình viên tách biệt thư viện dùng chung, dữ liệu và phần mềm hệ thống cũng như ứng dụng.

LynxOS là loại RTOS cứng, làm việc với Unix và Java. QNX chạy trên bộ xử lý Intel x86 với nhân chỉ có 10 KB.

RTOS của giới nghiên cứu gồm có Chimera của Đại học Carnegie Mellon. Đây là hệ thống đa nhiệm, đa bộ xử lý thời gian thực, được thiết kế để tạo sự dễ dàng cho các nhà lập trình trong việc tái cấu hình và tái sử dụng mã. Chimera nhắm vào các hệ thống rô bô và tự động. RTOS của Đại học Maryland, có tên là Maruti, hỗ trợ cho cả ứng dụng thời gian thực cứng và mềm.

Trong nhiều năm, ứng dụng dựa trên RTOS chủ yếu là trong các hệ thống nhúng công nghiệp và mới gần đây thì chúng đã có mặt khắp nơi, từ thiết bị y tế được điều khiển bằng camera ảnh cho đến máy pha cà phê, những ứng dụng tính toán phân tán, đặc biệt trong các thiết bị truyền thông, đang thúc đẩy các nhà phát triển hệ điều hành thực hiện nghiên cứu và phát triển các chuẩn.

Như đã nói, RTOS tạo điều kiện để xây dựng các hệ thời gian thực, tuy nhiên nó không đảm bảo chắc chắn rằng kết quả cuối cùng sẽ là thời gian thực; điều đó phải được cải tiến trong phần mềm ứng dụng. RTOS không nhất thiết cần phải có tính xuyên suốt cao, mà RTOS cho các tiện ích, nếu sử dụng chính xác, thể có thể đảm bảo thỏa mãn được yếu tố hạn chót (deadline) bởi đặc tính thời gian thực mềm hay thời gian thực cứng. RTOS sử dụng giải thuật lập lịch đặc biệt, cung cấp công cụ cho người phát triển hệ thống kiểm nghiệm các tập tính của hệ thống đích. RTOS được

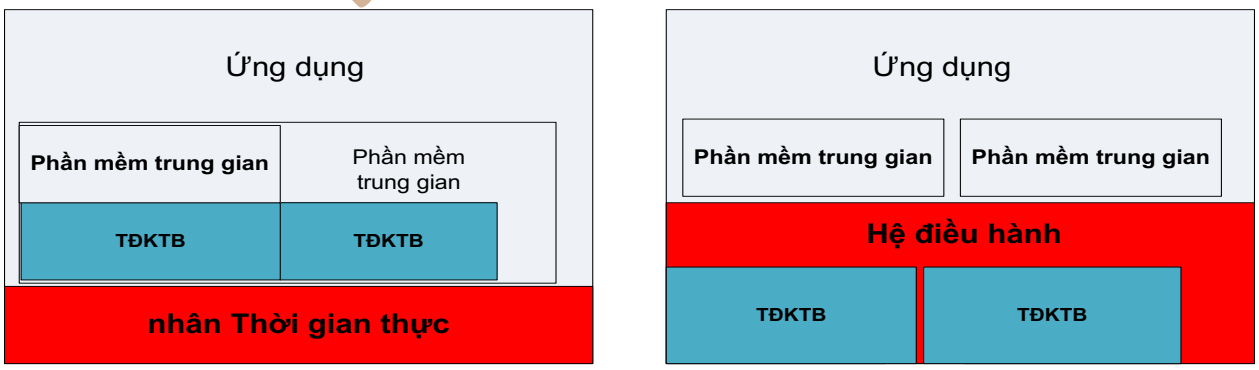
THƯ VIỆN PTIT

đánh giá về khả năng cho đáp ứng nhanh mức độ nào, khả năng tiên liệu để phản ứng với các sự kiện riêng biệt, chứ không phải là số lượng các tác vụ xử lý được trong một khung thời gian. Yếu tố then chốt trong RTOS là thời gian chờ xử lý ngắt tối thiểu, và thời gian chuyển đổi thực thi (*context switching*) giữa các tác vụ là tối thiểu. Yếu tố thứ hai ngày nay đạt được với hỗ trợ của các CPU đời mới tốc độ nhanh, kiến trúc hiện đại, cần ít CPU Clock hơn để chuyển đổi giữa các tác vụ, ví dụ như kiểu đường ống (pipeline), hay đa luồng.

Các yêu cầu cơ bản trên một RTOS

- **Các thao tác ràng buộc với thời gian phải dự tính được**. Mỗi dịch vụ của HĐH ngưỡng trên của thời gian thực hiện phải được đảm bảo. Trong thực tế có nhiều ngưỡng dự tính, tùy vào loại sự kiện hệ thooang chấp nhận.
- **RTOS phải quản lí chi phí thời gian chạy tác vụ và lập lịch để chạy các tác vụ**. RTOS chịu trách nhiệm về các hạn chót của các tác vụ, để trên cơ sở đó sử dụng giải thuật, kĩ thuật lập lịch phù hợp, ví dụ có thể lập lịch kiểu ofline, khởi động tác vụ theo thời điểm hay theo mức ưu tiên, hoặc theo các giải thuật online. Cung cấp các dịch vụ thời gian phải có độ chính xác cao, ví dụ các hệ thống điện đồng bộ thời gian giữa các nhà máy điện ở các vùng cách xa nhau tính theo múi giờ, sai số lớn là rất nguy hiểm.
- **RTOS có tốc độ xử lý nhanh.** Bên cạnh khả năng dự đoán, RTOS phải nhanh, có khả năng hỗ trợ các ứng dụng có thời gian hạn chót chỉ là vài phần của giây đồng hồ. Nhân của RTOS còn gọi là nhân thời gian thực, quản lí tài nguyên hệ thống (bộ nhớ, CPU, các bộ định thời). Các cơ chế bảo vệ nhân không cần có. Tuy nhiên ở mức độ hệ thống ứng dụng vò lí do như an ninh, tính độc lập có thể có cơ chế bảo vệ. Ví dụ, các thiết bị mạng là các HTN, có RTOS phải xử lý một khối lược rất lớn thông lượng, được bảo vệ bởi các phần mềm mạng riêng biệt như lad ứng dụng lớp trên HĐH.

Có hai kiểu RTOS:

Hình 3.13 RTOS nhân thời gian thực và RTOS đa năng

THƯ VIỆN PTIT

- ✓ HĐH RTOS đa năng: các TĐKTB có thể là nằm trong nhân, Các phần mềm trung gian, ứng dụng ở lớp trên và kết nối vào nhân qua giao diện lập trình API -GHT, ngắt mềm.

- ✓ RTOS với nhân thời gian thực: các TĐKTB không phải là thành phần nhúng trong nhân, được đặt trên nhân và chỉ có các TĐKTB cần thì đưa vào hệ thống. Các phần mềm trung gian và ứng dụng đặt ngay trên các TĐKTB, chứ không thông qua API như HĐH đa năng. Điều này là rõ ràng và hợp lí, vì các thiết bị nối trực tiếp vào hệ thống để nhân điều khiển trực tiếp thiết bị, đảm bảo chi phí thời gian là ít nhất.

- ✓ Ở đây có sự khác biệt khi cài đặt TĐKTB, các tác vụ sẽ thao tác các thiết bị, chứ không phải các thiết bị hợp nhất trong nhân hệ điều hành, do vậy sẽ:
  - Cải thiện tính tiền định, dự đoán (predictability), vì mọi xử lí đều đi qua bộ lập lịch;
  - Các TĐKTB được thiết kế cho từng hệ thời gian thực, hhieju chỉnh cho lớp ứng dụng hệ thực hiện.

  (Device drivers handled by tasks *instead of integrated drivers:*

  - *Improve predictability; everything goes through scheduler;*
  - *Effectively no device that needs to be supported by all versions of the OS, except maybe the system timer.)*

  (Def.: A real-time operating system is an operating system that supports the construction of real-time systems.)

- ✓ ***Three key requirements:***

  1. The timing behavior of the OS must be predictable.

  The services of the OS: Upper bound on the execution time!

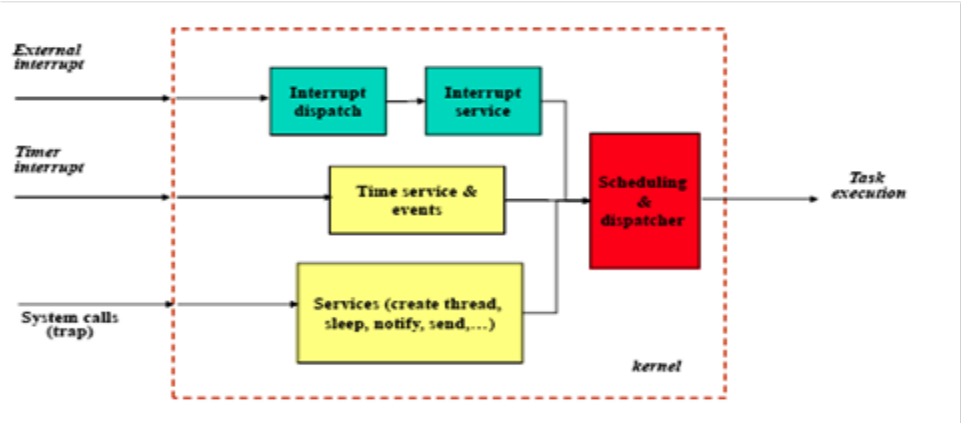
  RTOSs must be deterministic:

  • *unlike standard Java,*

  • *upper bound on times during which interrupts are disabled,*

  • *almost all activities are controlled by scheduler:*

THƯ VIỆN PTIT

Hình 3.14 Module lập biểu của nhân HĐH

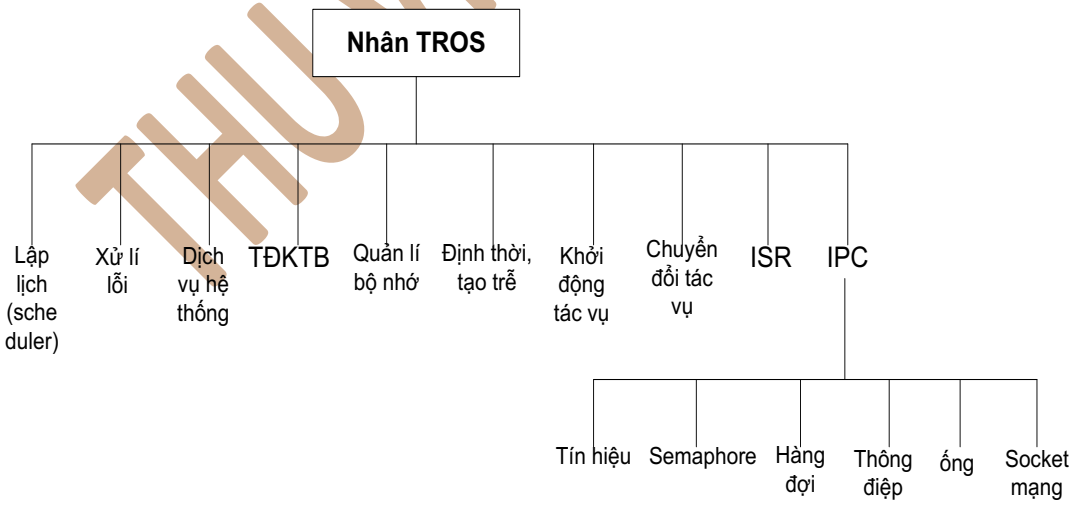
2. OS must manage the timing and scheduling

• OS possibly has to be aware of task deadlines;
(unless scheduling is done off-line).
• OS must provide precise time services with high resolution.

3. The OS must be fast

• Practically important.

- **Chức năng chính của nhân RTOS là** quản lí tài nguyên CPU, bộ nhớ, quản lí tác vụ, I/O, thực thi liên lạc giữa các tiến trình, lập lịch, mức ưu tiên, thời gian, dự đoán tình huống sự kiện.

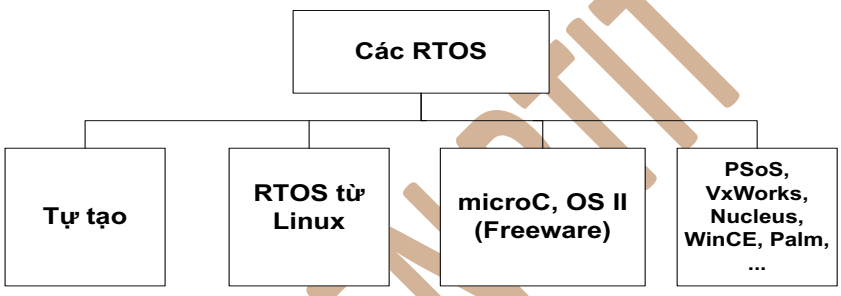
Hình 3.15 Các chức năng nhân RTOS

- Trong qúa trình phát triển HTN với RTOS cần tiến hành gỡ rối mã, và thử nghiệm :
  - ✓ Các chức năng thực thi đa tác vụ (C hay C++);
  - ✓ Đồng hồ định thời mềm (software timers);

THƯ VIỆN PTIT

- ✓ Đồng hồ định thời cứng;
- ✓ Chó canh cửa (watchdog);
- ✓ Module lập lịch;
- ✓ Điều khiển chen ngang;
- ✓ Ngắt;
- ✓ Ghép nối thiết bị ngoài và các module TĐKTB;
- ✓ Các chức năng IPC;
- ✓ Các chức năng xử lý lỗi;
- ✓ Thử nghiệm phần mềm trung gian dùng để gở rối nhúng trong hệ thống.

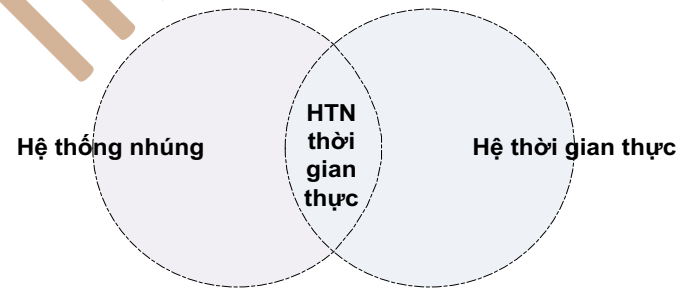
- Các RTOS

Hình 3.16 Các hệ điều hành RTOS

- **HTN thời gian thực**

HTN có thể được tạo thành khi có phần cứng nhúng và phần mềm hệ thống là RTOS. Mối quan hệ giữa hệ thời gian thực và HTN như hình dưới đây:

Hình 3.17 Hệ thống nhúng thời gian thực

Hình cho thấy rằng không phải tất cả HTN đều là HTN thời gian thực và ngược lại không phải tất cả hệ thời gian thực là HTN. Và phần chung chính là biểu diễn của *HTN thời gian thực*.

THƯ VIỆN PTIT

Còn có các HTN không thời gian thực, và HTN thời gian thực được xây dựng trên hệ thống không thời gian thực. Các HTN kiểu này tương đối phổ biến cho các ứng dụng nhúng không đòi hỏi quá khắt khe về đặc tính, hay cần đáp ứng nhanh. Để xây dựng các hệ như vậy cần có những lựa chọn phần cứng có tốc độ xử lý đủ nhanh, RAM đủ lớn, đáp ứng cho ứng dụng. Phần mềm hệ thống không phức tạp nhưng hiệu quả chạy trình cao. Ví dụ các dòng PC 104 nhúng trên thị trường phổ biến chạy với HĐH DOS 6.4 cũng thỏa mãn cho nhiều lớp ứng dụng nhúng, hay chạy với Linux nhân 2.2 không thời gian thực cũng là lựa chọn hợp lí.

- Một số Hệ điều hành thương mại và mã nguồn mở:
  pSOS+ 248
  pSOS+ kernel 248
  pSOS+m multiprocessor kernel
  pREPC+ runtime support
  pHILE+ file system
  pNA+ network manager
  pROBE+ system level debugger
  XRAY+ source level debugger
  OS-9
  VXWorks
  VRTX-32
  IFX
  TNX
  RTL
  RTscope
  MPV
  LynxOS-Posix conformance
  QNX
  Windows NT
  QNX 4 RTOS
  Windows CE and embedded Linux.
  Palm OS
  Windows CE
  MS-DOS or DOS Clones
  Linux, including RTLinux and MontaVista Linux and Unison OS
  Linux Easysbox

THU VIEN PTIT

3.2.4 Hệ thời gian thực không có hệ điều hành thời gian thực

Phần này bàn tới việc thiết kế và phát triển một cách xử lí thời gian thực việc thu thập, sắp xếp các dữ liệu khác nhau trong bối cảnh tranh chấp nguồn tài nguyên hệ thống. Tức là bài toán với các hoạt động dữ liệu thời gian thực *mà không có sử dụng phần mềm tinh xảo như RTOS* để giải quyết. Ví dụ như điều khiển ôto ngày nay: lấy mẫu dữ liệu từ nhiều nguồn khác nhau khi xe chạy, lưu, xử lí, hiển thi, … Có nhiều phần mềm máy tính xử lí cài trên ô tô, như điều khiển động cơ (engine management unit (EMU)), hệ thống điều khiển sức kéo trong sự liên quan tới chuyển động của 4 bánh xe… EMU tương tác với các thành phần qua cổng với tốc độ 19,2 kbaub… hãy tính xem loại máy tính nào có thể sử dụng trên ô tô, đủ mạnh để thực các tác vụ như vậy. Đó là phạm trù phần cứng, một HTN đủ mạnh vậy.

- **Chọn môi trường phần mềm (software environment)**

Vậy bắt đầu từ đâu với bài toán như trên ? Thông thường ta thiết kế phần cứng, phát triển phần mềm, cài đặt, thử nghiệm, sửa đổi …cài đặt thử chạy …. Tuy nhiên có một thực tế là các thành phần phần mềm như hệ điều hành, chương trình dịch thì không thể thay đổi và có thể phù hợp với phần cứng. Trong thực tế một quyết định thông minh là phải có sự hài hòa tính tới cả phần cứng và phần mềm, sau đó phần mềm có thứ tự ưu tiên cao nhất. Tại sao ? Có gì quan trọng hơn nếu ta dùng máy tính để điều và kiểm soát một hệ thống thực ? và câu hỏi tiếp theo: HĐH nào sẽ là phần mềm hệ thống như là ứng viên ? RTOS nào đó, MSDOS hay Windows CE … ? Cần 1 phần mềm thời gian thực thỏa mãn các thông số hạn chót (deadline) đẻ duy trì quá trình lấy mẫu dữ liệu, thông qua truy nhập trực tiếp cổng ghép nối (song song) và phải đơn giản, ổn định. Các kỉ sư ngay lập tức có vẽ sẽ chọn RTOS, tuy nhiên RTOS đắt và sẽ sử dụng thể nào để phát triển ở HTN đích. MS DOS có sẵn và cơ bản là cho phép truy nhập phần cứng dễ dàng, trong khi MS WINDOWS kềnh càng, không thể truy nhập trực tiếp phần cứng và tương đối phức tạp và cản trở việc truy cập làm quá tải nguồn tài nguyên, do vậy không hợp, trừ khi được xây dựng mới (WINDOWS CE). Vậy sự lựa chọn ở đây là MS DOS cùng với công cụ Borland C không phí, là thích hợp, mặc dù cả hai có vẽ củ kỉ, nhưng khả năng còn rất tiềm ẩn. Bộ biên dịch Borland C có hệ thư viện hổ trơ truy nhập cấp thấp và phần cứng và khai thác các trình chạy ở BIOS. Vậy MS DOS có thể thay thế cho một RTOS ? Cái này tùy thuộc vào sự chuyên nghiệp cho hệ đích phát triển. Nói vậy để nhắc tới đặc điểm là MS DOS chỉ thực thi một luồng tác vụ, cho dù có thể gọi các thủ tục và phần mềm có cấu trúc modular, thì vẫn chỉ có 1 thực thi mà thôi. Nếu phải cần tới đa luồng thực thi thì đây là vấn đề khó ! Nhưng có một việc là: hãy ‘gói’ các đa tác vụ đó vào một tác vụ đơn ! (WINDOWS là đa tác vụ, nhưng không phải là thời gian thực, nhưng nếu khéo tổ chức các phần mềm chạy phối hợp (co-operate) và chia sẻ thời gian xử lí với nhau, thì có thể xử lí thời gian thực được. Tuy nhiên nếu không duy trì được kỉ thuật này, hệ thống sẽ bị rối loạn vì các tranh chấp không thể điều hòa được, ví dụ như một tác vụ độc quyền CPU trong thời gian quá dài, không đáp ứng được yêu cầu hạn chót (*deadline*), các tác vụ chỉ có thể thoát bằng hết hạn (*time-out)* để tránh bế tắc hệ thống).

THƯ VIỆN PTIT

Dưới đât thử bàn về một số giải pháp để thực hiện thời gian thực hóa một hệ không thời gian thực.

- **Chuyển hóa hiệu năng thời gian thực sang hệ không thời gian thực.** Trước hết hãy phân loại đặc trưng thời gian thực cần thực hiện và sau đó xác định mức độ năng lực xử lí cần thiết. Nhắc lại là thời gian thực có nghĩa tác vụ phải hoàn thành trong khung thời gian đã định (hàng giây, hay phút). Hầu như vấn đề có tính tới hạn (*critical*) ***thường là ở các tác vụ thu thập dữ liệu***, khung thời gian xử lí dữ liệu giữa hai lần lấy mẫu và điều này lại phụ thuộc vào tốc độ lấy mẫu. Vậy thời gian tối thiểu cho tác vụ này là bao nhiêu. Một tính toán khác là tốc độ của CPU: CPU sẽ thực hiện bao nhiêu lệnh giữa các lần lấy mẫu dữ liệu, mỗi lệnh chi phí bao nhiêu CPU_{CLK} và qui ra thời gian toàn bộ. Ví dụ với CPU 80386 chạy ở CPU_{CLK} = 30MHz (T_{CLK}= 33 ns), tốc độ lấy mẫu là 30Hz (t_s= 33ms), thì giữa 2 lần lấy mẫu sẽ trôi qua 10^6 T_{CLK} . Nếu 1 lệnh máy mất 10 T_{CLK}, CPU có thể chạy 100.000 lệnh. Cho một tác vụ cụ thể nào đó, có thích nợp ? Nếu OK, CPU không nằm trong vấn đề, và ngược lại tốc độ CPU chưa thỏa mãn.
- **Chọn phần cứng.** Chọn một phần cứng không có khó khăn. Những bộ vi điều khiển (microcontroller) không phải là lựa chọn do có định hướng thiết kế, vì các chức năng giới hạn, do bộ nhớ nhỏ, tốc độ chậm. Bo mạch máy tính (based micro-computer board) sẽ là lựa chọn phù hợp vì có bộ nhớ mở rộng, có thiết bị lưu trữ ngoài đa dạng (đĩa mềm, đĩa cứng, USB) để lưu dữ liệu cho các nhu cầu thống kê, phân tích. Các bo mạch này lại rất nhỏ, cấu trúc modular, dễ bổ sung, ví dụ loại PC 104 chuẩn công nghiệp (như đã giới thiệu ở chương 1). Hơn nữa là khả năng cài đặt các phần mềm.
- **Lập lịch lấy mẫu dữ liệu.** Việc thu thập dữ liệu thường kì trong những khoản thời gian cố định cho các chu kì lấy mẫu là thông thường ở các hệ thống có định thời. Có nghĩa là các chu kì lấy mẫu phải kiên định sao cho thời gian lấy dữ liệu không bị sai lệch, như vậy dữ liệu sẽ đúng như hoài vọng (tức dữ liệu đúng các thời điểm cần lấy). Có thể có nhiều kỉ thuật đảm bảo bài toán này, ví dụ: chương trình lấy dữ liệu cho chạy tự do, còn số liệu thu được sẽ được so sánh và hiệu chỉnh với đồng hồ định thời lấy mẫu, hoặc phần mềm hiệu chỉnh thời điểm lấy mẫu chính xác hơn sau khi làm bước trước đó, tức có dự đoán khi nào sẽ có số liệu, thì chuẩn bị lấy mẫu. Từ đó chu kì lấy mẫu sẽ được tính sau bao lâu thì lấy số liệu và dự đoán khi nào nguồn sẽ có dữ liệu. Tuy nhiên cách này cũng có một vài vấn đề:
    - ✓ Chu kì lấy mẫu sẽ không giống nhau từ một hệ này sang hệ khác và phụ thuộc vào tốc độ CPU, điều khiển cổng ghép nối với nguồn dữ liệu.
    - ✓ Thời gian lấy mẫu phụ thuộc vào xử lí mẫu và chu kì lấy mẫu sẽ biến động và có ảnh hưởng tới độ chính xác mẫu lấy được.
    - ✓ Khi đề cập tới hiện thị kết quả, đặc biệt là giá trị tức thời sẽ có sự chênh lệch thời điểm (bị trễ).
    - ✓ Để khắc phục, việc sử dụng đồng hồ thời gian thực (*real-time clock- RTC*) trong hệ thống làm điểm qui chiếu là cần thiết, đặc biệt khi lập biểu. Các PC, PC 104 … đều

THƯ VIỆN PTIT

có đồng hồ này và dùng cách gọi hàm sẽ nhận được các giá trị biểu diễn ở cấp ms, là rất chính xác cho các sự kiện thực. Đọc được thời điểm hiện tại, so sánh với thời điểm trước đó, xác định thời gian đã trôi qua. Nếu thời gian này bé hơn chu kì lấy mẫu, đọc lại, so sánh… Nếu thời gian đó bằng với độ dài chu kì, lưu thời điểm này lại, chuyển điều khiển tới code lấy mẫu. Chu trình này sẽ được lặp lại trong suốt quá trình lấy dữ liệu. Tuy nhiên giải pháp này có thể sẽ có chênh lệch thời gian nếu chu kì lấy mẫu tính bằng ms, RTC trả lại cũng là ms ! Đây là câu hỏi dùng cái gì đo cái gì ! Nói cách khác nếu RTC trả lại ns, chắc sẽ tốt hơn. Hay nếu chu kì lẫy mẫu tính là giây, vài giây, thì sẽ tốt hơn. Nếu đồng hồ RTC của máy tính không đủ độ phân giải do đó không phải là lựa chọn, thì có giải pháp khác sẽ được sử dụng: Cơ chế ngắt (DOS INT: *INT 15 - AH = 86h SYSTEM - WAIT (μs) máy AT,XT2,XT286,CONV,PS*) đưa tác vụ vào trạng thái "ngủ" (sleeep) hay "đợi" (wait) một thời gian, sau đó đánh thức khi thời gian cần đã đạt giá trị. Thời gian tính sẽ qui vào lệnh, tính theo μs, cho nên có độ chính xác cao. Chu kì thời gian sẽ tính cho từng hệ cụ thể. Giải pháp khác là dùng đồng hồ phần cứng độc lập (timer) phát sinh ngắt theo chu kì để lấy mẫu dữ liệu, ở đây cần viết code xử lí ngắt cẩn thận và tối ưu để có thể kết thúc sớm trước khi sang ngắt mới, không làm quá tải CPU cho các tác vụ khác ! (Ngoài ra DOS còn có một ngắt báo thời gian hệ thống, xảy ra 18.2 lần/giây (18.2 Hz), cũng là giải pháp cho cập nhật dữ liệu.

- **Lấy mẫu dữ liệu.** Để lấy dữ liệu, cần lựa chọn kỉ thuật ghép nối từ các cảm biến vào hệ thống. Có vài kỉ thuật cơ bản, đó là dữ liệu được chuyển vào khi các bộ biến đổi đã chuyển từ tương tự sang số. Việc chọn tuyển số liệu vào hệ có ảnh hương rất lớn tới thời gian lấy dữ liệu toàn phần. Truyền thông có thể là nối tiếp (*serial line*), song song (*parallel-bus*), sau đó là cách kích hoạt chu trình phần mềm: chu kì (*polling*) theo đồng hồ như trình bày ở trên hay chủ động qua ngắt mối khi dữ liệu đã sẵn sàng ở đầu ra ADC. Đối với nhận dữ liệu nối tiếp, thường dữ liệu đã có định dạng kiểu gói với số byte nhất định, việc nhận các byte liên tiếp phụ thuộc nhiều vào tốc độ thu/phát, có hay không có đối thoại và khi hệ lấy từ nhiều nguồn (cảm biến) dữ liệu theo kiểu polling, chi phí thời gian sẽ là vấn đề lớn. Đối với các CPU tốc độ cao, việc này có thể giải quyết được. Trong khi dùng ngắt, cần code ở mức thấp để nhận biết số hiệu vector ngắt, kích hoạt chương trinh xử lí ngắt (ISR). Dùng ngắt có thể nhận cả khung dữ liệu, nhanh hay chậm là do bên phát dữ liệu. Các UART hiện tại thể chạy tới 115000 kbaud và để thích ứng cần một FIFO nhận dữ liệu đủ lớn. Việc quản lí FIFO sao cho không bị tràn và hoạt động trôi chảy, đặc biệt với polling khi cần lưu nhiều mẫu dữ liệu từ nhiều nguồn. Khi viết code cho polling, cần debug để tránh các sự cố khi khai thác FIFO.
- **Một số lưu ý.**
  - ✓ Sai số tính toán thời gian do phần mềm thực hiện thông qua các phép biến đỗi hệ cơ số (ví dụ đưa vào số hexa, tính toán là số nguyên …), sai số tích lũy khi làm tròn ở các phép tính số học. cascv chương trình dịch thường dùng các phương pháp tiệm

THƯ VIỆN PTIT

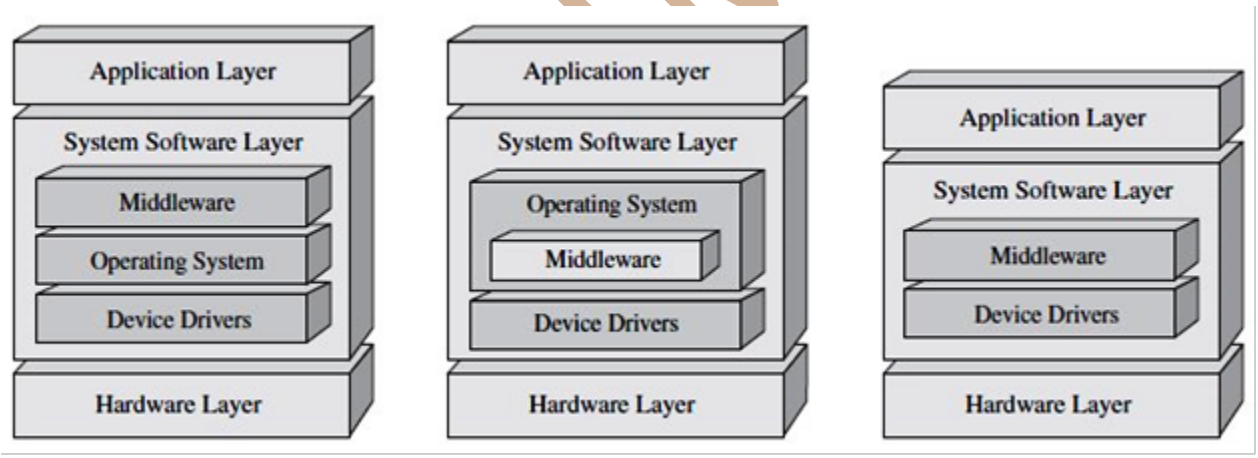
cận gần đúng nên sai số rất đáng kể. Để tránh sai số, cần thực nghiệm các giá trị cần có để nạp các thông số chuẩn cho các hàm tính toán thời gian.

- ✓ Dữ liệu bị xáo trộn cũng có thể xảy ra. Vì vậy trước một chu trình lấy mẫu dữ liệu mới, cần làm sạch bộ đệm (FIFO), kích thước bộ đệm đủ lớn để tránh bị tràn dữ liệu, quản lí con trỏ vào bộ đệm phải thật chính xác, tránh bị đảo lộn thứ tự của dữ liệu. Các thao tác xóa, tái khởi động phải thực hiện đúng vị trí. Khi sử dụng bộ đệm FIFO như các hàng đợi gán cho các tác vụ riêng biệt, việc truy cập đọc/ghi phải chính xác ứng với các nguồn cung cấp (sensor+ADC+UART) dữ liệu vào.

3.3 PHẦN MỀM TRUNG GIAN (middleware)

Trong giới hạn nhất định, phần mềm trung gian (gọi tắt PMTG) là bất kì phần mềm nào không phải là phải của nhân HĐH, TĐKTB hay phần mềm ứng dụng. Nhưng cũng có một số HĐH hợp nhất PMTG vào HĐH (nhưng không vào nhân HĐN !), như hình 3.2 đã đề cập. Ví dụ với các HĐH máy để bàn, rất nhiều PMTG có sẵn khi bán HĐH (các dịch vụ, mạng, Sun embedded Java, Microsoft's .NET Compact Framework, CORBA của Cty Object Management Group (OMG) … và đã hợp nhất với HĐH, mang lại cho người dùng có ngay các tiện ích khi sử dụng. Phần mềm trung gian không hợp nhất vào phần mềm ứng dụng, là để chia sẻ sử dụng cho nhiều ứng dụng đồng thời, hay tái sử dụng ở các môi trường HĐH khác nhau.

Trong HTN, PMTG được coi như phần mềm hệ thống, mà vị trí có thể theo các mô hình sau:

Hình 3.18 Vị trí của PMTG ở HTN

Trên hình ta nhận thấy PMTG giống như cầu nối giữa các phần nềm khác của phần mềm hệ thống, cung cấp các dịch vụ cho các phần mềm ứng dụng, như: an ninh hệ thống, kết nối mạng, tryền thông cục bộ giữa các ứng dụng trong hệ thống, mang lại sự linh hoạt khi triển khai các ứng dụng. Với vị trí "trung gian", các PMTG làm giảm đáng kể tính phức tạp của các ứng, vì các tiện ích đã có sẵn và chia sẻ ngay trong PMTG. Tuy nhiên khi đưa PMTG vào hệ thống cũng là tăng thêm một lớp xếp chồng, có tác động đáng kể vào tính mở rộng, hiệu năng của các HTN, vì PMTG tác động vào tất cả các lớp phần mềm khác.

Có nhiều kiểu PMTG, như PMTG hướng thông điệp (message oriented middleware (MOM)), môi giớ đối tượng (object request brokers (ORBs)), thủ tục gọi từ xa (remote procedure calls (RPCs)) , Truy nhập cơ

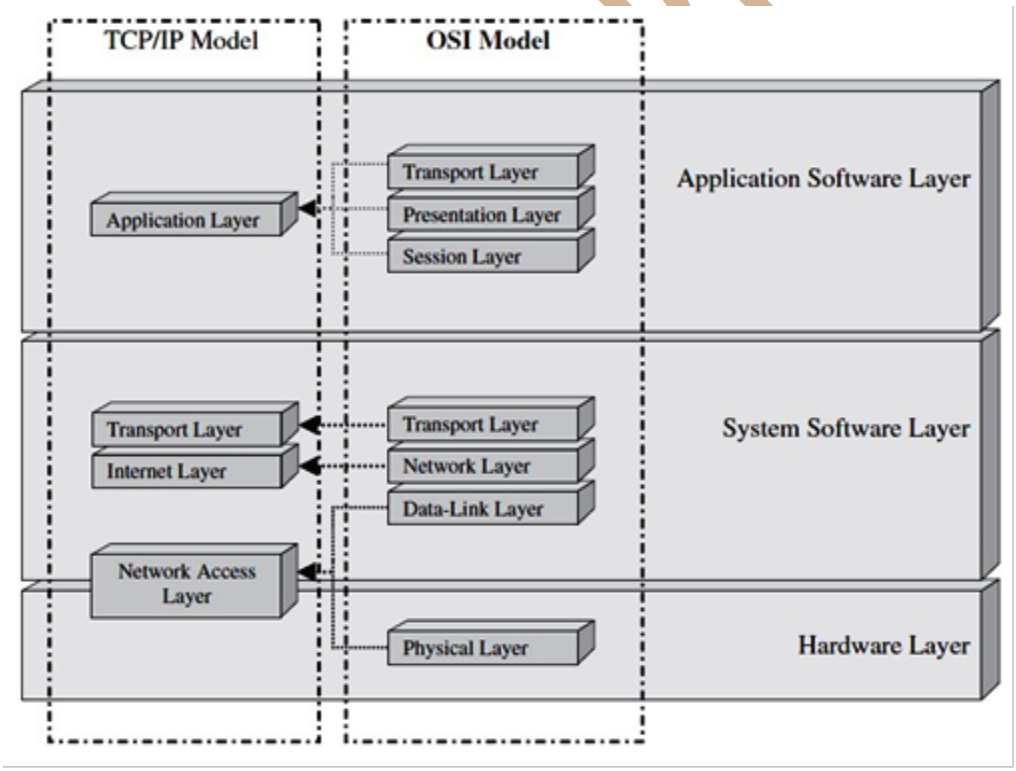
sở dữ liệu (database/database access) và các lớp giao thức mạng (networking protocols). Tuy nhiệ khi phân loại có hai tập hợp cơ bản:

- ✓ Đa năng (*general-purpose)*: được cài đặt trên nhiều HTN khác nhau, ví dụ giao thức mạng, máy Java ảo (JVM). Hai thành phần này đều có trên các thiết bị mạng hiện đại. như router, Concentrator, Switch, các thiết bị dạng SOHO,…
- ✓ Xác định (*market-specific)*: dành cho các yêu cầu riêng biệt cho các HTN riêng biệt. Ví dụ PMTG trên các máy thu hình kĩ thuật số hỗ trợ kết nối mạng TCP/IP, được xếp trên HĐH và JVM.

Các PMTG thường là sản phẩm của riêng các công ty, cho các HTN của công ty chế tạo và có bản quyền sở hữu trí tuệ. Cũng có một số là phần mềm mã nguồn mở được hỗ trợ bởi các tổ chức công nghiệp sử dụng theo giấy phép GPL, ví dụ Linux và các PMTG chạy với Linux.

Ví dụ các PMTG trong các HTN

Tùy vào phạm trù ứng dụng và qui mô xây dựng, HTN có thể có PMTG cũng có thể không. Dưới đây là các ví dụ các HTN cần có PMTG, như ở các thiết bị truyền thông nối mạng, thì các module và thiết bị mạng là cần thiết:

Hình 3.19 Mô hình các lớp mạng theo TCP/IP, OSI và ánh xạ vào HTN

Lớp 4, 3, 2 của mô hình OSI được đặt trong lớp phần mềm hệ thống, nhưng không thuộc nhân HĐH nhúng. Các lớp 5, 5, 7 thuộc phần mềm ứng dụng, lớp 1 thuộc thành phần phần cứng.

Ngày nay hầu hết các ứng dụng WEB đề có sự hỗ trợ của Java, cho nên ở các HTN đều có vài Java Virtual Machine.

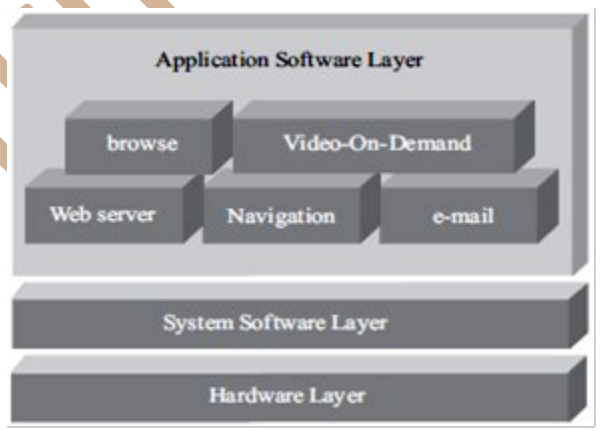
3.4 PHẦN MỀM ỨNG DỤNG

Phần mềm ứng dụng chính là mục đích để chạy trên HTN. HTN được ứng dụng ở nhiều lĩnh vực khác nhau, do đó các ứng dụng là rất cụ thể, và được phát triển bởi nhà chế tạo ra HTN. Ví dụ trong công nghiệp chế tạo các thiết bị cho tự động hóa, robot,… các HTN có những bài toán riêng để giải quyết, tức là phải phát triển phần mềm cho bài toán đó.

Ví dụ HTN kín: để một bộ chuyển mạch mạng (switch) hoạt động được, ngoài một phần mềm nhân điều khiển, PMTG mạng, cần phát triển các module như:

- Chuyển gói dữ liệu và/ra ở một cổng;
- Quản lí buffer vào/ra của mỗi cổng;
- Truy vấn địa chỉ MAC trong gói để tìm cổng đầu ra;
- Chạy phần mềm chọn đường đi từ cổng và tới cổng ra;
- Điều khiển đóng các công tắc trong ma trận công tắc điện tử tạo ra đường nối từ cổng vào đến cổng ra;
- Cập nhật MAC vào bảng cơ sở dữ liệu theo cấu trúc các MAC thuộc một cổng;
- Quản trị thông lượng;
- Kết nối với hệ thống quản trị qua giao thúc SNMP với tư cách là Agent;
- …

Ví dụ khác HTN mở: trong "ngôi nhà thông minh", các HTN kiểm soát các khu vực với các tác vụ cụ thể, sau đó sẽ nối vào máy chủ gia đình và máy chủ gia đình nối Interrnet. Login vào máy chủ qua môi trường ứng dụng WEB, chủ nhà có thể kiểm soát nhà mình (qua video), hay ra lệnh thực hiện một công việc nào đó trên một HTN nào đó. Và ta có mô hình sau đây:

Hình 3.20 Các ứng dụng WEB trong HTN, đặt ở lớp phần mềm ứng dụng.

Phần mềm ứng dụng ở đây là các phần mềm liên quan tới Internet: Web server, Navigation, e-mail, Video-On-Demand …

3.5 LẬP TRÌNH NHÚNG

Một trong những ngôn ngữ được sử dụng phổ biến để xây dựng các hệ thống nhúng là “C”. Ngôn ngữ “C” là một ngôn ngữ lập trình mục đích chung được chuẩn hóa và có cấu trúc tốt, được xác định rõ ràng với sự hỗ trợ của các thao tác bit mở rộng phù hợp cho xây dựng hệ thống nhúng. “C” cho phép tích hợp các tính năng của ngôn ngữ bậc cao và hợp ngữ giúp ngôn ngữ lập trình này truy cập được để lập trình cho phần cứng cũng như phát triển các phần mềm ứng dụng. Ngôn ngữ này thường tuân theo chuẩn ANSI và kết hợp các tập thư viện khác nhau cho các nền tảng hệ điều hành khác nhau. Một ứng dụng chạy trên một nền tảng hệ điều hành nào đó cần được xử lý bởi một trình biên dịch đi theo hệ điều hành đó. Các trình biên dịch này được sử dụng để chuyển đổi các chương trình viết bằng ngôn ngữ “C” sang bộ xử lý đích (trên đó hệ điều hành đang chạy), các tệp nhị phân cụ thể là đầu ra của trình biên dịch sẽ được đưa xuống bộ xử lý đích để chạy. Dựa trên nền tảng của ngôn ngữ “C”, có một nhánh gọi là "Embedded C" hay "C nhúng" được mở rộng ra từ ngôn ngữ C gốc. "C nhúng" hỗ trợ tất cả các lệnh của C và kết hợp một vài chức năng/hướng dẫn cụ thể của bộ xử lý đích. Cần lưu ý rằng việc triển khai thư viện ANSI “C” tiêu chuẩn luôn được điều chỉnh theo thư viện bộ xử lý / bộ điều khiển đích trong Embedded C. Việc thực hiện các chức năng / hướng dẫn của bộ xử lý / bộ điều khiển đích phụ thuộc vào bộ xử lý / bộ điều khiển cũng như được hỗ trợ trình biên dịch chéo cho ngôn ngữ C nhúng cụ thể. Một chương trình phần mềm có tên là trình biên dịch chéo được sử dụng để chuyển đổi các chương trình được viết bằng ‘Embedded C’ sang các lệnh cụ thể của bộ xử lý / bộ điều khiển (ngôn ngữ máy).

- Compiler (Trình biên dịch) là một công cụ phần mềm chuyển đổi mã nguồn, được viết bằng ngôn ngữ cấp cao trên một hệ điều hành cụ thể và chạy trên kiến trúc bộ xử lý đích cụ thể. Ở đây, hệ điều hành, chương trình biên dịch và ứng dụng sử dụng mã nguồn chạy trên cùng một bộ xử lý đích.

- Cross-compiler (Trình biên dịch chéo) là các công cụ phần mềm được sử dụng trong các ứng dụng phát triển đa nền tảng. Trong phát triển đa nền tảng, trình biên dịch chạy trên bộ xử lý đích / HĐH cụ thể chuyển đổi mã nguồn thành mã máy cho bộ xử lý đích có tập lệnh và kiến trúc khác với bộ xử lý mà trình biên dịch đang chạy hoặc cho một hệ điều hành khác với hệ điều hành phát triển hiện tại.

3.5.1 Keywords và Identifiers

‘Keywords’ là tên dành riêng được sử dụng bởi ngôn ngữ ‘C’. Tất cả các từ khóa đều có ý nghĩa cố định trong ngữ cảnh ngôn ngữ ‘C’ và chúng không được phép cho các lập trình viên đặt tên cho các biến hoặc hàm của riêng họ. ’C’ hỗ trợ 32 từ khóa và chúng được liệt kê dưới đây:

THƯ VIỆN PTIT

auto	Double	int	struct
break	else	long	switch
case	enum	register	typedef
char	extern	return	union
const	float	short	unsigned
continue	for	signed	void
default	goto	sizeof	volatile
do	if	static	while

Hình 3.21: Bảng từ khóa trong ngôn ngữ C

Idenfiers (Mã định danh) là tên người dùng và nhãn xác định. Mã định danh có thể chứa các chữ cái của bảng chữ cái tiếng Anh (cả chữ hoa và chữ thường) và số. Ký tự bắt đầu của một định danh phải là một chữ cái. Ký tự đặc biệt duy nhất được phép trong mã định danh là dấu gạch dưới (_).

3.5.2 Kiểu dữ liệu

Kiểu dữ liệu đại diện cho loại dữ liệu được giữ bởi một biến. Các loại dữ liệu khác nhau được hỗ trợ, không gian lưu trữ (bit) của chúng và dung lượng lưu trữ cho ngôn ngữ C được lập bảng dưới đây.

Data Type	Size (Bits)	Range	Comments
char	8	–128 to +127	Signed character
signed char	8	–128 to +127	Signed character
unsigned char	8	0 to +255	Unsigned character
short int	8	–128 to +127	Signed short integer
signed short int	8	–128 to +127	Signed short integer
unsigned short int	8	0 to +255	Unsigned short integer
int	16	–32,768 to +32,767	Signed integer
signed int	16	–32,768 to +32,767	Signed integer
unsigned int	16	0 to +65,535	Unsigned integer
long int	32	–2147,483,648 to +2,147,483,647	Signed long integer
signed long int	32	–2147,483,648 to +2,147,483,647	Signed long integer
unsigned long int	32	0 to +4,294,967,295	Unsigned long integer
float	32	3.4E-38 to 3.4E+38	Signed floating point
double	64	1.7E-308 to 1.7E+308	Signed floating point (Double precision)
long double	80	3.4E-4932 to 3.4E+4932	Signed floating point (Long Double precision)

Hình 3.22: Kiểu dữ liệu trong "C"

Kích thước và phạm vi loại dữ liệu được cung cấp ở trên là dành cho trình biên dịch C thông thường cho nền tảng 32 bit. Cần lưu ý rằng kích thước lưu trữ có thể khác nhau đối với loại dữ liệu tùy thuộc vào trình biên dịch chéo được sử dụng cho các ứng dụng nhúng. Vì bộ nhớ là một hạn chế lớn trong các ứng dụng nhúng, hãy chọn loại dữ liệu tối ưu cho một biến. Ví dụ: nếu biến được dự kiến nằm trong phạm vi từ 0 đến 255, hãy khai báo giống như kiểu dữ liệu, '*unsigned char*' hoặc '*unsigned short*' thay vì khai báo là '*int*' hoặc '*unsign int*'.

3.5.3 Storage Class (Lớp lưu trữ)

Lớp lưu trữ (Storage Class) định nghĩa phạm vi và vòng đời của biến và/hoặc các hàm bên trong một chương trình C. Chúng thường đứng trước kiểu dữ liệu mà chúng tác động. Dưới đây là các lớp lưu trữ có thể được sử dụng trong C:

- auto
- register
- static
- extern

Lớp lưu trữ auto: Lớp lưu trữ auto là lớp lưu trữ mặc định cho tất cả các biến cục bộ:

```
{
  int diemthi;
  auto int diemthi;
}
```

Ví dụ trên để định nghĩa hai biến trong cùng một lớp lưu trữ, auto có thể được sử dụng bên trong hàm, ví dụ biến cục bộ.
Lớp lưu trữ register: Lớp lưu trữ register có thể được sử dụng để định nghĩa biến cục bộ và có thể được lưu trữ trong một vùng đăng ký thay vì RAM. Điều này nghĩa là biến này có cỡ tối đa tương đương với cỡ đăng ký.

```
{
  register int  hocphi;
}
```

Lớp lưu trữ static: Lớp lưu trữ static hướng dẫn trình biên dịch giữ các giá trị biến cục bộ tồn tại trong thời gian sống của chương trình thay vì việc tạo ra và hủy nó mỗi lần chạy qua phạm vi đó. Do đó, tạo một biến cục bộ static cho phép chúng lưu trữ các giá trị với các hàm gọi. Lớp static này có thể được áp dụng cho biến toàn cục. Khi việc này diễn ra, nó gây ra phạm vi của biến được

giới hạn trong file mà nó khai báo. Trong lập trình "C", khi static được sử dụng ứng với lớp, nó dẫn đến chỉ có một bản copy của lớp khai báo được chia sẻ bởi tất cả các đối tượng sử dụng lớp này.

Lớp lưu trữ extern: Lớp lưu trữ extern được sử dụng để đưa tham chiếu đến các biến toàn cục mà được nhìn thấy bởi tất cả các file chương trình. Khi bạn có nhiều file và bạn định nghĩa các biến cục bộ hoặc hàm, nó sẽ được sử dụng ở các file khác. Để hiểu vấn đề này, extern được sử dụng để khai báo biến toàn cục hoặc hàm ở file khác.

3.5.4 Phép toán số học

Toán tử	Miêu tả
+	Cộng hai toán hạng
-	Trừ toán hạng thứ hai từ toán hạng đầu
*	Nhân hai toán hạng
/	Phép chia
%	Phép lấy số dư
++	Toán tử tăng (++), tăng giá trị toán hạng thêm một đơn vị
--	Toán tử giảm (--), giảm giá trị toán hạng đi một đơn vị

THU VIEN PTIT

3.5.5 Phép toán logic

Toán tử	Miêu tả

&&	Được gọi là toán tử logic AND (và). Nếu cả hai toán tử đều có giá trị khác 0 thì điều kiện trở lên true.
||	Được gọi là toán tử logic OR (hoặc). Nếu một trong hai toán tử khác 0, thì điều kiện là true.
!	Được gọi là toán tử NOT (phủ định). Sử dụng để đảo ngược lại trạng thái logic của toán hạng đó. Nếu điều kiện toán hạng là true thì phủ định nó sẽ là false.

3.5.6 Toán tử quan hệ

Toán tử	Miêu tả
==	Kiểm tra nếu 2 toán hạng bằng nhau hay không. Nếu bằng thì điều kiện là true.
!=	Kiểm tra 2 toán hạng có giá trị khác nhau hay không. Nếu không bằng thì điều kiện là true.
>	Kiểm tra nếu toán hạng bên trái có giá trị lớn hơn toán hạng bên phải hay không. Nếu lớn hơn thì điều kiện là true.
<	Kiểm tra nếu toán hạng bên trái nhỏ hơn toán hạng bên phải hay không. Nếu nhỏ hơn thì là true.
>=	Kiểm tra nếu toán hạng bên trái có giá trị lớn hơn hoặc bằng giá trị của toán hạng bên phải hay không. Nếu đúng là true.
<=	Kiểm tra nếu toán hạng bên trái có giá trị nhỏ hơn hoặc bằng toán hạng bên phải hay không. Nếu đúng là true.

THƯ VIỆN PTIT

3.5.7 Điều khiển luồng

Các cấu trúc điều khiển luồng yêu cầu lập trình viên xác định một hoặc nhiều điều kiện để đánh giá và kiểm tra bởi chương trình, cùng với các lệnh được thực hiện nếu điều kiện được xác định là đúng, hoặc các lệnh khác được thực hiện nếu điều kiện xác định là sai.

Lệnh	Miêu tả
Lệnh if	Một lệnh if bao gồm một biểu thức logic theo sau bởi một hoặc nhiều lệnh khác.
Lệnh if...else	Một lệnh if có thể theo sau bởi một lệnh else (tùy ý: có hoặc không), mà có thể được thực hiện khi biểu thức logic có giá trị false.
Lồng lệnh if	Chúng ta có thể sử dụng lệnh if hoặc else if bên trong lệnh if hoặc else if khác.
Lệnh switch	Một lệnh switch cho phép kiểm tra điều kiện của một biến trước khi thực thi các lệnh.
Lồng lệnh switch	Chúng ta có thể sử dụng một lệnh switch bên trong một lệnh switch khác.

3.5.8 Vòng lặp

Vòng lặp cho phép thực hiện một lệnh và một nhóm lệnh nhiều lần

Kiểu vòng lặp	Miêu tả
Vòng lặp While	Lặp lại một hoặc một nhóm các lệnh trong khi điều kiện đã cho là đúng. Nó kiểm tra điều kiện trước khi thực hiện thân vòng lặp.
Vòng lặp for	Thực thi một dãy các lệnh nhiều lần và tóm tắt đoạn code mà quản lý biến vòng lặp.
Vòng lặp do...while	Giống lệnh While, ngoại trừ ở điểm là nó kiểm tra điều kiện ở cuối thân vòng lặp.
Lồng các vòng lặp	Chúng ta có thể sử dụng một hoặc nhiều vòng lặp trong các vòng lặp while, for hoặc do..while khác.

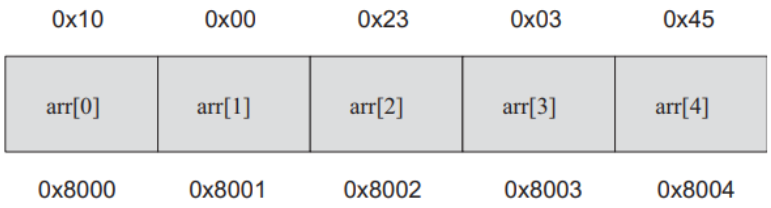
THƯ VIỆN PTIT

3.5.9 Mảng và con trỏ

Mảng là một tập hợp các dữ liệu cùng kiểu với độ dài cố định.. Mảng thường được khai báo với kiểu dữ liệu của mảng, tên của mảng và số phần tử liên quan được đặt trong mảng. Ví dụ khai báo mảng sau:

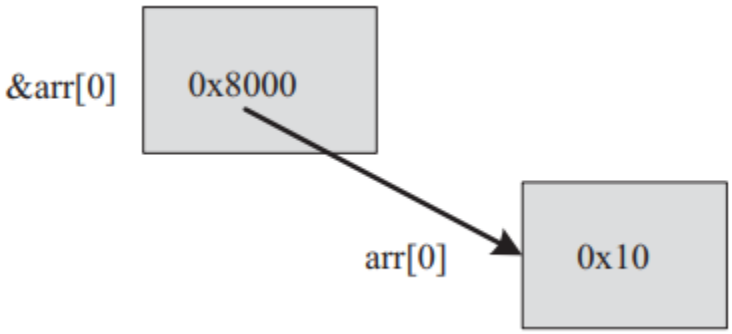
char arr [5];

khai báo một mảng char với tên 'arr' với không gian cho 5 phần tử char trong bộ nhớ như trong Hình 3.23

Hình 3.23: Minh họa mảng trong "C"

Phương thức đầu tiên là khởi tạo toàn bộ mảng tại thời điểm khai báo mảng. Phương pháp thứ hai là khởi tạo có chọn lọc trong đó bất kỳ thành viên nào cũng có thể được khởi tạo hoặc thay đổi với một giá trị.

Hình 3.24: Địa chỉ phần tử mảng và mối quan hệ nội dung

```
//Initialisation of array at the time of declaration

unsigned char arr[5] = {5, 10, 20, 3, 2};

unsigned char arr[ ] = {5, 10, 20, 3, 2};

//Selective initialisation

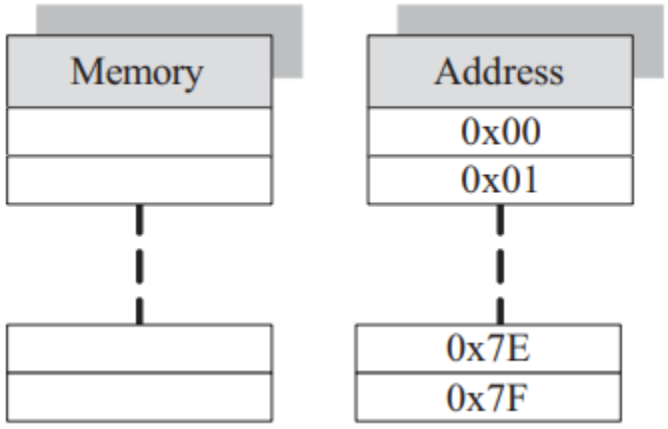
unsigned char arr[5];
```

```
arr[0] = 5;
arr[1] = 10;
arr[2] = 20;
arr[3] = 3;
arr[4] = 2;
```

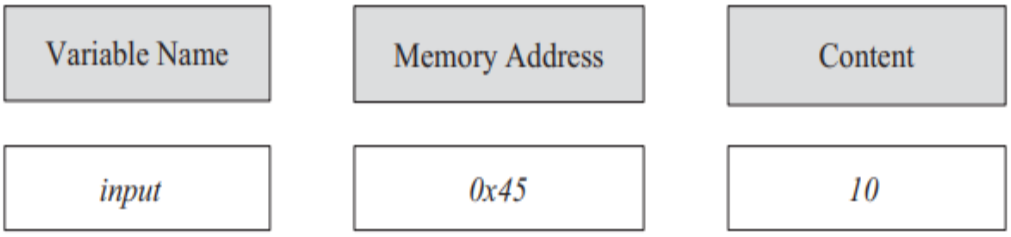
Con trỏ là một tính năng linh hoạt đồng thời là tính năng nguy hiểm nhất, có khả năng tạo ra các sự cố tiềm ẩn dẫn đến sự cố phần mềm, nếu không được sử dụng đúng cách. Con trỏ là một kỹ thuật dựa trên bộ nhớ để truy cập và sửa đổi biến. Con trỏ rất hữu ích trong những trường hợp

- Truy cập và sửa đổi các biến.
- Tăng tốc độ thực hiện.
- Truy cập nội dung trong một khối bộ nhớ.
- Truyền biến cho các hàm bằng cách loại bỏ việc sử dụng bản sao biến cục bộ.
- Cấp phát bộ nhớ động.

Để hiểu khái niệm con trỏ, chúng ta hãy xem tổ chức bộ nhớ dữ liệu của bộ xử lý. Đối với bộ xử lý / bộ điều khiển có RAM bên trong có thể lập trình 128 byte (ví dụ AT89C51), bộ nhớ được tổ chức dưới dạng

Hình 3.25: Tổ chức bộ nhớ dữ liệu cho 8051

Hình 3.26: Mối quan hệ giữa tên biến, địa chỉ và dữ liệu được giữ bởi biến

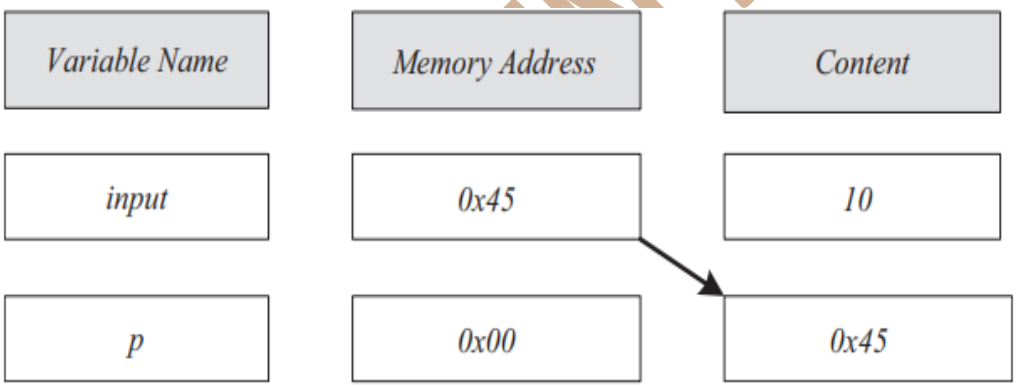
Nội dung của vị trí bộ nhớ 0x45 (đại diện cho đầu vào biến) có thể được truy cập và sửa đổi bằng cách sử dụng một con trỏ có cùng loại với biến (char cho đầu vào biến trong ví dụ). Việc truy cập này được thực hiện bằng phương pháp sau.

```
char input; //Declaring input as character variable

char *p; //Declaring a character pointer p (* denotes p is a pointer)

p = &input //Assigns the address of input as content to p
```

Tương tự được biểu diễn bằng sơ đồ như:

Hình 3.27: Kỹ thuật truy cập bộ nhớ dựa trên con trỏ

Trình biên dịch gán một bộ nhớ cho biến con trỏ ký tự p. Đặt nó là 0x00 (Giá trị tùy ý được chọn để minh họa) và vị trí bộ nhớ giữ địa chỉ bộ nhớ của đầu vào biến (0x45) làm nội dung. Tính năng con trỏ trong "C" giống như kỹ thuật đánh địa chỉ gián tiếp được sử dụng trong 8051.

```
MOV R0, #45H

MOV A,@R0 ; R0 & R1 are the indirect addressing registers.
```

là một ví dụ cho việc sử dụng con trỏ bộ nhớ 8 bit trong 8051

```
MOV DPTR, #0045H
```

```
MOV A,@DPTR ; DPTR is the 16bit indirect addressing register
```

là một ví dụ cho hoạt động con trỏ bộ nhớ 16 bit. Hình thức chung của việc khai báo một con trỏ trong 'C' là

```
data type *pointer; //'data type' is the standard data type like

//int, char, fl oat etc… supported by 'C' language.
```

Biểu tượng * (dấu hoa thị) thông báo cho trình biên dịch rằng con trỏ biến là biến con trỏ. Giống như bất kỳ biến nào khác, con trỏ cũng có thể được khởi tạo trong chính khai báo của nó.

```
E.g. char x, y;

char *ptr = &x;
```

Nội dung được trỏ bởi một con trỏ được sửa đổi / truy xuất bằng cách sử dụng * làm tiền tố cho con trỏ.

```
E.g. char x=5, y=56;

char *ptr=&x;        //ptr holds address of x

*ptr = y;            //x = y
```

Con trỏ: Toán tử số học và quan hệ trên ngôn ngữ C

Bổ sung số nguyên với con trỏ. Ví dụ: ptr + 2 (cần lưu ý rằng con trỏ được chuyển tiếp theo chiều dài lưu trữ được trình biên dịch hỗ trợ cho kiểu dữ liệu của con trỏ nhân với số nguyên. Ví dụ: đối với con trỏ nguyên có kích thước lưu trữ của int = 4, phép cộng ở trên sẽ tăng con trỏ lên 4 × 2 = 8)

- Phép trừ số nguyên từ con trỏ, ví dụ: ptr - 2 (quy tắc trên được áp dụng)
- Hoạt động tăng dần của con trỏ, ví dụ: ++ ptr và ptr ++ (tùy thuộc vào loại con trỏ, bối cảnh gia tăng ++ thay đổi). Đối với toán tử con trỏ ++, toán tử tăng con trỏ lên 1 và đối với con trỏ nguyên, con trỏ được tăng theo kích thước lưu trữ của số nguyên được trình biên dịch hỗ trợ (ví dụ: con trỏ ++ dẫn đến con trỏ + 4 nếu kích thước cho số nguyên được hỗ trợ bởi trình biên dịch là 4)
- Hoạt động giảm dần của con trỏ, ví dụ: - - ptr và ptr - - (quy tắc bối cảnh cho hoạt động giảm dần giống như hoạt động gia tăng)
- Phép trừ con trỏ, ví dụ: ptr1 - ptr2
- So sánh hai con trỏ sử dụng toán tử quan hệ, ví dụ: ptr1> ptr2, ptr1 <ptr2, ptr1 = = ptr2, ptr1! = ptr2 vv (chỉ so sánh các con trỏ cùng loại sẽ cho kết quả có ý nghĩa)

Một vài điểm quan trọng trên con trỏ

- Lệnh * ptr ++ chỉ tăng con trỏ chứ không phải nội dung được trỏ bởi con trỏ 'ptr' và *ptr-- giảm con trỏ không phải nội dung được trỏ bởi con trỏ 'ptr'
- Lệnh (* ptr) ++ tăng nội dung được trỏ bởi con trỏ ptr chứ không phải con trỏ ptr. (*ptr) -- giảm nội dung được trỏ bởi con trỏ 'ptr' và không phải con trỏ 'ptr'
- Không thể sử dụng một con trỏ đúc kiểu trong biểu thức gán và không thể tăng hoặc giảm, ví dụ: ((int * ptr)) ++; sẽ không hoạt động theo cách mong đợi
- Con trỏ Null là một con trỏ chứa một giá trị đặc biệt gọi là NULL không phải là địa chỉ của bất kỳ biến hoặc hàm nào hoặc địa chỉ bắt đầu của khối bộ nhớ được phân bổ trong phân bổ bộ nhớ động
- Con trỏ của mỗi loại có thể có một con trỏ null liên quan viz. có thể có con trỏ null kiểu ký tự, con trỏ null kiểu số nguyên, v.v.
- NULL là một macro tiền xử lý được định nghĩa theo nghĩa đen là zero hoặc ((void*)0). #define NULL 0 hoặc #define NULL ((void *) 0)
- NULL là một số không đổi và cả hai có thể được sử dụng thay thế cho nhau như các hằng con trỏ Null
- Một con trỏ NULL có thể được kiểm tra bởi toán tử if (). Xem ví dụ sau:

```
if (ptr) //ptr is a pointer declared

   printf ("ptr is not a NULL pointer");

   else

   printf ("ptr is a NULL pointer");
```

Câu lệnh *if (ptr)* được chuyển đổi thành *if (ptr! = 0)* bởi trình biên dịch (chéo). Ngoài ra, bạn có thể trực tiếp sử dụng câu lệnh *if (ptr! = 0)* trong chương trình của mình để kiểm tra con trỏ NULL.

- Con trỏ Null là một khái niệm ngôn ngữ C và có giá trị bên trong không quan trọng. NULL luôn đảm bảo 0 cho bạn nhưng con trỏ Null không cần.

3.5.10 Chuỗi trong C

Chuỗi trong ngôn ngữ lập trình C thực chất là mảng một chiều của các ký tự mà kết thúc bởi một ký tự null '\0'.

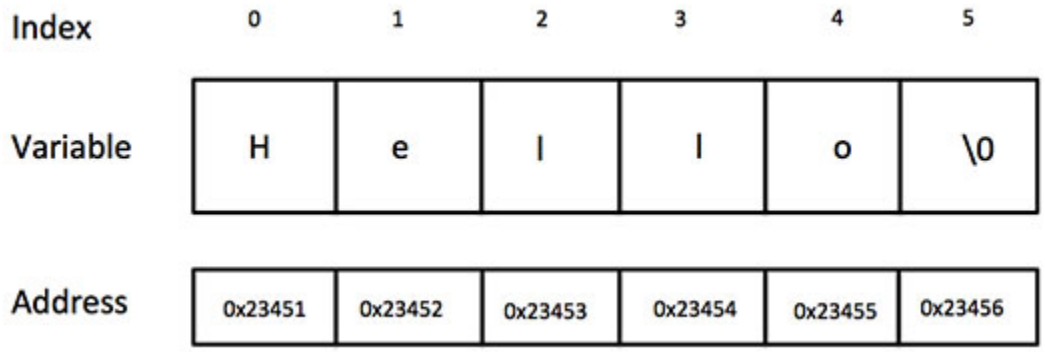
Phần khai báo và khởi tạo dưới đây tạo ra một chuỗi bao gồm một từ "Hello". Để giữ các giá trị null tại cuối của mảng, cỡ của mảng các ký tự bao gồm một chuỗi phải nhiều hơn số lượng các ký tự trong từ khóa "Hello".

```
char loichao[6] = {'H', 'e', 'l', 'l', 'o', '\0'};
```

Nếu theo quy tắc khởi tạo các chuỗi, có thể viết lệnh như sau:

```
char loichao[] = "Hello";
```

Dưới đây là phần biểu diễn ô nhớ cho đoạn chuỗi trên trong ngôn ngữ C:

Hình 3.28: Biểu diễn ô nhớ cho đoạn chuỗi trong ngôn ngữ C

Thực tế, chúng ta không đặt ký tự null tại vị trí cuối cùng của biến hằng số. Bộ biên dịch C tự động thêm '\0' tại ví trí cuối cùng của chuỗi khi nó khởi tạo chuỗi.

Ngôn ngữ C hỗ trợ một dãy rộng rãi các hàm để thao tác các chuỗi kết thúc là null:

STT	Hàm & Mục đích
1	strcpy(s1, s2); Sao chép chuỗi s2 cho chuỗi s1.
2	strcat(s1, s2); Nối chuỗi s2 vào cuối chuỗi s1.
3	strlen(s1); Trả về độ dài của chuỗi s1.
4	strcmp(s1, s2); Trả về 0 nếu s1 và s2 là như nhau; nhỏ hơn 0 nếu s1<s2; lớn hơn 0 nếu s1>s2.

5	strchr(s1, ch); Trả về con trỏ tới vị trí đầu tiên của ch trong s1.
6	strstr(s1, s2); Trả về con trỏ tới vị trí đầu tiên của chuỗi s2 trong chuỗi s1.

3.5.11 Functions (Hàm)

Hàm (*Function*) trong C là tập hợp nhiều câu lệnh để thực hiện một chức năng cụ thể nào đó. Hàm có thể được gọi lại ở nhiều nơi khác nhau trong chương trình.

Sau đây là một cấu trúc định nghĩa hàm trong C.

```
return_type function_name( parameter list ) {
   statement(s);
}
```

Hàm (*Function*) trong C có nhiều ưu điểm như sau:

- Tái sử dụng lại code: Một hàm được tạo trong C, chúng ta có thể gọi lại hàm nhiều lần mà không cần phải viết lại đoạn code trùng nhau nhiều lần.
- Tối ưu code: Nó làm cho chương trình chúng ta ngắn gọn và tối ưu. Vì chương trình chúng ta không có nhiều đoạn code trùng lặp nhau.
- Dễ đọc và dễ bảo trì: Nó làm cho chương trình chúng ta rõ ràng và dễ hiểu, rất tiện lợi cho việc bảo trì chương trình sau này.
- Trong C có 2 loại hàm đó là:

- Hàm định nghĩa sẵn hay còn gọi là thư viện hàm: Đó là những hàm được dựng sẵn trong C chúng ta chỉ cần khai báo thư viện và sử dụng.
- Hàm do người dùng tự định nghĩa: Đó là hàm do người lập trình viên định nghĩa theo mục đích sử dụng nhất định.

3.5.12 Function Pointers (Con trỏ hàm)

Một con trỏ hàm là một biến con trỏ trỏ đến một hàm. Khi một ứng dụng được biên dịch, các chức năng là một phần của ứng dụng cũng được chuyển đổi thành các mã riêng của bộ xử lý / trình biên dịch tương ứng. Khi ứng dụng được tải trong bộ nhớ chính để thực thi, mã tương ứng với chức năng cũng được tải vào bộ nhớ và nó nằm ở địa chỉ bộ nhớ do trình tải ứng dụng cung cấp. Tên

hàm ánh xạ tới một địa chỉ có lệnh đầu tiên (mã máy) của hàm. Một con trỏ hàm trỏ đến địa chỉ này.

Hình thức khai báo chung của một con trỏ hàm được đưa ra dưới đây.

```
return_type (*pointer_name) (argument list)
```

trong đó, return_type đại diện cho kiểu trả về của hàm, con trỏ tên biểu thị tên của con trỏ và danh sách đối số biểu thị kiểu dữ liệu của các đối số của hàm. Nếu hàm chứa nhiều đối số, các kiểu dữ liệu được phân tách bằng ‘,’. Khai báo điển hình của con trỏ hàm được đưa ra dưới đây

```
//Function pointer to a function returning int and takes no parameter
int (*fptr)();
//Function pointer to a function returning int and takes 1 parameter
int (*fptr)(int)
```

Các dấu ngoặc đơn () xung quanh biến con trỏ hàm phân biệt nó như một biến con trỏ hàm. Nếu không có dấu ngoặc đơn được sử dụng, khai báo sẽ trông như

```
int *fptr();
```

Trình biên dịch chéo diễn giải nó như là một khai báo hàm cho hàm có tên ‘fptr’ có danh sách đối số là void và giá trị trả về là một con trỏ tới một số nguyên. Bây giờ chúng ta đã khai báo một con trỏ hàm, bước tiếp theo là ‘Làm thế nào để gán một hàm cho một con trỏ hàm?’. Chúng ta hãy giả sử rằng có một chức năng với chữ ký

```
int function1(void);
```

và một con trỏ hàm với khai báo

```
int (*fptr)();
```

Chúng ta có thể gán địa chỉ của hàm function1 () cho biến con trỏ hàm fptr với câu lệnh gán sau:

```
fptr = &function1;
```

Toán tử ‘&’ lấy địa chỉ của hàm ‘function1’ và nó được gán cho biến con trỏ ‘fptr’ với toán tử gán ‘=’. Địa chỉ của toán tử & là tùy chọn khi tên của hàm được sử dụng. Do đó, hoạt động chuyển nhượng có thể được viết lại như sau:

```
fptr = function1;
```

Khi địa chỉ của loại chức năng đúng được gán cho con trỏ hàm, hàm có thể được gọi bởi bất kỳ một trong các phương thức sau.

```
(*fptr)();
fptr();
```

Con trỏ hàm cũng có thể được khai báo bằng *typedef*. Khai báo và sử dụng một con trỏ hàm với *typedef* được minh họa bên dưới.

```
//Function pointer to a function returning int and takes no parameter
typedef    int (*funcptr)();
funcptr fptr;
```

Mã mẫu sau đây minh họa khai báo, định nghĩa và sử dụng con trỏ hàm.

```
#include<stdio.h>
void square(int x);
void main() {
  //Declare a function pointer
void (*fptr)(int);
   //Define the function pointer to function square
fptr = square;
  //Style 1: Invoke the function through function pointer
fptr(2);
   //Style 2: Invoke the function through function pointer (*fptr)(2);
  }
//#########################################################################
//Function for printing the square of a number
  void square(int x) {
      printf("Square of %d = %d\n", x, x*x);
   }
```

Con trỏ hàm là một tính năng hữu ích trong liên kết muộn. Đoạn mã mẫu sau đây minh họa việc sử dụng con trỏ hàm làm tham số cho hàm.

```
#include <stdio.h>
 //#########################################################################
//Function prototype declaration
 void square(int x);
 void cube(int x);
 void power(void (*fptr)(int), int x);
 void main() {
   //Declare a function pointer
       void (*fptr)(int);
        //Defi ne the function pointer to function square
     fptr = square;
      //Invoke the function ‘square’ through function pointer
    power (fptr,2);
     //Defi ne the function pointer to function cube
   fptr = cube;
    //Invoke the function ‘cube’ through function pointer
  power (fptr,2); }
 //#########################################################################
 //Interface function for invoking functions through function pointer
 void power(void (*fptr)(int), int x) {
      fptr(x); }
 //#########################################################################
//Function for printing the square of a number
     void square(int x) {
          printf(“Square of %d = %d\n”, x, x*x);
```

```
    }
  //#########################################################################
 //Function for printing the third power (cube) of a number
      void cube(int x) {
        printf("Cube of %d = %d\n", x, x*x*x);
      }
```

Mảng của các con trỏ hàm: Một mảng các con trỏ hàm giữ các con trỏ tới các hàm có cùng kiểu. Điều này cung cấp sự linh hoạt để chọn một chức năng bằng cách sử dụng một chỉ mục. Mảng của con trỏ hàm có thể được xác định bằng cách sử dụng con trỏ hàm trực tiếp hoặc vòng loại *typedef.*

```
 //Declare an array of pointers to functions, which returns int and
 //takes no parameters, using direct function pointer declaration
      int (*fnptrarr[5])();
 //Declare and initialise an array of pointers to functions, which
 //return int and takes no parameters, using direct function pointer-
 //declaration
      int (*fnptrarr[])()= {/*initialisation*/};
 //Declare and initialise to 'NULL' an array of pointers to functions, // which return int and takes no parameters, using direct function //pointer declaration
      int (*fnptrarr[5])()= {NULL};
 //Declare an array of pointers to functions, which returns int and
 //takes no parameters, using typedef function pointer declaration
      typedef int (*fncptr)(); fncptr fnptrarr[5])();
 //Declare and initialise an array of pointers to functions, which //return int and takes no parameters, using typedef function pointer-
 //declaration
      typedef int (*fncptr)();
```

```
        fncptr fnptrarr[] ()= {/*initialisation*/};
  //Declare and initialise to 'NULL' an array of pointers to functions, // which return int and takes no parameters, using typedef function
  //pointer declaration
        typedef int (*fncptr)();
       fncptr fnptrarr[5]()= {NULL};
```

Đoạn mã sau minh họa việc sử dụng mảng con trỏ hàm:

```
   #include<stdio.h>
   //#########################################################################
  //Function prototype defi nition
     void square(int x);
     void cube(int x);
     void main() {
    //Declare a function pointer array of size 2 and initialise
    void (*fptr[2])(int)= {NULL};
   //Defi ne the function pointer 0 to function
   square fptr[0] = square;
   //Invoke the function
      square fptr[0](2);
    //Define the function pointer 1 to function cube
      fptr[1] = cube;
  //Invoke the function cube through function pointer
     fptr[1](2); }
 //#########################################################################
//Function for printing the square of a number
```

```
    void square(int x) { printf("Square of %d = %d\n", x, x*x); }
//#########################################################################
//Function for printing the third power (cube) of a number
  void cube(int x) { printf("Cube of %d = %d\n", x, x*x*x); }
```

3.5.13 Structures và Unions (Cấu trúc và sự kết hợp)

'Structure' là một biến chứa một tập hợp các kiểu dữ liệu (int, float, char, long, v.v.). Các loại dữ liệu có thể là duy nhất hoặc khác biệt. Thẻ 'struct' được sử dụng để khai báo một structure.

```
    struct      struct_name {
                //variable 1 declaration
                //variable 2 to declaration
               //……….
               //variable n declaration
        };
```

struct_name là tên của cấu trúc và sự lựa chọn của tên được để lại cho lập trình viên.

```
          struct employee {
               char emp_name [20];
         // Allowed maximum length for name = 20
               int emp_code; char DOB [10];
        // DD-MM-YYYY Format (10 character)
        };
```

Việc tạo biến struct được minh họa dưới đây.

```
          struct employee emp1;
```

Structure trong lập trình C nhúng: Các biến cấu trúc đơn giản và mảng cấu trúc được sử dụng rộng rãi trong phát triển phần mềm dựa trên 'embedded C'. Các cấu trúc và mảng cấu trúc được sử dụng để lưu trữ dữ liệu cấu hình khác nhau, trao đổi thông tin giữa Thiết bị dịch vụ ngắt (ISR) và ứng dụng, v.v

Unions: *Union* là một khái niệm xuất phát từ struct và khai báo kết hợp theo cùng một cú pháp như struct (thẻ struct được thay thế bằng thẻ *union*). Mặc dù unions trông tương tự như struct trong khai báo, nó khác với struct trong kỹ thuật cấp phát bộ nhớ cho các biến thành viên. Bất cứ khi nào một biến union được tạo, bộ nhớ chỉ được phân bổ cho biến thành viên của *union* yêu cầu kích thước lưu trữ tối đa. Nhưng đối với các structure, bộ nhớ được phân bổ cho từng biến thành viên. Điều này giúp sử dụng bộ nhớ dữ liệu hiệu quả. Ngay cả khi một biến liên kết chứa các biến thành viên khác nhau của các loại dữ liệu khác nhau, sự tồn tại chỉ dành cho một biến duy nhất tại một thời điểm. Cú pháp khai báo *union* được đưa ra dưới đây

```
union union_name {
        //variable 1 declaration
        //variable 2 to declaration
        //……….
        //variable n declaration
};
```

Hoặc

```
typedefunion {
    //variable 1 declaration
    //variable 2 to declaration
    //……….
    //variable n declaration
} union_name;
```

union_name là tên của union và lập trình viên có thể sử dụng bất kỳ tên nào theo phong cách lập trình của họ. Như một ví dụ minh họa, hãy để khai báo một biến liên kết bao gồm một biến thành viên số nguyên và một biến thành viên ký tự.

```
typedef union {
        int y;          //Integer variable
        char   z;       //Character variable
    } example;
```

```
example ex1;
```

3.5.14 Preprocesor và Macro

Preprocessor trong C không phải là một phần của trình biên dịch, nhưng là một bước riêng biệt trong quá trình biên dịch. Nói một cách đơn giản, một bộ tiền xử lý C chỉ là một công cụ thay thế văn bản và nó chỉ thị trình biên dịch cần thực hiện trước khi biên dịch.

Tất cả các lệnh tiền xử lý bắt đầu bằng một biểu tượng dấu thăng (#). Nó phải là ký tự đầu tiên và để dễ đọc, một chỉ thị tiền xử lý nên bắt đầu trong cột đầu tiên. Phần sau liệt kê tất cả các chỉ thị tiền xử lý quan trọng.

No	Chỉ thị & Mô tả
1	#define Thay thế macro tiền xử lý.
2	#include Chèn một header cụ thể từ một file khác.
3	#undef Hủy định nghĩa macro tiền xử lý.
4	#ifdef Trả về true nếu macro được định nghĩa.
5	#ifndef Trả về true nếu macro không được định nghĩa.
6	#if Kiểm tra nếu một điều kiện thời gian biên dịch là true.
7	#else Phương án thay thế theo sau #if.

8	#elif #else và #if trong một câu lệnh.
9	#endif Kết thúc tiền xử lý có điều kiện.
10	#error In thông báo lỗi trên stderr.
11	#pragma Đưa ra các lệnh đặc biệt cho trình biên dịch, sử dụng một phương thức được chuẩn hóa.

Macro được định nghĩa trước

ANSI C định nghĩa một số macro. Mặc dù mỗi cái có sẵn để sử dụng trong lập trình, các macro được xác định trước không nên được sửa đổi trực tiếp.

No	Macro & Mô tả
1	__DATE__ Ngày hiện tại có định dạng "MMM DD YYYY".
2	__TIME__ Thời gian hiện tại có định dạng "HH:MM:SS".
3	__FILE__ Chứa tên của file hiện tại có kiểu chuỗi.
4	__LINE__ Chứa số dòng hiện tại dưới dạng hằng số thập phân.

5	__STDC__ Được định nghĩa là 1 khi trình biên dịch tuân thủ tiêu chuẩn ANSI.

3.5.15 Hằng số trong 'Embedded C'

Dữ liệu không đổi (Constant Data): Dữ liệu không đổi thông báo rằng dữ liệu được giữ bởi một biến luôn là hằng số và không thể được sửa đổi bởi ứng dụng. Các hằng số được sử dụng như các biến tỷ lệ, các yếu tố tỷ lệ, các hằng số tính toán khoa học khác nhau (ví dụ: hằng số Plank), v.v. được biểu diễn dưới dạng dữ liệu không đổi. Hình thức chung của khai báo một biến không đổi được đưa ra dưới đây.

```
const data type variable name;

or

data type const variable name;
```

const là từ khóa thông báo trình biên dịch / trình biên dịch chéo mà biến không đổi. kiểu dữ liệu cho kiểu dữ liệu của biến. Nó có thể là *int, char, float*, v.v ... *variable name* là biến không đổi.

```
E.g.  const float PI = 3.1417; float const PI = 3.1417;
```

Cả hai câu lệnh này đều khai báo PI là hằng số dấu phẩy động và gán giá trị 3.1417 cho nó. Biến số cũng có thể được xác định bằng cách sử dụng chỉ thị tiền xử lý *#define* như được đưa ra dưới đây.

```
#define PI 3.1417

/*No assignment using = operator and no ';' at end*/
```

Con trỏ tới dữ liệu không đổi: Con trỏ tới dữ liệu không đổi là con trỏ trỏ đến dữ liệu chỉ đọc. Con trỏ trỏ đến dữ liệu có thể được thay đổi nhưng dữ liệu không thể sửa đổi. Ví dụ về con trỏ tới dữ liệu không đổi

```
const int* x;       //Integer pointer x to constant data

int const* x        //Same meaning as above definition
```

Con trỏ liên tục đến dữ liệu: Con trỏ liên tục có tầm quan trọng đáng kể trong các ứng dụng nhúng C. Một hệ thống nhúng đang được xem xét có thể có nhiều chip bên ngoài khác nhau, như bộ nhớ dữ liệu, Đồng hồ thời gian thực (RTC), v.v. giao tiếp với bộ xử lý / bộ điều khiển đích, sử dụng kỹ thuật ánh xạ bộ nhớ. Phạm vi địa chỉ được gán cho mỗi chip và các thanh ghi của chúng phụ thuộc vào thiết kế phần cứng. Tại thời điểm tự thiết kế phần cứng, phạm vi địa chỉ được phân bổ cho các chip khác nhau và phần cứng đích được phát triển theo các phân bổ địa chỉ này.

```
// Constant character pointer x to constant/variable data

  char *const x;

/*Explicit declaration of character pointer pointing to 8bit memory location, mapped at location 0x3007; RTC example illustrated above*/

   char *const x= (char*) 0x3007;
```

Con trỏ liên tục đến dữ liệu không đổi: Con trỏ liên tục trỏ đến dữ liệu không đổi được sử dụng rộng rãi trong các ứng dụng lập trình nhúng. Sử dụng điển hình là đọc dữ liệu cấu hình được giữ ở các chip ROM được ánh xạ bộ nhớ ở dải địa chỉ cụ thể, Chỉ đọc các thanh ghi trạng thái của các chip khác nhau, bộ nhớ được ánh xạ ở một mức cố định địa chỉ. Cú pháp khai báo một con trỏ không đổi đến dữ liệu không đổi được đưa ra dưới đây.

```
/*Constant character pointer x pointing to constant data*/

   const char *const x;

   char const* const x;        //Equivalent to above declaration

 /*Explicit declaration of constant character pointer* pointing to constant data/

   char const* const x = (char*) 0x3007;
```

3.5.16 The 'Volatile' Type Qualifier in Embedded 'C'

Từ khóa 'volatile' (khả biến) có thể là tiền tố với bất kỳ biến nào vì qualifier thông báo cho trình biên dịch chéo rằng giá trị của biến có thể thay đổi tại bất kỳ thời điểm nào (có thể sửa đổi không đồng bộ) ngoài câu lệnh mã hiện tại có kiểm soát hiện tại .

Ví dụ:

- Các biến chung cho các tuyến dịch vụ ngắt (ISR) và các chức năng khác của tệp
- Thanh ghi phần cứng ánh xạ bộ nhớ
- Các biến được chia sẻ bởi các luồng khác nhau trong một ứng dụng đa luồng (Không áp dụng cho phương pháp phát triển Phần mềm siêu vòng lặp)

Hình thức chung của việc khai báo một biến khả biến được đưa ra dưới đây.

```
   volatile data type variable name;

   or data type volatile variable name;
```

data type đề cập đến kiểu dữ liệu của biến. Nó có thể là tên biến *int, char, float*, v.v. *variable name* là tên do người dùng định nghĩa cho biến khả biến của loại được chỉ định.

```
E.g. volatile unsigned char x;

     unsigned char volatile x;
```

Biến Khả biến không đổi (The 'Constant Volatile' Variable): Một số biến được sử dụng trong các ứng dụng nhúng có thể là cả hằng số và khả biến. Một thanh ghi trạng thái chỉ đọc của thiết bị được ánh xạ bộ nhớ là một ví dụ điển hình cho việc này.

```
volatile const int a;     // Constant volatile integer

volatile const  int* a;   //Pointer to a Constant volatile integer
```

Con trỏ khả biến: Con trỏ khả biến có thể thay đổi tại bất kỳ điểm nào sau khi chúng được khởi tạo.

```
                data type* volatile variable name;

e.g.            unsigned char* volatile a;
```

Con trỏ khả biến đến một biến khả biến được khai báo với cú pháp sau.

```
          data type volatile* volatile variable name;

e.g.      unsigned char volatile* volatile a;
```

3.5.17 Tạo độ trễ và vòng lặp vô hạn trong C Nhúng

Hầu như mọi ứng dụng nhúng đều liên quan đến lập trình chậm trễ. Các ứng dụng nhúng sử dụng delay để chờ một khoảng thời gian cố định cho đến khi thiết bị sẵn sàng, để chèn độ trễ giữa các màn hình đang cập nhật để người dùng có đủ thời gian để xem nội dung được hiển thị, độ trễ liên quan đến truyền và nhận bit trong truyền dẫn nối tiếp không đồng bộ.

Vòng lặp vô hạn sử dụng *while:*

```
while (1) {

}
```

Vòng lặp vô hạn sử dụng *do while*

```
do {

}while (1);
```

Vòng lặp vô hạn sử dụng *for*

```
for ( ;  ;  ; ) {
```

```
}
```

Vòng lặp vô hạn sử dụng *goto*

```
label:  //Task to be repeated
        //……
        //……
        goto label;
```

break; câu lệnh được sử dụng để đi ra khỏi một vòng lặp vô hạn.

3.5.18 Phép thao tác bit

Bitwise AND: Toán tử '&' thực hiện các thao tác Bitwise AND. Xin lưu ý rằng toán tử Bitwise AND '&' hoàn toàn khác với toán tử AND logic '&&'. Toán tử '&' hoạt động trên các bit riêng lẻ của toán hạng. Các thao tác Bitwise AND thường được thực hiện để xóa bit có chọn lọc và kiểm tra trạng thái hiện tại của bit (Bitwise ANDing với '1').

Bitwise OR: Toán tử '|' thực hiện các hoạt động Bitwise OR. Toán tử HOẶC logic '| |' không có cách nào liên quan đến toán tử Bitwise OR '|'. Hoạt động bitwise OR được thực hiện trên các bit riêng lẻ của toán hạng. Hoạt động bitwise OR thường được thực hiện để cài đặt có chọn lọc các bit và kiểm tra trạng thái hiện tại của bit (OR bitwise với '0').

Bitwise Exclusive OR- XOR: Toán tử Bitwise XOR '^' hoạt động trên các bit toán hạng riêng lẻ và thực hiện thao tác ORusive OR trên các bit. Hoạt động Bitwise XOR được sử dụng để chuyển các bit trong nhúng các ứng dụng.

Bitwise NOT: Bitwise NOT hoạt động phủ định (đảo ngược) trạng thái của bit. Toán tử '~' (dấu ngã) được sử dụng làm toán tử Bitwise NOT trong C.

Cài đặt và xóa và bit: Đặt giá trị của bit thành 1 đạt được bằng thao tác Bitwise OR. Ví dụ, hãy xem xét một cờ biến ký tự (biến 8 bit). Các lệnh sau thiết lập bit thứ 0th của nó luôn là 1.

```
flag = flag | 1;
```

```
//Sets 6th bit of flag. Bit numbering starts with 0.
    flag = flag | (1<<6);
```

Viết lại đoạn mã trên cho một cú pháp gọn gàng sẽ cho

```
flag |= (1<<6)          //Equivalent to flag = flag | (1<<6);
```

THƯ VIỆN PTIT

Điều tương tự cũng có thể đạt được bằng cách OR bit cờ biến với mặt nạ có bit 6th 1 và tất cả các bit khác 0, tức là mặt nạ có 01000000 trong biểu diễn nhị phân và 0x40 trong biểu diễn hex.

```
flag |= 0x40; //Equivalent to flag = flag | (1<<6);
```

Việc xóa bit mong muốn đạt được bằng Bitwise ANDing bit bằng '0'. Thao tác bitwise AND kết hợp với dịch chuyển trái '1' có thể được sử dụng để xóa bất kỳ bit mong muốn nào trong một biến.

```
Example:        flag & = ~ (1<<6);
```

Từ hình minh họa trên, có thể suy ra rằng hoạt động tương tự cũng có thể đạt được bằng cách sử dụng Bitwise ANDing trực tiếp của cờ biến và mặt nạ có biểu diễn nhị phân 10111111 hoặc biểu diễn hex 0xBF.

```
flag &= 0xBF; //Equivalent to flag = flag & ~(1<<6);
```

Chuyển mặt nạ '1' để cài đặt hoặc xóa bit mong muốn hoạt động hoàn hảo, nếu toán hạng mà các thao tác này được thực hiện rộng 8 bit. Nếu toán hạng có kích thước lớn hơn 8 bit, cần chú ý điều chỉnh mặt nạ rộng bằng toán hạng. Để làm ví dụ, chúng ta hãy giả sử cờ là toán hạng 32 bit. Để xóa bit thứ 6 của cờ như được minh họa trong ví dụ trước, mặt nạ 1 phải được viết lại thành 1L và hướng dẫn trở thành

```
flag &= ~ (1L<<6);
```

Toggling Bits: Toggling một bit được thực hiện để phủ định (chuyển đổi) trạng thái hiện tại của một bit. Nếu trạng thái hiện tại của một bit được chỉ định là 1, sau khi chuyển đổi nó trở thành 0 và ngược lại. Toggling còn được gọi là bit đảo ngược. Toán tử Bitwise XOR được sử dụng để chuyển trạng thái của bit mong muốn trong toán hạng.

```
flag ^= (1<<6);       //Toggle bit 6 of flag
```

Thêm 1 vào vị trí bit mong muốn (Trong ví dụ trên 0x40 cho bit thứ 6) cũng sẽ chuyển trạng thái hiện tại của bit mong muốn. Cách tiếp cận này có nhược điểm sau. Nếu trạng thái hiện tại của bit cần đảo ngược là 1, việc thêm 1 vào vị trí bit đó sẽ đảo ngược trạng thái của bit đó và đồng thời được tạo ra và nó được truyền đến bit không đáng kể tiếp theo (MSB) và thay đổi trạng thái của một số bit khác nằm ở bên trái của bit được bật.

Nếu tất cả các bit tương ứng với trường bit được sửa đổi không được đặt thành 0 trước khi biến đổi với giá trị mới, mọi bit hiện có với giá trị '1' sẽ vẫn như vậy và sẽ không thu được kết quả như mong đợi.

Kiểm tra bit: Toán tử bitwise cũng có thể được sử dụng để kiểm tra trạng thái hiện tại của bit mà không sửa đổi nó cho các hoạt động ra quyết định.

```
if (flag & (1<<6));          //Checks whether 6th bit of flag is '1'
```

Hướng dẫn này kiểm tra trạng thái của bit thứ 6 của cờ biến. Điều tương tự cũng có thể đạt được bằng cách sử dụng mặt nạ bit không đổi như:

```
if (flag & 0x40)    //Checks whether 6th bit of flag is '1'
```

3.5.19 Các quy trình dịch vụ ngắt mã hóa (ISR)

Ngắt là một sự kiện dừng thực thi hiện tại của một quá trình (tác vụ) trong CPU và chuyển việc thực hiện chương trình đến một địa chỉ trong bộ nhớ mã nơi đặt thường trình dịch vụ cho sự kiện. Sự kiện dừng thực thi hiện tại có thể là sự kiện bên trong hoặc sự kiện bên ngoài hoặc sự kết hợp đúng đắn của sự kiện bên ngoài và bên trong. Tiếp nhận dữ liệu nối tiếp thông qua dòng nối tiếp là sự kết hợp của các sự kiện bên trong và bên ngoài. Ngắt thường được phân loại thành hai: Ngắt mặt nạ và Ngắt không thể che dấu (NMI). Ngắt mặt nạ có thể bị bỏ qua bởi CPU nếu ngắt không được kích hoạt bên trong hoặc nếu CPU hiện đang tham gia xử lý một ngắt khác có mức độ ưu tiên cao. Các ngắt không thể che được là các ngắt đòi hỏi sự chú ý khẩn cấp và CPU không thể bỏ qua. Đặt lại ngắt (RST) và ngắt TRAP của bộ xử lý 8085 là ví dụ cho các ngắt Không thể che được.

Ngắt được coi là lợi ích cho các lập trình viên và phương châm chính của họ là đưa ra hành vi thời gian thực cho các ứng dụng. Hàm được viết để phục vụ Ngắt được gọi là Định tuyến dịch vụ ngắt (ISR). ISR cho mỗi ngắt có thể khác nhau và chúng được đặt tại Địa chỉ vectơ ngắt của ngắt tương ứng. ISR về cơ bản là một hàm không có tham số và không trả về kết quả. Nhưng, không giống như một chức năng thông thường, ISR có thể hoạt động bất cứ lúc nào vì việc kích hoạt ngắt không cần phải đồng bộ với thực thi chương trình bên trong.

Keil C51 Trình biên dịch chéo cho vi điều khiển 8051 thực hiện Định tuyến dịch vụ ngắt bằng cách sử dụng từ khóa và cú pháp của nó được minh họa bên dưới:

```
void interrupt_name (void)        interrupt x using y
  {
        /*Process Interrupt*/
  }
```

interrupt_name là tên hàm và lập trình viên có thể chọn bất kỳ tên nào theo sở thích của mình. Ngắt thuộc tính chỉ thị cho trình biên dịch chéo rằng hàm liên quan là một thói quen dịch vụ ngắt. Thuộc tính ngắt ảnh hưởng đến mã đối tượng của hàm theo cách sau:

- Nếu được yêu cầu, nội dung của các thanh ghi ACC, B, DPH, DPL và PSW được lưu trên ngăn xếp tại thời điểm gọi hàm.
- Tất cả các thanh ghi làm việc (R0 đến R7) được sử dụng trong chức năng ngắt được lưu trữ trên ngăn xếp nếu ngân hàng đăng ký không được chỉ định với thuộc tính sử dụng.

- Các thanh ghi làm việc và các thanh ghi đặc biệt đã được lưu trên ngăn xếp được khôi phục trước khi thoát khỏi chức năng.
- Chức năng được kết thúc bởi lệnh 8051 RETI.

Cách sử dụng điển hình được minh họa dưới đây:

```
void external_interrupt0 (void ) interrupt 0 using 0 {
    adc_control = *adc_control_reg    //Read memory mapped ADC
                                      // control Register
}
```

3.5.20 Hàm đệ quy

Theo định nghĩa toán học

n factorial = 1 × 2 ×……. (n – 2) × (n – 1) × n; where n = 1, 2, etc… and 0 factorial = 1

Sử dụng hàm C để tìm giai thừa của số n được viết là:

```
int factorial (int n) {
    int count;
    int factorial=1;
    for (count=1; count<=n; count++)
        factorial*=count;
    return factorial;
}
```

Mã này dựa trên lần lặp. Việc lặp lại tính toán các sản phẩm lặp lại được thực hiện cho đến khi giá trị đếm vượt quá giá trị của số có yếu tố được tính. Chúng ta có thể phân chia nhiệm vụ được thực hiện bên trong hàm dưới dạng *count * (count +1)* cho đến khi đếm là một phần ngắn của số có yếu tố được tính. Sử dụng đệ quy chúng ta có thể viết lại hàm trên như

```
int factorial (int n) {
    if (n==0)
    return 1;
    else
```

```
        return (n*factorial (n-1));

    }
```

Recursion vs Iteration: So sánh Cả đệ quy và lặp được sử dụng để thực hiện các hoạt động nhất định tự lặp đi lặp lại trong một số hình thức.

- Đệ quy liên quan đến rất nhiều cuộc gọi ngăn xếp cuộc gọi và chức năng gọi. Do đó nó hoạt động chậm hơn so với phương pháp lặp. Do đệ quy thực hiện chức năng với các lệnh gọi chức năng tự lặp lại, nên cần thêm bộ nhớ ngăn xếp để lưu trữ các biến cục bộ và địa chỉ trả về hàm.
- Đệ quy là phương pháp tốt nhất để thực hiện các hoạt động nhất định như hoạt động toán học nhất định, tạo và truy cập các cấu trúc dữ liệu động như danh sách được liên kết hoặc cây nhị phân
- Việc thực hiện giải pháp đệ quy luôn có thể được thay thế bằng phép lặp. Quá trình chuyển đổi một hàm đệ quy sang phương thức lặp được gọi là 'unrolling'

Lợi ích của đệ quy: Đệ quy mang lại những lợi ích sau trong lập trình:

- Mã đệ quy rất biểu cảm so với mã lặp. Nó truyền đạt mục đích sử dụng.
- Đệ quy là phương pháp thích hợp nhất cho các hoạt động nhất định như hoán vị, tìm kiếm cây, phân loại, v.v.

Hạn chế của đệ quy: Mặc dù đệ quy là một kỹ thuật hiệu quả trong việc thực hiện các giải pháp được thể hiện dưới dạng ứng dụng liên tiếp của cùng một giải pháp cho các tập hợp giải pháp, nó có những nhược điểm sau:

- Hoạt động đệ quy là hoạt động chậm do tổng phí ngăn xếp cuộc gọi. Nó liên quan đến rất nhiều hoạt động ngăn xếp như lưu trữ và truy xuất biến cục bộ, lưu trữ và truy xuất địa chỉ, v.v.
- Gỡ lỗi các hàm đệ quy không quá dễ dàng so với gỡ lỗi mã lặp

3.5.21 Hàm đăng ký lại

Các hàm có thể được chia sẻ an toàn với một số quy trình đồng thời được gọi là các hàm được cấp lại. Khi một chức năng đăng ký lại đang thực thi, một quy trình khác có thể làm gián đoạn việc thực hiện và có thể thực hiện cùng chức năng đăng ký lại. Quá trình khác được đề cập ở đây có thể là một luồng trong một ứng dụng đa luồng hoặc có thể là một thói quen dịch vụ ngắt (ISR). Hàm re-entrant cũng được gọi là hàm thuần túy. Các ứng dụng nhúng sử dụng rộng rãi các chức năng đăng ký lại. Các tuyến dịch vụ ngắt (ISR) trong các hệ thống phần mềm dựa trên siêu vòng lặp và các luồng trong các hệ thống dựa trên RTOS có thể thay đổi luồng điều khiển của chương trình để thay đổi bối cảnh hiện tại bất cứ lúc nào. Khi một ngắt được xác nhận, hoạt động hiện tại được giữ và điều khiển được chuyển sang chức năng hoặc tác vụ khác (ISR).

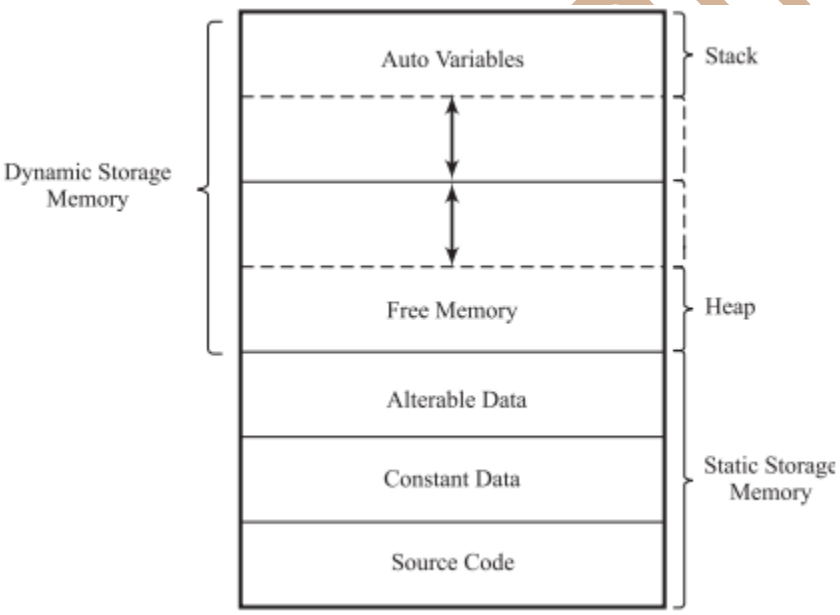
THƯ VIỆN PTIT

Trong các ứng dụng nhúng, một hàm / chương trình con được coi là đăng ký lại khi và chỉ khi nó thỏa mãn các tiêu chí sau:

- Hàm không được giữ dữ liệu tĩnh trong các cuộc gọi liên tiếp hoặc trả về một con trỏ tới dữ liệu tĩnh.
- Tất cả các biến được chia sẻ trong hàm được sử dụng theo cách nguyên tử.
- Hàm không gọi bất kỳ hàm không đăng ký lại nào khác trong nó.
- Chức năng không sử dụng bất kỳ phần cứng nào theo cách phi nguyên tử.

3.5.22 Phân bổ bộ nhớ động

Kỹ thuật cấp phát bộ nhớ động được sử dụng trong các hệ thống nhúng dựa trên Hệ điều hành (HĐH). Hệ điều hành chứa một (Đơn vị quản lý bộ nhớ) và nó chịu trách nhiệm xử lý các hoạt động liên quan đến cấp phát bộ nhớ. Đơn vị quản lý bộ nhớ phân bổ bộ nhớ để giữ mã cho ứng dụng và các biến liên quan đến ứng dụng. Khung nhìn khái niệm về lưu trữ của một ứng dụng và các biến liên quan đến ứng dụng được trình bày trong Hình 8.

Hình 8. Phân bổ bộ nhớ tĩnh và động

Hàm *malloc (): malloc ()* phân bổ động một khối bộ nhớ. Hàm *malloc ()* dự trữ một khối bộ nhớ có kích thước được chỉ định làm tham số cho hàm, trong bộ nhớ *heap* và trả về một con trỏ có kiểu void. Điều này có thể được gán cho một con trỏ của bất kỳ loại hợp lệ. Hình thức chung của việc sử dụng hàm *malloc ()* được đưa ra dưới đây.

```
pointer = (pointer_type *) malloc (no. of bytes);
```

trong đó 'pointer' là một con trỏ kiểu 'pointer_type'. 'pointer_type' có thể là hàm *int, char, float*, v.v. Hàm *malloc ()* trả về một con trỏ kiểu 'pointer_type' cho một khối bộ nhớ có kích thước không. của byte. Một ví dụ điển hình được đưa ra dưới đây:

```
ptr= (char *) malloc(50);
```

Hướng dẫn này phân bổ 50 byte (Nếu có 50 byte bộ nhớ khả dụng trong vùng *heap*) và địa chỉ của byte đầu tiên của bộ nhớ được phân bổ trong vùng *heap* được gán cho con trỏ *ptr* của kiểu char. Cần lưu ý rằng hàm *malloc ()* chỉ phân bổ số byte được yêu cầu và nó sẽ không phân bổ bộ nhớ tự động cho các đơn vị của con trỏ đang sử dụng. Ví dụ: nếu lập trình viên muốn cấp phát bộ nhớ cho 100 số nguyên một cách linh hoạt, mã sau đây:

```
x= (int *) malloc(100);
```

sẽ không phân bổ kích thước bộ nhớ cho 100 số nguyên, thay vào đó, nó phân bổ bộ nhớ cho chỉ 100 byte. Để làm cho nó dự trữ bộ nhớ cho 100 biến số nguyên, mã phải được viết lại thành:

```
x= (int *) malloc(100 * sizeof (int));
```

Hàm *malloc ()* cũng có thể được sử dụng để phân bổ bộ nhớ cho các loại dữ liệu phức tạp như con trỏ cấu trúc ngoài các loại dữ liệu thông thường như *int, char, float*, v.v. *malloc ()* phân bổ các byte bộ nhớ được yêu cầu theo kiểu liên tục và việc phân bổ thất bại nếu không có đủ bộ nhớ khả dụng theo kiểu liên tục cho số byte được yêu cầu bởi các hàm *malloc ()*. Giá trị trả về của *malloc ()* sẽ là NULL (0) nếu thất bại. Do đó, giá trị trả về của *malloc ()* phải được kiểm tra để đảm bảo việc cấp phát bộ nhớ có thành công hay không trước khi sử dụng con trỏ được trả về bởi hàm *malloc ()*.

```
int * ptr;
if    ((ptr= (int *) malloc(50 * sizeof (int))))
        printf ("Memory allocated successfully");
else
        printf ("Memory allocation failed");
```

malloc () chỉ phân bổ các byte bộ nhớ cần thiết và sẽ không khởi tạo bộ nhớ được phân bổ. Bộ nhớ được phân bổ chứa dữ liệu ngẫu nhiên.

calloc (): Hàm thư viện *calloc ()* phân bổ nhiều khối byte lưu trữ và khởi tạo mỗi byte được phân bổ thành 0. Cú pháp của hàm *calloc ()* được minh họa bên dưới.

```
pointer = (pointer_type *) calloc (n, size of block);
```

trong đó con trỏ là một con trỏ kiểu 'pointer_type'. 'pointer_type' có thể là *int, char, float,* v.v ... là viết tắt của số khối được phân bổ và kích thước của khối cho biết kích thước của byte được yêu cầu cho mỗi khối. Hàm *calloc* (n, kích thước của khối) phân bổ bộ nhớ liên tục cho n số khối với kích thước số byte của mỗi khối và trả về một con trỏ kiểu 'pointer_type' trỏ đến byte đầu tiên của khối bộ nhớ được phân bổ. Một ví dụ điển hình được đưa ra dưới đây.

```
ptr= (char *) calloc (50,1);
```

Hướng dẫn trên phân bổ 50 khối bộ nhớ liền kề mỗi kích thước một byte trong bộ nhớ *heap* và gán địa chỉ của byte đầu tiên của vùng bộ nhớ được phân bổ cho con trỏ ký tự ptr. Vì *malloc ()* chỉ có khả năng phân bổ số byte cố định trong vùng *heap* bất kể loại lưu trữ, nên *calloc ()* có thể được sử dụng để vượt quá giới hạn này như được thảo luận dưới đây:

```
ptr= (int *) calloc(50,sizeof(int));
```

Các tính năng được cung cấp bởi *calloc ()* có thể được triển khai bằng hàm *malloc ()* như:

```
pointer = (pointer_type *) malloc (n * size of block);

memset (pointer, 0, n * size of block);
```

Ví dụ:

```
ptr= (int *) malloc (10 * sizeof (int));

memset(ptr, 0, n * size of block);
```

free (): Hàm thư viện quản lý bộ nhớ C *free ()* được sử dụng để giải phóng hoặc phân bổ bộ nhớ được phân bổ trong bộ nhớ heap bởi các hàm *malloc ()* hoặc *calloc ()*. Nếu bộ nhớ được cấp phát động, lập trình viên sẽ giải phóng nó nếu bộ nhớ được cấp phát động không còn cần thiết cho bất kỳ hoạt động nào. Giải phóng bộ nhớ được phân bổ động làm cho nó sẵn sàng để sử dụng cho các phân bổ động khác. Cú pháp của hàm *free ()* được đưa ra dưới đây.

```
free (ptr);
```

ptr là con trỏ hợp lệ được trả về bởi hàm *calloc ()* hoặc *malloc ()* trên cấp phát bộ nhớ động. Việc sử dụng một con trỏ không hợp lệ với hàm *free ()* có thể dẫn đến hành vi không mong muốn của ứng dụng.

Hàm realloc (): *realloc ()* được sử dụng để thay đổi kích thước của các byte được phân bổ trong một khối bộ nhớ được cấp phát động. Bạn có thể gặp các tình huống trong đó bộ nhớ được phân bổ không đủ để chứa dữ liệu cần thiết hoặc nó dư thừa về các byte bộ nhớ được phân bổ. Cả hai tình huống này đều được xử lý bằng hàm *realloc ()*. Hàm *realloc ()* thay đổi kích thước của khối bộ nhớ được trỏ đến, bởi tham số con trỏ thành số byte được chỉ định bởi tham số kích thước đã sửa đổi và nó trả về một con trỏ mới cho khối. Con trỏ được chỉ định bởi tham số con trỏ phải

được tạo bằng các chương trình con *malloc, calloc* hoặc *realloc* và không được phân bổ với các chương trình con miễn phí hoặc realloc. Hàm *realloc ()* có thể thay đổi vị trí của khối đã được phân bổ tùy thuộc vào kích thước mới, với việc giữ nguyên nội dung của khối đã được phân bổ và trả về một con trỏ trỏ đến byte đầu tiên của khối bộ nhớ được phân bổ lại. *realloc ()* trả về một con trỏ void nếu có đủ bộ nhớ để cấp phát, nếu không thì trả về một con trỏ NULL.

```
realloc (pointer, modifi ed size);
```

Ví dụ:

```
char *p; p= (char*) malloc (10);        //Allocate 10 bytes of memory

p= realloc(p,15);                       //Change the allocation to 15 bytes

realloc(p,0) is same as free(p), provided 'p' is a valid pointer.
```

THƯ VIỆN PTIT

3.6 KẾT CHƯƠNG

Chương 3 đề cập những vấn đề cơ sở của phần mềm hệ thống bao gồm:

- *Trình điều khiển thiết bị (TĐKTB)*. Trong khi chương 2 đề cập tới các giải pháp ghép nối thiết bị ngoài vào hệ thống, thì phần này đề cập tới cách nhìn nhận một số nét đặc tả và các bước khi viết chương trình điều khiển thiết bị. TĐKTB là phần phát triển độc lập trên các phần cứng cụ thể, hợp nhất với phần mềm hệ thống và phần mềm ứng dụng để truy nhập và trao đổi dữ liệu giữa hệ thống với các thiết bị ngoài.
- *Phần mềm hệ thống*. Phần mềm hệ thống được mô tả thông qua các bước: giới thiệu các khái niệm cơ bản khi sử dụng mô tả về HĐH. Đặc biệt là HĐH đa trình, môi trường phần mềm hệ thống được cài đặt phổ biến trong các HTN. Các khái niện này rất cần thiết khi viết chương trình ứng dụng cho HTN, các sử dụng các hàm chức năng của HĐH thông qua API kiểu lời gọi hàm (GHT). Những vấn đề liên quan tới hệ thời gian thực, những đặc thù cơ bản khi đề cập tới hệ thời gian thực cùng đã được mô tả. Triển khai một hệ thời gian thực trên một hệ thống nhúng yêu cầu những giới hạn và việc chuyển hóa phần mềm hệ thời gian thực lên hệ thống nhúng tạo ra một hệ thống nhúng thời gian thực.
- *Phần mềm trung gian và phần mềm ứng dụng*. Sau khi có TĐKTB, phần mềm hệ thống và viết các phần mềm ứng dụng, HTN đã có thể hoạt động. Tuy nhiên khi HTN nằm trong một tổng thể hệ thống lớn hơn, thì một lớp phần mềm khác, độc lập, dùng chung là cần thiết, đó là các phần mềm trung gian. Các phần mềm trung gian có xu hướng tiêu chuẩn

hóa, mở, nhằm tạo cơ sở để liên kết, kết nối các HTN lại với nhau, ví dụ như mạng máy tính. Có nhiều phần mềm trung gian có thể tích hợp vào HTN, phụ thuộc vào nhu cầu và thực tế triển khai. Các phần mềm ứng dụng là thể hiện "mềm" các ý tưởng khi thiết kế một HTN và đó chính là lí do phát triển HTN. HTN ứng dụng cho mục đích gì, cần tạo ra phần mềm ứng dụng cho HTN đó, chính vì thế số lượng, chủng loại, qui mô, mức độ "thông minh" ngày nay rất lớn, và phát triển rất nhanh.

3.7 CÂU HỎI CUỐI CHƯƠNG

1.Nêu định nghĩa TĐKTB.

2.Đưa các mô vào mô hình cho thấy vị trí của TĐKTB nằm ở đâu trong kiến trúc hệ thống (HTN không có HĐH, HTN có HĐH).

3. Nêu ra các chức năng của TĐKTB.

4. Trong các CPU hỗ trợ nhiều chế độ hoạt động (*user mode, supervisor mode*), thì TĐKTB chạy trong chế độ nào ? Tại sao ?

5. Tổng kết các đặc tả về hệ thời gian thực

6. ổng kết các đặc tả về hệ điều hành thời gian thực (RTOS).

7. Thế nào là chen (preemptive) ngang trong hệ đa trình ? Cho ví dụ của hiện tượng chen ngang.

8. Giải thích hoạt động của tiến trình theo mo hình trạng thái của tiến trình.

9. Thế nào là hạn chót (*deadline*), kĩ thuật giải quyết hạn chót như thế nào ?

10. Lập lịch là gì trong các hệ đa trình? Ứng dụng lập lịch trong hệ thời gian thực như thế nào ?

11. Nêu các quan điểm để thực hiện lập lịch.

12. "Chó canh chừng" là gì ? Đóng vai trò gì trong hệ thời gian thực ?

13. Thiết kế một giải thuật cho chó canh chừng với các điều kiện giả định tùy ý.

14. HTN có cần chó canh chừng, cho dù HTN có hay không có hệ điều hành ?

15. HTN chạy độc lập, không có sự giám sát của con người. Nếu hệ bị "quẩn", làm sao thoát ra tình trạng đó ?

THƯ VIỆN PTIT

Chương 4 THIẾT KẾ VÀ CÀI ĐẶT CÁC HỆ THỐNG NHÚNG

Những vấn đề kỹ thuật liên quan tới HTN đã được trình bày ở các chương trước, đặc biệt là phần cứng và những khái niệm về phần mềm, TĐKTB, phần mềm hệ thống, các phần mềm hỗ trợ như PMTG, và phần mềm ứng dụng. Chương tiếp theo đưa ra một số ý tưởng thiết kế các HTN, và phần cuối là cách thiết kế phần cứng và cài đặt phần mềm cho một HTN.

Những điểm quan tâm khi thiết kế HTN bao gồm:

- Một hệ với các thành phần hợp thành:
  - Processor
  - Memory
  - Peripherals
- Hệ tích hợp:
  - Microcontroller
  - Expanded microcontroller
  - Microprocessor based
  - Board based
- Phần mềm:
  - Phần mềm hệ thống
  - Phần mềm ứng dụng nhúng, các giải thuật ứng dụng nhúng.

THƯ VIỆN PTIT

4.1 THIẾT KẾ HỆ THỐNG

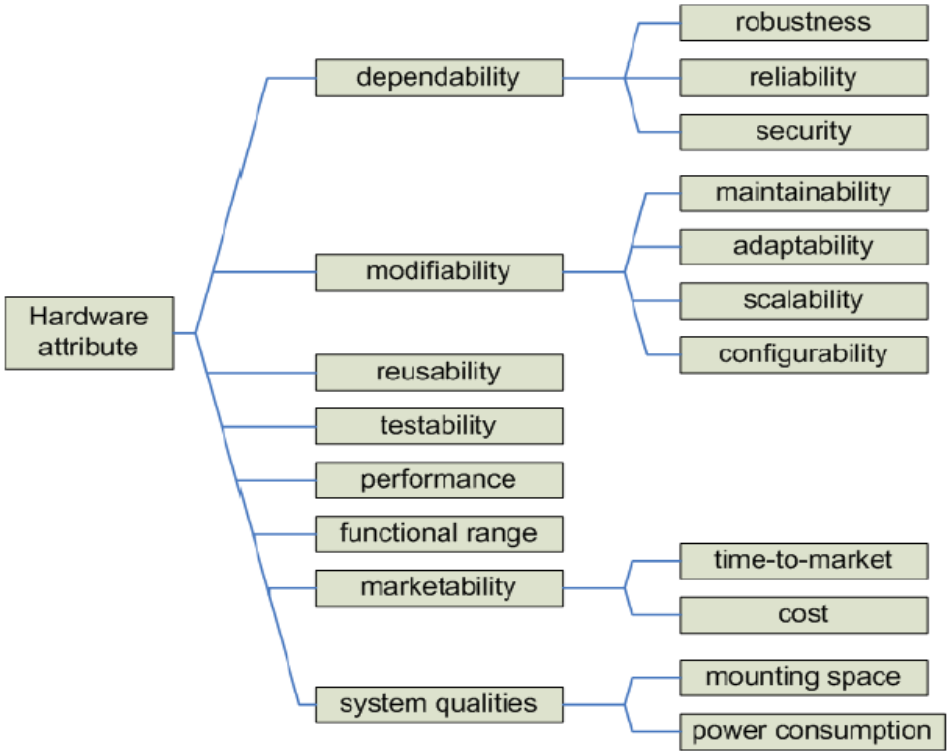
HTN hợp nhất các thành phần phần cứng và phần mềm và người phát triển HTN phải có kỷ năng ở cả hai chủ đề này. Các kỹ năng gồm khả năng thích ứng và cách tiếp cận có tính hệ thống, để đưa ra một quyết định thiết kế trong khi phải lựa chọn các phần cứng khác nhau cho ứng dụng nhúng xác định. Các phần cứng phổ biến hiện nay bao gồm hệ thống xây dựng trên CPU ví dụ kiểu vi điều khiển (MCU-microcontroller) hay CPU xử lí tín hiệu (DSP-digital signal processing) và các hệ thống phần cứng khả lập trình (PLD-Programmable Logic Device, CPLD-Complex Programmable Logic Device), mảng các phần tử cổng logic khả trình (FPGA-Field Programmable Gate Array).

Phân tích qui trình lựa chọn phần cứng: Việc quyết định chọn phần cứng cho HTN đi ra từ những kinh nghiệm có được từ các dự án và các hiểu biết có tính chuyên gia của lĩnh vực HTN và còn chịu ảnh hưởng của nhiều yếu tố khác. Trước tiên, phần cứng phải có thể thực hiện được các chức năng mong muốn đặt ra bởi các yêu cầu thiết kế. Các thuộc tính phần cứng khi xác định các yêu cầu gồm phạm trù các chức năng - số lượng các chức năng, kích thước của các cấu trúc dữ liệu, có thể thực hiện trên phần cứng và nếu có tính thời gian thực thì đó là hiệu năng - thực hiện các chức năng nhanh đến mức nào. Còn một số yêu cầu khác không mang

tính chức năng như: độ tin cậy, bảo trì, tiêu dùng năng lượng, khả kiểm tra hệ thống và cạnh tranh trên thị trường.

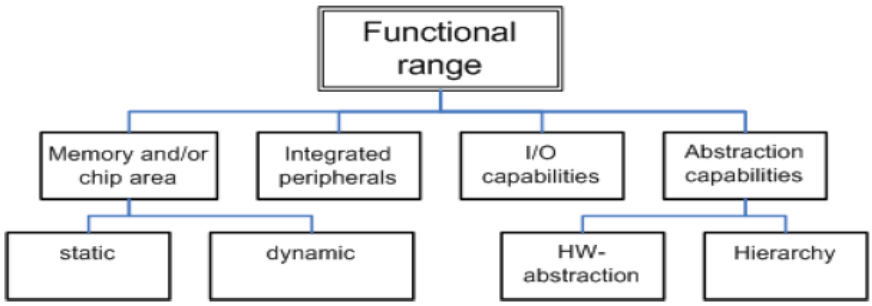
Qui trình chọn phần cứng: Kết nối giữa chất lượng của hệ thống với thuộc tính phần cứng. Các thuộc tính phần cứng được trình bày như hình dưới đây:

Hệ thống thuộc tính phần cứng: Phần cứng nhúng thông thường ít có tính chuẩn, do các lớp ứng dụng đa dạng. Tuy nhiên có một số yêu cầu chung được áp dụng:

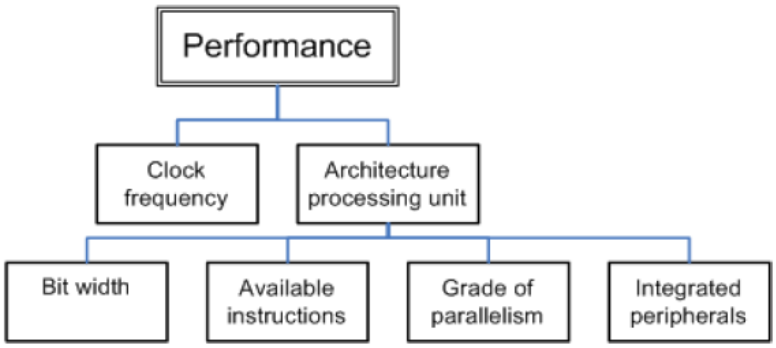

Hình 4.1 Các thuộc tính chung của phần cứng của một HTN

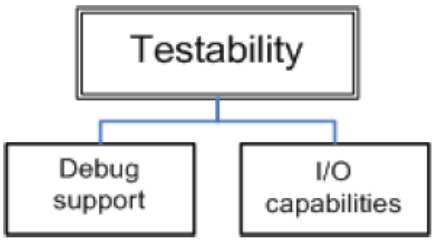
Thuộc tính các chức năng phần cứng:

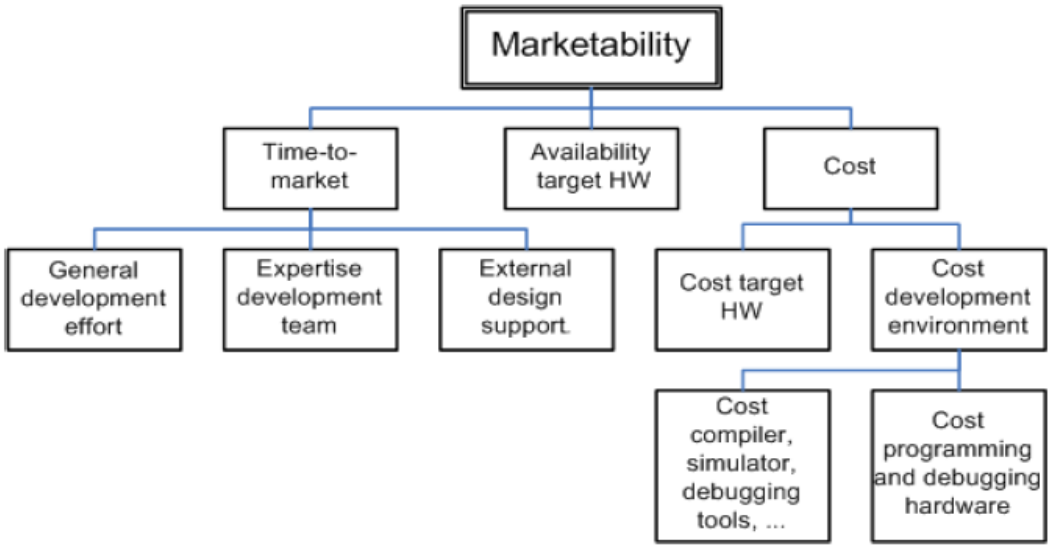
Thuộc tính hiệu năng:

Thuộc tính kiểm tra được phần cứng:

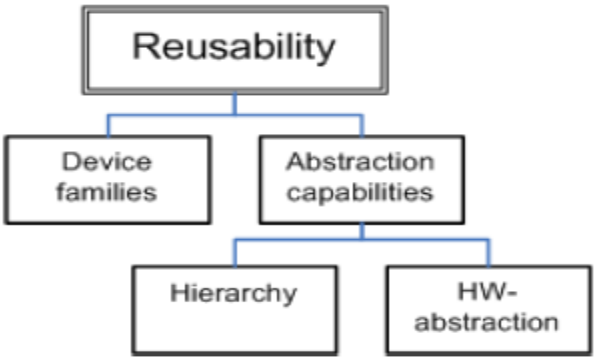

Thuộc tính thị trường của phần cứng:

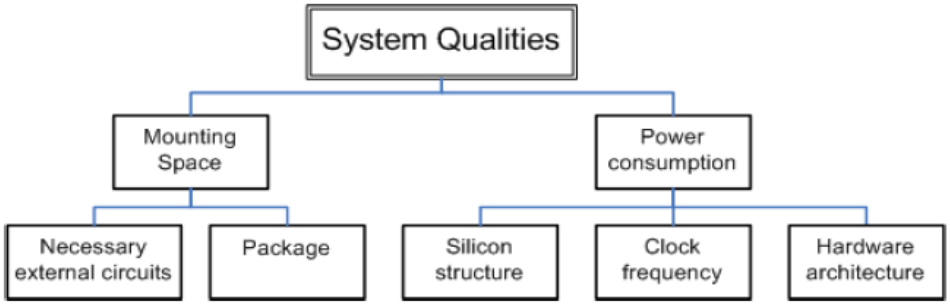

VIEN PTIT

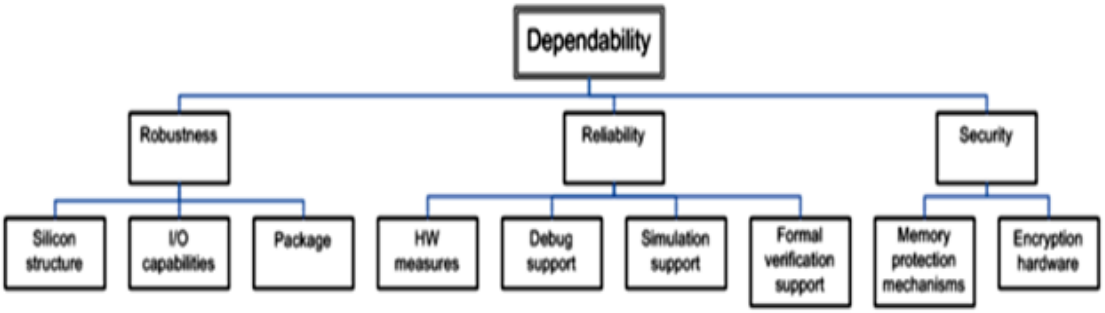
Thuộc tính tái sử dụng của phần cứng:

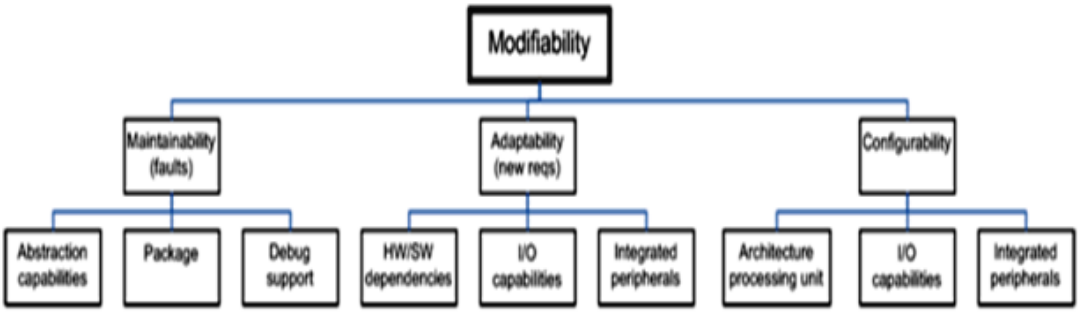
Thuộc tính chất lượng của phần cứng hệ thống:

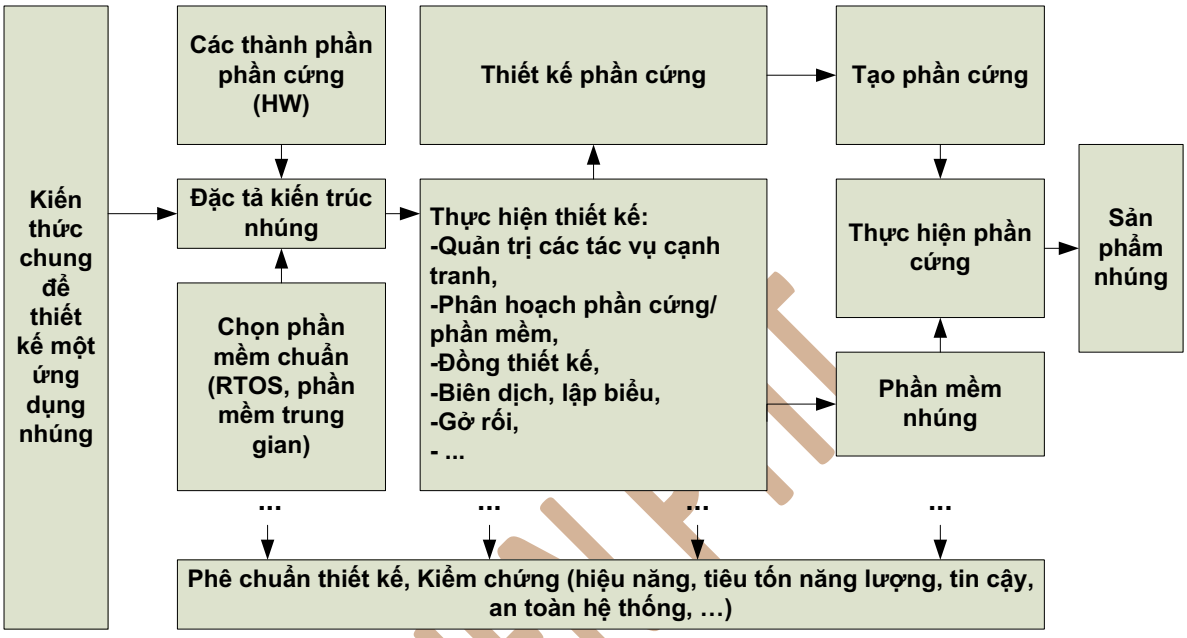
Thuộc tính độc lập của phần cứng:

Thuộc tính sử đổi được của phần cứng:

Khi thiết kế một sản phẩm điện tử thông minh nói chung hay HNT nói riêng, có thể có những điểm xuất phát khác nhau và phương pháp tiếp cận khác nhau, dưới đây đưa ra một trong các cách tiếp cận đó. Có thể tóm tắt phương pháp luận thiết kế như sau:

Hình 4.2 Một kiểu đặc tả tiền thiết kế HTN

4.1.1 Các nền tảng cơ bản khi xây dựng kiến trúc HTN

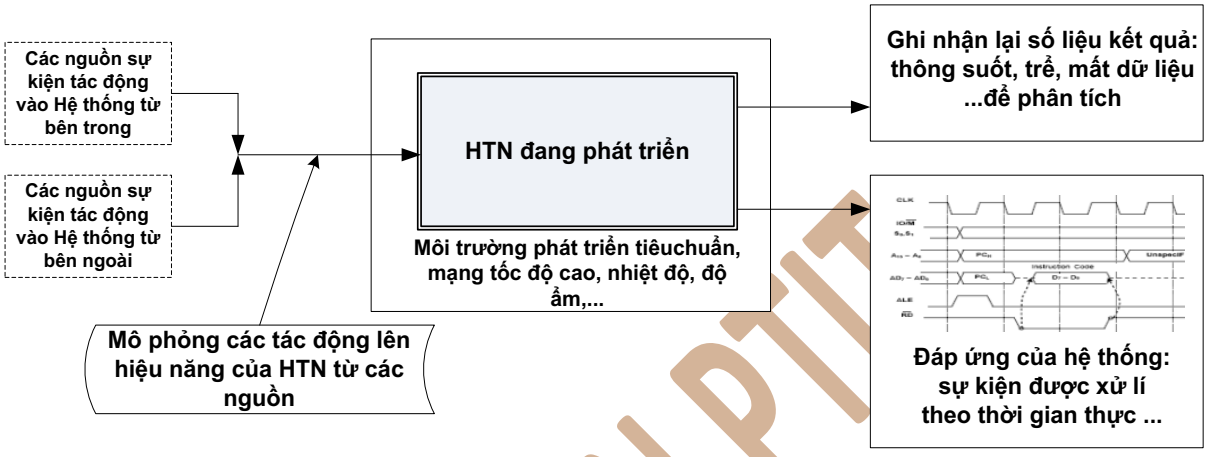
1) Cần kiến thức tốt về phần cứng (Thiết kế logic, kiến trúc máy tính, kiến trúc CPU, ngoại vi, hệ điều hành …). Hiểu biết tốt và các thành phần hợp thành phần cứng của một hệ thống nhúng, có khả năng hiểu và kiểm soát các thiết bị nối vào HTN (hình 3.17).

2) Sự tương tác với thị trường vào quá trình xây dựng HTN:

- ✓ Nhu cầu của thị trường ảnh hưởng tới kiến trúc của HTN và không chỉ giới hạn ở kĩ thuật, công nghệ;
- ✓ Cần nhận ra các yêu cầu của thị trường có tác động vào qui trình thiết kế, bao gồm: kĩ thuật, xu hướng thương mại, ảnh hưởng của chính trị, xã hội. Điểm này gọi là chu kì kiến trúc thương mại của HTN (Architecture Business Cycle).
- ✓ Từ nhận thức các yêu cầu, đưa ra giải pháp về phần cứng/phần mềm thông qua các bước sau:
  - Định nghĩa tập các kịch bản mà tập đó phác thảo mỗi một trong những yêu cầu,
  - Đưa ra chiến thuật có thể áp dụng cho mỗi kịch bản, có thể dùng để tạo ra hệ thống như mong muốn,

- Sử dụng kịch bản để phác thảo các chức năng hệ thống cần có, sau đó lên danh mục các thành phần phần cứng, phần mềm thực hiện các chức năng đó.

Ví dụ xây dựng một kịch bản về hiệu năng hệ thống nhúng:

Hình 4.3 Kịch bản mô phỏng hiệu năng khi thiết kế HTN

THƯ VIỆN PTIT

✓ Định ra các phần cứng, phần mềm có thể đáp ứng với yêu cầu của thị trường.

3) Định nghĩa mẫu kiến trúc (architecrute pattern) và mô hình qui chiếu:

Mẫu kiến trúc hệ thống hay còn gọi là phong cách kiến trúc hệ thống thực chất là một mẫu mô tả (profile) của hệ thống, chứa đựng các đặc tả khác nhau về các thành phần phần cứng và phần mềm, chức năng của các thành phần đó bên trong hệ thống, một sơ đồ bố cục (topo layout) hay còn gọi là mô hình qui chiếu, các liên kết giữa và giao diện ghép nối giữa các các thành phần đó. Các mẫu thiết kế được tạo dựa trên phần cứng và các thành phần dẫn xuất từ các yêu cầu chức năng hay không chức năng qua các thiết kế ban đầu (protopype), các kịch bản hay các chiến thuật nói trên.

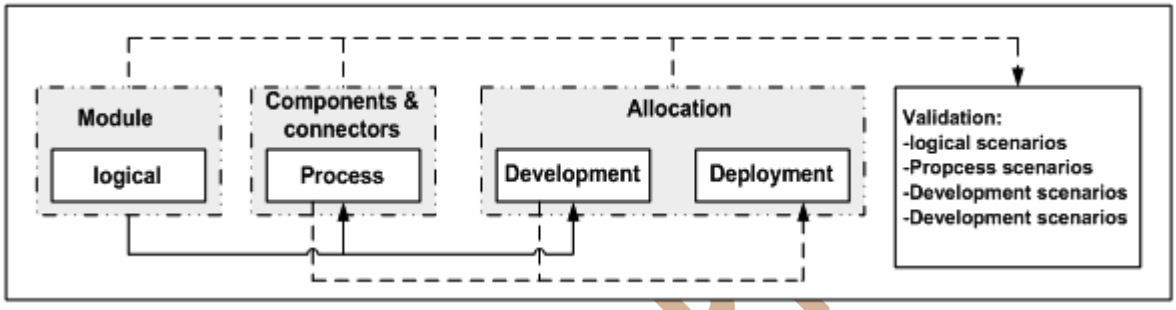
Profile sau đó hợp nhất cùng với các mô hình phần cứng, mô hình phần mềm để có được một thiết kế cụ thể.

4) Định nghĩa các cấu trúc có tính kiến trúc

Tiếp theo bước 3) là tạo ra kiến trúc của HTN. Kiến trúc HTN sẽ được hình thành bằng cách phân định toàn bộ HTN thành các thành phần phần cứng, phần mềm, sau đó các thành phần đó lại được phân định đến chi tiết. Sự phân định được biểu diễn bởi tổ hợp của các cấu trúc khác nhau và các mẫu tạo ra ở điểm 3) nói trên được sử dụng cho việc xây dựng

một cấu trúc có tính kiến trúc của HTN. Một số kĩ thuật được sử dụng phổ biến trong công nghiệp để thiwjc hiện quiu trình trên là Rational Unified Process, hay Attribute Driven Design. Ví dụ mô hình "4 + 1":

Mô hình "4+1" nói rằng người kiến trúc hệ thống có thể tạo ra ít nhất 5 cấu trúc đồng thời, mỗi cấu trúc có cái nhìn khác nhau về hệ thống. Trong đó 4 cấu trúc thu nhận các yêu cầu khác nhau của hệ thống, cấu trúc thứ 5 là để phê chuẩn tính hợp thức của thiết kế.

Hình 4.4 Các cấu trúc kiểu "4+1"

- ✓ Cấu trúc *logical* là cấu trúc kiểu modul đặc tả các thành chức năng phần cứng, phần mềm, mối liên hệ tương tác chức năng giữa chúng, mà hệ thống yêu cầu. Các thông tin ở đây sẽ làm nền để xây dựng một hệ thống thực tế;
- ✓ Cấu trúc *process* bao gồm các cấu trúc thành phần và cấu trúc kết nối, phản ánh tính tương tranh và đồng bộ của các tiến trình trong hệ thống có hệ điều hành. Cấu trúc này mô tả các yêu cầu phi chức năng (như hiệu năng, tính hợp nhất hệ thống, nguồn tài nguyên sẵn có, v.v) thích ứng cho hệ điều hành. Bằng cách nhìn từ tiến trình, cấu trúc này phác thảo ra các tiến trình trong hệ thống, cơ chế tạo cách lập lịch, cơ chế quản trị tài nguyên.
- ✓ Cấu trúc *allocation* mô tả cách ánh xạ phần cứng/phần mềm vào môi trường phát triển hợp nhất (*integrated development environment-IDE*) với các công cụ: gởi rối, biên dịch, liên kết, sử dụng cho ngôn ngữ lập trình hợp ngữ hay bậc cao (C, C+).
- ✓ Cấu trúc *deployment* là mô tả làm thế nào để triển khai phần mềm vào phần cứng. Phần này cho biết các phần cứng cần có khi phần mềm được xây dựng đòi hỏi: thực hiện code, xủ lí dữ liệu, tốc độ của CPU phải đạt ở mức tối thiểu, tốc đọ BUS, tốc độ trao đổi dữ liệu …

  Với mô hình được định nghĩa như trên, thì mô hình có phần mềm và hệ thống có hệ điều hành. Kiến trúc module cho phép áp dụng mà không cần phải biết các phần

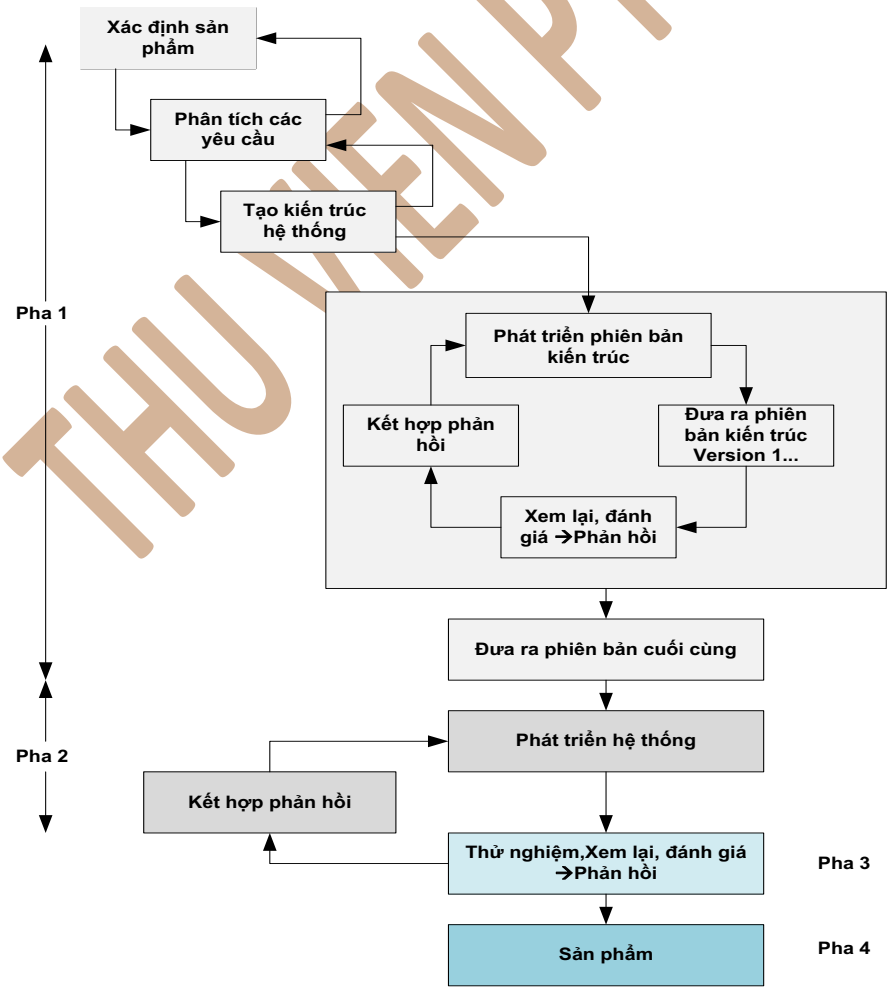
mềm nào có trong hệ thống hay ngay cả khi hệ không có phần mềm hệ thống (như một số HTN đơn giản).

- ✓ Thành phần "+1" là việc ánh xạ tập các kịch bản quan trọng nhất và các chiến thuật từ 4 cấu trúc. Điều đó đảm bảo các thành phần khác nhau của 4 cấu trúc không có sự xung đột lẫn nhau, dẫn đến việc phê chuẩn hệ thống.

5) Phân tích và đánh giá kiến trúc và các pha thiết kế

- ✓ Theo hướng tiếp cận kiến trúc: kiến trúc có đạt các yêu cầu;
- ✓ Theo hướng chất lượng thiết kế (chất lượng và số lượng): Các kiến trúc khác nhau với yêu cầu có cùng chất lượng như nhau. Đánh giá xu hướng rủi ro hệ thống, hỏng hóc có thể;
- ✓ Hiệu chỉnh, tinh chỉnh kiến trúc và áp dụng vào phần cứng, phần mềm.

Các bước này được thực hiện như kiểu phản hồi và làm cho đến lúc đạt các tiêu chí trước khi đưa ra sản xuất.

THƯ VIỆN PTIT

Hình 4.5 Các pha thiết kế HTN

6) Viết tài liệu

- ✓ Tài liệu về toàn bộ hệ thống theo các chuẩn tài liệu.
- ✓ Tài liệu về từng cấu trúc
- ✓ Tài liệu tổng thể về kiến trúc hệ thống.

4.1.2 Phân hoạch thiết kế phần cứng, phần mềm

Tổng quan: Các HTN phản ứng thời gian thực (reactive real-time), hoạt động với cường độ cao, là các hệ thống hỗn hợp phần cứng và phần mềm, sử dụng các bộ vi xử lí, vi điều khiển, xử lí tín hiệu (DSP), trong đó phần mềm hỗ trợ tính mềm dẻo linh hoạt, phần cứng phải đảm bảo tính hiệu năng cao. Từ đó cho thấy thiết kế các HTN là đối mặt với các thách thức như: đáp ứng thời gian (cứng hay mềm) của hệ thống với các sự kiện, kích thước, trọng lượng, tiêu thụ năng lượng, độ tin cậy, giá thành.

Các phương pháp hiện dùng bao gồm việc đặc tả và thiết kế phần mềm và phần cứng tách rời. Một đặc tả thiết kế thường là chưa hoàn hảo, được viết bởi ngôn ngữ nào đó và chuyển cho cácc kỉ sư phần cứng và phần mềm. Việc phân hoạch phần cứng-phần mềm cần được lưu tâm trước tiên và được chấp nhận, tôn trọng, vì bất kì sự thay đổi nào ở quá trình này sẽ dẫn tới các thay đổi khác và làm cho quá trình thiết kế sẽ kéo dài. Các nhà thiết kế phải nổ lực rất nhiều để mọi thứ có thể chuyển vào phần mềm, chỉ chuyển một phần của thiết kế cho phần cứng nhằm đảm bảo thỏa mãn các tiêu chí về thời gian phản ứng của hệ thống. Vấn đề ở đây có thể là:

- Chưa đầy đủ các đặc tả phần cứng và phần mềm, nên khó kiểm chứng tổng thể hệ thống, do đó dẫn đến sự không tương thích khi tiếp cận ranh giới giữa phần cứng và phần mềm.
- Các phát thảo ban đầu sẽ kéo theo các phát thảo (bổ sung/tuỳ chọn) khác bên dưới.
- Sự chận trễ chưa có một lưu trình thiết kế hoàn hảo sẽ gây khó khăn cho việc sử đổi và tác động tới thời điểm đưa sản phẩm ra thị trường.

Có nhiều cách tiếp cận để giải quyết vấn đề thiết kế HTN, tuy nhiên không có cách nào có thể thỏa mãn và đạt hiệu quả như mong muốn. Dưới đây sẽ trình bày một số tiếp cận khi thiết kế một HTN.

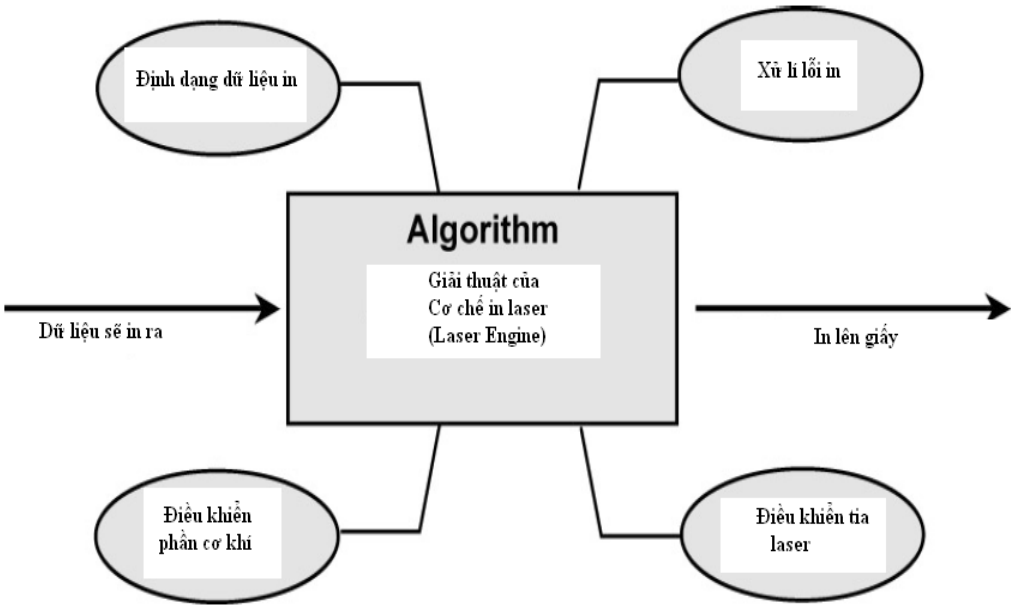
Thiết kế HTN là kết hợp giải quyết một hệ thống đầu cuối bao gồm cả phần cứng và phần mềm. Do đó cần có những quyết định phần nào của thiết kế sẽ được giải quyết ở phần cứng và phần nào ở phần mềm để có được một hệ thống với những đặc điểm chuyên biệt (thiên về hiệu năng), khác với các máy tính thông thường. Có những xử lý phần mềm lại phải cứng hóa (gọi là được silicon hóa) mà kết quả là hiệu năng tính toán nâng cao. Ví dụ trước đây, CPU 286/386 khi không có vi chip FPU 387, mọi phép tính dấu phẩy động phải chạy bằng tập lệnh mềm, do đó

THƯ VIỆN PTIT

nhiều phần mềm cao cấp không hoạt động được (AutoCAD chẳng hạn). Cách lựa chọn thiết kế như vậy gọi là sự phân hoạch thiết kế.

Nếu tổng quát hóa khái niệm giải thuật thành các bước để thực thi một thiết kế, thì giải thuật như một kết hợp của các thành phần mần cứng và thành phần phần mềm, và mỗi phần của phân hoạch cứng/mềm đó sẽ thực thi một giải thuật. Tất nhiên có thể áp dụng giải thuật thuần mềm (CPU không có FPU), hay thuần cứng hoặc kết hợp cả 2 (ví dụ như vĩ đồ họa máy tính).

Ví dụ: Giải thuật thiết kế máy in laser:

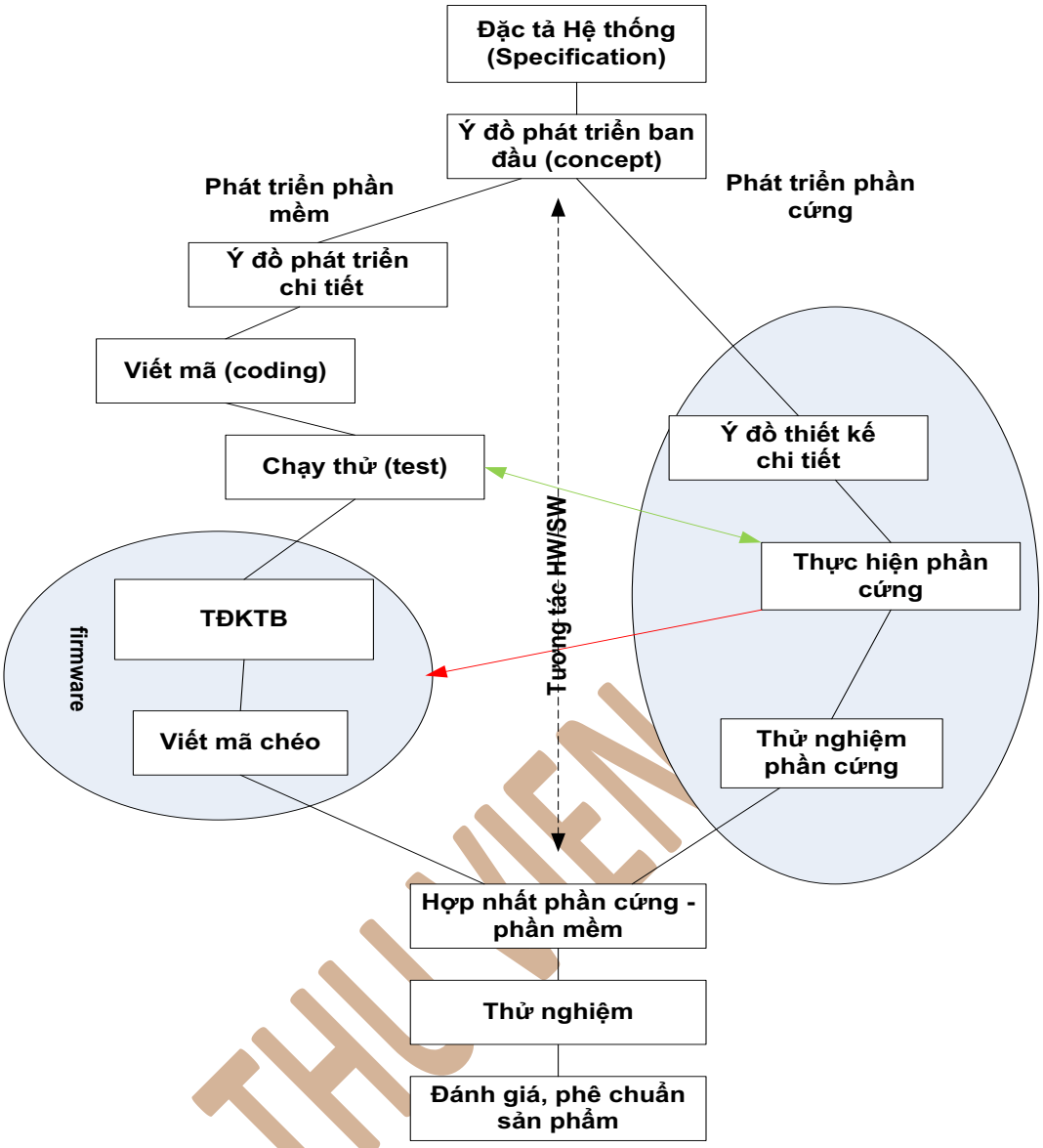

Hình 4.6 Giải thuật thiết kế máy in laser: phân hoạch cứng/mềm

Dữ liệu nhận vào từ cổng LPT, CPU phải chuyển đổi thành xâu nối tiếp để làm đầu vào điều chế tia laser, quay các gương chiếu tia, quay trống in, phát tiển ảnh in lên giấy, đốt mực sấy khô bản in, … Kết quả mất công suất in 5-7 trang /phút. Tăng tốc in ? Tăng cường thêm CPU … Giải pháp như vậy là tối ưu ? Tuy nhiên khi phân tích giải pháp thiết kế một cách sâu hơn, có thể biểu diễn thiết kế như một giải thuật ở đó có những tác vụ có thể cứng hóa, ví dụ cứng hóa khối chức năng ghi laser lên các phần tử nhạy ánh sáng trên bề mặt trống in, giải phóng CPU khỏi tác vụ này như trước đó đã làm. Tất nhiên phần khó sẽ là cần phần cứng rất tin cậy và bền vững, một vi mạch kiểu ***ASIC*** (**Application-Specific Integrated Circuit-** kiểu vi mạch được thiết kế dành cho một ứng dụng cụ thể) sẽ xuất hiện. Tuy nhiên ASIC sẽ làm tăng sự phức hợp hệ thống thiết kế. Do vậy nhóm phần mềm sẽ phải nỗ lực và hiệu chỉnh phần mềm rất tỉ mỉ, sao cho thêm phần cứng nhưng không quá phức tạp và đắt đỏ, làm giá thành tăng thêm.

Sơ đồ phân hoạch thiết kế cứng và mềm:

THU VIEN PTIT

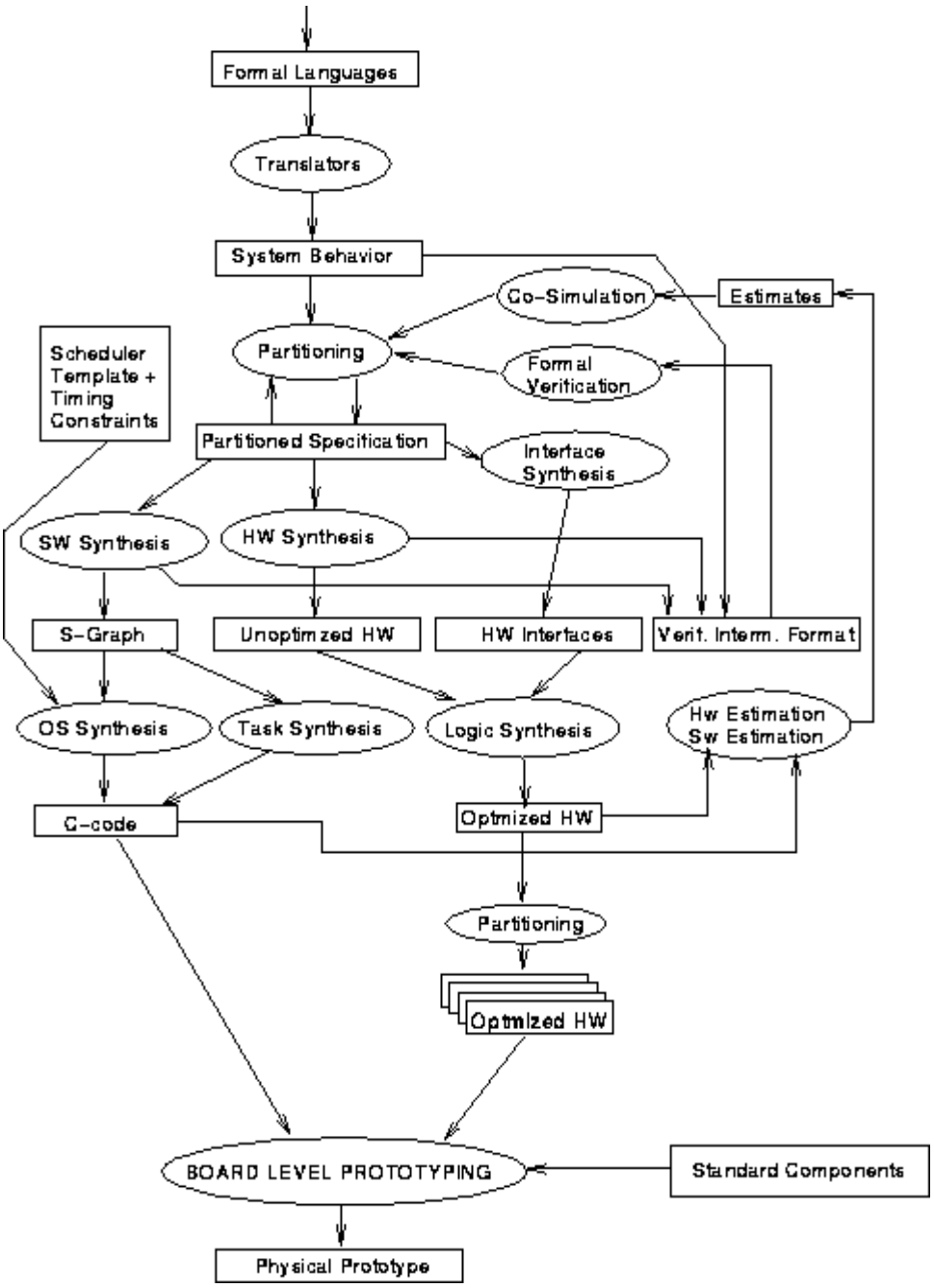
Hình 4.7 Phân hoạch thiết kế phần cứng và phần mềm

- Cần có sự tương tác ở pha phân hoạch cứng/mềm ở hai nhóm thiết kế: Tuy đã hình thành các khối chức năng cứng/mềm rõ ràng, nhưng khi ranh giới vẫn chưa thể khẳng định khi các thách thức chưa được đưa vào thiết kế. Các công cụ thiết kế phần cứng (ICE, Simulation, …) sẽ cho thấy có thể cải thiện phần cứng khi kết hợp với phần mềm, trong khi phần mềm chạy thử bằng mô phỏng trên phần cứng để đánh giá tốc độ xử lý. Nói cách khác hai nhóm thiết kế cứng/mềm cần tương tác với nhau để bổ sung cho thiết kế cuối cùng. Bo mạch sản phẩm là bo mạch đích tuy nhiên vẫn chưa là bo mạch thực chế tạo. Quá trình tương tác sẽ lặp lại cho tới khi các chỉ tiêu sản phẩm chấp nhận được, trước khi tiến

hành làm sản phẩm mẫu thực. Các công nghệ thiết kế ngày nay tạo điều kiện để hai nhóm thiết kế làm việc với nhau chặt chẽ và tiết kiệm nhiều thời gian, hạn chế tối đa các rủi ro cho tới khi chế tạo sản phẩm.

- Khi nào thì quyết định phân hoạch cứng/mềm ? Khi đã phân tích hầu hết (hay tất cả) các giải pháp trình bày giải thuật thiết kế. Từ đó sẽ thấy phần nào của giải thuật sẽ nằm ở phần cứng, phần nào ở phần mềm, là tối ưu. Một số qui tắc có thể dùng để cân nhắc: Tăng tốc độ xử lý, có thể đáp ứng bằng phần cứng, nhưng tăng giá thành, và đôi khi phải thiết kế lại chip xử lý ! Phần mềm có thể chủ động bằng mô phỏng, không chờ đợi có phần cứng hoành chỉnh mới thử nghiệm, viết code thật hợp lí cũng sẽ giảm chi phí phần cứng. Dù sao thì phần cứng cũng có những lối thoát, đó là sự lựa chọn các bộ xử lý để đưa vào thiết kế (hay dùng ASIC, rồi đi đến hệ thống trên chip (System on Chip-SoC). Phần còn lại là thiết kế bo mạch tổng thể, "code" hóa một số xử lý phần cứng thành phần mềm sụn (*firmware*).
- Kết hợp phần cứng/phần mềm. Hiện nay các sản phẩm thương mại được phát triển theo kĩ thuật "*đồng thiết kế phần cứng và phần mềm-đồng kiểm nghiệm*" (*Hardware/software co-design and co-verification)*. Nếu theo thiết kế truyền thống sau khi làm phân hoạch các phần thiết kế thực hiện tương đối độc lập, thời gian phản hồi-hiệu chỉnh ở cả phần cứng và phần mềm sẽ lâu, do vậy chi phí nhiều thời gian hơn cho sản phẩm cuối cùng. Ngày nay một qui trình thiết kế mới đã phát triển, trong đó thiết kế phần cứng và phần mềm tiến hành song song, các phản hồi-hiệu chỉnh thực hiện liên tục, cho tới khi có kết quả tốt nhất qua đồng kiểm nghiệm. Trong công nghệ này phần cứng được trình diễn bởi ngôn ngữ mô tả phần cứng (***VHDL****-very-high speed integrated circuit hardware description language*) và đó là phần cứng ảo để phần mềm hoạt động. Như vật quá trình thiết kế có thể "mềm hóa" và sự kết hợp hài hòa là rất rõ ràng.

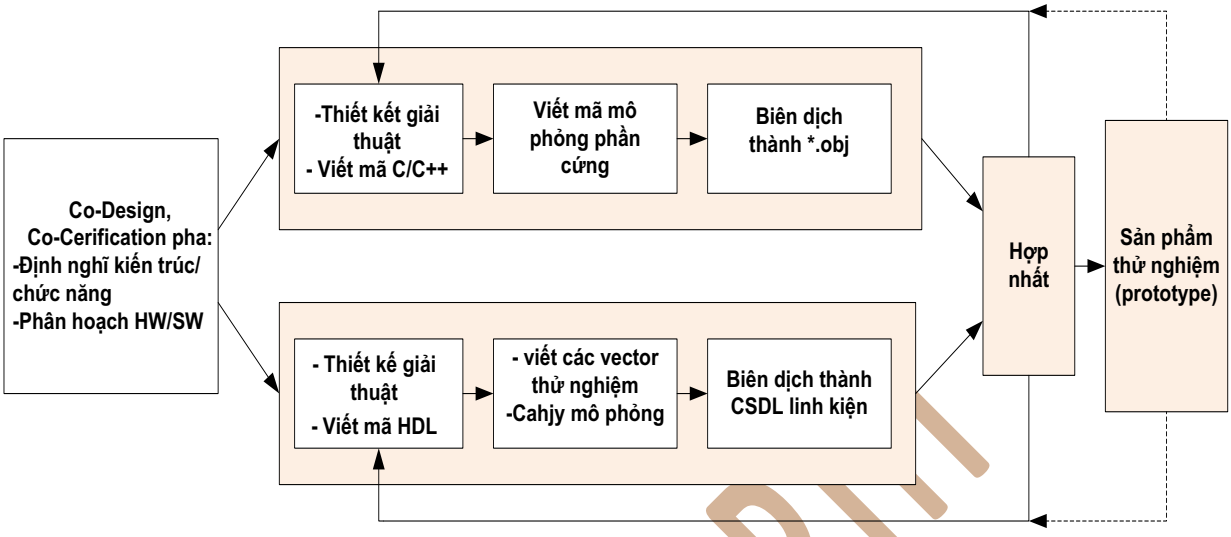
THƯ VIỆN PTIT

Hình 4.8 Đồng thiết kế phần cứng và phần mềm-đồng kiểm nghiệm, tối ưuthiết kế

Ví dụ kĩ thuật thiết kế ASIC: là cuộc cách mạng trong thiết kế các HTN. Sản phẩm ASIC có thể tìm thấy, như các Chipset trong PC, chip xử lý âm thanh, tăng tốc đồ họa, chip cho MODEM, … Quá trình thiết kế có tên là biên dịch bán dẫn (*silicon compilation)*, trong đó phần cứng và phần mềm được biểu diễn bởi các tệp dữ liệu của ngôn ngữ thiết kế cao cấp. Như vậy HTN sẽ được đặc tả như một cơ sở dữ liệu mềm (*software database*): một phần mô tả kiến trúc phần cứng, một phần mô tả cách điều khiển hoạt động của phần cứng. Ở

đây sự phân biệt giữa phần cứng và phần mềm có vẽ mập mờ: thiết kế phần cứng lại như là thiết kế phần mềm.

Hình 4.9 Qui trình thiết kế kiểu ASIC

4.1.3 Xây dựng bo mạch khi phát triển hệ thống

Triển khai các yêu cầu mô tả ở phần 4.1.1 khi thiết kế bo mạch sẽ cụ thể như sau:

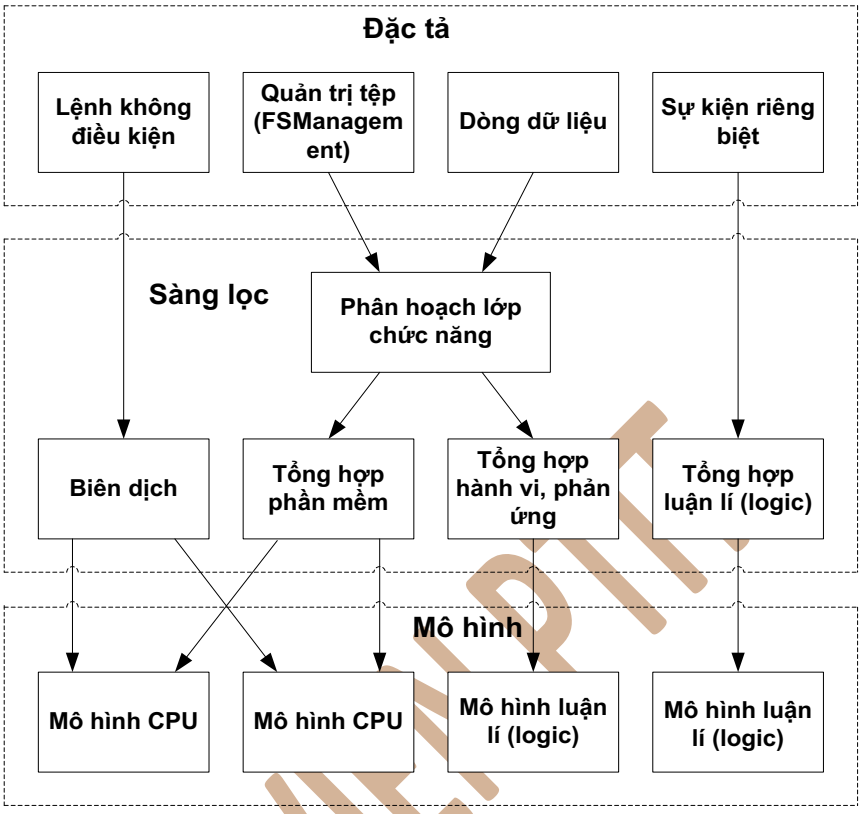
1) Đặt vấn đề: Mục đích thiết kế HTN, mục tiêu cần đạt được, tính thương mại …;
2) Xác định HTN:

✓ Xây dựng một mô hình chính tắc (*formal model*) của hệ thống với các yêu cầu sau đây:

- Xác định chức năng: xây dựng tập các mối quan hệ tường minh hay không tường minh liên quan tới đầu vào/đầu ra, và thông tin trạng thái bên trong của hệ thống.
- Xây dựng tập các thuộc tính mà thiết kế sẽ phải thỏa mãn. Kết hợp các thuộc tính và tập các quan hệ vào/ra, trạng thái hệ thống, xác định lại các chức năng hệ thống. Các thuộc tính bao gồm:
  - Các thuộc tính có tính kế thừa các hệ thống tính toán (máy tính số);
  - Các thuộc tính có thể kiểm chứng trên một chức năng;
  - Các thuộc tính phải được kiểm chứng trên các đặc tả phải có khi các tiêu chí ở đầu vào xuất hiện.
- Xây dựng tập các chỉ số hiệu năng để đánh giá thiết kế theo các tiêu chí: giá thành, năng lượng. độ tin cậy, tốc độ xử lý, kích thước …
- Xây dựng tập các khác biệt coi đó như những thách thức của thiết kế, đề ra giải pháp giải quyết.

THƯ VIỆN PTIT

- Thực hiện tinh lọc thiết kế để có thiết kế từ ý tưởng đến mô hình:

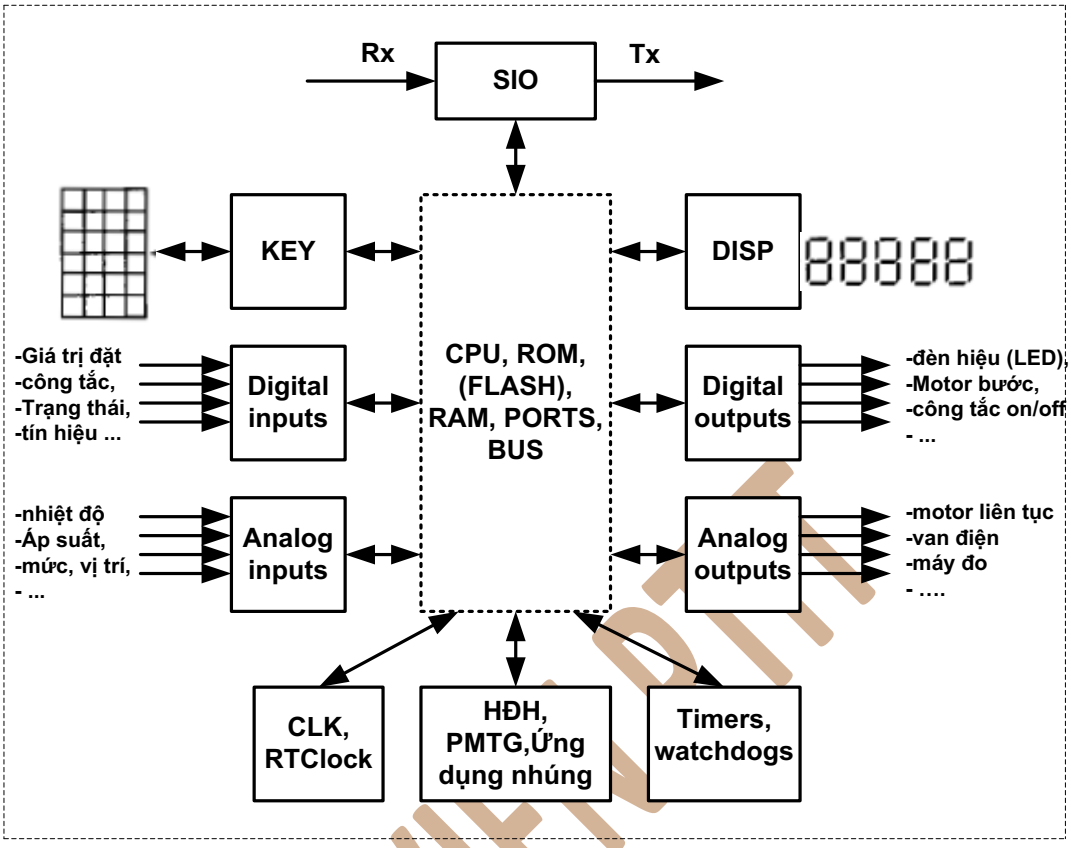

Hình 4.10. Xây dựng mô hình hình thức: Bước sàng lọc sử dụng cách tổng hợp phần cứng và phần mềm để chuyển hóa xác định chức năng vào mô hình phần cứng của thiết kế.

- ✓ Mô tả hệ thống phản ứng như thế nào với các đầu vào,
- ✓ Cộng cụ mô hình hóa sự vận động của hệ thống, ví dụ phương pháp lưới Petri (***Petri nets)*** hay biểu đồ trạng thái (***StateCharts)***.
- ✓ Yêu cầu của sản phẩm sẽ có: đưa ra mô tả sản phẩm;

3) Thiết kế phần cứng: lên mô hình kiến trúc của bo mạch chính, lựa chọn các thành phần phần cứng;

THƯ VIỆN PTIT

Hình 4.11 Bo mạch HTN

4) Mô hình tổ chức ghép nối các thiết bị ngoài, số lượng, chủng loại các thiết bị ngoài;
5) Thiết kế phần mềm: phác họa các phần mềm:
   - Mô hình các lớp phần mềm;
   - Có hay không có các phần mềm trung gian;
   - Có hay không có hệ điều hành, loại hệ điều hành sẽ phát triển cho phần cứng đích;
   - Phần mềm điều khiển I/O (TĐKTB);
   - Phương thúc liên kết các phần mềm theo nguyên lí lớp xếp chồng;
   - Các phần mềm ứng dụng.
6) Tương tác giữa phần mềm và phần cứng, tinh lọc phần cứng, phần mềm
7) Viết phần mềm trên hệ phát triển;
8) Viết ứng dụng trên hệ phát triển;
9) Thử nhiệm chương các phần mềm và hiệu chỉnh phần mềm trên hệ phát triển;
10) Hợp nhất phần cứng và phần mềm vào sản phẩm chế thử (prototype):

    Nạp phần mềm vào hệ thống đích:

THƯ VIỆN PTIT

- Nạp các TĐKTB, thử nghiệm kết hợp TĐKTB với các cổng ghép nối trên bo mạch, hiệu chỉnh mã;
- Nạp phần mềm hệ thống (hệ điều hành, hay monitor, …) và thử nhiệm các chức năng của hệ điều hành có và không có TĐKTB, hiệu chỉnh mã;
- Nạp phần mềm trung gian nếu có, thử nhiệm kết hợp với hệ điều hành, hiệu chỉnh mã.
- Nạp thử một ứng dụng, thủ nghiệm, chỉnh sửa mã.

11) Hợp nhất hệ thống, tăng cường thử nhiệm các chức năng với các điều kiện phức tạp giả định, thời gian thực, đáp ứng … Đánh giá sức chịu đựng của môi trường vận hành trong thực tế …

12) Làm hồ sơ, tài liệu.

Tóm tắt qui trình thiết kế HTN

- ***Các qui tắc thiết kế***

1) Nền tảng kiến thức để thiết kế HTN : Khoa học về máy tính và kĩ thuật điện tử;
2) Thiết kế vi mạch với ngôn ngữ phần cứng Verilog hay VHDL (FPGA, ASIC);
3) Khả năng công nghệ và những giới hạn công nghệ phần cứng.
4) Lĩnh vực ứng dụng HTN rất rộng, thiết kế phải hướng vào đối tượng ứng dụng cụ thể;
   Với các xu hướng:
   - Gia tăng kích thước mã chương trình: 16 – 64 KB lên đến 64kB đến 512 KB,
   - Tái sử dụng các thành phần cứng (CPUs, micro-controller, DSPs) và mềm (device drivers),
   - Có sự hợp nhất cao trong 1 hệ thống (DSP, mạng, RF, CPU 32 bit, IO processors kiểu Intelligent Input/Output-I2O).
5) Sử dụng phần mềm có sẵn, phần mềm tái sử dụng, mã nguồn mở.
6) Công nghệ lập trình (ngôn ngữ lập trình, hệ phát triển phần mềm);
7) Thiết kế vi mạch (dạng VLSI, ASIC), thiết kế hệ thống điện tử (số, analog);
8) Hệ thống xử lý kiểu thời gian thực (thời gian thực cứng, thời gian thực mềm).

- ***Các bước thiết kế***

1) Xây dựng đặc tả HTN, mô hình hóa HTN sẽ được thiết kế, thực nghiệm với các giải thuật liên quan;

2) Tập hợp và mô tả phần cứng cơ bản : ghép nối cơ sở, truyền thông, công nghệ tính toán ứng dụng vi điện tử, công nghệ bộ nhớ, các thiết bị ghép nối vào hệ thống.

3) Hệ thống phần mềm sẽ có: điều khiển thiết bị, phần mềm trung gian, hệ điều hành, phần mềm ứng dụng …

THƯ VIỆN PTIT

4) Phân hoạch, chọn lọc các phần của thiết kế: phần cứng, phần mềm. Ở mỗi phần, phân rã thiết kế thành các phần nhỏ hơn, xây dựng các mối tương tác giữa các phần đó;
5) Sử dụng các công cụ mô phỏng thiết kế chạy mô phỏng phần cứng, phần mềm và kết hợp cả hai trên mô hình ảo;
6) Các phần mềm và phần cứng tới hạn (ràng buộc thời gian) cần thử nghiệm và điều chỉnh theo kiểu "sụn hóa": phần mềm kết hợp giữa phần cứng và phần mềm, trong đó xử lý khi vài module chia sẽ khai thác chung một phần cứng. Phát triển giải thuật lập lịch tối ưu.
7) Thử nghiệm trên bo mạch phần cứng (prototype) với CPU đã chọn.
8) Gở rối và tinh chỉnh phần cứng, phần mềm;
9) Hoàn thiện sản phẩm.

4.2 CÀI ĐẶT VÀ THỬ NGHIỆM HTN

Phần tiếp theo sẽ đề cập đến việc thực hiện xây dựng một HTN. Giả định rằng ta có một dự án phát triển một ứng dụng nhúng nào đó, và hãy bắt đầu với công việc thiết kế HTN đó.

4.2.1 Chọn CPU cho thiết kế

Sau khi phân tích yêu cầu của HTN đặt ra, trên cơ sở các tác vụ mà HTN sẽ thực hiện, sẽ dẫn đến việc xác định tính năng của bộ xử lý trung tâm (CPU). Như đã giới thiệu có nhiều loại HTN và mỗi loại được xây dựng trên một kiến trúc với CPU khác nhau, và trên thị trường hiện tại sẽ cho nhiều lựa chọn phù hợp.

Như đã phân loại các dòng CPU dùng cho HTN, một số câu hỏi cần đặt ra khi thiết kế như sau:

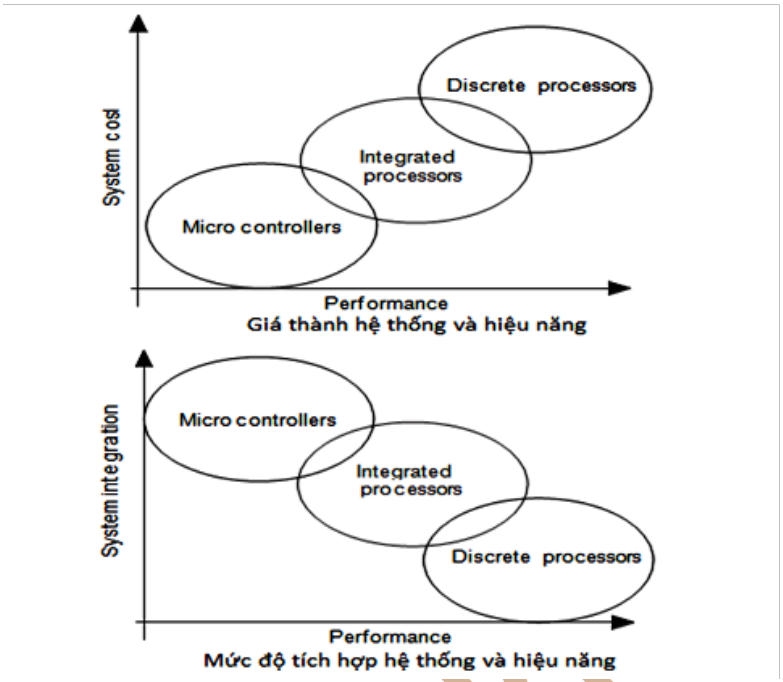
1) Chế tạo CPU riêng biệt kiểu tùy biến (customize) với các công nghệ như ASIC ? Vấn đề sẽ là chi phí cho lựa chọn này ? Rõ ràng hướng phát triển này mang lại nhiều ưu điểm như: học thuật chế tạo chip, chủ động sáng tạo v.v… Tuy nhiên cần có đủ kiến thức về chế tạo mạch, đặc biệt là mạch có mật độ tích hợp lớn và rất lớn, kiến thức và kinh nghiệm thiết kế logic theo khối chức năng, và ý tưởng kiến trúc và chức năng của một CPU phải rất rõ ràng. Hơn nữa trang thiết bị sẽ rất đắt. Nói chung lựa chọn này đòi hỏi một đội ngũ rất mạnh, chuyên nghiệp và khối lượng kiến thức chuyên ngành rất sâu.
2) Tìm hiểu thị trường CPU cho ứng dụng nhúng: bo mạch controller với microprocessor truyền thống, bo MCU (micro-controller) với công nghệ mới PIC (*Programmable Interface Controller* của Microchip Technology), PSoC (*Programmable System-on-Chip* của Cypress Semiconductor.), kết hợp với PFGA (Field Programmable Gate Aray của Xilink) hay các sản phẩm khác.
3) Một số ý tưởng lựa chọn CPU cho HTN:
   Lựa chọn CPU có thể trên cơ sở xác định đặc thù sản phẩm hay nhu cầu mà thị trường chờ đợi. Tuy nhiên tốt hơn cả là người thiết kế HTN phải cân nhắc để có CPU thỏa mãn ứng

THƯ VIỆN PTIT

dụng nhúng mình đang xây dựng. Dưới đây là một số tiêu chí hỗ trợ khi thực hiện chọn CPU cho thiết kế:

- HTN sẽ kết nối với các loại ngoại vi (sensors) nào ? Đặc tính kĩ thuật của các ngoại vi ? Danh sách này sẽ cho biết số cổng vào/ra (I/O) cần có mà CPU hỗ trợ.
- Có bao nhiêu chương trình, cần bao nhiêu không gian dữ liệu (bao gồm cả các ngăn xếp, không gian bộ nhớ cấp phát động cho chương trình (heap)) cần cho hệ thống ?
- Có bao nhiêu ngắt hệ thống cần ? Và chắc chắn là như vậy ?
- Số lượng các cổng vào/ra mà thiết kế sẽ sử dụng ?
- Loại xử lý nào ràng buộc nhất về thời gian tới hạn (*critcal-time*) mà CPU phải thực hiện ?
- Loại công cụ phát triển nào (cho cả phần cứng và phần mềm) có sẵn cho CPU chọn ? (mã nguồn mở, phần mềm trung gian ngôn ngữ bậc cao không phụ thuộc CPU như Java … ngôn ngữ lập trình, công cụ biên dịch hướng đích …) .
- Trong trường hợp CPU trên bo mạch (CPU on board), cùng các thành phần hợp nhất, nguồn nuôi, công cụ thử, thì giá thành thực sự là bao nhiêu ?
- Có các loại thiết bị sẵn có nào ghép được vào hệ thống ở hiện tại và hỗ trợ thiết bị mới ?
- Phần mềm sẽ làm việc với phần cứng như thế nào và ngược lại ? (Phát tiển ứng dụng sẽ tương thích …?).
- Loại công cụ phát triển nào sẵn có, ví dụ hợp ngữ, biên dịch C, C+, mô phỏng .. ?
- Không gian địa chỉ mà CPU hỗ trợ là bao nhiêu ? KB, MB, vài MB đến GB ? (Lưu ý là HTN sử dụng hai loại bộ nhớ chính: bộ nhớ chương trình ứng dụng, hệ điều hành là flash, ROM, UVPROM, EEPROM. Loại thứ hai cho dữ liệu là RAM (Ram tĩnh, hay RAM động).
- CPU Clock, giá/hiệu năng của CPU ? Có một câu hỏi đơn giản, nhưng không dễ trả lời là khái niệm hiệu năng. Ở đây sẽ thiên về lựa chọn liên quan tới các phép tính số nguyên hay số dấu phẩy động, cũng như các lệnh chuyển dữ liệu giữa các thành phần trong hệ thống. Một đánh giá khác là đáp ứng thời gian và hiệu quả xử lí ngắt (nhận và xử lí dữ liệu). Việc đánh giá hiệu năng có thể đạt được cho tới khi có được một phiên bản thiết kế, chạy các phần mềm được phát triển bằng các ngôn ngữ bậc cao. Thường khi dùng ngôn ngữ bậc cao, ta hay bị mất hiệu năng đặt ra khi thiết kế, so với khi chạy bằng hợp ngữ. Một số tài liệu có nêu rằng sẽ mất đi chừng 20%-30% hiệu năng khi so sánh giữa hai ngôn ngữ nói trên khi tính qui ra MIPS (triệu lệnh CPU/s).

THƯ VIỆN PTIT

Hình 4.12 Mối tương quan giữa giá thành hệ thống/hiệu năng và mức độ tích hợp thống/hiệu năng

Đó là một số tiêu chí khi chọn CPU cho thiết kế một hệ thống nhúng. Nhưng CPU không phải là tất cả, còn có các thiết bị, ghép nối cũng cần xem xét về tính tương thích, có sẵn trên thị trường để có giải pháp tích hợp hệ thống sao cho hợp lí.

4.2.2 Bộ nhớ cho HTN

Chọn bộ nhớ cho HTN là phần đặc biệt quan trọng vì phải đối mặt với nhiều chủng loại, kiểu, cho một lớp thiết bị nhúng. Chọn bộ nhớ bao gồm cả hai vấn đề: loại bộ nhớ và kỉ thuật điều khiển hoạt động, cơ chế bảo vệ nội dung (tách biệt giữa phân đoạn bộ nhớ hệ thống cho Hệ điều hành và phân đoạn cho ứng dụng). Thêm vào là bộ nhớ ẩn (cache) để chứa bản sao của mã lệnh (thường ở dạng nén trong ROM) đã được giản nén để chạy và dữ liệu, sao cho có thể truy nhập nhanh nhất có thể, như ậy sẽ đảm bảo cho CPU chạy được tốc độ tối đa. Ở điểm này việc thiết kế bộ nhớ sẽ trở nên rất phức tạp Dưới đây là một số loại bộ nhớ tiêu biểu, lựa chọn và ảnh hưởng tới thiết kế HTN.

a) *Công nghệ bộ nhớ:* Thông thường trong HTN ta sử dụng bộ nhớ *EPROM* để chứa phần mềm hệ thống (HĐH, dịch vụ hệ thống) và DRAM cho dữ liệu và chương trình ứng dụng. Cho các HTN tốc độ cao thì *SRAM* là lựa chọn thích hợp. Về cấu trúc bộ nhớ đã đề cập ở chương 2. *DRAM* cho phép tạo chip nhớ dung lượng rất lớn, mật độ cao và giá thành rẻ, nhưng hoạt động chậm, cần cơ chế làm tươi dữ liệu. Ngoài ra còn có một vài loại RAM

hiện đại khác, như *Pseudo-static RAM* sử dụng nhân DRAM có mật độ cao, nhưng có hệ thống làm tươi ngay trong chip, mà không cần cả một module làm tươi truyền thống vì vậy hoạt động giống như *DRAM* (nhưng vẫn không nhanh như DRAM). Việc sử dụng là hiệu quả về giá thành hệ thống, cũng như đáp ứng thỏa mãn cho ứng dụng nhúng. Loại tiếp theo là *Battery backed-up SRAM: c*ho tới khi có thiết kế công nghệ năng lượng thấp, cho phép tạo ra bộ nhớ không mất nội dung (*non-volatile memories*), tức là dữ liệu không bị mất đi ngay cả khi nguồn nuôi được thay thế bởi 1 pin nhỏ cấp nguồn cho bộ nhớ trong thời gian dài. Đặc điểm công nghệ nền tảng là dòng điện dò rỉ vô cùng nhỏ trong mỗi bóng bán dẫn-*transistor*. Một vài hãng còn chế tạo các SRAM với nguồn pin để lưu cấu hình hện thống, ví dụ *RAM CMOS* trong máy tính PC. Và đó là tên gọi *Battery backed-up SRAM.* Bộ nhớ *Flash* là loại xóa bằng điện và có mật độ transistor và thời gian truy nhập (WR=100ns, RD=70-100ns) gần bằng DRAM và cũng là loại bộ nhớ không bị mất nội dung được dùng thay cho EPROM. Trong HTN, Flash dùng để lưu phần mềm có nhu cầu nâng cấp từ xa (tải về sau đó nâng cấp. Ví dụ các Router của CISCO hay các ADSL hiện đại). EPROM cũng là loại bộ nhớ không bị mất nội dung và xóa bằng điện cũng được dùng cho HTN, lưu phần mềm hệ thống và ứng dụng nhúng. Về bộ nhớ còn nhiều vấn đề có kiên quan khác như cách thức tổ chức Chip nhớ, module nhớ, kỉ thuật quản lí bộ nhớ của hệ thống dưới sự tổ chức và khai thác của hệ điều hành. Những vấn đề này nên tham khảo ở tài liệu *Kiến trúc máy tính*. Bộ nhớ ẩn (*Cache*) là loại bộ nhớ SRAM rất nhanh, làm việc phối hợp với phần cứng đặc biệt và sự dụng để chứa lệnh/dữ liệu cung cấp cho CPU lấy từ bộ nhớ hệ thống, đảm bảo CPU luôn có thể chạy mà không phải chờ đợi. Hơn nữa phần lớn code có cấu trúc vòng lặp, ở đó một đoạn code thực hiện lặp đi lặp lại. Cache chứa các code này sau khi lấy từ bộ nhớ hệ thống, sẵn sàng cho các thực hiện liên tiếp sau đó, mà không tìm ở bộ nhớ hệ thống. Truy nhập cache rất nhanh, nên hệ thống chạy nhanh hơn rất nhiều. Cache được chế tạo ngay trong CPU với các mức độ khác nhau (L1, L2, L3) với dung lượng khác nhau. Quản lí cache là kỉ thuật phức tạp. Tuy vậy các hệ thống hiện đại không thể thiếu cache khi CPU có tốc độ cao. Một thông số khi lựa chọn bộ nhớ đó là thời gian truy nhập (*Access time*). Thông số này rất quan trọng và liên quan chặt chẻ với CPU, tức là khi tần số CPU càng cao, thì thời gian truy nhập càng ngắn, tức là bộ nhớ càng phải nhanh.

b) Khi xây dựng bộ nhớ cần lưu ý tới CPU lựa chọn để thích ứng cho loại bộ nhớ sử dụng, trong đó cần chú ý: BUS địa chỉ, truy nhập theo thứ tự byte chẳng, byte lẻ, loại hệ kiểu như *Big and Little endian,* truy nhập theo kiểu chế độ theo trang (***Page mode***), trang xden kẻ (***Page interleaving***), hay CPU đọc trước dữ liệu nhiều hơn là cần thiết và lưu vào cache (***burst mode)*** …

THƯ VIỆN PTIT

4.2.3 Ghép nối với thiết bị

Ghép nối với thế giới thực, nơi HTN hoạt động, bao gồm: các thông tin tương tự (analog), các thông tin số hóa giải số hóa bằng các vi mạch chức năng (ADC/DAC). Sau đó là truyền thông dữ liệu nối tiếp tốc độ chậm, tốc độ cao, đồng bộ hay dị bộ có hay không có giao thức điều khiển (UART, chip truyền thông có cấy giao thức), khoản cách xa hay gần cần có lựa chọn thích hợp. Khi ghép vào hệ thống để trao đổi dữ liệu (IN/OUT data) sử dụng các kỉ thuật ghép nối như ghép song song, ghép nối tiếp, qua cổng hay DMA, cần cân nhắc cụ thể cho mỗi loại thiết bị. cách thức quản lí thiết bị bao gồm các lựa chọn như : CPU chủ động (điều khiển có điều kiện-đối thoại, không điều kiện). Thiết bị chủ động (ngắt, DMA). Sự lựa chọ phương pháp sẽ cho các hiệu quả khác nhau, ảnh hưởng lớn tới hiệu năng hệ thống, đặc biệt với xử lí thời gian thực.

4.2.4 Phát triển phần mềm cho HTN

Có nhiều cách để viết mã (*coding)* cho HTN, mà sự lựa chọn phụ thuộc và tính phức tạp của phần mềm nhúng, và chi phí. Ví dụ như coding cho phần cứng đã được xây dựng (mua bo mạch có sẵn) thì dễ dàng hơn là cho một thiết kế độc lập, tự làm. Ngày nay cũng có thể là theo cách sử dụng nhiều phần mềm mở (bao gồm *mã nguồn* dạng C, *thư viện* đi cùng và *công cụ phát triển*), tải xuống, gỡ rối (*debugging code*), sửa đổi cho phù hợp, biên dịch … và nạp vào HTN. Còn phát triển kiểu truyền thống lại tiếp cận theo hướng CPU đã chọn và phần mềm mô phỏng (*emulator*). Bộ mô phỏng có thể dùng để gỡ rối phần cứng trên bo của sản phẩm thử nghiệm (*prototype hardware*) trước khi giao cho giúp kĩ sư phần mềm triển khai phần mềm nhúng đích. Bộ mô phỏng được cài trên một hệ khác, gọi là hệ phát triển (*development system*), ví dụ trên PC. Một số bo mạch thương mại thường có kèm theo mã gỡ rối, là tiện ích giúp kỉ sư phần mềm chạy thử phần mềm viết ra. Sau đây đề cập tới một số vấn đề có thể phải đối mặt khi muốn sử dụng các phần mềm có sẵn cho HTN đích được thiết kế.

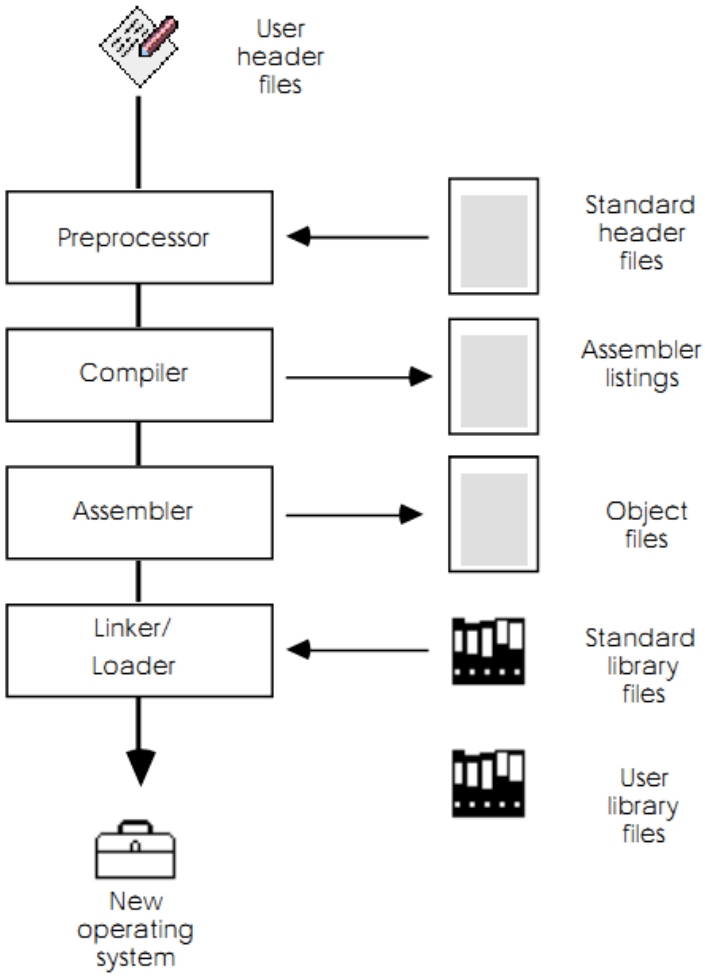
- ✓ Compiling code

Khi sử dụng các ngôn ngữ bậc cao để lập trình, ta không quan tâm tới các bước quá trình dịch để tạo ra mã thực thi. Việc biên dịch cần chương trình dịch thích hợp, cần tới cả thư viện chạy liên kết (*run-time libraries*) và cả trình liên kết để hợp nhất các module thành tệp thực thi cuối cùng. Vấn đề ở đây là sự hợp nhất với hệ thống dùng để phát triển (hệ phát triển-*development system*) phần mềm cho HTN, mà hệ này có thể mô phỏng được HTN đích tương lai. Phương pháp phát triển như vậy, gọi là biên dịch chéo (*cross-compilation+emulation*), tại đó phần mềm cho một hệ đích khác được phát triển toàn bộ trên một hệ hoàn toàn khác. Ví dụ dùng PC trên đó có cài phần mềm phát triển hướng cho loại HTN đích, mà thông thường các hãng bán CPU có thể cung cấp.

Hầu hết các trình dịch, cho C, hay PASCAL, …, đều chỉ phát sinh ra một tập các tiện ích, các lệnh từ các thành phần xây dựng bên trong (built-in routines) liên kết với thư viện của ngôn

THƯ VIỆN PIT

ngữ để cuối cùng tạo ra các hàm chức năng. Quá trình dẫn tới kết quả trải qua vài bước nhất định, được mô tả như sau:

Hình 4.14 Quá trình biên dịch thành mã máy tạo ra HĐH

Pre-processor: tiền xử lí, thường gọi là biên dịch, xử lí mã nguồn, với chức năng kiểm tra cú pháp, khai báo biến, hằng, bắt lỗi cú pháp, phối hợp các tệp *include, define* vào code nguồn.

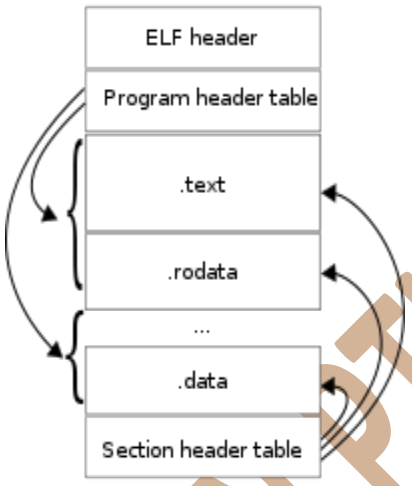
Compiler*:* dịch từ ngôn ngữ lập trình ra ngôn ngữ hợp ngữ - *assembler source listing* (***. list** tệp kết quả từ mã nguồn ***.asm**). Quá trình này đồng thời thực hiện tối ưu code để sau này chương trình chạy nhanh hơn, sử dụng bộ nhớ hợp lí hơn.

Assembler: dịch từ hợp ngữ ra mã đích (của CPU đích) nhị phân (tệp kết quả: ***.obj hay *.o**)

Linker/Loader*:* các tệp *.obj chưa thể chạy được, mà cần có linker/loader để kết hợp các mã hàm gọi, từ thư viện, liên kết nhiều module, liên kết các hàm có sẵn trong thư viện, tạo ra tệp thực thi phù hợp cho từng loại Hệ điều hành đích, gọi là tệp có định dạng kiểu **ELF** (*Executable and*

Linkable Format) ví dụ HĐH Microsoft: **.com* hay **.exe*, HĐH Linux có kiểu *FatELF* khả thi với thuộc tính *r-x r-x r-x.*

Mô hình của tệp *elf* như sau:

Hình 4.15 Định dạng một tệp thực thi ELF

Trong đó khối ELF header cho biết không gian địa chỉ sử dụng của CPU là 32 hay 64 bit. Khi kết hợp với Program header table tạo chung thành khối **PSP** (*Program Segment Prefix*) trong môi trường HĐH Microsoft, cho đặc tả về trạng thái hoạt động của một chương trình khi chạy.

Các khối khác **.text** (hay **.code**) chứa code thực thi, **.data** chứa dữ liệu (gồm các biến, các hằng, bảng …), **.rodata** (hay **.stack**) là vùng ngăn xếp.

- ✓ Thư viện các hàm chức năng chạy khi kích hoạt ***(Run-time libraries)***

  Vấn đề đầu tiên cho việc thiết kế HTN là có *thư viện các chức năng* mà chương trình dịch sử dụng để kích hoạt một số các thực thi khi hệ chạy ứng dụng. Việc thực hiện lời gọi thư viện (*system call*) bằng API (*Application Programming Interface*), tác động tới sự liên lạc giữa ứng dụng và phần mềm hệ thống đang chạy (***runtime system***), trong đó liên quan nhiều tới cơ chế vào ra (*input/output*) và quản lí bộ nhớ của máy tính. Nói đơn giản *run-time library* chính là một phần của cách xử lí hay sự phản ứng của máy tính, tức là một phần code của phần mềm hệ thống. Như vậy thư viện cho ta hầu như tất cả các chức năng mà qua ngôn ngữ lập trình ta có để sử dụng. Tất nhiên thư viện bao gồm nhiều kiểu chức năng, phụ thuộc vào phần cứng của HTN. Điều này thì không có sẵn khi thiết kế HTN (cả phần cứng và phần mềm), cho nên phải biến đổi để làm cho các chức năng đó chạy được trên HTN đích. Các trình điều khiển thiết bị là một ví dụ.

THƯ VIỆN PTIT

- ✓ **Sự phụ thuộc vào bộ xử lí (*Processor dependent*)**

Sử dụng các thư viện từ ngôn ngữ lập trình bậc cao thông thường sẽ có đòi hỏi chạy các hàm toán học, các xử lí xâu kí tự … mà các xử lí đó hoàn toàn sử dụng CPU, không có liên lạc với thiết bị, vì vậy thư viện các chức năng này không cần có sửa đổi. Tuy nhiên với các phép tính dấu phẩy động thì khác, bởi cần vi mạch chuyên về các phép tính này. Các vi mạch như vậy thường là tùy chọn với loại CPU, ví như CPU Intel 80386 trước đây có 80387 là bộ số học dấu phẩy động. Nói vậy để thấy khi chọn CPU cho HTN cũng phải lưu ý cần hay không cần bộ số học loại này. Điều này sẽ phụ thuộc vào ứng dụng trên HTN.

- ✓ **Phụ thuộc vào các thao tác vào/ra dữ liệu *(I/O dependent)***

Nếu chương trình không có các thao tác vào/ra dữ liệu, thì phần mềm có thể dùng trên các hệ đích mà hầu như không có các trục trặc. Tuy nhiên nếu có vào/ra, thì phải có định nghĩa phần cứng để phần mềm truy nhập. Nói vaajty tức phải viết lại trình điều khiển thiết bị cho hệ đích.

- ✓ **Gọi hệ thống** (System calls)

Các thủ tục gọi chức năng cũng cần sửa đổi để phù hợp với hệ đích, sao cho phù hợp với cơ chế xử lí các semaphore, cách phân phát bộ nhớ, cách xử lí tác vụ, các lệnh điều khiển.

- ✓ **Thoát ra từ chu trình, thủ tục (Exit routines)**:viết đoạn code thoát

Các phần mềm tải về sử dụng, sau khi dịch thành tệp thực thi không dễ dàng nạp và chạy trong bộ nhớ. Đó là vì còn có các tệp chứa các module khác, như các tệp kèm theo (*modulr header*) mà hệ điều hành trên HTN sẽ sử dụng để nạp tệp thực thi vào đúng địa chỉ, khởi động chính xác các thanh ghi của CPU, ngăn xếp chạy trình …Tất cả các việc này cần sửa đổi và chạy mô phỏng trước khi chạy trên HTN đích. Các thủ tục (*start-up routine, end routine*) thì thường viết mã (nằm) trong các module. Kết thúc thực thi các chu trình thường dùng lệnh *exit()*. Code của lệnh này sẽ thực hiện thu hồi bộ nhớ trả lại cho HĐH, cho nên cũng cần phải viết lại, có điều mã này lại thường nằm trong thư viện động.

- ✓ **Tạo thư viện**

Làm thế nào tạo ra các tệp thư viện phù hợp với CPU đích trên HTN thiết kế thay thế các tệp thư viện từ mã nguồn tải về ? Có hai giải pháp: thứ nhất là thay thiết kế trong phần cứng sao cho phần cứng phù hợp với code trong thư viện. Có thể đơn giản là thay đổi ánh xạ địa chỉ cho các hàm thư viện hay cổng (port) sao cho các địa chỉ hướng vào là trùng với các địa chỉ trong code của thư viện. nếu có dùng cơ chế I/O, thì địa chỉ mà I/O sử dụng phải giống như đã định nghĩa trong thư viện sao cho phần mềm truy cập đúng. Cách thứ hai là phải sửa code thư viện sao cho hợp với phần cứng của thiết kế. Điều này có nghĩa sẽ thay đổi cách phân bố sử dụng bộ nhớ, cổng I/O và cụ thể là sẽ sử cả TĐKTB (device driver) nếu có thiết bị mới khác biệt mà HTN sử dụng, đôi khi cả cho CPU khác biệt. cách này phụ thuộc nhiều vào thư viện đi kèm, có thể là trong dạng hợp ngữ, hay C và dễ dàng để biến đổi và liên kết thành thư viện mới. Thường các code này bao gồm:

THƯ VIỆN PTIT

đầu vào, cho phép truyền dữ liệu vào thủ tục xử lí và đầu ra chuyển sang thủ tục khác. Trường hợp phức tạp là khi thư viện ở dạng đã dịch thành nhị phân (*.obj) .

Tạo thư viện (Creating a library): Cần có kinh nhiệm lập trình khi viết các mã dạng như TĐKTB (thường gọi là lập trình hệ thống). Viết code cho TĐKTB tạo thư viện chạy thường không có hạn chế nào cho HĐH, cũng như để thay thế các chức năng I/O. Kỉ thuật này sử dụng để viết code cho một thiết bị ảo (theo cách phân loại ở chương TĐKTB) hỗ trợ các ngôn ngữ cấp cao truy nhập vào phần cứng cấp thấp mà không cần chèn đoạn code hợp ngữ đặc biệt. Khi chuyển sang hệ đích khác, thiết bị ảo thay đổi, chỉ cần biện dịch lại và liên kết (link) vào mã cho hệ đích mới.

Nhiều nhà cung cấp bo mạch thường cung cấp thông tin về cấu trúc phần cứng, và chương trình gỡ rối (debuger) với các lệnh I/O đi kèm, giúp tham khảo phần cứng bằng cách chạy debug. Việc này rất bổ ích để viết lại thư viện cho hệ đích.

Khi đã viết xong thư viện, công việc tiếp theo là đưa vào chương trình ứng dụng. Việc này thông qua tiện ích liên kết (linker): Chương trình và các thủ tục dạng hợp ngữ được dịch, hợp vào thành các module OBJ và sau đó được liên kết lại bởi linker để tạo ra mã thực thi cuối cùng. Thư viện mới được tích hợp bởi các kỉ thuật: liên kết thêm thư viện (gồm thư viện chuẩn và thư viện mới), hay liên kết bằng thay thư viện mới, bỏ thu viện trùng như không còn sử dụng ở hệ đích.

THƯ VIỆN PTIT

- ✓ **Vấn đề với hệ điều hành**

Trong nhiều trường hợp, HĐH là không có sẵn cho bo mạch HTN đã thiết kế, mêm cần phải "tạo" HĐH theo yêu cầu. Có một số giải pháp sau đây:

- *Nếu mua bo mạch HTN*, có thể mua luôn phần mềm hệ thống đã được cấu hình cho bo đó. Trên thị trường có nhiều bo mạch HTN phổ biến và đi kèm là danh sách các HĐH, phần mềm đã được chuyển tải vào bo. Trong trường hợp này chi phí cho dự án HTN sẽ giảm đi vì rằng các phần cứng và phần mềm đã được thử nghiệm.
- *Tạo ra nhân HĐH mới cho cấu hình (HW) mới*: Khi không thể dùng các HĐH chuẩn trên thị trường và cần nhiều thay đổi cho hợp với cấu hình thiết kế, thì cần tạo mới HĐH (*rebuilding the operating system or kernel*). Thông thường từ mã nguồn, chọn các module (đã có thay đổi code), và biệ dịch, liên kết lại để tạo ra nhân với phiên bản HĐH mới. Một trong các HĐH dễ thực hiện sẵn có là HĐH Linux, ví dụ với RED HAT 9.0 cài trên máy đầy đủ với mã HĐH, sau đó dùng tiện ích make xconfig đi kèm chọn các module phù hợp, biện dịch lại nhân, tạo và chạy với phiên bản mới, trước khi nạp cho HTN thiết kế. (Xem **http://redhat.activeventure.com/9/customizationguide/s1-custom-kernel-modularized.html**).

  (Building a Custom Kernel from Linux RED HAT source code)

  > *The instructions in this section apply to building a custom modularized kernel. To build a monolithic kernel instead, see Section A.3 Building a*

Monolithic Kernel for an explanation of the different aspects of building and installing a monolithic kernel.

Note

This example uses 2.4.20-2.47.1 as the kernel version (the kernel version might differ). To determine the kernel version, type the command uname -r and replace 2.4.20-2.47.1 with the kernel version that is returned.

To build a custom kernel for the x86 architecture (perform all these steps as root):

1. Open a shell prompt and change to the directory /usr/src/linux-2.4/. All commands from this point forward must be executed from this directory.
2. It is important that kernel build starts with the source tree in a known condition. Therefore, it is recommended that the command make mrproper is issued first to remove any configuration files along with the remains of any previous builds that may be scattered around the source tree. If an existing configuration file already exists as the file /usr/src/linux-2.4/.config, back it up to a different directory before running this command and copy it back afterward.
3. It is recommended that the configuration of the default Red Hat Linux kernel be used as a starting point. To do this, copy the configuration file for the system's architecture from the /usr/src/linux-2.4/configs/ directory to /usr/src/linux-2.4/.config. If the system has more than four gigabytes of memory, copy the file that contains the keyword bigmem.
4. Next, customize the settings. If the X Window System is available, the recommended method is to use the command make xconfig to run the ***Linux Kernel Configuration****.*

Note

To use the graphical tool started with the

 # make xconfig

command, the tk package, which provides the wish command, must be installed. For more information on installing RPM packages, refer to Part V Package Management.

THƯ VIỆN PTIT

*5. As shown in windows, select a category to configure by clicking on it. Within each category are components. Select **y** (yes), **m** (module), or **n** (no) beside the component to compile it into the kernel, compile it as a kernel module, or not compile it. To learn more about the component, click the **Help** button beside it.*

*6. Click **Main Menu** to return to the categories list.*

*7. After finishing the configuration, click the **Save and Exit button** in the main menu window to create the configuration file /usr/src/linux-2.4/.config and exit the **Linux Kernel Configuration** program.*

8. Even if no changes were made to any of the settings, running the make xconfig command (or one of the other methods for kernel configuration) is required before continuing.

9. Other available methods for kernel configuration include:

 # make config

An interactive text program. Components are presented in a linear format and answered one at a time. This method does not require the X Window System and does not allow answers to be changed for previous questions.

 # make menuconfig

*A text mode, menu driven program. Components are presented in a menu of categories; select the desired components in the same manner used in the text mode Red Hat Linux installation program. Toggle the tag corresponding to the item to be included: **[*]** (built-in), **[ ]** (exclude), **<M>** (module), or **< >** (module capable). This method does not require the X Window System.*

 # make oldconfig

This is a non-interactive script that sets up the configuration file to contain the default settings. If the system is using the default Red Hat Linux kernel, it creates a configuration file for the kernel that shipped with Red Hat Linux for the architecture. This is useful for setting up the kernel to known working defaults and then turning off features not wanted.

Note

THU VIEN PTIT

*To use kmod and kernel modules answer **Yes** to kmod support and module version (CONFIG_MODVERSIONS) support during the configuration.*

After creating a /usr/src/linux-2.4/.config file, use the command make dep to set up the dependencies correctly.

10. Use the command make clean to prepare the source tree for the build.
11. It is recommended that the custom kernel have a modified version number so that the existing kernel is not overwritten. The method described here is the easiest to recover from in the event of a mishap. For other possibilities, details can be found at http://www.redhat.com/mirrors/LDP/HOWTO/Kernel-HOWTO.html or in the Makefile in /usr/src/linux-2.4.

By default, /usr/src/linux-2.4/Makefile includes the word custom at the end of the line beginning with EXTRAVERSION. Appending the string allows the system to have the old working kernel and the new kernel (version 2.4.20-2.47.1custom) on the system at the same time.

If the system contains more than one custom kernel, a good method is to append the date at the end (or another identifier).

12. Build the kernel with

 # make bzImage

13. Build any modules configured with

 # make modules

14. Use the command

 # make modules_install

to install the kernel modules (even if nothing was actually built). Notice the underscore (_) in the command. This installs the kernel modules into the directory path /lib/modules/<KERNELVERSION>/kernel/drivers (where KERNELVERSION is the version specified in the Makefile). In this example it would be /lib/modules/2.4.20-2.47.1custom/kernel/drivers/.

15. Use

THU VIEN PTIT

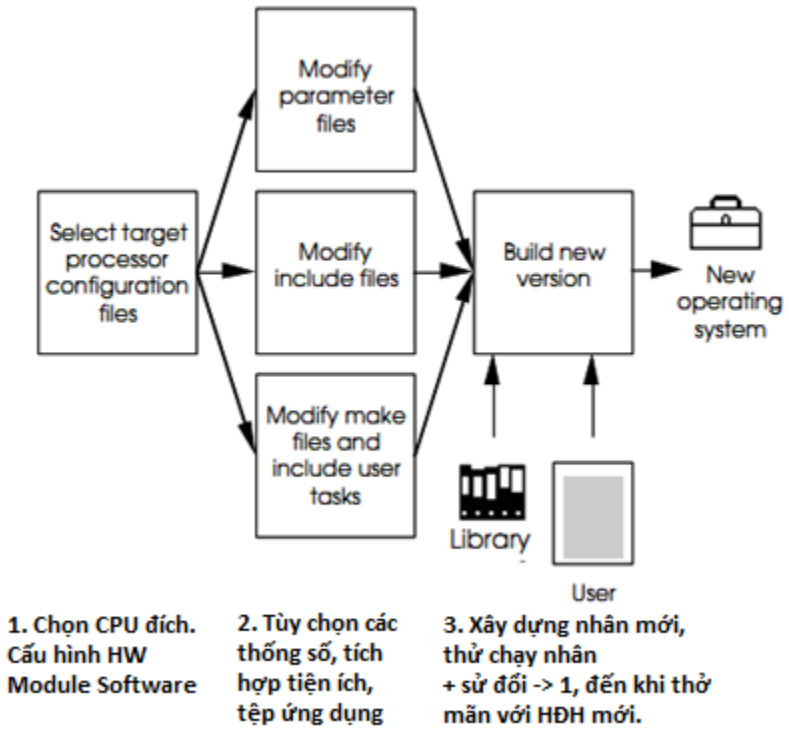
 # make install

to copy the new kernel and its associated files to the proper directories.

In addition to installing the kernel files in the /boot directory, this command also executes the /sbin/new-kernel-pkg script that builds a new initrd image and adds new entries to the boot loader configuration file.

If the system has a SCSI adapter and the SCSI driver was compiled as a module or if the kernel was built with ext3 support as a module (the default in Red Hat Linux), the initrd image is required.

16. Even though the initrd image and boot loader modifications are made, verify that they were done correctly and be sure to use the custom kernel version instead of 2.4.20-2.47.1. Refer to Section 30.5 Verifying the Initial RAM Disk Image and Section 30.6 Verifying the Boot Loader for instructions on verifying these modifications.)

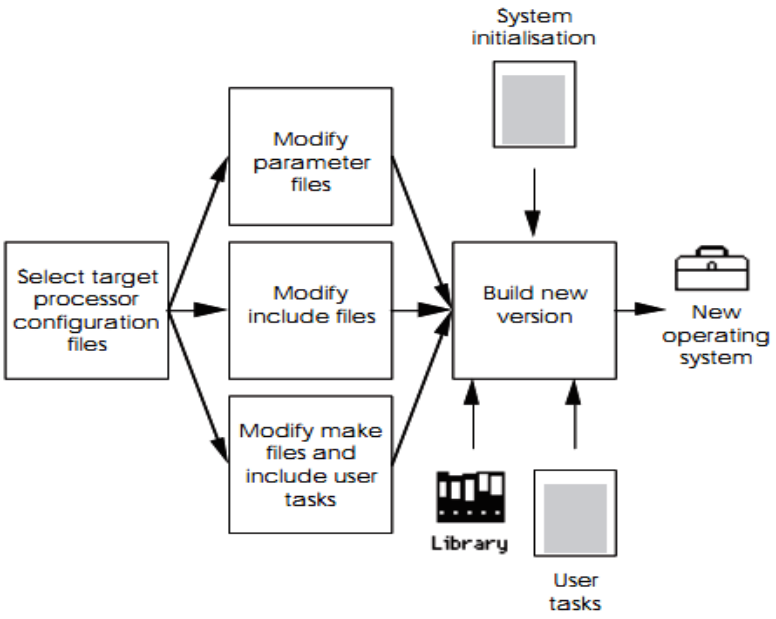

Hình 4.16 Tổng quát các bước tạo nhân HĐH mới từ mã nguồn

Các bước mô tả gồm:

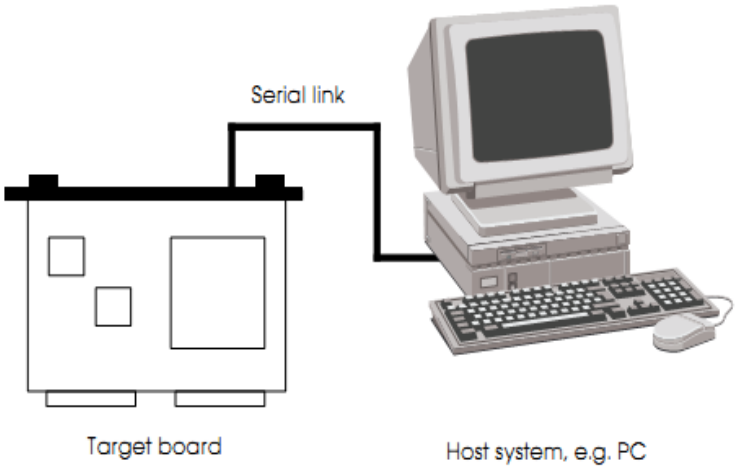
- Chọn hệ phần cứng đích (chủ yếu là CPU, HW)
- Từ mã nguồn HĐH: chọn các module, thay đổi các tham số của module. Sửa đổi các tệp *header* (*.h). Sửa đổi tệp kịch bản make, thêm vào các tệp *.h của người thiết kế. Kết quả sẽ là một phiên bản mới gọi là *customized OS.*
- Biện dịch (*build*) với thư viện đi kèm mã nguồn, và thư viện của người phát triển phần mềm.

- Tạo nhân HĐH cho HTN
- Trong mô hình này sự khác biệt là nhúng ứng dụng, hay tác vụ (task) của người phát triển phần mềm nhúng vào phiên bản mới của HĐH. Các tác vụ này được đưa vào khi biên dịch qua các khai báo #include () vào thời điểm dịch qua tiện ích #make và #link bằng việc khai báo các tệp ứng dụng đã ở dạng *.OBJ. Kết quả sẽ là một phần mềm tích hợp HĐH chuyên dụng và các ứng dụng nhúng. Mặc dù ứng dụng nhúng đã được tích hợp, nhưng việc ứng dụng chạy sau khi boot HDH thì cần tạo ra các kịch bản (shell script) dạng run command (rc) với thuộc tính được kích hoạt bởi HĐH. Các tệp kịch bản sau đó được tự động kích hoạt sau khi HĐH đã hoàn tất quá trình khởi động. Cách viết các tệp kịch bản cần tham khảo từ HĐH gốc.

Hình 4.17 Tổng quát các bước tạo nhân HĐH mới từ mã nguồn và kiểu khởi động

- ***Tải phần mềm vào phần cứng***

Hình 4.18 Tải (nạp) HĐH vào phần cứng mới

Trước tiên cần nhắc lại về qui hoạch bộ nhớ trên cơ chế hoạt động của CPU đã chọn. Các CPU đều có cách để phân bố sử dụng bộ nhớ, qui định vùng cho ROM-boot, vùng cho HĐH, vùng cho ứng dụng. Các tiêu chí này phải tôn trọng khi biên dịch HĐH, sao cho có thể "đặt" HĐH đúng chỗ trong bộ nhớ. HĐH có thể ở các dạng khác nhau và lưu ở các bộ nhớ khác nhau (ROM, FLASH) và sẽ copy vào RAM để chạy cho nhanh. Phần này đề cập ở các phần sau.

4.2.5 Gỡ rối và mô phỏng

Mô phỏng và gỡ rối là hai công cụ thường được dùng để thử nghiệm các đoạn phần mềm quan trọng và khi kết hợp để thử nghiệm cả hai: phần cứng và phần mềm, ví dụ TĐKTB. Nói chung các đoạn mã phần mềm như vậy có ảnh hưởng lớn tới hoạt động hệ thống, đặc biệt khi liên quan tới thời gian thực.

- ***Với phần mềm từ ngôn ngữ cấp cao***, có thể chạy kiểm tra cả một phần lớn code mà không cần có phần cứng, thậm chí các code không liên quan tới I/O hay các tiện ích hệ thống (của HĐH), có thể chạy thử trên một máy khác (PC chẳng hạn). Cách làm này cho phép phát triển song song đồng thời cả phần cứng và phần mềm, mà khi hợp nhất đảm bảo hệ sẽ làm việc. Đối với các dữ liệu cho mô phỏng có thể nhận từ bàn phím hay tạo ra các bảng dữ liệu để chạy thử các xử lí, mà không cần có các hoạt động I/O thật sự. Tuy nhiên hạn chế của phương pháp này là ở chỗ mô phỏng là sẽ chạy và dùng thư viện của HĐH trên máy thử chứ không phải trên môi trường của hệ đích. Còn nếu thư viện sử dụng là một phần của code sẽ chạy trên máy đích, thì việc sử code thư viện là cần thiết. Lí tưởng nhất là HĐH máy chạy mô phỏng giống như HĐH HTN đích, ví dụ dùng PC cài Linux chạy mô phỏng cho HTN sẽ chạy Linux. Hiện nay rất nhiều HTN sử dụng HĐH đích có nguồn gốc từ

THƯ VIỆN PTIT

UNIX/Linux (Android (cho rất nhiều thiết bị nhúng), Ubuntu, bada,,Firefox OS (project name: Boot to Gecko), Openmoko Linux, OPhone, MeeGo (from merger of Maemo & Moblin), Mobilinux, MotoMagx, Qt Extended, Sailfish OS, Tizen (earlier called LiMo Platform), webOS, ipodlinux, Apple IOS, BusyBox (tập hợp các tiện ích của UNIX thu nhỏ), hay Microsoft Windows (Windows Embedded CE, Windows Phone OS), cho các HTN.

- ***Mô phỏng mức thấp*** có các công cụ để chạy mô phỏng hoạt động của CPU, bộ nhớ và một số thiết bị ngoại vi đích, chạy băng ngôn ngữ máy (hợp ngữ). các mô phỏng này liên quan tới mô hình chương trình di với mô hình bộ nhớ với khả năng gỡ rối. cách mô phỏng cấp thấp này thường không cho các thực thi liên quan tới định thời, tức các code có rang buộc thời gian (cho hệ thời gian thực). Tuy nhiên đây là phương pháp thiết kế ít tốn kém khi có các dự ám HTN lớn và phức tạp.
- ***Gỡ rối trên bo mạch***, là cách gỡ rối trực tiếp trên phần cứng THN đích. Các nhà sản xuất luôn cài sẵn trong EPROM chương trình gõa rối (Debuger), hay một tập các khối thực thi (routine) có thể hợp nhất vào các ứng dụng (tương lai). Các công cụ như vậy tạo điều kiện thử nghiệm hệ thống rất nhanh và chuẩn xác. Các đoạn coe này thường có:
- Khởi động CPU và các Chip khả trình trên bo mạch vào trạng thái ban đầu, hay chạy ở chế độ chờ với dấu nhắc (prompt) trên màn hình;
- Người phát triển chạy Debuger, truy nhập vào các phần cứng qua lập trình đơn giản với các chức năng có sẵn, hay đoạn code nối với cổng truyền thông (COM port) với hệ phát triển đẻ tải xuống các phần mềm (HĐH, ứng dụng nhúng). Lần sau khi khởi động nguội bo mạch, CPU sẽ tìm trong bảng vector ngắt vector RESET có trong EPROM, khởi động bo, và chuyển điều khiển tử EPROM sang code trong RAM. Lưu ý là EPROM phải nằm ở vung địa chỉ phù hợp với địa chỉ đầu tiên sau khi RESET. Debuger cho phép truy nhập, theo dõi, thay đổi giá trị các thanh ghi của CPU, rất tiện cho gỡ rối code. Các giá trị thường biểu diễn ở dạng số hệ 16 (hexadecimal). Để tiện cho gỡ rối, khi lập trình cần tạo các bảng kí hiệu (symbol table, hay bảng các biến) khi dịch hay khi link phần mềm, tạo khả năng tra chéo giữa các nhãn và tên kí hiệu qui chiếu vào địa chỉ vật lí, từ đó theo dõi dễ dàng các giá trị cần quan sát ứng với các kí hiệu đó. Có thể theo dõi khi debug khi dùng với ***tệp hợp dịch*** (*listing file,* là các tệp có phần mở rộng ***.lst** tạo ra sau khi dịch tệp hợp ngữ ***.asm**) thì rất dễ theo dõi. Debug mức thấp mang lại kết quả tin cậy về hoạt động của hệ đích, đặc biệt với các HTN khó chạy theo cách mô phỏng, hay mô phỏng không thực tế sát với hệ đích.
- ***Gỡ rối ở mức tác vụ (task debug)***. Một số trường hợp gỡ rối mức thấp không nhiều hiệu quả tuy có thể debug cả một khối lệnh (hay routine) khi chọn điểm dừng (break point) code rồi quan sát kết quả. Thực tế cần debug cho cả các task và cách này cần debug ở mức độ HĐH, bởi các task khi chạy phụ thuộc nhiều vào bối cảnh thực thi code, nên điểm dừng chỉ có thể đặt qua (ở) các thông điệp, các sự kiện xuất hiện/kết thúc, các xử lí ngắt (bắt

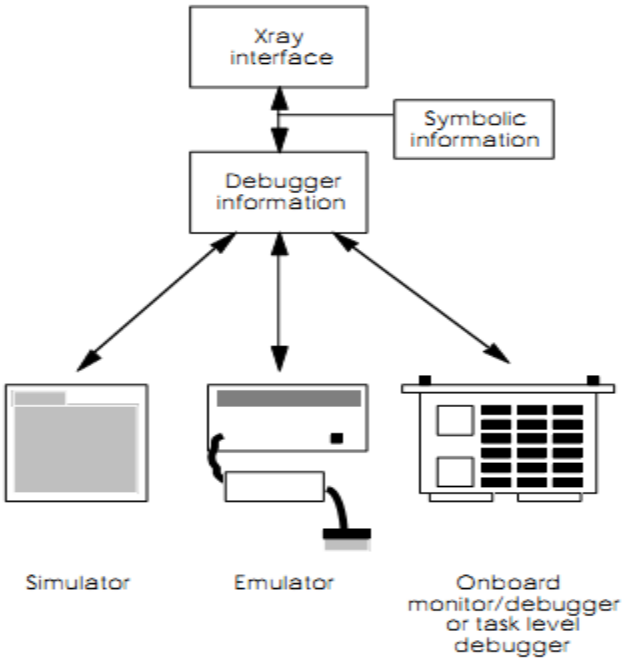
THƯ VIỆN PTIT

đầu/kết thúc). Xử lí sự kiện có thể dùng cách lọc (bỏ/chấp nhận), ghi lại (trace) kết quả thực thi các thông tin về thời gian, suwrb dụng bộ nhớ, trạng thái tác vụ, giá trị các thanh ghi CPU để phán đoán, đánh giá các kết quả.

- ***Gỡ rối kí hiệu (symbolic debug)*:** Khi gỡ rối bằng ngôn ngữ bậc cao, như C, thay vì dùng tệp hợp dịch để xác định địa chi điểm dừng, gỡ rối tượng trưng cho phép dừng ở dòng lệnh hay tại tên của hàm. Cách tương tác như vậy hiệu quả hơn so với khi dùng hợp ngữ. Lí do sử dụng phương pháp này đó là cách mà gỡ rối tượng trung làm việc: có thể coi đây là kiểu đầu cuối của gỡ rối hợp ngữ khi phần mềm gỡ rối tra cứu (look-up) và chuyển đổi giữa cấu trúc của ngôn ngữ bậc cao và cách tính địa chỉ, nội dung của hợp ngữ. Chìa khóa của cách này là tạo ra bảng các kí hiệu (symbol) có khả năng cung cấp các thông tin tra chéo (look-up) mà gỡ rối cần đến. Một tệp dạng nhị phân liên quan tới object và tệp chứa địa chỉ tuyệt đối được ra, hoặc 2 tệp tách biệt. Khi gỡ rối kích hoạt tệp này. Nó sẽ tìm các thông tin kí tự để hiển thi các thông tin có nhiều ý nghĩa, và điểm dừng chương trình có thể đặt ở các câu lệnh cũng như địa chỉ cụ thể. Nói cách khác có thể gỡ rối theo giỏi code (trace) qua từng dòng lệnh, hay từng lệnh CPU. Có chút vấn đề xảy ra là: bảng kí hiệu sẽ lớn, cần nhiều bộ nhớ, kích thước tệp cũng lớn theo. Điều này sẽ rắc rối khi xây dựng ừn dụng cho một HĐH mới. Lỗi sẽ xuất hiện khi link là 'bảng kí hiệu bị tràn (*symbol table overflow error*). Có thể xử lí bằng cách chặn (dừng) gỡ rối kí hiệu hay cấp thêm bộ nhóe cho trình liên kết (linker). Có thể còn có nhiều meo hơn khi gỡ rối !
- ***Tối ưu code:*** tối ưu code có thể thực hiện vào lúc biên dịch mã nguồn với tùy chọn đặt với thông số tối ưu ở dòng lệnh. Khi dịch chương trình dịch sẽ kiểm tra code, thay đổi (code, trình tự gọi code …) để tăng hiệu quả thực thi mà không làm thay đôi tư duy logic của chương trình. Có nhiều cách, tuy nhiên có hai cách phổ biến sau đây: gỡ bỏ hay thêm hay thay đổi code. Chương trình dịch có thể boỏ ài biến, hay các đoạn code thực thi (routine) không bao giờ sử dụng hay trả lại bất kì hàm chức năng nào. Các vòng lặp cũng cần tối ưu để bỏ đi các trễ rẻ nhánh (ở các chương trình lớn). Đoạn code thực thi dấu phẩy động có thể thay vào bằng các dòng lệnh dấu phẩy động trực tiếp. kết quử cuối cùng có thể khác so với tệp *.lst trước đó, tương tự bảng các kí hiệu (symbol table) cũng có thay đổi không như hoài vọng từ mã nguồn. Tuy nhiên cách tối ưu này cũng không hẳn là đạt yêu cầu, bởi như trình bày, có thể một vài biến bị loại trừ, vòng lặp hay hàm delay có thể sẽ bị thay bằng NOP đơn giản. Hiệu quả thời gian thực thi có thể nhanh, nhưng kết quả tính toán thì cần thẩm định ! Hãy thận trọng với các đoạn code liên quan tới I/O và liên quan tới ánh xạ I/O vào bộ nhớ, tối ưu code có thể xẩy ra lỗi ! *Để chắc chắn và thẩm định lại code, hãy so sánh hai kết quả thể hiện ở các tệp *.lst sau khi dịch có tối ưu và không tối ưu !*
- ***Xray (****Soi tìm lỗi kiểu chụp X quang)*: Gỡ rối phần mềm như mô tả có vẽ nhiều bước, tuy nhiên cũng tồn tại phần mềm mang đặc điểm hợp nhất cho gỡ rối. Đó là phần mềm của công ty Microtec có tên Xray. Xray là tập các công cụ hổ trợ gỡ rối hợp nhất của *compiler*, công cụ *debuger* liên kết với *emulator*, hổ trợ gỡ rối tới mức tác vụ trên bo mạch.

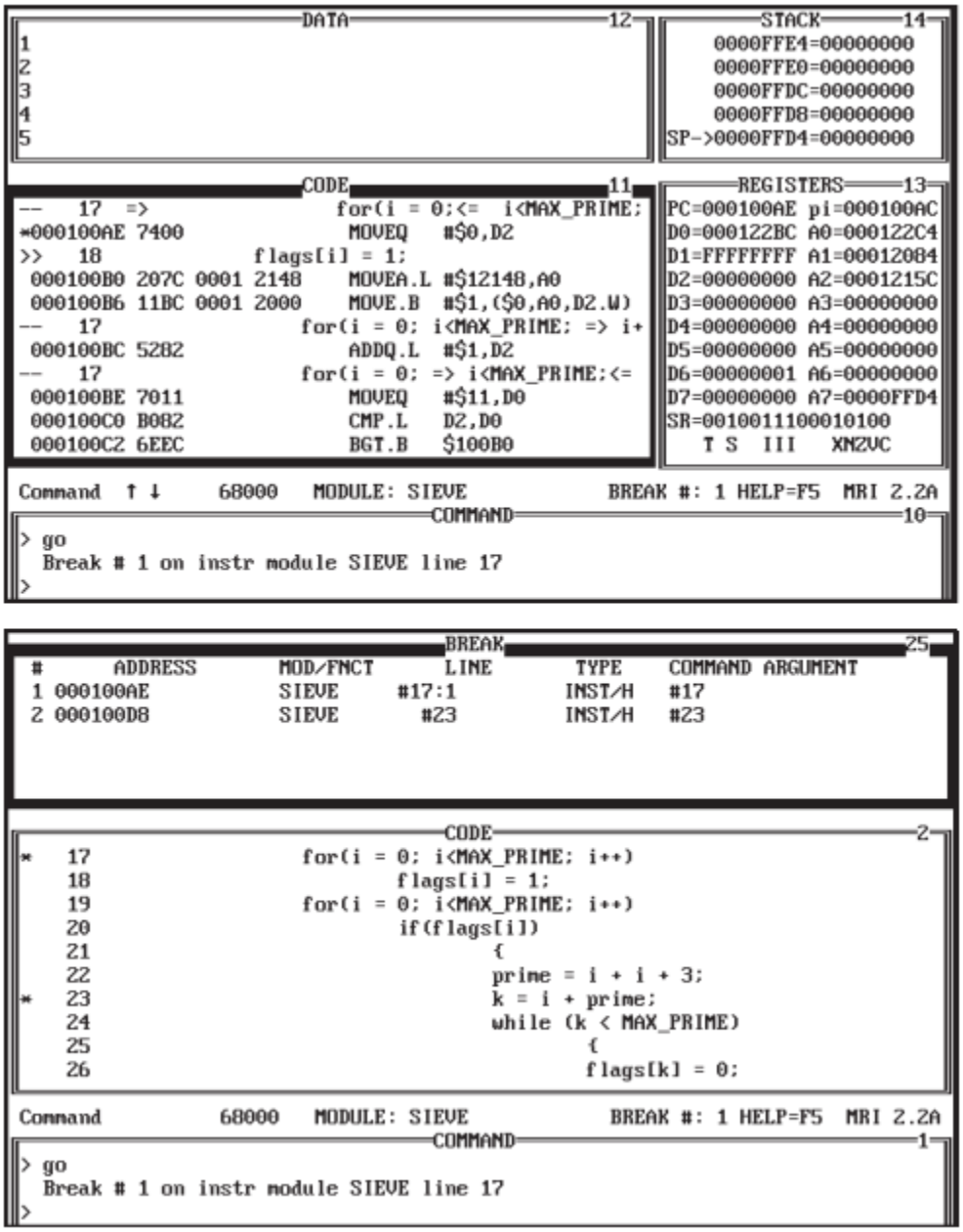
THƯ VIỆN PTIT

Xray structure:

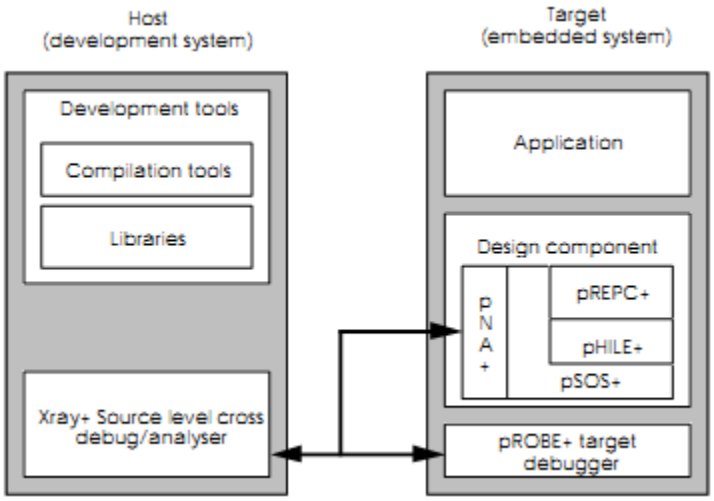

Hình 4.19 Các loại công cụ hỗ trợ gỡ rối

THƯ VIỆN

Hình 4.20 Kết quả hiển thị của gở rối

Hình 4.21 Liên kết giữ hệ phát triển và hệ đích đang được gở rối

- ***Hệ phát triển-HPT (development system)***: Một giải pháp khác để phát triển phần mềm cho HTN là sử dụng HĐH đích là công cụ phát triển ngay trên bo mạch hay trên một máy tính khác tương tự. Cách này là cách truyền thống trước khi có các PC giá rẻ kết hợp phần mềm dịch chéo (*cross-compilation*) hợp nhất trên đó. Thuận lợi khi dùng HPT là code tạo ra chính là code cho hệ đích, kể cả các thư viện động, không có thay đổi. Phần mềm đích có thể thử nghiệm trên HPT trước khi tải xuống hệ đích. HPT có HĐH đầy đủ và có sẵn công cụ gỡ rối mà công cụ này không có trên hệ đích. Tuy nhiên cũng có vài điểm cần lưu ý:
- *Chức năng dấu phẩy động và quản lí bộ nhớ (Floating point and memory management)*. Hai thành phần này có trên HPT, nhưng hệ đích không có. Có nghĩa là code tạo ra trên HPT sẽ không chạy trên hệ đích, do đó cần viết lại các code này và liên kết vào code đích. Ngược lại code mới này có thể không chạy trên HPT, lí do là hệ mô phỏng.
- ***Kĩ thuật mô phỏng (Emulation)***: Một trong các kỉ thuật mô phỏng là *In-circuit emulation (ICE)* dùng để chạy mô phỏng một CPU trong quá trinh thiết kế HTN. ICE cho ta một 'cửa sổ" để tương tác với hệ đích. Thông thường phần mềm này sẽ nối vào đế cắm của CPU hệ đích (bo không có CPU!) qua một thiết bị hổ trợ (cổng *JTAG-Joint Test Action Group* hay BDM- Background Debug Mode), dùng phần mềm mô phỏng CPU, lập trình và chạy chương trình. Hệ chủ có thể là một máy *Analyzer logic* với nhiều đầu tín hiệu để ghi nhớ các giá trịn trên BUS của CPU. Đây là công cụ mạnh và khá đắt, nhưng rất hiệu quả để phát triển HTN. Ngoài ra còn có một thiết bị khác kết hợp với *Analyzer logic* với các đầu cặp (*probe*) vào bất kì tín hiệu nào trên bo mạch để kiểm tra, gỡ rối, đó là OnCE (on-chip emulation).

  (Đọc thêm các thiết bị liên quan !)

4.2.6 Phát triển HTN

THUVIENPTIT

Có nhiều giải pháp lựa chọn để phát triển HTN, có thể nêu ra như sau:

1) Dùng bo mạch thương mại, máy tính nhúng chuẩn, kiểu **PC** gọi là PC/104 (*embedded computer standard* kiểm soát bởi PC/104 Consortium) với một số **CPU đa năng** (dòng **low-cost x86 processor).**
Loại này thuộc kiểu controller, có hệ điều hành, có IO như máy tính thông thường, lắp theo kiểu xếp chồng lên nhau, hình khối: motherboard, analog-to-digital converter, digital I/O (data acquisition) module, ghép nối với các ngoại vi khác có trên thị trường, BUS ISA, PCI, kể cả thiết bị thu tín hiệu GPS, mạng không dây IEEE 802.11, và USB (đã đề cập ở chương 1). Hệ điều hành: DOS 6.4, Linux, RTOS.

   Với giải pháp này, công việc tiếp theo phần lớn là phát triển các phần mềm ứng dụng, các trình điều khiển thiết bị, thư nghiệm và đưa vào ứng dụng. Nếu lớp ứng dụng nhúng nhỏ, dùng giải pháp này sẽ lãng phí.

   Tham khảo thêm: http://www.controlled.com/pc104faq/

   http://www.pc104.org/pdfs/PC104_trade_show.pdf

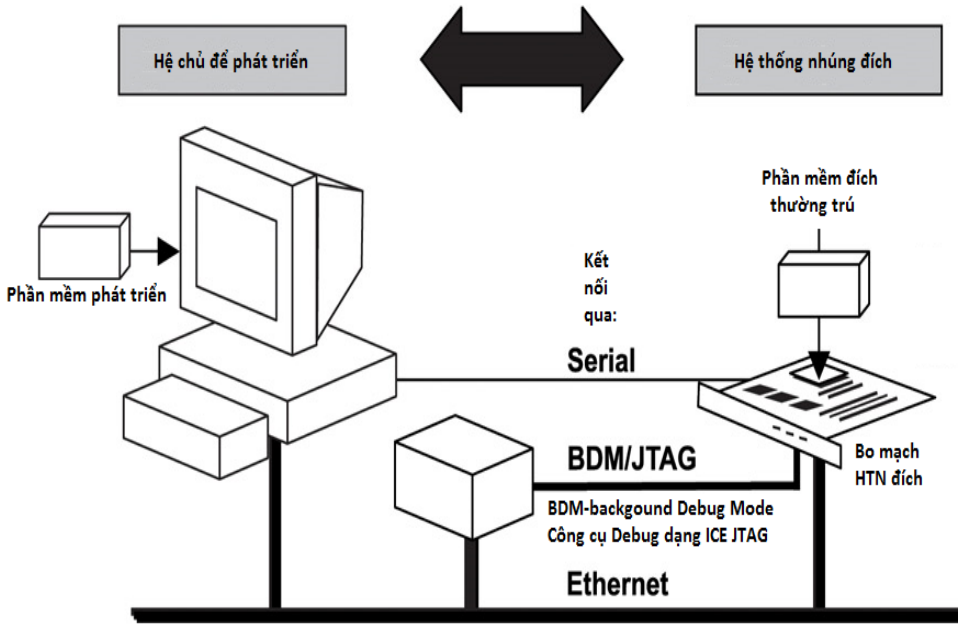
2) Thiết kế theo yêu cầu (*customize)*
Giải pháp này có thể sử dụng để xây dựng các HTN với các qui mô rộng, từ đơn giản đến phức tạp. Qui trình và kĩ thuật thiết kế như đã trình bày ở các phần trên. Chủng loại CPU cho giải pháp có phổ rất rộng. Hiện ở nước ta phổ biến các công nghệ sau đây: dùng chip PIC ((*Programmable Interface Controller* của Microchip Technology**),** hay PSoC (*Programmable System-on-Chip* của Cypress Semiconductor) xây dựng các micro-controller. Các sản phẩm loại này dạng Kit hay linh kiện rời có công cụ phát triển bán kèm.

   Ví dụ thiết kế bo mạch từ linh kiện: Xem ví dụ *Hình 2.18- Cấu hình tối thiểu bo mạch CPU 8085, RAM/ROM/Ports* với CPU 8085, ROM 8755, port 6165

THƯ VIỆN PTIT

- ***Hệ phát triển, công cụ xây dựng phần mềm và nạp vào HTN đích***

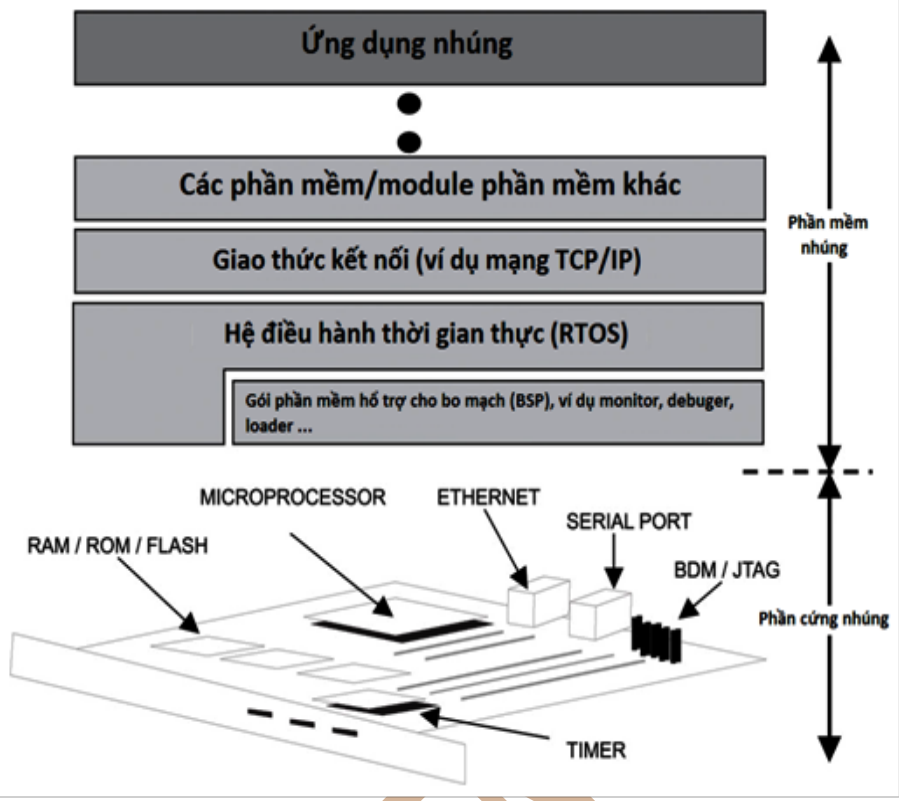
✓ Hệ phát triển:

Hình 4.22 Môi trường phát triển chéo: hệ phát triển – công cụ - HTN đích

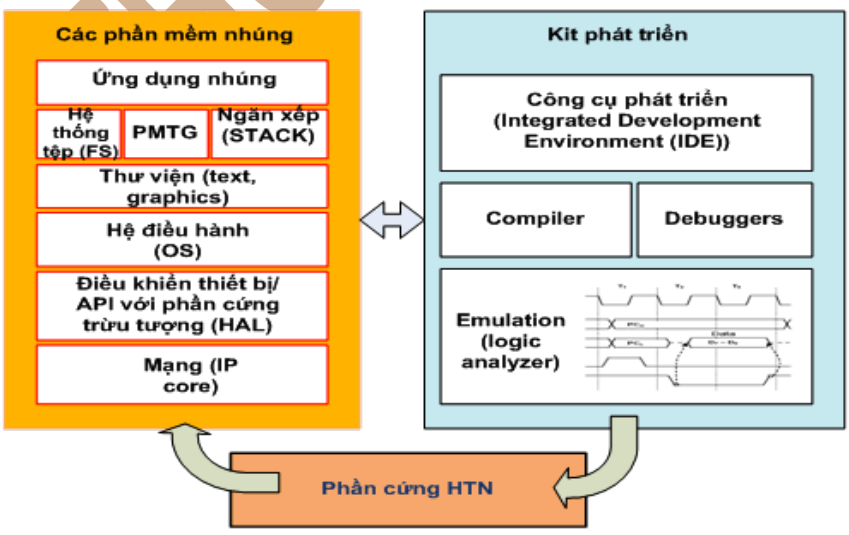
✓ Phần mềm đích trong một hệ thống nhúng, sữ gọi tắt là ***code image:***

THƯ VIỆN

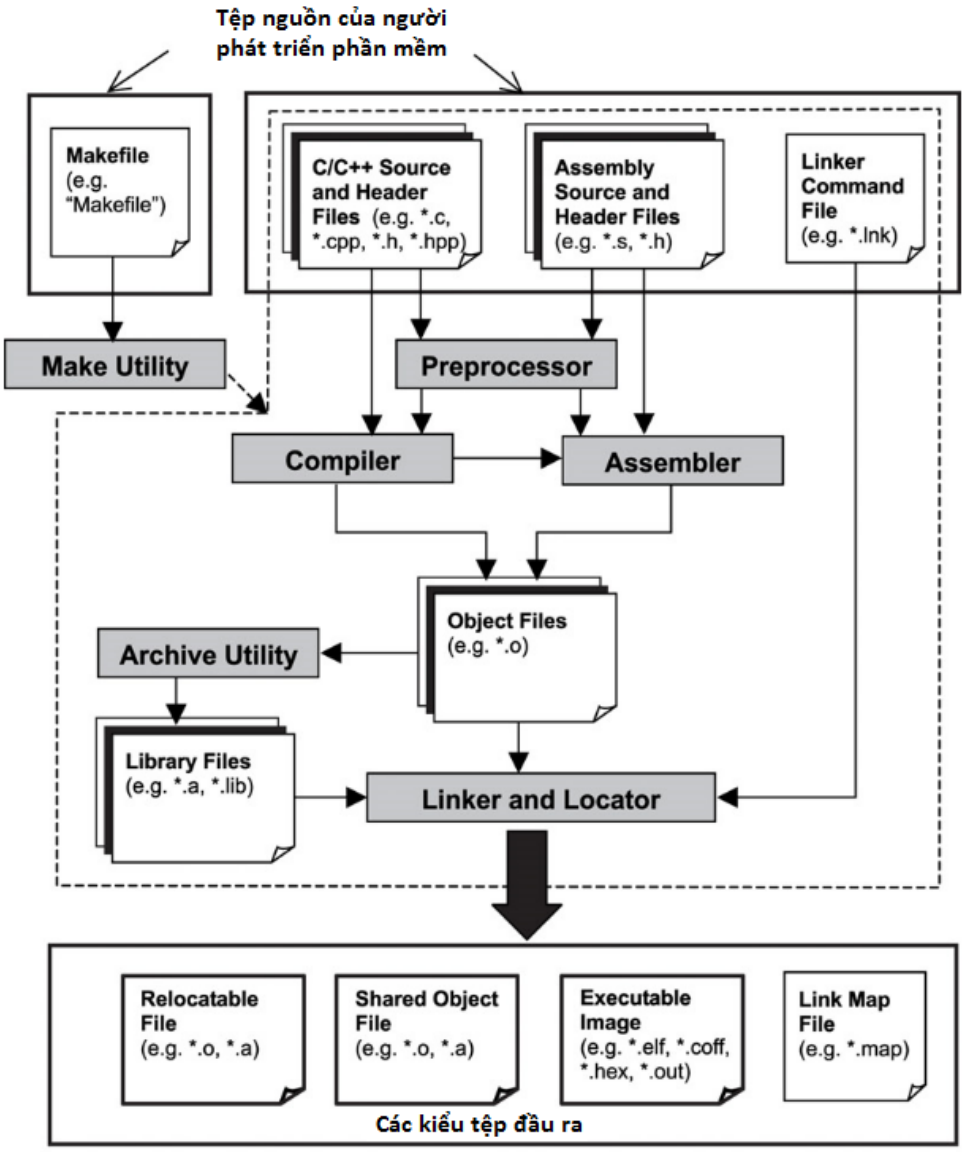

Hình 4.23 Hệ thống nhúng : phần mềm nhúng và phần cứngnhúng

✓ Xây dựng, phát triển phần mềm bao gồm:
Lập trình, gở rối, mô phỏng (cứng/mềm), hiệu chỉnh, …

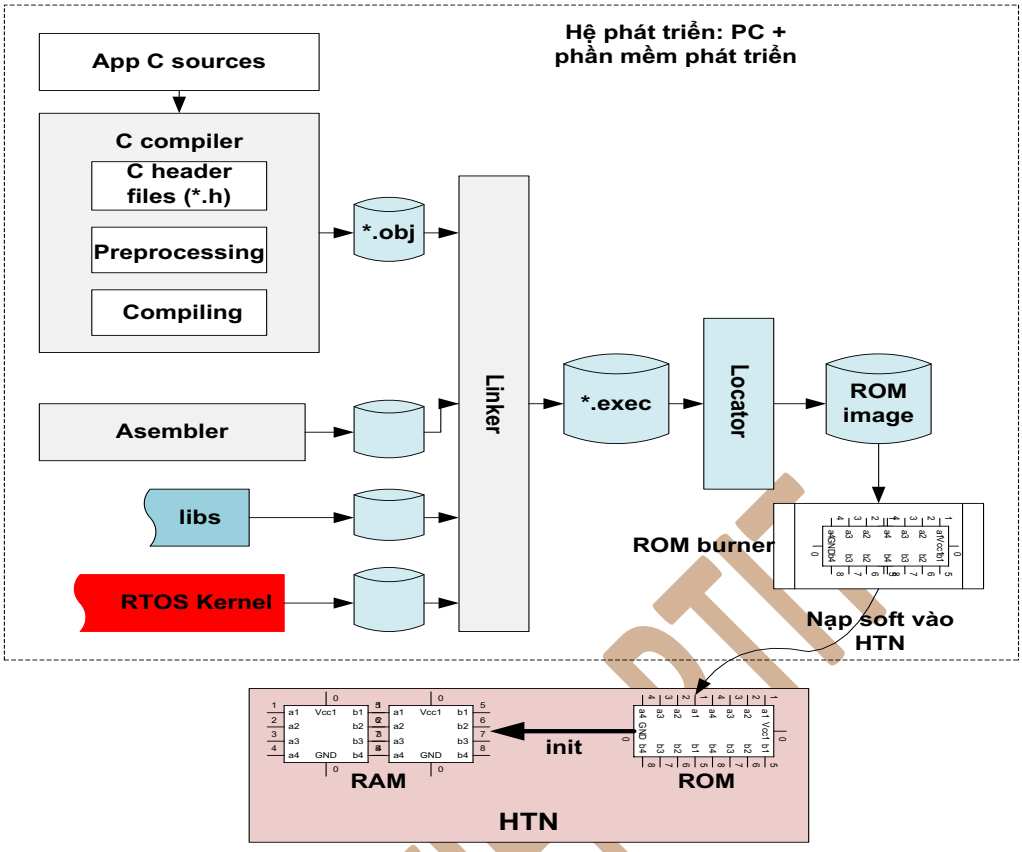
Hình 4.24 Hệ phát triển HTN

Hình 4.25 Qui trình phát triển phần mềm đích để nạp vào HTN đích.

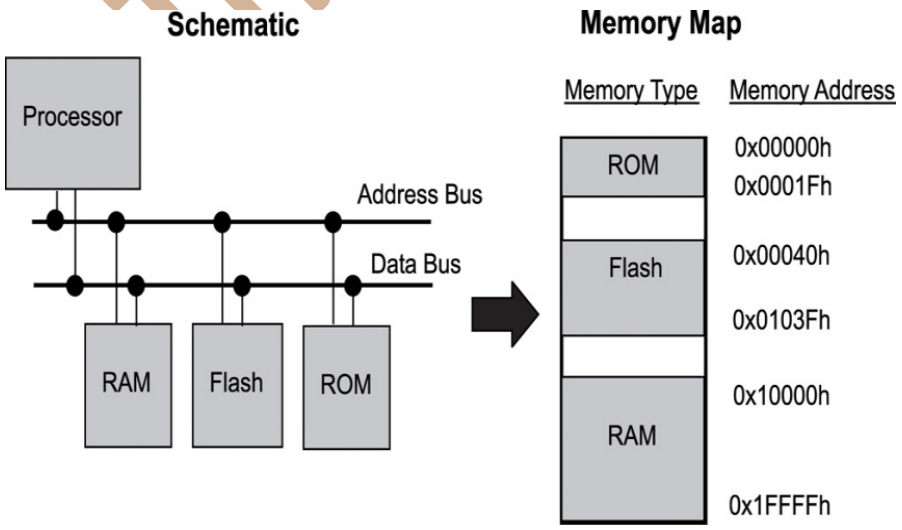
✓ Nạp vào bo mạch đích
Thử nghiệm, đánh giá

Hoàn chỉnh.

Hình 4.26 Qui trình phát triển phần mềm cho HTN

Công cụ liên kết (*linker)* và định vị (*locator)* tạo ra tệp thực thi kiểu ELF (executable and linking format) dạng nhị phân (kiểu image, hay *code image*) có thể ánh xạ hay nạp vào ROM.

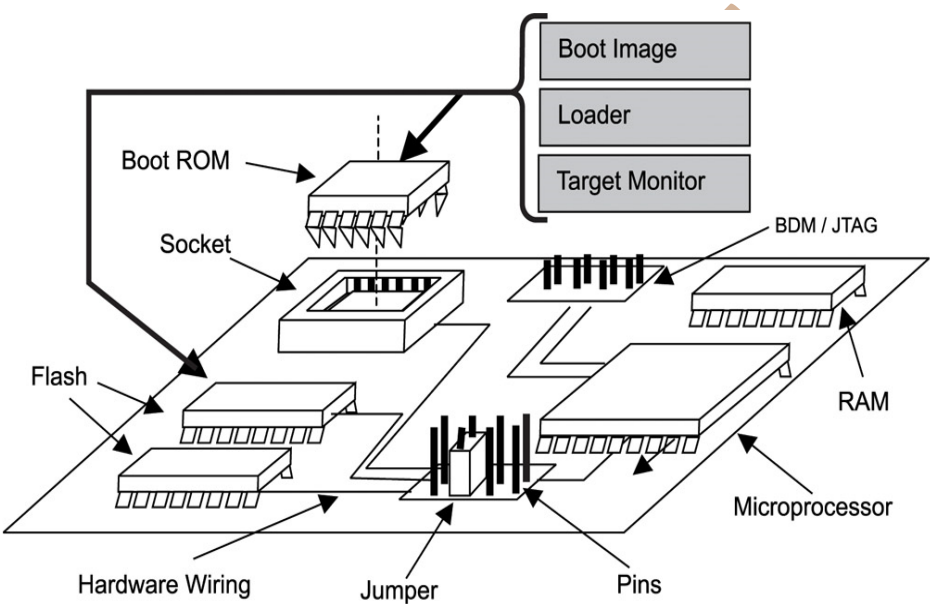
Hình 4.27 Sở đồ đơn giản hệ thống và ánh xạ bộ nhớ vào EEPROM hay FLASH của HTN đích.

- **Khởi động hệ thống**

Sau khi phần mềm phát triển đã đạt được các chức năng cơ bản, đã đến lúc "nạp" vào HTN đang xây dựng để chạy thử. Trong mọi trường hợp, dù HTN có hay không có hệ điều hành, đều cần có một qui trình, gọi là " khởi động hệ thống". Khởi động hệ thống (hay *boot*) nằm trong quá trình thiết kế, kết hợp một vài yếu tố như sau:

✓ **Tạo công cụ**:

Sử dụng chương trình nạp (*loader*) với chức năng sẽ "nạp" tệp ảnh (code image) từ hệ phát triển (máy PC) vào HTN:

Hình 4.28 Vai trò của trình loader

Loader được viết riêng và sẽ được ghi vào boot ROM. Một phần địa chỉ của boot ROM sẽ chứa *boot image* (là phần code do kỉ sư phần cứng viết) sẽ thực hiện các mã cần thiết theo qui trình bật máy nguội (Power *ON System Test-Cold Boot*): khởi động phần cứng, đưa các vi mạch, phân vùng bộ nhớ, không gian địa chỉ … vào trạng thái ban đầu. Sau hết boot loader "nhảy" tới địa chỉ RESTART hay START của phần mềm hệ thống để chuyển điều khiển cho nó. Từ lúc đó hệ thống bắt đầu hoạt động.

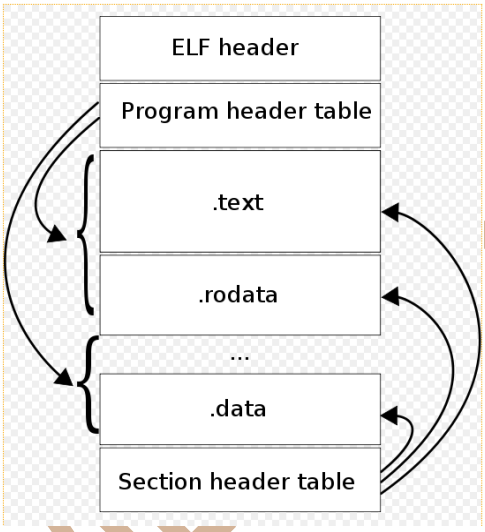
Trong quá trình phát triển, các phần mềm cần có bao gồm:

- Boot hệ thống nạp vào EEPROM/ROM; Boot ROM cần có tiện ích có khả năng kết nối với hệ phát triển, ví dụ như giao thức TFTP, dung để tải phần mềm vào FLASH;

- Phần mềm hệ thống (Monitor hay RTOS);
- Phần mềm ứng dụng nhúng;
- Tải phần mềm hệ thống và các ứng dụng nhúng vào FLASH. Nếu nạp vào EEPROM rồi thì không cần bước này).

- **Nguyên lí khởi động hệ thống:**

Nhắc lại định dạng tệp thực thi ELF (Executable and Linkable Format)

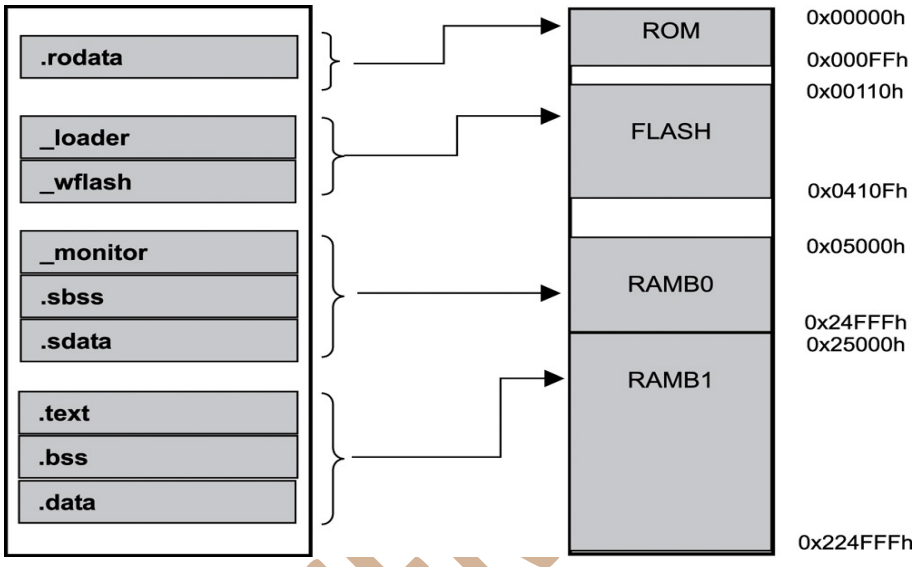
*Hình 4.29 Phần program header table chỉ ra các phân đoạn được sử dụng lúc chạy chương trình (run time) và phần header liệt kê tập các phần nhị phân : **.text**: mã chương trình, **.rodata**: dữ liệu chỉ đọc, **.data**: dữ liệu đọc/ghi được.*

✓ Phần cứng liên quan tới RESET của loại CPU sử dụng.

✓ Khởi động có hai cách: "khởi động nguội" là khi bật nguồn máy, và khởi động nóng, tức RESET nóng khi máy đã bật nguồn, hay chính xác là khởi động lại nóng.
Khi thiết kế phần cứng phải có mạch điện tử tạo ra xung RESET và nối vào chân RESET của CPU. Độ rộng của xung này bằng mấy CPU-Clock phụ thuộc vào từng loại CPU sử dụng và cần thực hiện chính xác. Đầu vào này thực tế là tổ hợp của một số tín hiệu quan trọng, có tác động khởi động lại máy. Ví dụ tín hiệu từ "watchdogs", các sự kiện sự cố hệ thống, cần thoát khỏi vòng lặp quẩn và có thể có một vài tín hiệu khác, phụ thuộc vào thiết kế.

✓ Phần mềm thực hiện có tên phổ biến là: boot, bootstrap, hay bootloader (với hệ có hệ điều hành). Phần mã thực thi gọi là ***boot code***. Thông thường mã này nằm trong ROM như là một phần của BIOS. Một số CPU có kiến trúc với một bộ đếm chương trình (Program

Counter – PC) tự động cấu hình chứa địa chỉ của ROM mà tại địa chỉ đó là lệnh đầu tiên sẽ được thực hiện, hay phức tạp hơn là lệnh "nhảy" tới một bảng để chọn "chế độ máy" sẽ khởi động (ví dụ khi khởi động hệ thống có hệ điều hành, với Intel X86, ban đầu chạy chế độ thực (*real mode*), sau đó nạp nhân hệ điều hành và chuyển sang chế độ chạy bảo vệ (*protected mode*) với hệ điều hành).

Hình 4.30 Ánh xạ thực thi chuyển vào bộ nhớ của hệ thống

.rodata: Các thống số khởi động hệ thống, thường không đổi, do dó để ở ROM;

_loader hay *_wflash* : start code hay ***loader***, code này để ở RAM hay FLASH;

_monitor: mã của chương trình monitor.

.sbss (block *started by symbol)* hay nơi chứa các biến tĩnh có hay chưa khởi động với giá trị bằng 0 trong ngôn ngữ C), và,

.sdata: HTN dùng monitor hay OS được tái định vị vào RAM;

.text: mã chương trình hệ thống *và* mã ứng dụng nhúng.

Khi hiểu được phác thảo bố trí bộ nhớ của CPU sử dụng, sẽ dễ dàng hơn khi nạp mã thực thi vào hệ thống. Hãy theo dõi như trên hình 4. 11:

- Sau khi kích hoạt RESET CPU thực hiện *khởi động cứng*, đẩy CPU bắt đầu thực hiện một chương trình, hay một mã "nhảy" tới một đoạn mã khác tiếp tục quá trình khởi động, gọi là *khởi động mềm*.

- Khởi động mềm (*start code*, hay *loader OS*) thực hiện một loạt các thao tác tạo ra sự phân chia bộ nhớ thành các vùng chức năng (STACK, DATA cho hệ điều hành, nhân hệ điều hành, …), khởi động các vi mạch với các thông số có trong BIOS DATA ở ROM, … và nạp hệ điều hành và chuyển tới lệnh đầu tiên của nhân hệ điều hành. Nhân tiếp tục khởi động các cơ sở dữ liệu của nhân, khởi động các dịch vụ nhân … và chuyển sang chế độ bảo vệ.
  Với các bo mạch thương mại, *start code* cho HTN cần khả năng tùy biến để áp dụng cho các bo CPU khác nhau. Để có chức năng này, bộ dịch C tự động sinh code có chứa tệp hợp ngữ tách riêng chưa mã của *start code*. Các tệp này có tên crt0 hay crt1 (crt=C Run Time). Tùy biến các tệp này để có start code phù hợp với bo mạch.

✓ Đối với các sản phẩm bo mạch trên thị trường, các bo mạch đều có gói phần mềm hỗ trợ đi cùng (*board support package* (BSP)) với mã chương trình cho hệ điều hành lựa chọn chạy trên bo mạch. Thông thường là một loại *bootloader* kết với thiết bị chứa hệ điều hành và các TĐKTB (device drivers) để điều khiển tất cả các thiết bị trên bo.

- **Ví dụ về một phần mềm hỗ trợ : Monitor**

Một giải pháp tích hợp *loader* và *boot image* là sử dụng một phần mềm *monitor nhúng*. Đó là một loại ứng dụng nhúng mà các nhà sản xuất các HTN cung cấp để sử dụng trong quá trình người dùng phát triển bo mạch nhúng của họ. moni tỏ giuap người phát triển phần mềm cho HTN kiểm tra, gở rối hệ thống đích ngay khi cho hệ hoạt động (*run time*). Giống như boot image, monitor được thực hiện khi bật nguồn và nó sẽ khởi động hệ thống:

✓ Khởi dộng các thiết bị, như các cổng các kết nối (nối tiếp, song song, mạng). khởi động các bộ định thời, …
✓ Khởi động địa chỉ của bộ nhớ để tải phần mềm hệ thống,
✓ Khởi động vi mạch điều khiển ngắt, nạp các vector ngắt, các ISP …

Monitor định nghĩa giao diện người dùng qua thiết bị đầu cuối (là PC) qua đương kết nối, thường là kết nối nối tiếp, với chế độ dòng lệnh (*Command Line Interface-CLI*), qua đó người phát triển có thể thực hiện:

✓ Tải image code xuống hệ đích;
✓ Đọc/ghi vào bộ nhớ của hệ thống đích;
✓ Đọc/ghi các thanh ghi của CPU của hệ thống đích;
✓ Lập và xóa các điểm dừng khi chạy gở rối;
✓ Thực hiện chạy từng lệnh;
✓ Reset hệ thống qua lệnh.

THƯ VIỆN PTIT

Monitor thường do kỉ sư phần cứng viết ra dùng cho cả hai chức năng: chuẩn đoán phần cứng (*diagnostics*) và mã gở rối cấp thấp. phần mềm monitor có thể có ở dạng mã nguồn, nên việc tùy biến cho hệ cụ thể là rất khả dĩ.

- **Kịch bản boot hệ đích**
  Phần này giới thiệu quá trình khởi động hệ đích, tự đưa mình vào hoạt động.

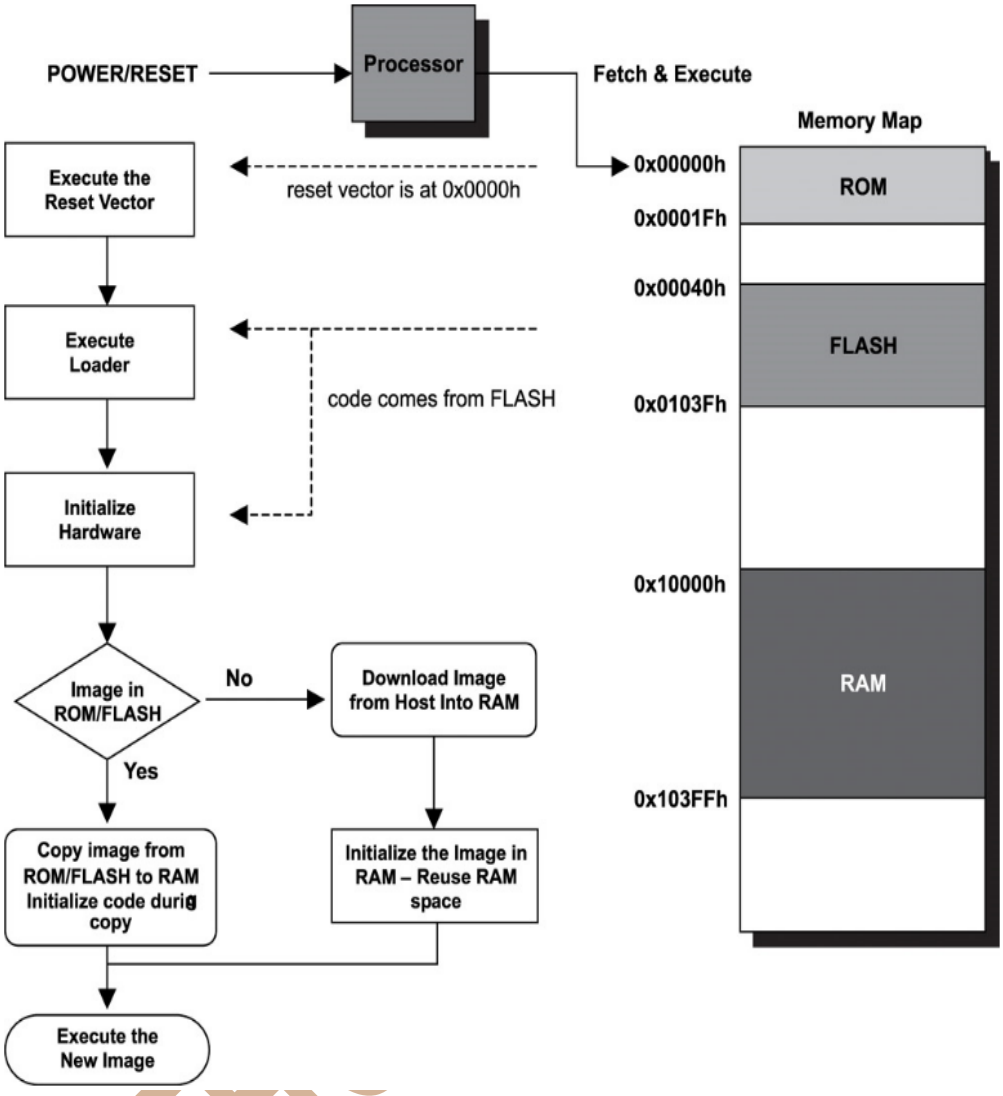
Các CPU của HTN sau khi bật nguồn, hay RESET (mềm do định thời, hay cứng ấn công tắc) sẽ tìm và thực hiện các lệnh đầu tiên mà địa chỉ do CPU được thiết kế. mã tại địa chỉ này còn gọi là *reset vector.* Thông thường reset vector đơn giản là một lệnh nhảy (JMP addr) tới một địa chỉ khác, mà ở đó mã khởi động chính sẽ được thực hiện (xem ví dụ ở PC chuẩn phía sau). Sở dĩ như vậy là vì các CPU có một không gian điọa chỉ rất nhỏ dành riên cho các mục đích đặc biệt, do vậy nếu đoạn mã khởi động quá dài sẽ không đủ chổ cho nó. Hơn nữa reset vector cung như mã boot khởi động phải nằm ở vị trí nhớ cố định (trên ROM hệ thống, hay FLASH trên bo mạch, hay trên RAM không bị mất nội dung NVRAM). Khi mô tả loader ở đây sẽ qui chiếu tới mã thực thi bẩy boot hệ thống (*system-bootstrap*), tải phần mềm hệ thống (boot image code) và các bước khởi động.

Tất cả sẽ được giới thiệu thông qua ví dụ, là dễ dàng nhất.

Giả định HTN được phát triển và lập trình với bộ nhớ FLASH trên bo mạch đích. Phần mềm đích (boot image) là tập các phân đoạn chương trình khác nhau. Mỗi phân đoạn có vị trí xác định trong bộ nhớ. Reset vector chứa trong một ROM nhỏ được ánh xạ vào địa chỉ 0x0h. ROM chứa một số giá trị (hằng) thông thường mà CPU cần có khi reset. Các giá trị đó là reset vector, con trỏ thanh ghi ngăn xếp (stack pionter), một số địa chỉ của RAM …

Ví dụ được minh họa như hình sau:

THƯ VIỆN PTIT

*Hình 4.31 Ví dụ tổng quan về **boostrap** hệ thống*

Reset vector định vị tại 0x0000h của ROM, từ đó có lệnh JMP 0x00040h: nhảy tới địa chỉ 0x00040h ở FLASH. Điều khiển (hay ***startup initialization***) bắt đầu thực hiện ở địa chỉ này. Mã ở đây gồm chương trình tải boot image code, các ngắt ngoại lệ của hệ thống (trỏ tới các ISP tại FLASH) và các chương trình khác. Trên hình là đoạn "code comes from FLASH".

Phần đầu tiên của quá trình bootstrap là đưa hệ vào trạng thái đầu tiên (*known state*): các thanh ghi của CPU được khởi động với các giá trị mặc định phù hợp, stack pionter nạp giá trị đã xác định (hằng) trong ROM. Loader sẽ cấm ngắt ở giao đoạn này vì chưa có các ISP trong bộ nhớ; khởi động địa chỉ của RAM, địa chỉ của cache (nếu có). Loader thực hiện kiểm thử các thiết bị với vài chế độ cơ bản.

Phần mềm chạy ở RAM thường nhanh hơn ở FLASH, do đó loader sẽ copy một phần mã từi FLASH vào RAM. Tại đây phần loader sẽ có hai địa chỉ: địa chỉ để nạp vào RAM và địa chỉ chạy của chương trình đã copy và RAM. Ở đây sử dụng debuger sẽ giúp giám sát tình huống *out-of-RAM* khi copy và chạy.

Mã thực thi có phần dữ liệu (DATA segment) đã được khởi động và phần chưa được khởi động. Phần dữ liệu này cần copy vào RAM và do đó đọc / ghi được. Các mã lập trình như *.data* hay *.sdata* chứa các giá trị khởi động cho các biến tổng thể và các biến cục bộ. Phần mã xác định ở *.bss* và *.sbss* không khởi động lúc này.

Tiếp theo là khởi động các thiết bị. Chỉ các thiết bị mà loader cần là được khởi động vào thời điểm này. Các thiết bị này chỉ là một phần của I/O và sẽ được khởi động tất cả sau khi imagr code đã được tải hoàn taastvaf thực hiện ở khâu startup.

Đến đây loader đã đủ các điều kiện để tải các phần mềm hệ thống, RTOS, ứng dụng … các phần mềm này xuất phát từ hai nguồn:

1. Từ hệ phát triển;
2. Từ thiết bị nhớ chỉ đọc nào đó bên ngoài trên hệ phát triển.

THƯ VIỆN PTIT

- **Các kịch bản chạy phần mềm hệ thống có thể như sau:**

1. Chạy từ ROM, còn RAM dành cho dữ liệu

Một số HTN có giới hạn bộ nhớ, do đó hệ sẽ khởi động trực tiếp từ ROM. Trong trường hợp này sẽ không có quá trình copy mã lệnh vào RAM để chạy. Tuy nhiên không gian cho dữ liệu vẫn phải xác điịnh ở RAM (nhớ khi lập trình). Có 2 thanh ghi cơ bản là IP (Instruction register)-thanh ghi lệnh, trỏ vào lệnh tiếp theo sẽ thực hiện (.text) và SP (Stack Pointer), trỏ vào địa chỉ tiếp theo trong ngăn xếp. ngôn ngữ C sử dụng ngăn xếp để truyền các thông số khi kích hoạt một hàm. Vùng ngăn xếp phải ở RAM và SP phải trỏ vào đó khi khởi động CPU.

Qui trình khởi động như sau:

1) Thanh ghi IP được thiết kế cứng để thực hiện lệnh đầu tiên trong bộ nhớ, đó là *reset vector.*

2) Reset vector nhảy tới lệnh đầu tiên của phần .text của mã boot (tức boot boot image), *.text* thường trú trong ROM; CPU dùng IP để thực hiện *.text*, khởi động bộ nhớ, kể cả RAM.

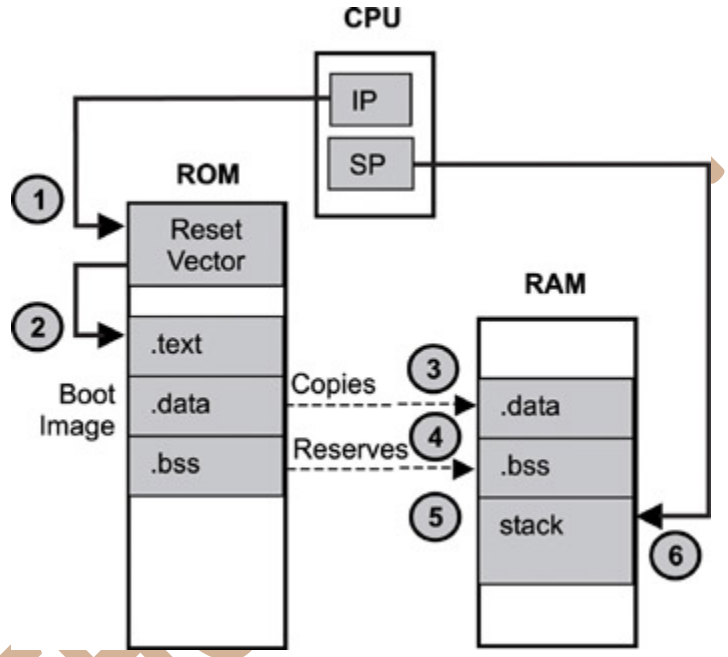
3) Phần *.data* của boot image được copy vào RAM để có thể đọc/ghi.

4) Xác lập *.bss* trong RAM.

5) Xác lập ngăn xếp .stack trong RAM, khởi động SP trỏ vào địa chỉ đầu của stack.

6) Hoàn tất khâu khởi động, CPU tiếp tục thực hiện các lệnh trong .text cho tới khi hệ thống hoặc shutdown hay RESET.

Lưu ý ở đây là các lệnh đầu ở bước 1) không ở định dạng chuẩn ELF mà đơn giản là mã máy nhị phân sẵn sàng chạy. Nhưng boot image ở định dạng ELF (viết ra từ công cụ phát triển) nhưng không có program header và header table, do đó lưu ý viết mã thực thi sao cho có thể khởi tạo các phần .datta, .bss, .stack trong RAM. (ví dụ nếu dùng hợp ngữ thì gán nhãn, …).

Hình 4.32 Trình tự boot boot image chạy từ ROM

2. Chạy ở RAM sau khi mã đã copy từ ROM vào RAM

Ở kịch bản này, boot loader sẽ chuyển một chương trình nhỏ từ ROM vào RAM và kích hoạt nó chạy. Thường mã chương trình hệ thống trong ROM rất lớn mà được ghi kiểu nén để nạp vừa ROM, nên boot loader phải giai nén trước khi khởi động phần mã này và nó cần không gian nhớ ở RAM để thực hiện.

1) --- *đến 6)* giống như ở trên. Môi trường làm việc cho loader được khởi động ở RAM (3, 4, 5).

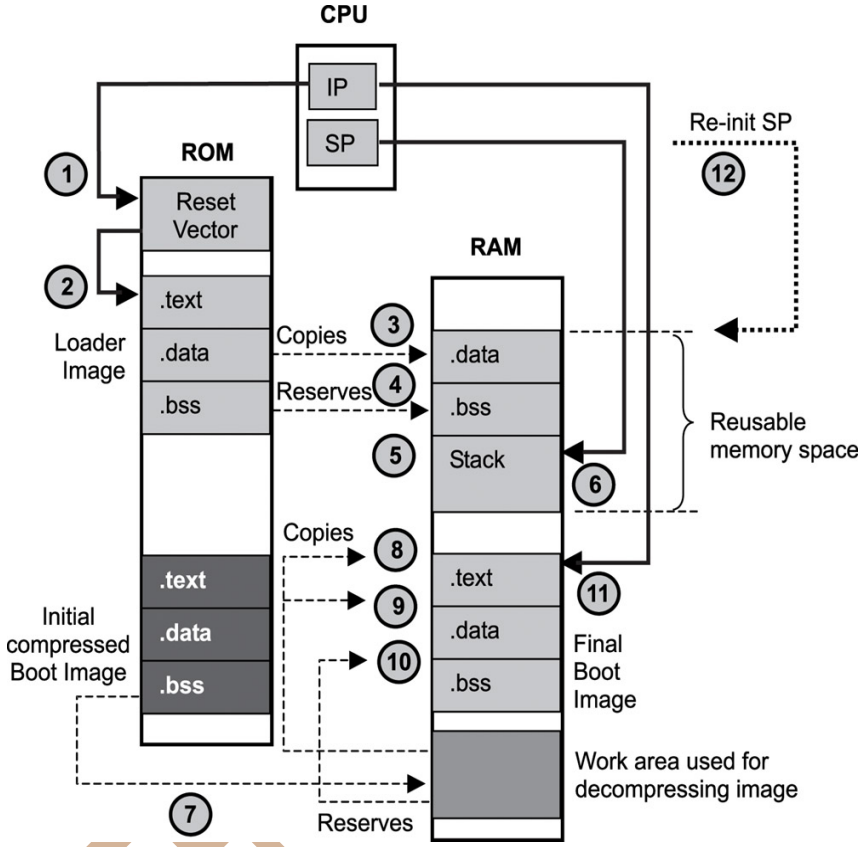
7) Loader copy phần mã nén của image vào RAM.

8) –> *10)* Copy các phần mã đã giải nén vào các vùng làm việc tạm trong RAM (8, 9, 10) . Hoàn tất giải nén image. Image trong RAM ở hình là đoạn *Final Boot image.*

10) ...

11) Loader chuyển điều khiển cho image bằng một lệnh JMP vào .text (nạp cho IP địa chỉ này trước khi JMP tới đó).

12) Vùng RAM mà loader chiếm khi được copy từ ROM là tái sử dụng, SP được tái khởi động để trỏ vào đó và được dùng như ngăn xếp cho một chương trình mới nào đó. Vung RAM để giải nén giải phóng để sử dụng khác. Hệ thống đi vào hoạt động.

Hình 4.33 Trình tự boot thực hiện ở RAM sau khi image đã được copy từ ROM vào RAM

3. *Chạy từ RAM sau khi tải xuống từ hệ phát triển (đang phát triển hệ thống)*

Là kịch bản trong quá trình phát triển. Môi trường phát triển có một PC hỗ trợ. Sử dụng để phát triển các phần mềm ứng dụng cho hệ thống nhúng. Phaaffn mềm phát triển nằm trên PC và sẽ tải xuống hệ đích để chạy thử hay nạp vào hệ đích ở pha cuối cùng. Trong RON có một chương trình gọi là Debug Agent đóng vai trò kép như một loader như ở các kịch bản trên.

1) …6) giống như trước

7) Tải ứng dụng từ PC vào hệ đích.

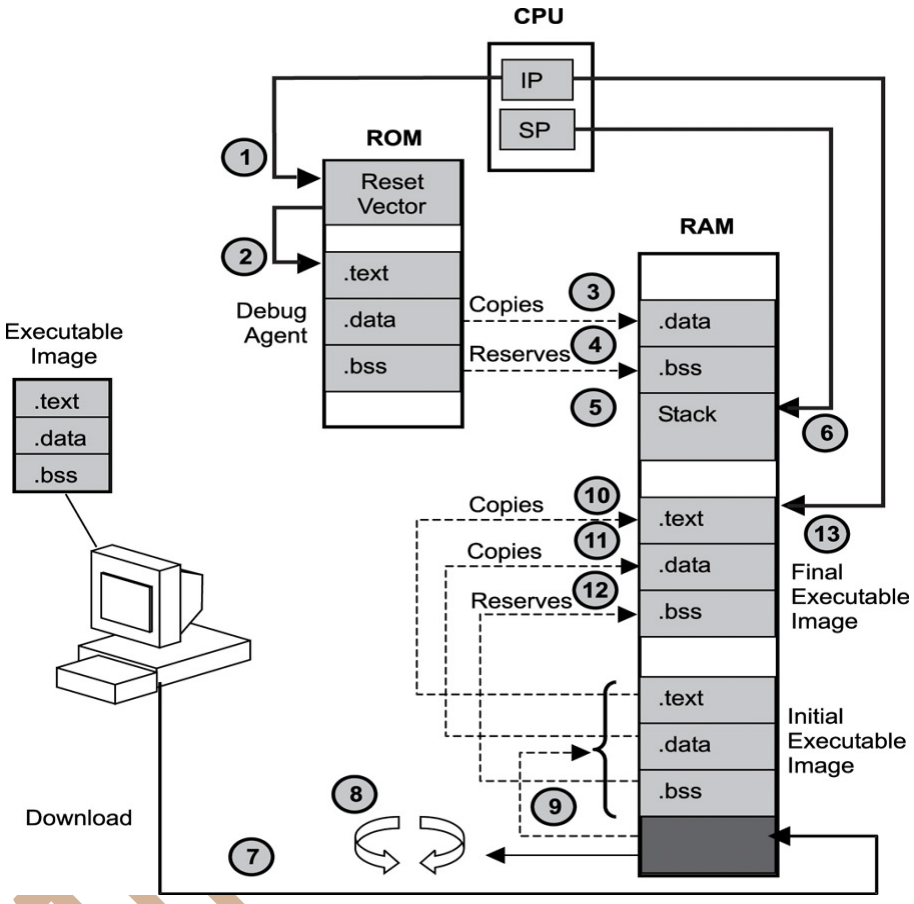
8) Kiểm tra sự hợp nhất của phần mềm tải xuống.

9) Giải nén ứng dụng nếu cần.

10) … 12) chương trình debug tái định vị ứng dụng vào vị trí trong RAM (10, 11, 12).

…

13) Debug chuyển đuều khirn cho image đã tải xuống. Hệ chạy.

Hình 4.34 Chạy image sau khi đã tải xuống hệ đích từ hệ phát triển (PC)

- **Trình tự khởi động phần mềm của hệ đích**

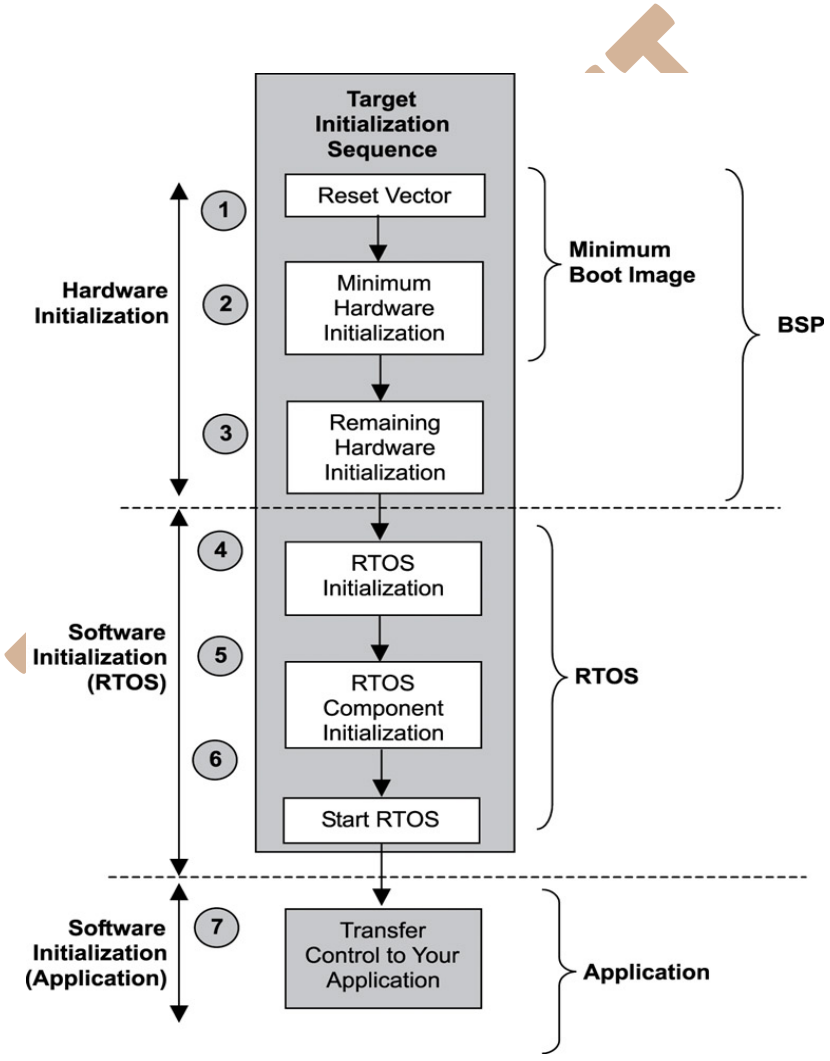
  Cho dù hệ sẽ chạy theo kiểu nào thì sau khi loader trao quyền điều khiển cho code image, thì phần mềm này sẽ thực hiện các bước khởi động hệ thống. Các bước khởi động hệ thống bao gồm:

  - Khởi động phần cứng,
  - Khởi động RTOS,
  - Kích hoạt ứng dụng nhúng.

✓ ***Khởi động phần cứng***

Sau khi thực hiện reset vector, các thao tác cơ bản là cần phải khởi động các phần cứng tối thiểu, bao gồm:

- Bắt đầu thực hiện reset vector (JMP tới địa chỉ của boot loader).
- Đặt CPU vào trạng thái các đing ban đầu, các thanh ghi được khởi động với các giá trị thích hợp, lấy số hiệu của CPU, lập tần số CPU_{Clock}.
- Cấm các ngắt và cấm cache nếu hệ có cache.
- Khởi động các Chip điều khiển bộ nhớ (MMU), điều khiển cache (MCU).
- Lập địa chỉ đầu cho RAM (thông số có ở ROM), lấy toàn bộ kích thước của RAM trên hệ, thực hiện kiểm tra RAM (ghi/đọc, ví dụ với giá trị AAhex/55hex).

Hình 4.35 Tiến trình khởi động phần mềm HTN

- Sau khi khởi động CPU và RAM, boot loader sẽ copy và giải nén code imafe vào RAM, như đã nói trên.

Hầu hết phần mã của boot loader và các bước khởi động viết bằng hợp ngữ và hướng cụ thể tới loại CPU sử dụng trên bo mạch đích. Phần code còn lại viết bằng C/C++.

- Tiếp theo là mã khởi động các phần cứng khác của code image, bao gồm: khởi động các vi mạch điều khển, nạp các chu trình thao tác, như ISR, khởi động các vector ngắt (cứng/mềm), khởi động giao thức BUS.
- Khởi động các thiết bị ngoại vi (cổng truyền thông nối tiếp/song song, mạng, …).

Các kỉ sư phát triển HTN coi bước 1) và 2) ở hình trên là bước khởi đầu, còn từ 1) đến 3) gọi là các bước cơ sở BSP hay còn gọi là khởi động phần cứng. Để viest mã cho BSP, cần nắm chắc phần cứng của hệ đích. Có thể dùng BSP của phần mềm phát triển, đánh giá bán kèm bo mạch.

Kết thúc thành công BSP phần cứng đã sẵn sáng và người phát triển có các hàm chức năng để kích hoạt phần mềm hệ thống, như RTOS chẳng hạn.

THƯ VIỆN PTIT

✓ ***Khởi động RTOS***

Bước 4) đến bước 6) hình trên bắt đầu cho khởi động phần mềm hệ thống, RTOS. Bao gồm:

- Khởi động RTOS.
- Khởi động các dịch vụ của RTOS (các đối tượng của tác vụ, các đối tượng cờ tranh chấp-*semaphore*), các hàng đợi thông điệp, các dịch vụ định thời, các dịch vụ ngắt ISR, các dịch vụ quản trị bộ nhớ.
- Tạo các stack cho RTOS.
- Khởi động mạng (TCP/IP stack).
- Khởi động hệ thống tệp FS (file system).
- Kích hoạt RTOS với các tệp khởi động hệ thống của RTOS (/initd).

✓ ***Khởi động phần mềm ứng dụng nhúng***

Sau khi RTOS đã chạy, phần tiếp là kích hoạt các ứng dụng. Cách kịch hoạt phụ thuộc vào người phát triển ứng dụng, thường là RTOS sẽ gọi một chức năng xác định trước trong chuỗi các lệnh init hay cron viết theo shell hệ thống.

✓ ***Gỡ rối bằng công cụ bán kèm (On Chip Debugging – OCD)***

Các nhà cung cấp phần cứng thương mại thường có OCD đi cùng, trong đó phần mềm BDM (Background Debug mode) và JTAG (*In the 1980s, the **Joint Test Action Group** (JTAG) developed a specification for JTAG testing that was standardized in 1990 as the IEEE Std. 1149.1-1990. In 1993 a new revision to the IEEE Std. 1149.1 standard was*

introduced (titled 1149.1a) and it contained many clarifications, corrections, and enhancements. In 1994, a supplement containing a description of the Boundary-Scan Description Language (BSDL) was added to the standard. Since that time, this standard has been adopted by major electronics companies all over the world. Applications are found in high volume, high-end consumer products, telecommunication products, defense systems, computers, peripherals, and avionics. In fact, due to its economic advantages, some smaller companies that cannot afford expensive in-circuit testers are using JTAG.)

http://www.corelis.com/education/JTAG_Tutorial.htm

- ***Các ví dụ***

Ví dụ Intel CPU 8085: RESET => IP=0x0000 là địa chỉ của EPROM: Khởi động chế độ nối với Console (Keyboard), sau đó nhảy về chương trình khởi động hệ: **JMP CLDST** (Khởi động nguội) ở địa chỉ 0x01F1

```
                        163 ; ***** "RESET" KEY ENTRY POINT - COLD START
                        164 ; ***** RST 0 ENTRY POINT
                        165 ;
0000 3E00               166         MVI     A,KMODE ; GET CONTROL CHARACTER
0002 320019             167         STA     CNTRL   ; SET KEYBOARD/DISPLAY MODE
0005 C3F101             168         JMP     CLDST   ; GO FINISH COLD START
                        169 CLDBK:                  ; THEN JUMP BACK HERE
                        170 ;
                        171 ; ***** RST 1 ENTRY POINT - WARM START
                        172 ;
```

Đoạn CLDST:

```
                        565 CLDST:
01F1 3ECC               566         MVI     A,KBNIT ; GET CONTROL CHARACTER
01F3 320019             567         STA     CNTRL   ; INITIALIZE KEYBOARD/DISPLAY BLANKING
01F6 3E00               568         MVI     A,CSNIT ; INITIAL VALUE OF COMMAND STATUS REGISTER
01F8 D320               569         OUT     CSR     ; INITIALIZE CSR
01FA 32FF20             570         STA     USCSR   ; INITIALIZE USER CSR VALUE
01FD C30000             571         JMP     CLDBK   ; BACK TO MAIN PROCEDURE
                        572 ;
                        573 ;*******************************************************************************
                        574 ;
```

Trong khi đó Intel CPU x86 trên PC hoạt động như sau: Sau khi thực hiện bật nguồn ("khởi động nguội"), hay ấn tổ hợp phím CTRL+DEL (khởi động nóng = RESET), hai thanh ghi phân đoạn mã (code segment – CS) và con trỏ lệnh (Instruction pointer – IP), viết chung là CS:IP được nạp giá trị 0xFFFF:0000 (địa chỉ vật lí 0xFFFF0). Lệnh đầu tiên phải thực hiện để ở địa chỉ này, tại đây thực hiện một lệnh nhảy tới đoạn lệnh khởi động gọi là Kiểm tra hệ thống sau bật nguồn (POST Power On System Test) tại nhãn START. Đoạn mã này thực hiện các công việc như sau: cấm ngắt, khởi động các cờ của CPU, đọc/ghi thử các thanh ghi,

kiểm tra lỗi (CRC) của EPROM, khởi động các vi mạch điều khiển của bo mạch chính v.v. Tiếp theo khởi động lại và cho phép các ngắt không che hoạt động, thực hiện INT 19 để chạy chương trình mồi (*bootstrap loader*) nạp mã khởi động hệ điều hành (*boot-record*) từ đĩa cứng xuống bộ nhớ, sau đó nhảy tới địa chỉ của boot-record. Chương trình boot-record tiếp tục nạp hệ điều hành xuống phần bộ nhớ hệ thống. Lúc này chế độ hoạt động là chế độ thực (*real mode*) của CPU. Sau khi HĐH đã nạp hoàn tất, chế độ thực chuyển sang chế độ ảo hay còn gọi là chế độ có bảo vệ (protected mode), do HĐH kiểm soát. Lúc này HĐH cho phép người dùng sử dụng máy tính.

(Ví dụ của Intel 80286: A_{23} - $A_{0:\ Cho}$ cho 16 MB địa chỉ vật lí, 1 GB địa chỉ ảo.

Initialization and Processor Reset Processor initialization or start up is accomplished by driving the RESET input pin HIGH. RESET forces the M80C286 to terminate all execution and local bus activity. No instruction or bus activity will occur as long as RESET is active. After RESET becomes inactive and an internal processing interval elapses, the M80C286 begins execution in real address mode with the instruction at physical location FFFFF0(H). RESET also sets some registers to predefined values as shown in Table 6.

HOLD must not be active during the time from the leading edge of RESET to 34 CLKs after the trailing edge of RESET.

VIEN PTIT

Table 6. M80C286 Initial Register State after RESET

Flag word	0002(H)
Machine Status Word	FFF0(H)
Instruction pointer	FFF0(H)
Code segment	F000(H)
Data segment	0000(H)
Extra segment	0000(H)
Stack segment	0000(H)

M8086 REAL ADDRESS MODE

The M80C286 executes a fully upward-compatible superset of the M8086 instruction set in real address mode. In real address mode the M80C286 is object code compatible with M8086 and M8088 software. The real address mode architecture (registers and

addressing modes) is exactly as described in the M80C286 Base Architecture section of this Functional Description.

Memory Size

Physical memory is a contiguous array of up to 1,048,576 bytes (one megabyte) addressed by pins A_0 through A_{19} and BHE. A_{20} through A_{23} should be ignored.

Memory Addressing

In real address mode physical memory is a contiguous array of up to 1,048,576 bytes (one megabyte) addressed by pins A0 through A19 and BHE. Address bits A20±A23 may not always be zero in real mode. A20±A23 should not be used by the system while the M80C286 is operating in Real Mode.

The selector portion of a pointer is interpreted as the upper 16 bits of a 20-bit segment address. The lower four bits of the 20-bit segment address are always zero. Segment addresses, therefore, begin on multiples of 16 bytes. See Figure 7 for a graphic representation of address information.

All segments in real address mode are 64K bytes in size and may be read, written, or executed. An exception or interrupt can occur if data operands or instructions attempt to wrap around the end of a segment (e.g. a word with its low order byte at offset FFFF(H) and its high order byte at offset 0000(H). If, in real address mode, the information contained in a segment does not use the full 64K bytes, the unused end of the segment may be overlayed by another segment to reduce physical memory requirements.

Các segment: *1st:* *00000-0FFFF => 0000:0000-0000:0FFF*

2nd *10000-1FFFF => 1000:0000-1000:1FFF*

3th *20000-2FFFF => 2000:0000-2000:2FFF*

4th *30000-3FFFF*

.

.

.

16th *F0000-FFFF =>F000:0000-F000:FFFF*

Hiện tượng chồng chéo trong mô hình này:

Ví dụ: Cho địa chỉ 1256A, tìm các địa chỉ trùng với nó ở các segment sau đây: 1256 và 1240:

*Địa chỉ vật lí = (segment * 16) + offset*

Từ đó:

THƯ VIỆN PTIT

*Segnent * 16 = Địa chỉ vật lí – offset*

1256A=12560 + X, và 1256A=1240 + Y

Vậy:

X=1256A-12560=A, và Y=1256A-1240=16A

Cho nên ta có:

1256A=1256:000A = 1240:016A !!! Một địa chỉ vật lí tồn tài ở 2 segnent !!!

Khi có địa chỉ vật lí và có offset, có thể tính ra số của segment.

Ví dụ: cho địa chỉ vật lí là 80FD2, với offset=BFD2. Tìm segment ?

*Segment*16=80FD2-BFD2=75000=>đí chỉ tại:7500:BFD2*

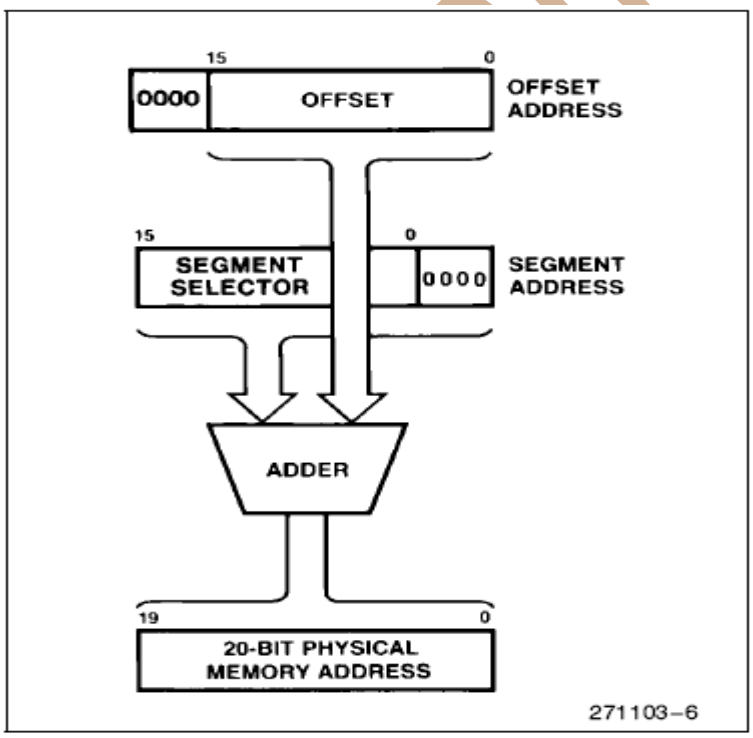
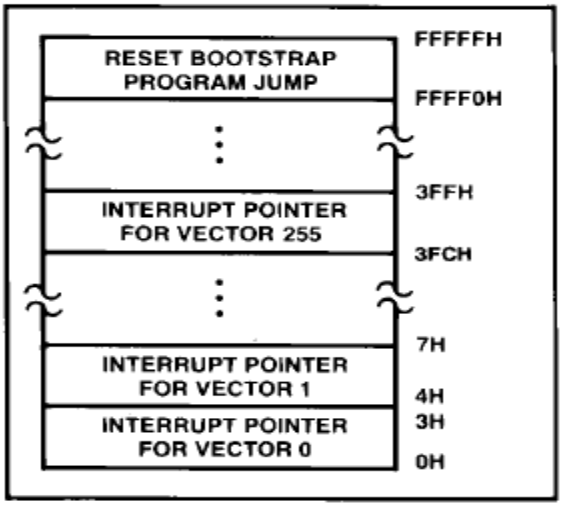

Figure 7. M8086 Real Address Mode Address Calculation

Reserved Memory Locations

The M80C286 reserves two fixed areas of memory in real address mode (see Figure 8); system initialization initialization area and interrupt table area. Locations from addresses FFFF0(H) through FFFFF(H) are reserved for system initialization. Initial execution begins at location FFFF0(H). Locations 00000(H) through 003FF(H) are reserved for interrupt vectors.

Real address Mode Initially Reserved Locations

Sau RESET ***CS:IP=F000:FFF0***

Do đó địa chỉ thật sẽ là ***(CS*16) + IP = F0000 + FFF0 = FFFF0***

```
-
-
-DF000:FFF0
F000:FFF0  EA 5B E0 00 F0 30 34 2F-32 39 2F 30 35 00 FC 70   .[...04/29/05..p
-
-
-
-
-
```

)

Đoạn mã hợp ngữ sau mô tả qui trình trên:

****

*IBM PC AT System ROM BIOS Resident *

```
**********************************

        CODE SEGMENT AT 0F000H

                DB      57344                   ; fill lonest       56K


                DB      'Award ……..IBM  COMPATIBLE 486 BIOS COPYRIGHT Award
                        Software Inc…'

                .

                .

                .

                .

F000:E010       STGTST          PROC NEAR

F000:E010       MOV CX,4000H                    ;SETUP CNT TO TESTT 16K BLK

                .

                .

                .

                STGTST ENDP


***************************************************

* NOW CPU TEST: FLAGS, REGS, CONDITIONALJMPS*

***************************************************


        ASSUME CS:CODE,DS: NOTHING ,ES: NOTHING ,SS: NOTHING

        ORG 0E05BH

; System start:

F000:E05B       RESET           LABEL           FAR

F000:E05B       START:

F000:E05B       FA              CLI                     ;DISABLE INTERRUPTS
```

THU VIEN PTIT

```
F000:E05C       B4D5            MOV AH, 0D5H            ;SET flags SF, CF, ZF,F on
……..
……..
(Tiếp tục mã khởi động)
CODE ENDS
;
```

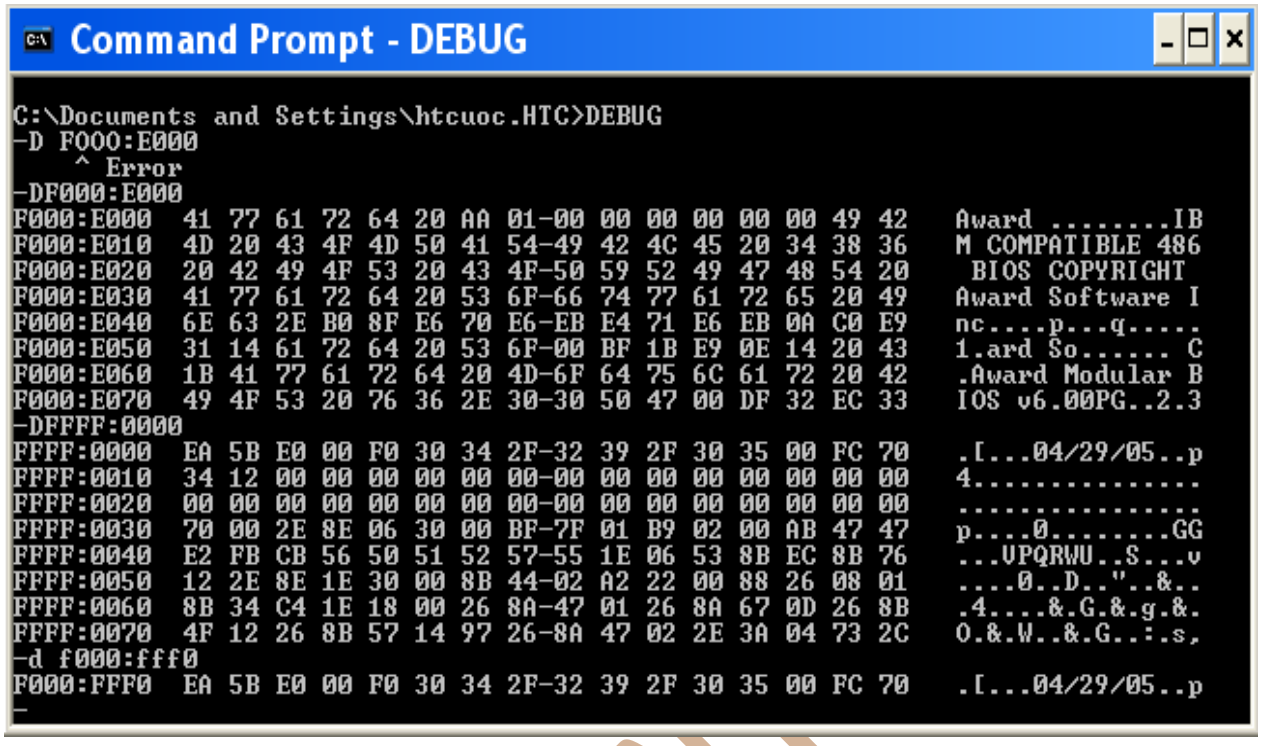
Bật nguồn khởi động bắt đầu ở đây:

```
;---------------------------------------
; POWER ON RESET VECTOR
;---------------------------------------
VECTOR SEGMENT AT 0FFFFH
FFFF:0000       EA5BE000F0          JMP     RESET ; Nhảy tới nhãn RESET

FFFF:0005       30342F32392F3035    DB      '04/29/05'      ;RELEASE MARKER
VECTOR ENDS
```

Có thể quan sát các địa chỉ bằng lệnh debug:

THU VIEN PTIT

Thông thường *start code* thực hiện một số thao tác như kiểm tra CRC của ROM, test RAM, tái định vị mã ở ROM vào FLASH hay RAM (*shadown mode*) để thực thi lệnh nhanh hơn, thực hiện khởi động các thanh ghi, khởi động các vi mạch điều khiển tích hợp trên bo với các giá trị đã lập trình cho vi mạch ở ROM …. Sau đó thực hiện "nạp" hệ điều hành (trên đĩa cứng) hay chuyển điều khiển tới hệ điều hành ở FLASH. Hệ thống đi vào hoạt động.

Ví dụ *star code:*

main()

{

//Check hardware (ROM, RAM);

……

//Khởi động các device drivers: các Chip on board;

…

//Khởi động các biến môi trường;

….

//khởi động các CSDL hệ thống;

THƯ VIỆN

.....

//Relocate RAM address, define memory map, load OS. ...;

...

//JMP to 1st instruction of OS

JMP ……..

//system run ...

}

4.2.7 Ví dụ phát triển HTN

Mục này đưa ra một số đầu bài thực hành phát triển HTN, sẽ có tài liệu riêng cho mỗi bài tập. Các HTN bao gồm:

1) Thiết kế bo mạch với các lựa chọn:
   - CPU Intel 8085/8086,
   - ROM, RAM
   - Các vi mạch ngoại vi : 74257, 74 244, 74245, 7474, 8253, 8255, 8237, UART 8250/16450/16550
2) http://www.beyondlogic.org/serial/serial2.htm
3) Phát triển HTN với micro controller Intel 8051 với phần mềm KEIL Soft.
4) HTN với PIC:
   http://www.microchip.com/stellent/idcplg?IdcService=SS_GET_PAGE&nodeId=2123&param=en022497
   Hiện nay trên thị trường có bán bo mạch với PIC 16F877 với phần mềm Hệ phát triển với giá 900.000,00 VNĐ, phù hợp cho thực hành viết chương trình ứng dụng. Sau khi thành thạo, có thể thiết kế phần cứng với các vi mạch rời và phát triển ứng dụng cụ thể từ đơn giản đến phức tạp.

5) HTN với Linux, bo Tri-M MZ104 (Họ PC 104):
   http://www.tri-m.com/products/engineering/mz104.html

6) Một số hệ điều hành trên HTN:
   QNX 4 RTOS,

   Windows CE and embedded Linux.

   Palm OS
   Windows CE
   MS-DOS or DOS Clones
   Linux, including RTLinux and MontaVista Linux and Unison OS
   QNX .

THƯ VIỆN PTIT

4.3 THIẾT KẾ HOÀN THIỆN SẢN PHẨM NHÚNG

4.3.1 Thiết kế và phát triển kiểu dáng sản phẩm

Câu nói "Ấn tượng đầu tiên là ấn tượng cuối cùng" rất có ý nghĩa trong thị trường sản phẩm nhúng thương mại. Cho dù sản phẩm có những đặc trưng (tính năng) như nào so với những sản phẩm cạnh tranh trước đó, tính thẩm mĩ luôn giữ vai trò quan trọng cho nhu cầu cũng như tính phổ biến của sản phẩm đó. Chiếc điện thoại cầm tay là một ví dụ điển hình cho điều này. Phần lớn người dùng cuối yêu cầu sự tiện dụng, tính nhỏ gọn, và đẹp mắt trên những thiết bị cầm tay. Để có một sản phẩm nhúng thương mại thành công, những tính năng và thẩm mỹ của sản phẩm đó phải được cân bằng. Thẩm mỹ sản phẩm là nói đến "cái nhìn và cảm nhận", kích thước, màu sắc, trọng lượng và hình dáng sản phẩm. Thân thiện với người dùng là một yếu tố quan trọng khác cần được cân nhắc liên quan đến trải nghiệm người dùng. Trong phần lơn quá trình phát triển sản phẩm, thiết kế kĩ thuật của sản phẩm được tiến hành ở phía cơ khí. Đội kỹ thuật cơ khí và đội phát triển phần cứng nhúng nên hỗ trợ nhau làm việc để tăng tính thẩm mỹ. Đội cơ khí giữ trách nhiệm cho việc thiết kế kiểu dáng bên ngoài của sản phẩm và việc này được tiến hành song song với việc thiết kế phần cứng nhúng và phần mềm. Tuy nhiên, các tính thẩm mỹ của sản phẩm nên được hoàn thiện trước sự phát triển của phần cứng bo mạch nhúng thực (PCB). Kích thước và hình dáng của phần cứng nhúng thật (PCB) bị giới hạn bởi hình dáng bên ngoài của sản phẩm cho trước. Phần cứng nhúng thật (PCB) nên được định tuyến theo các hướng phát triển của đọi thiết kế cơ khí (như là việc đặt bàn phím, trình bày các khối, các hố gắn phần cứng nhúng thực, cài đặt các khối kết nối,...). Ngoài tính thẩm mỹ của sản phẩm, đội thiết kế cơ khí nên cân nhắc tốt giới hạn chi phí của sản phẩm và họ nên có khả năng đề xuất ra những thiết kế có chi phí trong mức giới hạn. Một vài khía cạnh kĩ thuật khác cũng nên được cân nhắc trong khi chọn lọc chất liệu cho vỏ sản phẩm nhúng. Ví dụ, các sản phẩm nhúng liên quan đến các tín hiệu sóng băng tần radio (RF) không thể sử dụng vỏ bằng kim loại bởi lí do các sản phẩm đó hấp thụ các tín hiệu này và giảm hiệu năng tương ứng, vì lẽ đó, những chất liệu rẻ thay thế khác nên được đưa vào. Thiết kế hình dáng nên được xem xét những sự bảo vệ đối với tác động bên ngoài như rơi, chống nước.

Thiết kế vỏ và kiểu dáng sản phẩm là một công việc đòi hỏi tính tỉ mỉ và góc nhìn nghệ thuật. Một tác phẩm nghệ thuật cho thấy khả năng sáng tạo của nghệ sĩ, thiết kể vỏ và kiểu dáng của sản phẩm nhúng sẽ phản ánh các khả năng thiết kế của người thiết kế ra nó. Với những công nghệ thiết kế tiên tiến nhất, những nét vẽ điều chỉnh bằng tay và bút chì đã dẫn đường cho công nghệ in mạch (CAD). Sự đa dạng các công cụ in mạch đã được sử dụng cho thiết kế vỏ sản phẩm. Một số phần

THƯ VIỆN PTIT

mềm thiết kế chuyên dụng cho thiết kế kiểu dáng sản phẩm có thể kể đến như "Solidworks", "AutoCAD", "PTC Creo", "CATIA". Bằng việc kết nối các khả năng hội họa của người thiết kế với sự thiết kế linh hoạt của các công cụ tự động, vỏ và kiểu dáng sản phẩm được tạo ra với tính duy trì và thẩm mĩ cao và có thể được phát triển thêm trong tương lai khi mà thiết bị, hệ thống nhúng được sử dụng rộng rãi.

Việc chọn đúng vỏ cho một thiết kế phụ thuộc vào sự đang dạng của sản phẩm như kích thước, chất liệu, che chắn, và cấu trúc, hình thái học, sự tùy biến, các điều kiện thi hành và những yêu cầu bảo vệ. Rất nhiều các kĩ thuật và chất liệu được sử dụng cho việc phát triển đóng gói của sản phẩm. Những chất liệu phổ biến cho việc phát triển đóng gói sản phẩm là kim loại và những biến thể của nhựa. Trên thực tế, chuẩn của nhựa là ABS. ABS được sử dụng trong rất nhiều sản phẩm của các nhãn hàng thiết bị khác nhau từ những đồ chơi trẻ con cho đến các thiết bị cầm tay. Polycarbonate cũng được sử dụng rất rộng rãi trong thiết kế vỏ điện thoại cầm tay. Kim loại bị kéo xuống trong hầu hết các mẫu sản phẩm do yêu cầu về trọng lượng và tính nhỏ gọn. Nhựa là sự lựa chọn phù hợp cho các sản phẩm yêu cầu tính gọn nhẹ và kim loại là ứng cử viên phù hợp cho sản phẩm cần độ chắc chắn và sự bảo vệ lớn khỏi những tia RF từ bên ngoài. Một vài những ứng dụng cụ thể yêu cầu những sản phẩm với sự niêm phong chặt chẽ và kín nước đạt tiêu chuẩn IP65, NEMA 4.

In mạch là sự lựa chọn tốt nhất cho phát triển vỏ cho các sản phẩm nguyên mẫu với số lượng nhỏ. Vốn đầu tư cũng nhỏ cho phát triển vỏ bằng tay. Thông thường các chất liệu cho phát triển vỏ bằng tay là nhựa như PVC và Acrylic. Một tấm PVC/Acrylic có thể được cắt theo các hình dạng mong muốn và có thể được kết hợp với nhau dùng một chất dính phù hợp. Đây là một công nghệ với chi phí thấp nhưng bị giới hạn do không sản xuất được với số lượng lớn. Sức người được sử dụng trong kĩ thuật này là lớn và thời gian làm cũng lớn theo.

4.3.2 Vòng đời phát triển sản phẩm nhúng

Vòng đời phát triển sản phẩm nhúng (EDLC - embedded product development life cycle) là một "phân tích-thiết kế-cài đặt" dựa vào cách tiếp cận giải quyết vấn đề chung cho phát triển sản phẩm nhúng. Trong bất kì ứng dụng phát triển sản phẩm nào, bước đầu tiên là tìm ra những sản phẩm cần gì đề phát triển (phân tích), tiếp theo là tìm ra một cách tiếp cận tốt để xây dựng nó (thiết kế) và cuối cùng là cài đặt sản phẩm đó.

THƯ VIỆN PTIT

EDLC là thiết yếu cho việc hiểu về phạm vi cũng như độ phức tạp của các công việc liên quan trong phát triển sản phẩm nhúng. EDLC định nghĩa các tương tác và các hoạt động trong các nhóm của lĩnh vực phát triển sản phẩm bao gồm quản lý dự án, thiết kế hệ thống và phát triển (phần cứng, phần sụn và đóng gói và phát triển), kiểm thử hệ thống, quản lí sự giải phóng và chất lượng đảm bảo. Các tiêu chuẩn áp đặt bởi EDLC khiến cho sản phẩm, người phát triển độc lập trong chuẩn tài liệu và nó cũng mang đến một sự đồng nhất trong các cách tiếp cận phát triển.

Mục tiêu tối thượng của bất kì sản phẩm nhúng nào trong cài đặt sản phẩm thương mại là để mang đến lợi nhuận biên. Lợi nhuận biên thường là được diễn đạt về mặt hoàn lại vốn đầu tư (ROI). Khoản đầu tư cho phát triển sản phẩm bao gồm vốn đầu tư tối thiểu, đầu tư lao động, đầu tư hạ tầng, chuỗi cung cấp và các chi phí thị trường. Một sản phẩm được cho là có lợi nhuận chỉ khi thu về từ việc bán lớn hơn tất cả các chi phí đầu tư. Vì điều này, sản phẩm nên được chấp nhận bởi người dùng cuối và nó nên đáp ứng được nhu cầu của người dùng cuối về mặt chất lượng, độ tin cậy và các chức năng. Cho nên đó là điều quan trọng để đảm bảo rằng sản phẩm đã đáp ứng tất cả các tiêu chí này, thông qua các pha phân tích, thiết kế, cài đặt và hỗ trợ. Vòng đời phát triển sản phẩm nhúng giúp thực hiện tất cả các yêu cầu này. Có 3 mục tiêu chính trong EDLC là:

- Đảm bảo sản phẩm chất lượng tốt giao đến người dùng cuối.

- Giảm thiểu rủi ro và suy giảm chất lượng sản phẩm trong suốt quá trình quản lý dự án.

- Tối đa hóa năng suất.

Định nghĩa chất lượng trong bất kì phát triển sản phẩm nhúng nào là hoàn lại vốn đầu tư (ROI) nhận được từ sản phẩm. Các chi phí phát sinh cho việc phát triển sản phẩm có thể rơi vào các phần như: đầu tư tối thiểu, tuyển dụng người phát triển, đào tạo, hoặc là những đòi hỏi về cơ sở hạ tầng liên quan. Sẽ có một vài ngân sách và phân bổ chi phí được giao cho sự phát triển của sản phẩm và nó sẽ được phân bố bởi những người ở vị trí cao hơn dựa vào giả thiết rằng sản phẩm sẽ mang lại một lợi nhuận tốt hoặc là hoàn lại vốn đã bỏ ra. Phân bố ngân sách có thể được hoàn thành sau khi nghiên cứu xong xu hướng thị trường và các nhu cầu của sản phẩm, tính cạnh tranh. EDLC phải đảm bảo rằng sự phát triển của sản phẩm đã tính toán đến hết tất cả các thuộc tính định tính của hệ thống nhúng.

Nếu dự án phát triển sản phẩm là một cái đơn giản, một người phát triển có kinh nghiệm có thể

THƯ VIỆN PTIT

quản lí toàn bộ dự án và không cần bất kì một kĩ năng nào từ người quản lý để trông coi trong suốt quy trình phát triển sản phẩm, nhưng nên có sự giám sát từ những đội quản lý dự án có kinh nghiệm để đảm bảo rằng quy trình phát triển đang đi đúng hướng. Những dự án phức tạp đòi hỏi giới hạn thời gian nên có phần quản lí dự án có kĩ năng và tận tâm và do đó được gắn bó chặt chẽ với quản lí dự án. "Quản lí dự án là tối bắt buộc sự phán đoán, hợp tác và giảm thiểu tối đa rủi ro". Bất cứ khi nào một yêu cầu phát triển sản phẩm đến, một đánh giá trên thời lượng của hoạt động phát triển và triển khai nên được đưa đến người dùng/khách hàng. Khung thời gian có thể được diễn tả bằng số người tham gia trên ngày (PDS) hoặc "X người cho X tuần"... Đây là một khía cạnh của phán đoán. Đội quản lí có thể đã đạt đến những đánh giá dựa vào những kinh nghiệm đã có trong quản lí các sản phẩm tương tự của một dự án hoặc dựa trên phân tích của tổng hợp các công việc hoặc dữ liệu có sẵn từ dự án, những cái mà đã được lưu lại sử dụng công cụ phù hợp. Phân bố nguồn lực là một khía cạnh khác của dự đoán trong quản lí. Các phân bổ nguồn lực như bao nhiêu nguồn lực nên được sử dụng cho dự án này cho bao nhiêu ngày, bao nhiêu nguồn lực là cần thiết để xử lí công việc và bao nhiêu dữ liệu phòng cần thiết cho các nguồn lực để vượt quá các sự cố lớn khi mà thiếu một nguồn lực nào đó. Phân bổ nguồn lực là quan trọng và nó ảnh hưởng trực tiếp đến vốn đầu tư. Khía cạnh liên lạc của quản lí dự án liên quan đến sự hợp tác và tương tác giữa những đồng nghiệp, những người cung cấp, và khách hành, những người mà tạo ra yêu cầu cho phát triển dự án. Quản lí dự án thêm vào một khoản ngân sách nhưng nó là cần thiết cho việc đảm bảo rằng quy trình phát triển đang đi đúng hướng và lịch trình của hoạt động phát triển được đảm bảo. Không có sự quản lí, những công việc phát triển có thể vượt quá khung thời gian và kết thúc là sản phẩm không đạt được những tiêu chí của người dùng, và dẫn đến phải làm lại, dẫn đến những sai lệch và một lần nữa nó đẩy cao lên chi phí phát triển. Quản lí dự án khiến câu "một khâu trong thời gian tiết kiệm chin" rất có ý nghĩa trong phát triển sản phẩm nhúng. Ngoài việc phân bổ nguồn lực, quản lý dự án còn bao gồm các nhiệm vụ như phân bố, lập lịch, quản lí và theo dõi. Công cụ kĩ thuật phần mềm hỗ trợ máy tính (CASE) và biểu đồ Gantt giúp đảm bảo các tiêu chí trên.

Năng suất là một sự đo lường của tính hiệu quả cũng như là hoàn lại vốn đầu tư (ROI). Một khía cạnh của năng suất bao phủ bao nhiêu nguồn lực được dùng để xây dựng sản phẩm, bao nhiêu vốn đầu tư cần thiết, bao nhiêu thời gian cần có để phát triển sản phẩm. Ví dụ, năng suất của mệ hệ thống được nói là gấp hai nếu một sản phẩm được phát triển bởi một đội có X thành viên trong một khoảng thời gian X/2 ngày. Sự đo lường năng suất này dựa vào tổng sức người. Năng suất về

THƯ VIỆN PTIT

mặt hoàn lại được nói là tăng, nếu sản phẩm có khả năng sản sinh tối đa giá trị và giảm vốn đầu tư. Tiết kiệm sức người sẽ mang lại kết quả là gia tăng năng suất. Sử dụng máy móc tự động, bất cứ khi nào có thể, là điều được đề xuất cho điều này. Vốn đầu tư tối thiểu cho các công cụ máy móc có thể làm tăng thêm gánh nặng tiền bạc, nhưng cũng sẽ tiết kiệm được nỗ lực trong những dự án tiếp theo. Do đó, máy móc là một khoản đầu tư dài hạn. "trả một lần dùng nhiều lần". Một yếu tố quan trọng khác có thể giúp gia tăng năng suất đó là "nỗ lực sử dụng lại". Một vài công việc yêu cầu cho việc phát triển sản phẩm hiện tại có thể có những đặc trưng tiêu biểu mà bạn đã xây dựng cho một sản phẩm khác trong những dự án đã được triển khai trước đó. Xác định những nỗ lực và thiết kế một sản phẩm mới theo cách đó có thể trực tiếp kết nối đến sản phẩm mới mà không cần thêm bất kì nỗ lực nào. Điều này chắc chắn sẽ dẫn đến gia tăng năng suất bằng cách giảm cống sức nghiên cứu phát triển. Một lời phương pháp được đề xuất khác cho việc gia tăng năng suất là sử dụng các nguồn lực với những kĩ năng cụ thể, những kĩ năng mà phù hợp chính xác với yêu cầu của toàn bộ hay một phần của sản phẩm (Ví dụ, Nguồn lực với chuyên môn trong công nghệ Bluetooth cho việc phát triển giao diện Bluetooth cho sản phẩm). Điều này giảm thời gian tiếp cận của nguồn lực, người mà chưa có những chuyên môn trước đó trong lĩnh vực hay miền cụ thể. Điều này không phù hợp hoàn toàn với tất cả các môi trường phát triển sản phẩm, vì lí do một vài nguồn lực với những kĩ năng mong muốn có thể được thuê với những công việc khác và giải phóng họ khỏi những công việc hiện tại là không khả thi. Tuyển người với những kĩ năng mong muốn cho phát triển sản phẩm hiện tại là một lựa chọn khác; điều này thật sự đáng khi bạn có nhiều công việc trong một tương lai gần với những công nghệ tương tự và kĩ năng tương tự. Sử dụng các thành phần có sẵn trên thị trường (COTS) bất cứ khi nào có thể trong một sản phẩm là một cách rất tốt để giảm nguồn lực phát triển và do đó tăng năng suất. Thành phần COTS là những thành phần đã sẵn sàng sử dụng và bạn có thể sử dụng như là những mô-đun tích hợp và sản phẩm của mình. Ví dụ, nếu sản phẩm dưới sự phát triển yêu cầu một kết nối Ethernet T 10, chúng ta có thể hoặc là cài đặt một cái như vậy sử dụng TCP/IP chip và các thành phần liên quan hoặc sử dụng một mô đun kết nối có đủ chức năng TCP/IP đã có sẵn. Cách tiếp cận thứ hai sẽ giảm nỗ lực và thời gian. EDLC nên lấy toàn bộ những khía cạnh này vào xem xét để tối ưu năng suất.

4.3.2.1. Các giai đoạn trong EDLC

Nhìn chung, vòng đời phát triển sản phẩm dựa trên các mô hình (models). Mô hình xác định nên các pha khác nhau liên quan trong vòng đời. Số lượng pha liên quan trong một mô hình có thể

THƯ VIỆN PTIT

thay đổi tùy theo độ phức tạp của sản phẩm đang xét. Một sản phẩm điển hình thông thường phải trải qua tối thiểu là các pha sau: 'Lấy yêu cầu', 'Thiết kế', 'Phát triển và kiểm thử', 'Triển khai' và 'Bảo trì'. Mô hình vòng đời phát triển sản phẩm nhúng cổ điển bao gồm các pha: 'Nhu cầu', 'Định nghĩa', 'Phân tích', 'Thiết kế', 'Phát triển và kiểm thử', 'Triển khai', 'Hỗ trợ', 'Nâng cấp' và 'Vô hiệu hóa/ Bỏ đi'. Trong môi trường phát triển sản phẩm thực tế, các pha trong mô hình này có thể khác nhau và có thể có các mô hình con, hoặc chỉ bao gồm những pha quan trọng nhất định trong mô hình cố điển. Như đã đề cập trước đó, số lượng pha trong mô hình EDLC phụ thuộc vào độ phức tạp của sản phẩm. Ảnh dưới đây mô tả chi tiết về mỗi pha của mô hình EDLC cổ điển.

Nhu cầu: Mỗi sản phẩm nhúng được phát triển để thỏa mãn *'Nhu cầu'*. Nhu cầu có thể đến từ một cá nhân, một tập thể hoặc từ một công ty nào đó (khách hàng/ người dùng cuối nói chung). *'Nhu cầu'* nên được làm rõ để khởi tạo vòng đời phát triển sản phẩm và nó phải dựa trên sự cần thiết của sản phẩm, một 'Bản tôn chỉ về nhu cầu' hoặc 'Bản đề xuất ý tưởng' phải được chuẩn bị. 'Bản đề xuất ý tưởng' phải được xem xét và phê duyệt bởi người quản lý cấp cao cũng như đơn vị tài trợ. Một khi bản đề xuất được chấp thuận, nó sẽ được giao cho đội phát triển, có thể là một công ty dịch vụ/phát triển phần mềm thứ ba. (Nếu một công ty phát triển sản phẩm tiếp cận khách hàng/nhà tài trợ với ý tưởng về sản phẩm, các yêu cầu nghiệp vụ của sản phẩm sẽ do chính công ty đó chuẩn bị). Nhu cầu phát triển sản phẩm có thể được giải thích ở bất kỳ một trong ba yêu cầu sau đây:

- Nhu cầu cho một dòng sản phẩm chưa có trên thị trường hoặc một sản phẩm cạnh tranh với một/nhiều sản phẩm khác trên thị trường hiện tại sẽ dẫn tới sự phát triển của một sản phẩm hoàn toàn mới. Sản phẩm có thể đáp ứng yêu cầu thương mại, yêu cầu cá nhân hay yêu cầu của một tổ chức nhất định nào đó. Một ví dụ về sản phẩm nhúng cạnh tran với các sản phẩm khác trên thị trường là một sản phẩm 'Điện thoại di động' đang được phát triển bởi một công ty mới ngoài các hang sản xuất hiện có. Một thiết bị kỹ thuật số hỗ trợ (PDA) phù hợp với mỗi nhu cầu cụ thể là một ví dụ vê sản phẩm tùy chỉnh.

- Thị trường sản phẩm nhúng rất năng động và cạnh tranh. Để đứng vững trên thị trường, các nhà phát triển sản phẩm cần phải chú ý đến xu hướng chung của thị trường, các thay đổi công nghệ, thị hiếu của người dùng, và liên tục cải tiến sản phẩm hiện có bằng cách tích hợp các công nghệ mới, thay đổi thiết kế để nâng cao hiệu suất, chức năng và thẩm mỹ của sản phẩm. Thiết kế lại một sản phẩm là một quá trình thay đổi thiết kế sản phẩm hiện tại và ra mắt phiên bản mới. Nó thường

THƯ VIỆN PTIT

được gọi là nâng cấp sản phẩm.

- Nhu cầu bảo trì sản phẩm liên quan tới vấn đề hỗ trợ kỹ thuật cho khách hàng về cho một sản phẩm có sẵn trên thị trường. Yêu cầu bảo trị có thể đến từ việc sản phẩm không hoạt động hoặc bị hỏng. Bảo trì sản phẩm nhìn chung được chia thành hai loại: Sửa chữa và Phòng ngừa. Bảo trì sửa chữa liên quan tới việc thực hiện các hành động sửa chữa sau một sự cố hoạt động hoặc sản phẩm bị hỏng. Lỗi có thể xảy ra do các bộ phận của sản phẩm bị hỏng hoặc không hoạt động, và bảo trì sửa chữa thay thế chúng để làm cho sản phẩm hoạt động trở lại. Bảo trì phòng ngừa là bảo trì theo lịch trình để tránh việc hỏng hóc hoặc không hoạt động của sản phẩm.

Khái niệm hóa: Khái niệm hóa là 'Pha phát triển ý tưởng sản phẩm'. Nó bắt đầu ngay sau khi bản đề xuất ý tưởng được chính thức chấp thuận. Pha khái niệm hóa định nghĩa phạm vi của ý tưởng, phân tích lơi ích chi phí, nghiên cứu tính khả thi và chuẩn bị kế hoạch quản lý dự án và kế hoạch quản lý rủi ro. Khái niệm hóa có thể được xem là một pha định hình cho 'Nhu cầu' của người dùng cuối hoặc sự thuyết phục người dùng cuối, rằng liệu sản phẩm đó có khả thi không, và làm thế nào để sản nó có thể được nhận ra. 'Pha khái niệm hóa' liên quan tới hai loại hoạt động là: 'Lên kế hoạch' và 'Phân tích và nghiên cứu'. Hoạt động phân tích và nghiên cứu được thực hiện để hiểu cơ hội của sản phẩm trên thị trường (đối với sản phẩm thương mại). Sau đây là những hoạt động quan trọng trong 'Phân tích và nghiên cứu' được thực hiện trong pha khái niệm hóa. Nghiên cứu tính khả thi là kiểm tra sự cần thiết của sản phẩm một cách cẩn thận và đề xuất một hoặc nhiều giải pháp khả thi để xây dựng yêu cầu cho sản phẩm cùng với các lựa chọn thay thế khác. Nghiên cứu tính khả thi sẽ phân tích về mặt kỹ thuật (các khó khăn, hạn chế kỹ thuật,...), cũng như tính khả thi về tài chính (Yêu cầu tài chính, kinh phí,...) của sản phẩm đang xét. Phân tích lợi ích chi phí (CBA) là một phương tiện để xác định, biểu đạt và đánh giá chi phí phát triển tối đa và lợi ích mong muốn đạt được ở sản phẩm. Nó có phầm giống như phân tích lãi-lỗ trong kinh doanh, chỉ khác là CBA là cách tiếp cận dựa trên tình huống giả định dựa theo một số quy tắc hoặc dựa trên phân tích dữ liệu có sẵn của các sản phẩm tương tự đã được phát triển trong quá khứ. Tóm lại, CBA ước tính và tính tổng giá trị tiền tương đương của lợi ích và chi phí của sản phẩm đang xét và đưa ra ý tưởng về giá trị của sản phẩm (có đáng làm hay không). Một số nguyên tắc cơ bản phổ biến của Phân tích lợi ích chi phí được minh họa dưới đây. Ngoài ra, phạm vi sản phẩm liên quan đến những gì trong phạm vi (tất cả các chức năng hoặc nhiệm vụ được xét) cho sản phẩm và những gì không thuộc phạm vi (tất cả các chức năng hoặc nhiệm vụ không được xét) cho sản phẩm. Phạm

THƯ VIỆN PTIT

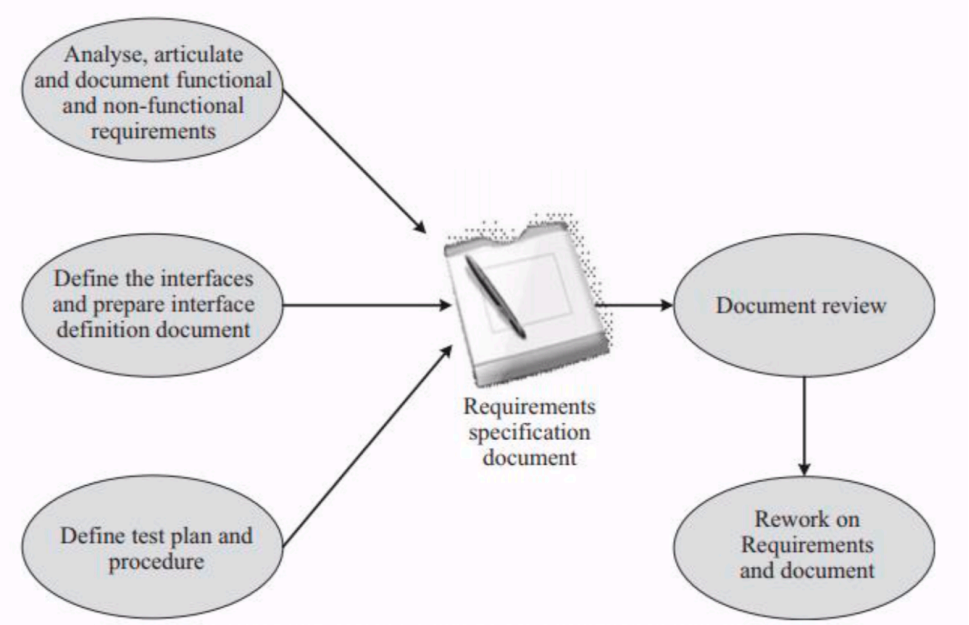
vi sản phẩm nên được ghi lại đúng cách để tham khảo trong tương lai. Hoạt động lập kế hoạch bao gồm nhiều kế hoạch cần thiết cho việc phát triển sản phẩm, như kế hoạch và lịch trình thực hiện các pha tiếp theo sau pha khái niệm hóa, **Lập kế hoạch tài nguyên** - Có bao nhiêu nguồn lực nên tham gia vào dự án, **Kế hoạch quản lý rủi ro** - Các loại rủi ro kỹ thuật và các loại rủi ro khác liên quan đến công việc và các kế hoạch giảm thiểu là gì, v.v ... Vào cuối pha khái niệm hóa, các báo cáo về 'Phân tích và hoạt động nghiên cứu' và 'Hoạt động lập kế hoạch' được gửi cho khách hàng/nhà tài trợ dự án để xem xét và phê duyệt, cùng với bất kỳ một trong những khuyến nghị sau đây: sản phẩm có tính khả thi và tiến hành pha tiếp theo; sản phẩm không có tính khả thi và hủy bỏ dự án. Sau đó, Ban điều hành, nơi mà các báo cáo khác nhau được gửi, sẽ xem xét sự giống nhau và sẽ truyền đạt các ý kiến đánh giá cho các báo cáo khái niệm hóa chính thức được nộp và sẽ bật đèn xanh để cho phép tiến hành, nếu chúng phù hợp với các phân tích và ước lượng.

Phân tích: Pha Phân tích yêu cầu bắt đầu ngay sau khi các tài liệu được nộp trong pha 'Khái niệm hóa được chấp thuận bởi khách hàng/nhà tài trợ của dự án. Tài liệu liên quan đến các yêu cầu của người dùng từ pha Khái niệm hóa được sử dụng làm cơ sở cho phân tích nhiều hơn nữa nhu cầu của người dùng và phát triển các yêu cầu chi tiết của người dùng. Phân tích yêu cầu được thực hiện để phát triển một mô hình chức năng chi tiết của sản phẩm đang xét. Trong pha Phân tích yêu cầu, sản phẩm được xác định chi tiết với các yếu tố đầu vào, quy trình, đầu ra và giao diện ở cấp độ chức năng. pha Phân tích yêu cầu nhấn mạnh vào việc xác định chức năng nào phải được thực hiện bởi sản phẩm, thay vì cách thực hiện các chức năng đó. Các hoạt động khác nhau được thực hiện trong pha phân tích yêu cầu. Hoạt động phân tích và lập tài liệu hợp nhất yều cầu kinh doanh của sản phẩm đang được phát triển và phân tích mục đích của sản phẩm. Nó giải quyết các khía cạnh chức năng khác nhau (tính năng và chức năng của sản phẩm) và các thuộc tính chất lượng (yêu cầu phi chức năng) của sản phẩm, xác định các yêu cầu chức năng và dữ liệu và kết nối các yêu cầu chức năng với các yêu cầu dữ liệu. Tóm lại, các hoạt động phân tích giải quyết tất cả các chức năng nghiệp vụ của sản phẩm và phát triển một mô hình logic mô tả các quy trình cơ bản và dữ liệu cần thiết để hỗ trợ các chức năng. Các yêu cầu khác nhau cần được giải quyết trong pha. Sản phẩm nhúng đang xét có thể là một sản phẩm độc lập hoặc nó có thể là một phần của hệ thống phân tán lớn. Nếu nó là một phần của hệ thống khác thì cần có một số giao diện giữa sản phẩm và các phần khác của hệ thống phân tán. Ngay cả trong trường hợp các sản phẩm độc lập sẽ có một số giao diện tiêu chuẩn như nối tiếp, song song,... như một điều khoản để kết nối với một số giao diện tiêu chuẩn. Xác định giao diện và hoạt động lập tài liệu cần phân tích rõ ràng trên giao diện

THƯ VIỆN PTIT

vật lý (loại giao diện) cũng như trao đổi dữ liệu giữa các giao diện này và nên được ghi lại. Nó là điều cần thiết cho luồng thông tin thích hợp trong suốt vòng đời phát triển sản phẩm. Xác định loại kiểm thử nào sẽ được thực hiện và tất cả những gì cần được bao phủ trong quá trình kiểm thử sản phẩm. Xác định các quy trình kiểm thử, cài đặt kiểm thử và môi trường kiểm thử. Tạo một kế hoạch kiểm thử tổng thể để bao hàm tất cả các chức năng cũng như các khía cạnh khác nhau của sản phẩm và ghi lại phạm vi, phương pháp, trình tự và quản lý của tất cả các loại kiểm thử. Đây là điều cần thiết để đảm bảo một cách tổng thể chất lượng của sản phẩm. Các loại kiểm thử khác nhau được thực hiện trong quá trình phát triển sản phẩm là: kiểm thử đơn vị, kiểm thử tích hợp, kiểm thử hệ thống, kiểm thử khả năng sử dụng, khiểm thử tải, kiểm thử bảo mật, kiểm thử khả năng mở rộng, kiểm thử bề ngoài, kiểm thử không đầy đủ, kiểm thử hiệu năng, kiểm thử độ bền, và kiểm thử sự chấp nhận của người dùng. Cuối cùng, tất cả các yêu cầu phải được đặt trong một mẫu được đề xuất bởi tiêu chuẩn (ví dụ: ISO-9001). Mô hình quy trình (ví dụ: CMM Cấp 5) theo sau để Đảm bảo chất lượng. Tài liệu này được gọi là ‘Yêu cầu Đặc điểm kỹ thuật’. Nó được gửi cho khách hàng để xem xét và khách hàng, sau khi xem xét tài liệu đặc tả yêu cầu, phản hồi lại với các nhận xét đánh giá. Theo các nhận xét đánh giá, các phân tích yêu cầu có thể phải được thực hiện nhiều hơn và các công việc yêu cầu phải làm lại cần được thực hiện trên Tài liệu đặc tả yêu cầu ban đầu.

THU VIEN PTIT

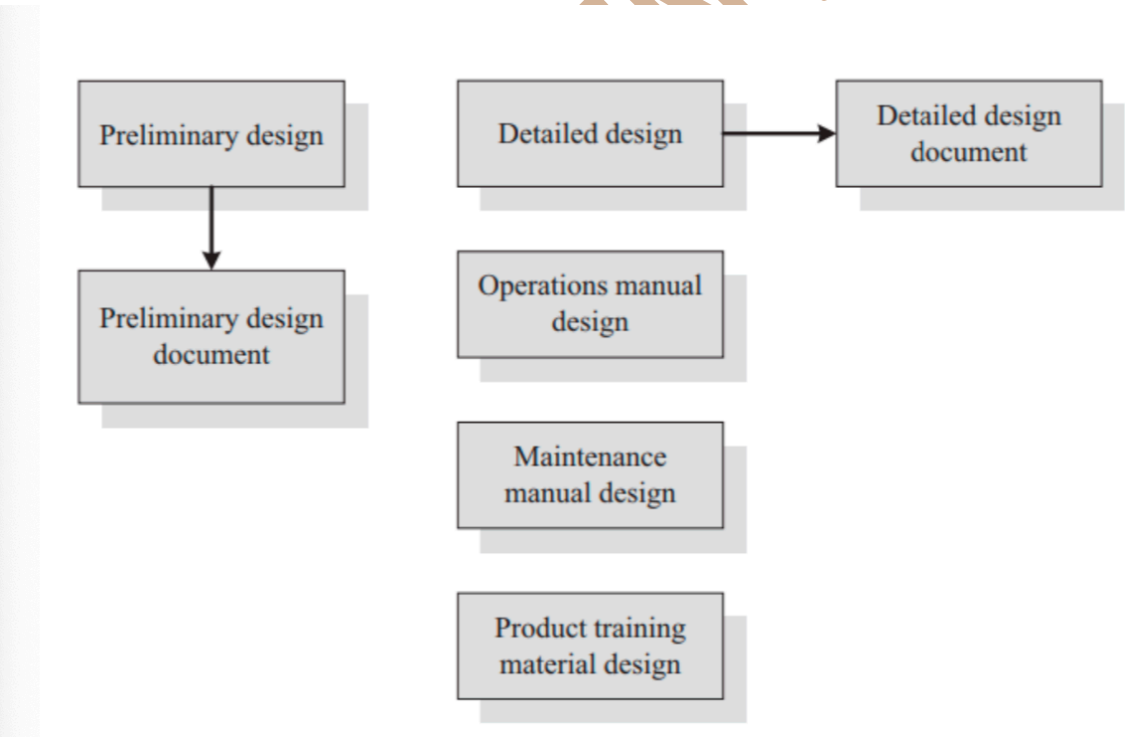

Hình 4.36: Các hoạt động trong pha phân tích

Thiết kế: Pha thiết kế sản phẩm liên quan đến toàn bộ thiết kế của sản phẩm, xem xét các yêu cầu và nó tập trung vào 'cách thức mà các chức năng cần thiết có thể được cung cấp cho sản phẩm. Pha thiết kế xác định môi trường ứng dụng và tạo ra một kiến trúc tổng thể cho sản phẩm. Thiết kế sản phẩm bắt đầu với *'Thiết kế sơ bộ / Thiết kế cấp cao'*. Thiết kế sơ bộ thiết lập kiến trúc cấp cao nhất cho sản phẩm, liệt kê các khối chức năng khác nhau cần thiết cho sản phẩm và xác định đầu vào và đầu ra cho từng khối chức năng. Khối chức năng sẽ trông giống như một hộp hộp đen tại điểm thiết kế này, chỉ có đầu vào và đầu ra của khối được xác định. Sau khi hoàn thành, 'Tài liệu thiết kế sơ bộ (PDD)' được gửi cho người dùng cuối/ khách hàng có nhu cầu về sản phẩm để xem xét. Nếu người dùng cuối đồng ý với thiết kế sơ bộ, nhóm thiết kế sản phẩm có thể đưa công việc lên cấp độ tiếp theo - '*Thiết kế chi tiết'*. Thiết kế chi tiết tạo ra kiến trúc chi tiết, nhận dạng và liệt kê các thành phần khác nhau cho từng khối chức năng, kết nối giữa các khối chức năng khác nhau, các yêu cầu thuật toán điều khiển, v.v. 'Thiết kế chi tiết' cũng cần được xem xét và phê duyệt bởi người dùng cuối/khách hàng. Nếu người dùng cuối muốn sửa đổi thiết kế, họ có thể thông báo cho nhóm thiết kế thông qua các nhận xét đánh giá.

Một sản phẩm nhúng là một sự pha trộn của các thành phần: phần cứng (hardware), phần sụn nhúng (embedded firmware) và bao đóng (enclosure). Do đó, cả *Thiết kế sơ bộ* và *Thiết kế chi tiết* nên được xem xét cẩn trọng. Đối với phương pháp thiết kế hệ thống nhúng truyền thống, các yêu

cầu chức năng được phân loại thành phần cứng hoặc phần mềm ở giai đoạn đầu của pha Thiết kế và nhóm phần cứng làm việc trên thiết kế phần cứng được yêu cầu, trong khi nhóm phần mềm làm việc trên thiết kế nhúng phần sụn. Ngày nay, xu hướng đã hoàn toàn thay đổi và phương pháp thiết kế cả phần mềm lẫn phần cứng được sử dụng. Theo cách tiếp cận này, các yêu cầu chức năng không được chia thành phần cứng và phần mềm, thay vào đó chúng được coi là yêu cầu hệ thống và phân vùng yêu cầu hệ thống thành phần cứng hoặc phần mềm được thực hiện ở giai đoạn sau của thiết kế dựa trên sự giao tiếp giữa phần cứng và phần mềm để thực hiện các chức năng cần thiết. Các yêu cầu phần cứng và phần mềm được mô hình hóa bằng các kỹ thuật mô hình khác nhau. Vui lòng tham khảo Chương 7 để biết thêm thông tin chi tiết về các mô hình thiết kế cả phần mềm và phần cứng được sử dụng trong đồng thiết kế phần mềm - phần cứng. Các hoạt động khác được thực hiện trong pha Thiết kế là 'Thiết kế vận hành và hướng dẫn bảo trì', và 'Thiết kế tài liệu đào tạo'. (Hình 15.4). Hướng dẫn vận hành là cần thiết để hướng dẫn người dùng cuối về 'cách vận hành sản phẩm và hướng dẫn bảo trì là cần thiết để cung cấp thông tin về cách xử lý sản phẩm trong các tình huống như không hoạt động, hỏng hóc, v.v.

Hình 4.37: Các hoạt động trong pha thiết kế

Phát triển và kiểm thử: "Giai đoạn phát triển" biến thiết kế thành một sản phẩm có thể thực hiện

được. Đối với điều này, các thông số kỹ thuật chi tiết được tạo ra trong giai đoạn thiết kế được dịch sang phần cứng và phần mềm. Trong giai đoạn phát triển, việc cài đặt và thiết lập các công cụ phát triển khác nhau được thực hiện và phần cứng và phần mềm của sản phẩm được phát triển bằng các công cụ khác nhau và thiết lập sản xuất liên quan. Các hoạt động phát triển có thể được phân vùng thành phát triển phần cứng nhúng, phát triển phần mềm nhúng và phát triển bao vây sản phẩm. Phát triển phần cứng nhúng đề cập đến sự phát triển của nền tảng vị trí thành phần - PCB sử dụng phí CAD và chế tạo nó bằng CAM Tools. Phát triển phần mềm nhúng được thực hiện bằng Công cụ phát triển phần mềm nhúng. Thiết kế vỏ cơ khí được thực hiện với các Công cụ CAD như Solid works, AutoCAD, ..v.v.. "Giao diện và cảm nhận" của một sản phẩm thương mại đóng một vai trò quan trọng đối với nhu cầu thị trường của nó. Vì vậy, toàn bộ thiết kế và phát triển sản phẩm nên tập trung vào tính thẩm mỹ của sản phẩm (Kích thước, Trọng lượng, Ngoại hình, v.v.) và yêu cầu đặc biệt như che chắn bảo vệ, v.v. Tiến hành mua các thành phần cũng được thực hiện trong giai đoạn này. Như đã đề cập trong một trong các chương trước, một số thành phần có thể có "thời gian chờ - Thời gian cần thiết để thành phần giao sau khi đặt lệnh mua cho thành phần" và việc mua sắm thành phần nên được lên kế hoạch trước để tránh chậm trễ trong việc phát triển sản phẩm. Các hoạt động quan trọng khác được thực hiện trong giai đoạn này là chuẩn bị các thủ tục trường hợp thử nghiệm, chuẩn bị kiểm tra các tệp và phát triển chi tiết người dùng, triển khai, vận hành và bảo trì. Các hoạt động quan trọng khác được thực hiện trong giai đoạn này là chuẩn bị các thủ tục trường hợp thử nghiệm, chuẩn bị kiểm tra các tệp và phát triển chi tiết người dùng, triển khai, vận hành và bảo trì. Việc phát triển phần mềm nhúng có thể được chia thành các mô-đun khác nhau và phần đánh giá phần mềm (mã) cho từng mô-đun cũng như sơ đồ sơ đồ và xem lại tệp bố cục cho phần cứng được thực hiện trong giai đoạn phát triển và những thay đổi cần có trong quá trình phát triển từ thỉnh thoảng. Giai đoạn thử nghiệm có thể được chia thành kiểm tra độc lập phần mềm và phần cứng (Kiểm tra đơn vị), kiểm tra sản phẩm sau khi kết hợp phần mềm và phần cứng (Kiểm thử tích hợp), kiểm tra toàn bộ hệ thống trên cơ sở chức năng và phi chức năng (Kiểm tra hệ thống) và thử nghiệm sản phẩm tuân thủ tất cả các tiêu chí chấp nhận được khách hàng/người dùng cuối đề cập cho từng chức năng (Kiểm tra chấp nhận người dùng). Kiểm thử đơn vị liên quan đến việc kiểm tra phần cứng nhúng và các mô đun liên kết của nó, các mô đun khác nhau của phần mềm cho chức năng của chúng một cách độc lập. Một kế hoạch kiểm tra được chuẩn bị cho thử nghiệm đơn vị (Kế hoạch kiểm tra đơn vị) và các trường hợp thử nghiệm (Các trường hợp kiểm tra đơn vị) được xác định để kiểm tra chức năng của sản phẩm theo thiết kế. Kiểm thử đơn vị thường được thực hiện bởi nhà phát triển phần cứng hoặc nhà phát triển phần

THƯ VIỆN PTIT

mềm như là một phần của giai đoạn phát triển. Tùy thuộc vào độ phức tạp của sản phẩm, phần còn lại của các thử nghiệm có thể được coi là các hoạt động được thực hiện trong "giai đoạn Tesing" của sản phẩm. Khi phần cứng và phần mềm được kiểm tra đơn vị, chúng được tích hợp bằng nhiều kỹ thuật tích hợp phần mềm khác nhau và sản phẩm tích hợp được kiểm tra dựa trên các chức năng cần thiết. Một kế hoạch kiểm thử tích hợp được chuẩn bị cho việc này và các trường hợp kiểm thử cho kiểm thử tích hợp (các trường hợp kiểm thử tích hợp) được phát triển. Kiểm thử tích hợp đảm bảo rằng chức năng được kiểm tra hoạt động đúng ở chế độ độc lập vẫn hoạt động bình thường trong một sản phẩm tích hợp (Phần cứng + Phần mềm). Các kiểm tra tích hợp kiểm tra được đăng nhập và phần mềm/phần cứng được làm việc chống lại bất kỳ lỗi nào được phát hiện trong quá trình kiểm tra Tích hợp. Mục đích của kiểm thử Tích hợp là để phát hiện bất kỳ sự không nhất quán nào giữa các đơn vị mô-đun phần mềm được tích hợp với nhau hoặc giữa bất kỳ mô-đun phần mềm nào và phần cứng nhúng. Kiểm tra tích hợp các mô-đun, phần cứng và phần mềm khác nhau được thực hiện vào cuối giai đoạn phát triển tùy thuộc vào sự sẵn sàng của phần cứng và phần mềm. Kiểm thử hệ thống tuân theo kiểm thử Tích hợp và nó là một tập hợp các thử nghiệm khác nhau để xác minh các yêu cầu chức năng và phi chức năng. Kiểm thử hệ thống là một loại kiểm thử hộp đen, không yêu cầu bất kỳ kiến thức nào về logic thiết kế bên trong hoặc mã cho sản phẩm. Kiểm tra hệ thống đánh giá sự tuân thủ của sản phẩm với các yêu cầu. Kiểm tra điểm nhấn của người dùng hoặc đơn giản là Kiểm tra chấp nhận là đánh giá sản phẩm được thực hiện bởi khách hàng như một điều kiện mua sản phẩm. Trong quá trình kiểm tra Chấp nhận của người dùng, sản phẩm sẽ kiểm tra giá trị chấp nhận do khách hàng/người dùng cuối đặt cho từng yêu cầu (ví dụ: Thời gian tải cho ứng dụng chạy trên thiết bị PDA là ít hơn 1 mili giây). Các sản phẩm cung cấp từ giai đoạn 'Thiết kế và Thử nghiệm' là mã nguồn phần mềm, mã nhị phân phần mềm, phần cứng đã hoàn thành, các gói thử nghiệm khác nhau (Kế hoạch kiểm tra đơn vị phần cứng và phần mềm, Kế hoạch kiểm tra tích hợp, Kế hoạch kiểm tra hệ thống và Kế hoạch kiểm tra chấp nhận), các trường hợp kiểm tra (Phần cứng và Các trường hợp kiểm thử đơn vị phần mềm, trường hợp kiểm thử tích hợp, trường hợp kiểm tra hệ thống và trường hợp kiểm tra chấp nhận) và báo cáo kiểm tra (Báo cáo kiểm tra đơn vị phần cứng và phần mềm, Báo cáo kiểm tra tích hợp, Báo cáo kiểm tra hệ thống và Báo cáo kiểm tra chấp nhận).

Triển khai: Triển khai là quá trình tung ra mô hình đầy đủ chức năng đầu tiên của sản phẩm trên thị trường (đối với sản phẩm nhúng thương mại) hoặc bàn giao mô hình ban đầu đầy đủ chức năng cho người dùng/khách hàng cuối. Nó còn được gọi là ‘Giao sản phẩm lần đầu tiên tới khách hàng’

THƯ VIỆN PTIT

(FCS). Trong giai đoạn này, các sửa đổi sản phẩm theo các thử nghiệm tích hợp khác nhau được thực hiện và sản phẩm được vận hành trong môi trường sản xuất. 'Giai đoạn triển khai' được bắt đầu sau khi hệ thống được kiểm tra và chấp nhận (Kiểm tra chấp nhận người dùng) bởi người dùng cuối. Các nhiệm vụ quan trọng được thực hiện trong Giai đoạn triển khai được liệt kê dưới đây. Sau khi triển khai sản phẩm, phải tổ chức kế hoạch đào tạo sử dụng sản phẩm cho người dùng. Cần đào tạo đúng cách cho người dùng cuối để họ làm quen với sản phẩm mới. Trước khi ra mắt sản phẩm, hãy tiến hành đào tạo phù hợp theo kế hoạch đào tạo được phát triển trong các giai đoạn trước đó. Huấn luyện đúng cách sẽ giúp giảm thiểu thiệt hại có thể có cho sản phẩm cũng như người điều hành, bao gồm cả thương tích cá nhân và hoạt động kém của sản phẩm do sử dụng không phù hợp. Hướng dẫn sử dụng sẽ giúp hiểu sản phẩm, cách sử dụng và truy cập các chức năng của sản phẩm để mở rộng nhất định. Cài đặt sản phẩm theo tài liệu cài đặt để đảm bảo rằng nó có đầy đủ chức năng. Như một ví dụ điển hình lấy trường hợp của một chiếc điện thoại di động mới mua. Hướng dẫn sử dụng đi kèm sẽ cho bạn biết rõ cách lắp pin, cách thay pin, cần sạc bao nhiêu giờ pin, cách bật / tắt điện thoại. Sau khi sản phẩm được tung ra thị trường, hãy tiến hành đánh giá sau khi thực hiện để xác định sự thành công của sản phẩm. Mục đích cuối cùng đằng sau đánh giá sau khi thực hiện là ghi lại các vấn đề gặp phải trong quá trình cài đặt và các giải pháp áp dụng để khắc phục chúng sẽ đóng vai trò là tài liệu tham khảo cho sự phát triển sản phẩm trong tương lai. Nó cũng giúp hiểu được nhu cầu của khách hàng và sự mong đợi của khách hàng về phiên bản tiếp theo của sản phẩm.

Hỗ trợ: Giai đoạn hỗ trợ liên quan đến các hoạt động và bảo trì sản phẩm trong môi trường sản xuất. Trong giai đoạn này, tất cả các khía cạnh của hoạt động và bảo trì sản phẩm đều được bảo hiểm và sản phẩm được xem xét kỹ lưỡng để đảm bảo rằng nó đáp ứng yêu cầu được đưa ra bởi người dùng cuối/khách hàng. 'Lỗi (hoạt động không đúng của sản phẩm hoặc hành vi không mong muốn hoặc bất kỳ lỗi vận hành nào)' trong các sản phẩm có thể được quan sát và báo cáo trong giai đoạn vận hành. Hỗ trợ phải được cung cấp cho người dùng cuối/khách hàng để sửa lỗi trong sản phẩm. Giai đoạn hỗ trợ đảm bảo rằng sản phẩm đáp ứng nhu cầu của người dùng và nó tiếp tục hoạt động trong môi trường sản xuất. Các hoạt động khác nhau liên quan đến giai đoạn 'Hỗ trợ' được liệt kê bên dưới. Tính khả dụng của các sản phẩm nhúng cụ thể về mặt chức năng sản phẩm trong môi trường sản phẩm là thiết yếu và nó yêu cầu hỗ trợ 24/7 trong trường hợp sản phẩm lỗi hoặc trục trặc. Ví dụ, thiết bị theo dõi bệnh nhân trong bệnh viện là một thiết bị không thể thiếu và về mặt chức năng, nếu có bất kì trục trặc nào xảy ra yêu cầu hỗ trợ ngay lập tức từ phía nhà sản

THƯ VIỆN PTIT

xuất. Thành lập một cánh hỗ trợ (khối chăm sóc khách hàng) và đảm bảo chất lượng phục vụ cao đưa đến người sử dụng. “Sau phục vụ” đóng vai trò quan trọng trong vận hành sản phẩm trên thị trường thương mại. Nếu nhà máy thất bại trong việc tạo ra các dịch vụ chất lượng với thời lượng tốt, điều này sẽ dẫn đến câu nói: “Sản phẩm tốt nhưng chất lượng phục vụ kém” xung quanh người dùng và mọi người sẽ ngưng việc mua những sản phẩm như vậy và bắt đầu tìm kiếm những lựa chọn khác với những sản phẩm hơn hoặc kém chức năng nhưng với chất lượng phục vụ tốt. Đội hỗ trợ nên được thành lập theo cách mà có thể dễ dàng liên lạc qua mail hay điện thoại. Không có sản phẩm nào không có lỗi (bugs). Ngay cả khi bạn đã cẩn thận nhất trong quá trình thiết kế, phát triển và cài đặt, vẫn có thể xuất hiện các lỗi và các lỗi xảy ra khi gặp những điều kiện cụ thể tác động đến chúng, giống như những vi khuẩn vô hại trên người sẽ trở nên có hại khi hệ miễn dịch chúng ta bị suy giảm. Bạn có thể bỏ sót một vài điều kiện tiến hành trong khi thiết kế hay cài đặt và nếu sản phẩm đối mặt với những điều kiện đó, những kết quả không mong đợi có thể xảy ra và nó có tên gọi là “Bugs” bởi các kĩ sư phần mềm. Từ khi thị trường sản phẩm nhúng trở nên cạnh tranh mạnh, việc giữ liên lạc với khách hàng là rất quan trọng và biết được nhu cầu của họ để duy trì sự sống cho sản phẩm. Cho người sử dụng cơ hội để diễn tả cái nhìn của họ về sản phẩm và những gợi ý nếu có, sửa đổi nếu cần thiết hoặc cải tiến các tính năng, thông qua phản ánh từ người dùng. Tiến hành thu thập các dữ liệu thực về sản phẩm nhiều nhất có thể từ phía người dùng.

Nâng cấp: Giai đoạn nâng cấp của phát triển sản phẩm đối mặt với sự phát triển của những phiên bản mới cho sản phẩm, những cái mà đã có mặt trên thị trường. Sản phẩm nâng cấp kết quả là sửa được các lỗi trước đó (bugs) hoặc là cải tiến các chức năng yêu cầu từ người dùng. Trong suốt quá trình nâng cấp, hệ thống tập trung vào thiết kế sửa đổi để sửa các lỗi được báo cáo hoặc là tích hợp thêm đặc trưng mới từ những yêu cầu được thêm vào từ giai đoạn hỗ trợ. Ví dụ cho các sản phẩm nhúng, những phiên bản mới có thể cho những phần mềm của sản phẩm hoặc cho phần cứng nhúng trong phần mềm. Một vài lỗi có thể dễ dàng sửa đổi bằng cách sửa lại những phần mềm và nó còn được biết đến là nâng cấp phần mềm. Một vài sự cải tiến tính năng có thể được thể hiện dễ dàng chỉ bằng việc sửa đổi phần mềm. Phần mềm bên trong sản phẩm sẽ có một con số phiên bản bắt đầu với 1.0 và sau mỗi lần sửa đổi, con số đó sẽ được thay đổi. Đánh số cho phiên bản là cần thiết để lưu dấu. Việc cho ra một phiên bản mới được quản lí bởi bộ phận quản lí giải phóng. (Các kĩ sư sản phẩm nhúng có thể sử dụng cụm: “Ngày hôm nay tôi đã cho ra một sản phẩm” ít nhất một lần trong đời). Một số cải tiến chức năng và sửa lỗi đòi hỏi phải sửa đổi phần cứng và chúng còn được biết đến lag nâng cấp phần cứng. Phần mềm cũng cần được sửa đổi theo phần cứng đó. Sản

THƯ VIỆN PTIT

phẩm được nâng cấp xuất hiện trên thị trường với cái tên như ban đầu và con số phiên bản thay đổi hoặc là thay đổi với một cái tên mới.

Giải thể: Chúng ta đang sống trong một thế giới linh động nơi mà mọi thứ trọng tâm đến những thay đổi nhanh chóng. Công nghệ mà bạn cảm thấy là thứ tốt nhất và hiện đại nhất ngày hôm nay có thể sẽ không còn đúng nữa vào ngày mai. Vì lí do nhu cầu người dùng tăng và những tiến hóa thay đổi mang tính công nghệ, một sản phẩm không thể đứng lâu trên thị trường. Giải thể của một sản phẩm là một quy trình từ từ. Khi một nhà máy sản xuất sản phẩm nhận ra rằng không có một công nghệ nào hay một thành phần nào đang có trên thị truognwf phù hợp với sự sản xuất của sản phẩm hiện tại, họ sẽ thông báo rằng sản phẩm hiện tại là lỗi thời và một phiên bản mới của sản phẩm đó sẽ được thông báo ra mắt sớm. Giai đoạn giải thể là giai đoạn cuối cùng của một vòng đời phát triển sản phẩm nơi mà sản phẩm bị thông báo là lỗi thời và sẽ bị ngừng tung ra thị trường. Sẽ không có ý nghĩa hay lợi nhuận nào trong việc tiếp tục sản xuất một thiết bị hay trang bị mà bị lỗi thời về mặt công nghệ hay thẩm mĩ. Sự giải thể của một sản phẩm là cần thiết vì những lí do: Công nghệ thay đổi nhanh chóng; nhu cầu người dùng tăng. Một vài sản phẩm có thể có thời gian sống dài trên thị trường, bắt đầu từ giai đoạn tung ra thị trường đến giai đoạn giải thể và trong suốt quãng thời gian này sản phẩm sẽ có được sự tăng trưởng và sự ổn định với số lượng tốt và nó có thể tạo ra làn sóng trên thị trường (như Nokia3310, tung ra tháng 11 2000 và ngừng sản xuất đầu năm 2005, hơn 4 năm có mặt trên thị trường với hơn 126 triệu bản được bán đi). Một vài sản phẩm chỉ có quãng thời gian sống rất là ngắn và một vài thậm chí thất bại ngay từ khi tung ra thị trường. Cho đến giờ chúng ta đã bao phủ hết tất cả các pha của một vòng đời phát triển sản phẩm nhúng. Chúng ta có thể có cái nhìn tương quan về các giai đoạn khác nhau của một sự phát triển sản phẩm, chúng ta đã thảo luận rất nhiều về các hoạt động liên quan đến trong cuộc sống. Bất cứ khi nào bạn là một đứa trẻ, bạn chắc chắn có ước mơ để trở thành một người kiếm được nhiều tiền như là bố hay mẹ bạn. Yêu cầu cho một công việc nổi lên ở đây. Để có một công việc tốt bạn phải có một kết quả học tập tập tốt và do đó bạn nên hoàn thành việc học ở trường với điểm số cao và nên thể hiện mình tốt trong buổi phỏng vấn. Cuối cùng bạn có một công việc tốt và con đường sự nghiệp của bạn bắt đầu từ đây. Bạn có thể được thăng chức lên mức chuyên gia phụ thuộc vào thể hiện của bạn. Vào những ngày cuối cùng, sự về hưu của bạn từ một cuộc sống chuyên nghiệp.

4.3.2.2. Các phương pháp tiếp cận EDLC

Thuật toán "Mô hình hóa" trong Vòng đời phát triển sản phẩm nhúng đề cập đến sự kết nối của

THƯ VIỆN PTIT

các giai đoạn khác nhau liên quan đến việc phát triển một sản phẩm nhúng. Các cách tiếp cận khá nhau được áp dụng mô hình được sử dụng trong Mô hình EDLC được mô tả dưới đây.

Mô hình thác nước: Phương pháp tuyến tính hoặc thác nước là phương pháp được áp dụng trong hầu hết các hệ thống cũ và trong phương pháp này, mỗi giai đoạn của EDLC được thực hiện theo trình tự. Các mô hình tuyến tính thiết lập mottj phân tích chính thức và phương pháp thiết kế với sự phát triển cấu trúc chặt chẽ giai đoạn. Trong mô hình tuyến tính, các giai đoạn khác nhau của EDLC được thực hiện theo trình tự và luồng là một hướng với đầu ra của một pha đóng vai trò là đầu vào của pha tiếp theo. Trong mô hình tuyến tính, tất cả các hoạt động liên quan đến từng giai đoạn đều được ghi lại rõ ràng, cung cấp cái nhìn sâu sắc về những gì nên được thực hiện trong giai đoạn tiếp theo và làm thế nào nó có thể được thực hiện. Phản hồi của từng giai đoạn có sẵn tại giai đoạn đó và chỉ sau khi chúng được thực hiện. Tuyến tính mô hình thực hiện các cơ chế xem xét mở rộng để đảm bảo quy trình đang đi đúng hướng và xác nhận nỗ lực trong một giai đoạn. Một đặc điểm đáng chú ý của mô hình tuyến tính là ngay cả khi bạn xác định được các lỗi trong thiết kế hiện tại, các hành động khắc phục không được thực hiện ngay lập tức và quá trình phát triển tiến hành với thiết kế hiện tại. Các lỗi cho các lỗi được hoãn cho đến giai đoạn hỗ trợ, đi kèm với giai đoạn triển khai. Ưu điểm của chính của 'Mô hình tuyến tính' là việc phát triển sản phẩm rất phong phú về tài liệu, quản lý dự án dễ dàng và kiểm soát tốt chi phí và tiến độ. Các nhược điểm chính của phương pháp này là nó giải định tất cả các phân tích có thể được thực hiện và tất cả mọi thứ sẽ được đúng vị trí mà không làm bất kì thiết kế hoặc thực hiện. Ngoài ra, phân tích rủi ro chỉ được thực hiện một lần trong suốt sự phát triển và rủi ro liên quan đến bất kì thay đổi nào không được cung cấp trong giai đoạn tiếp theo, sản phẩm hoạt động chỉ khả dụng khi kết thúc giai đoạn phát triển và các lỗi và sửa lỗi chỉ được thực hiện ở giai đoạn bảo trì/ hỗ trợ của vòng đời. Mô hình tuyến tính phù hợp nhất cho phát triển sản phẩm, trong đó các yêu cầu được xác định rõ ràng trong phạm vi, dự kiến cho đến khi hoàn thành vòng đời.

Mô hình lặp: Mô hình lặp hoặc đài phun nước tuân theo trình tự - Làm một số phân tích, theo một số thiết kế, sau đó một số thực hiện. Đánh giá nó dựa trên những thiếu sót, quay lại và tiến hành phân tích nhiều hơn, lựa chọn thiết kế và thực hiện mới và lặp lại chu trình cho đến khi các yêu cầu được đáp ứng hoàn toàn. Mô hình lặp/ đài phun nước có thể được xem như một chuỗi các mô hình tuyến tính (thác nước) xếp tầng. Mô hình tăng dần là một siêu mô hình lặp, trong đó các yêu cầu được biết ở đầu và chúng ta được chia thành các nhóm khác nhau. Tập hợp các chức năng cốt

THƯ VIỆN PTIT

lõi cho mỗi nhóm được xác định trong chu kì đầu tiên và được xây dựng và triển khai như là bản phát hành đầu tiên. Nhóm yêu cầu thứ hai cùng với các sửa lỗi và sửa đổi cho bản phát hành đầu tiên được thực hiện trong chu kì thứ hai và quá trình này được lặp lại cho đến khi tất cả các chức năng được thực hiện và chúng đang đáp ứng các yêu cầu. Rõ ràng trong những mô hình lặp/ tăng dần (Hình 15.8), mỗi chu kỳ phát triển đóng vai trò là giai đoạn bảo trì cho chu kì trước (phát hành). Một cách tiếp cận khác cho mô hình lặp/ tăng dần là mô hình "chồng chéo" trong đó các chu kỳ phát triển chống chéo; có nghĩa là chu kỳ lặp lại/ gia tang tiếp theo có thể bắt đầu trước khi hoàn thành chu kì trước đó. Nếu bạn quan sát kĩ mô hình này, bạn có thể thấy rằng mỗi chu kì được kết nối với nhau theo kiểu tương tự của một đài phun nước, nơi nước đầu tiên di chuyển lên rồi chảy xuống, một lần nữa di chuyển lên và xuống. Các lợi thế lớn của mô hình lặp/ đài phun nước là nó cung cấp rất tốt phản hồi chu kì phát triển ở mỗi chức năng/ tính năng thực hiện và do đó các dữ liệu có thể được sử dụng như một tài liệu tham khảo cho sản phẩm tương tự phát triển trong tương lai. Vì mỗi chu kì có thể hoạt động như một giai đoạn bảo trì cho chu kì trước, nên các thay đổi về tính năng có thể dễ dàng được kết hợp trong quá trình phát triển và do đó đáp ứng nhiều hơn nhu cầu thay đổi của người dùng. Mô hình lặp cung cấp một mô hình sản phẩm hoạt động với ít nhất các tính năng tối thiểu ở lần đầu tiên chu kì chính nó. Rủi ro được lan truyền qua từng chu kì riêng lẻ và có thể được giảm thiểu dễ dàng. Quản lý dự án cũng như thử nghiệm đơn giản hơn nhiều so với mô hình tuyến tính. Một lợi thế lớn khác là việc phát triển sản phẩm có thể dừng lại ở bất kì giai đoạn nào với một sản phẩm làm việc tối thiểu. Mặc dù mô hình lặp là một giải pháp tốt để phát triển sản phẩm, nó có nhiều nhược điểm như nhu cầu đánh giá mở rộng ở mỗi chu kỳ, tác động đến các hoạt động do phát hành mới, yêu cầu đào tạo cho mỗi triển khai mới vào cuối mỗi chu kỳ phát triển, được cấu trúc và ghi chép tốt định hướng giao diện trên các mô-đun để phù hợp với những thay đổi. Mô hình lặp/ tăng dần được triển khai trong các phát triển sản phẩm trong đó rủi ro rất cao khi việc phát triển được thực hiện theo mô hình tuyến tính. Bằng cách chọn một mô hình lặp, rủi ro được trải đều qua nhiều chu kỳ. Vì mỗi chu kì tạo ra một mô hình làm việc, mô hình này phù hợp nhất cho việc phát triển sản phẩm trong đó có việc tài trợ liên tục cho mỗi chu kì không được đảm bảo.

Mô hình nguyên mẫu: Mô hình nguyên mẫu/ tiến hóa tương tự như mô hình lặp và sản phẩm được phát triển theo nhiều chu kỳ. Sự khác biệt duy nhất là mô hình này tạo ra một nguyên mẫu tinh tế hơn của sản phẩm vào cuối mỗi chu kì thay vì bổ sung chức năng/ tính năng trong mỗi chu kì như được thực hiện bởi mô hình lặp. Sẽ không có bất kì triển khai thương mại nào về nguyên

THƯ VIỆN PTIT

mẫu của sản phẩm vào cuối mỗi chu kì. Những thiếu sót của mô hình nguyên mẫu sau mỗi chu kì được đánh giá và nó được sửa trong chu kỳ tiếp theo. Sau khi phân tích yêu cầu ban đầu, thiết kế cho nguyên mẫu đầu tiên được thực hiên, quá trình phát triển được bắt đầu. Khi hoàn thành nguyên mẫu, nó được gửi cho khách hàng để đánh giá. Khách hàng đánh giá sản phẩm cho tập hợp các yêu cầu và đưa ra phản hồi của mình cho nhà phát triển về những thiếu sót và cải tiến cần thiết. Nhà phát triển giới thiệu sản phẩm theo mong đợi chính xác của khách hàng và lặp lại quy trình phát triển nguyên mẫu. Sau một số lần lặp lại, sản phẩm cuối cùng được giao cho khách hàng và ra mắt trong môi trường thị trượng/ hoạt động. Theo cách tiếp cận này, sản phẩm trải qua quá trình tiến hóa đáng kể do kết quả của việc xáo trộn định kì thông tin sản phẩm giữ khách hàng và nhà phát triển. Mô hình nguyên mẫu theo cách tiếp cận- 'Yêu cầu xác định, phát triển kiểu nguyên mẫu, đánh giá kiểu nguyên mẫu và yêu cầu' . Do các yêu cầu trải qua quá trình tinh chỉnh sau mỗi mô hình nguyên mẫu, nên dễ dàng kết hợp các yêu cầu mới và thay đổi công nghệ ở bất kì giai đoạn nào và do đó quá trình phát triển sản phẩm có thể bắt đầu với bộ yêu cầu tối thiểu. Mô hình tiến hóa phụ thuộc rất nhiều vào phản hồi của người dùng sau mỗi lần thực hiện và do đó có thể hoàn thiện các yêu cầu cuối cùng. Một ưu điểm lớn khác của mô hình nguyên mẫu là rủi ro được trải đều trên mỗi chu kì phát triển nguyên mẫu và nó được kiểm soát tốt. Những nhược điểm chính của mô hình nguyên mẫu là: sai lệch so với chi phí và tiến độ; quản lý dự án tăng; tài liệu tối thiểu trên mỗi nguyên mẫu có thể tạo ra vấn đề truy xuất nguồn gốc; tăng hoạt động quản lý cấu hình. Mô hình nguyên mẫu là mô hình phát triển sản phẩm phổ biến nhất được áp dụng trong ngành sản xuất nhúng. Cách tiếp cận này có thể được coi là cách tiếp cận tốt nhất cho các sản phẩm, có yêu cầu không có sẵn đầy đủ và có thể thay đổi. Mô hình này không được khuyến nghị cho các dự án liên qua đến việc nâng cấp sản phẩm hiện có. Có thể có các biến thể nhỏ trong mô hình nguyên mẫu cơ sở tùy thuộc vào quản lý dự án.

Mô hình xoắn ốc: Mô hình xoắn ốc (Hình 15.10) kết hợp các yếu tố của mô hình tuyến tính và tạo mẫu để đưa ra mô hình EDLC giảm thiểu rủi ro tốt nhất có thể. Mô hình xoắn ốc được phát triển bởi Barry Boehm vào năm 1988. Việc phát triển sản phẩm bắt đầu với định nghĩa dự án và đi qua tất cả các giai đoạn của EDLC qua nhiều giai đoạn. Các hoạt động liên quan đến mô hình xoắn ốc có thể được liên kết với bốn góc phần tư của hình xoắn ốc và được liệt kê như sau: xác định mục tiêu, giải pháp thay thế, ràng buộc; đánh giá các lựa chọn thay thế; phát triển và thử nghiệm; kế hoạch. Mô hình xoắn ốc phù hợp nhất cho việc phát triển các sản phẩm nhúng phức tạp và các tình huống trong đó các yêu cầu đang thay đổi từ phía khách hàng. Đánh giá của khách

THƯ VIỆN PTIT

hàng về nguyên mẫu ở mỗi giai đoạn cho phép bổ sung các yêu cầu và thay đổi công nghệ. Đánh giá rủi ro trong từng giai đoạn giúp lập kế hoạch và giảm thiểu rủi ro. Mô hình nguyên mẫu được phát triển ở mỗi giai đoạn được khách hàng đánh giá dựa trên các thông số khác nhau như sức mạnh, điểm yếu, rủi ro, và sản phẩm cuối cùng được xây dựng dựa trên nguyên mẫu cuối cùng theo thỏa thuận với khách hàng.

4.4. KẾT CHƯƠNG

Chương 4 nêu ra các bước khi thiết kế một HTN nói chung, về sự liên kết với thị trường ứng dụng, về các qui tắc và nền trí thức cần có. Thiết kế HTN là một bài tập rất tổng hợp với bất kì ai khi nói đến thiết kế máy tính, bởi khối lượng kiến thức rất rộng, từ kĩ thuật điện tử, khoa học máy tính, công nghệ bán dẫn, ứng dụng máy tính trong công nghiệp, trong gia đình … Thiết kế HTN không chỉ là *thiết kế phần cứng* mà còn sáng tạo các *giải pháp phần mềm phù hợp để giải quyết cho loại ứng dụng nhúng*. Do vậy rất quan trọng là cần *phân hoạch chi tiết và phối hợp khéo léo* khi thiết kế. Sau khi phần mềm đã phát triển và chạy đúng như thiết kế, công đoạn tiếp theo là "nạp" phần mềm vào bo mạch. Qui trình này đòi hỏi phải hiểu biết cách một CPU khởi động và chiến lược qui hoạch sử dụng bộ nhớ của HTN thiết kế. Các công cụ thiết kế và phát triển phần mềm là không thể thiếu được, trong đó bao gồm hệ phát triển, công cụ mô phỏng (IDE, ICE), phần mềm hỗ trợ cho bo mạch (*board support package* - BSP). Thông thường các công cụ này có phần tổng quát chung, nhưng có phần cụ thể cho CPU ứng dụng cụ thể và do nhà phân phối sản phẩm bán kèm.

Để thực hành, có thể chọn bất kì loại HTN nào từ bo mạch controller trên thị trường hay bắt đầu từ A đến Z với CPU rời, với PIC hay PSoC.

4.5. CÂU HỎI CUỐI CHƯƠNG

1) Phát thảo và giải trình các pha thiết kế khi thiết kế HTN, pha nào được cho là khó và quan trọng nhất, vì sao ?
2) Nêu các bước cơ bản khi thiết kế kiến trúc một HTN ?
3) Mô hình "4+1" là gì ? Tại sao mô hình này laj có ích cho thiết kế HTN ? Các cấu trúc nào có trong mô hình "4+1" ?
4) Nêu kỹ thuật "nạp" phần mềm vào bo mạch HTN đang thiết kế ?
5) Ý tưởng về "thử để cho qua" và "thử để gây sự cố " khi phát triển và thử nghiệm HTN là thế nào ?
6) *Boot code* là gì ? và làm chức năng gì ?
7) Khi HTN thiết kế đã đưa vào dây chuyền sản xuất, công việc của đội thiết kế và phát triển đã xong ?

THƯ VIỆN PTIT

TÀI LIỆU THAM KHẢO

[1] Arnold S. Berger: *Embedded Systems Design: An Introduction to Processes, Tools, and Techniques, ISBN: 1578200733*

[2] PETER MARWEDEL : *Embedded System Design*

[3] Stephen Edwards, Luciano Lavagno, Edward A. Lee, and Alberto Sangiovanni- Vincentelli: *Design of Embedded Systems: Formal Models, Validation, and Synthesis*

[4] Steave Heath: *Embedded Systems Design*

[5] Tammy Noergaard: *Embedded System Architecture – A Comprehenvive Guide for Engneers and Programmers, 2005*

[6] G. R. Wilson: *Embedded Systems and Computer Architecture*

[7] Jean J. Labrosse: *Embedded_Systems_Building_Blocks (Soft blocks in C)*

[8] Miles J. Murdocca: *PRINCIPLES OF COMPUTER ARCHITECTURE*

[10] Qing Li with Caroline Yao: *Real-Time Concepts for Embedded Systems,2003*

[11] PHILIP KOOPMAN, HOWIE CHOSET, RAJEEV GANDHI, BRUCE KROGH, DIANA MARCULESCU, PRIYA NARASIMHAN, JOANN M. PAUL, RAGUNATHAN RAJKUMAR, DANIEL SIEWIOREK, ASIM SMAILAGIC, PETER STEENKISTE, DONALD E. THOMAS, and CHENXI WANG Carnegie Mellon University: *Undergraduate Embedded SystemEducation at Carnegie Mellon*

[12] Wayne H. Wolf: *Hardware-Software Co-Design of Embedded Systems*

[13] Rajesh K. Gupta Information and Computer Science University of California, Irvine: *Introduction to Embedded Systems*

[14] Lưu Hồng Việt: *Hệ thống điều khiển nhúng (Embedded Control Systems)*

[15] Huỳnh Thúc Cước: *Bên trong Hệ điều hành Unix/Linux, ĐHDL Thăng Long*

THƯ VIỆN PTIT

[16] Trần Quang Vinh: *Nguyên lí phần cứng và Kĩ thuật ghép nối máy vi tính*

[17] Huỳnh Thúc Cước: *Hợp ngữ cho máy vi tính, Phòng Kĩ thuật số, Viện Tin học, VKHVN, 1983*

[18] Huỳnh Thúc Cước , Nguyễn văn Tam: *Ghép nối thông minh đĩa cứng 29 MB vào máy vi tính VT 83, Phòng Kĩ thuật số, Viện Tin học, VKHVN, 1983*

[19] Nguyễn Trung Đồng: *Kĩ thuật vi xử lý*

[20] IBM Coporation: *The IBM Personal Computer Technical Reference manual, 1983*

[21] Falk Salewski, Stefan Kowalewski, Embedded Software Laboratory RWTH Aachen University, Germany: *Hardware Platform Design Decisions in Embedded*

[22] Đặng Thành Phu, VCNTT: NGÔN NGỮ ASSEMBLY VÀ CÁCH LẬP TRÌNH

[23] Karim Yaghmour: Building Embedded Linux Systems, O'Reilly, April 2003

[24] Steve Heath:Embedded Systems Design, Second edition 2003

[25] Wiley IEEE Press, Embedded Signal Processing with the Micro Signal Architecture Feb 2007 eBook-LinG

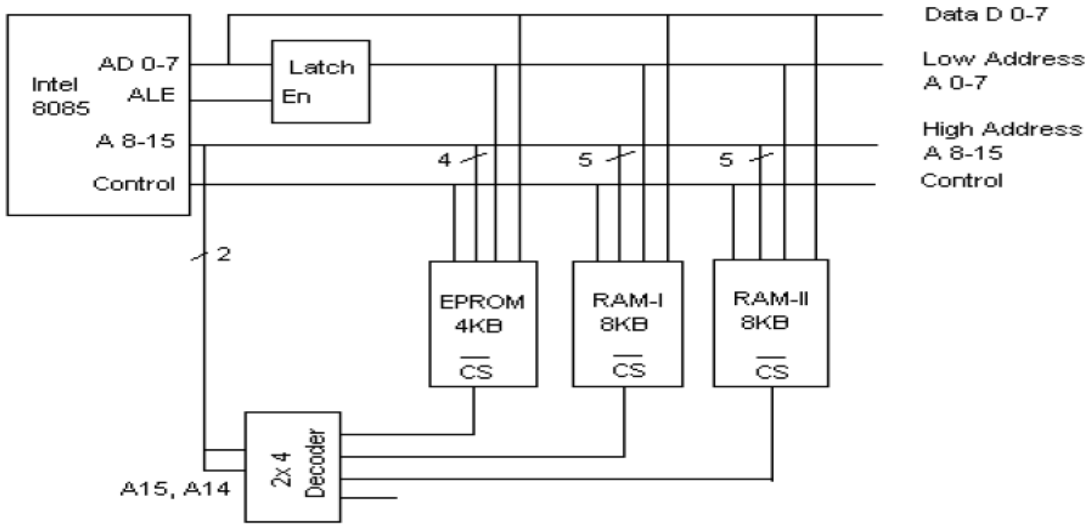
THU VIEN PTIT

PHỤ LỤC Các ví dụ

Thiết kế bộ nhớ

4. EPROM - 4 KB (Address lines required is 12 – A0 to A11)
5. RAM-I - 8 KB (Address lines required is 13 – A0 to A12)
6. RAM-II - 8 KB (Address lines required is 13 – A0 to A12)
7. Ánh xạ địa chỉ vào các Chip nhớ như sau:

ICs	*Binary Address*																*Hex Address*
	A_{15}	A_{14}	A_{13}	A_{12}	A_{11}	A_{10}	A_9	A_8	A_7	A_6	A_5	A_4	A_3	A_2	A_1	A_0	
EPROM 4 KB	0	0	x	x	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0000
	0	0	x	x	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0001
	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
	0	0	x	x	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0FFF
RAM-I 8 KB	0	1	x	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4000
	0	1	x	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	4001
	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
	0	1	x	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	5FFF
RAM-II 8 KB	1	0	x	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8000
	1	0	x	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	8001
	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
	1	0	x	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	9FFF

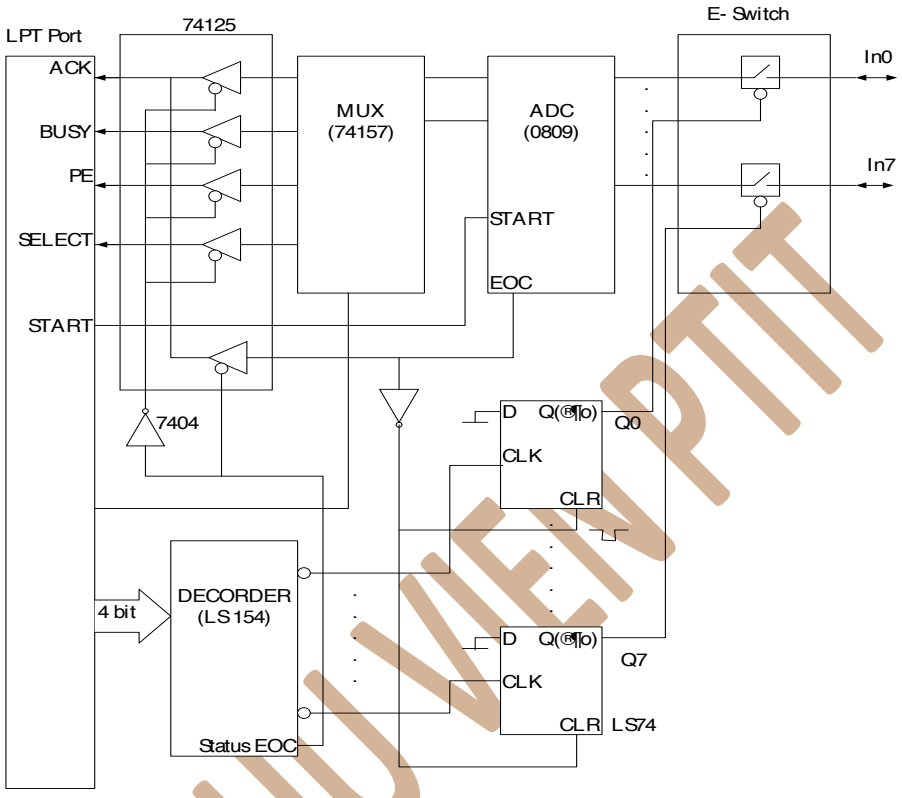

Hình 2.77 Bài tập thiết kế ROM

Bài 2:

Bài giải:

- Tìm hiểu nguyên tắc hoạt động của cổng máy in của PC, cách sử dụng cổng máy in để dọc dữ liệu vào PC: dùng các chân đọc thông tin giao tiếp để đọc dữ liệu vào, mỗi lần 4 bit.
- Nguyên lí làm việc của ADC 0809, cách ghép nối.
- Từ đó lên thiết kế nguyên lí.

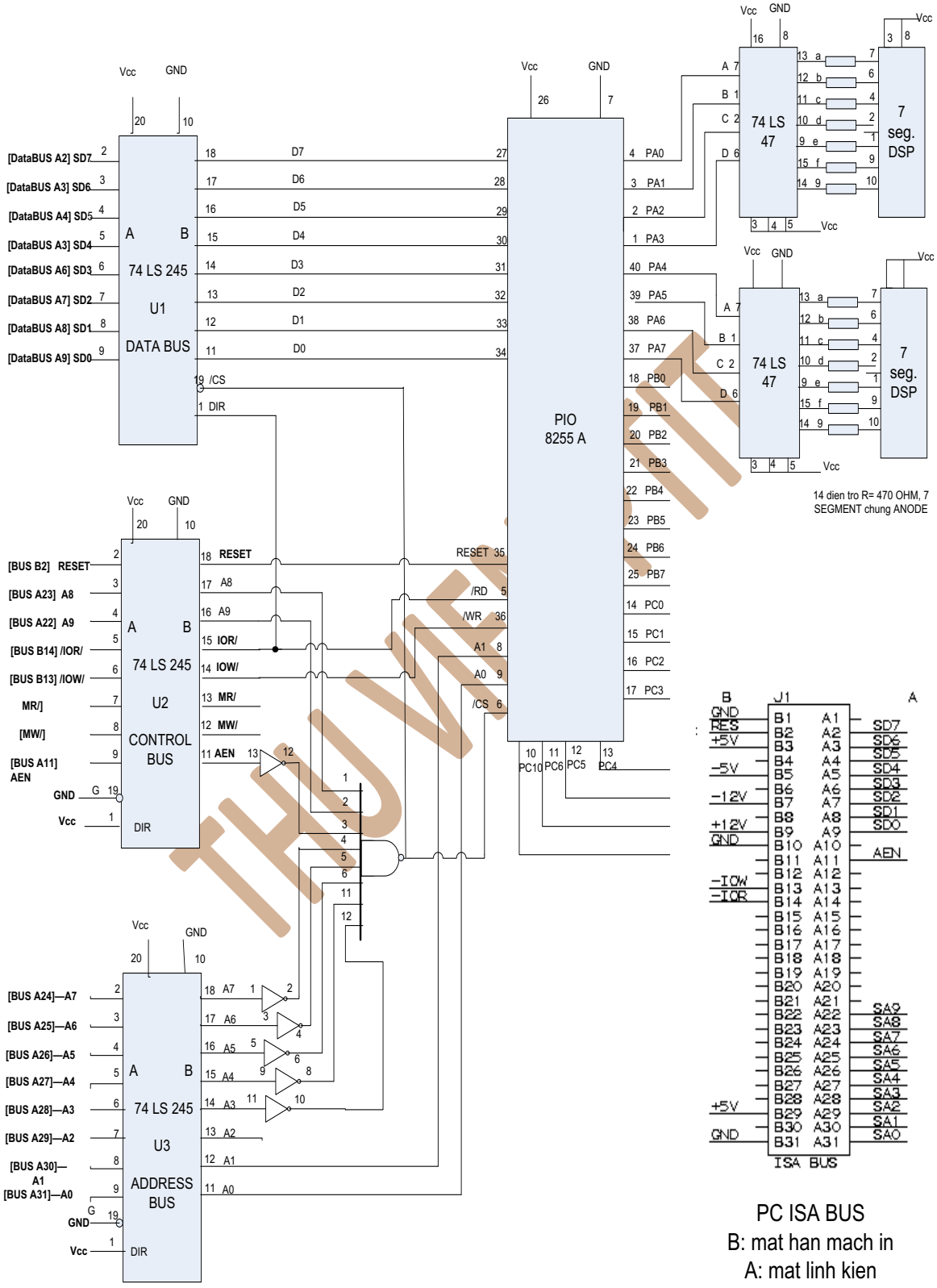

Hình 2.79 Bài tập thiết kế ghép nối AD với BUS hệ thống máy tính PC

- Phát thảo lưu đồ phần mềm diều khiển gép nối:
    2. Chọn kênh đo
    3. khỏi động chu kì đo của ADC
    4. Đọc trạng thái sau mỗi biến đổi (STATUS do EOC phát ra)
    5. Đọc và lưu dữ liệu.

THƯ VIỆN PTIT

Ghép mạch đa năng 8255

PC ISA BUS
B: mat han mach in
A: mat linh kien

Bài giải :

-Mô tả nguyên lí làm việc

-Chương trình điều khiển ghép nối:

```
/*
** 8255.c
**
** Minh hoa PIO 8255 voi mode 0 (tat ca out_ports on 8255 Ports):
** A, B and C.
**
**   8255 is first setup with control word 0x80
**   Mode set flag active - bit 7 = 1
**   Mode selection 0 - bits 6 5 = 0 0
**   Port A output - bit 4 = 0
**   Port C (upper) output - bit 3 = 0
**   Mode selection 0 - bit 2 = 0
**   Port B output - bit 1 = 0
**   Port C (lower) output - bit 0 = 0
**
** Dữ liệu ra sử dụng gọi hàm out_data (port, data) trong đó:
**   Port A - 0
**   Port B - 1
**   Port C - 2
**
*/

#include <stdio.h>
#include <dos.h>
/* Định nghĩa các biến*/
#define DATA 0x0300  /* Cho ghép nối lập biến DATA=base addr*/
#define STATUS DATA+1
#define CONTROL DATA+3 /*CONTROL=DATA+3*/
void reset(void);
void write_clock(int a1a0);
void set_control_word(void);
void out_data(int port, int data);


void main(void)
{
```

THU VIEN PTIT

```
int port;
int data;
/*bat dau chuong trinh*/
reset();
set_control_word();
/* Bay gio da co the cho 8255 chay */
/* Thu dua ra cac so Hex tren 3 cong A,B,C */
        printf("An <ENTER> DE KIEM TRA CAC GIA TRI TU a den f \n");
       /* for(port=0;port<3;port++)*/
        /*{*/
        getchar();
        port=0; /*Tam thoi voi port A*/
        printf("Dua ra aa\n");
        out_data(port, 0xaa);
        getchar();
        printf("Dua ra bb\n");
        out_data(port, 0xbb);
        getchar();
        printf("Dua ra cc\n");
        out_data(port, 0xcc);
        getchar();
        printf("Dua ra dd\n");
        out_data(port, 0xdd);
        getchar();
        printf("Dua ra ee\n");
        out_data(port, 0xee);
        getchar();
        printf("Dua ra ff\n");
        out_data(port, 0xff);
       /* }*/
       /*Nhan bat ki so nao tu 00-99*/
       printf("\n Go vao bat ki so nao tu 00 den 99 va ENTER \n");
       while(1)
       {
        scanf("%x",&data);   /*nhan luon so kieu hexa de dua ra cong*/
        for (port=0;port<3 ;port++ )
                {
                        out_data(port, data);
```

THƯ VIỆN PTIT

```
                }
        }/*while*/
}
/*Cac ham ho tro*/
void set_control_word(void)
{
  /*int a1a0 = 0x03;*/
  outportb(CONTROL, 0x80); /* out control word = 0x80 */

  /* bring a1 a0 to 1 1, WR to 1 */
  /*outportb(CONTROL,       */
  /*    ( ((0x00) | (a1a0 << 1) | 0x01) ^ 0x0b)  & 0x0f); */

  /* now wink WR low and high */
  /*write_clock(a1a0);       */
}

void out_data(int port, int data)
{
  /*int a1a0 = port;*/
  outportb(DATA, data); /* put data on data leads */

  /* set a1 and a0 to 0 0, 0 1 or 1 0, WR to 1 */
  /*outportb(CONTROL,( ((0x00) | (a1a0 << 1) | 0x01) ^ 0x0b) & 0x0f);*/

  /* now wink WR low and high */
  /*   write_clock(a1a0); */
}

void write_clock(int a1a0)
{
  /* bring WR low */
  outportb(CONTROL,
        (((0x00) | (a1a0<<1) & (~0x01) ) ^ 0x0b) & 0x0f);

  /* bring WR back high */
  outportb(CONTROL,
        (( (0x00) | (a1a0<<1) | (0x01)) ^ 0x0b) & 0x0f);
```

THƯ VIỆN PTIT

```
}

void reset(void)
{
  /* bring reset high */
  outportb(CONTROL, 0x08^0x0b);

}
;
```

Ghép ADC 0809/DAC 0832

Phân bố địa chỉ:

200 ~ 207	Eight Channel Analog to Digital Converter
208 ~ 20F	Digital to Analog Converter 1
210 ~ 217	Digital to Analog Converter 2
218 ~ 21F	Analog to Digital Converter Ready Line And 3 Digital Inputs
220 ~ 227	Programmable Peripheral Interface
228 ~ 22F	Spare Select Line
230 ~ 237	Spare Select Line
238 ~ 23F	Spare Select Line
240 ~ 247	Eight Channel Analog to Digital Converter
248 ~ 24F	Digital to Analog Converter 1
250 ~ 257	Digital to Analog Converter 2 (optional)
258 ~ 25F	Analog to Digital Converter Ready Line And 3 Digital Inputs
260 ~ 267	Programmable Peripheral Interface
268 ~ 26F	Spare Select Line
270 ~ 277	Spare Select Line
278 ~ 27F	Spare Select Line
280 ~ 287	Eight Channel Analog to Digital Converter
288 ~ 28F	Digital to Analog Converter 1
290 ~ 297	Digital to Analog Converter 2 (optional)
298 ~ 29F	Analog to Digital Converter Ready Line And 3 Digital Inputs
2A0 ~ 2A7	Programmable Peripheral Interface
2A8 ~ 2AF	Spare Select Line
2B0 ~ 2B7	Spare Select Line
2B8 ~ 2BF	Spare Select Line

THƯ VIỆN PTIT

2C0 ~ 2C7	Eight Channel Analog to Digital Converter
2C8 ~ 2CF	Digital to Analog Converter 1
2D0 ~ 2D7	Digital to Analog Converter 2 (optional)
2D8 ~ 2DF	Analog to Digital Converter Ready Line And 3 Digital Inputs
2E0 ~ 2E7	Programmable Peripheral Interface
2E8 ~ 2EF	Spare Select Line
2F0 ~ 2F7	Spare Select Line
2F8 ~ 2FF	Spare Select Line

300 ~ 307	Eight Channel Analog to Digital Converter
308 ~ 30F	Digital to Analog Converter 1
310 ~ 317	Digital to Analog Converter 2 (optional)
318 ~ 31F	Analog to Digital Converter Ready Line And 3 Digital Inputs
320 ~ 327	Programmable Peripheral Interface
328 ~ 32F	Spare Select Line
330 ~ 337	Spare Select Line
338 ~ 33F	Spare Select Line

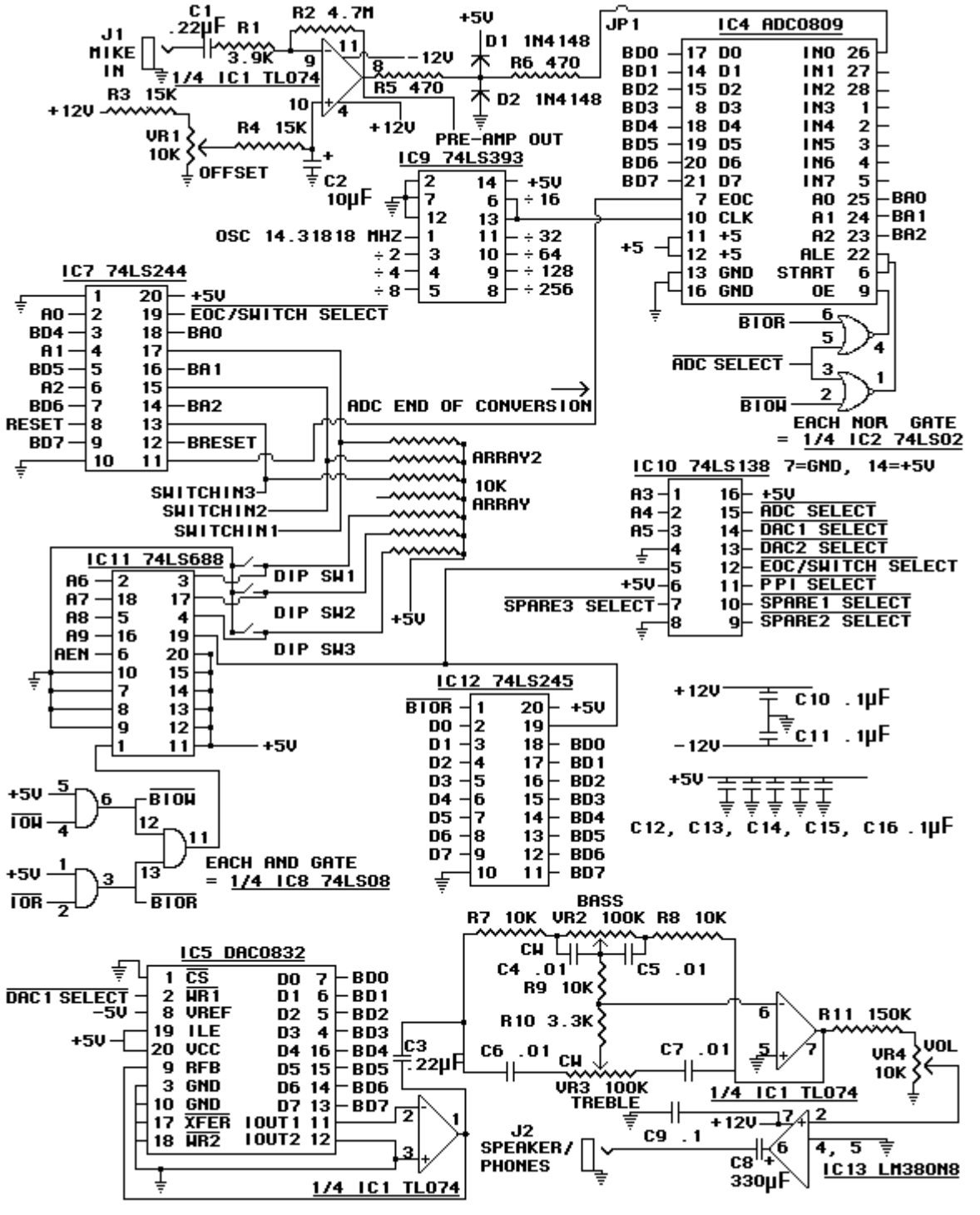
340 ~ 347	Eight Channel Analog to Digital Converter
348 ~ 34F	Digital to Analog Converter 1
350 ~ 357	Digital to Analog Converter 2 (optional)
358 ~ 35F	Analog to Digital Converter Ready Line And 3 Digital Inputs
360 ~ 367	Programmable Peripheral Interface
368 ~ 36F	Spare Select Line
370 ~ 377	Spare Select Line
378 ~ 37F	Spare Select Line

380 ~ 387	Eight Channel Analog to Digital Converter
388 ~ 38F	Digital to Analog Converter 1
390 ~ 397	Digital to Analog Converter 2 (optional)
398 ~ 39F	Analog to Digital Converter Ready Line And 3 Digital Inputs
3A0 ~ 3A7	Programmable Peripheral Interface
3A8 ~ 3AF	Spare Select Line
3B0 ~ 3B7	Spare Select Line
3B8 ~ 3BF	Spare Select Line

3C0 ~ 3C7	Eight Channel Analog to Digital Converter
3C8 ~ 3CF	Digital to Analog Converter 1
3D0 ~ 3D7	Digital to Analog Converter 2 (optional)
3D8 ~ 3DF	Analog to Digital Converter Ready Line And 3 Digital Inputs
3E0 ~ 3E7	Programmable Peripheral Interface

FIU VIEN PTIT

3E8 ~ 3EF	Spare Select Line
3F0 ~ 3F7	Spare Select Line
3F8 ~ 3FF	Spare Select Line

Ghép nối với PIC 12F675

Making an LM35 temperature recorder with PIC 12F675.

http://www.best-microcontroller-projects.com/12F675-tutorial-mikroc-1-7-source.html

This page shows you how you can make an LM35 an temperature recorder by using the 12F675 PIC microcontroller as the controller and data store.

It generates serial output so that you can view the results on a PC and it also calculates the temperature reading in Fahrenheit sending both to the serial port at half second intervals.

The project uses the code from the previous tutorials to report the temperature to the PC using the serial port so the serial RS232 data format is generated in software.

Jump to circuit.
Jump to Solderless breadboard.
Jump to Circuit Diagram.
Jump to Software.

LM35DZ

The LM35 is a precision temperature sensor. It is guaranteed accurate to ±¼°C at 25°C (At different temperatures it is less accurate! but it is never more than 2°C inaccurate and it probably is not this inaccurate anyway it's just the manufacturers maximum limits that may apply).

Typically is stays accurate to within ±¾°C over its temperature range so this is a good general purpose sensor and it's easy to use.

It generates a linear output voltage using a centigrade scale - generating 10mV of output voltage for every degree centigrade change and there are several versions for operation over different temperature ranges:

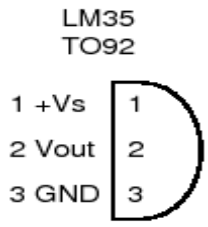
LM35	-55°C to 150°C
LM35C	-40°C to 110°C
LM35D	0°C to 100°C

Note: The project code calculates the temperature in Fahrenheit and generates both Centigrade and Fahrenheit outputs to the serial port.

Temperature recorder : LM35 pinout

Temperature recorder : pinout for the LM35DZ (from the top).

THU VIEN PTIT

Temperature recorder Circuit

The LM35 is connected to analogue input AN0 which is also the data input line for programming the 12F675 using ICSP so you need a way of connecting the sensor and the programming input at the same time with the programming input overriding the sensor output (and not damaging the sensor!).

This is done here by using 1k resistor that reduces the current flowing back into the sensor and at the same time is not too large (so that the ADC can easily convert the sensor output value - the impedance must be equal to or smaller than 10k Ohm from the sensor).

The voltage reference for the circuit is taken from pin 6 using a resistor divider giving a 2.5V reference. This is simply done to increase the resolution of the ADC as for the LM35 only 0-1V is generated so you loose ADC range when using a 5V reference. You could use a lower reference value but this value gives reasonable results.

Alternatively you could use an amplifier to scale the LM35 output up which would make the ADC less sensitive to noise but for this project it is simpler not to do so.

Note: The large decoupling capacitor on the supply input of the 12F675. This reduces noise overall and gives a more consistent reading. However using a plug block and ADC is not a very good idea as there is no ground plane and no control over current paths which you would be able control in a pcb.

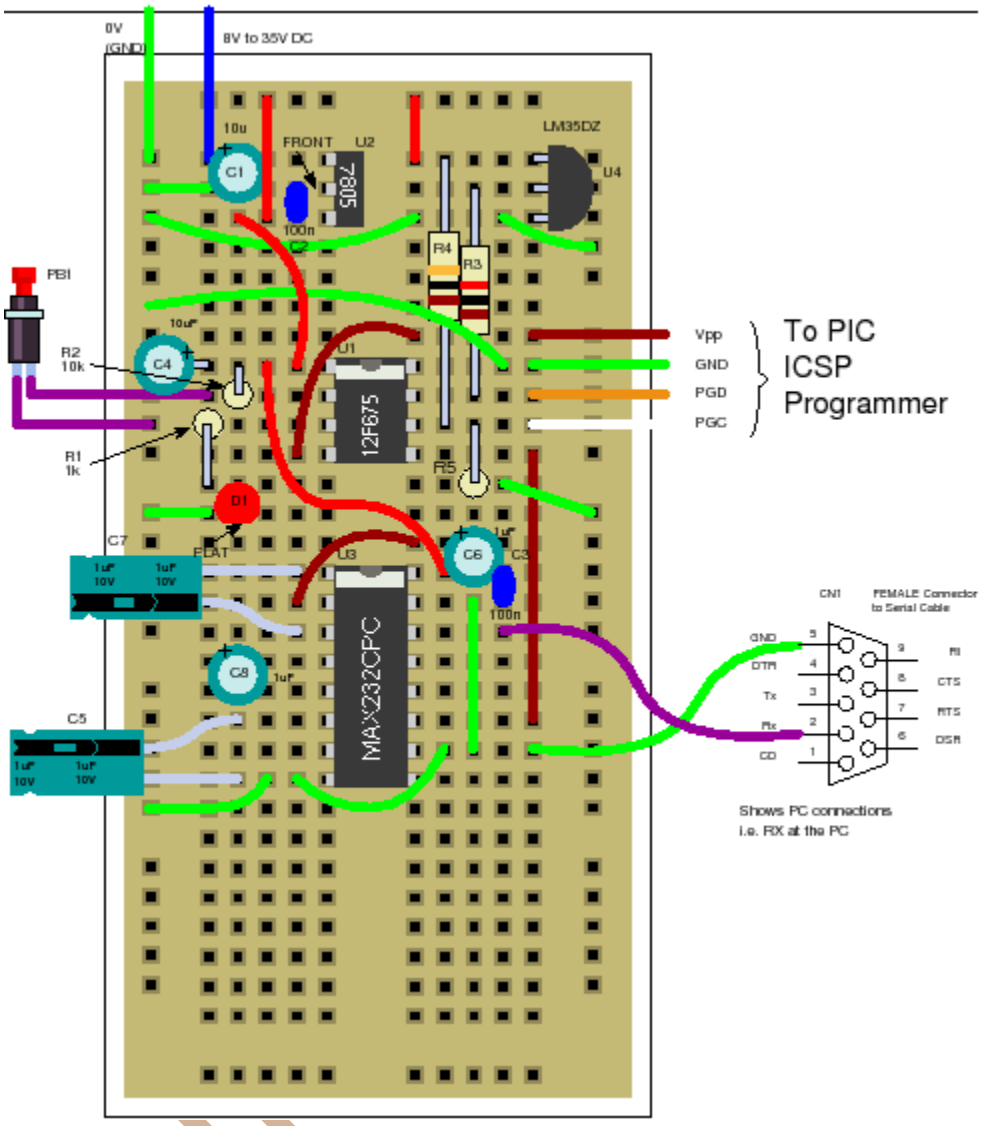
In a commercial system the internal ADC is often not used at all as it is essential to separate the noise introduced to the ADC using separate grounds and shielding - some designs encase the ADC in a custom metal shield and along with a ground plane connecting to the shield gives the best possible result.

To overcome noise problems on the ADC the software averages the input readings so you get a better result.

Solderless breadboard

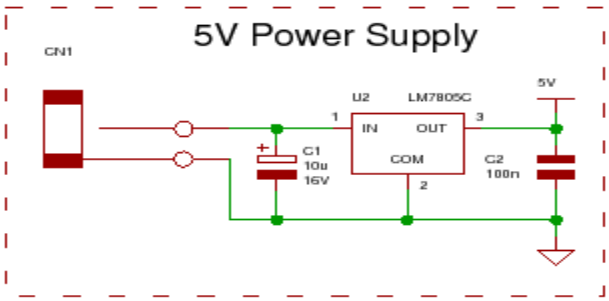
Add the components (at top right to) the temperature recorder - wires and R3,R4,R5 and the LM35 temperature sensor (U4) and the decoupling capacitor C4.

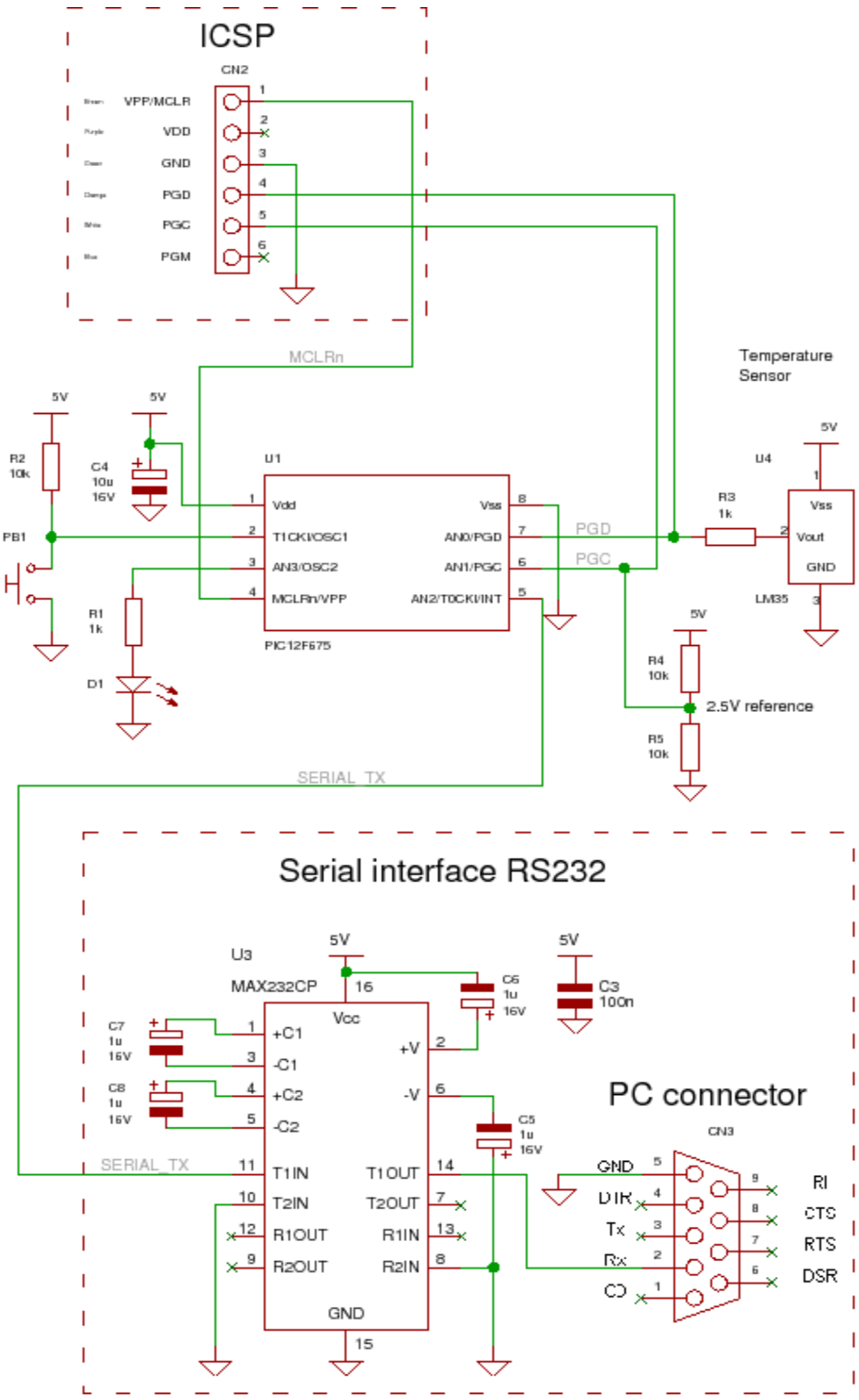
THƯ VIỆN PTIT

Learn about the tool used for creating this diagram.

LM35 Temperature Recorder Circuit diagram

Learn about the tool used for creating this diagram.

Temperature recorder measurement accuracy

The analogue reference for the ADC is taken from the power supply via a resistive divider to the 12F675 input pin 6 and for the 7805 its accuracy is specified as ±5% so the accuracy of the ADC is only 5% due to the reference -the divider also introduces a 1% error giving a 6% error overall.

Note: Since the 7805 is only accurate to ±5% the accuracy of the temperature reading will be accurate to ±5% (plus errors in the ADC and temperature sensor itself and any noise introduced the the analogue input and the reference). However the reference source gives you the biggest error - the overriding accuracy - if you used a more accurate voltage supply then the ADC accuracy would become more important as well as the temperature sensor accuracy etc.

Temperature recorder Software

Buy all the **12F675 Tutorial source code**

...with the **MikroC project files** and **compiled hex files**

Click here for more information.

_xclick | john-contact-cc@b
12F675 Examples | 1002
7 | 0
http://www.best-mi | http://www.best-mi
1 | USD

THƯ VIỆN BTIT

The software uses the Soft USART (transmit only) described in the previous tutorial and uses the built in MikroC routines to get the data from analogue input pin AN0.

```
// Temperature recorder analogue input

val = ADC_Read(0);

// more code adds up 10 readings of ADC

val = ((val/MAX_AVG)*122)/50;
```

```
val = ((val*18)/10)+320;
```

Software operation

The most interesting parts of the software are shown above. The variable val is an unsigned int so the maximum value it can store is 65535

The reference in use is 2.5V so for the 10bit ADC each ADC bit is worth
2.5/1023 = 2.44mV

If you work out values generated for a maximum temperature of 100°C using the scale factor 2.44mV (or 244/100)

100 * 10mV = 1.0V

1.0V/2.44mV = 410

410 * 244 = 100,040 **which will not fit into an unsigned int.**

So this scale factor does not work for all input values

By using a little maths it can be made to fit -you need to reduce the top number to fit. e.g.

410 * 122 = 50,020 **which does fit.**

Dividing by 50 gets back to the correct scale factor of 244.

So the scale 122/50 works for all input values.

This is an example of avoiding the use of floating point variables which take up too much resources. You can still make the system work but you have to be careful when using fixed types and you have to check all input values and outputs to make sure they fit.

Averaging

Averaging would be better done in the PC as it has more resources - the same goes for calculating and displaying the temperature in Fahrenheit but this gives a demonstration of what you can do.

THƯ VIỆN PTIT

Note: The RAM is used up since a bug in MikroC 5.0.0.3 puts strings int RAM - in future versions this will be corrected.

Typical output from the temperature recorder

96 RAW 234 C 741 F

The left most value is the RAW ADC value, the next is the temperature sensor output in degrees centigrade and the next is the temperature sensor output in degrees Fahrenheit.

Note: You have to put in the decimal point so the above readings are:

234 C	23.4°C
741 F	74.1°F

Bài đọc thêm:

Design of Embedded Systems Exercises

Krzysztof Kuchcinski
Department of Computer Science
Lund Institute of Technology

THƯ VIỆN PTIT

The questions and exercise included in this material represent typical questions which can be asked to the contents of the lectures given through the course *Design of Embedded Systems* (E380). The structure of chapters follows directly the structure of the lectures.

Most of the questions are typical for the course and can be asked during the examinations, however, it is not the intention to supply the examination questions. The purpose is to give the guidance for students for preparation to examinations.

Introduction

1. Give a short definition of embedded systems and discuss main features of such systems. Illustrate your discussion with examples of embedded systems.
2. Discuss differences and similarities between embedded systems and general purpose workstations, desktop computers and portable computers.
3. What are basic characteristics of embedded systems? Discuss both inherent features of such systems as well as specific design process challenges.

4. Discuss and give a motivation why implementation of embedded systems using a single processor running a software implementation is not usually possible. What are advantages and disadvantages of such a solution?
5. Explain the term ``design space exploration". What does it mean for embedded system design? What are typical design parameters which are included in a design space.
6. Design process is often controlled by the time-to-market requirement. Explain this requirement and possible consequences on the design methodology.

Design Methodology

1. Input to a system design is usually defined as system specifications and a set of functional and non-functional requirements. Discuss system specification methods as well as different types of requirements.
2. What are basic features of good requirements? Discuss them briefly.
3. Discuss how design requirements can be created.
4. What is design flow? Give an example of design flow paradigm used for embedded system design.
5. Discuss different design flow approaches. Compare them and point out similarities and differences between them.
6. Explain the ideas behind the following design flow models:
    - waterfall model,
    - spiral model,
    - stepwise refinement model,
    - top-down model,
    - bottom-up model.
7. Hardware/Software co-design methodology becomes popular for embedded systems. Discuss basic ideas behind this methodology and compare it to a traditional design methodologies.
8. What are basic design steps in hardware/software co-design? Why this methodology can improve design process and design quality?
9. Discuss a typical design methodology for embedded systems. Where different design activities, such as design specification, design partitioning, component allocation, and communication synthesis are performed?
10. What are main design activities in communication synthesis?
11. What are IP-components. Discuss briefly hard and soft IP-components and their role in a design process.
12. Discuss different design verification methods and their advantages and disadvantages.
13. Design automation tools are used in many design methodologies to help designer in solving tedious design activities. Discuss theoretical limitations of design automation tools.
14. Many design automation problems belong to the class of NP-complete or NP-hard problems. Discuss briefly how this inherent complexity problem is solved in design automation tools. What kind of algorithm are used?

Specification Languages

1. Discuss briefly what languages can be used for specification and implementation of embedded systems. What are their related advantages and disadvantages.

THU VIEN PTIT

2. VHDL is a hardware description language which is often used to specify, simulate and synthesis hardware for embedded systems. Discuss basic VHDL constructs.
3. Hardware is inherently parallel and this need to be modeled in specification and design languages. How VHDL supports parallelism for hardware specification.
4. VHDL simulator is implemented as an event-driven simulator. Describe briefly the main idea of event-driven simulation. How time is handled in this simulation paradigm.
5. Discuss how different modeling styles, such as structural, behavioral, and data-flow can be mixed in a single VHDL model.
6. Present briefly VHDL simulation mechanism. Point out when VHDL code is executed and when time and signals are updated?
7. What is a signal driver in VHDL simulator. How is it used during simulation? How signals are updated by the simulator?
8. What is delta delay in VHDL? How is it used during simulation?
9. Give the values assigned to signals and variables by the part of the process code included below.
10. P1: process
11. variable a, b : integer;
12. begin
13. :
14. -- initial values of s1 = 0, s2 = 0, a = 0, b = 0
15. s1 <= 10;
16. a := s1;
17. b := 3;
18. s2 <= b + s1;
19. -- give values of s1, s2, a, b here (1)
20. wait for 10 ns;
21. -- give values of s1, s2, a, b here (2)
22. :
23. end process;
24. VHDL is used both for hardware simulation and synthesis. Discuss briefly the language features which create problems for synthesis. What are possible solutions to this problem.
25. Discuss briefly commonly accepted restrictions for VHDL used for high-level synthesis.

Data-flow computational models

1. Discuss basic characteristics of data-flow and control-flow models. What are main application areas for both models of computation.
2. A filter is represented by a data-flow graph depicted in Figure 1. Additions have their usual meaning and multiplications are always by a constant. Using this data-flow graph determine filter equations, i.e., a function which defines y(n).

THU VIEN PTIT

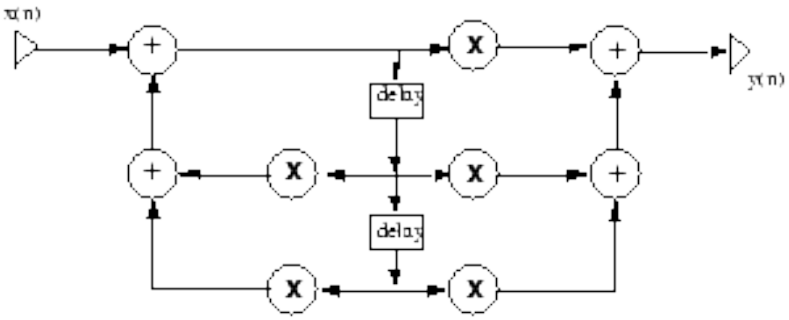

Figure 1: An example of data-flow graph

3. The theory of data-flow models is based on Khan process networks. In this theory it is proved that a network process is monotonous if $X \sqsubseteq X' \sqsubseteq F(X) \sqsubseteq F(X')$. What does this property means in practice? Which computations can be implemented using data-flow models?
4. Describe informally what are execution rules for data-flow network built of actors. Explain a notion of actors, tokens and firing rules.
5. What is a sufficient condition for a data-flow network to be deterministic.
6. Discuss briefly subclasses of data-flow networks called synchronous data-flow and boolean data-flow. Give examples of actors for these networks and their firing rules.
7. What is a firing rule for a data-flow network? Give examples of firing rule.
8. What does it mean that a set of firing rules for an actor of data-flow network is sequential? Give an algorithm for checking this property.

Control-flow computational models

1. Explain the main idea of StateCharts. How they handle concurrency and hierarchy?
2. Explain the main idea of AND and OR states in StateChart model. Why a notion of AND and OR states is defined?
3. Describe a general idea of Petri nets? How they can be used to model parallel activities.
4. Draw simple Petri nets which model sequential execution, parallel execution and non-deterministic choice.
5. How firing of a transition in a Petri net is defined? What does it mean that a transition is enabled and it may fire?
6. Define the following properties of Petri nets:
   - reachability,
   - liveness,
   - boundness,
   - safeness,
   - conservation.

   Try to relate this formal properties to practical properties of embedded system, i.e., system properties which can be analyzed using Petri nets notions.
7. Explain the reachability tree for Petri nets. What kind of problems can be analyzed using this technique? What is a reason for limitation of this method?

THƯ VIỆN PTIT

8. Describe Petri nets analysis method based on matrix equations. What are limitations of this method? Why the method has these limitations?

Partitioning

1. What is embedded system partitioning? What is decided during partitioning?
2. What is difference between *structural* and *functional* partitioning? Which one is more suitable for system partitioning?
3. What does it mean *partitioning granularity*? Give examples of possible granularity.
4. How are defined *objective* or *closeness* functions for partitioning? Give examples.
5. How design constraints, such as number of pins in a package or maximal permitted are, are handled during partitioning? Give two alternatives.
6. Describe an algorithm for hierarchical partitioning.
7. What is a basic method for transformation based (iterative) partitioning? What is a main problem with this approach?
8. Describe briefly Kernighan-Lin algorithm for bi-partitioning.
9. What is a basic approach to neighborhood search based partitioning. Give an example.
10. Describe briefly simulated annealing partitioning approach.
11. What is hardware/software partitioning? What is a goal of this partitioning?
12. Assume that the weighted graph depicted in Figure 2 represents tasks and their intercommunications. The weight of a node represents a size of the task while the weight of an edge represents the communication ``cost''. Using hierarchical clustering and appropriate closeness function find a partitioning which minimizes communication cost.

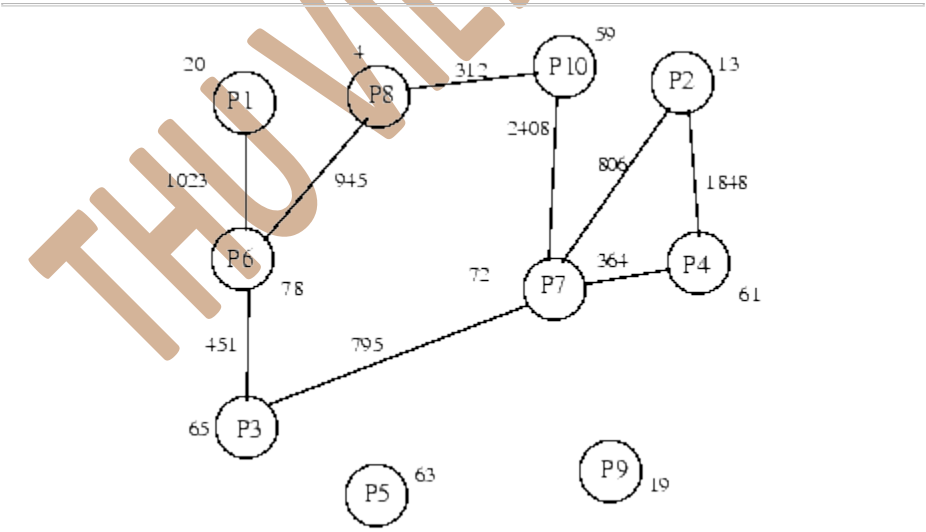

Figure 2: An example system represented as a graph.

Scheduling

1. Discuss static and dynamic scheduling approaches. Point out their application areas as well as advantages and disadvantages.
2. Explain difference between time-constrained and resource-constrained scheduling methods.

THƯ VIỆN PTIT

3. Explain the following scheduling approaches ASAP, ALAP and list scheduling. What is an advantage of list scheduling?
4. Explain forced-directed scheduling.
5. Explain a role of chaining and pipelining during scheduling.
6. What does it mean resource sharing and conditional resource sharing during scheduling?
7. What is speculative execution during scheduling?
8. How static scheduling influences register allocation?
9. How static scheduling influences power consumption?
10. Make static scheduling of a filter depicted in Figure 1. Assume that a delay defines new input/output pair.
11. Discuss briefly different real-time scheduling policies. Divide them into off-line and on-line. Furthermore, discuss different priority assignment strategies.
12. Explain Rate Monotonic Scheduling (RMS). What is a limitation of this method.
13. What is priority inversion problem for Rate Monotonic Scheduling (RMS)? What are methods for solving this problem?
14. Describe briefly priority ceiling protocol for solving priority inversion problem.
15. Describe briefly Earliest Deadline First (EDF) dynamic priority scheduling.
16. Use the RMS schedulability analysis to check if each of the following task sets is schedulable with RMS. If not, identify which tasks will miss their deadlines.

THU VIEN PTIT

Task set 1		
Task	Period	Worst execution time
1	5	1
2	3	2
3	8	4
Task set 2		
Task	Period	Worst execution time
1	2	1
2	3	1
Task set 3		
Task	Period	Worst execution time

1	5	1
2	7	2
3	9	4

Table 1: Three task sets

Interface Synthesis

1. Describe briefly basic steps in communication synthesis.
2. What are main objectives of channel binding, communication refinement, interface generation?
3. Describe briefly strobe and handshake protocols for processor communication with other devices.
4. Why interrupts are used for processor communication with external devices?
5. What is a role of an interrupt service routine?
6. Describe briefly functionality of a typical interrupt service routine.
7. What is DMA controller and what is its role in communication between different devices?
8. Describe briefly functionality of a DMA controller.
9. Why there is a need for bus arbitration? What are bus arbitration methods?
10. Present briefly daisy-chain arbitration method for a bus.
11. The handshaking protocol discussed on the course is represented in Figure 3. Formalize this specifications using, for example, Petri nets and prove that the master after sending a request will get data. Extend the example with two slaves and ensure that the protocol is fair, i.e., non of two slaves will wait for the possibility to send data forever. How can you include timing analysis in the model?

THU VIEN PTIT

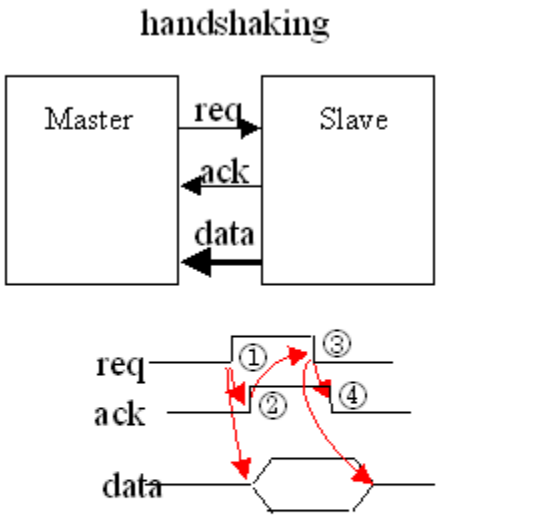

Figure 3: An example handshaking protocol.

THU VIỆ

Low Power Design

1. What are main sources of power consumption in CMOS technology? How power consumption can be minimized?
2. What is a relation between power consumption and energy consumption? Explain importance of power and energy consumption for embedded systems?
3. What are basic ways of reducing power consumption?

Testability

1. Explain the concept of production faults and their models.
2. Explain stuck-at fault model.
3. Describe briefly test generation method based on fault sensitization and fault propagation.
4. What are reconvergent fan-out points? Why do they create problems for test generation?
5. Discuss basic testability improvement methods.
6. What is the main goal of all testability improvement methods?
7. Discuss briefly main idea of SCAN path testability improvement method.
8. Discuss briefly main idea of BIST testability improvement method.

9. Explain briefly testability improvement by circuit partitioning and enhancement with specific testability improvement methods.

%%%

Hà nội 19 tháng 12 năm 2013.
Kỉ niệm chiến thắng cuộc tập kích 12 ngày đêm vào *Hà Nội 1972 của không lực Hoa Kì.*

THU VIEN PTIT